

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HØRUP I BREVE OG DIGTE

ved Karsten Thorborg

Udgiverselskabet for Danmarks nyeste Historie
AKADEMISK FORLAG

HØRUP
I BREVE OG DIGTE

HØRUP I BREVE OG DIGTE

Breve, digte
og litterære prosastykker
til belysning af
Viggo Hørup og hans kreds

ved Karsten Thorborg

Udgiverselskabet for Danmarks nyeste Historie

AKADEMISK FORLAG

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord

Indledning

Brevveksling	1
I 1862-1871	1
II 1872-1873 brevveksling med Henriette Steen	29
III 1873-1876	71
IV 1877-1880	103
V 1880-1884	141
VI 1884-1889	173
VII 1889-1890 fængselsbrevene	201
VIII 1891-1895	269
IX 1896-1897 brevveksling med Amalie Skram	303
X 1898-1902	339
Digte	373
Digtfortegnelse	375
Digte nr. 1-66	377
Litterære prosastykker	449
Alcibiades. Phantasi over Symposiet	452
Pægle-Kroen	463
Tillæg	473
Birgitte Møller: Mit Venskab med V. Hørup	474
Edvard Brandes' nekrolog over Hørup i Politiken	485
Marcus Rubins mindetale i Studentersamfundet 21/3 1903 ...	507
Litteraturfortegnelse	515
Brevskriverfortegnelse	519
Personregister	527

Forord

Denne udgivelse rummer et fyldigt udvalg af Viggo Hørups brevveksling indsat i en kommenterende ramme, samt hans digte og litterære prosaarbejder. Desuden et tillæg med karakteristikker af ham. Mine videregående studier i Hørup og hans tid vil foreløbig blive udmøntet i nogle artikler, hvoraf den første, ”Viggo Hørup. En af det moderne gennembruds mænd”, kommer i Historisk Tidsskrift bd. 81 i foråret 1981.

Jeg takker Udgiverselskabet for Danmarks nyeste Historie og særlig min lærer og selskabets daværende formand, professor Povl Bagge, for at have antaget projektet blandt dets publikationer. Desuden takker jeg mine to tilsynsførende, professor Roar Skovmand og folketingsbibliotekar, dr. phil. Kristian Hvidt for tålmodighed og hjælp under arbejdet. Dr. Rona, selskabets tidligere sekretær, har læst en tidlig version af manuskriptet igennem, hvad der gav anledning til mange nyttige spørgsmålstejn i marginen. Selskabets nuværende formand, dr. phil. Knud Larsen, har stået for udgivelsens praktiske side.

Jeg takker også de institutioner og personer, der har stillet breve m.v. til rådighed for udgaven. Den helt overvejende del af de aftrykte forlæg ligger i Det kgl. Bibliotek, Rigsarkivet og Pressemuseet i Århus, men jeg har også fået hjælp fra Universitetsbiblioteket i Oslo, Stadsarkivet på Københavns Rådhus, professor Lorenz Rerup, direktør Geert Drachmann og cand. mag. Birgitte Ehler-Møller.

En særlig tak retter jeg til Historisk Institut ved Københavns Universitet, som har givet mig de gunstigst mulige arbejdsbetingelser. Jeg takker også Statens humanistiske Forskningsråd, Ellen Hørups Fond og Politikens Fond for støtte til trykning af bogen. Endelig har min kone, Bente Thorborg, været en stadig og uvurderlig støtte under arbejdet.

Karsten Thorborg

Indledning

Skønt Hørups betydning politisk og litterært er almindelig anerkendt, er det kun en beskedent del af hans produktion, som er blevet udgivet i en let tilgængelig form. Kort efter hans død udgav svigersønnen Vilhelm Nielsen i samarbejde med Edv. Brandes og Peter Nansen et udvalg, "Hørup i Skrift og Tale" I-III, 1902-04, og siden har Sven Clausen og Ebbe Reich udgivet nogle uddrag heraf 1959 og 1968. Hermed må den sidste dråbe være presset ud af dette udvalg, så hvis det igen skulle komme på tale at udgive en større eller mindre del af Hørups trykte produktion, ville det være forfriskende at få genoptrykt nogle af de mangfoldige artikler og taler, som endnu gemmer sig i Morgenbladets og Politikens spalter.

Af hans utrykte papirer er enkelte breve og digte lejlighedsvis blevet offentliggjort, men spredt, ofte vanskelig tilgængeligt og ufuldstændigt. Emma Hørup udgav 1903 nogle digte og optegnelser fra Hørups ungdom i Det ny Aaahundrede, og 1904 skrev hun samme sted en artikel, "Lidt om Hørups Privatliv", med uddrag af hans breve til hende fra fængslet. En anden brevgruppe blev udgivet i Politikens Magasin 1952 af datteren Ellen Hørup, nemlig Hørups breve til Amalie Skram 1896-97, og Arvid G. Hansen har i sin bog om Hørup givet nogle prøver på brevene til Henriette Steen fra fængselstiden. Enkelte breve har desuden været trykt bl.a. i Politiken, og andre har fundet optagelse i andre brevdgaver. Det gælder især "Bjørnsøns Brevveksling med Danske 1875-1910", men enkelte breve fra og til Hørup findes også i "Marcus Rubins Brevveksling" og i "Breve fra og til Holger Drachmann".

Ellers må Hørups breve søges i diverse modtageres arkiver eller i hans eget, som ikke blot indeholder en række breve til ham, men også hans breve til Emma Hørup og Henriette Steen. Her ligger også digtene, prosastykkerne og nogle udkast til artikler til Morgenbladet fra perioden 1873-75. Desuden en samling udklip fra Morgenbladet, Politiken og Folketingstidende, som har ligget til grund for udvalget i "Hørup i Skrift og Tale". Efter Emma Hørups død var dette arkiv samlet i ægteparret Hørup-Nielsens besiddelse, men siden er det ved tilfældighedernes spil blevet delt mellem Det kgl. Bibliotek (K.B. NkS. 3703,4°), Rigsarkivet (R.A. private ark. 5677) og Presse-

museet i Århus (P.M.). Den centrale del af brevvekslingen mellem Hørup og Amalie Skram, nemlig den fra 1896–97, er samlet i et særligt arkiv i K.B. (Utilg. 231), og hovedparten af korrespondancen med Bjørnson ligger i Universitetsbiblioteket i Oslo. Der er i kommentaren til de enkelte breve redegjort for, hvor forlægget ligger, og hvor de eventuelt tidligere har været trykt. For de ikke medtagne breves vedkommende er arkivet angivet i parentes i den afsluttende brevregistrant.

Registranten indeholder samtlige breve til og fra Hørup, som jeg har fundet frem til. Af disse har jeg udvalgt dem, der kan bidrage til at give et samlet indtryk af Hørups personlighed og af den kreds, han færdedes i. Dog har jeg været mere restriktiv ved udvælgelsen af de breve, som allerede er trykt i de ovenfornævnte, lettilgængelige brevdgaver. De øvrige udeladte breve er dels ganske små billetter, visitkort, takkebreve o.l., dels breve fra Hørup fjerntstående personer, der har skrevet til ham som redaktør af Politiken, og hvis breve ikke har almen interesse, dels rene familiebreve og endelig nogle breve til og fra redaktør Svarre i Køge om praktiske spørgsmål vedrørende Østsjællands Folkeblad. Til gengæld har jeg medtaget et mindre antal breve, som ikke har Hørup som afsender eller modtager, men som væsentligt bidrager til at belyse ham og hans kreds. Det drejer sig dels om nogle breve fra Emma Hørup (nr. 9, 38 og 75) og fra Henriette Steen (nr. 13, 59, 99 og 149), dels om nogle officielle breve, hvori Hørup blot indgår som én blandt flere afsendere eller modtagere (nr. 69, 76, 77, 78 og 79) og dels om nogle breve fra slutningen af 1883, skrevet i forbindelse med Hørups og Edvard Brandes' opsigelse fra Morgenbladet (nr. 86, 87, 88, 89 og 90). Disse breve er ikke medtaget i brevregistranten. Hvad angår digtene og de litterære prosastykker, har jeg medtaget alt, hvad der findes blandt hans efterladte papirer. Derimod er udkastene fra 1873–75 ikke medtaget, da det næppe ville være rimeligt at medtage udkast til artikler, når disse selv ikke er genoptrykt. Som tillæg til udgaven er trykt tre mindeartikler om Hørup, hvoraf de to ikke tidligere har været trykt, og den tredje kun med vanskelighed kan læses på Universitetsbibliotekets læsemaskiner. De belyser Hørup som personlighed og politiker fra tre forskellige perspektiver, nemlig som privat ven, som politisk kampfælle og som politisk forbillede for en yngre samtidig.

Ved tekstfastsættelsen har jeg bestræbt mig på at gengive originalerne så tro som muligt. Enkelte helt åbenlyse skrivefejl er dog uden videre rettet, men egentlige stavfejl er bibeholdt så som ”positiv”

og "Søren Kirkegaard". Ortografien med dens skift ned gennem tiden er selvfølgelig strengt fastholdt. Den har iøvrigt på flere punkter haft betydning for dateringen af brevene, ligesom også udviklingen af Hørups skrift har haft det. Navnlig gik han i løbet af 80'erne over til at skrive med latinske bogstaver. Brevene er i langt de fleste tilfælde gengivet i deres helhed. Hvor udeladelser eller tilføjelser har fundet sted, er dette angivet ved skarpe parenteser f.eks.: [. . .] og [N.J.] Larsen.

Brevene er ordnet strengt kronologisk, men for overskuelighedens skyld har jeg inddelt dem i 10 grupper. Ved denne gruppering har jeg tilstræbt at inddele Hørups udvikling og politik i reelle faser, men det har også været nødvendigt at tage hensyn til mængden og arten af de bevarede breve fra de forskellige perioder. Brevenes art og antal er nemlig ikke jævnt fordelt. Der er først og fremmest de centrale grupper af breve fra Hørups ungdom 1862-71 (gr. I), brevvekslingen med Henriette Steen 1873 (gr. II), brevene til Emma Hørup og Henriette Steen fra 70'erne (gr. III & IV), fængselsbrevene 1889-90 (gr. VII) og brevvekslingen med Amalie Skram 1896-97 (gr. IX). Det er dem, der giver samlingen dens intensitet og sluttethed, men mellem disse knudepunkter er der de mere spredte breve til og fra forskellige korrespondenter. Og selv om nogle af disse både i sig selv og som kilder til Hørup og tidens kulturelt-politiske miljø er glimrende, giver de langtfra noget dækkende indtryk af Hørup som politiker. En så central periode i Hørups offentlige virksomhed som 1880'erne bliver således kun meget sparsomt belyst af brevene. Navnlig gælder dette tiden fra 1885 til 1889, indenfor hvilken kulminationen af Hørups politiske indflydelse fandt sted. Jeg har forsøgt at afbøde de værste proportionsforvridninger af denne art ved at indsætte brevene i en kommenterende ramme. Hver af de ti grupper indledes af en sådan kommentar, og hvor det har været påkrævet, videreføres denne med tilsvarende kommentarer i forbindelse med de enkelte breve. Det skulle således være muligt at placere brevene i forhold til Hørups private og offentlige liv og at følge bestemte tilbagevendende spørgsmål og personer. Som antydnet med titlen kan udgaven desuden anvendes som supplement til "Hørup i Skrift og Tale" I-III, og hvor det har været muligt, har jeg henvist hertil.

Det er vanskeligt at afgøre, hvor stor en del af Hørups samlede korrespondance der er bevaret. Stor har den ikke været. Hørup var berygtet for sin uvilje mod at skrive breve. Havde han ikke andet at fylde et højst nødvendigt takkebrev med, kunne han altid kokettere med denne. Det gav også et bekvemt alibi for eventuel efterladenhed

i fremtiden. I sin omtale af de Andræ-Kriegerske breve fra London-konferencen 1864 skrev Hørup 1894 om fru Andræs hemmelige dagbog at det ville være godt, om man for en gangs skyld kunne komme til at høre en mand, der vidste noget, sige det, som han sagde det i sin dagligstue. "I tidligere Tider og tildels endnu spiller Brevene denne Rolle. Men netop fordi man véd, hvad de kan bruges til, bliver offentlige Mænd forsigtige med deres Breve, og Brevene bliver altfor let officielle Aktstykker, udarbejdede til Historiens Brug." ("Skrift og Tale" III: 133). Hørup var som offentlig person en ikke mindre pareret mand end C.G. Andræ, og han betroede ikke papiret mere, end det var strengt nødvendigt, når omstændighederne tvang ham til at skrive privat om politik. Nogen skriftlig tankeudveksling i dette ords almindelige forstand indlod han sig ikke på. Hans breve sigtede direkte på virkningen i øjeblikket og tog kun det hensyn til fremtiden, at de ikke måtte kunne bruges imod ham. Det er derfor begrænset, hvad der findes af breve fra ham i tidens iøvrigt talrige og velbevarede privatarkiver, og der er ingen grund til at tro, at mange væsentlige breve er gået tabt eller vil dukke op i fremtiden. Den der skriver få breve, modtager heller ikke mange, i hvert fald ikke af den slags, der fordrer lange svar. Og de breve Hørup modtog, lod han i regelen vandre videre i papirkurven, også selv om de var fra berømtheder som Georg Brandes. En del intetsigende breve har han dog givet Peter Nansen til dennes autografsamling, og de ligger nu i Hørups arkiv i K.B. Andre mere eller mindre tilfældigt bevarede breve har Emma Hørup og siden Ellen Hørup taget vare på.

Kun til de udvalgte få, og kun når særlige omstændigheder udelukkede personligt samvær, skrev han egentlige breve, nemlig til Emma Hørup og Henriette Steen. En særlig brevveksling førte han desuden med Amalie Skram i 90'erne. Brevene til Henriette Steen og Amalie Skram eksisterer sikkert alle, og det gælder vel i det store hele også hans breve til Emma Hørup. Blot er her de fleste af hans breve fra fængselstiden tabt, så de kun kendes fra uddragene i Det ny Aarhundrede. Af deres breve til ham er derimod kun Amalie Skrams systematisk bevaret. Især savnes Emma Hørups breve fra forlovelsestiden og Henriette Steens til Hørup i fængslet 1889/90.

Det parerede ved Hørups breve til selv nære politiske meningsfæller og det forhold, at hans mest uforbeholdne breve er skrevet til kvinder og mest angår private forhold, giver denne samling et særpræg i forhold til andre lignende brevdgaver. Den er forholdsvis fattig på politisk inside information, ja på positive oplysninger over-

hovedet. Selv i de mest fortrolige breve meddeler han ikke andet, "end hvad ogsaa andre kan læse uden at blive klogere af det, end de har Forstand til", som han skrev til Henriette Steen fra fængslet. (s. 218). Det er naturligvis deres særlige forhold, der her som tidligere skulle holdes skjult, og som gav anledning til en brevstil, der på en gang er dækket og intim, indforstået og almen. Men udsagnet er dækkende for Hørups personlige breve fra de modne år i det hele taget.

Man kan diskutere det berettigede i at offentliggøre sådanne meget intime breve, som kun var bestemt for modtageren. Men dels giver de et ofte bevægende indblik i den personlige baggrund for Hørups offentlige virksomhed, og dels indeholder de menneskelige og litterære værdier, som gør hans eftermæle ære, og som jeg tror læseren kan have glæde og personligt udbytte af. Jeg har derfor valgt at sætte mig ud over diskretionshensynene.

Digtene og Alkibiadesfantasierne stammer fra sidste halvdel af 60'erne og begyndelsen af 70'erne og er de vigtigste kilder til viden om Hørups personlighedsudvikling i disse ellers dunkelt oplyste formative år. De kan forstås som udtryk for en fortløbende bearbejdelse af en identitetskrise i årene omkring 1870. Og de kan ved deres romantiske formsprog, men modernistiske idéindhold placeres som et karakteristisk overgangsfænomen i brydningen mellem gammelt og nyt ved tiden for det moderne gennembrud i dets forberedende fase. Hørup fremtræder her som en af gennembruddets pionerer, og jeg har derfor — uanset digtenes rent kunstneriske kvaliteter — anset det for vigtigt, at samlingen bliver udgivet i dens helhed.

*”Hvad jeg end ellers bliver her i Verden,
og engang var det tungsindigt min
Bekymring, at det ikke vilde blive til
Noget, der var værd at tale om – saa
er nu den Sorg slukket nu da jeg er
bleven efter den største Maalestok et
Menneske kan blive Noget – Din Viggo.”*

Hørup til Emma Holmsted
midt i 1860'erne.

I

1862 – 1871

Viggo Hørup er født 22/5 1841 i landsbyen Torpmagle ved Frederiksværk. Hans far, Frederik Hørup, var landsbyskolelærer og kirkesanger, men moderen, Emilie, var af københavnsk borgerstand. Hun var søster til Holger Drachmanns far, lægen A.G. Drachmann. Af hendes øvrige søskende skal nævnes Amalie, der var gift med officeren Jonas Ferdinand Holmsted i København, og Louise, der var gift med købmand Peter Steen i Fredensborg.

1853 blev Hørup sendt til København for at gå i den ansete latinskole, von Westens Institut, men han kunne ikke finde sig til rette med skolen og byen. Bedre gik det, da han 1857 var blevet optaget på Metropolitanskolen, og herfra blev han student 1861. Navnlig fik dansklæreren, Kr. Arentzen, betydning for ham. Sammen med en kreds af skolekammerater kom han jævnligt i dennes hjem især i det sidste skoleår og den første studietid. I rusåret tog han anden eksamen, dvs. filosofikum, og derefter gik han i lag med juraen.

De ældst bevarede breve fra Hørup er skrevet i studietiden til hans forlovede, Emma Holmsted, datter af den ovenfor nævnte onkel, Jonas Holmsted. Hun er født 3/8 1836 og var altså fem år ældre end han. Desuden var hun selverhvervende lærerinde. Efter i nogen tid at have undervist privat havde hun som en af de første kvinder i landet indstillet sig til og bestået den netop indstiftede lærerindeeksamen til borger- og almueskoler i 1860. De første år var hun ansat ved kommunens skoler, men pr. 1/9 1864 blev hun overlærerinde ved De forenede Kirkeskoler.

Nr. 1. Hørup til *Emma Holmsted*, sommeren 1862.

Thorpmagle d. 18

Min Emma

Det gaer mig som Sømanden, der efter en livsfarlig Reise naaar Havn: for Øieblikkets Glæde er Stormen og Bølgerne glemte, tryk ved at have fast Grund under Foden tænker han ikke mere paa, at Jorden nylig gyngede under ham, saadan hviler jeg tryk i Glæden over det Nærværende, Glæden over dig, at du saa rig gav Alt, hvad der giver Livet Indhold og Fylde, ikke forsmaaende den, der Intet, Intet eiede, uden den Kjærlighed, som, da Alt sank, var stærk nok til at bære mig oppe, indtil din Haand bragte Hjælp, dit Ord Liv og Mod. — Saa er det da Virkelighed hvad jeg i mine lykkeligste Timer vovede at haabe, hvad min Tanke, træt og forpint af en Søgen og Jagen, som intet Holdepunkt fandt, som intetsteds fandt Hvile, klyngede sig til som til den eneste Mulighed, der kunne bringe Mening i det Tilværelsens Virvar, hvori jeg bevægede mig — saa er det da Virkelighed, at du elsker mig. Skjøndt jeg neppe forstaaer det, tør jeg dog troe det og paa denne Tro bygge det Fremtidshaab,

som gennem Ruinerne af "Barndommens dristigt phantastiske Luftkasteller" lader skimte det stille, velsignede Hjem, hvorhen jeg freidig styrer, glad over, at det ikke er det Store, der fordrer en Helt for at give ham Ære, glad over, at det er stort nok til at fordrer en Anstrængelse, som har Freden og Hvilen i sig. — Dersom der endnu var Noget, jeg kunde ønske, saa var det at have dig herude, om blot nogle Dage, jeg længes efter at tale med dig, der er saa meget, jeg vilde sige dig og især længes jeg efter at høre dig tale; mig har de mange Aars Taushed næsten gjort stum, Tankerne ere vante at gaae paa egen Haand, saa de see mig fremmede ud, naar de ledsages af Ordene, der ikke ville passe; men af dig vil jeg lære at tale og helst her; thi kommer jeg indenfor Portene snører Struben sammen og jeg hører og taler som En, der er nærved at kvæles, siig, vil du komme? Ja, jeg husker jo nok denne gratiøse Rysten paa Hovedet, men jeg veed ikke, om den betyder Nei eller: Beed engang endnu, saa beder jeg da engang endnu og lever i Haabet, det har du jo selv lært mig. Tante [Amalie Holmsted] fortalte, du vilde med Marie til Allerup, gid I vilde lægge Veien over Thorpmagle; I ere inderlig velkomne hos mine Forældre, i denne Maaned er her Plads nok, og du synes jo selv her er smukt, vel falder det lidt koldt og lidt i det Vaade, men kommer du, bliver Alt Varme og Solskin og de Blomster, du plukkede i Søndermarken, de saae mig ud som Kjærlighed i Haab og Troskab, (vare de til mig? hvorfor fik jeg dem ikke?) de maa du troe voxte i Overflødighed herude, vi ville finde dem ved hvert Skridt. Imidlertid enten du kommer eller ikke, venter din længselsfulde Elsker at høre Noget fra Dig

din Viggo

Du vilde gjøre mig en Tjeneste ved at sende mig noget engelsk Lecture f.Ex. the vicar of . . . jeg vil efter Sommerferien være saa vidt, at vi kunne læse Noget sammen.

Alle hilses fra hele Familien. Moder lader sige, at hun venter Tante Amalie med en af sine Døttre.

NkS. 3703,4^o. Trykt i K. Thorborg: Den unge Viggo Hørup: 287 f.

Brevet må efter skrift og indhold at dømme være det ældst bevarede fra Hørup. E.H.'s breve til Hørup fra 1860'erne er ikke bevarede.

"*Barndommens dristigt phantastiske Luftkasteller*": Frit citat fra Kristian Arentzens digt, "Penaterne", trykt i "Digtsamling" 1862.

de mange Aars Taushed: Om Hørups ensomhedsfølelse som skoledreng i København se hans lange selvbiografiske brev, dateret "Kbh. de varmere Dage", trykt s. 61-63.

Marie: E.H. havde to ældre, hjemmeboende søstre, Louise og Marie.
the vicar of . . .: "The Vicar of Wakefield", roman af Oliver Goldsmith (1728-74).

Nr. 2. Hørup til *Emma Holmsted*, med blyant påskrevet: "4/1 63".

Søndag Formiddag.

Min Emma, min kjære Emma -

Paa Torsdag trykker jeg atter min Veninde til mit Bryst, paa Torsdag iler jeg atter til min Ven, paa Torsdag - saa hurtigt Ole Knudsens Kameler ville tradske af med mig, umaadeligt langsomt i Forhold til mine Ønskers Fart, paa Torsdag - hvor Tiden snegler afsted! det gamle Snøvl af et Aar fik vi da bugt med; men det nye er ikke flinkere. Dig seer jeg vel først som sædvanlig mellem 5 og 6, det er jo ikke "min Dag" hos Jer, jeg maa altsaa først til Drachmanns. Vil du være hjemme, naar jeg kommer? vente lidt utaalmodig? være glad ved at se mig? - Du vil? Tak, jeg vidste jo nok du vilde.

Om jeg har glædet mig ved Julen? Nei, Nei, Nei, jeg har kun følt Eet, at du var 10 Miil borte, kun erfaret Eet: at savne dig er at savne Alt, og jeg har savnet dig!

Tak for dit kjære Brev, jeg fik det Nytaarsdag, havde ventet længe paa det, været flere Gange forgjæves paa Værket og sad, da det endelig kom, og saa resigneret ud i den store almindelige Taage, hørte Vinterstormen "udsynge mørk sin dybe Melodi" og Ruskregnen pidske sit gnavne Accompagnement paa Ruderne, der var meer end nok til en ægte britisk Spleen. Det har glædet mig, at du er glad, at du har det vel i "Familien", at du længes efter mig - paa Torsdag, jeg veed ikke Andet; men jeg skal prøve at tale fornuftigt. Du vilde høre Noget om "Familien" her. Moder er syg, hun har skrantet siden de første Juledage, nu ligger hun, har det dog lidt bedre idag, jeg troer det mest er Ærgrelse og Sorg og Arrigskab; der har været Kjævlerier mellem hende og Carl lige siden han forlovede sig - et Par voldsomme Scener inden han reiste - something is rothen . . . Fader er heller ikke rask, han gaer med Campher og uldne Strømper paa Halsen, hvordan han har det indvendig veed jeg ikke, han er Mand for at bære sit alene og holde ud uden at kny. Hvad Anna angaaer, da groer hun sammen til en underlig mut indesluttet Ting, som jeg ingen Besked veed om - something . . . Den eneste der er frank og frisk er Slegfredsønnen

we in the lusty stealth of nature
take more composition and fierce quality

Lear kan vel taale at blive galt bogstaveret.

Farvel min Emma, min Elskede, jeg maa afsted med dette Kram, der er sagtens ikke sønderlig Mening i det, dog vær rolig, paa Torsdag møder jeg i Galla, Trøien med de lange Ærmer, og indordner mig i den store, almindelige Fornuftighed.

NkS. 3703,4° .

din Viggo.

Ole Knudsens Kameler: Jernbaneforbindelsen Frederiksborg – København blev først åbnet 1864, så han har måttet tage dagvognen.

"min Dag": Hørup boede på det tidspunkt til leje hos en enkefru Braunstein i Sølvgade 18,3, men han spiste skiftevis hos A.G. Drachmann og Holmsted. *Værket*: Frederiksværk, hvor posten skulle hentes.

at du har det vel i "Familien": E.H. boede ikke hjemme, men hun må have været der i julen.

Carl: Hørups to år ældre bror, som studerede medicin. Den forlovede har sikkert været hans senere kone, Julie Kolling. Han døde som 32-årig praktiserende læge 1871.

something is rothen: Citat fra Shakespeares Hamlet: "Something is rotten in the state of Denmark", I akt 4. scene.

Anna: Plejedatter hos Hørups i Torpmagle. Hun var datter af historikeren Hans Knudsen († 1851) og Caroline f. Drachmann († 1848), en yngre søster til Emilie Hørup. Hun blev senere restauratrice. Parrets andet barn, Agnes Knudsen, blev optaget i Holmstedes hjem, hvor også Hørup havde boet en tid, mens han gik i skole i København.

we in the lusty stealth . . .: Citat fra Shakespeares King Lear. Gloucesters uægte søn, Edmunds, indledende monolog i I akt 2. scene:

"Who in the lusty stealth of nature take
More composition and fierce quality".

Monologen lyder i Edv. Lembckes i 1862 netop udkomne oversættelse:

"Natur! du er min Guddom: til din Lov
jeg svoret har; hvorfor skal jeg vel offres
for Skik og Brug? – hvorfor skal jeg vel taale,
at Verdens Fordom plyndrer mig, fordi
jeg kom tolv, fjorten Maaneskifter efter
en Broder: – hvorfor er jeg Slegfredsøn?
hvorfor uægte? mine Lemmers Bygning
er jo saa stærk og fast, mit Sind saa høit
og mine Træk saa ædle som en Søn
af Adelsfruen. Hvorfor brændemærkes
vi da med "Slegfredsøn?" "Uægte?" – Vi
uægte? *Vi, som, naar Naturen stjæler
den rige Lyst, faae mere Marv og Ild,*

end paa det tamme, dorske, matte Leie
udkræves til en hel Dødbiderslægt
undfanget halvt i Dvale. — . . . ”.

Nr. 3. Hørup til *Emma Holmsted*, 26/12 1865 (?).

2den Juledag

Min Emma — To Dage anvendt paa et idyllisk Familieliv med Duft af Gaasesteg og Rødkaal, med Klang af Punscheglas og en klæbrig Smag af Rum og sød Kage — saa kan jeg ikke mere, mine Tanker ville hjem til deres Eget, ikke som havde de været ude al den Tid; men de have kun faaet Lov at gjøre Svinkeærinder og smaa Visitter, nu ville de hvile ordentlig ud. Hvordan Reisen gik? Veiret var deiligt, Solskin og Sne over Markerne, Luften klar og varm nok til at aande frit i uden at være koldere end nødvendigt var for at føle Behageligheden af et par varme Vanter med Castorgarns Manchetter og et fiint, blødt Tørklæde, der laa kjælent om min Hals og fremkaldte kjælene Tanker om noget Andet fiint og blødt — og saa tusind Tak for dine nydelige Gaver. Jeg har siddet og seet paa Folk, der vadede gjennem Mudderet til Kirke og mine Tanker have spadseret fra Kronprindsessegade til Holmens Kirke for at faae et Glimt af min Elskede; siden have de været paa Volden for at søge hende, der gik hun og trippede gjennem Snavset i smaa Galoscher og fandt, at Føret forresten var udmærket, hun var let at kjende, blandt andet paa et ældgammelt Slør, der var suget rødt i Midten og som hun forresten fandt var et udmærket godt pent Slør, og de tossede, indbildske Tanker bildte sig ind, at de mødte nogle andre Tanker, som skulde lige den modsatte Vei og som fortalte om et par klare blaa Øine, der havde seet kjærligt ud ad den Vei, der fører Nord paa, hvilket igjen bragte en forelsket ung Mand til at føle en ganske umaadelig Længsel efter at møde samme blaae Øine, hvoraf saa Mening er, at jeg med en for en solid Jurist, der sætter Ryggen i Lave for det kommende Contorstøv, aldeles upassende og for et kritisk Forstandsmenneske næsten ismisk Overdrivelse af Sværmeri savner min egen kjære Pige og længes efter hende og har Lyst til at rende bort til hende.

Hvordan har du det saa? Sagtens ingen rigtig glad Juul, nu Onkel er syg; at han dog snart maatte komme sig. Tante syntes mig overvættets ængstelig, vi ville haabe, at det ikke er saa slemt. Her er Alt ved det Gamle, og det Gamle betyder da en Tilværelse, hvor den ene Dag

og det ene Aar er stereotypet en Gjentagelse af det andet, alligevel ikke uden en vis Tilfredshed i det Tilvante og her forbunden med et fysisk Velvære, der giver det Hele en vis gemytlig Fordragelighed, i Modsætning til det forsultne, bidske Liv paa Brostenene. Et nyt Phænomen er der dog dukket op her paa Egnen; det er en Jomfru Lillelund N^r 2, en trivelig jydsk Husjomfru, der kan lave 20 Retter Mad i eet Aandedrag og spaae i Kort en heel Aften uden at more Andre end sig selv.

Jeg vil nu see, om mine Galoscher skulde vise Lyst til at følge med til Værket. Hvis jeg træffer et Brev deroppe med en Haandskrift, jeg kjender, veed du nok, at hvem der vil blive glad er

din Viggo.

NkS. 3703,4^o. Brevet stammer nok fra julen 1865, Jonas Ferdinand Holmsted nævnes som syg. Han døde 8/5 1866.

Nr. 4. Hørup til *Emma Hørup*, fra midt i 1860'erne.

Min Emma — Tak! ogsaa for Pengene og ikke mindre Tak, fordi jeg ingen Brug har for dem, hvilket slet ikke har noget med min honette Ambition at gjøre, tvertimod; men som sagt jeg har ingen Brug for dem. Naar jeg virkelig geraader i Husholdningsnød, beder jeg dig være vis paa, at jeg ikke skal komme til nogen Anden end min egen søde Brud — hvor kunde jeg vide, at jeg havde fanget slig en Guld fisk. Dersom du imidlertid vilde fylde dine Billetter med Skrifttegn istedetfor Banknoter — nu ja, din Haand er den nydeligste Haand jeg kjender, en sand Hex af en Haand, naar det gjelder at faae mit Hjerte til at banke, mine Tanker til at gjøre Oprør, forresten om Tanker, mine have faaet en slem Vane. Hvergang de see deres Snit (og de see meget ofte deres Snit) i en Fart ere de om Hjørnet og ovre i den anden Gade, hvor jeg saa kan træffe dem ganske gemytligt siddende hos dig, ladende som de vare hjemme. Men dette overskrider nok en Billets Grændser — Farvel min Emma! Hvad jeg end ellers bliver her i Verden, og engang var det tungsindigt min Bekymring, at det ikke vilde blive til Noget, der var værd at tale om — saa er nu den Sorg slukket nu da jeg er bleven efter den største Maalestok et Menneske kan blive Noget —

din Viggo.

NkS. 3703,4°. ”Min Emma . . . din Viggo”-formen henfører brevet til gruppen af tidlige breve.

Nr. 5. Hørup til *Emma Hørup*, juli 1866.

Fredag Aften den Gud veed hvad

Min Emma

Jeg er lige kommen fra en lang Skovtour med Drachmanns. De vilde have mig med op at drikke The; men jeg tænkte nok der var Finkebrev hjemme og saa løb jeg og saa var Finken der, en lille bedrøvet Finke var der, som græd og skjændte paa sig selv – og jeg har kysset Finken fordi hun var bedrøvet og en Gang til fordi hun har faaet Skjænd og tusind Gange fordi hun er min egen elskede Finke; men nu skal hun ogsaa være glad og tage dygtig til sig af den jyske Sommer; iaar lever hun for os begge, derfor frisk Finke frisk!

Spring du kun om iblandt Blomster og Blade
aand den foryngende Vind!

og lad de Solstraaler varme og glade
spille om Pande og Kind! –

Husk at du skylder din halve Sommer,
at Hælvten er min af din Lyst
og at jeg trykker i dig, naar du kommer,
Sommer og Varme og Sol til mit Bryst.

Derfor drik af Naturens svale
kildesprudlende Væld,
derfor lyt til Fuglenes Tale
og kom saa hjem og fortæl –
Derfor saml af Aftenens Røde
og det stille speilende Vand,
derfor følg med Skyerne bløde,
spørg Nyt fra Drømmenes Land –
Derfor opad, hvor Bakken sig høiner,
ned langs den bugtende Sti –
inde i Skoven en Lysning jeg øiner,
– solglad du gyngede deri!

Sommerens Skjønhed til Hjerte du tage
Udstyr er Alt til vort Bo
og kom saa min Fugl, kom forynget tilbage
med Solskin og Glæde til To! –

Nu har jeg dreiet paa Lirekassen for min Finke – naar hun er borte, knager det i Spilleværket og hvad der hos Finken bliver til Kys og Favntag, det vil ud som Lirendreierdummelum naar hun er borte; men naar du kommer tilbage, tager jeg mit levende, varme, leende, grædende, fuldtonende Spilleværk i mine Arme, saa lade vi Kassen staae og blæse ad de allersublimeste Kassestykker – naar du kommer tilbage – du veed nok Finke paa Landet har man sin egen Tidsregning: før eller efter St. Hans, Mortensdag osv. – jeg har ogsaa min egen Almanak, hvor man regner: før Finken kommer og efterat Finken er kommen, ”naar Finken kommer” er Centrum, men der kan ingen Fasthed komme i min Kalender, før Finken har fixeret Centrum – naar kommer Finken?

Som i Begyndelsen bemærket har jeg været i Skoven i dag ifølge venlig Indbydelse fra Familien, som overhovedet er meget venlig. Jeg var lidt bange for det, men det gik bedre end jeg havde troet. Fra Eremitagen, hvor der spistes Frokost, kørte de til Raadvad; men jeg fik Holger, Erna og Mimi med til at gaae derned ad vor Vei, du husker den nok! forbi Skovløberhuset gennem den røde Laage ind i Ungskoven, hvor Bøgebørnene ikke vil springe ud om Foraaret. Der var varmt og kjønt, – havde Finken været der, lige saa kjønt som ellers. Der blev vi saa liggende i nyslaaet Hø til Kl. 4 og jeg tog Hilsen med til Finken fra alle de skjelmske Stier til Høire og Venstre, fra Bænken paa Bakken med Udsigt over Aaen og op paa Bakkerne paa den anden Side af Veien med de store terrasseformige Bøge – ogsaa derop fik jeg dem, husker du, hvor Brændestablerne staae og hvor man kan sidde og see ud over Stranden paa den brede Tronte af et fældet Bøgetræ, et gammelt, meget gammelt, skal vi tælle aarringene? – der sad jeg hos Finken. Bagefter have vi fundet en ny Udsigt lidt forbi Raadvad. Høit oppe paa en Bakke mellem tæt og hængende Krat er der en lille Aabning, naar man sidder der – og man kan sidde der meget gjemt og afsides – har man en dyb Dal under sig med ung Gran og Egeskov og bagved og til Siderne seer man ned paa Kronerne af den store Bøgeskov – jeg har mærket mig Stedet, jeg gemmer det til Finken, naar hun kommer, faaer hun det.

Naar Finken er borte, er jeg saa muttersene og jeg er meget lykkelig over at være saa ene naar Finken er borte, meget lykkelig over at gaae mellem Menneskestimerne og være komplet ligegyldig for hvor de driver hen naar Finken ikke er mellem dem og jeg takker – hvem? ligemeget jeg takker den hemmelige Skjæbne og den dunkle Sammenhæng i Tilværelsen at jeg er saa ene; thi da jeg fik denne Evne, som Ingen misunder mig, til at holde Stimerne borte, fik jeg

med det samme Evnen til at holde een, en eneste til mig saa tæt og fast og trygt, som kun den kan, der ikke fik Andet at holde paa – maatte du mærke derover, at jeg godt kan række over Kattegattet og holde min Finke fast ogsaa hvor hun nu er, saa vil Afstanden forsvinde og Finken vandre om glad og tryg ligesom naar hun virkelig har Griffen under Armen.

Ellers har jeg det godt i min Hule. Om Aftenen er her kjønt. Saa kommer Solen seilende over Kirkespirene og synker ned bag Linden udfor mit Vindu. Der er Lys og Ild og Gløder, Finken vilde faae Lyst til at flyve ud deri; men Griffen er adstadigere. Han lukker Vinduerne høit op, dreier Finkens grønne Stol om og sidder saa og stirrer ud i Glandsen. Han troer ikke længer, at man skal flyve op til Himlen, men at det gjælder om at drage Himlen ned og holde den fast. Saa sidder han der, mens Sommeraftenen strømmer ind i ham og fylder ham med Lindedufte, stille og fornøiet over, at der er kjønt i Verden, glad over at Ingen har kunnet tage fra ham hans Tiltrækningskraft til hvad der er Skjønt og Herligt paa Jorden og mens han sidder der paa Finkens Stol, kommer hun selv og hviler sig let op til ham, Himlen rødmer dybere, Linden dufter sødere og hans Tiltrækningskraft til hvad der er Skjønt og Herligt paa Jorden voxer dobbelt. Godnat Finke! Godnat kjære Finke! næste Sommer skal min lille Hustru ikke sove saa langt fra sin
[. . . .].

Grif.

NkS. 3703,4°. Dette og det følgende brev kan med sikkerhed dateres til sommeren 1866. Hørup læste til eksamen, mens E.H. var på ferie i Jylland. Han boede da på Regensen.

Holger, Erna og Mimi: Holger Drachmann og to af hans søstre.

Nr. 6. Hørup til *Emma Hørup*, slt. af juli 1866.

Mandag d. 11 før Finken kommer.

Min Emma, min kjære, saa kjære Pige!

Tak for dine Breve, for din Kjærlighed, din Længsel. Tak for dig selv min varmhjertede Pige, min trofaste Veninde, min elskede Hustru. Saa skal jeg da sende min Fødselsdagshilsen sort på hvidt, ud i Verden over blandt Cimbrer og Teutoner, hvor min Finke sidder som Jøderne i Babylon ved Babylons Floder osv., lidt gladere dog, lidt nærmere dog ved Jerusalem og Jerusalem venter paa dig, er ikke øde, men beredt til at modtage dig; snart seer du igjen dine Fædres

Stad og dine Fædres Stad vil jublende optage dig i sit Skjød, omslutte dig med sine Mure, lukke sine Porte og være glad over sin eneste, sin hjemvendende Datter. Jerusalem har ellers været en meget kjedelig By i de sidste Dage, frygtelig trist By! Gryner er reist til Lolland og har jeg har gaaet her i nogle meget langsomme sneglevorne Dage og har ikke kunnet faae dem af Stedet. Jeg skulde læse; men Juraen var tung som Bly, ikke til at løfte – saa lod jeg den ligge og gik min Vei, ud til Frederiksberg, men da jeg kom til Alleen, gad jeg ikke længer, jeg gik hjem igjen og sad i Sophaen og vilde Ingenting mere, vilde ikke andet end Finken – frygtelig trist By! Gudskelov at du snart kommer! Dit Brev igaar rev mig ud af Døsen, jeg kommer dog med til din Fødselsdagsfest. Der var stumt og dødt inde i mig, men nu knager det igjen i Værket og blæser op til en Vise.

Bort nu med Sorgen og Savnet og Klagen
glade Toner skal lyde paa Dagen
Hustru, da du blev født,
varme og kjælni i Øret de klinge
jubilende Bud om min Glæde de bringe
Hustru, at du blev født.

Laa i min Favn du kjærlig og gjerne,
holdt du din Fest i det fremmede Fjerne –
mit Hjerte var altid du nær,
sprang du imod mig med Latter, fornøiet,
kom der et Brev med Taarer i Øiet
mit Hjerte var altid du kjær.

Altid – hvor end i Verden du træder,
saa høit som du leer, saa tungt som du græder
det græder og leer i mit Bryst.
Hvor vidt du end reiser, hvor langt du end drager
mellem os blomstrer dog frodig og fager
vor Kjærligheds Længsel og Lyst.

Og nu, du har dig i Fjernet begravet,
gjemt dig og skjult dig der borte bag Havet
hvor føler jeg dobbelt dig nu;
dybere higer min Sjæl dig imøde
hedere længes jeg nu mod din bløde
din ømme, din kjærlige Hu.

Tro'de du Elskte, at ene du længes,
ikke du seer da hvor Kyssene trænges
at rinde først til din Barm.
Hver Stemning der gynger, hver Tanke der stiger,
hvert Minde der vaagner, Alt flyver og higer
til Ro i den favnende Arm.

Ja riig har du gjort mig du solvarme Sommer,
gladere Tak for hvert Aar, naar du kommer
at du min Hustru har bragt!
Solskin og Varme og straalende Latter,
Byger imellem – Sommerens Datter
har ved mit Hjerte du lagt.

Sommerens Datter! – elskede Pige!
Solstraaler bringe varmt dig min tige
Kjærligheds Hilsen og Bud!
Saalænge vi aande skal Sommerens Strømme
kalde til Live de blussende Drømme
vi drømte som Brudgom og Brud.

Saalænge vi aande, skal Sommerens Gløden,
den varme, der vied' vor første Møden,
finde os sluttet og tæt.
Den Ild der strømmer fra Øiet til Øiet
vil brænde endnu, naar Tiden os bøied
og "Parret" blev gammelt og træt.

Paa Onsdag reiser jeg til Torpmagle for at blive der i otte Dage.
Maaske kommer Finken hertil nogle Timer før jeg. Hvis jeg ikke
træffer sig paa Toldboden, søger jeg dig paa Nørregade, hvor jeg
end finder dig, skal det være en Fest at møde dig, at see ind i Finkens
kjærlige Øie, føle hendes Arm under min, føle varmt og nærværende,
at der er et Hjerte, der banker ømt og trofast for

Griffen.

En lille Pakke vil jeg ikke sende til Cimbrenes Land, den venter til
Finken kommer.

Clara sender følgende delfiske Budskab: "det Marie [Holmsted]
har spurgt om, kan meget vel skee". Jeg skulde have bragt det for
længe siden, men har glemt det; dernæst har hun bedet mig hilse,

naar jeg skriver.

Ja det er sandt ogsaa fra Moder skal jeg hilse. Jeg fik et venligt Brev fra hende i forrige Uge om at komme derud. Hun betragter Finkens Tog til Jylland som Resultatet af slemme Menneskers Cabaler og mener at kjende et Sted, hvor Finken vilde have havt det meget bedre.

Farvel kjære Finke, snart ”Velkommen kjære Finke”!

NkS. 3703,4°. Brevet er det første af en række fødselsdagsbreve til E.H., der fyldte år 3/8.

Gryner: Axel Peter Grüner, senere højsteretsassessor. Hørups klassekammerat fra Metropolitanskolen og studiekammerat.

til Frederiksberg: Hørups bror, Carl, var læge på Frederiksberg.

paa Nørregade: E.H.'s embedsbolig i De forenede Kirkeskoler siden august 1865.

Clara: A.G. Drachmanns 2. hustru. Hun var jævnaldrende med E.H.

Nr. 7. Hørup til *Emma Holmsted*, 2/6 1867.

Sonntag 2ten Juni

Liebes Finkchen. Ich gehe hier um wie ein beweglicher Baum, lasse die Säfte rotieren und denke an nichts Vernünftiges, womit, versteht sich, nicht gesagt ist, dass ich nicht tüchtig ans Finkchen denke. Wie ich aber heute mich unter den anderen Bäumen herumtreibe, läufte mir plötzlich kalt unter der Rinde hinab, dass es fast acht Tage sind, seit ich das Finkchen gesprochen. Es ist mir viel verliebtes in die Korne gebräust, bin hineingelaufen und sitze jetzt in der Schule um ein wenig mit den Vögelchen zu baumieren. Musst übrigens erinnern Vögelchen! wenn es dir etwas lange gedauert, dass es mit uns Bäumen eine eigene Sache ist; was wir hinaussäuseln hängt ja ganz vom Winde ab, und es hat nun acht Tage nicht geblasen. Erstens muss ich von der ganzen Familie salutiren. Sie haben jetzt alle den Frühlingshabit angezogen und wenn du nach Pfingsten hinaus kommst, wirst du schöne Plätze finden, wo du sitzen kannst und finkelieren. Komme also und sei der Familie willkommen! Pfingstensonntag will ich beim Posthause mit den Braunen sein wie ich hoffe nicht umsonst, bis dann freue ich mich wieder das Finkchen an den Ästen zu wiegen und dem Finkchen denke ich wird die Aussicht sich in einem Baume zu wiegen hinlänglich stark sein um die Charakterstärke und feste Beschlussfähigkeit zu überwinden, wenn sonst mein trautes

sinniges Liebchen sich nicht des grossen Wortes besonnen habe, dass es grösser ist sich selbst zu überwinden als eine Stadt zu erobern und kraft dieses Wortes schon von selbst seinen Kopenhagenerbeschluss aufgegeben. Ich küsse also Sonntag mein grosses sich selbst überwindendes Mädchen.

In meinen jetzigen vegetabilischen Zustände habe ich wenig animalisches Interesse. Nur die Frösche heulen jede Abend so gewaltig mit sich selbst zufrieden, dass es zum Himmel ruft und nicht übergangen werden kann, komm sollst du hören! Von anderen Animalien hat ein Visit an der Mühle und ein Besuch bei den Lems nichts erwähnbares, ich habe mich sehr vegetabilisch betrogen. Das meist drohende Animalische ist indessen die Thierschau Mittwoch nächstens, ich intrigue kräftig der Friedrichwärkerthiere frei zu werden, möchte es gelingen! Der Vater ist schon zu mir übergegangen, die Mutter aber . . . die Mutter will partout konkurrieren.

Das neueste Neue in der animalischen Welt unserer Gemeinde ist indessen, dass die Hebamme nach Jütland gereist. Glück zu! Was ich aber sagen wollte, ihre Tochter, die kleine Marie, du kennst sie vielleicht, war hier gestern um sein Lebewohl zu sagen. Es ist ein gar anmuthiges kleines Mädchen geworden. Wie war sie betrübt als sie da stand und weinte und konnte nichts sagen! und als sie den Spielplatz vorüberging, wo die Schulkammeraden Fuchs und Ganz spielten und sie sich abwendete die Schürze vor den Augen haltend, wie fein und liebvoll kamen sie gesprungen die Bauernmädchen und schlangen die Arme um sie und zogen mit ihr den Weg hinab zwei lange Reihen Arm in Arm. Nach kurzem kamen sie zurück, der Fuchs und die Gänze begannen von forne an, es ging wieder lustig über den Spielplatz während die kleine Marie stand am Kreuzwege und schaute zurück und weinte – lebe wohl kleine Marie! es geht das Leben zwischen Spielen und Weinen, die Stimmung aber ist die Duft des Lebens.

Lebe wohl liebes Vögelchen! bis zum Sonntag, es ist die Liebe der Kern des Lebens

dein Baum.

Der Lem bittet dich, dass du seiner Frau einen Haubenkorb kaufest wie den der Mutter (wachstuchenen) und ihn zum Pfingsten mit hinaus nimmest. Übrigens treibe ich mehr als sonst mit dem Vater

umher, bisweilen liegen wir den ganzen Nachmittag im Felde am Grabenrande und plaudern vegetabilisch. – ade Liebchen!

Montag 3ten

Ich hatte so eben den Wagen hervor geschoben um mit den Briefe nach Friederichswärk zu fahren als der Vater mit dem Finkegezwitcher von der Kirche zurück kam. Es wurde dann von allen Seiten wie eine Thatsache dahingestellt, dass ich nun nicht zu fahren brauchte, sondern die Gehepost abwarten konnte – und ich habe mich der Thatsachen Gewalt gebeugt. Bin sehr froh Liebchen, dass die Pfingstenfrage sich in eine pekuniäre versetzt habe, es ist allso den *Samstag* nächstens dass mein Vögelchen sich fangen lässt, der Jäger wird mit dem Netze parat sein.

Welch' eine mohamedanische, unchristliche Hitze es gestern gewesen! Dein vegetabilischer Freund ist in der grössten Gefahr gewesen vermittelt solcher fruchtbarer Witterung realiter einzuwurzeln, es war schon die Beweglichkeit bedenklicher Weise eingeschränkt worden und ich kam schwierig über den Garten hinaus – heute ist es wieder besser und wenn das Vögelchen arriivert, wird der Baum sich in einen fliegenden Griff verwandeln. Du solltest die anderen Bäume gesehen haben wie von der Hitze überwältigt sie da standen und neigten sich in der Sonne und reichten zahllose Blumenlippen den himmlischen Galone zum Kusse dar und der Maikäfer summende Armeen wie sie sich abends herumwälzten und in erotischer Blindheit dem Juristenbaum scharenweis ins Gesicht taumelten! Juchhe! Mädchen! den Samabend wirst auch dir eine erotische Armee ins Gesicht taumeln.

Wiederum ade Liebchen.

Grüsse die Drachmanns, die Nordbrücke, gratuliere die Henriette.

NkS. 3703,4°. Brevet er fra ferien efter veloverstået teoretisk del af embedseksamen til E.H., der endnu underviste i København.

Der Lem: Toldassistent Johan Diderik Lehm i Hundested hørte til lærerparrets omgangskreds.

die Nordbrücke: Må være klassekammeraten Julius Petersen, der var læge på Nørrebro. Ligesom Hørup hørte Julius Petersen til den kreds af tidligere elever, der havde deres gang hos Kr. Arentzen.

gratuliere die Henriette: Kusinen Henriette Steen, datter af Peter og Louise Steen på Fredensborg, bestod lærerindeeksamen i maj 1867.

Nr. 8. Hørup til *Emma Holmsted*, medio november 1867.

Agtede Jomfru!

Jomfruens behagelige Skrivelse af 31 f.M. foranlediger undertegnede, Jomfruens Forlovede, til at fremkomme med følgende Bemærkninger. Naar Jomfruen har behaget at opregne en Række Beskjæftigelser (vende Pandekager osv), hvormed hun har fundet det passende at antage undertegnede sysselsat, da ere disse Beskjæftigelser i deres Heelhed af en saadan Art, at de, om end passende for en Student eller en Grif, tillagte den, i hvis alvorlige Haand Retfærdighedens Vægtskaal vipper, maa siges at stride høilig mod den Reverents, som tilsigtede Cadidat i Juraen billigen maatte kunne paaregne fra sammes Forlovedes Side. Om nu end den Attraction og Bevaagenhed, hvormed bemeldte Cadidat i Juraen refererer sig til Jomfruen, maatte have bevæget ham til at skrive disse Udtalelser paa en misforstaaet Spøgefuldheds Regning og have ladet ham indskrænke sig til den mildere Tilrettevisning, som et i en værdigere Tone og anstændigere Passager holdt Tilsvær maatte medføre, saa er der dog andre Yttringer i merbemeldte Jomfruens Skrivelse, som nøder ham til at overskride dette Maal. Jomfruen har nemlig fundet det sømmeligt at benytte en Skrivelse til undertegnede Candidat i Juraen, hendes Forlovede, som Tumleplads for Elskovsyttringer, for Udtalelse af Forlibelse og Fortroligheder, hvori Jomfruen siger at have verseret med en, undertegnede uvedkommende, nu afdød Studiosus, om hvis dødelige Afgang Jomfruen tilmed synes uvidende. I den Anledning og navnlig paa Grund af Jomfruens Tilstaaelse om, at hun elsker omtalte Studiosus *uendelig* meget høiere end hendes retmæssige nuværende Forlovede, undertegnede Candidat i Juraen, undlader samme ikke at udtale, at det ene er faktiske Omstændigheder, der have hindret ham i at sende Jomfruen sin Ring; hvorimod han sikkert i Tilfælde af Gjentakelse vil købe og tilskikke hende en saadan. Sluttelig paamindes Jomfruen om, at alle hendes Attraktioner, Forlibelser, Følelser, Sentiments og Fortroligheder efterdags ere udtømmende og udelukkende at ampligere paa

med agtelse
Candidaten

samt at Maskepi af enhver som helst Art er forbudt med

Studiosussen

NkS. 3703,4°. Hørup var blevet færdig som jurist 29/6, men den officielle stadfæstelse herpå kom først 12/11.

Nr. 9. Koncept skrevet af Hørup for *Emma Holmsted* til *Kuratelet for De forenede Kirkeskoler*, 1867.

Til det høie Curatel!

Hr. Pastor Schrader har gennem hoslagte Skrivelse gjort mig en Meddelelse, der, uagtet den fremtræder i privat Form, dog nøder mig til at henvende mig til det høie Curatel. Hr. Pastoren udtaler, at en Forandring i mit private Husliv formentlig vil have min Afskedigelse fra de forenede Kirkeskoler til Følge.

Denne Meddelelse, der, tre Aar efter min Ansættelse, føier et Vilkaar til denne, hvorom der fra Begyndelsen ikke har været Tale, men som tværtimod staaer i fuldstændig Strid med de Forudsætninger, under hvilke jeg tiltraadte min Stilling, forekommer mig saa overraskende, saa haard, saa stridende imod hvad der var Grund for mig til at vente, at jeg ikke er istand til heri at see et Udtryk for Curatelets endelige Beslutning.

Jeg skal tillade mig at erindre om, at det ved min Ansættelse var Curatelets Medlemmer bekjendt, at jeg var forlovet. Jeg maatte nødvendig forudsætte, at mit Giftermaal ikke vilde være uforeneligt med min Stilling som Lærerinde; thi jeg kunde umuligt antage, at Curatelet vilde ansætte mig for et Par Aar efter at afskedige mig paa en Grund, som allerede var tilstede ved min Ansættelse, jeg kunde saa meget mindre antage det, som den modsatte Forudsætning mødte mig fra alle Sider og bestyrkedes ved Udtalelser fra et af Curatelets egne Medlemmer.

Med Hensyn til Vilkaarene for Opsigelse og Afskedigelse indeholder mit Beskikkelsesbrev, at jeg er de samme Regler underkastet som Inspektøren; jeg har ikke i denne Bestemmelse havt Anledning til at see et Forbud som det Hr. Pastor Schrader frygter, at Curatelet vil rette imod mig; hvis et saadant var meddelt mig inden min Ansættelse, vilde jeg ikke have ansøgt om eller modtaget denne.

Ved nu at trænge mig bort fra min nuværende Stilling og nøde mig til atter at søge Beskjæftigelse ved de offentlige Skoler, Noget som maaske først om længere Tid staaer mig aabent, vil Curatelet bevirke at de Aar, jeg har arbeidet ved de forenede Kirkeskoler ere spildte for mig — jeg vil atter have at begynde forfra blandt de Yngste, medens jeg ved at beholde min Ansættelse ved disse Skoler nu vilde være rykket op paa forhøiet Gage.

Min Virksomhed ved de forenede Kirkeskoler har fra alle Sider og ikke mindst fra Curatelets egne Medlemmer mødt saa megen Aner-

kjendelse — Hr. Pastor Schraders Skrivelse er mig i denne Henseende et nyt opmuntrende Vidnedsbyrd — at jeg umuligt kan troe, at Curatelet nu, da det modsatte Princip er gjort gjældende over hele Landet, overfor mig vil bringe en Anskuelse til Gyldighed, hvorefter jeg ene skulde være særlig ugunstigt stillet.

Jeg tør saaledes haabe, at det høie Curatel endnu vil finde det billigt ikke at fjerne mig fra en Plads, hvor jeg har anvendt min bedste Flid og alle mine Kræfter paa at gjøre Fyldest.

ærbødigst V. Hørup
Overlærerinde.

NkS. 3703,4^o. Det videre forløb af denne sag findes oplyst i Michael Neien-dam: "Københavns Kirkeskolers Krønike", 1941: "Da Frk. Holmsted i 1867 havde tilskrevet Kuratelet, om der fra dets Side var noget til Hinder for, at hun giftede sig, svarede Kuratelet med ophøjet Visdom og Alvor, at ligesom det paa den ene Side forment ikke at have nogen Ret til at hindre hendes Giftermaal, saaledes maatte det paa den anden Side udtale, at hvis hendes Pligter ved Skolen ikke lod sig forene med hendes gifte Stilling, vilde Kuratelet gøre Brug af sin Ret til at opsigte hende." (s. 192). Jeg har ikke kunnet finde den omtalte brevveksling. Den ligger ikke i De forenede Kirkeskolers arkiv i Stadsarkivet.

Pastor Schrader: Slotspræst S.D.E. Schrader var formand for kuratelet 1859–87. Kuratelet stod i samme forhold til skolen som skolekommissionerne til de offentlige skoler.

atter at søge Beskjæftigelse ved de offentlige Skoler: E.H. havde været lærerinde ved kommunens skoler fra august 1861 til september 1864.

Nr. 10. Hørup til *Emma Holmsted*, julen 1867.

aarle Lørdag Morgen

Kjæreste min Finke — grundet paa Tidernes Tryk og hildet som man er "dybt i Materiens Væv" faaer Finken istedetfor Brev kun en Billet; men til Gjengjæld en rigtig "billet doux" med Invitation til Stevne-møde paa Kjøbenhavns Banegaard *Mandag* Aften lidt over 10. Hvis du imidlertid kjære Fru Grif vil flyve med mig til Reden strax samme Aften, maa jeg bede dig laane en Nøgle til min Udlændighedshule.

Jeg har studeret alle Kategorier af det Kjedsommeliges Æstetik. Herren see i Naade til alle veltalende Mennesker, men i Besynderlighed til Fru Lehm, som har siddet her fra Torsdag Middag, Dag og Nat, og fremdeles sidder her og river Personalhistorier af sig in infinitum.

Veiret er rædsomt — den graae Taage gnubber sig cynisk-kjælent

op ad den skidne Sne — Stemningen kadaver-lyrisk.

Hm! hm! Finke — intet Brev Juleaften — heller ikke senere — hm! hm! Finke. Finke, du er da ikke syg? eller falden i en Vaage? eller saadan Noget?

2 1/2 Dag — og jeg kysser igjen min Finke, Farvel til om 2 1/2 Dag!

din Grif.

Hils Frossenpinden, der sidder og huddrer i Sofaen.

Fra Fader og Moder hilses med Tak for det Besørgede, sært for Muffedisserne, der fandtes smagfulde, Lystmaden, der tyktes lækker og Thebrødet, hvilket man dog mente svarede til Idealet af Thebrød som Vrøvl til Ikke-Vrøvl.

Ogsaa andre Mennesker venter jeg, at du ikke lader Leiligheden slippe dig af Hænderne til at hilse.

Godmorgen Finke, Godmorgen min egen kjære Pige!

NkS. 3703,4°. Brevet må stamme fra juleferien 1867, som Hørup som sædvanlig holdt i Torpmagle. I København boede han i kandidatåret indtil giftermålet 18/7 68 hos A.G. Drachmann, jfr. udtrykket "*min Udlændighedshule*" i brevet. Der var tale om et sabbatår, hvor han læste eksistentielt og skrev digte og essays i tidens livsfilosofiske stil. (Jfr. også brev 144 til A.G. Drachmann fra fængslet s. 262). Sandsynligvis er Alkibiadesfantasiaen (trykt s. 452-62) skrevet i denne tid, og der er i så fald ingen tvivl om, at det først og fremmest er Søren Kierkegaard, han har studeret i dette sikkert vigtige år for hans udvikling. En større del af digtene må også stamme herfra.

Nr. 11. Hørup til *Emma Holmsted*, marts 1868.

Betænkning.

I Følge herom skeet Henvendelse til Undertegnede, giver Samme sig herved den Ære paa Vedkommendes Vegne for deres Høivelbaarenhed Frøken Fugl Finke at udtale Vedkommendes Ønske om, at deres Høivelbaarenhed maatte behage at nyde Øllebrød og Carbode hos Vedkommende, der skønnes at være Clara [Drachmann].

I henhold til det saaledes Anførte og naar Hensyn tages til Aars-tidens ustadige Veirig navnlig til det, som det synes, i ikke ubetydelig Mængde nedstrømmende Regnvand, sees det ikke rettere, end at deres Høivelbaarenhed maa mødes præcis Kl. 3.40° paa et ved Nys-

nævntes Bolig muligst nærliggende Punkt for derfra under Beskyttelse af de Midler, der til den ovennævnte Tid maatte staae til Under tegnede Raadighed, hvilke Midler skønnes at ville være en ældre Paraply, der, om den end i forskjellige ikke uvæsentlige Henseender neppe tør siges at ville frembyde et fuldstændigt betryggende Værn, dog paa den anden Side unægtelig er i Besiddelse af Egenskaber, der efter Erfaringens Vidnedsbyrd i en ikke ringe Grad egner sig til at afgive en nogenlunde Betryggelse ligeoverfor Naturforhold, der svare til de forventede, at ledsages til det Sted, hvor den i Begyndelsen af denne Betænkning omhandlede Øllebrød og den i Forbindelse med samme nævnte Carbonade damper.

ærbødigst
V. Hørup/Grif: Sekretær.

NkS. 3703,4°. Brevet er skrevet bagpå et telegram, som er dateret 15/3 1868. Hørup boede på det tidspunkt hos A.G. og Clara Drachmann, jfr. noten ovenfor.

Nr. 12. Hørup til *Emma Holmsted*, 27/5 1868.

Onsdag d. 27.

Kjæreste! – men Kjæreste dog, skulde Finken ikke sende et Pip om naar hun kom og her har jeg hver Postdag ransaget Folkets Aviser og Amtets Tidender uden at finde det bitteste Spor af en Finke, der kommer; det er vel sandt, der *kan* komme Brev endnu imorgen, men det er da ikke til at stole paa – vel Finke – nu vel du stumme Fugl, saa holder jeg med Buret ved Frederiksborg Banegaard paa Fredag Eftermiddag, at sige hvis der ikke kommer anden Besked imorgen, for saa retter jeg mig efter den.

Har du havt rædsomt travlt Finke? Mon Huusmoderkjæresten er færdig med at pjaske og sjaske og skruppe og svabergaste? Mon Kokkekjæresten har staaet med høitopsmøgede Ærmer og blusset og braset, eller har hun næret sig christeligt af ”Kaffe og Brød”? Og Finkearmene? mon de længes efter Kys? og Malaierne? og alle de andre?

Jeg tridser om her i den paradisiske Landlighed ligesom Adam, skjærer store Rundenomer af Livsens Træ og fortærer dem i Skyggen af denne velsignede Plante, men er nu forresten i samme Stemning som Adam, da vor Herre havde præsenteret alt Kreturet for ham, det vil sige, jeg har Lyst til at lægge mig til at sove for at vaagne op hos Eva – kjæreste Eva, snart skal jeg vaagne op hos dig.

Farvel Ev'chen, kom ud til Adam paa Fredag.

Mon Finken vil købe en Faldhat (Havehat) til Fru Hellmann, hun veed nok af de rædsomme, som Moder har, men graa og tage den med ud? Tøihat, siger Moder og rund.

[. . .].

din V.H.

NkS. 3703,4°. E.H. har åbenbart skullet tilbringe pinsen i Torpmagle.

Fru Hellmann: Se noten til brev 14 s. 24.

Nr. 13. Henriette Steen til *Emma Hørup*, juli 1868.

Augustenborg i Juli 1868

Min kjære Emma!

Da jeg i Søndags skrev til Dig som "Frøken Holmsted", vidste jeg ikke, at Du allerede næste Søndag skulde hedde "Fru Hørup", men saadan gaaer det. — Nu ved jeg det. Kjære Emma (*det* vedbliver Du da at hedde). Jeg havde jo glædet mig meget til at see og tale med Dig, men nu glæder jeg mig endda mere over at vide, det er Din og Viggos Bryllupsdag paa Søndag, medens jeg sejler, vil jeg rigtig tænke paa Eder. Til de mange gode Ønsker I have modtaget, føjer jeg nu ogsaa mine. Alt, hvad man kan ønske af Godt, det ønsker jeg Eder begge, ikke Viggo i Parantes, som i Julen, da Du hilste fra ham, men Eder begge enten i eller uden Parantes.

Og, kjære Emma, hvis der ikke er Alvor og Indhold nok i disse Linier, som Bryllupsbrev betragtet, saa forsikkrer jeg Dig, at der er begge Dele i mig, medens jeg tænker paa Eder, men dog især Glæde, thi vel er det et alvorligt Skridt, Du gjør, men dog endnu mere et glædeligt.

Saa vil jeg da til Slutning ønske, at den Glæde og Hjertefred, Du har faaet som Gave i Livet, kjære Emma, aldrig maa lide noget Tryk i Fremtiden, men vedblive som tidligere, baade at lyse i Dig selv og Viggo, som ogsaa at kaste et varmt Skjær paa fjernere forbi-svævende, mørke Legemer.

Og med dette lidt egenkjærlige Ønske slutter

Din hengivne
Henriette.

P:S: Familien Fenger sender venligst Hilsen og Gratulation.

NkS. 3703,4°. Hilsen i anledning af Emma og Viggo Hørups bryllup 18/7 68. Henriette Steen underviste efter sin lærerindeeksamen de danske familiers

børn på Als 1867-71. Selv om hun ikke nævnes ved navn i Augusta Fengers erindringer, har hun nok boet som huslærerinde hos Fritz og Mathilde *Fenger*, der indtog en ledende stilling i den danske koloni indtil 1871, hvor de solgte Augustenborg Hovedgaard. (Aug. Fenger: "Erindringer", udg. af Johanne Kjær 1932).

Nr. 14. Emilie Hørup til *Emma Hørup* og *Hørup*, juni 1870.

Min kjære Emma og Viggo!

Tak for den glædelige Efterretning I sendte os, ja det var rigtignok en glad Overraskelse der mødte os ved vores hjemkomst fra en lille Skovtur i Nørrevang i forening med Præstens, Sørensens og den kjære fru Hellemann, som alle spurgte til dig som jeg jo 3 Dage tidligere havde hørt fra og derfor saa frit kunde svare at du havde det godt, og Gud være lovet du havde det jo ogsaa godt, — ja langt bedre end jeg turde haabe, for jeg vilde ikke troe efter dit sidste Brev at det blev overstaaet før slutningen af Maaneden, derfor kan I nok tænke Jer min Glæde ved at høre at den lille Gjest alerede var ankommen, og Gud velsigne hans Ankomst og tage den lille Sjel under sin Naadige Beskyttelse, og Gud velsigne Eder Begge to og give Jer Kraft og Ævner til at lede ham Livet igjennem Gud til Ære, og sine Forældre til Glæde. [. . .].

Da Fader skulde havde lidt Plads heri saa maae jeg slutte med de Kjærligste Hilsener til jer Begge og Ønsket om Guds Velsignelse og Lykke maae være med Eder. Ogsaa Hilsen til Carl [Hørup], din Moder og Alle som bryder sig om den

fra Eders hengivne Moder
Emilie Hørup

Ogsaa jeg bringer Eder min hjerteligste Lykønskning med den lille Pusling og takker Forsynet, der lod alt blive vel overstaaet og ønsker jeg at Moder og Barn fremdeles maa befinde dem vel.

I hilse alle ogsaa den nye Statsborger paa det Kjærligste fra
Eders stedse hengivne

[. . .].

F. Hørup

NkS. 3703,4°. Lykønskingsbrev i anledning af Svend Hørups fødsel 3/6 1870. Brevet er det eneste, som er bevaret fra forældrenes hånd. Jeg har medtaget begyndelsen og slutningen af Emilie Hørups lange brev som udtryk for hendes stil.

Præstens, Sørensens og den kjære fru Hellemann: De gamle Hørups hørte til sognets fine portion, hvad der blandt andet ytrede sig i deres omgangskreds' status. Sørensens var en lærerfamilie i den nærliggende landsby, Kikhavn, mens fru Hellemann var gift med en af de to brødre Hellemann, som i 1859 havde købt godset Grønnesegaard.

Nr. 15. Koncept til brev fra Hørup til *Clara Drachmann*, juni 1870.

Kjære Clara – alle Mennesker, som endnu ikke have faaet formel Underr. om Tilværelsen af vor Dreng, have, som jeg hører, den retfærdigste Grund til billig Harm og Misfornøielse. Da imidlertid Ingen har faaet Underretning, vilde det blive mig for vidtløftigt at forsone saa mange vrede Gemytter, jeg overlader derfor Resten til Tidens mildnende Paavirkning og holder mig ene til dig, dels fordi du nu engang er af et forsonligt Hjertelag, dels af andre Grunde.

Du skal da vide, at Drengen har været en fuldbragt Kjendsgjerning siden i Fredags Eftermiddag – Dagen efter din vindige Afskedsvisit. Han besluttede sig temmelig resolut til at vove det afgjørende Skridt og under iøvrigt heldige Omstændigheder lykkedes det ham godt og han har siden befundet sig vel derved. Det samme gjælder om hans Moder, som efter overstaaet Tortur har været fuld af Glæde over Tilværelsen baade sin egen og Sønnens. Kun een mørk Sky har hidtil fordunklet den klare Himmel. Hvalpen har med haardnakked Smagløshed holdt paa at foretrække unyttigt Sukkervand og ørkesløs Havresuppe for den sande Livsnydelse, hvorpaa han dog af Instinkt burde vide at en trivelig Fremtid alene kan bygges.

Efterat det sidste Nat er lykkedes at klare hans Begreber i denne Retning, drikker baade han og hans Moder Livet og Lykken i fulde Drag. Emma sender dig sine venligste Hilsener og glæder sig over dit nydelsesrige landlige Slaraffen-Liv, Veirets Deilighed og Frihedens Sødme, som hun formoder, at du presser saa megen Velvære ud af som muligt. Forresten misunder hun dig ikke, hun mener ikke at have oplevet en saa lykkelig Pintse.

Hvad mig angaaer – er jeg som altid

din meget hengivne
Viggo Hørup.

NkS. 3703,4°. Jfr. brev 14.

landlige Slaraffenliv: De gamle Drachmanns tilbragte somrene i Fredensborg.

Nr. 16. Hørup til *Emma Hørup*, 1/8 1870.

Mandag 1 Aug 70.

Kjæreste Hustru! udmærket standhaftige Konepur! Her har du Mandens Fødselsdagskys til sin egen, saa kjære Sus — og et godt Aar, det ny! men et nogenlunde godmodigt og venskabeligt og hensynsfuldt Aar maatte da idetmindste mage det saa, at S.K.P. ikke behøvede at være saa udmærket standhaftig, men kunde blive en chronisk Fritamp, der ikke havde Andet at gjøre end knuses af og bages med Moloch (bare! bare!) — men skulde Aaret ikke have saa meget Godt i sig, saa er Mandens Konepur ikke forknyt endda, men bliver endnu i nogen Tid ved at være en udmærket standhaftig Pur, som P.M. bestandig holder mere af — godt Humør Pur! godt Mod Sus! — [. . .].

NkS. 3703,4^o. Fødselsdagsbrev fra Hørup, der manudcerede til dansk-juridisk eksamen i København, mens E.H. og drengen var på ferie i Torpmagle. Der er bevaret flere breve mellem dem fra denne sommer. De skrev til hinanden i en egen jargon. *S.K.P.* betyder således Susse-Kone-Pur og *P.M.* Purvemanden. Det fremgår af brevene, at E.H. har haft en alvorlig betændelse under den ene arm, at barnet var meget uroligt, og at økonomien har voldt bekymringer.

Nr. 17. Hørup til *Emma Hørup*, 24/7 71.

Mandag d. 24.

Kjæreste Barsel-Kone og Dreng!

Da jeg i Lørdags fik Jert Brev, belavede jeg mig øieblikkelig paa at gjøre Jer lige Skjel, men — Gud raaer — saa kom Knud, der ganske rigtig har gaaet her og gjort Tallerkener og andet Bohave skident til stor Forøgelse af mine Tjenestekvinde-Pligter, han kom, som sagt, med en glødende Feber, der hudrede over i en rystende Kulde; jeg maatte da putte ham til Sengs med Hyldethe osv, hvor han laa og rendte af til igaar. Han gaaer nu med en Hals, der er en daarlig Efterligning af min gamle, og med Frederiksborg-Reisen er det foreløbig ude, forresten har jeg lavet en Gryde Havresuppe og tyllt i ham og igaarftes fik han en halv Snes Æg ned, saa du kan tænke, det er bedre.

Dannebrogsmanden er med samt sine 10 Sløifer reist væk allerede i Mandags, men á propos om Utøi, hvad skal jeg gjøre ved den overhaandtagende Udvikling af Lopper og Muus? de første opnaaer en hid-

til ukjendt Størrelse og veltigere mig op ad Benene i de allerubeiligste Situationer og hvad Musene angaaer, da ere de, efter at have undertvunget Spisekammeret og fortæret 1 ũ Hvedemeel, trængte seierrig frem lige til Sovekammeret — dog Forsynet vaager, inat havde en af disse Mongoler lagt sit Røvertog langs Vandhanen, jeg fandt ham imorges i en aldeles druknet Tilstand i Spanden —. Gid det maa gaae alt Utøi efter dette retfærdige Exempel! Amen!

Es giebt Zwei Sorten Ratten
die hungrigen und satten
die hungrigen ziehen hinaus . . .

Saaledes apostropherende gjør jeg Overgangen til Niels Juel og Erna, der i Lørdags droge ud forat medistre sig hos deres Svineslagter i Holbæk, de have iøvrigt ikke seet mig og jeg ikke seet dem før i Fredags, da han visiterende udviklede, at Reisen Intet vilde koste dem, ikke en halv Skilling, jeg svarede naturligvis ”nei tvertimod”.

Det vil ventelig være Race-Konen en Satisfaction at høre, at jeg med sædvanlig Bekvemhed vandrede ud og saluterede ”Veile” ved Afreisen, hvisaarsag jeg har at bringe Hilsener fra Racen, maa jeg med det Samme, jeg er ved Hilsener, bede dig hilse Bedste-fader-og-moder, Frøkenen, Anna [Knudsen] og den anden ”Troid”, kort Alt hvad der i Ord, Gjerning og Exempel bidrager til Barsel-drengens Opdragelse og Fuldkommengjørelse.

Det kan ikke hjælpe længer at nægte det, her er skident, her er reverenter møibeskidt, ak i Begyndelsen! hvor var det ikke som blæst! støvet af! feiet op! det er Knud, der har udbredt Demoralisation, Tobaksaske og anden Ugudelighed over de tre Værelser med Kjøkken, jeg har maattet paakalde Sophie Løwe, der i Eftermiddag vil indfinde sig som en Skjærsild og navnlig slaee Skarnbøtten ud, navnlig Skarnbøtten!

Med Charles inviteret til Middag igaar hos Julie [Carl Hørups enke] — Suppe med (sc. paa) Grønærter, Budding — to Døttre Kysnell (Præst) — 50 D. pr. Maaned, det er nemlig Kostgjængere — Kjolen remitteret, Annas Trædskhed — Graadudvidende om og complet rasende uskyldig i Urtepotterne — foræret mig en Hat, indledt Underhandlinger om en Vinterfrakke — vil skrive til Torpm., mens Emma er der . . .

Vil du værsgo lade Line, det Dr . . . !, tumle Drengen, kjæreste Barselkone, inte slæbe formeget med *den* Dreng!

Kjæreste Barselkone! jo, jeg holder af dig!

E.sk. Hils Egnens Folk, mine kjære Vælgere!

NkS. 3703,4°.

Barsel-Kone: E.H. ventede sig på ny. Datteren Ellen blev født 29/12 1871.
Knud: E.H.'s yngre bror, løjtnant Knud Holmsted. Han studerede medicin uden at blive færdig og døde i New York 1881.

Dannebrogsmanden: Inspektøren på De forenede Kirkeskoler, Edv. Vohnsen, som boede nedenunder Hørups. Det fremgår af flere breve, at der var et spændt forhold mellem de to familier.

Es giebt . . . : De to første verselinier er fra Heines digt "Die Wanderratten" i "Letzte Gedichte" 1853-56. Den sidste linie må være Hørups egen tilføjelse. Citatet er det første tegn på den Heineraptus, som de følgende breve til Henriette Steen viser, at Hørup har haft først i 70'erne. Jfr. også digtene s. 426f.
Niels Juel og Erna: Erna Drachmann havde 4/6 giftet sig med børnepædagogen Niels Juel-Hansen.

Race-Konen: Hørup betegnede med en vis ironisk snert E.H.'s familie som "racen".

Frøkenen: En 85-årig pensionær hos de gamle Hørups.

Charles: Charles Frølich Hørup, pleje-, senere adoptivbarn hos lærerparret i Torpmagle. Han anføres fra 1881 som forvalter i Kraks vejviser for København.
Efterskriften er det ældst bevarede vidnedsbyrd om Hørups politiske aspirationer.

Når jeg har valgt at medtage brevet i dets helhed, skyldes det, at det er udtryk for en begyndende nyorientering i Hørups liv.

”Om jeg troer paa mig selv? Den gale Lear paa sin Hede troede ikke mere afsindigt paa ”at de ikke kunde gjøre ham noget for Myntning” end jeg i min Skov troer paa den Mynt, jeg slaaer. Derimod har jeg en beskedent Tvivl, om de vil modtage den i Banken og om den overhovedet kan cirkulere i Virkelighedens Omsætninger og derfor har jeg et vist Nag baade til Banken og de andre ”Institutioner” og skulde ikke have stort imod, at alt det ramlede sammen og at vi fik en hel ny Mynt. Derimod har jeg en Overbevisning, der naaer til Himlen om, at der altid vil være nogle, der tage min Mynt for fuld Valuta og paa denne lyriske Myntfod vil jeg leve og efter Evne vrage Bankens. — ”

Hørup til Henriette Steen juni 1873.

II

Brevveksling med Henriette Steen 1872 — 1873

I foråret 1872 indledte Hørup sin valgkampagne blandt hjemegnens bønder i Frederiksværkkredsen. Initiativet hertil var hans eget, men under valgkampen sluttede han sig til og blev støttet af det forenede venstre, som var blevet dannet 1870. En vis tilknytning til en af partiets ledende mænd havde han dog allerede opnået forinden, idet han var blevet sagførerfuldmægtig hos den gamle venstrefører Balthazar Christensen. Ved stil og standpunkter knyttede han sig dog nærmest til J.A. Hansen og dennes sjællandske fraktion af menigmandsdemokratiske bønder og småhåndværkere. (Hørups valgprogram findes i Nordsjællands Tidende 13/7 72). Trods partiets fremgang ved valget 20/9 72 led Hørup imidlertid et sviende nederlag til sin modkandidat fra det såkaldte nationale Venstre, malermester P.E. Olsen.

Men selvom politikken optog Hørup stærkt i disse år, mærkes dette engagement og det personlige nederlag kun som en undertone af trodsig individualisme og fejlslagne forhåbninger i den efterfølgende gruppe af breve, som i det væsentlige stammer fra foråret og sommeren 1873. De er stilet til kusinen Henriette Steen, som Hørup havde forelsket sig i ved samme tid, som han indledte sit politiske felttog i foråret 1872.

Henriette Steen var født 30/5 1841 i Fredensborg og var datter af Peter og Louise Steen. Efter konfirmationen kom hun ud som privatlærerinde, men 1867 tog hun lærerindeeksamen, og efter nogle år på Als slog hun sig ned i København, hvor hun fik ansættelse ved kommunens skolevæsen fra efteråret 1871. Af udseende var hun høj, slank og mørkhåret, af væsen slagfærdig og utilnærmelig, men med varm interesse for de arbejderbørn, skolearbejdet bragte hende i forbindelse med, og med en højt udviklet retfærdighedssans.

De efterfølgende breve består dels af to korte billetter fra Hørup skrevet under valgkampen i 1872. Og dels af en længere brevveksling mellem dem fra april til juni 1873. Baggrunden for denne var, at Henriette Steen var blevet gravid. For at undgå skandale og afskedigelse måtte hun søge orlov fra skolen, så hun ikke behøvede at vende tilbage til København efter påske. Orlogsansøgningen var vedlagt en attest fra A.G. Drachmann, der begrundede den med "et legemligt Ildebefindende ledsaget af en nedtrykt Sindsstemning". Det sidste er uden tvivl rigtigt. Ikke alene fremgår det af hendes breve, men en særlig gruppe af Hørups digte, som er trykt s. 442-48 viser, at hun må være rejst bort med vilje til ikke mere at se ham. Det er på den baggrund Hørups første egentlige brev fra 30/4 må forstås. Henriette Steen boede da skjult for verden ved Hørsholm, men hun må forinden have været en tur til Norge og på Als, som det fremgår af Hørups brev dateret 30/4 73 (s. 33).

Nr. 18. Hørup til *Henriette Steen*, sommeren 1872.

Onsdag morgen.

Kjære – "Vennerne" gjælde til Vandsbæk; naar der er Tale om

Penge, er en Ven ikke en Øre værd; det er kun Kjærlighed, der er stærkere end Døden. Jeg giver Vennerne Døden – og Djævelen og reiser i dette Øieblik ud i Folkedybet forat øse Kroner af denne mærkelige Brønd ein trübes landweil'ges Geschäfft und nutzlos wie mein eigenes Leben – tilbage kommer jeg ikke, førend jeg har haft Spanden i det mindste i 10 Sognebrønde, rimeligvis ikke før Søndag. Farvel min Hjærte-Kapital, jeg hæver Dig paa Anfordring.

Indry dig.

*Jeg er – „Nemmen“ gjeldt til Skandtal,
man kan se alle om penge, og man kan ikke
se for nød; det er min Gæld, det er for
et andet Døden. Jeg giver Nemmen Døden –
og Djævelen og reiser i alle Hensigt sid i
Sikkerhed forat se om man kan
selve brønd – sin brønd langveil'get
Gjeldt med mig og min egen
Læbe – tilbage kommer jeg ikke, førend jeg
for fuldt Næsen i det mindste i 10 Sogne,
brønd, rimeligvis ikke før Søndag. Farvel
min frænde: Tak, jeg paa Dig paa An-
fordring.*

NkS. 3704,4°.

Ein trübes... : Citat fra Heines digt "Der Schiffbrüchige" fra "Die Nordsee" i "Buch der Lieder" 1827.

Nr. 19. Hørup til *Henriette Steen*, sommeren 1872.

Lørdag

Hjærte-Skat! – Ogsaa Folkedybet er noget bart og tørt paa Bunden, og i det Hele bør man indrette sig paa beskednere Øsekar end just

Spande. Det er en anden Sag med Hjærtets Rigdom, den er som Havet; en Daare maaler sin Spand og siger: jeg er bange for at tømme det. Skyl derfor Dine evige Bølger over vore grønne Kyster, og jeg kommer i Maaneskin med et Øsekar større end det største Oxehoved i Raadhus Kjælderen i Bremen. Jeg forbliver med den Fornemmelse af Livets Uendelighed, som et uhyre bundløst Øsekar maa antages at rumme i sin Barm,

det største Oxehoved i Bremen.

NkS. 3703,4°.

det største Oxehoved: Rummål specielt for vin.

Raadhus Kjælderen i Bremen: En i tysk litterær tradition kendt beværtning. Jfr. bl.a. Heines digt "Im Hafen" fra "Die Nordsee" i "Buch der Lieder" 1827.

Nr. 20. Hørup til *Henriette Steen*, 30/4 1873.

Kjære — Skjøndt det er første Gang, jeg skriver dig til, er det dog ikke første Gang, at jeg tænker paa at skrive; allerede da du var i Norge og siden paa Als anstillede jeg Overveielser i den Retning, men med et rigtigt Instinkt lod jeg det fare, der maatte i Virkeligheden mere til for at faae fat i dig; selv har du sagt "jo mere vi tale sammen jo længere komme vi fra hinanden", Folk som vi ere altid udsatte for at snakke og skrive sig ind i et abstrakt, intelligent, krydret-interessant Noget, som ender ins Blaue — det blev da ogsaa ved Overveielserne, allerede Overskriften var en stor Vanskelighed — ere vi nu komne ud over den? Kjære, er vi? Og dog nager det mig næsten, ja meer end næsten, at jeg ikke har kjendt dig i de mange Aar og især ikke i de Aar, hvor du blev til hvad du er, ikke fordi jeg ønsker, at du skulde være anderledes eller troer, at du vilde være bleven anderledes, men man kjender ikke Resultatet, naar man ikke har seet det blive til og især ikke et saa forblømt, tvivlsomt, gjækkende, variabelt, overraskende Resultat, hvor Faktorerne paa Trods rende spottende og drillende mellem hinanden for at skuffe enhver Beregning og hvor selv de stærkere Følelser neppe magte at holde saa megen Tugt, at der kan komme et utvivlsomt Facit ud — hvoraf du saa igjen maa forklare dig denne maaske overdrevne og overdrevent voldsomme Tilbøielighed til at gjøre Prøve. Dersom jeg havde kjendt dig, da du var mere Barn, mere blød, mindre velbevæbnet, skulde jeg maaske have fundet ind til dig uden alle disse Angreb, som du

sommetider har beklaget dig over; men du var bestandig Prindsessen inde i det inderste Gemak og alle disse Lindorme og Drager og Djævelskab og alle disse Værelser, Døre, Labyrinther og Afkroge ere jo dog virkeligt til og jeg har jo virkeligt hexet med alt det Trolldøi, du har koglet frem og jeg har jo virkelig løbet sur i alle disse vildsomme og forviklede Irrgange, hvori du holder af at skjule dig, saa jeg kan egentlig ikke fortænke mig selv i, at jeg ikke strax har fundet Eventyrets indespærrede, længselsfulde, giftefærdige Jomfru og stundom mistrøstig har tvivlet, om Slottet virkelig gjemte Skatten eller dog om den rette Ridder var for Porten.

At bede Folk bagefter fortælle Noget om dem selv fører bare til Skuffelse. For det første maatte Folk da vide Noget om dem selv, men derom veed de i Reglen allermindst, dernæst maatte de kunne fortælle det, hvilket er endnu sjeldnere og endelig maatte de ville sige Sandhed, hvilket er aldeles urimeligt, da det vi vil, er at spille den Rolle, som vi nu engang have forelsket os i og hvad der endelig er det aldeles afgjørende, det jeg bryder mig om at vide kan slet ikke fortælles – hvad bryder jeg mig nemlig om de Begivenheder, Slagdage, Alliancer og Traktater og andre historiske Tilfældigheder, der kan være i et Menneskeliv? eller Beslutningerne? der ere mere tilfældige end alt det Øvrige, eller Grundene? som man finder paa bagefter for at pynte paa sine Handlinger, blæse! blæse! Nei det jeg lytter efter er Stemningerne, Ønskerne, Længslerne, Phantasierne, Skuffelserne, Lidelserne – nu ja, Lidelser er et pathetisk Ord, men jeg tænker ikke paa den vulgære Jammer, der gjør gammel og rynket og graa, der udtørrer Sjælen og frembringer denne fortrykte, gnavne, usympathetiske, elendige Menneskehob, der er stor nok til at gjøre hele Tilværelsen suur og færsk, men der er ogsaa Lidelser, der forynge, der er en Sorgens evige Ungdom, som hver Dag drikker af den melancholske Kilde, hvoraf Menneskelivets varmeste, blødeste og fineste Følelser strømme, men derom kan Intet fortælles. Det er heri de religiøse og poetiske Naturer have deres Oprindelse, men Fortællingen om deres Liv er de lyriske Digte og de bevægelige Prækener og de uproduktive Naturer af denne Slags kan ligesaa lidt forklare sig som Havet, dem maa man lytte til ligesom til Havet, lade sig paavirke, beruse, betage af ligesom af Havet, disse Folk forstaaer man enten sympathetisk uden at vide Noget om dem, eller ogsaa forstaaer man dem slet ikke.

Men alligevel nager det mig, at jeg ikke har kjendt dig i dine Lehrjahre, saadan et udlært, fuldfærdigt og udspekuleret System er egentlig for meget for en Dilettant af et Mandfolk, der dog som

Mandfolk skulde føre an.

Dertil kommer, at jeg i en halv Snes Aar er gaaet tilbage. Folk af min Slags ere paa Høiden i det Lag 20, i den Alder burde vi afskediges og det burde overlades til solidere Racer at forplante Slægten – de enkelte af os, der reusserer paa genial Maade, med dem er det en anden Sag – men vi Andre, som luges op tilligemed Ukrudtet for at give de enkelte Plads til at brede sig, vi burde billigvis strax paa Møddingen, der bliver dog ikke ordentlige Kaalhoveder af os og tilsidst blive vi lugede op ogsaa af Kaalbedene – men det jeg vilde beklage mig over er, at jeg ikke er 20 Aar, ikke saa spænstig, ikke saa aandrig ikke saa kjæk og uden denne brændende Trang til at tænke og meddele Tanker.

Unjung und auch nicht ganz gesund
wie ich es bin in dieser Stund'

det mente du jo passede og du har Ret, ja du har Ret om Dagen, men om Natten Kjære, er jeg endnu 20 Aar og hvad er hvad? for mig er Natten Dag og Drømmen Virkelighed og Eventyret det eneste Tilforladelige; men Livet og Virkeligheden er et ørkesløst Eventyr, leget af Skygger og jeg selv leger med som et Spøgelse i Solskin og det er Altsammen uhyggeligt som det levende Liv maa være for et stakkels Spøgelse, der gjør Livets Bevægelser med efter Hukommelsen og endda maa være glad over at kunne Noget udenad – men et saadant Spøgelse kan længes Kjære, længes efter Natten og Stilheden, efter det dæmrende, stemningsfulde Maaneskin og den hemmelighedsfulde hvisken i Pilene og længes Kjære, længes efter Gravens Lyst og Drømmens Henrykkelse og de svundne Nætters Salighed. Godnat Kjære; jeg har altid elsket Natten, fordi den gjemmer saa meget, hvad gjemmer den ikke nu! efterat vi have givet den Alt det, vi have levet sammen, at dække over.

D. 30te April 73.

NkS. 3703,4°.

Unjung und auch nicht . . . : Citat fra Heines digt "Der Abgekühlte" fra digt-kredsen "Lazarus" i "Romancero – Letzte Gedichte" 1851. Hørup har oversat digtet, s. 426.

Kjære — Du veed ikke hvor lidt Tid jeg har; jeg kan ikke skrive, uden naar jeg er ene og jeg er ikke ene, før Alt er i Seng, hvis jeg saa ikke er saa søvnic som en Vinterbjørn kan jeg skrive, men gør mig nu ikke den Sorg at gjemme disse Lapper, som jeg sidder og suger paa i Mangel af ordentlig Føde og hvor længe var du ikke mit daglige Brød! — gjem dem nu ikke, jeg forsikrer dig paa Ære, at jeg aldrig skal kræve dem af dig til Oplysning om min Udviklingsgang allerede af den Grund at jeg er færdig, ialtfald færdig som de Folk, man har hængt op, ere færdige, naar de have hørt op at sprælle — jeg spræller ikke mere og Enhver, der vil gjøre Spræl med mig, er min Fjende. Forresten er jeg munter som disse stakkels Dævle, man har i Glas og som dandse, naar man trykker paa dem, alt dette Tryk liver op i en stakkels Dævel, saa han kan blive ganske vild og overstadig, desuden afskyer jeg Alvorsmænd, enhver Nar, der tvivler om, at jeg er en alvorlig Mand, er mig velkommen, disse fortræffelige Narre, der slet ikke forstaae hvad det er at være ved Samling, disse respectable Narre, som kun ere ved Samling en Gang eller to om Aaret, jeg kjender solide, retskafne, høist alvorlige Narre, som aldrig i deres Liv have været ved Samling, disse Lykkelige, der stræbe de søgne og gaae i Tivoli om Søndagen og som ingen Anelse have om hvad det er for et Slæb at trække sin egen miserable Tilværelse om med sig overalt hvor man gaaer. Menneskene kunne inddeles i tre Classer. Pascal sondrer mellem dem, der Ingenting veed og dem, der veed, at de Ingenting veed, imellem disse to Yderpunkter ligger den store Hob af halvstuderede Røvere, der veed Noget. De, der Ingenting veed, de Naive og Umiddelbare, ere altid elskværdige, de ere ligesom Lilierne paa Marken, der dufte, parre sig, visne og døe, hvis det er sørgeligt, gaaer det ialfald over det næste Foraar, naar andre Lilier dufte, parre sig, visne og døe og saa fremdeles. Der kan laves en Mængde formløs og idyllisk Poesi paa disse Lilier, men naar et Folks Poesi staaer paa dette vegetabile Standpunkt, er det i Reglen ikke Tegn paa en vidtskreden Udvikling, saadan Poesi faaer et vist enfoldigt Anstrøg og Folk blive i Længden dumme af det, som vi af den Ølenschlægerske. Det sidste trin er det Negative, Intetheden af Alt, først og fremmest af al Viden. Derom have alle religiøse Forfattere lige fra Prædikernes Bog til Kirkegaard været enige, at det særligt Religiøse er Negationen af Tilværelsens Realitet; men naar det ikke fører lige lukt ind i det andet Liv, faaer vi en

Poesi af den zerrissene Art, Romantikken, Mystikken, den sandse-
ligt abstracte Poesi, der snart griber i Fortvivlelse efter det fyldig-
ste Virkelighedsliv, snart lader Haanden synke i en lige desperat
Følelse af, at Intet hjælper og at det Største ikke forslaaer. At kalde
den mellemliggende Classe halvstuderede Røvere, er en Fornærmelse
og en grov; thi hertil hører netop de Folk, der have de solide Kund-
skaber, det er de positive Naturer, der stræbe og gjøre Fremskridt,
det er dem, der sidde ved deres Skrivebord og føre Videnskaberne
videre. Denne Classe er mættet ved Bevidstheden om sit eget Værd,
der er Intet tvivlsomt, intet Savn, ingen Smerte. Disse Alvorsmænd
kjende Intet til Mystik eller Romantik, de spillede ikke Tiden med at
lytte efter Vinden, hvorfra den kommer eller hvor den gaaer hen.
I denne Jordbund groer ingen Poesi, det skulde da være Læredigtene
eller Oederne til Søvn, men til Gjengjæld forstaae de Alt, forklare
Alt og rette Poesien an, saa enhver Dosmer kan faae sin Portion.
Dette verdslige Professorvæsen behager mig ikke, saa kan jeg bedre
med de Religiøse (Ævl og anden Grundtvigianisme ufortalt); naar
man er færdig med Alt og ikke længer har et Halmstraa at holde
sig til, saa giver man sig i Guds Haand og alle Folk kaste efter Skrif-
tens Bud deres Sorger paa Gud, undtagen de, der sætte deres Stolt-
hed i at bære dem selv. Hvad Kvinderne angaaer, saa er det alle halv-
studerede Røvers Overbevisning, at de høre til første Classe og
ikke kunne komme ud derover. De ere bundne til Naturen ligesom
Blomsterne til Bedene, jeg husker en billedrig Udvikling af Fichte,
hvor han i at udmale Kvindens større Naturbundethed allerede
føler sig slaaet af det lange Haar, der ligesom knytter hende til
Jorden! Tænke maa de derimod ikke, Tankerne, Tvivlen og Vantroen
skæmmer dem og gjør dem uskønne, de tør Intet være og Intet vide,
veed de tilfældigvis Noget, er det deres kvindelige Skyldighed at skjule
det ligesaa omhyggeligt som alt det Andet, en Kvinde skal skjule.
Arentzen veed Besked i denne Retning og sandt at sige hele denne
Guvernantegeneration synes at give dem Ret, alle disse Fruentimmer,
der vide og kunne Uendeligt uden at blive til Noget, som bære
deres Kundskaber udenpaa ligesom Hoftepuder og som indenfor ere
ligesaa flade som inden de fik Stadsen paa! Mon der skulde være en
naturlig Vanskelighed, der hindrede Kvinderne i at blive noget Or-
dentligt? hvorfor er det saa sjældent at finde et Fruentimmer, der har
arbeidet Noget ind i sig, saa hun virkelig er bleven betydeligere end
de andre Fugle smaa, der tale? og hvorfor lykkes det Enkelte?
hvorfor er f.E. du bleven saa eiendommelig og saa vidende og dog
mere Kvinde end de Andre? Det er dog fuldstændig latterligt at troe,

at Kvinder, der blive til Noget, blive til Mandfolk, da tværtimod Alle de, der have været Noget, have været mere Kvinde end de, der Ingenting ere – jo mindre en Kvinde er, jo mindre Kvinde er hun. Men du bliver træt af mine Reflectioner og medens jeg sidder her og gnidrer mine Betragtninger, som du ligesaa godt kunde have sendt mig, sidder du derude i det Buur hos Svalerne og Gud veed hvad du tænker paa og om du er tapper eller bedrøvet, maaske græder du, gør du? Kjære, ikke forknyt, hører du, ikke forknyt!, men hvis du er det, saa siig mig det, naar du skriver, jeg venter Brev fra dig d. 5te og dernæst de følgende Dage, til det kommer, skriv om muligt saaledes, at dit Brev kommer ind med Morgentoget – Godnat!
d. 1 Mai 73.

NkS. 3703,4°.

Pascal: Pascals "Pensées" var 1866 blevet oversat af W.F. de Coninck. Hørup refererer til Art. III:18 s. 65f:

"Verden dømmer rigtigt om Tingene, thi den lever i den naturlige Uvidenhed, der er Menneskets Særkjende. Videnskaben har to Yderpunkter, som berøre hinanden; det ene er den blot naturlige Uvidenhed, i hvilken alle Mennesker ved Fødselen befinde sig; det andet er det, som naaes af de store Aander, der, efterat have gennemgrandsket Alt, hvad Menneskene kunne vide, erkjende, at de ikke vide Noget og vende tilbage til den samme Uvidenhed, fra hvilken de ere gaaede ud. Men dette er en lærd Uvidenhed, som er sig selv bevidst. De, som befinde sig mellem begge Yderpunkterne, som have forladt den naturlige Uvidenhed uden at naae til den anden, have et vist Anstrøg af Viden og optræde som de Indsigtsfulde. Det er dem, som bringe Forstyrrelsen ind i Verden og dømme bagvendt om Alt. . . ."

Arentzen veed Besked: Hørups dansklærer fra gymnasiet og senere ven, Kristian Arentzen, var en skarp kritiker af tidens bornerte omgangsform.

de andre Fugle smaa . . . : Citat fra Grundtvigs digt "Jeg gik mig ud en Sommerdag at høre" fra "Danske Kjæmpeviser til Skole-Brug" 1847.

Nr. 22. Henriette Steen til *Hørup*, 4/5 1873.

Søndag Eftermiddag

Kjære, mer end kjære Spøgelse, Phantom, Drømmer, Skygge! for det er jo Dag nu, ikke fordi jeg har mærket Du var Skygge, mens vi vare sammen om Dagen, om Du end af og til kunde have Lighed med den døde Heine, var Du dog fordetmeste lebendig nok og varm ogsaa om Dagen, var det da Skyggevarme? umuligt! men ligemeget og ligekjære Skygge, Cadaver eller lebendige varme og livsfriske – hvad

tør jeg kalde Dig? Unævnelige! mig har Du jo ikke kaldt noget. Igrunden har jeg kun een Ting at skrive til Dig, som kun den Levende kan forstaa, skjønt Du siger at Spøgelse kan længes – men for ikke at skræmme Dig strax gjemmer jeg den Ting tilsidst og fortæller Dig først at jeg kom hertil den 30te. Paa Fredensborg vare de gode imod mig, men gjorde mig saa ulykkelig at jeg græd i én Kjøre, da Moder og Julie bestandig fik mig til det imod min Villie og Bestemmelse – netop ved deres hjertegribende Medlidenhed, saa jeg næsten fik ondt af mig selv. Jeg havde "udspeculeret" en helt anden Rolle, men den vilde ikke paa og jeg bar mig dumt ad, saa jeg var nødt til at vække deres yderligere Medlidenhed, som jeg dog saa nødig vilde. Rikke og Lise behandlede mig fornuftigt og hensynsfuldt og ere min tro Venner uden dog at kjende mig. Den stakkels Moder gjør det mig saa ondt for – gid jeg maatte kunne gjøre det godt for hende igjen, hun kan kun se med de Øjne, hun nu engang har, kjender ingen Filosofi og er forresten en kjærlig og opoffrende Sjæl; som en gammel Høne, Ællingen svømmer bort for, og det gjør mig saa ondt jeg ikke kunde lade som jeg var en Kylling, og bleven hos hende i Hønsehuset – men det var umuligt.

Sagtens kjeder dette dig – men det er ialtfald en Del af mig, der saa kjeder Dig. – Jeg kom altsaa hertil i en meget sønderreven Tilstand; Md:W: laa syg, saa fæl ud og lignede en Hex, saa jeg fortrød jeg var kommet hertil, og var endogsaa bange for at ligge her de første Nætter saa jeg tænkte paa at gaa tilbage til Moder, som imidlertid ikke tør have mig – altsaa blev jeg, siddende i mit Kammer, der ligner en Celle, uden andet Bohave end en Seng, Stol og gammel Disk – uden Lyst til Noget. Hun er daarlig endnu, men den gamle Barber, en nobel gammel Fyr, hvem Livet har skuffet bittert og som hader at barbere – sørger for mine Fornødenheder, og giver mig hver Morgen Berlingske og Dagstelegrafan; saa jeg kaster mig over Politikken. Jeg skulde jo sy, men har ingen Lyst endnu. Nu maa Du vide at de i Tikjøb endelig vilde forhindre at jeg kom hertil, da her bor en Familie, som kjender mig, hvis de ser mig, den forrige Skolelærer i Tikjøb, saa vilde de endelig have mig til Sverrig, hvor Chr: skulde bringe og hente mig; men jeg kunde jo ikke forandre Noget, da jeg havde sagt mit Navn til Md. W: og saa pinte det mig saa meget at de blandede sig deri. Jeg har imidlertid lovet Moder og Rikke at tage til Kjøbenhavn tilsidst, som saa bliver sidst i August – tidligere end vi trode, kjære Spøgelse! Naar jeg nu blot tilføjer at jeg altsaa maa holde mig meget inde for ikke at blive set af den Familie, at jeg har sagt til Md: W: at jeg alligevel ikke er mig, da hun formeget ligner

en Vartovslem, til at jeg kan have Tillid til hende; og endelig at jeg faar hvad jeg kan spise rigeligt, saa har Du alle Virkelighedens Trivialiteter, som jeg maaske ikke skulde skrive til Dig den første Gang, men bliv ikke kjed af mig, Dagen gaar lettere idag, da jeg har glædet mig til at skulle skrive til Dig, og igaar var det en Festdag for mig, da jeg fik Dit Brev og Bogen. Et Spøgelse! og saa noget saa haandgribeligt, virkeligt, skinbarligt, livagtigt uundgaeligt, noget saa lidt spøgelsesagtigt som hvad? ikke som mig selv, der nok kan lide Maaneskin, Dæmring o.s.v. men som det, Du ved nok, — Noget jeg jo ikke kan frigjøre mig for — Noget som ikke vil tillade mig at drømme, men gjøre Fordring paa al mulig Virkelighed og Virksomhed fra min Side — kunde jeg blot beholde det!

Dine "Lapper" skal jeg nok brænde, men først maa jeg suge paa dem, og jeg gjemmer dem et Sted, hvor jeg ikke kan tabe dem, de ere mig de kjæreste Lapper, jeg nogensinde har faaet; ikke fordi de interesserer mig (som de forresten gjør) men kun fordi Du har skrevet dem, saa Du kan gjerne skrive dem trivielle som mine, jeg holder af dem alligevel. Jeg brænder dem, naar jeg faar de næste — ikke før; saalænge maa jeg beholde dem, de er jo det Kjæreste jeg har, naar jeg ikke har Dig selv. Og hvad kan de alligevel hjælpe, naar jeg gaar og længes efter Dig selv, som jeg har gjort siden vi skiltes. Du ved ikke, hvor jeg kan længes, uagtet alt det Tøjeri Du, eller maaske jeg selv, eller Livet kanske, Guvernantelivet, har indhyllet mig i, som Du nok forresten, tror jeg, gjør lidt formeget ud af, saa jeg lidt synes, jeg dog er en Anden end den kunstigt udarbejdede Fabriksgjenstand, Du omtaler. Men man kjender sig jo ikke selv, som Du siger.

Lad det ikke nage Dig, at Du først kom da jeg var færdig — jeg var dog ikke færdig, førend Du kom, og var Du ikke kommen, var jeg aldrig bleven saa færdig, som jeg nu er, hvad det ydre Liv end kan have tilbage for mig. — Men jeg er sletikke oplagt til Andres Betragtninger, end netop Dine egne; jeg ved ikke, om jeg faar læst den Bog, takker Dig alligevel for den — men den ene Ting, jeg egentlig kun havde at sige, optager mig ganske og giver mig Lede til Alt Andet — Hvad hjælper det at Fuglene fløjter hele Dagen udenfor mit Vindu, at Skoven pynter sig i Majdragt og Foraarsblomsterne dufte, hvad hjælper det mig at gaa den kjønne Mathildevej til Rungsted og sidde paa Evaldshøj og se ud over Sundet, naar jeg er syg i Sindet eller snarere i Hjertet, (for jeg har dog et) af Længsel efter Dig — kan jeg gjøre for at min Længsel er saa stærk, som om jeg kun var 20 Aar; Du har jo ogsaa 20 Aars Fornemmelser sommetider. Hvordan skal det gaa mig jeg er næsten bange for mig selv. Du maa

dog vist have kjendt noget Lignende tidligere, førend Du blev saa resigneret, som jeg ikke er endnu, maaske fordi de stærke Følelser saa sent ere vaagnede hos mig – men nu er de der – og kan Du ikke finde paa et Middel til at slaa dem ihjel, saa jeg kan udholde at leve borte fra Dig? Som jeg nu længes efter at lægge mit Hoved til Dit eller min Haand i Din kan jeg ikke sige Dig. Naar Sommeren er forbi, skal jeg jo være fremmed for Dig, saa kan jeg ikke tilhøre Dig længer ved Du nok, men i Sommer – der er jo en Evighed blot til denne Maaned er ude. Jeg er syg af Længsel, hører Du, Døde eller Levende! hører du? og hør mit Forslag, som maaske er vanvittigt: kom en Eftermiddag til Holte, hvor jeg kan være hos Dig indtil Aften. Du har jo saa tidt været længe borte, at det maa være helt paafaldende at Du ikke længer gjør slige Extravagancer, for Ek. til 10 – er det forlænge? – Svar mig, og ved Du intet Middel til at komme sammen, saa skriv et Brev, der kan gjøre mig fornuftig og resigneret og rolig og istand til at leve i disse lange Maaneder. Brug al Din Ironi og Spidsfindighed og se om Du kan saare mine Følelser og vække min Stolthed overfor Dig, som nu er helt borte. Og nu farvel Du Kjære, gid Du var glad og havde Lyst til at leve. Det har altid bedrøvet mig saameget for den slags Mennesker som Dig og den gl: Barber her, og der er saa mange af dem! naar man saa ovenikjøbet netop holder af Dig, og Dig alene, men det gjør Dig jo ikke mere glad. Naar skriver Du igjen? Næstefter Dig er Dine Breve mig det Kjæreste! Underskrift tør jeg vel ikke sætte?

Havde Du maaske ventet en anden Slags Brev? Hvis Du ikke har Tid til lange Breve, er jeg ogsaa glad for et lille. Gid jeg skulde skrive til Dig hver Dag, til jeg ser Dig!

NkS. 3703,4°.

Paa Fredenborg: Dvs. hos H.S.'s mor.

Julie: Sikkert H.S.'s ældre søster, gift med skolelæreren i Tikøb, Chr. Hansen. Rikke og Lise har ikke kunnet identificeres.

at tage til Kjøbenhavn: Dvs. for at føde.

Bogen: Jfr. brev 25 s. 49f.

men det, Du ved nok: Dvs. barnet.

Mathildevej: Mathildevejen, der forbinder Frydenlund og Hørsholm, går ikke til Rungsted, H.S. må tage fejl af vejen fra Hørsholm til Rungsted.

Kjære — Idag er det Bededag, Familien er i Skoven, Formiddagen min og jeg har Tid til at opbyde ”al min Ironi og Spidsfindighed for at vække din Stolthed imod mig” — O Daimonie! det er udlagt: du Besyndelige, alias du Daare, hvad skal jeg med din Stolthed? Vær stolt og rolig og kold som en Maane, naar Hundene gjøe ad dig, naar de fade Fordomme hvæse ad dig og den ufornuftige Medlidenhed tynger dig med sin Jammer; men jeg, som har Ret til dig, fordi jeg har Ret til Livet og Luften og Solen, jeg, som har Ret til dig, fordi der er en anden Retfærdighed end Bøgernes og Paragraphernes og Bededagenes, jeg tager din Stolthed i begge mine Arme og kysser denne varme, veltalende Mund, som længes efter mig, dette sindrige Hoved, der tænker paa mig og dette store Hjerte, der er sygt for min Skyld. Du, en Fabriksgjenstand! jeg gjort dig til en Fabriksgjenstand! er du dog ikke den Underligste af alle de Besynderligheder, der ere de eneste i sit Slags! men hvis jeg har gjort dig det mere broget og tvivlsomt og indviklet end du kan være tjent med, saa veed jeg dog nok hvad jeg veed; thi dette Slør, som du holder af at gjemme dig i og lege Skjul bag, det kan jeg nok lide, men sommetider længes jeg efter at see dit Ansigt og saa lægger jeg mit eget Slør over dig og naar det bliver helt mørkt og gespenstig, maa du kaste det Altsammen tilside og jeg seer dit Ansigt, du Kjære, dette Ansigt, som jeg elsker, naar det leer og naar det græder og som i dette Øieblik ligger saa blødt og saa varmt op til mit og som ikke behøvede at være vaadt af Taarer for at bevæge mig og røre mig og gjøre et stakkels Spøgelse til en hel Kirkegaard af Suk og Savn.

Fred med den gamle Barber og den døde Heine! idag skinner Solen og idag holder jeg paa den levende, men den levende Heine har saa mange Sider som et Prisme og denne er en:

Blæs Reveillen og aldrig forknyt
og sov hos Marketendersken,
— det er den hele Videnskab
og Troen og Aabenbaringen.

Blæs den op af Søvn og Død
med Ungdomskraft og Lidenskab,
altid forrest og altid frem
det er den hele Videnskab.

Det er den hele Videnskab
og Troen og Aabenbaringen,
– jeg veed det, fordi jeg blæser godt
og fordi jeg har Erfaringen.

men de, der ikke kunne blæse, de kunne dog trampe Melodien og
de, der ikke høre til Armeen, de kunne dog sidde ved Veien og
svinge med Huen efter de Bortdragende, aa ja og reise sig langsomt og
gaae med sænket Hoved ind i deres Hule og lægge deres sænkede
Hoved i deres Hænder og græde, Herre Gud græde deres modige
Taarer, medens Solen skinner og Fuglene lee og Livet søger sine
Egne. Fanden hente denne Foraarssentimentalitet og disse blød-
sødne Mandfolk og alle Barberere i Verden, der ikke passe deres
Bækken og lade Violen sørge! Har du seet Noget til Violerne iaar?
hjemme stod de i tætte Duske og duftede en lang og kjælen Historie,
som jeg ikke husker, men som smittede mit eget Hjerte, saa ogsaa det
begyndte at dufte.

Atter jeg ligger herhjemme og stirrer
ud i den varme, den vaarlige Luft,
rundt mig Violernes sødeste Duft!
over mig Luften af Lærkeslag dirrer!

Gamle Erindringer vinkende ile
bort med de hvide, de vaarlette Sky'r,
Drenge-Længsler og Eventyr,
Lykke-Syner i Skyerne smile.

Hastigt det skifter og svinder og svømmer
– drag kun med Vinden I Slotte af Luft,
hos mig imellem Violernes Duft
det sødeste Eventyr hvisker og drømmer

men alle Eventyr have deres Tip, Tap, Tønde og ”naar Sommeren
er forbi, veed du jo nok . . . ”

Hvor vil du bygge de kommende Dage
du, som ei længer vil høre mig til,
var det da flygtige Stemningers Spil
som du vilkaarlig kan kalde tilbage?

Bygged som Sangfuglen hos mig du Rede?
flygter du nu med den barskere Vind?
ak, er da Vinteren alt i dit Sind,
maa du mod Syden Vingerne brede?

Det er forgjæves, du kan ikke drage,
aldrig slipper jeg dig af mit Fang,
flyver du langt, dig følger min Sang
Tonerne kalde dit Hjerte tilbage.

Er det da meer, end du evner at bære,
og var det bedre, du aldrig mig saa?
mon du med Stemninger flygtige, smaa
kunde dit Hjerte føde og nære?

Skal jeg da troe, at som Solblinket, jaget
under en skiftende Sky i April,
saa er din Taare, dit Suk og dit Smil
som et Aprilsveir over os draget?

Tag dog din Skjæbne! tro, hvad vi leved,
hvert et Skridt i vor Kjærligheds Gang,
hvert et Ord, der fik Farve og Klang,
det var alt forhen i Stjernerne skrevet.

”Naar Sommeren er forbi, veed du jo nok . . . ” Nei jeg veed ikke, men nu har jeg lavet mine kummerlige Vers over dette kummerlige Thema, veed du det nu? Naar Børnene i Tusmørket have hvidsket deres uhyggelige Historier og der kommer Lys, blive de pludselig saa kjække og kløgtige som store Mennesker og den, der var mest bange, er den første til at sige ”aa, det er noget Vrøvl”, jeg, som er lige saa kløgtig som et Barn, jeg siger dig:

Nonsens! Nonsens! Nonsens!

og lad saa Sommeren fare, til Efteraaret er der atter en Dag og mange Nætter.

Vær nu ikke altfor bedrøvet over os Barberere, I, Jerusalems Døttre! Hvis Tilværelsen piner vore Næser meer end andre Næser, saa dufter til Gjengjæld alt det Søde og Liflige i Verden dobbelt sødt og lifligt, og hvis Dissonantserne skurre mere sønderrivende i vore Ører end i andre Ører, saa er det dog en Trøst at høre Græsset groe og en dobbelt Trøst at ligge og lytte til alt det Fine, der klinger og toner inde bag den banale Larm og som de virkelige, durable og vellykkede Æselsører ingen Fornemmelse have af. Desuden er Naturen til en vis Grad hjælpsom, den sætter haard Hud der, hvor der er stort Slid og de Fugle, der kom i Buur, sidde dog ikke altid og stirre paa Tremmerne, sommetider synge de sig ud i Solen og Lyset og Længslen er et Liv, der rækker ud over mange Grændser. Stakkels Fugl! som maa længes i saadan et Buur, og jeg skulde ikke kunne lukke op for dig en eneste Dag! Kjære, jeg vidste, at du havde grædt, stakkels Ælling! jeg vidste, at Hønsene havde hakket dig, i den bedste Mening, naturligvis, hvad forstaae Høns sig paa Ællinger? men du er en modig Ælling og en trofast Ælling og du vil holde dig til Vandet og svømme om med din Virkelighed som en tapper og uforfærdet Ælling!

Saa kommer jeg omsider til Holte, ja, hvorledes kommer jeg der? kan du, som er kløgtigere end mange Børn, ikke udfinde, hvorledes jeg skal afsige Manucenterne og især Middagsmaden, mig forekommer det umuligt, maaske er det vanvittigt; men Kjære, det er ikke vanvittigt, kun dristigt, at du paa Mandag (d. 12) tager med Morgentoget (2^{den} Classe, Retour) her til Byen, kan I nok taale saa lang en Reise? at du kører med en Droske til "Tre Hjorte", at jeg kommer derhen Kl. 11 og igjen om Eftermiddagen, bryd dig ikke om "Raad" — saa meget er vist, at jeg paa Mandag gaaer hen og seer paa Tavlen, om Frøken H. Møller er i Byen; men er hun der ikke, venter jeg — "resigneret" som jeg er — Brev den følgende Mandag (d. 19).

Farvel Kjære! mon du kommer? mon du mener, at jeg vælter alt Besvær paa dine Skuldre? men kan jeg Andet? —

Dig har min Skjæbne som Solskinnet spundet
i mine Dages tungsindige Net,
hvor kan jeg angre, at Traadene tæt
har om dit Hjerte sig vævet og vundet!

Troer du da selv, mit vilkaarlige Tykke
kunde faae Magt til at drage dit Sind,
hvis der ei var i vort mørkladne Spind
dog som et Skjær af Solskin og Lykke?

Skjæbnen det er, som har leget med Spolen,
medens den flyver fra Haand og til Haand,
– staaer det end tvivlsomt og mørkt for din Aand –
leger den med dig om Lykken og Solen.

Bort! du vil bort, og jeg tør ikke følge,
Taager og Skygger imellem os staaer,
– Aaret er omme, over det slaarer
Tiden og Glemselen sammen sin Bølge.

Slettet – som var i Sandet det tegnet
hvad vi har skrevet i Flamme og Glød –
slettet det er, hvad engang det betød,
det er som Skriften forvittret og blegnet.

Drag da kun, drag, vi vil fuldbyrde Loven:
Alt det skal visne, som blomstrer og groer,
gaa, vi vil visne og døe uden Spor
visne og døe som Marken og Skoven.

Tag dem kun med disse gjøglende Minder,
marvløse Skygger af Hjertets Begjær,
ja, jeg forsmaaer dette dødskolde Skjær,
som gjennem Tusmørket sitrer og svinder.

Er det Alt dødt – i Mumieorden
vil jeg ei see hvad jeg elskede lagt,
tag det da med, uden Flitter og Pragt
stille jeg lægger de Døde i Jorden.

Ja, tag det med – hele Dødningseskatten
sænker jeg ned i min Kjærligheds Grav,
Alt hvad du var mig, Alt hvad du gav
over det dækker jeg Døden og Natten.

Skilles fra dig, mine Stemningers eget
overgivne, tungsindige Barn,
– ind i min Tilværs vidtspændte Garn
har du som Islætten blomstrende leget.

Svunden i din min Tanke sig kjeder
som gennem Væven Rendingens Traad,
om den er virket i Jubel og Graad
et Mønster, som tæt over Traadene breder.

Skilles fra dig! – naar Sjælen alt bærer
blot ved dit Fraværs flygtige Stund!
– det var at løse fra Rendingens Grund
Farven og Mønstret, som Islætten væver.

NkS. 3703,4°.

Daimonie: Græsk begreb for de halvt guddommelige magter, der virker ind på et menneskes liv. Platon taler om ”den guddommelige galskab”. Jfr. Lear-symbolet. *Blæs Reveillen . . .*: Hørups egen oversættelse af Heines digt ”Doktrin” fra ”Zeitgedichte” i samlingen ”Neue Gedichte” 1844. Litteraturhistorikeren Herman Schwanenflügel nævner i sine erindringer, at dette digt var løsenet i Holger Drachmanns kreds først i 70’erne. ”Livsfragmenter”: 60.

Atter jeg ligger . . .: Dette og de efterfølgende digte er alle medtaget i den renskrevne digtsamling, s. 443–47. De er nok skrevet tidligere på året. (Jfr. s. 31). I hvert fald viser rettelsener i digtsamlingen, at digtene i brevene er taget herfra og ikke omvendt.

Nr. 24. Hørup til *Henriette Steen*, 14/5 1873.

Kjære – Du kom ikke i Mandags – ja, ja da, lad saa være – blot du ikke er syg!; men er du, hvad jeg haaber, frisk som en Fisk, ialfald saa frisk som en stakkels Fisk kan være i et Hyttefad – saa forlad paa Lørdag d. 17de dit Hyttefad og din Hex og mit gl. noble Contrafei eller Analogen og mød mig i Holte. Toget 3 1/2 vil vel være i Holte omtrent 4 1/2, mon du er der?, mon? – men er du ikke rask Kjære – ingen Extravagancer!, saa resignerer jeg atter og venter dit Brev paa Mandag

din indtil Vanvid resignerede osv.
Onsd. d. 14. Mai 73.

Der er ingen Grund til at bestemme, naar du kommer tilbage.

NkS. 3703,4°.

Nr. 25. Hørup til *Henriette Steen*, 28/5 1873.

Saa glømsom Kjære! saa glømsom! og saa resonabel og nu venter du Brev – nu vel, Noget for Noget, Resonnement for Resonnement og hvilken Mængde Resonnements: Hamleth'er og Halvheder og smaa Lidenskaber, I kvinder, med Eders Lidenskaber, Offre ere I, matte, afrettede Offre, hvor mange 1000 Aar have Mændene været om at skabe Eders Idealer og Eders Hjerter, saa I troe paa dem; men Kristendommen har sat Glorien om Billedet og Billedet, er det ikke Kvinden ved Herrens Fødder, der lytter til Evangeliet om Lidenskabens Afskaffelse og den hellige, almindelige Impotents! Og nu har Bøf- og Øltiden endog afskaffet den forlorne Comedie om Ridderligheden, hvor Kvinden ved Mandens Fødder til Afvexling og i Legetiden forvandlede til det plumpe og grinagtige Billede af Manden ved Kvindens Fødder. Gjennem hvor mange Generationer maa ikke denne Lære være præket om Kvinden, der Intet attraaer og Intet begjærer, inden vi naaede til denne guddommelige Institution, Ægteskabet og til disse Koner, hvis Ærgjerrighed er Hjemmets Hyggelighed, der gjøre en Mand lykkelig med Støvekluden og Nips paa Commoden og som forresten ogsaa sove hos ham, fordi han nu engang har en underlig Passion for det og fordi en Kone nu engang bør opoffre sig for sin Mand, skjøndt det er indlysende, at man sover tryggere og ligger bedre i sin egen Seng. Og denne Religion skulde Mændene have indført for at faae Ungerne passede, Sengklæderne puslede og Lintøiet strøget – stakkels Kvinder, som ikke naae dette Ideal af en Tilværelse, hvis Fuldkommengjørelse egentlig kræver en svagelig Mand med Hyldethe, tørre Sokker og Flonels Lapper, man kan næsten faa Taarer i Øinene ved at tænke sig alle disse Kvinder, der med Begeistring vilde "vie" sig til saadan en Mand.

Som Mændene ere, saadan er Kvinderne – men hvorfor skulde vi ikke vende det om, inden vi faae bedre Kvinder, faae I ikke bedre Mænd, Spurvekoner kunne ikke gjøre det, Reden kan ikke gjøre det,

selv om det var en Rede fuld af Unger, desuden troer jeg oprigtig talt, at du misforstaaer Situationen, jeg har en Mistanke om, at Lærkemor slet ikke ligger og hører efter Lærkefars æstetiske Foredrag, men som en retskaffen Mutter bare ligger og pusler sig og passer sine Æg og hvis Fatter ligger hos hende om Natten, saa troer jeg, det er i al Ærbarhed bare formedelst den dyriske Varme. Forresten er Rubicon et vanskeligt Vand, ikke just med det at komme over, men med det at komme til Rom; for ikke at tale om dem, der saasnart de ere ovre blot ønske, at de var lykkelig og vel i Gallien igjen; men de, der sidde ved Bredden og græde og de, der gjøre Toilette og speile sig i Vandet, det er heller ikke de sande Cæsarer. Jeg kaster Alting mellem hinanden, for jeg har ikke Tid til at følge en Traad; men det kan jo ogsaa være det samme, det skal jo ikke i Glas og Ramme – du Lykkelige, som har den gamle Pult og hele Dagen til at skrive Alt, hvad dit Hjerter begjærer, medens jeg maa luske mig en halv Time til efter Sengetid; men Menneskene ere aldrig tilfredse med deres Skjæbne, have de Pulten, saa slaaer Hjertet Sludder og der existerer ikke andre Idealer end de uopnaaelige. Det er en løierlig Ting at være elsket. Et godt Menneske bliver ydmyg og taknemmelig over det, jeg, som er et godt Menneske, er meget glad over, at jeg ikke som visse gratiøse Aander har et halvt Dusin Fruentimmer, der falde i Besvimelse for min Skyld, Gud ske Lov at de, der holde af mig, dog kunne staae paa Benene og heller ikke have nogen Tilbøielighed til Gift. Mon Kvinder i vor høie Culturtilstand overhovedet kunne elske oprindeligt og af egen Drift? Det gaar dem dog vist ligesom overfor den kjære Gud, hvem vi som bekjendt elske, fordi han haver elsket os først; af Taknemmelighed og fordi man ikke kan være Andet bekjendt føler man sig frem, indtil man synes, at der ligesom er Noget.

Men nu vil jeg holde op, i mit vanvittige Hjerter samler der sig en syndig Strøm af Malice og Urimelighed, som ingen Steder har hjemme og som jeg hermed lade løbe i Havet, medens jeg selv løber ud til dig og dine Griller, det vil sige paa Fredag d. 30te om muligt med Toget 3,25, ialfald 4,35 – men fritage dig for at skrive, det kan jeg slet ikke, dine Breve ere mig ”paa Lidt nær” lige saa kjære som du selv og det er endog tvivlsomt, om jeg ikke med min større Tarvelighed kunde nøies med bar Breve og lutter Papirserotik, det lader jeg imidlertid staae hen til paa Fredag; i Pintsedagene er her rimeligvis Fremmede fra Landet, desuden ere Karantænen strængere de hellige Dage end de søgne. Bogen maa du tage med paa Fredag. Det er en fortræffelig Ting saadan et litterært Saltekar, hvor de store Digtene

og de store Tanker blive lagte ned i Række og Geled som Sild i en Tønede, en Haandfuld Laurbær hist, en Haandfuld Peber her og saa meget kritisk Salt, at det staaer over dem — paa den Maade kunne udødelige Digtere holde sig temmelig længe. Godnat Kjære!

Onsd. d. 28-5-73.

Kjære — hvad enten du er Julie (hvad du maaske er) eller Desdemona (hvad du ikke er) eller Cleopatra (som du maaske har et Stænk af), saa er du for mig den magnetiske Strøm, der faaer Tanker, Følelser og Sandser til at sittre og dirre — men ikke veed jeg, om Elektriciteten kommer af, at der er Torden i Luften eller det er Nordlysene der spille.

NkS. 3703,4°. Baggrunden for brevet må være deres samvær d. 17, som planlagt i brev 24. Hvordan et sådant samvær kunne forløbe, har Hørup beskrevet i brev 127 s. 232.

Rubicon: Grænsefloden mellem Italia og Gallia Cisalpina. Cæsar indledte borgerkrigen med Pompejus, da han overskred den og førte sin hær mod Rom.

visse gratiøse Aander: Må være et hib til Georg Brandes.

Bogen: Formodentlig Brandes' nyudkomne "Den romantiske Skole i Tyskland". Billedet med *saltekarret* er sikkert inspireret af Søren Kierkegaard i "Øieblikket" nr. 9: "Som der i Huusholdningerne i Slagter-Tiden nedsaltes Forraad for Vinteren, saaledes har "Præsten" de Herlige, som maatte lide for Sandhed, i Saltmads-Tønden." Slm. også med Hørups brev til Henriette Steen 21/12 89 s. 235.

Julie, Desdemona og Cleopatra: kvindeskikkelser fra Shakespeares tragedier "Romeo og Julie", "Othello" og "Julius Cæsar".

Nr. 26. Hørup til *Henriette Steen*, juni 1873.

Kjære — saa kom jeg da hjem, bedækket med Snegle, Taarer og megen Elendighed, for man kommer ikke altid hjem, saaledes som man reiser ud. Hvis jeg nu sidder her for at trøste og opmuntre dig, saa vilde jeg dog sandelig ikke gaee i Rette med Guderne, om de dertil havde valgt en bedre Mand end En, hvis Tilværelse grændser til en rød Mur mellem en gul og en graa, hvis Himmel er saa stor som en Skorstensfeiers og hvis Udsigter række saa langt som han kan spytte. Havde jeg endda Talent for at fløite, saa vilde jeg bruge mit Talent og fløite dig en lystig Vise, skjøndt det vilde jeg dog ikke, da Intet er bedrøveligere end en lystig Vise, fløitet med Taarer i Øinene

og hvad Andet skulde et ulykkeligt Mandfolk have i Øinene, mens han fløiter, naar det, han holder mest af, imidlertid gaaer og græder hen ad en Landevei? Ikke engang "en god Bog" kan jeg sende dig i disse hellige Dage; for dog at gjøre Noget vil jeg citere en "god" Forfatter, Kong Salomo siger:

Kjærlighed er stærk som Døden, mange Vande kunne ikke slukke den, ei heller Strømme overskylle den, dersom Nogen vilde give alt sit Huses Gods for Kjærlighed, man skulde dog aldeles foragte ham. Salomo: Høisang.

Men hvad kan saa det hjælpe? Du vil dog ikke være i Bekneb for Contracitater og jeg skal selv hjælpe dig. Professor Gram siger i sin Himmel (han er nemlig død):

Ægteskabet er en under lovbefalede Former indgaaet, livsvarig og ligelig Forening mellem een Mand og een Kvinde om fuldstændigt og udelukkende Fælleddskab i Henseende til Kjønsskjellen og i alle de Retninger, hvori Fælleddskab er muligt. Gram: Familieret.

Nei jeg vil hverken fløite eller citere, men bande vil jeg, bande paa, at en sumpig Skovbund, bevoxet med Snegle, er noget helt Andet end Edderdunskyer og Krølhaarsmadratser og jeg vil være en Snegl, hvis jeg oftere tager Feil deraf, fremdeles at det stemmer med Grammatikken at comparere saaledes: posetiv, comparativ, superlativ, saa hvis det engang skulde falde i dit Lod at løbe lige lukt ind i superlativ, saa vil du finde mig paa den rationelle Grammatiks Standpunkt og i posetiv – men hvis du selv og den ganske Verden vil døe paa, at du er en ulykkelig Pige, saa vilde det jo være Selvmord, om jeg vilde døe paa det Modsatte.

Fanden i Vold med denne mugne Krydderpose! og alligevel – skulde jeg simpelt og jævnt fortælle dig hvad jeg tænker, saa maatte jeg holde en Præken for dig eller idetmindste tale til dig som en Skolemester og sige: Har dit stolte og forvovne Hjerte forsmaaet de slagne og alfare Veie for at søge nye Eventyr, nye Stemninger, og nye Udsigter i det Ubanede, saa gaaer det dog ikke an at døe af Hjemve efter det Makadamiserede, fordi Vognen skurer i Sandet eller jumper over en Agersten, for saadan er nu engang Markveiene; men maaske hører der til en lykkelig Reise makadamiserede Veie, ja og maaske Jøderne dog havde Ret og Ægypten var maaske virkelig et altfor godt Land til saadan at rende fra for at tosse om i en Ørken efter mystiske Ildstøtter, tvivlsomme Vagtler og denne Manna, som intet Menneske veed nogen ordentlig Besked med. Jeg veed ikke, om Jøderne havde Ret eller Uret, jeg veed næppe, om jeg selv har Ret eller Uret (og det interesserer mig heller ikke overdrevent)

men det er vist, at jeg er ingen Moses, saa du behøver aldrig at frygte, at jeg skal tale Torden og Jordskjælv til dig; men for mit eget Vedkommende holder jeg nu paa Ørkenen og de mystiske Ildstøtter og de æstetiske Fornemmelser og jeg er en Nar efter Vagtlær og Manna allerede af den Grund, at de bedste Theologer ikke vide ordenlig Besked dermed. Men lad Jøderne begrave deres Jøder og gaae du hen og siig mig, hvorledes jeg skal tale til dig, thi min Sjæl er vildfarende og mit Hjerte forstaaer ikke din Kjærlighed, eller er der nogen Forstand i "gaa, lad mig være, jeg kan ikke li' dig", men hvis der er nogen Forstand deri, saa siig mig det, thi "min Sjæl er vildfarende og mit Hjerte forstaaer ikke din Kjærlighed". I den Henseende slutter jeg mig ganske til de Kristnes Gud, at jeg ligesom han haver Lyst til Kjærlighed og ikke til Offer, dersom der er Noget jeg forsmaaer og ringeagter og vrager og forkaster, saa er det Offere og dersom der er Noget, der kunde gjøre mig Livet og mig selv modbydeligt, saa er det Forestillingen om dig som Offer.

Kjære — jeg vil ikke plage dig, tværtimod, dersom jeg kunde stole paa, at du ikke vilde siige "la' være", — ja, ja da, men i et Hoved kan jeg ikke forelske mig, ikke engang i et godt og Gud veed, om du kan; der er mildest talt Noget i dette, der ikke er ganske virkeligt og jeg forstaaer ikke, hvorfor du stiller det op; men plage dig vil jeg ikke, dersom du ikke har Lyst til at skrive mig til, saa lad være, det gjør forsaavidt hverken fra eller til; men hvis du vil have mig ud til dig for at conversere, saa forekommer det mig, at det ogsaa kunde ske pr. Post. I denne Uge kommer jeg i alfald ikke ud til dig, hvis jeg overhovedet kommer inden Sommerferien, og det beroer atter paa dig — men dersom man vilde hobe Fortidens og Fremtidens Elendighed ovenpaa den Jammer, som hver Dag fører med sig, saa vilde det dog ikke forslaa, selv om Solen skinnede hele Dagen lige til Kl. 10.

Skulde du imidlertid faae Lyst til at skrive mig til paa Mandag, saa skriv til

Fru H. Møller.

NkS. 3703,4°.

Kjærlighed er stærk som Døden . . . : Salomons Højsang 8. kap. 6-7.

Ægteskabet er . . . : F.T.J. Gram: "Forelæsninger over den danske Familieret" 1868, frit citeret fra s. 23. Gram havde været en af Hørups lærere på universitetet og desuden regensprovst, mens Hørup boede på Regensen.

”Hvorfor mon?” – ja hvorfor? Havde jeg i Øieblikket husket den Tylleformular, hvormed man besværges Snegle, saa kunde jeg istedetfor alle Skriftsprogene simpelt hen have sagt: Snegl, Snegl, kom herud osv, for det er ingen Kunst at trække Følehornene ind, men at kaste Skallerne af sig og ”lade sine Horn uden Futteral”, det er meget vanskeligere og hægte Kjolen lige op til Hagen det kan ogsaa smaa Jomfruer komme ud af, men lade Hægterne springe, dertil hører strax mere Courage. Med Alt det vilde jeg dog ikke Andet, end at du skulde skrive det, der staaer paa den blanke Side – og saa blev det netop den, du lod staae in blanco; men at du kunde læse min Besværgelse som Fanden læser Biblen og bagefter parere som en Gladiator, det imponerer mig ikke, for det er meget lettere at parere end at give sig blot og saadan en Parade kan jeg da sagtens hugge igjennem som den, at du slaar en tyk Streg over Kong Salomo og giver mig Familieretten. Derimod kan jeg finde mig i at være Jøde, naar jeg faaer Lov at være Davids Søn og leve paa Kong Salomo Tider, bare for at synges for dig Sangenes Sang, den høie Sang, der begynder som ingen anden: ”Kys mig med din Munds Kys, thi megen Kjærlighed er bedre end Viin”, og som ender med det, du har slaat den tykke Streg over, og skjøndt jeg ikke er Davids Søn og ikke lever paa Kong Salomo Tider, vil jeg dog, saalænge jeg har et Been at staae paa, staae paa dette ene Been og raabe Hurrah for Kong Salomo; thi rigtignok er det et gl. Testamente og der er dem, der mene, at det gjælder ikke længer, men maatte Herren, Israels Gud, blot holde denne Post ved Magt, saa maa for mig Farisæerne og Tolderne gjerne slaas med de moderne Litteraturjøder om det nye. Det er ellers sin Sag med saadan en blank Side, hvad staaer der egentlig? Jeg har slaat op i Kong Salomo for at see hvad der staaer og efter Kong Salomo staaer der:

”Som et Æbletræ er iblandt Skovens Træer, saadan er du iblandt Sønnerne, jeg begjærer at hvile under din Skygge, kom, red under mig med Æbleblomster, thi jeg længes efter Kjærlighed – din venstre Haand være under min Nakke, din høire Haand omfavne mig”.

Og længere nede paa Siden:

”Gid du var min Broder, som diede min Moders Bryst, at jeg kunde kysse dig paa Gaden og de skulde ikke foragte mig. Jeg vil lede dig, jeg vil føre dig til min Moders Huus, jeg vil give dig at drikke af krydret Viin, af mit Granatæbles Most og jeg vil ikke lade

dig fare, indtil jeg faaer ledet dig til min Moders Huus og til hendes inderste Kammer, som undfangede mig”.

Men hvis denne ”gl. Surdeig” ikke staaer at læse paa den blanke Side, saa faaer du tage Skade for Hjemgjæld og en anden Gang ikke lade Siden staae blank.

Det har du ellers Ret i Kjære, at der er Forskjel paa Lidenskab og Varme, men hvis det er mere end en Gradsforskjel saa forstaaer jeg det ikke, saa maa det være Philosophi og om Philosophi veed jeg ikke mere end ”King Lear”, der veed, at ”Ja og Nei paa engang, det er en daarlig Philosophi”. Forresten skulde vor høihalsede Erotik ikke knipse af Kong Salomo, aldenstund Kongens Glæde over Sulamiths Bryster og Bug og Lænder er adskjelligt sundere end den nyjødiske, tyndbenede, problematiske Sensualisme, der i vore Dage tager Veiret baade fra Jøde- og Kristenjomfruer og som Kong Salomo, troer jeg, vilde finde ligesaa komisk som Eunuchernes Suk efter Haremet. Litteraturjøde vil jeg ikke være, ikke om jeg saa i Tilgift fik hele denne tørre, knaldende Witz, der intetsteds tænder, fordi den ligner de Gnister, man gnider af et Katteskind – men hvis du Kjære, sommetider synes, at jeg selv gnider Katteskindet, saa maa du billigvis holde mig noget til Gode; af Naturen har jeg nemlig Anlæg for den store Bas med Streng af Bjørnesener, hvorpaa der kan spilles Drager og andre gevaldige Melodier, og hvis de ikke havde stjaalet mig baade Bassen og Bjørnesenerne – men det har de og saa kan man ikke fortænke en uheldig Spillekant i, at han gnider Katteskindet. Alt det om Heine og den uheldige Kjærlighed og din egen Overflødighed det er Katteskind Kjære, bar Katteskind, det vil jeg ikke gnide paa – Et er nemlig hvad en glad Gut og lykkelig Tenor kan føle og synge om Kjærlighed, et Andet hvad en hæd og noget forkommen Bas kvinkelerer i den Retning, men det hos mig, der ligner Musik (og ethvert Menneskebarn har Noget, der ligner Musik, bare man stryger ham rigtig an) det er af den triste Art, saa hvis du og jeg og vi begge i Forening falde noget i det Traurige, naar jeg skriver, saa er det alene grundet i, at du og jeg og vi begge i Forening falde i det, der hos mig ligner Musik – men Kjære, vil du ikke falde der?

Tro dog nu bare ikke, at jeg gjør Undskyldninger – Guds hellige Død og Pine! Undskyldninger! og for dig! bare jeg tænker derpaa, bliver jeg saa skjør som et mosaisk Paaskebrød, maaske kan jeg knække, men lade mig bløde op – aldrig. Heisa! du Kjære, hvor du kan ride og sikken høi Hest! men du kunde dog gjerne have vendt dig i Sadlen og raabt med Hedspsore: ”wenn ich zu Pferden bin, will

ich schwören, ich liebe dich unendlich,” det andet Engelsk, du citerer, forstaaer jeg ikke videre af end at det er Katteskind – og hermed ender denne Jødefeide, quiescat in pace! For enkelte varme Dage har vi dog mellem alt det Rusk og ganske kan man ikke glemme, at det er de lyse Nætters Tid, Nattergalenes og den søvnløse Erotiks Tid – derude paa Glaciet jubler og hulker det lige saa lidenskabeligt som for et Aar siden.

Det var de lyse Nætter i Mai
med Sølvskjær dæmrende over,
hvor Tanken ager ad Drømmes Vei
og slumrer og vaagner og vover.

Med tvivlsom Tanke og tvivlsomt Mod
vi vandrede gennem Castellet,
siden stille du hos mig stod
og lytted til Tonevældet.

Husker du, Maanen løftede blank
straalende op over Sundet?
husker du, mat dit Hoved sank
mod Brystet, overvundet.

Siden duggede Natten sval,
jeg vilde over dig dække,
du tog og bredte blødt dit Shavl
varsomt over os begge . . .

Nei, det gjør Nattergalen dog Bedre. Hvis du derfor har en Nattergal derude, som hulker og jubler i de lyse Nætter og det lyder saa traurig-lidenskabeligt, saa urolig-tilfredsstillet, at du bliver ganske underlig derved og maa tænke paa den blanke Side og næsten græde ved at tænke paa, at den er blank og Maanen saa kommer glidende, Maanen fra Glaciet, og skinner paa Væggen i dit Kammer, saa den seer ud som en uhyre blank Side og du saa tænker, at det er de lyse Nætters Tid, Nattergalenes og den søvnløse Erotiks Tid og hvad Andet et stakkels Havfruhjerte kan tænke paa, inden det bliver til Skum, saa, ja Kjæreste du, saa lader du maaske Skum være Skum og lægger dit søkolde Havfrulegeme ind til dit vundne Menneskehjerte og selv om du græder, naar saadan et Menneskehjerte banker lidt mere end varmt, ja rent ud sagt lidenskabeligt (hvilket jo er saa

slem for stakkels Havfruer) – kjæreste queen of sea! saa lægger jeg dog min varme Haand paa dit Hjerte og min Arm om din Skulder og kysser din Mund og dit Havfrubrust og dykker med dig ned paa Havsens Bund og kommer ikke op igjen, før du har afsværget din vildfarende Lære om Lidenskab og Varme og antaget den simple Philosophi, hvori jeg og Kong Lear ere havnede. Godnat Havfrue! selv om du hyller dig i Tang lige til Næsetippen og stænker mig Søvandet af dit vaade Haar i Øinene, saa seer jeg dig dog nok, hvor du ligger mellem Sivene og vugger dig i dit eget Element og synger loreleiske Viser uden at kunne gjøre for det paa denne søkolde, lidenskabsløse Melodi, der er saa farlig for Søfolk – godnat!

Kjære! – da mine Følehorn vel saa omtrent kunne behøve dobbelt saa megen Plads som dine, giver jeg din Phantasi 2 blanke Blade. Trods dine 4 Alternativer – med Tugt at melde – og skjøndt vi ”altsaa” ikke sees mere i Sommer, har jeg dog en Fornemmelse af, at vi sees ret snart.

D 13de Juni 73.

NkS. 3703,4°. Brevet må være svar på et ukendt brev fra H.S.

”Kys mig med din Munds Kys . . . : Frit citat fra Salomons Højsang 1. kap. 1.

”Som et Æbletræ . . . ”: Frit citat fra samme 2. kap. 3 & 6.

”Gid du var min Broder . . . ”: Samme 8. kap. 1-2.

King Lear, der veed . . . : Citatet stammer fra Shakespeare: ”King Lear” IV. akt 4. scene.

Wenn ich zu Pferden bin . . . : Shakespeare: ”Henry IV” part I, II akt 3. scene. Formodentlig citeret fra Heines afhandling ”Shakespeares Mädchen und Frauen” 1838, afsnittet ”Lady Percy”.

loreleiske Viser: Lorelei er en klippe ved Rhinen, som iflg. sagnet var beboet af en troldkvinde, der ved sin sang lokkede sømænd til at forlise. Mest kendt fra Heines digt ”Ich weiss nicht, was soll es bedeuten” fra digtsamlingen ”Die Heimkehr” i ”Buch der Lieder” 1827.

Nr. 28. Henriette Steen til *Hørup*, 16/6 1873.

Mandag Kl 4.

Kjære! Mens Du nu har arbejdet har jeg ikke gjort Andet end ligge på en Sopha og hvile mig ud, tænke på igår, sove lidt og igjen tænke, og det har været ganske behageligt. Hvor jeg havde det godt igår! Sådant drive om i en Skov har jeg tidt gjort ene, men det er dog noget ganske Andet med Dig, sådan en Dag holder jeg nok af at leve. ”Den

Tredie" er noget urolig efter sådan en Motion, men også det kan jeg ganske godt lide, det er jo dog Noget af Dig, jeg kunde næsten ønske atter at have den så nær. Hvis den nu ligner Dig meget, som den vist gjør, så tør jeg aldrig lade Nogen se den. Forleden drømte jeg, at jeg havde fået – Tvillinger – det har nu ingen Nød – den ene lignede Dig – den anden mig, så tog jeg den, som lignede dig og gik med – den anden lod jeg blive på Anstalten – men jeg var så angst at Andre skulde se den lignede dig. Sådan kan jeg drømme.

Hvor kunde jeg nogensinde finde Dig latterlig, som vi talte om. Du *kan* ikke gjøre Dig latterlig. De fleste Andre kan, især de, som tro på sig selv måske, men der er dog noget så Kjønt ved den naive Selvtillid, når den ikke er altfor anmassende. Imidlertid tror Du vel nok på Dig selv, gjør Du ikke? men Du bliver derfor aldrig comisk – og især ikke for mig. Mon Du ikke har forandret Dig noget i den senere Tid – kan Du selv mærke det? jeg mener ikke med Hensyn til mig, skjønt det muligvis kunde stå i Forbindelse dermed. Hvad jeg mener hermed, forstår jeg ikke nøjere at udvikle; jeg mener just ikke noget Slem.

Jeg tror Du fra min Side må nøjes med at "Grundloven" er given, skal jeg bygge videre på den, kan det let gå mig som Nationerne, at jeg forplumrer og forvansker den. Ikke fordi jeg egentlig mangler Bygningstømmer, det må Du ikke tro, Kjære, men jeg mangler den Evne, at finde Udtryk, der tilfulde kunne gjengive hvad jeg føler. Og når Du selv forstår at udfylde en "Blank Side" med det varmeste og yppigste Sprog, nemlig "Sulamiths" så bliver jo Alt hvad jeg kan finde på, så langt fra Granatæblerne og Vinbjergene, mat i Sammenligning, især da jeg nu engang er vant til at fornægte det, som Du netop vil have frem hos mig, og som måske nok findes hos mig; men dog tillempet efter vort mere tempererede Klima – skjønt Solen jo kan varme endel her, og Høet dufte krydret, som igår. Hvad Du anførte af Sulamiths kunde iøvrigt godt have stået på den "blanke Side", og godt passe. Skulde jeg siden udtale min Henrykkelse over Dig, eller enkelte Dele af Dig, kunde jeg jo f.Ex. sige Dig, at jeg elsker Din Stemme, når den taler til mig med et blødt Udtryk, netop fordi den ikke altid har det Udtryk, – og Dine Øine når de ser varmt på mig, netop fordi de, som jeg sagde, også kunde se koldt – og det altid Varme og altid Bløde bliver man så kjed af som af f.Ex. sød Suppe og Pandekager, for at bruge en lidet østerlandsk Sammenligning. Hvor varm og blød Du kunde være imod mig, som så sjældent er hos Dig, kunde jeg godt fordøje det, og der er altid Noget i mig der svarer, ialtfald indeni mig. Og netop fordi jeg

har ventet så længe, og uden at bruge andre "Surrogater" end dem, som jeg har kaldet "aandelige Interesser", og Du måske "åndelige Udvæxter", kan jeg nu behøve al den Varme Du har at undvære til mig. Men jeg taler som om jeg skulde blive hos Dig – og det hverken kan, skal, bør eller tør jeg jo. – Så må jeg leve af at "erindre" som Du jo foragter, men jeg vil dog tænke tilbage på sådan en Dag, som nu igår. –

Hvad jeg her sender Dig er ikke noget værdt, som Du vil finde, men jeg sender det dog, for at gjøre Dig mere *fri* mod mig, med Hensyn til hvad Du kunde ville sige mig; For skjønt Du har sagt mig meget, som bærer Frugt, både 30 og 100 Fold, så kan der godt gro Mere endnu i mit Hjerte, som er den frugtbare Jordbund, og i mit Hoved, som er den mere stenede; omvendt er det da ialtfald ikke. Du er Sædemanden. Udsæden er "Dit Ord". Og jeg vil gjerne falde i Din Musik, både når det er en Menuet og en "Zweitritt", Du spiller, fordi jeg har både lært at dandse en Menuet med lange Slæb, under hvælvede Lofter, belyst af Candelabrer – og at træde en "Zweitritt" i en Bondestue med lavt Loft, Tranlampe, og et Gulv, hvor man helst må have korte Skjorter. Og egentlig hører jeg både Højre og Venstre til. Jeg holder ikke af når Højre lader Venstre trække Plougen, heller ikke når Venstre brænder Højremænd i Petroleum – sådanne Udskejelser oprøre mig, men ellers kan jeg godt lide de kives, det have de jo gjort ligefra Abrahams og Loths Tid og længe før. Og hvad kunne Menneskene gjøre bedre end at hade og elske – den "rasende complete Ligegyldighed" er dog kun påtaget. – Men en Ferie holder jeg bestemt på, både for Rigsdagsmænd og andre Stridsmænd og Korsmænd. Og Du, *Kjære*, som ligger på 6 Stole og ingen Sofa har, steger Flesk Kl 3 og læser fra Kl 9 med Tykhoveder, som de fleste ere i den Alder – Du burde have Ferie. – Her sidder jeg og driver, bestiller ialtfald ikke Andet end skrive dette "Pêlé-Mêlé" til Dig – nu sætter jeg, at jeg istedetfor var en rig og fornem Dame, uafhængig af Opinionen og fri – Enke måske, Du var også fri og var hos mig i Ferien, for altid holdt Du jo ikke af det – så bad vi nogle flere Højre og Venstre Folk at more os med, men som vi dog kunde være fri for, når vi vilde. Så red vi og kjørte og trak os tilbage til en tête à tête eftersom vi havde Lyst, og vi skulde nok have det godt, vær blot ikke bange for det, for vi kunde godt være sammen så længe som en Ferie, tror Du ikke, uden at det blev for længe.

Ellers kunde jeg også nok lide som Husmandskone at tage imod

Hø, som Du stak op, men så vilde jeg være gift med Dig – ellers var det ikke passende!

Men jeg kommer nok til at blive ved Skolen og Du ved Dine Manu-
ducenter, dog Du har Fremtiden for Dig – jeg kommer nok til at
tygge Drøv på Fortiden – den Forskjel er der på os.

Jeg har savnet Dine Kys idag, nu har jeg skrevet dette som et slags
"Surrogat", Du med Dine Surrogater – deri er du nu lidt ensidig i
Din Mening om Kvinder, men det vil jeg ikke videre indlade mig på.
Nu venter jeg altså Moder i Aften, som Du ved, hun bliver i 4 Dage,
rejser Fredag Aften, antager jeg; i modsat Fald får Du det at vide
Fredag Morgen, men ellers venter jeg på Lørdag Morgen en Convulut
fra Dig. Farvel Kjære, Kjære, Kjære!

Nej det bliver så tomt, når jeg holder op at skrive til Dig – jeg har
ikke det mindste Surrogat – ikke engang "Rimestad", for det er om
Morgenen. Lad mig så sige Dig igjen da, at jeg elsker Din *bløde*
Stemme og Dine *varme* Øjne og Din ironiske fyldige Mund, og Dit –
Skjæg! ja, og Dit "intelligente" Udtryk og Din hele Person og Dine
Hænder og Din Hånd og Din Arm, når den er om mig – jo og Alting
hos Dig – men Du må ikke finde mig latterlig fordi jeg siger det –
for det er dog Alvor og Sandhed – om ikke den objektive så den
lyriske, som Du har opfundet, og er det ikke den allersandeste?

NkS. 3703,4°.

brænder Højremænd i Petroleum: Der sigtes til petroleuserne under Pariserkom-
munen 1871.

"Rimestad": Dvs. Dagstelegrafen, som blev udgivet af C.V. Rimestad.

Nr. 29. Hørup til *Henriette Steen*, juni 1873.

Kbh. de varmere Dage.

Kjære! – Har jeg virkelig været saa letsindig? Har jeg virkelig bedet
dig sende mig dine Blade, for at jeg kunde blive mere fri og velta-
lende overfor dig? Jeg, som allerede har sagt dig Alt hvad der *kan*
siges og maaske lidt til, hvorledes skulde jeg kunne byde over!
Kjære, og hvad vilde det hjælpe om jeg satte dig i Superlativ og
kaldte dig Kjæreste? Der er Ting, der ikke vinde ved at blive compa-
rerede, der er Ting, som i sig ere saa positive og absolute, at et
Comparativ gjør mere fra end til, derfor kalder jeg dig "Kjære";
thi skjøndt det ikke er et stort Ord efter Lexiconet, saa er det dog
større, naar jeg bruger det om dig, end Alt hvad der ellers findes

i Sproget; saadan et Ord gaaer sin egen Gang i sin egen Mission, det har forlængst forladt Lexiconets Registre for at følge de lyriske Veie og forkynde en lyrisk Sandhed, som er den eneste, der gjælder. Tag derfor godt imod det; thi det har meget at bære. Det har meget at bære paa en Dag som denne, hvor Sommeren ligger og gisper udenfor mine Vinduer og hvor det kommer til dig med hede Læber og varme Blik, tørstig og brændende, for at hvile hos dig og drikke hos dig og aldrig blive slukket, for at forkynde dig Sommerens tropiske Evangelium, at megen Kjærlighed er bedre end Vin; i slig Varme, hvor selv store og fornuftige Folk blive underlige, tør du ikke forarges paa et lille Ord, der bliver vildt og ubændigt og stryger med varme Kys over dine Øine, din Kind og din Mund og drages mod din Kjærlighed, til du lader Armen synke og ikke giver Fred, førend det ligger ved dit Bryst og hører, hvor stort dit Hjerte kan banke. Tag godt imod det! ogsaa om Aftenen, i Svalen, naar Natten kommer susende gennem Trætoppene og det er bleven stille og tyst og vemodigt, ja ogsaa om Aftenen, i Svalen, naar det sidder hos dig og blander Erindringen om Dagen med Adskillens Mismod og kan Intet sige, tag godt imod det; thi da har det meget at bære, tag aldrig det sidste Kys og aldrig det sidste Farvel, thi vi skal mødes igjen. Og glem ikke, at det ogsaa bærer en Klang af Krigen, imellemstunder naar jeg skriver dette Ord, lyder det i mine Øren som Reveillen, som de trodsige Trommeslag, der kalde Mandskabet under Fanerne for at værge om Retten, ja med dette Ord tager jeg dig og med dig hvad mit er med Rette, med Krigens Ret og Livets Ret og Kjærlighedens Ret, med den Ret, som er ældre end Lovene.

Kjære! andet vil jeg ikke sige dig, de mange Ord sige dog ikke mere end det ene – og alligevel, nu da du har sendt mig dine Blade, ”drysset dine fine Dun” over mig, er det dog maaske billigt, at jeg siger noget. Troer du paa Eventyr? jeg gjør det, jeg har altid vidst, at der inde bag Tilværelsen laa en anden Virkelighed med finere Blomster og stærkere Duft og med Love lige saa gyldne som de 12 Tavlers. Denne Dobbeltthed, der ængster dig, forstyrrer mig ikke meget, jeg er vant til at gaae ud og ind af Virkeligheden og retirere over i Eventyrets Land med mit Habengut og lade som jeg var hjemme der. Det er ligesom Røvernes Skov; paa den flade Mark ere de i Vinden, men naae de først Skoven, kunne Lovens Mænd gjerne opgive Ævret, jeg holder af at ligge paa Skovgjerdet og le ad Virkelighedens Folk, de kunne dog ikke for Alvor vippe mig, naar jeg har Skoven i Ryggen. Hvad er Ironi andet end at have Noget i Ryggen, som kan holde det Værste fra Livet. Og at jeg nu har mødt

dig her i Skoven, er det ikke det naturligste, der kan tænkes? er der noget Eventyr med en Skov, hvor man ikke møder Prinsessen, og hvis du var løbet bort ud paa den flade Mark iblandt Virkelighedens Kartofler, hvor *du* vilde have været i Sikkerhed og jeg i Vinden, vilde det ikke have været en Urimelighed, som intet Eventyr vilde have vedkjendt sig, et Oprør mod de Love, der ere ligesaa gyldne og mere hellige end de 12 Tavlers!

Om jeg troer paa mig selv? Den gale Lear paa sin Hede troede ikke mere afsindigt paa "at de ikke kunde gjøre ham noget for Myntning" end jeg i min Skov troer paa den Mynt, jeg slaarer. Derimod har jeg en beskedent Tvivl, om de vil modtage den i Banken og om den overhovedet kan ciculere i Virkelighedens Omsætninger og derfor har jeg et vist Nag baade til Banken og de andre "Institutioner" og skulde ikke have stort imod, at alt det ramlede sammen og at vi fik en hel ny Mynt. Derimod har jeg en Overbevisning, der naaar til Himmelen om, at der altid vil være nogle, der tage min Mynt for fuld Valuta og paa denne lyriske Myntfod vil jeg leve og efter Evne vrage Bankens. —

Kjære! — Ja, saadan er du, saadan blandet, baade Høire og Venstre og som en Bi har du sværmet om alle Blomsterne og som en Bi suget af alt det søde, der er i Verden, derfor brygger du din Honning med en saa ubeskrivelig Smag, med en Smag af alt det søde, der er i Verden. Men nu, da din Kube staaer i en Husmandshave op til Proletariatets Væg, hvad vil du gjøre ud af denne fattige Leilighed? thi en Proletar er jeg, tro det kun, og jeg hader Høire fra Barndommen af, men siden er det voxet med mig; maaske kommer jeg dem ikke i Petroleum, naar du ikke kan lide det, men havde jeg dem saa sandt paa en Balkon, svarer jeg ikke for, at jeg spurgte Rakket, om de vilde have dem døde eller levende. Ja fra Barndommen af, for Jens og Peer og Ole og hvad vi Allesammen hed vi rutschede ikke blot i Slæde ned over Bakkerne og legede So i Hul, men mangt Alvorsord blev talet imod "de Fornemte" og den Lykke, de uretfærdig svælgede i paa de Simples Bekostning, det var lange Tider et stort Emne at holde Krigsraad om, at Drengene fra Bønderbyerne skulde drage til [Frederiksværk] og banke de fornemte Drengene der og naar saa disse Kjøbstadrenge kom i Besøg hos Bonden vor Nabo, saa rygtedes det strax mellem Byens Drengene og Sagnet gik vide om de nye og forunderlige Lege, de havde bragt med sig; men vi Proletarer stod udenfor og kiggede ind over Havegierdet efter Herligheden; det Svælg, der ligger de Dannede og os Andre imellem er umaadeligt og Proletariatet bygger det hver Dag med sky og fjendsk

Mistænksomhed fastere. Med de Præmisser kom jeg ind her i Skolen, pludselig mellem 30 Fjender, en Indianer vilde forstaae det. Husch! hvor jeg tog i, det gjaldt de Simples Ære mod de Fremmede, Fine, Fjenderne. Det var en rigtig Characteristik af Situationen, hvormed et Asen af Lærer hilste det første Avancement "Fy, skam Jer Dreng, vil I lade Jer lumpe af en Bonde", ja lumpe af en Bonde, en Indianer vilde forstaae det og maaske en Jøde, siden den Tid har Krigen været staaende mellem mig og hele den Race.

Mon det interesserer dig at høre om disse forhistoriske Begivenheder, de have dog givet mit Liv en særegen Farve. Medens Ærgjerrighedens Konge rasede oppe i Klassen, gik det i Skolegaarden løs med blaa Øine og blodige Næser, jeg var en meget venneløs Dreng og dertil plaget af utaalelig Hjemve, som i flere Aar gjorde Lyngby-Landevei til min stadige Spadseretour, det var jo den Vej, der førte hjemad. Saa kom der saadanne Uheld til, som at jeg brækkede Armen paa en Dreng og fik Ry for Vildskab og Ustyrlighed, siden traadte jeg en Usling af Bestyrer paa Ligtornene og blev pryglet. Hvilket ubeskriveligt Raseri! maaske en Indianer vilde forstaae det, jeg troer, jeg var gaaet aldeles til Grunde i sygelige Had- og Hævnplaner, hvis jeg ikke var sluppet bort, endnu afskyer jeg dette Bestie og med ham al den nederdrægtige Uretfærdighed, der ligger i Lovens og Myndighedens Haand. Fra den Tid skriver sig mit første poetiske Product; med Standpunkt paa Rundetaarn og Udsigt over den forhadte By blev det hverken meer eller mindre end en "Ode til Nero", saalydende:

Mægtige Nero! Ja, jeg forstaaer!
Paa Capitolium høit, høit, forfærdelig seer jeg dig stande,
Skyerne vildt henover dig gaaer,
Italiens Nathimmel hvælver sig mørk om din Pande.

Rom, Rom staaer i Brand!
Under dig dybt gaaer Flammer og Røg og Pøbelen hviner.
Mægtige, ensomme Mand!
Verden i Rom og det usle Rom i Ruiner!

Mindre kunde ikke gjøre det. Jeg havde troet, at det var en ridderlig Tournering ligesom i Romanerne hvor Seiren tilfaldt den Bedste og saa var det en Sammenrottelse, hvor nogle Stykker slog sig sammen og overfaldt den enkelte. Dertil kom, at Rustningen var saare maadelig; mere lurvet Dreng har aldrig trasket afsted i bundløse Sko om Vinteren uden Overfrakke end jeg, naar jeg smøg hjem gennem

Smaagaderne aldeles sikker paa, at alle Folk foragtede mig, fordi jeg ingen Overfrakke havde; venligt saa jeg ikke paa de fine Dreng; mit bedste Ræsonnement var: du er dog en Dux og du skal lumpe dem. Der hjemme var jeg endnu mere ensom end i Skolen, kolde Hjerter, uden Sympathi og Forstaaelse, en mindre ømskindet Stolt-hed end min havde dog hver Dag forstaaet, at han var en Proletar, der fik sin Føde hos gode Mennesker for halv Betaling. Men hvilken rasende Udvikling, hvilken pludselig Omvæltning i alle Tanker og Forestillinger, hvilken bitter Livsanskuelse, bygget i et Par Maa-neder til at vare for Livet. Og saa var jeg blød som Vox, saa kjælen som en lille Pige med en sugende Længsel efter Kjærlighed, som jeg betroede Maanen, Stjernerne og Træerne i Kongens Have, som overhovedet vare mine Venner og Fortrolige og derfor kjende alle mine "junge Leiden". Da jeg kom hjem i Ferien stod Peer og Jens og Ole og kiggede over Havegjerdet, jeg hørte nu til de For-nemte og de sagde "han" til mig, naar jeg talte med dem – det var til at blive gal over, jeg, som i mine krigeriske Drømme saa tidt havde ført dem seirrigt gennem Hovedstadens Gader, jeg, som havde talt saa begeistrende Ord til dem, mens vi drog frem ad Lyngby-Veien og som paa Nørrebro havde leveret Slag, der ganske svarede til Kampen mellem Condé og Turenne. Det var ellers Peer, Jens og Ole, der stemte imod mig ved sidste Valg, men nu bliver jeg ikke gal over det.

Under Alt det tumlede Tankerne lystigt med Guder og Menne-sker og jeg foragtede dem til Hobe, hele den lumpne Retfærdighed baade Gudernes og Menneskenes, alt det moralske Hykleri og dette jammerlige Spitsbuberi med evige Guder og evige Mennesker, jeg lærte at sidde saa stum som en Fisk og lytte for at komme efter det Altsammen og jeg blev god til at høre efter. Men hvad jeg har hørt, det har jeg hørt med mine egne Øren og jeg har aldrig spurgt Nogen, hvad man skulde troe eller mene, derfor mener jeg som den gale Lear, at de ikke kan gjøre mig noget for Myntning. Og under Alt det groede Skoven til, Phantasiens lyriske Underland med en ny Himmel og en ny Jord, hvor Retfærdigheden boer, med sælsomme Melodier susende gennem Træerne og med Prinsessen tøvende efter Befrieren og jeg blev god til at høre efter og til at gyngede med i alle Skovens Stemninger og Sproget kom stundom med lykkelige Ord, men jeg blev ikke god til at sige dem, for jeg var en Proletar – derfor ligger jeg bag Skovgjerdet og ler ad Virkelighedens Folk.

Nu har du faaet et Slags Levnetsbeskrivelse, lang nok til at bringe dig til at gabe og dog for kort til at give et Billede.

Kjære! – Tak for Bladene, baade de bundne og de ubundne, hvad de ere værd, finder jeg nok ud af, vi utrykte Poeter ere nu engang lige saa beskedne som de trykte; men selv om de ingen objectiv Værdi havde, for mig har de altid lyrisk Værdi og desuden, selv om det er kjønt, at du pynter dig for mig, saa er det dog ogsaa kjønt, at du ikke gaaer i Jorden, fordi jeg træffer dig uden Toilette og selv om det er rart at se dig tumle med hvad der gaaer let fra Haanden, saa lider jeg dog nok at se dig ogsaa ved det sværere Arbeide – og saadan en Vise du har lavet, jeg har været i godt Humør hele Dagen over den – ”hva behar?” sagde en Mand til mig i Pilestræde, jeg havde sagt:

Spurvene lystigt sladre
Meningen er kun tynd . . .

Jeg er ligefrem stolt af dig, at du kan slutte en Vise som den:

stundom et Uveir ender
dog med en lystig Sang.

Og hvad mig angaaer, jeg og Lærkerne ere fuldstændig enige:

Lærkerne lystigt kvidre,
slet intet Ondt de seer.

Min egen ”Kummer-Poesi” har jeg foragtet hele Dagen og jeg vil ialfald lige til jeg gaaer i Seng paa Stolene være overbevist om, at Menneskenes Børn bør skrive trøstige Viser og Viser om lystige Fugle og til en Begyndelse har jeg gjort en om en Stær, som jeg sender dig.

En Stær

”Datter! Datter! Gud du frister,
frister Sønnen Jesus Christ!”
– Ja, men Moder seer du Stæren!
jo, den bygger ganske vist

her i Træet i vor Have;
– der er Magen, begge to!
de vil holde Bryllup hos os.
i mit Pæretræ de bo.

”Hør din Moder, lad dig sige,
gjør ei Alt til Spot og Skjemt,
du er ung og vild og flygtig
og din Frelser har du glemte,

at han led for dig paa Korset,
slaaer du hen i Veir og Vind,
– unge Karle, Leg og Galskab . . . ”.
– Moder, se, nu fløi den ind!

De er begge to paa Reden!
– søde Moder, troer du nok
at til Sommer – her i Haven –?
jo, der blir bestemt en Flok!

De vil gyngte, de vil fløite
og i alle vore Trær,
blot jeg tænker, maa jeg hoppe
– søde Moder! – see en Stær.

For ikke at lade Leiligheden staae ledig følger her et Stykke ”Kummerpoesi”, som du ikke kjender.

Fra Land

Brusende Bølge
bær i dit Følge
Sorger og Suk,
sænk dem i Vandet,
løft dem mod Landet,
Spred dem som Fnug!

Tungsind og Taarer,
Tanken, der saarer,
Syndernes Sum
sænk dem i Vandet
løft dem mod Landet
spred dem som Skum!

Sorgfuld jeg ynker
Landet, der synker,
Livet, der svandt,
– inde i Taagen,
drømmende Vaagen
Dagene randt.

Mellem de myge
Minder, der stryge
Øiet forbi,
Intet jeg finder
Intet, der binder,
ak, jeg er fri!

Bær mig da over
vuggende Vover
Fjernet imod!
Vei jeg ei ændser,
Veie og Grændser
veg for min Fod.

Aa ja! saadan en Herregaard; det var dog maaske ikke ganske ”den Mariane”. Jeg har ogsaa ræsonneret om dig og en Herregaard, her er en gammel maliciøs Opskrift:

Hun burde have en Herregaard, hvor der hver Dag kom 30 Baroner, Huslærere og hvad Andet der kommer paa en Herregaard, hendes Elskværdighed er just lagt an paa Kvantiteten, hun kunde dyppe de yderste Fingerspidser i Erotik og stænke det hele Selskab med samme Nonchalence som man stænker Tøi til Rullen – og Baronen, der havde faaet et Stænk under Næsen, vilde gennem de store, aristocratiske Næseboer pruste sit ”charmant Fruentimmer” og Huslæreren vilde smadske med sin borgerlige Tunge og klippe med sine plebeiske Øielaag og det Hele vilde være ”charmant, Fanden ta’ mig, charmant Fruentimmer” – Stakkel! og hun maa trækkes med en Mammuth af Idealist, der aldrig kan faae nok af Noget, der drikker hele det erotiske Hav og endda seer sig om, om der er mere.

Vil du høre meer; men du maa ikke blive vred, hvis der er Malice i, for det gjælder ikke længer.

Der er ikke Mange, der beskjæftige med saa ringe Midler som hun: Hun forstaaer at skabe et Forhold af uendelig smaa Bestanddele: lidt Koketteri, lidt Snerperi; lidt Varme, lidt Kulde; lidt Interesse,

lidt Ligeegyldighed; lidt Fortrolighed, lidt Tilbageholdenhed, Alt i uendelig smaa Forhold og i det Hele saa meget, at det sammenlagt er Ingenting – og alligevel er der Electricitet i Luften, det maa dog en Dag bryde løs med Torden og Regnskyl, hvad kan jeg gjøre Andet end sætte Urtepotterne ud og vente paa Veiret?

Unægtelig forstaaer jeg hende ikke, hvilket allerede er en Grund til at beskjæftige mig med hende. Hun veed at skjule sig netop saadan, at man faaer Lyst til at lede hende op, thi at skjule sig saadan, at man bliver borte, er ingen Kunst. Men hvad skjuler hun? er det en Fordring og Attraa, der er for lidenskabelig til at træde utilsløret frem, eller er det maaske lige omvendt en fuldstændig erotisk Fattigdom, hun skjuler, fordi den ganske vist er langt mindre skjønn.

Alt hvad jeg faaer at vide om hendes Livs ydre Forhold viser Intet, men jeg faaer da egentlig heller Intet at vide. I en saa umoden Vandmelon kan hun da ikke være forelsket! – Jeg seer ham sidde og dingle med sine lange Been paa min Servante og fortælle følgende sandfærdige Tildragelse: Hun sov i det lille Værelse ved Siden af mit, jeg kom hjem ud paa Natten, jeg var vild, sønderrevet, fortvivlet, havde ogsaa drukket en Mængde, jeg blev rasende ved at see disse elendige Bøger, denne usle Litteratur, jeg kastede Bøger og Borde vildt mellem hinanden (disse Randocer, som i Lidenskab og Fortvivlelse vælte Stolene og kaste Ildtangen under Sengen, slog de endda Natpotten i stykker, men der gaaer aldrig saa meget som en Hank i Løbet), hun vaagnede ved Støien, der begyndte en Samtale gennem Døren, éh bien Døren kom op og Samtalen fortsattes i hendes Værelse, Død og Pine! hvor var hun smuk! i Natkappen! med det sorte Haar trodsigt rullende og dette udtryksfulde Ansigt! i Maaneskinnet! Gjennem de røde Gardiner! med den ene Haand under Hovedet! – – det var et Maleri, det skal gjemmes, jeg vil male det – ”Men for Fanden, hvad saa? hvad saa?” – Ja, saa sagde hun ”Dette bliver nok altfor gemytligt” – ”Og saa” – Ja saa gik jeg i Seng – .

Men saa hold dog op Menneske! her sidder jeg og laver en Convolut saa tyk som om jeg kun saa dig halvaarsvis og saa skal jeg møde dig paa Søndag mellem Holte og Hørsholm – Farvel saalænge!

Farvel Kjære!

NkS. 3703,4°. Delvis trykt hos K. Thorborg: Den unge Viggo Hørup: 279ff. Brevet er med blyant påskrevet ”Sommeren 1872”, men det må stamme fra

juni 1873.

Den gale Lear: Hørup sigter til kongens replik i IV akt 6. scene: ” . . . de kan ikke røre mig, fordi jeg slår mønt, jeg er kongen selv.”

paa en Balkon: Dvs. således som Pilatus havde Jesus, da han spurgte folket, om Jesus eller Barrabas skulle frigives.

[*Frederiksværk*]: Navnet er kraftigt overstreget. Utvivlsomt for det tilfælde, at brevet skulle falde i forkerte hænder.

kom jeg ind her i Skolen: Dvs. i von Westens Institut i København, hvor Hørup gik 1853-57.

en Usling af Bestyrer: Den i almindelighed meget anerkendte skolemand H.G. Bohr.

hvis jeg ikke var sluppet bort: Hørup blev efter sommerferien 1857 optaget i Metropolitanskolen.

Der hjemme . . .: Hørup må have været indlogeret hos fremmede, indtil han en gang mellem folketællingerne 1855 og 1860 blev optaget i onkelen, Jonas Ferdinand Holmsteds hjem på Kronprinsessegadens Kaserne.

Kampen mellem Condé og Turenne: De rivaliserende hærførere under Frondekrigen i Frankrig 1648-53. Der sigtes specielt til kampen mellem dem i parisierforstaden St. Antoine 1652.

ved sidste Valg: Folketingsvalget 20/9 1872, hvor Hørup havde stillet sig i Frederiksværk som kandidat for det forenede venstre. Jfr. s. 31.

Fra Land: Digtet findes i samlingen s. 439.

en gammel maliciøs Opskrift: Sammenlign denne karakteristik af H.S. med Holger Drachmanns litterære karakteristik af hende som ung pige under navnet Harriet i ”En Overcomplet” 1876. Drachmann har iøvrigt også beskrevet hende som ”Jaguaren” i ”Forskrevet” 1890. *Baronen* må være hendes tidligere ven.

disse Rendocer: Victor Cherbuliez’ roman ”Prosper Rendoce” 1868. Bogen blev først oversat til dansk 1874 og anmeldt anonymt i Morgenbladet 14/11, utvivlsomt af Hørup. (jfr. Hakon Stangerup: ”Kulturkampen” I: 210f).

Nr. 30. Hørup til *Henriette Steen*, 21/6 1873.

Kjære – omsider, omsider troer jeg at være Herre over en Eftermiddag; hvis ikke Alt slaar fejl, kommer jeg til Holte paa Mandag, Toget 4.35, men du maa ikke gaae – kjøre pænt i Karossen og medtage dit Brev fra Pintsen samt Alt hvad du ellers har, der holder af mig – Kjære – min Bagage er let, Alt hvad jeg har, er ude hos dig!

21-6-73

I et Babylon af Aviser, Politik, Familie, Processer og Vrøvl staaer Alting paa Hovedet, Brevene blive til Billetter og Billetterne vende

den gale Side til.

Jeg følger Landeveien fra Stationen til Kroen.

NkS. 3703,4°.

”Og dersom Nogen staar op i Forsamlingen og slaar til Lyd og vil lede Folkets Overveielser, og han er ikke i sin egen Bevidsthed som et Talerør for Pallas Athene, som den, Gudinden har rørt iblandt Mængden og ført ud af Mængden og løftet op paa Stenen forat han skal se over Folket og ud i de kommende Tider, ham skal Akilleus slaa, som han slog Thersites, Skvalderen ved Troia, og Heltenes Stav skal skratte paa hans Ryg omkap med Mændenes Latter, medens han driver grædende af Forsamlingen.”

Hørup i en skåltale 1876.

III

1873 – 1876

Efter valgsejren 1872 søgte det forenede venstre at vinde indpas i det national-liberale København. Man ville dels stifte et nyt blad til afløsning af det uanseelige Morgenposten, hvis redaktør var blevet udelukket af partiet. Og dels ville man genoplive og reorganisere den gamle Kjøbenhavns Arbejderforening, som længe havde ført en hensygnende tilværelse med P.Chr. Zahle som formand. Ved begge disse initiativer var Hørup J.A. Hansens mand i København.

J.A. Hansen var den af venstres førere, som – når det endelig skulle være – havde det bedste lov blandt hovedstadens unge kritiske intellektuelle. Som kritikken af de nationalliberale voksede, skabtes der forudsætninger for en vis sympatisk omvurdering af denne deres forkætrede antipode. Hørup bidrog til at opbygge det nye image af J.A. Hansen som en nøgtern realpolitiker, dannet af livet og ikke ved bogen. Han førte ham ind i sin kreds og vandt til gengæld en indflydelsesrig talsmand for sig i partiet og en erfaren cicerone i partitaktikken. Desuden havde han og J.A. Hansen det fælles mål, at det forenede venstre med tiden skulle blive et moderne liberalt parti efter vesteuropæisk mønster, et mål som ikke alene var vendt mod de nationalliberale, men også mod partiets grundtvigianske fløj, og som netop forudsatte den liberale intelligens' medvirken.

Det vigtigste af venstres fremstød i København var oprettelsen af et københavnsk venstreblad, *Morgenbladet*. Det skulle ikke alene vinde partiet fodfæste i København, men også tjene dets provinspresse som fløj- og referenceblad. Mht. denne sidste opgave skulle bladet erstatte en hektograferet fælleskorrespondance, som C. Berg havde oprettet i København efter dannelsen af det forenede venstre 1870. Som generalkorrespondent havde han ansat den unge juridiske kandidat N.J. Larsen, en husmandssøn fra Sjællands Odde. Han blev nu redaktør for det nye blad, som begyndte at udkomme pr. 1/10 1873. Som faste medarbejdere ansattes desuden Hørup efter J.A. Hansens udtrykkelige ønske og cand.phil. K.P. Christensen, senere kendt som Kristensen-Korsgaard. Ligesom Larsen kom han fra Bergs fælleskorrespondance, og også han var bondestudent. Som redaktionssekretær ansattes endelig en bondesøn fra Holbækøgen, Hans Nielsen.

Larsen var ansvarshavende redaktør og den, der specielt skulle tage sig af den danske politik. Hørup var udenrigspolitisk medarbejder, K.P. Christensen rigsdagsreferent og Nielsen klippede fra andre blade og varetog bogholderiet, idet han, som han senere skrev, ”paa en Tid, hvor man levede i en saadan Uskylighedstilstand, at saa at sige enhver Medarbejder havde ”Kasse”, af Omstændighederne blev opfordret til at tage mig af den Side af Forretningerne.” (Brev i R.A. dateret 20/5 77). Citatet giver et dækkende indtryk af den løse arbejdsdeling, der rådede på bladet i de første år. Man deltes om opgaverne, og Hørup refererede også politiske møder, skrev indenlandske ledere, polemiske indlæg og føljetoner ”under Stregen”, skjult bag forskellige mærker. De første føljetoner i bladet var iøvrigt skrevet af Emma Hørup under fællesbetegnelsen ”Betragtninger over Kjøbenhavnske Forhold” af ”En Dame”. Men hun skrev også under andre mærker.

Det forenede venstres andet initiativ i København var dannelsen af *Onsdags-*

foreningen. Det stiftende møde blev afholdt 10/9 1873 i en folkelig kafé ved Nytorv, hvor knap tyve deltagere traf beslutning om at stifte den ny venstreklub, der efter planen skulle samle den demokratiske opposition i hovedstaden. Mødet var indkaldt af P.Chr. Zahle som formand for Kjøbenhavns Arbejderforening. Han tilhørte J.A. Hansens fløj af det forenede venstre og var Hørups tro fortaler i partiet og i sit blad, Folketidende for Midtsjælland. I begyndelsen var Onsdagsforeningen en ret eksklusiv klub med begrænset medlemsadgang og styret af den såkaldt intelligente del af den begyndende venstreopposition i byen. Hørup var formand indtil januar 1875, og i bestyrelsen sad bl.a. den velstående høker, P. Jensen, Købmagergade, senere kendt som landstingsmand Jensen-Stengaarden, den dynamiske formand for Typografisk Forening, R.P. Jensen, og journalist K.P. Christensen fra Morgenbladet.

Onsdagsforeningens aktiviteter bestod i, at medlemmerne en gang om ugen mødtes i restauratør Nærums lokale ved Rundetårn. Ved et af de første møder var Lars Bjørnbak fra Jydsk Folkeforening gæst. Han skulle holde foredrag i København 10/10 73, men et par dage forinden drak han punch med godt tyve medlemmer af det københavnske venstre i foreningen. Hørup bød ham velkommen og fremhævede hans betydning som en berettiget faktor i den folkelige udvikling og udtalte håbet om et godt samarbejde i fremtiden. (Nyborg Avis 11/10). Ved Bjørnbaks efterfølgende offentlige møde var Hørup dirigent, hvad der var en udfordrende handling, fordi Bjørnbak var berygtet som "materialist" og "forsvarsnihilist" langt ind i venstres egne rækker. Onsdagsforeningens mest storslåede arrangement i Hørups formandsperiode var dog festen i anledning af J.A. Hansens fødselsdag i januar 1874. Henved 200 betalende gæster deltog, blandt hvilke 40 rigsdagsmænd. Hørup førte J.A. Hansen til bords og holdt talen for ham. (Hørups eget referat i Morgenbladet 19/1, jfr. også Zahles i Folketidende 19. og 21/1. og N. Neergaards erindringer: 29).

Samtidig med festen udvidedes medlemsadgangen til at omfatte en videre kreds af byens næringsdrivende og håndværkere. Men herved synes foreningen efterhånden at have ændret karakter. Det blev en oplysende og selskabelig klub, hvor den oprindelige kerne af den intelligente portion mere og mere trak sig tilbage. Denne udvikling blev bekræftet på generalforsamlingen 6/1 1875, hvor bestyrelsen kom til at bestå af fuldmægtig, cand.phil. Bandholtz, partikulier Sandberg, skomagermester Christiansen og maskinfabrikant Schrøder. Vagtskiftet fandt sted med fuldt honnør. Man takkede den afgående bestyrelse og navnlig dens formand, Hørup, og prokurator Th. Leth, den senere folketingsmand, talte "for den sande Friheds og Humanitets Fremskridt i blandt os".

Nr. 31. Hørup til *Henriette Steen*, sommeren 1874.

Mandag Morgen!

Kjære!

Bodfærdig som en Magdalene – Nej det er latterligt for et Mandfolk

– trippende og utrøstelig som en Høne, der har pikket en lang Regnorm op til sin Kylling og nu er skrækkelig i Vinden fordi den lille rimeligvis vil faa den forkert i Halsen og i al Fald ikke kan fordøje den – alle mine Billeder ere kvindelige, men det ligger i, som Du siger, at der er noget moderligt ved mig og det er ogsaa Moderfølelsen, der gjør, at jeg nu føler Din Puls. Det er nemlig det, jeg gjør. Lidt Feber! En Aaben-Vogns-Forkjølelse! Hjærtet fuldt af Sorg! – *Skarns-Mandfolk!* Det er nu min moderlige Mening om Aarsagerne til Døtrenes Taarer, det kommer altsammen af de Skarner. Skarns Mandfolk, sagde jeg til mig selv strax da jeg vaagnede, Du maa gjøre noget for det sorgfulde Hjærte i Natteluften og den aabne Vogn. Ligesom Monrad om sin Dronning har jeg sagt ikke just "hvor var hun kjæk og uforfærdet!" men noget lignende "hvor var hun flink og lang-skrittende til det sidste"! Og saa tilsidst, da hun var træt og en Smule sværmerisk, som Kvinder altid ere, naar de ere trætte – paa Slutningen af et Bal! hvor de fleste Forlovelser indtræffe; efter en Fodtour, hvor ogsaa det bedre i Mennesket burde gjøre sig gjældende – Kjære, jeg er virkelig utrøstelig over at have pikket den Regnorm op til Dig, og hvad var det for en Regnorm? Jeg vil være en Maddike, om jeg veed det. For jeg ser kun Dig vandrende om paa sorgfulde og urolige Aanders Vis, kiggende paa en hvileløs og aandsfraværende Maade bag paa alle Vognklapperne, stundom stødende sammen med en anden søvnløs og vandrende Aand, hvem ogsaa Gud [veed] hvilken Skæbne og hvilken Synd tvang til at irre søgende og ustadig om mellem Vognene – opfyldt af Kainsfølelse og anden ond Samvittighed. Hvis Du ikke har taget Dig selv af Dage, Kjære har Du? Hvis Du ikke har, siger jeg herved Farvel, ikke fordi jeg selv har det ene Ben i Vandet – det er ikke det evige Farvel, men det fra i Gaar, og Tak, fordi Du var saa flink og langskrittende og for alt det andet!

Store, sorgfulde Hjærte! Jeg kysser Dig og ler ad Dig.

V.

NkS. 3703,4°. På grundlag af ortografiske kriterier kan brevet dateres til 1874-75. Det stammer sikkert fra sommeren 1874, hvor Hørup anmeldte det første af D.G. Monrads "Politiske Breve", dateret 30/5 74. Citatet "*Hvor var hun kjæk og uforfærdet!*" står heri s. 64 og karakteriserer dronning Louises holdning under tumulterne i København efter meddelelsen om Dannevirkes rømning 1864.

Kjære!

Af alt det utrolige, uventede og umotiverede, der findes I Verden, veed jeg intet mere utroligt, uventet og umotiveret end det Telegram, at "vi komme ikke til Frederiksborg imorgen". Hvorfor Fanden kommer I ikke? Men saa kan I ogsaa lade være. Forresten havde jeg belavet mig paa at undersøge, hvor Dinesen stod og hvor de trak med Præmiekvæget – men saa maa det altsaa trække over til en anden Sommer. Om det saa er Julius Petersen, saa skal han derud imorgen, med Familie, tror jeg, han sagde, og lige til Frederiksværk, hvor han havde Hospital – jeg talte med ham paa Trinet af en Sporvogn, hvor jeg stod for at kjøre ud til Holger med en Føljeton "som vi sku ikke vil ha'", for vi kan gjøre den meget bedre selv. Kan du tænke dig noget saa smagløst som en stor, lang Føljeton, der handler om og angriber – Richard Kaufmann (ham med Overtrækket over Buxerne), jeg tror de Literater ere tossede, og saa en Indledning – om Monrad. Mine Pampusser have naturligvis forstyrret hans Nattero "det kan Menneskets Natur ej taale". Belli er meget grim og frugtsommelig, saa *det* er ikke Humbug.

Her var maaske Stedet at indskyde Gratulationen. Jeg havde tænkt at løfte paa dig, hvor smældende fed du er bleven, for Anlæg har du og nu hører jeg jo, at der er Lejlighed med Fedkalve og Fedtelam. Kjære du, jeg gratulerer tomhændet og har altsaa ikke en Gang noget af det Fedteri mellem Hænderne. Her staar 4 Fl. Ungarsk, som skulde have været med, men nu kan du vente med at "bælle dig", til du en Gang kommer herind. Forresten er her svinsek, som Charles [Frölich Hørup] vel har fortalt, Vor fælles Ven har naturligvis – o Hævnens Udspekulerthed! – givet disse Malersvende Ordre til at trække det ud, og Panelet skulde ikke males, det skulde repareres med lysegule Klatter hist og her. Først da jeg venskabeligt bad dem at fortrække, bekvemmede de sig til at smøre noget over det hele "paa mit Ansvar".

Du maa ellers nok skrive en Gang imellem om dig selv og Hvalpungerne. Du kan sagtens, du faar jo dit Morgenblad hver Dag eller hver anden, men jeg, som ikke ligger paa den lade Side, men altid har Pennen mellem Fingrene og noget i Afløb, der er en Mellemting mellem Stil og Krampe, jeg bliver saa grundig tappet til hver Dags Brug, at det ikke bærer ad at gjøre mere. Hvad synes du om de Monradske? Talen fra Møen har været om i Provinspressen, min

Ven Bjørnbak har gjentagne Gange taget Anledning til at mindes Morgenbladets "begavede" og "dygtige" Medarbejder. Af Mennesker ser jeg ingen; hoslagt følger den førte Korrespondence. Ja jeg har dog, forført at Knud [Holmsted], været ude en "Sommeraftenstund" hos de gl. Drachmänner, men det angrer jeg, for de var nedrigt kjedsommelige; ikke mer end ellers, for det er umuligt. "Hans" var der og Balonen gik op den Dag, forresten var de meget venlige og Clara købte en uforsvarlig Mængde Mad ind paa Kroen.

Det glæder mig, at du ingen Penge har. Det er nemlig ikke rigtigt, at Konen er rigere end Manden, saa bliver det Jordemoderfolk. Jeg har givet en styrtende Mængde ud: 30 til Gammelkost, 30 til Cokes, 40 til Skræderen og Husholdningen koster, naar man skal leve i Kjældere. Men hvis du trænger, kan du dog nok faa nogle. Den hjemlige Husholdning indskrænker sig til Thevand om Morgen. Sofie [Løwe] kommer hver Dag; da hun mærkede, at der vankede Rundnom og Hvedebasse, kom hun hver Dag.

Hvad du ikke kan læse, springer du over — selv om du ikke kunde læse det, vilde du sagtens gjætte dig til, at jeg er

din hengivne VH.

Hilsen til Forældrene, din Moder og Charles.
Hvalpungerne have naturligvis glemmt mig.

NkS. 3703,4°. Fødselsdagsbrev fra Hørup i Nørregade til E.H. i Torpmagle.
Lars Dinesen: Siden 1873 Højres folketingskandidat i Frederiksborgkredsens. *Premiekvæget:* Der sigtes til Hørups føljeton i Morgenbladet "Dyrskuet og Dinesen" 23/6, trykt i "Skrift og Tale" I:16-20.

Julius Petersen: Hørups tidligere klassekammerat og familiens huslæge.

Holger: Drachmann debuterede i juli 1874 som skribent i Morgenbladet. Foruden digte planlagde han at skrive en længere artikelserie, "Efter Solnedgang. Tasmørkebilleder fra den danske Literaturis senere Dage". Programmet stod i Morgenbladet 19/7. Af en bevaret skitse hertil i Drachmanns arkiv fremgår det ganske rigtigt, at den første artikel, "Hvorledes en Tyran bliver til", skulle have handlet om Richard Kaufmann, der netop havde udgivet "To Noveller". 12/8 og 15/8 stod der istedet en langtrukken føljeton i bladet med samme titel, men af et andet indhold: en allegorisk fremstilling af nationalliberalismens historie. Dermed standsede serien. Til G. Brandes skrev Drachmann, at han havde fået en lang artikel remitteret ved Morgenbladet. (Drachmann-brevvekslingen I: 111f). Sammenlign iøvrigt Hørups brev med H. Stangerups konstruktion i "Kulturkampen" I: 211.

Pampusser: Dvs. hjemmesko. I sin føljeton, "Breve om de Monradske Breve" Morgenbladet, juli-august 1874, havde Hørup skrevet, at man med Monrad

havde den følelse, at han altid bevægede sig i pampusser med filtsåler. (29/7).
Belli: Drachmanns første kone, Vilhelmine f. Erichsen.
Vor fælles Ven: Skoleinspektøren ved De forenede Kirkeskoler, Edv. Vohnsen.
 Jfr. noten om "Dannebrogsmanden" s. 27.
de Monradske: Jfr. ovenfor om "Pampusser".
Talen fra Møen: Hørup talte ved det forenede venstres fest på Møn 6/7 1874.
 Trods udgavernes forbehold er det givet Hørups eget referat, der er optrykt i "Skrift og Tale" I: 21-24. En referent ville f.eks. ikke have kunnet fange tonen fra den kirkelige velsignelse s. 23: "Staldetaten vil forbarme sig" osv.
Bjørnbak har: Jfr. s. 74. "Morgenbladets begavede Medarbejder" ses ikke omtalt i Lars Bjørnbaks blad, Aarhus Amtstidende.
de gl. Drachmænnere: A.G. & Clara Drachmann.
leve i Kjældere: dvs. spise i kælderbeværtninger.

Nr. 33. Hørup til *Emma Hørup*, 21/7 1875.

Onsdag Morgen.

Kjære — angelangt, grüsse dich Charon! Omtrent lige saa rødspættet i Ansigtet af Vind og Vejr, Sol og Sø, som da jeg kom fra Bornholm. Syv store Taler i 10 Dage foruden Skaaltaler! Jeg holdt Indledningsforedragene i Sindal og Aalsrode, navnlig det første gjorde stor og almindelig Lykke og regnes blandt Rejsens bedre Produkter (Goldsmidt var til Stede som Nyholms Gjæst), en Skaaltale i Terndruplund modtoges med stormende Applaus. Berg er en Kjæmpe som Agitator og Folketaler. En Tendens til at stille L . . . [N.J. Larsen] frem paa en andens Bekostning er mindre tiltalende, mærkes ogsaa i Taleprogrammerne. Det lykkedes jævnlig, støttet af I.A. H . . . [J.A. Hansen], at slaa denne Tendens i gjenem og bringe Tingene til at staa paa det rette Ben. I Fyn tog jeg "Morgenbladet" paa min Kappe, rundt om i Jylland trykkede man det lille "v"s Haand, i Rønde modtog jeg Opfordring fra mange Sider om at stille mig næste Gang mod Kredsens Rigsdagsmand (en af de 30); det er den dejligste Egn, vi have set paa Rejsen, og allerede af den Grund nok værd at repræsentere, men det er jo et Fremtidsspørgsmaal, Mols hører til Kredsen, Bjørnbak har stor Indflydelse der, men hans Betydning i Jylland er i Aftagende, hans Folk gaa over til de 22 med flyvende Faner, hele Jylland er for de 22, mange Steder sagde de om de 30 "de skal væk, vi ville ikke have dem længer", det er en ejendommelig, bevidst og resolut Befolkning, Ungdommen livlig, hist og her paa Grænsen af Overmod. — Det hele naturligvis meget anstængende,

altid paa Post og belavet paa at sige noget, men interessant; stor Propaganda for "Morgenbladet", nu skal det vise sig til Oktober! Altid Fællesspisninger, Masser af Kyllinger og Jordbær, navnlig Vensysselet et bugnende og gjæstfrit Land, Festarrangementerne tidt meget smagfulde. (Du mærker Telegramstilen).

Kom da hjem i Gaar Aftes Kl 10 pr Dampskib fra Aarhus, i øsende Regnvejr, Smæklaasen uoplukselig, maatte ligge paa et Hotel, i Dag ind med en Smed, alt vel. Jeg har allerede trukket Uret op efter Ordre. Der vil blive meget at gjøre med "Morgenbladet" i den næste Tid; maaske lade vi Christensen beholde Udlandet, forat jeg kan tumle den danske Politik, Berg har bedt mig om det. Kjærlig Hilsen til Fader og Moder, til Hvalpungerne og Enkemandens Kone

fra Enkemanden

Et Par Ord, Kjære, inden alt for længe; det er naturligvis dejligt at være fri for alt det Familiesjov – men lidt bart at komme hjem i en tom og tavs Hule, hvor man dirker sig ind pr Smed. Gaarden er brækket op af Gas- og Vandmestre, et skrækeligt Morads; nu har jeg da taget over tvært og ladet gjøre en Nøgle til Dagligstuedøren. Lev vel og lad mig se, I trives alle tre og opføre Jer, saa man kan være Eders Opdragelse bekendt. Hils ogsaa Josephine [Bosse]. Nærmere i "Morgenbladet".

NkS. 3703,4°. Brevet er skrevet efter Hørups første jyske agitationsrejse til E.H. i Torpmagle. I maj 1875 var det kommet til åbent brud i det forenede venstre, idet 30 af partiets folketingsmænd med Frede Bojsen havde indgået forlig med landstinget om finansloven, mens 22 med Berg og J.A. Hansen havde stemt imod. Spaltningen afslørede og uddybede den grundlæggende spænding i partiet mellem dem, der gennem forhandling med regeringen ønskede reformer og regeringsdeltagelse, og dem, der ved kamppolitik og agitation først ville styrke vælgernes politiske bevidsthed. En mulig social baggrund for splittelsen antydes i et samtidigt brev fra Sofus Høgsbro, der var blandt de 30: "Det ser stærkt ud til, at han [Berg] vil kaste Gaardmændene over bord og støtte sig til Skolelærere, Husmænd og Kjøbstadsfolk, og med ham gaar jo J.A. Hansen, "Mrgbltdt." og hans øvrige Aviser . . .". (Høgsbros Brevveksling II:36). Frede Bojsen og hans "moderate" gruppe repræsenterede et udpræget gårdmandsparti med tyngdepunkt på de fede jorder i Jylland og på Fyn.

Efter Hørups opfattelse var bruddet ønskeligt. Han havde længe måttet skrive med dæmpet pen af hensyn til den grundtvigianske fløj af partiet, nu fik han frie hænder til åbent at modvirke det samarbejde mellem partiets moderate fløj og de nationalliberale, som 1870'erne og det meste af 80'erne igennem var en politisk mulighed. Dannelsen af Estrups rene godsejerministerium 11/6

75 kom ham derfor godt tilpas, og i sommerens løb agiterede han kraftigt mod de 30 i Morgenbladet: ” ”Dansk Folketidende” [Høgsbros blad] taler om, at ”Morgenbladet” skulde være Fællesorgan for det forenede Venstre. Den Anke, der ligger i denne Vending, kunne vi ikke tage imod. Hvis Hr. Høgsbro ved ”det forenede Venstre” tænker paa de 53 Herrer i Folketinget, have vi aldrig paa taget os at være Organ for saa mange Hoveder, en Opgave, som særligt maatte ligge over vore Kræfter, naar de 20 gaa en Vej og de 30 en anden. Derimod tænke vi, at vi ikke blot ”skulde være”, men ogsaa efter ringe Lejlighed ere Organ for et Parti, der er begrænset ved sit Program og bunden overfor den Vælgerbefolkning, der udgjør Partiets Hær. I denne Egenskab falder det i vor Lod at holde Partiets Formaal oppe ikke blot for Hæren, men ogsaa for Generalerne, og i denne Egenskab have vi et selvstændigt Arbejde, som gaar ud over at tælle d’Hrr. Folketingsmænds Stemmer op for derefter at følge den største Flok.” (Morgenbladet 22/5).

I juli deltog Hørup for første gang i Bergs jyske agitationsrejser. Møderækken indledtes i Skalborg ved Odense d. 10. (Langt referat i Morgenbladet d. 15). Derefter fortsatte selskabet, der foruden Berg og Hørup talte J.A. Hansen (indtil d. 16.) og N.J. Larsen, til møde i Kolding d. 11. Turen gik derpå op gennem det østlige Jylland med møder i Odder d. 12., Langå d. 13. og Sindal mellem Hjørring og Frederikshavn d. 14. Det var her M.A. *Goldschmidt* deltog som H.C. *Nyholms* gæst. Denne havde et gods på egnen og havde tidligere repræsenteret kredsen. Syd på gik turen tilbage med møde d. 15. i Vester-Brønderlev og i Terndruplund ved Skørping syd for Ålborg d. 16. Herfra besøgte Grenåkredsen med møde d. 18 i Ålsrode, og der sluttedes i Ebletoftkredsen med møde d. 19. i Rønde Kro, hvor kredsens folketingsmand, Th. Christensen, glimrede ved sit fravær. Rejsens politiske morale har Hørup uddraget i Morgenbladet d. 22. i artiklen ”De jyske Folkemøder”.

Charon: Færgemanden til dødsriget, Hades, i den græske mytologi.

da jeg kom fra Bornholm: Efter studentereksamen 1861 havde Hørup foretaget en hasarderet sejlbadstur til Bornholm sammen med skolekammeraten Julius Petersen.

En Tendens til: N.J. Larsen var som nævnt s. 73 Bergs mand i Morgenbladet, mens Hørup var sat ind som repræsentant for J.A. Hansens og C.C. Albertis sjællandske fraktion af det forenede venstre. Men det var iøvrigt Hørups styrke, at J.A. Hansen og Berg stod på samme side i sommerens konflikt.

det lille ”v”: Hørups mest almindelige mærke som føljetonist i Morgenbladet. *Bjørnbak* havde som formand for Jydsk Folkeforening været med i det forenede venstre siden valget 1872, men 26/6 75 var hans forening trådt ud som følge af partiets forsvarsbevillinger. I modsætning til Hørup beklagede han striden i venstre og gjorde sit til dens bilæggelse, inden rigsdagen skulle træde sammen på ny.

til Oktober: Dvs., når der skulle tegnes kvartalsabonnementer.

Christensen beholde Udlandet: K.P. Christensen har åbenbart skrevet udenrigsorienteringen under Hørups fravær. (Jfr. s. 73).

Josephine Bosse var tjenestepige hos de unge Hørups.

Kjære — At finde paa ”en Ting”! Saa har man strax Situationen, Fødselsdagens rædselsfulde Situation med ”en Ting”. Hvorfor man ikke stifter en Sammenrottelse, et hemmeligt Selskab af Martyrer, der have sat deres Helbred halvt over Styr ved at tænke paa ”en Ting”, hvorfor disse stakkels nervesvækkede Individuer ikke samle den sidste Smule Forstand, de have tilbage, inden de helt bliver Idioter, for at forene sig med Millioner af andre ulykkelige om at befri det menneskelige Samfund for ”en Ting”, hvorfor Lovgivningsmagten ikke sætter sig i Bevægelse, hvorfor Menneskeslægten er saa fejg, hvorfor Generation efter Generation løber om paa en fjollet Maade og stirrer sig dum paa de unyttigste og umuligste ”Ting”, de kunde faa Øje paa, for endelig at give Penge ud for et Superlativ af en unyttig Umulighed — nu, det sidste Topmaal af Menneskeandens Fornedrelse har jeg dog undgaaet, saa dybt er jeg ikke sunket, med Stolthed er jeg mig bevidst, at jeg ikke har ”nogen Verdens Ting”. Men hvor mange naa en Gang saa vidt? Hvor mange kjærlige Ægtemænd have saa megen Karakter, saa meget af en ægte Mand tilbage, at de i sidste Øjeblik kunde sige som Poul Møller om sin Examen ”man kunde lade være at gaa op” — man kunde lade Ting være Ting. Efterat have opgivet Tingen forstaar jeg den Følelse af Tilfredshed og Ro i Tilværelsen, hvormed Poul Møller trak Dynen over Hovedet den Aften, han havde besluttet *ikke* at gaa op til Examen næsten Dag. Og dog paa den anden Side — saadan er den menneskelige Natur — naar den offentlige Mening staar imod den enkelte, naar Verdens Dom gjør sig gjældende, naar fru Rørbæk og fru Hellemann spørge, ”hvad fik De saa af Deres Mand?” naar Moder siger ”inde i Kjøbenhavn, hvor der er saa meget”, naar jeg tænker paa de 4 Indlæg og de nye Sokker — hvad er vi Mennesker sa’ Hvalfisker, det er dog som om jeg maatte ud og købe ”en Ubetydelighed”, en Flaske Odekolonje, som kunde vise ”at han dog har tænkt paa En”.

Hvile er der ikke at tænke paa. Hvis Du havde ventet mig ud i Morgen, er det en Skuffelse til. Vor Ven Nielsen har faaet Orlov i 14 Dage for at gjøre sit Regnskab op, og det har bragt vor Ven L . . . [N.J. Larsen] helt fra Koncepterne. Han skulde klippe Niensens Brokker ud med Saxen af Provinsaviserne, men det Arbejde segnede han naturligvis under. Jeg maatte tage Udlandet igjen, forat Christen-

sen kunde klippe, og saa har de klippet saadan et Mylder af Brokker, at de har ladet min Plimsoll ligge og fyldt Bladet, som Du ser i Dagsnummeret – et Syn for Guder det. Hvorfor de ikke tage din Føljeton, er jeg ikke saa ganske paa det rene med, Brødnid maaske! Der stod en nedrig Artikel i ”Folkets Avis” for et Par Dage siden om Jyllandsreisen, om ”Morgenbladets” Redaktører, som sondredes fra hinanden ved Betegnelsen ”han af Gavn” og ”han af Navn”, og det kom siden frem i et Selskab, hvor jeg blev præsenteret som ”han af Gavn” – alt det har sat L . . . Fluer i Hovedet og Lus i Skindpelsen. Da Paaskudet til ikke at trykke din Historie lyder paa, at Forfatterens Navn mangler, kunde du jo sende det. Grunden er nok snarere af de klingende; men overanstreng Dig endelig ikke, de have bedst af at faa det i smaa Portioner, den sidste har aabenbart gjort et overvældende Indtryk.

Med Konen har det gode Veje. Hun har været her et Par Gange og rensset ud, i Morgen lægger hun ”i Blød” og vasker paa Tirsdag, jeg tænker at slaa mig igjennem med Tøj, til I kommer, skjønt det sagtens vil knibe med Properheden; men jeg ser ikke Folk, saa gjør det ikke saa nøje; jeg har ingen Steder været og ingen Mennesker truffet, de ere sagtens borte alle til Hobe; men jeg kan heller ikke sige, at jeg just savner dem.

Synderlig langt ind i næste Uge varer Ferien nok ikke, men bliver Vejret ved som nu, er der ingen Grund til at knibe den af. Hvordan gaar det med Høsten? I Aar er der vel ringe Udsigt til at blive færdig, saa Forældrene kunne følge med, er der? Hvis jeg ikke var ligesom lidt gal i Hovedet paa L . . . , vilde jeg maaske have spurgt, om I ikke vilde have den smaa Ødebjerg ud til Jer de sidste 8 Dage, hun er et blegnæbet lille Puds, der næsten aldrig kommer udenfor Byen. Skulde der være Stemning for dette Anliggende, kunde Du jo sende et Ord, men det bliver maaske for sent nu.

Det er sørgeligt med Alberti og den fordømte Svovlsyre. Jeg har ikke set ham siden, men han skal være yderst nedbøjet, og det er nok i flere Retninger værre endnu, end man hører offenkelt. For ”Morgenbladet” er det ogsaa et Slag; der var regnet paa ham og hans Indflydelse netop nu, men det gaar jo alle Dage nok.

For ikke at glemme Pinden, som Suppen er kogt paa, gratuleres Du til Slutning af

Din Mand.

Hils Fader og Moder og Hvalpungerne og alle Venner og Tilhængere; under de sidste er det bedst at lade Josephine falde, for at hun ikke

skal blive altfor ”umaadelig stolt” ved at komme for sig selv. Jeg hører vel fra Dig, inden jeg ser Dig. Lev vel saa længe.

NkS. 3703,4^o. Fødselsdagsbrev til E.H. i Torpmagle.

Poul Møller: Se F.C. Olsens levnedbeskrivelse s. 108 i P.M.'s efterladte skrifter 2. udg. bd. 6, 1849.

Nielsen: Dvs. redaktionssekretæren Hans Nielsen. (Jfr. s. 73). Det stod skralt til med bladets økonomi, og i oktober måtte N.J. Larsen henvende sig til ”Morgenbladets Venner” om økonomisk bistand, idet der trods oplagsfremgang var et underskud på knap 26.000 kr.

min Plimssoll: Hørups artikel om den engelske politiker, Samuel Plimssoll, stod i bladet 3/8. Der spilles på udtrykket ”en plimssoller”.

Artikel i "Folkets Avis": Der sigtes til en artikel 29/7. ” ”Morgenbladet” er i den syvende Himmel. Det har faaet begge sine Redaktører, baade den af Navn [N.J. Larsen] og den af Gavn [Hørup], hjem igen fra deres politiske ”Jomfrurejse” i Jylland i ubeskadiget Tilstand og oven i Købet med flunkende nye Sporer paa Hælene. De have ”været med” i den store Agitation, kørt i Kupé sammen med Berg og J. Hansen, sagt Smaareplikerne og givet Stikordene til deres Mestre paa Folkemøderne og sunget de politiske Solosangeres Omkvæd bag efter med deres Lungers hele Kraft . . . ”.

den sidste [føljeton]: Formodentlig ”Onkel Frits’ første og sidste Kjærlighed”. Morgenbladet 10., 13., 14. og 16. juli. — Velsagtens de ovenfor omtalte ”4 Indlæg”.

den smaa Ødebjerg har ikke kunnet identificeres. Larsen var på det tidspunkt ugift.

Alberti og den fordømte Svovlsyre: C.C. Albertis søn, Karl Alberti, havde 20/6 måttet trække sig tilbage som direktør for aktieselskabet ”Albertis Svovlsyrefabrikker”, og selskabet var gået ind. Først 5/11 tog Morgenbladet fat om nælden med en artikel, som ganske givet er skrevet af Hørup, ”Svovlsyre, Brandkasser og Folkebanker”. Efter at have ironiseret over de københavnske blades bekymring for moralen i venstre, skriver han: ” . . . Sandheden er, at en Forretning ikke bliver en politisk Venstresag, fordi en Venstremands Søn staar i Spidsen for den, eller fordi Aktierne fortrinsvis ere fordelte paa Folk, der i politisk Henseende ere Venstremænd, selv om denne sidste Omstændighed for en større eller mindre Del har været Anledning til deres Deltagelse.”

Nr. 35. Hørup til *Henriette Steen*, 25/12 1875.

Søndag.

Kjære — Allerede Formen er vanskelig. Lad os gaa ud fra, at et Brev er en Bestræbelse for at gjøre sig behagelig, og at det behagelige

ved et Brev bestaar i at overvære denne Bestræbelse. Men naar det nu er en mislykket, helt fejlslagen Bestræbelse? Hvor trist er det ikke at være Vidne dertil! Og hvor let kan det ikke slaa fejl! Denne Mellemting mellem et lille Suk og et lille Smil, hvormed man klapper de Smaa paa Hovedet og lugter til Appelsinen og gjør et melankolsk Tilløb til at nyse af Taknemmelighed, medens Appelsin netop er, hvad der paa ingen Maade passer til Situationen, fordi Situationen just er en daarlig Mave – det er dog altfor ydmygende for en stor Elsker, der i Kraft af sin Sympathi skulde kjende Situationen. Og jo mere jeg tænker over Sagen, jo mere indviklet bliver den. Maaske er Situationen bedrøvelig: en Baggrund af Forkjølelse, Ondt i Halsen, Anfald af Hoste, et Skjær af Migraine og Ømhed overalt, overalt, overalt. Slaar jeg saa ind paa den elegiske Tone, der klinger af Gurglevand og dufter af Hyldethe med en sviende Tilsætning af Sennop paa Læggene, saa er muligvis det hele post festum, og Situationen lige modsat Rekonvalescensens sunde Begjær efter noget kraftigt eller de vaagnende Livsaanders Trang til noget varmt.

Jeg forfølger denne rekonvalescente Forestilling. Jeg ser Harremet, og jeg ser Slavinden sidde paa sin dobbelte Skammel ved Kakelovnen og vugge sine orientalske Lemmer i Søndagsmagelighedens dovne Ørkesløshed, medens sydlige Følelser og mildt tempererede Fantasier ligge og dvaske i en Mellemtilstand mellem at længes og ikke at gide. Dette er naturligvis uimodstaaeligt og i Mangel af ægte Tyrkeposi begynder mit Hjerte at banke i Takt af Aarestrupske Stemninger, og mit bankende Hjerte lægger sig paa Gulvet for at lege med de røde, fodrede Tøfler og de sribede Strømper – ak, hvad er vi Mennesker; naar det saa dog er Sennopskage og Ømhed overalt, overalt, overalt!

Lige meget, en Mand maa tage sit Standpunkt, og din tager sit i den Aarestrupske Poesi og i de røde Tøfler, som det, der her til Lands ligger Halvmaanen nærmest. Ud fra dette Standpunkt lader der sig væve følgende hjemmegjorte Hvergarms-Sonetter, der som lige saa mange Appelsiner sendes dig til Lædskelse, uden at du dog i nogen Maade er forpligtet til at nyse af Velbehag, hvis Situationen imod Forventning og til Trods for den megen Salep alligevel skulde være en daarlig Mave. Ganske tryk er jeg ikke ved dette Standpunkt, det lader sig vanskelig hævde paa Afstand, og uagtet det hjemmegjorte Stempel er det ikke frit for et vist Stænk af at være importeret. Men hvad skal jeg gjøre? Dersom jeg giver dig Snørestøvlerne paa i Stedet for Tøflerne og forlader det orientalsk-horizontale for at sætte mig ved Siden af dig paa en nordisk, sval, ræsonerende Maade,

saaledes som Konstantin Hansen holder af at anbringe os nordiske Guder – saa er der jo ikke en Gang Plads paa din dobbelte tyrkiske Skammel. Jeg er nødt til at tage dig paa Skjødets, og vil jeg saa holde mine Hænder over mine Knæ, eller gnide mine Skinneben, eller tromme en Hopsa – kort, det ethisk-fornuftige, det abstrakt-nordiske ligger nu en Gang ikke for de lokale Forhold. Altsaa:

Spørg dog ej, hvor længe det vil vare!
– Mens Du drømmer endnu i min Arm,
mens min Tanke slumrer ved din Barm,
tænker Du paa Ufred og paa Fare.

Men jeg sender Dig til Hjælp en Skare
lette Tropper, og i Krigens Larm
tumler Turkos-Sværmen kjæk og varm
over Læbens brændende Sahare.

Denne Ørk, hvor alle Veje svinde,
alle Tanker ind I Chaos rinde,
alle grændser vige og forgaa,

Her, hvor Rummet for vort Øje svømmer,
Tiden ud i Evigheden strømmer, –
Tid og Rum og Grændser vi forsmaa.

Nej med Spot og Kys kan ej Du dræbe
denne Elskov, som Du trued' nys,
– den er bygget mellem Spot og Kys,
bygget som Din egen stolte Læbe.

Vil for fast den os til Jorden klæbe,
vil den døende forgaa i Kys,
den vil vaagne, som den vaagned' nys,
strax naar Smilet spotter paa Din Læbe.

Friskt og frit laa altid Tankespillet
paa Din kjække, trodsigt skaarne Mund,
naar Du gjækkende slog Smut med Snillet,

Friskt og fristende laa altid Kysset
paa Din varme yppigt skaarne Mund,
naar i Drøm Du alle Sandser dyssed!

Efter Bestilling.

NkS. 3703,4°. Brevet er stilet til Henriette Steen, der må have været på juleferie på Fredensborg. Det foreligger i to versioner, hvoraf den her optagne må være den endelige. Udkastet er dateret "Athenæum. Søndag.", dvs. Athenæums læsesal, hvor Hørup arbejdede i denne periode. Det angives at være skrevet "en Juledag", hvilken må være søndag 2. juledag 1875, da brevets ortografi henfører det til perioden 1874-75. Det passer også med, at bogen "Min Hustru og jeg" af Nicolaj (= Henrik Scharling), der udkom i julelitteraturen 1875, omtales.

Konstantin Hansen: Constantin Hansen havde afbildet Nordens Guder i A. Fabricius' Danmarkshistorie, 1854.

Nej med Spot og Kys . . .: Digtet stammer fra 1872-73 og indgår i samlingen s. 448.

Nr. 36. Hørup til *Henriette Steen*, midt i 1870'erne.

De synge — de andre — om Fugle,
der vippe i gyldne Ringe
og fodres med Sukker og — Kjæmper
— sagtomdig Tonen jeg dæmper
og hvidsker som Natten i Skoven
et Vers til min Ugle!

— et Vers, der tyst paa sin Vinge,
feigt og forvoven,
er vant sin Vei i Mørket at lede
til høie Mure
og ensomme Skure,
hvor Nattens tavse Fugl har sin Rede.

— et Dveragevers, saa tyndt som en Skygge —
lad andre gjøre dem tykke,
det har lært at gjøre sig lille
og smutte gennem en Sprække
tyst og stille

ind, hvor Uglerne bygge,
og ingen at vække!
ingen af alle de andre Fugle!
ingen uden min Ugle!

NkS. 3703,4°. Digtet har været foldet sammen som brev og er blevet smidt ind gennem brevsprækken til H.S. Dateringen er baseret på skrift og ortografi.

Nr. 37. Billetskitte mellem Hørup og *N.J. Larsen* 9-10/1 1876.

Den 9de Jan 76.

I Henhold til vor Samtale i Gaar og "Morgenbladet"s Indhold i Dag finder jeg det ikke længer stemmende med det Hensyn, jeg skylder mig selv, at fortsætte min Virksomhed i "Mrgbl"s Redaktion. Det vil forekomme mig rigtigst, at Meddelelsen herom først fremkommer i Bladet selv; et Par Linier af nedenstaaende Indhold synes mig at tage de fornødne Hensyn til Partiet; en mulig Omredaktion vil i hvert Fald forudsætte mit foregaaende Samtykke.

V Hørup.

At jeg af private, ikke-politiske Grunde er udtraadt af "Morgenbl"s Redaktion og saaledes for Fremtiden er uden Medansvar for Bladets Indhold, har jeg, forat forebygge Misforstaaelse, fundet det rigtigst at meddele mine Venner.

V Hørup.

d. 10 Januar 1876.

Da Erklæringen om, at Du udtræder af "Morgenbladets" Redaktion, vel helst maatte fremtræde i en saadan Form, at den ikke nødvendig-gjør berigtigende Tilføjelser fra den øvrige Redaktions Side, og jeg ikke kan erkjende, at den foreliggende Erklæring er ganske stemmende med de virkelige Forhold, henstiller jeg, hvorvidt Du maatte finde Anledning til en Konference om Sagen, om muligt endnu i Dag. Da jeg har været stærkt optaget og har Tur i Aften, vil det falde mig meget vanskeligt at komme til Dig, men vil Du se herved, træffes jeg sikkert hjemme. En mundtlig personlig Opgjørelse, inden vi

skilles, turde vel ogsaa være tilraadelig.

N.J. Larsen.

Hr. cand.jur. Hørup.

Den 10de Jan 76

Da jeg ikke sporer nogen Trang til yderligere "Opgjørelse", og da jeg ikke kan erkjende, at en saadan kort Erklæring som den foreliggende om, at jeg er udtraadt af "Mgbls" Redaktion, paa nogen Maade kan siges ikke at være stemmende med de virkelige Forhold, henstiller jeg at optage den i Morgen blot med den stilistiske Forandring, at der i Stedet for "ikke politiske" kommer til at staa "Politiken uvedkommende". Hvis Du imidlertid mod Forventning skulde finde det stemmende med *Din Interesse* og Partiets Tarv at gjøre *en Skandale* ud af denne Sag ved at tvinge min Erklæring over i et andet Blad end "Mgbl.", forventer jeg en Meddelelse desangaaende med Overbringeren.

V. Hørup

Jeg søger i hvert Fald — hvad Du naturligvis ikke har tvivlet om — i Morgen Offentligheden med min Erklæring. Det er mig magtpaa-liggende, at ingen tvivler om, at jeg ikke *en eneste Dag* er forblevet Medlem af Redaktionen i et Blad, der tillader sig at forhaane mig.

V. Hørup

Hr. Redaktør Larsen.

En Erklæring, som jeg ikke kan anse for stemmende med de virkelige Forhold, optager jeg, som alt bemærket, ikke uden en berigtigende Tilføjelse, og [overstreget sætning: da "*private* Grunde" er urigtigt,] navnlig gjælder dette Udtrykket "*private*" Grunde.

N.J. Larsen

den 10de Jan. Aften.

(Den 10de Jan. 76 Aften)

Dine Berigtigelser er mig uvedkommende; af hvilke Grunde, jeg udtræder, maa jeg selv bedst vide — jeg venter min Erklæring i Morgen, Du faar saa berigtige, hvad Du mener at forsvare.

Pressemuseet.

"*Morgenbladet's Indhold i Dag:* Hørup havde 8/1 76 optaget en anmeldelse af hans kusine, Erna Juel-Hansens bog "Æventyr fra mange Lande", skrevet under mærket R. (= Otto Borchsenius?). Anmelderen roste samlingen som ædruelig, men benyttede iøvrigt lejligheden til at advare mod at stimulere børnenes fantasi for meget: "Der har i den seneste Tid indenfor Pædagogernes Kreds vist sig en begyndende Tvivl om Æventyrets Gavnlighed som Opdragelsesmiddel. Fantasien er en Evne, som næres paa saa utallige Maader, ofte saa usundt, at Følgerne ere farlige for Barnets Udvikling til en fast villende og handlende Karakter. Æventyrene med deres ofte udskejende Ideer bidrage en stor Del dertil. Man kan saa tidt man vil paaberaabe sig Tidens Realisme, men Resultatet viser os dog idelig og idelig en for idealistisk anlagt Fantasisvirksomhed hos Tidens Mænd. Man "tror" for meget, veed for lidt." Den 9/1 stod følgende redaktionelle notits i bladet: "En indsendt Anmeldelse af Fru Erna Juel-Hansens Æventyrsamling har, under Redaktørens Fraværelse i Fredags Aftes, ved en Misforstaaelse fundet Vej til vort Gaarsnummer i Stedet for efter Bestemmelsen at vandre i Papirskurven. Det Paagjældende Stykke, der kjendelig nok er udgaaet fra en mod den folkelige Vækkelse fjendtligsindet Betragtning, røber et saadant Vrangsyn og indeholder saa Utilbørlige Paastande, at vi meget beklage at have givet dem Udbredelse." (Jfr. også N.J. Larsens udtalelse om episoden i "Erindringer fra Kamppolitikens Dage": 13).

private, ikke-politiske Grunde: Hørup har ønsket sin udtræden opfattet som en protest mod N.J. Larsen personligt, mens denne har villet have den forstået som en politisk modsætning mellem det nu atter forenede venstre på den ene side og Hørup som talsmand for den ny litteratur på den anden. Det sidste var en fare, Hørup bestandig måtte værges sig imod. En direkte udtalelse herom findes i et langt senere brev til Erik Henriksen. (Nr. 213 s. 366).

Der fulgte ingen erklæring om Hørups udtræden af redaktionen. Sagens foreløbige ordning oplyses i et brev fra den meget velinformerede grosserer, Anker Heegaard jun., der under Drachmanns Italiensrejse holdt denne underrettet om de hjemlige begivenheder i en række interessante breve. Heegaard hørte til det københavnske venstre og havde nær kontakt med Hørup i disse år. "Med Larsen staaer Sagerne uforandret. [Drachmann havde netop haft en konflikt med ham]. *I dybeste Hemmelighed* mellem os sagt har der ogsaa staaet et vældigt Slag mellem Hørup og Larsen; det gik saa vidt at H. nægtede at skrive mere i Bladet. Stort Oprør i det forenede. Granderne samledes hos H. for at bevæge ham til at træde tilbage til Bladet, efter lang Vægning gik H. til føie mod at han stille-

des sideordnet m. L. i Indflydelse, Eijendom og Indtægt. L. troer jeg driver henimod "Hellighed" en Sort Grundtvigianisme . . .". (Utrykt brev i Drachmanns arkiv).

10/3 76 blev Hørup valgt til folketinget ved et suppleringsvalg i Køge. Måske har hans kandidatur allerede været overvejet i efteråret 1875, idet han på det tidspunkt besøgte kredsen med Berg og J.A. Hansen. Den officielle opfordring til at stille sig modtog han 18/2 efter et møde i Havdrup, som J.A. Hansen og C.C. Alberti havde sammenkaldt, som henholdsvis formand og næstformand for den sjællandske venstreorganisation, Femtejuni-Folkeforeningen. I et brev dateret 16/4 skrev A.G. Drachmann til Holger Drachmann: "Viggo er bleven Folkethingsmand i Kjøgekredsen og er udset til at være Aktor i Rigsrets- og Anklagesagen mod det afgaaende Ministerium, har altsaa faaet Foden paa Trappestigen." (Utrykt brev i H.D.'s arkiv; angående rigsretssagen: se s. 105f).

Nr. 38. Brevfragment fra Emma Hørup og Hørup til *Anker Heegaard jun.*, marts 1876.

Fragmentet findes citeret i et brev fra Heegaard til Holger Drachmann af 12/3.

I Onsdagsforeningen har staaet et stort Slag. Din Cousine Fru Hørup skriver til mig:

"Det gik varmt til ved Generalforsamlingen. J.A. Hansen var Dirigent, ved Afstemningen fik Typograf Jensen de fleste Stemmer som Foreningens Formand, enkelte Stemmer faldt paa Pio og Geleff. Deres Fæller (Nørrebro) vilde strax melde sig ud, P. Jensen (Kjøbmagergade) fjernede sig efter Afstemningen. Hørup og Larsen kom først seent derop, men Larsen idetmindste kom tidnok! Ved Punschen blev han nemlig paa det heftigste angreben af J.A. Hansen, der beskyldte ham for at "gaa om i Krogene", spurgte ham, hvorfor han og Formanden for de 30 (Boiesen) ikke en Gang havde hilst paa ham ved Festen, erklærede at Venstres Opløsning stod for Døren, og at dersom det lykkedes at holde det sammen saa var det ikke ved saadanne Folk som Larsen, snarere var det en Mand som Hørup, hans Standpunkt var klart, og det var saadanne Folk Venstre trængte til. Stakkels Larsen vidste naturligvis ikke, hvad han skulde svare, men har nok taget sig ud som en vaad Hund" osv.

Paa Siden af Brevet skriver saa Hørup følgende forklarende Note.

"God bless these women, they are always in earnest! Efter mit Skjøn er der intet alvorligt i Stykker i Partiet. De have drillet Hansen saa længe, til han har fundet det passende at slaa igjen, men ellers holder det nok sammen. Heller ikke i Morgenbladet er noget bestemt

i Veien. Meniøvrigt er Luften kvalm og Stillingen usikker i hele Leiren.”

Drachmanns arkiv i K.B., Utilg. 446,4°. Trykt i Drachmann-brevvekslingen I: 166.

Onsdagsforeningen: Se s. 73f. I januar 1876 var det kommet til åben konflikt i foreningen. Den var stadig den eneste venstreklub i byen, men siden festen for J.A. Hansen i 1874 havde den mistet sin politiske betydning. Den havde nu omkring 90 medlemmer, men det var mest folk fra det københavnske småborgerskab, der mødte op til oplysende foredrag og fællesspisning, og N. Neergaard vidner, at der ikke var højt til loftet ved foreningens diskussioner. (Erindringer: 31). Skønt C.C. Alberti, Berg, J.A. Hansen og P.Chr. Zahle var medlemmer, var deltagelsen fra rigsdagsmændenes side sparsom, og noget lignende har sikkert gjaldt for Morgenbladets redaktion og de af byens liberale borgerskab, der stod opført som medlemmer. J.A. Hansen havde imidlertid længe været trængt i partiet, og støttet af Alberti og Zahle søgte han nu at benytte foreningen som middel til at styrke sin position i København. Det var det gamle folkelige venstre, der søgte at genvinde sin stilling i partiet i forhold til Berg og grundtvigianerne. Det første træk var, at lade Onsdagsforeningen tage initiativet til en fest for J.A. Hansen i anledning af dennes 70 års fødselsdag 7/1 76. Trods modstand fra Berg og N.J. Larsen blev planen realiseret, men folketingets formand, C. Krabbe og samtlige ”de 30” fra sommerens strid på nær Frede Bojsen boykottede festen. Alberti holdt hovedtalen, mens Zahle talte for J.A. Hansens børn og Hørup for hans kone. Trods stort fremmøde var stemningen ifølge Anker Heegaard trykket på grund af de politiske uoverensstemmelser. J.A. Hansens modstandere i og udenfor partiet beskyldte ham og foreningen for at fraternisere med socialisterne.

Generalforsamlingen: 9/2 76. Der valgtes ny bestyrelse, og det vedtoges, at foreningen skulle holdes udenfor venstres interne brydninger. Rigsdagsmænd skulle derfor ikke kunne vælges til bestyrelsen. Meningen hermed må have været at forhindre partiet (∴ Berg) i at kunne kontrollere foreningen.

Typograf Jensen: Typografisk Forenings antisocialistiske formand 1872-77 R.P. Jensen.

Deres Fæller: Må være ikke-socialistiske smånæringsdrivende på Nørrebro. Socialistfjenderne havde efter deres løsladelse fra fængslet drejet socialdemokratiet ind på en ny kurs. Istedet for at støtte venstre, markerede partiet sin egen profil i agitationen med det mål at vinde by- og landarbejderbefolkningen. Det sidste var netop blevet manifesteret ved et suppleringsvalg i Præstøkredsen 2/2, hvor socialisterne havde stillet selvstændigt op.

P. Jensen: Den senere landstingsmand, P. Jensen-Stengaarden, Bergs svorne tilhænger og håndgangne mand. Hans hørerforretning lå på Købmagergade. Reelt må det have været en konflikt mellem J.A. Hansen ved typograf Jensen og Berg ved P. Jensen. I denne konflikt stod Larsen og Morgenbladet selvfølgelig på Bergs parti, mens Hørup sikkert længst muligt har holdt sig udenfor. Hans politiske position var netop betinget af alliancen mellem Berg og J.A. Han-

sen, og hans opstilling som folketingskandidat for det forenede venstre til det kommende suppleringsvalg i Køge var under forberedelse, virksomt støttet af Alberti og J.A. Hansen. Sidst i marts blev krisen i det københavnske venstre imidlertid akut, og samtidig skærpedes tonen mellem Morgenbladet og Social-Demokraten alvorligt. Onsdagsforeningens bestyrelse havde engageret sig i det forestående valg til borgerrepræsentationen ved at arbejde for opstillingen af en oppositionel fællesliste. I Morgenbladet 29/3 fik dette initiativ sin meget betingede tilslutning, og på selve valgdagen trak en række faglige korporationer deres støtte til listen tilbage af frygt for socialisterne. I et efterfølgende bestyrelsesmøde i Onsdagsforeningen blev P. Jensen anklaget for at have påvirket de pågældende korporationer til at trække støtten tilbage, og trods hans benægtelse heraf blev han udelukket af foreningen. Morgenbladpartiet fordrede derfor en ekstraordinær generalforsamling indkaldt, og på denne forlangte det med Hørup som ordfører P. Jensen genoptaget. Da dette med stor majoritet blev nægtet, trådte 27 medlemmer af foreningen ud, her i blandt N.J. Larsen, Hørup og K.P. Christensen fra Morgenbladet. Hermed var det københavnske venstre splittet, og Hørup var på dette punkt blevet tvunget til at tage parti i striden mellem J.A. Hansen og Berg. Onsdagsforeningen fortsatte sin virksomhed og fik snart sit selvstændige talerør i ugebladet Folkevennen, der indtil J.A. Hansens død året efter redigeredes af hans ældste søn, bogholder Andreas Hansen. Morgenbladpartiet dannede istedet en ny, mere eksklusiv klub, som kom til at hedde 25 April Foreningen, fordi den var stiftet den dag, hvor venstre vandt sin store valgsejr. (Andreas Hansen har givet en længere redegørelse for sit syn på konflikten i Lolland-Falsters Folketidende 22.-27. august 1879).

Nr. 39. Brevfragment fra Hørup til *J. Andersen, Tranbjerg*, 5/4 1876.

Morgenbladets Kontor
5. April 1876.

[.]

Jeg tillader mig derfor at henstille til Deres Overvejelse, om det ikke vilde være god Politik, at De anvendte Deres Indflydelse paa at trænge Bjørnbakkerne saa langt hen imod det forenede Venstre som muligt, hellere end at risikere en Spaltning og derigennem Ingerslevs Genvalg. Der er den allerbedste Udsigt til, at vi vil vinde saa mange Stemmer ved Valget, at vi er i Stand til at undvære Bjørnbakkerne i Hær- og Befæstningsspørgsmaalene; selvom den Mand, de sender herover, paa dette Punkt skulde være noget separatistisk, vil det derfor ikke faa stort at betyde. Vi ønsker naturligvis Dem og os selv det bedste, men det næstbedste er bedre end — Ingerslev.

[. . .]

Brevfragment trykt i Hans Jensen: Lars Bjørnbak: 155. Original ukendt. Ved folketingsvalget 25/4 76 var valget i Århus af særlig betydning. Århuskredsen havde hidtil tilhørt højre, dels på grund af bybefolkningens størrelse og dels fordi oppositionen var delt mellem Lars Bjørnbaks Jydsk Folkeforening, det forenede venstre og socialdemokratiet. Bjørnbakkerne konkurrerede med socialdemokraterne om arbejderstemmerne og var uforsonlige modstandere af den grundtvigianske fløj af det forenede venstre. Før valget lykkedes det imidlertid at enes om en bjørnbakker, H.P. Hansen, som fælleskandidat, og han slog højres kandidat, H.P. Ingerslev ved valget. Lærer J. Andersen-Tranbjerg var det forenede venstres lokale tillidsmand og potentielle valgkandidat.

Nr. 40. Hørup til *Henriette Steen*, sidste halvdel af 1870'erne.

Tirsdag

Kjære – jeg bliver ikke færdig med dette heller, jeg bliver overhovedet ikke færdig med noget længer, jeg reiser ned forat tage Udsættelse. Restancernes Tid er i Anmarsch, det er maaske en eller anden Nemāsis, der rykker frem. Hvis jeg kommer tilbage i morgen Aften (Onsdag), kommer jeg til Dig om end sent, hold Fæstningen aaben; ellers Torsdag Aften. Du skal ikke bryde Dig noget om Regnen ”Regnen den regner hver evige Dag”, naar man blot kunde blive færdig med noget! men Maskinen gaar kun trangt, jeg har Brug for en uhyre Dampkjedel, og jeg har ikke mere, end der kan koge paa et Petroleumssapparat, og dog synes jeg, at de største Pumpeslag ere tilbage. Illusionerne ere det sidste, der dør; først bliver man kold om Fødderne, efterhaanden arbejder det sig op til Illusionerne, mig forekommer det, at det begynder at blive fodkoldt her i Verden. Godnat mit Barn, lad mig se, du holder dig varm – det skal være godt at ligge med Dyne.

Din V.

NkS. 3703,4°. Brevet må efter skrift og ortografi at dømmes stamme fra sidste halvdel af 70'erne. Måske er det fra valgene, da det vel er Køge, han rejser ”ned” til. Da brevet ikke synes skrevet om vinteren, gætter jeg på valget 25/4 76.

”Regnen den regner . . . ”: Citat fra narrens slutningssang i Shakespeares ”Helligtrekongers Aften”: ”For the rain it raineth every day”.

Nr. 41. Hørup til *Søren Svarre*, 6/7 1876.

Hr. typograf Sørensen!

I Henhold til Deres Brev af 1ste dennes har jeg omtalt Dem til de ledende Mænd, der have sat det bevidste Bladforetagende i Gang, og vilde det være mig særdeles kjært, om det var Dem muligt paa Tirsdag at søge mig i min Bopæl Nørreg. 37-2 S.o.G., for gjennem en mundtlig Samtale forhaabenlig at rykke Sagens Virkeliggjørelse et Skridt nærmere.

Kjhbh. d. 6-7-76.

Deres forbundne V. Hørup.

Sikrest tidlig om Form. eller mell. 2-4.

Søren Svarres ark. i R.A. 6410. Efter Hørups valg i Køge oprettede han i forening med seks lokale gårdmænd aktieselskabet "Østsjællands Folkeblad". Selv blev han formand for bestyrelsen. Som redaktør ansattes den 25 årige typograf Søren Svarre Sørensen efter anbefaling af hans tidligere principal, J.H.G. Tauber, fra Sorø Amtstidende.

Deres Brev: Kendes ikke.

de ledende Mænd: Hørup må sigte til det forenede venstres bestyrelse, navnlig Berg.

bevidste: Dvs. bekendte.

Nr. 42. Hørup til *Emma Hørup*, 22/7 1876.

Lørdag d. 22^{de}

Kjære "Dame".

Siden Smeden i Dag skal have et Indlæg paa henved et Ark, og jeg saaledes kommer Døren lige forbi, vil jeg dog se indenfor med det samme for at høre til Moderen og de to smaa Børn, som alle Mennesker beklage sigende: "det var naturligvis Deres Kone". Ja naturligvis. Videre har jeg ikke gjort ved Sagen. Jeg havde først tænkt at sende "Mgbl." til Generalpostdirektoratet (det vil sige vor og Arentzens Schou), men det er vist et stort Mæhæ, og saa kom jeg ogsaa i Tanke om, at der dog var en Mulighed for "Toiletværelset", som kunde bringe Latteren imod os. Jeg stoler paa, at Du er Kone for at magte Ærgrelserne og endda bringe noget ud af Sommeren og Varmen, naar Du først kommer i Gang med at lade Ungerne skjøtte

sig selv og rode om imellem de andre Grise. Paa Nørregade begynder det at klare op. Det "store" Værelse er i Stand paa Gardinerne nær, Sovekammeret har faaet Fernis første Gang, og Kjøkkenet er i Orden, paa Mandag vadskes der, paa Tirsdag stryges der, og saa veed jeg ikke bedre, end at Sedlen er udtømt og Josefine fyrig. Egenlig skulde jeg have været til Haslev i Dag i Stedet for at sidde hjemme og skrive Familiebreve, men jeg har smøget af mig og sparet de 6 Kr. I Tirsdags var jeg til Vennemøde i Birkerød, hvorom et Referat findes udi "Mgbl."s Onsdagsnummer, det var en artig Forestilling maa Du tro til at grine sin Mave i Stykker over med Eventyr, "Indgang" og "Udgang", Fadervor, Fruentimmer, Præster og hele Moleviten; men i Bladet saa det jo høist andægtigt ud. Paa Onsdag gaar Turen til Aarhus, hvor der rimeligvis bliver et fælt Rabalder, det halve Jylland er paa Benene, Bjørnbakkerne løse det ene Nødskud efter det andet og Socialdemokraten piber sit Mandskab paa Dækket til at tage imod den forlorne demokratiske Greve, som naturligvis bliver Nikonge, hvordan vi dreier det i vort demokratiske Land. Vor Chef-Redaktør er kommet hjem fra Jylland som en Mand og Chef-Redaktør, begge Dele næsten uden Gaaseøine. Han har skrevet to Stykker i Bladet paa een Dag, eet mod Bjørnbak og et andet, hvor han feires i Skanderborg som en radikal Satan og en Allerhovedeskarl, i Dag ser jeg igjen en Bid i Bladet om "ministerielle Lakaier", "Dagens Nyh." og andet saadant af den Slags, der bliver stort i Munden ligesom varme Kartoffler — Potz Schlapperment!

Det lader til, at jeg ikke slipper for Rudkjøbing den 30te, om jeg derefter har Midler og Kræfter til at tage det op med Postmesteren paa Veien til Topmagle eller maa indskrænke det til et General-Stevnemøde i Hillerød lader sig ikke overse i Øieblikket. Mennesker ser jeg ingen af, men mine Landsmænd synes at have indgaaet en almindelig Sammensværgelse om at drive mig ud af mit gode Skind med unyttige og ørkesløse Breve, der næsten alle sammen angaa unyttige og ørkesløse Fester med Haab om Svar "omgaaende"; ogsaa Bladet i Kjøge afføder diverse skriftlige Udarbeidelser men hvad jeg ellers oplever staar at læse i "Mgbl."

Hold nu Humøret oppe, Længslerne i Tømme og det Hele gaaende paa bedste Beskub, hils Forældrene og de to smaa Børn, og skriv omgaaende, hvis Du vil have noget besørget med Josefine. Sengen kom først afsted i Gaar

Din "Medarbejder".

NkS. 3703,4°. Brev fra Hørup i København til E.H. i Torpmagle.

Kjære "Dame": Emma Hørup havde sendt et indlæg fra "en Dame" til Morgenbladet, hvori hun beklagede sig over postmesteren i Hillerød, der ikke havde været hende tilstrækkelig behjælpelig, da hun med de to børn skulle med postvognen til Frederiksværk. Den var kørt, uden at hun havde opdaget den. Hørup lod indlægget trykke i bladet 20/7 under overskriften "En Postmester i vore Dage".

Arentzens Schou: Departementschef J.L. Schou var gift med Kr. Arentzens søster.

Vennemøde i Birkerød: Referatet stod i bladet d. 19. Det er ikke særlig "andægtigt".

Turen til Aarhus: Mødet i Århus d. 27. var indkaldt af J. Andersen-Tranbjerg. (Jfr. s. 92f).

den forlorne demokratiske Greve: Venstrepolitikerens J.L. Holstein-Ledreborg. Han var indtrådt i det forenede venstre i oktober 1875 og var kort efter blevet medlem af dets bestyrelse, hvor han snart kom i modsætningsforhold til både Berg og J.A. Hansen.

Vor Chef-Redaktør: N.J. Larsen. De to stykker stod i bladet 20/7. Hørup har refereret Århusmødet over fem spalter 29/7. I modsætning til N.J. Larsens anklager mod Bjørnbak, søgte Hørup et politisk samarbejde med ham. Jfr. også hans leder i Morgenbladet 6/8, "Det forenede Venstre og Jydsk Folkeforening".

en Bid i Bladet: "Den estrupske Udenrigspolitik", Morgenbladet 22/7 76.

Rudkjøbing d. 30te: Jfr. næste brev.

Topmagle: Hørup kaldte ind i mellem E.H. "Toppen", så Torpmagle kunne passende omskrives til Topmagle.

Nr. 43. Hørup til *Emma Hørup*, 1/8 1876.

Tirsd. d. 1ste Aug. 76.

Kjære — dette er Geborsdagsbrevet med de mange Lykønskninger og Presenterne — havde jeg nær sagt, men det var Løgn — derimod alle de gode Ønsker, der ikke koste noget, for dem har jeg flere af end af Penge. Hvis Du havde ventet mig ud til Topmagle, men det havde Du naturligvis ikke, i al Fald ikke nu, skulde der være nogen Rimelighed i det, var det vel rimeligt, at jeg ventede og reiste ind med "den hele elskede Familie", men hvis Du havde ventet mig, saa kommer jeg ikke, og om jeg overhovedet nogensinde kommer, anser jeg for høist tvivlsomt; naar har Du tænkt at vende tilbage? Du selv og Ormene? Jeg er saa forreist, at det vender sig i mig, bare jeg tænker paa en Jernbane; det forekommer mig, at jeg i den sidste og længere Del af

mit Liv ikke har gjort andet end at kjøre om paa Jernbaner og rende afsted fra Station til Station med et Reisetæppe og en Taske. Til Aarhus seilede vi, det vil sige Holstein og jeg, de andre agede over Land, herfra Kl. 6 om Eftermidd., paa Dampskibet hele Natten, kvælende hede Køierum med 5 Mand over hinanden i en Skorsten af Omfang som vort halve Spisekammer og med Lopper, hvoraf jeg har opbevaret enkelte — der var ikke Tale om at sove. Om Morgenen kom vi til Aarhus, hvor alt var optaget, ikke en Seng, ikke en Servante, dér drev vi om søvndrukne og sammenfaldne til Kl 11, saa blev der spist Frokost og Politiken støvet af med elendig sur Rødvin. Det næste Skridt var Farten ud til Ris Skov, hvor det regnede afvexlende med det levende Ord, og hvor Hørup, som der saa kjønt staar i mange Referater, talte om ”Villien i vor Tid” — det var temmelig slattent, det Hele var slattent, selv Holstein var à la Karlud, kun Søren Kjær, der endnu havde Brystet fuldt af Mod fra et Haandgemæng i Terndruplund, hvor han har banket et Bæst af en Høire-Høiskolelærer, der uden Tvivl ærlig har fortjent sine Prygl, kun Søren Kjær rev det jydsk Folk med sig og havde en smuk succés. I den folkelige Forsamlingsbygning, der er et Palads af vidunderlig Storhed og Pragt, fik vi en uendelig Mængde Kalvesteg og grønne Ærter, som i Forbindelse med Snaps omsider bragte os noget til Hægterne. Din Husbond forlod den mere filosofiske Genre og slog over i den folkelig burleske, der faldt ulige mere hjemlig i Jydernes Bevidsthed. Hvor de andre blev af, veed jeg ikke, men Holstein og jeg stak over paa Jernbanen Kl 11 om Aftenen og kjørte fra Aarhus til Frederits, fra Frederits til Middelfart tror jeg det hedder, over Fyn til Korsør og derfra til Kjøbenhavn, som vi naaede om Formiddagen, og hvor jeg saa satte mig ned og skrev en 4-5 Spalter Referat, som Du har læst i Bladet. Men latterligere Natterejse har jeg ikke oplevet, tumlende i Søvne fra Jernbane til Færge og fra Færge til Jernbane, hver anden Time rusket op af en Konduktør, samlende paa en halvvaagen Maade Tæppet og Tasken for derefter paa Slump at rulle ned paa den næste Soveplads. Om Lørdagen sov jeg hele Dagen og vaagnede kun op et par Timer for at indstudere Talerne til Rudkjøbing-Mødet om Søndagen. Søndag Morgen Kl 6 startede jeg for Rudkjøb. med halvanden Tale, Tasken og Tæppet. Hvordan det videre gik, læser man sig til i Bladet for i Dag, nok jeg kom tilbage Søndag Aften, i Hjærtet ikke altfor misfornøiet med at være sluppet for saa godt Kjøb, og i Gaar har jeg skjældt Jernbane-Postvæsen og andre kgl. Institutioner ud efter Fortjeneste. Men det varer sikkert en Stund inden jeg atter tager til Tæppet og Tasken.

Dette er Geborsdagsbrevet med de mange osv – nu i et saa bevæget politisk Liv er det ikke ganske let at træffe Tonen for Idyllen. Alligevel kysser jeg Konen og Ormene med en nogenlunde ægte-skabelig og faderlig Fornemmelse af, at den Dag nærmer sig, hvor jeg med Resignation igjen vil se dette Rykind oversvømme Kvisten og gjøre det inderste Hummer usikkert.

Georg Brandes giftede sig forleden Dag i Berlin med Strodtmanns fraskildte 27-årige Kone, hvilket i danske Blade anmeldes under Overskriften "den frie Kjærlighed" – Gotfr. Rodes Kone (f. Lehmann) er løbet væk med en Student – Drachmann udvikler sig i Fedme og er efter Anker Heegaards Sigende ogsaa løbet væk, fra Skotterup, hvor han gjør Omegnen usikker, det er en almindelig Bissetid, jeg haaber, Du passer paa dig selv og Ormene, Anker H. [Heegaard] ruller om med Prøvekasser i Jylland, jeg traf ham paa Færgen i Søndags, kun lange Jensen er her i Byen, og om ham fortælles der, at han laver til Bryllup.

Lev nu vel, hav det godt, hils Forældrene og vær selv hilset med Fødselsdagssalut af

Konens Mand og Ormenes Fader.

NkS. 3703,4°. Fødselsdagsbrev fra Hørup i København til E.H. i Torpmagle. *Ormene*: Dvs. børnene.

Til Aarhus: Det i brev 42 omtalte møde i Århus 27/7.

hvor Hørup: Hørup talte ifølge sit eget referat i Morgenbladet d. 29. om kampen for at bringe folkets vilje til gyldighed.

et Haandgemæng i Terndruplund: Søren Kjær deltog i et politisk møde i Terndruplund 21/7. Ifølge Fædrelandet 26/7 endte fællesspisningen med knubs til højskoleforstander J.F. Hammer. Mødet er refereret i Morgenbladet d. 27., men slagsmålet omtales ikke.

Rudkjøbing-Mødet: Morgenbladet 1/8. Hørup nåede slet ikke dertil, fordi Svendborgtoget ikke ventede på det gennemgående tog i Odense. Resultatet blev et indlæg i bladet om de kgl. væsener, jfr. også postvognen fra forrige brev. *en Student*: Margrethe Rode, datter af Orla Lehmann, giftede sig 1879 med den pågældende student, Erik Vullum.

Drachmann: Drachmann var vendt hjem fra Italien sidst i juni. Han var endnu svækket efter den tyfus, han havde pådraget sig i Venedig, og tog straks på rekreation i Skotterup ved Helsingør. En vel frimodig optræden overfor en københavnsk frue vakte imidlertid forargelse, og han måtte i juli forlægge residensen til Esrom.

lange Jensen: Sikkert Harald Jensen fra Århus, der blev gift 10/9 76. Han var berømt for sin ranglede længe.

Hvad er det? Svar.
(Luthers Katekismus)

Hvad betyder alle disse Ondskaber, denne "Lørdag-Aftens"-Rengjøring, hvor Skurevidsken skjældende og smeldende gaar foran, og Gulvskruppen hvæsende og hæsbæsende følger efter? Dersom der overhovedet er noget hjærteligt i alt det, saa betyder det ikke andet, end at det har samlet sig fingertykt i Hjærtekrogene, at Hjærtevæggene trænge til at sæbes af, Hjærteloftet til at hvidtes og Hjærtevinduerne til at poleres. Hvidt da, sæb da, poler! Jeg tager det for, hvad det er: et angrende Hjærtes Bekjendelser, en Bodfærdigs Skriftemaal, en brødebetyngt Samvittigheds Suk efter Tilgivelse. Og medens Rosenkrandsen ruller mellem Dine Fingre, har Du allerede en Forsmag paa Absolutionen, som gjør Dig overmodig midt i Ruelsen, fordi Du kjender Din Skriftefaders store Hjærte og veed, at det er stort af megen Overbærenhed. Derfor begynder Du med en Uartighed som med et Motto. Ligesom andre sætte et Vers eller en Sentens ovenover, andre igjen deres Bopæl, Næringsvei og andre Kjendings-tegn, saaledes sætter Du Din Uartighed i Spidsen som et Bomærke, for at jeg ikke skal tage Feil af Dig. Men jeg tager ikke Feil, Sproget kjender jeg jo, og det er et meget forstaaeligt Sprog for den, der kjender det. Naar jeg oversætter det, er det ikke, fordi Oversættelsen er til nogen Verdens Nytte, hvis det da ikke er til Nytte i Verden at prale med sin Sprogkyndighed.

Denne "aftengnavne, hjærte- og tanketomme Stemning", hvor "Organet har slugt Kraften og kun ladt Kadaveret tilbage", "Jordens Guder, Filosofer, og Prometheus'er" – hvad betyder det? I Oversættelse lyder det saaledes:

"Jeg syndige Kvinde, der efter Bestemmelsen skulde være den Engel med svalende Vinger, som om Aftenen viftede Dumheden af Din Pande, Drysstøvet af Dit Hjærte og Matheden af Kadaveret, jeg arme, jordslaaede Støvets Barn bekjender, at jeg har krammet Blomsterne i min iver- og avindsyge Haand, til der ikke var mere ved dem hverken af Duft eller Farve eller Friskhed. At Du har strøt disse mugne og sure Lavendler omkring i de væmmelige skidne Gader, hvor de høre hjemme, er mig endda en Trøst og Beroligelse, thi om jeg vidste, at Du havde samlet dem op og gjemt dem hen, hvor Du kunde komme over dem i ensomme Timer – i sorgfulde Timer maaske – jeg veed ikke, hvor jeg skulde gjøre af mig selv af Skam.

Hvilken egenkærlig, arrig og utaalelig Skabning er jeg dog ikke! Og hvor taalmodig Du bærer over med mig, "Filosof" som Du er! Ja for det er Du, nemlig Filosofen Sokrates og jeg er Xantippe. Mon der virkelig skulde være nogen naturlig Grund til, at der altid er en Xantippe, hvor der er en Sokrates? Stakkels "Prometeus"! Thi ogsaa Prometeus maa jeg tænke paa, der hvor han ligger paa Klippen, og Ørnen hakker hans Lever. Nu er jeg saa vis paa, at det var en Hunørn, der hakkede ham. Det er vist altid Hunørne, de evige Guder sende Jordens Guder paa Halsen, men det er afskyeligt, at vi Kvinder maa lade os bruge som Redskaber for de evige Guders Misundelse. Jeg hader baade Hunørnene og de evige Guder, jeg vil trodse disse hæslige Guder herefter ligesom Prometeus, og jeg vil aldrig smage Lever mere i mine Dage".

Det er mig kjært at vide, at Du er saa fremmelig og forfaren i Oversætterfaget, at Du kan have nogen Glæde af en Slump god Oversættelse, der endnu har Færten af Originalens stilistiske Fuldkommenheder. Men Grisen har mere end eet Øre, lad os tage Grisen lidt mere grundigt ved et andet Øre. Skurevidsken og Gulvskruppen kunne ogsaa danse til denne Melodi:

"Der er ved alle os Fruentimmer det samme som ved Loths Hustru. Naar Du vidste, hvor det piner og frister, og hvor uimodstaeligt det er at se derhen, hvor det er forbudt at se! Det er ikke det samme som med Eva og Æblerne, for Æblerne var dog kjønne og lokkende for en lækkersulten Gane, men hvad Sodoma er, veed jeg meget godt og alligevel kan jeg ikke faa Øinene fra Sodoma. Jeg veed, at Sodoma er Dig imod, at Humøret er ude, og at Potten er ude en hel Time i det mindste, hver Gang jeg standser og kigger tilbage, at jeg ikke behøver andet for at gjøre Veien ufremkommelig og jage alle gode Engle paa Flugt, og alligevel . . . men nu vil jeg betro Dig et Raad mod Sodoma, fordi jeg har været saa forknytt siden i Lørdags og næsten syg af Anger og Skamfuldhed. Allerede Loth kjendte Raadet, fordi, antager jeg, de tre gode Engle havde lært ham det. Raadet er, at Loth gaar videre og lader Loths Hustru staa paa Veien og kigge tilbage efter Sodoma, saa meget hun lyster. Saa bliver hun til en Saltstøtte i Overensstemmelse med den hellige Skrift. Hvad synes Du om en kvindelig Saltstøtte i Legemsstørrelse "oven" eller "under Vandet" eller endnu bedre "bag Børsen" som et Pendant til Neptun og Merkur, der staa der i Forveien? Hu, hvor det er hæsligt at være Saltstøtte bag Børsen, den monumentale Tilværelse er afskyelig, Sjouerne gnubbe sig op ad saadan et Monument og Lørdagsaften-Drukkenboldtene holde sig fast deri, mens de ofrer

til deres Guder. Forresten kan Saltstøtten ogsaa tages symbolsk som det meste af, hvad der staar i den hellige Skrift. Maaske betyder den kun salte Taarer, saa at Loths Hustru slet ikke er bleven staaende som en Støtte paa Veien, men er kommen sjokkende bagefter de andre, surmulende, smaaskjændende, utilfreds med sig selv, vred paa de andre og angst over at være ene paa Veien. Det daarlige Fruentimmer har naturligvis paa daarlige Fruentimmers Vis løbet langs Veien og gjort sig det dobbelt besværligt ved at skjænde og græde paa een Gang: "O, I Jordens Guder, Filosofer og Prometheus'er" har hun raabt i sin Daarlighed, "I ere løbne fra mig med Villie I tobenede Dyr, og have ladt mig i stikken af Ondskab uden Varsel, uden rimelig Undskyldning og uden tænkelig Grund. Drengene paa Veien pege Fingre ad mig og Skjærsliberne sige, at de ville kysse mig, men Du, o Loth, hvad bryder Du Dig om, hvordan det gaar Din Kvinde, Du usalige Loth, Du ubarmhæjrtige Patriark, Du moderne Ridder uden Hjærte, se hvor Du vandrer afsted paa Dine to Ben en hel Fjerdingvei forud for Din uskyldige og forladte Kvinde bare forat vise, hvor høit Du er hævet over de firbenede Dyr, der dog have langt mere Hjærte i Livet end Du forat blive hos Deres Mage. Men Du bryder Dig kun lidt om Loths Hustru, naar Du blot kan spadsere Bakke op og Bakke ned med Dine Koryfæer og Gesandter og Gud veed hvad, og snakke noget, der kan komme i den hellige Skrift og blive brugt til Prækener eller til at katekisere i eller til andet Brug. Men jeg drukner mig i det første Gadekjær, jeg kommer til, og gjør Skandale med Dig, en grusom Skandale! Saa kan Du have det saa godt, saa kommer den grusomme Skandale i den hellige Skrift i Stedet for Dine Artikler og alle Jødebørnene i Jødeskolerne og siden de kristne Børn baade i Latinskolerne og Almueskolerne og Pigeskolerne de ville alle sammen komme til at læse i deres Bibelshistorie om Loth med Skandalen, der løb væk uden Varsel, og Du vil blive et Exempel for alle Jordens Børn paa en troløs Patriark og en svigefuld Livsledsager". Saadan har hun naturligvis løbet paa Veien og grædt og truet og skjændt baade paa Loth og hele Partiet. Men den retfærdige og vise Loth har vandret ved vor Herres Side en Fjerdingvei forud og samtale med Herren og hans Engle om sociale, nationaløkonomiske og politiske Spørgsmaal vedrørende Slægtens Fremgang og hele Jødefolkets Bedste. Og veed Du, hvordan det er gaaet tilsidst? Tilsidst naaede Loth og hans Engle fra Sodoma over til Abrahams, og Loth var træt af den lange Vei og gik tidlig i Seng, hvor han laa og tænkte paa Loths Hustru og paa de Nuancer, der kan være mellem en jordisk Kvinde og en himmelsk Engel. Medens han

laa og grundede paa det med stor Visdom, kom Loths Hustru en Time bagefter til Abrahams Telte, og hun gik udenom Teltene af Undseelse, fordi hun undsaa sig over sig selv formedelst det, der var sket paa Veien. Hun fandt Loths Telt, hvor Loth laa vaagen og øvede sig i Visdom for Herren, og hun løftede Forhænget, og da hun fandt Loth vaagen, oplod hun sin Røst og truede og skjændte og græd ligesom paa Veien. Men Loth tav og øvede sig i Visdom for Herren og svarede intet hverken formanede hende eller revsede hende, indtil ogsaa hun tav og undsaa sig for Manden. Derefter angrede hun sin Daarlighed og talte blide og bønlig Ord til Loth om gamle Dage og Nætter og om den Nat, han første Gang førte hende ind i Teltet, at det kunde han dog ikke tage fra hende, og andet af den Art, som hun paa Fruentimmervis vidste, at han vilde blive blød ved at høre. Og da Loth tav, lagde hun sig ved Fødderne af hans Seng og Loth slumrede ind og Loths Hustru, thi de vare trætte og søvndrukne begge to. Men da Loth vaagnede om Morgen og fandt Kvinden liggende hos sig, laa han hos Kvinden den Morgen og glemte Visdommen, han havde øvet sig i for Herren og hvormed han vilde revse Kvinden, og da han siden kom i Tanke om Visdommen, hvormed han vilde revse Kvinden, var det bagefter, fordi ingen Mand staar op fra en Kvinde og vender sig og revser hende". Det er ogsaa en meget god Oversættelse.

NkS. 3703,4°. På grundlag af skrift og ortografi har jeg placeret brevet her, men kan iøvrigt ikke datere det nærmere. H.S.'s brev er ikke bevaret.

*”Vi gaa her og ælte i alt dette moderate
Forræderi, saa at vi snart ikke veed, hvem
der har forraadt hvem, dog pleie vi at hol-
de paa, at det er vore Modparter . . .
Dette her kjeder mig rædsomt, ukriste-
ligt – disse 6 Kanoner og dette elendige
Dyrtidstillæg er til at forgive Rotter med,
men det danske Folk har Maver til at for-
døie det.”*

Hørup til Henriette Steen, 22/7 1879.

IV

1877-1880

I foråret 1876 må Hørups stilling i partiet have nået et foreløbigt højdepunkt. Han havde tiltvunget sig en sideordnet position med Larsen i Morgenbladets redaktion, var blevet valgt som det forenede venstres kandidat i Køgekredsen og var blevet udset til at skulle være folketingets anklager i de forestående rigsretssager mod de tidligere nationalliberale ministre, A.F. Krieger og C.C. Hall, (jfr. s. 89f). Da N.J. Larsen i juni fejrede sit bryllup, var Berg, Hørup og Anker Heegaard med koner de eneste gæster bortset fra svigerforældrene. Men bag fremgangen og idyllen lurede både personligt nag og politiske uoverensstemmelser. Og hertil kom, at J.A. Hansens stilling blev stadig mere svækket. I den interne magtkamp mellem Bojsens og Bergs grupper blev han efterhånden helt afhængig af Berg. For Hørup må det have betydet, at hans politiske rygstød overfor Berg smuldrede bort, og at hans stilling ved Morgenbladet blev mere afhængig af dennes forgodtbefindende. Med sit talent, sin markante politiske profil og sine litterære forbindelser var han uden tvivl bladets største aktiv i forholdet til dets københavnske holdere. Men i forholdet til landboerne var disse kvaliteter mere tvivlsomme. Og hertil kom, at Hørups indflydelse på Morgenbladet, som betegnede sig selv som fællesorgan for det forenede venstre, var en fæl torn i grundtvigianernes øjne.

Det må være hensyn af sidstnævnte art, der ligger bag N.J. Larsens ellers ret gådefulde notits i bladet 27/4 1877 om, at Hørup for længere tid siden faktisk var udtrådt af redaktionen. Den notits, hvorom Hørup siden skrev, at det var ad den vej, han havde erfaret sin udtræden af redaktionen. (Pol. 12/2 85). Det er utænkeligt, at Larsen på egen hånd har kunnet afskedige Hørup fra bladet. Formodentlig har Berg efter Estrups første provisorium af 12/4 ønsket at styrke partiets indre sammenhold – og bladets elendige økonomi – ved at ofre Hørup. 21/4 kunne Edv. Brandes meddele sin bror i Berlin, at Hørup følte sig truet, men de nærmere omstændigheder, har jeg ikke kunnet finde oplyst. Notitsen synes ikke at have vakt synderlig opmærksomhed i samtiden, ingen af de implicerede parter har været interesserede i at skabe blæst om den.

Når Larsen kunne hævde, at Hørup reelt havde været ude af redaktionen i længere tid, skyldes det sikkert, at han havde været optaget af at forberede rigsretsanklagerne. Det første retsmøde fandt sted 24/3 77.

Beslutningen om at rejse rigsretsanklage imod de tidligere nationalliberale ministre i C.A. Fønnesbechs ministerium for salget af marmorkirkeruinen til C.F. Tietgen og for bevillingsoverskridelser ved opførelsen af den nye teaterbygning på Kgs. Nytorv gik helt tilbage til november 1874. Det politiske perspektiv i denne beslutning var, at det skete i forståelse med elementer indenfor det egentlige højre. Oktoberforeningstanken var ved den tid endnu virksom i dele af venstre. Men med den efterfølgende splittelse i partiet mellem de 30 og de 22 og med dannelsen af ministeriet Estrup det følgende år kom den moderate fløj af venstre til bittert at fortryde sin medvirken til den. Det politiske alternativ til Estrup var i disse år et nationalliberalt præget ministerium C.S. Klein. Der opstod derved et vist samspil på tværs af partierne mellem på den ene side de moderate venstremænd omkring Bojsen og Holstein-Ledre-

borg og et moderat højre, bestående af tidligere nationalliberale politikere og på den anden side de to yderfløje, de radikale venstremænd omkring Berg og visse ministre, navnlig kultusminister J.C.H. Fischer fra højre. Sålænge rigsrets-sagen stod på, var Hall og Krieger udelukket fra at kunne deltage i en ny regering, hvis støtter de i givet fald måtte være, ligesom en tilnærmelse til venstre i almindelighed vanskeliggjordes. Bojsen vurderede bagklogt situationen således i sine erindringer: "Der opnåedes derved dels at drive de nationalliberale over i reaktionens arme, dels at bane vej for det Fischer'ske regimente, dels at bygge det første stillads for Hørups berømmelse som aktor. Netop han var på sin plads i denne aktion imod Hall-Krieger og i dulgt forståelse med Fischer. Med vor langsomme rettergang vilde nemesis, at dommen netop faldt på et tidspunkt, da vi hårdt savnede støtte fra de gammelliberale i kampen mod det første provisorium — 1877". (s. 68 f). Holstein-Ledreborg var da i stadig kontakt med Klein, men dennes manøvrer muligheder var stærkt begrænsede. Estrup havde i stigende grad vundet kongens tillid, og Klein og hans meningsfæller i folketingets højre turde intet afgørende foretage sig uden regeringens vidende og billigelse.

Valget af Hørup som offentlig anklager var sket på J.A. Hansens og C.C. Albertis anbefaling. Det var et bemærkelsesværdigt valg, fordi Hørup da var lidet kendt og savnede grundig juridisk erfaring. Men partiet havde uden held søgt en højesteretssagfører, der ville påtage sig hvervet. Sagen var da også på forhånd tabt, men ved Hørups optræden i retten fik den til modstandernes beklagelse og med deres udtryk karakter "af en parlamentarisk Debat overfor den offentlige Mening". (Zodiacus i "Nær og Fjern", marts 1878).

Af Dagbladets redaktør Vilh. Topsøe blev den nyvalgte rigsdagsmand og kommede rigsretsaktor præsenteret således for læserne: "Hr. Cand. juris Hørup, som har faaet sig kaaret til Anklagens Engel for Folkethinget, har iøvrigt meget Lidt af en Engel ved sig; baade hans politiske Venner og hans politiske Uvenner mødes i en mindre sympathetisk Bedømmelse af hans Personlighed, og det Spørgsmaal, om han til Gjengæld skulde være i Besiddelse af en vis Dygtighed, staar noget tvivlsomt. Han har faaet Ord for at være den egentlige Leder af Morgenbladet — hvis Redaktør af Navn synes at være en ren Straamand — og for at skrive "de ondskafulde Artikler" i det nævnte Blad. Forholder dette sig rigtigt, er han en Mand, der har et vist grovkornet stilistisk Talent, som ynder det Platte og fraadser i det Skurrile [o: plumpe]. Han er tillige en Mand, der er fyldt til Randen med Nid og Nag i en saa afsvalet og kondenseret Form, at han vel selv vil være tilbøjelig til at tro, at det er Karakterfasthed, skjønt det ikke er Andet end den Slags tilfældige Fasthed, som smelte bort under gunstige Vilkaar som Smør i Varme. Bladets politiske Betragtning er aldeles blank og bar for ethvert Spor af Varme eller Begejstring for Nogetsomhelst eller Nogensomhelst — med Undtagelse af Berg og Holstein-Ledreborg, Bladets ledende Aander. Politiske Modstandere betragtes med en vis smaalig Hadefuldhed som lutter personlige Fjender, der bør skades saa meget som muligt gennem en ond-sindet tyrkisk Krigsførelse. Betragtningssmaaden i Morgenbladet er i korthed den: Højre er nogle Slubberter, det ere vi ogsaa, men det gjør ikke Noget, og vi

ville til Fadet. Hvorledes Hr. Hørup som parlamentarisk Politiker vil kæmpe for dette Maal, kan man ikke sige. Paa Folkemøderne synes han at løse sig med voldsomme Udtryk; i Salen viser han en vis Forkjærlighed for at gaa omkring og tie i karakterfaste Stillinger. Da han optraadte i, hvad der naturligvis var hans Hovednummer, Statsrevisionens Betænkning, gjorde han Indtryk af at have gransket navnlig Marmorkirkesagen flittig og med bestemt Mønster, et Maal, som han ogsaa havde naaet med en vis Duelighed, en Duelighed, som dog ikke havde nogetsomhelst særlig Opsigtsvækkende ved sig. I det Afsnit af Betænkningen, som han havde leveret, fandt man Noget af Morgenbladet's Skjorteærmestil, men i Salen optraadte han mindre i denne Maner. Ved en anden Lejlighed har han gjort Indtryk af at ville efterligne Holstein-Ledreborg, der synes at være hans Ideal, saa at hans Genre synes endnu slet ikke at være decideret, og det er ikke godt at sige, hvad Rigsretten blot i rent formel Henseende kan vente sig fra ham." ("Fra Tilhørerplassen" 15/2 1877).

Nr. 45. C. Berg til *Hørup*, 11/6 1877.

11/6 77.

Kjære Hr. Hørup!

Efter Deres fortrinlige Arbeide i Dag og som Hvile til Fortsættelsen imorgen foreslaar Hr. Anker H. [Heegaard] jun. og jeg Dem og ærede Frue til at møde os og [N.J.] Larsen Kl 9 1/2 i Tivoli under Basaruhret.

Deres hengivne C. Berg.

Pressemuseet.

Deres fortrinlige Arbeide idag: 11/6 afholdtes det 6. retsmøde i rigsretssagen om marmorkirkeruinens salg. Ved det møde holdt Hørup sin første store tale som anklager. Berg fulgte sagen nøje. I et brev til sin kone fra 12/6 skrev han, at hans meste tid i disse dage var "optagen som Tilhører i Rigsretten".

Nr. 46. Hørup til *Emma Hørup*, 2/8 1877.

den 2^{den} August

Kjære! Mens jeg sidder her og venter paa Middagsmaden, kan jeg aabenbart ikke foretage mig noget for en Ægtemand og 2 Børns Fader mere passende og i alle Maader forsvarligt Arbeide end at sætte mig til at gratulere Ægtehustruen og de to Børns Moder. Rimeligvis faar jeg god Tid til det Stykke Arbeide, eftersom min Kokke- og

Enepigede samtidig inde i Sovekammeret findes fordybet i en større literær Udarbejdelse, der uden Tvivl vil give et udførligt historisk Overblik over alle huslige Forfatningsforhold, saaledes som disse have udviklet sig, siden Indførelsen af den anarkiske Regeringsform eller, som vi her kalder det, Selvstyret. Med Forbigaaelse af disse indre Anliggender, holder jeg mig derfor udelukkende til Udenrigspolitikken. Du vil af "Mrgbl." have set, at den offentlige Anklager i Mandags afleverede Anklageskrift og Dokumenter efter alle Kunstens Regler. Men de fleste politiske Begivenheder have deres hemmelige diplomatiske Historie, saaledes ogsaa denne. Det forholder sig nemlig saaledes, at jeg efter et Hesteflid, som burde være forbeholdt Ting- og andre Stude, og som tilsidst endte med, at jeg gik i Seng Kl 2 og stod op Kl 6, havde en mægtig Pakke Dokumenter tilbage hin Mandag Morgen, som jeg endnu slet ikke havde set. Der var da ikke andet for end at dyngede dem op i en imponerende Bunke, lægge dem frem paa Rettens Bord og samtidig give Budet Ordre til uopholdelig at bringe mig den ind igjen i Udvalgsværelse Nr. 2, saasnart "de høie Dommere" vare lykkelige og vel ude af Slottet. Jeg har saa taget fat igjen og tænker at blive færdig paa Lørdag, hvis ikke et eller andet af min Ven Mouriens Sekretærmennesker forinden har savnet Bunken og kommer ansættende efter den. Det er en simpel Følge heraf, at Land- og Familielivets Glæder, incl. Geburtsdagschokoladen og det øvrige, ikke i denne Uge er kommet ud over Haabets Regioner. Nu har de Skarnsmennesker og Grundlovsværnere ovenikjøbet været herinde i Deputation for at bestille mig ud til Thune paa Søndag, og da de truede med at indkalde Holstein og andre uvedkommende Profeter, var jeg nødt til at give Tilsagn om at komme. Paa Søndag maaler jeg altsaa Estrupperne Skjæppen fuld hos Urmager Peter Sørensen, saa skulde jeg lave et Indlæg mod Holch og Thorup Sogneraad, og tænker jeg saa smaat paa at foretage Tingreisen i egen Person paa Onsdag. Men den Tid den Sorg. Det er mig en Tilfredsstillelse at høre, at du endnu sidder inde med en Capital, og at du holder Maade med Pengene; hvor maa dog den Kone være rundeligt aflagt, som efter saa mange Udskeielser endda har Penge at raade med, jo jo min Pige, du er saamænd godt gift. For yderligere at styrke din Modstand mod alle Fristelser undlader jeg viselig at sende dig noget som helst af Penge eller Penges Værd.

Nu faar Du til Slutning være gratuleret og kjærlig hilset tilligemed Forældrene, de to Børn og Svigerinden. Forresten er det at drive Omtanken ud over alle en samvittighedsfuld og omsigtig Kones Grænser, naar du af lutter Eftertanke ikke har sendt et Ord i over

14 Dage, vær lidt mindre Betænksom efterdags, jeg har slig formidabel Rutine i at læse Dokumenter nu, at et mer eller mindre er for intet at regne i denne Slagtetid. Farvel saalænge.

Din hengivne VH.

NkS. 3703,4°. Fødselsdagsbrev fra Hørup i København til E.H. i Torpmagle. "Morgenbladet": Notits 31/7.

Mourier: Rigsrettens formand, højesteretsdommer C.F.L. Mourier.

Thune: Tune lå i Hørups valgkreds. Mødet 5/8 hos urmager P. Sørensen findes refereret i Østsjællands Folkeblad 7/8. Foruden Hørup deltog folketingsmændene H. Sørensen og Th. Kruse i forhandlingen om, hvorvidt der skulle oprettes en lokal afdeling af Grundlovsværneforeningen i kredsen. Beslutningen om at danne Grundlovsværneforeningen var blevet truffet på et venstredelegeretmøde i Middelfart i april.

et Indlæg mod Holch og Thorup Sogneraad: H.C. Holch var højres kandidat i Frederiksværkkredsen og medlem af Frederiksborg Amtsråd. Torup sogn var Hørups fødesogn. Der findes intet sådant indlæg i Morgenbladet, så Hørup har sikkert tænkt sig en personlig aktion.

Nr. 47. Berg til *Hørup*, 19/1 1878.

Fredensborg 19-1-78.

Kjære Hr. Hørup

Som de erindrer fik de Forhandlende Fuldmagt før Jul – engang i Decembr – af "deres Venner" paa sin Side til fremdeles at fortsætte Underhandlingerne. At denne var bleven benyttet – og utvivlsom under visse Former er bleven det – har jeg ikke hørt nogen tvivle om, indtil nu Hr. Høgsbro kommer og fortæller, at de slet Intet har bestilt derved i en Maaned – hvilket maa være nok en Anklage imod dem – og pukker paa Finantslovsbetænkningen.

Jeg bemærker dette i Forbindelse med følgende:

Finantslovsbehandlingen er gaaet til saaledes: Første Behandl. toges meget summarisk – hvorimod jeg jo ikke indlod mig paa at gjøre nogen Indvending – man henviste udtrykkelig alle Spørgsmaal, hvori der var Ben til Forhandling bag Udvalget – udenfor Udvalget. Derpaa fremkommer den foreløbige Betænkning, vi toge da anden Behandling derpaa i 10-14 lange Møder og blev færdig dermed igaar Eftermiddag. Men hvad skeer: Bojsen henstillede da, om man nu skulde nedsætte et Underudvalg til at forhandle videre (: paa Grundlag af den nu affattede 2^{den} Behandling :) inden Sagen gik til Konfe-

rence. 8 Novbr.mændene havde Intet derimod – Holstein vilde selvfølgelig ogsaa stemme derfor, da man fra anden Side ønskede det. Tauber sp. Formanden: Er der fremsat Ønske fra anden Side. Formanden: Ja fra begge Sider. Jeg yttrede, at jeg skulde ganske afholde mig fra at dømme om, hvorvidt Situationens Mand havde Brug for et saadant Skridt, men maatte dog fremføre, at denne Behandlingsmaade – jeg erindrede om Sagens Gang – var saa langt udenfor alle Regler, at man maatte fra et saadant Standpunkt nedlægge Protest imod den. Dhrr Underh. burde have været færdige inden 2 Behandl. af Finantsl. begyndte i *Udvalget*, og [det var] at holde os, der stod udenfor ”Situationen” for Nar ved ogsaa at lade os spille Tiden med de mange, lange Møder, der nu viste sig at være holdte paa et ikke ”ment” Grundlag. Bojsen og Holstein – sidste navnlig – blev arrig – Madsen erklærede sig enig med Berg i, at dette burde have været færdig tidligere. Madsen gjorde den praktiske Bemærkning, at der burde sættes en Tidsgrændse. De 4 Høiremænd Bille, Koch, Scavenius, Dinesen ønskede at følges ad i Underudvalget, og efter at Venstre (!) under nogle velrettede Spørgsm. fra Tauber i et særskilt Møde havde valgt Bojsen, Holstein, Th. Nielsen og Tange – sluttede Udvalget 2^{den} Beh. Saa forhandler de 8; de maa jo skynde sig! – De husker, at Ploug i Sommer meddelte at Landsth. ved Delegerede skulde deltage i Finantsudvalget i Folketh. Hvad der sker iaar er endnu værre. Man forh. ud og ind – og bag Ryg, selvfølgelig ialtfald paa anden Haand med Landsth. og Regj., inden Finantsudv. tør have nogen Mening om hvad det tør indstille. Man krænker Finantsudv. Værdighed som en aldersvigtig Institution i alle konst. Stater, ligesom man alt har gjort Folketh. til et Sjadsk. –

Jeg har troet privat at burde meddele Dem dette inden De rejste til Havdrup – dog just ikke for at bruge dette Raamateriale. Jeg vilde have meddelt [N.J.] Larsen det i Aftes, men traf ham ikke. Vil De ikke lade ham læse Brevet, for at han maaske kunde gjøre et Par Bemærkninger til sine Yttringer idag om Underhandlingerne.

C. Berg.

Pressemuseet. Forud for provisoriet 12/4 77 havde venstre brugt store ord om folkets ret, hvis det utrolige skulde ske, at en sådan foreløbig finanslov skulde blive udstedt. Men da rigsdagen 4/4 blev hjemsendt uden at en finanslov var vedtaget, turde ingen i partiet imidlertid opfordre vælgerne til skattenægtelse. Da rigsdagen igen trådte sammen 1/10, fik den forelagt et finanslovsforslag for det kommende finansår 1878/79 og et for det løbende 1877/78 med den provisoriske finanslov vedføjet som en note. Mens det første gik til folketingets finans-

lovsudvalg, blev der nedsat et særligt udvalg til det sidste. Til dette valgtes fra venstre Bojsen og Holstein-Ledreborg og fra folketingets højre Klein og Chr. Rimestad. Berg ville forkaste hele 1877/78 forslaget med noten og lade ministeriet om at forelægge en midlertidig finanslov for resten af finansåret. Men flertallet i venstre ønskede forlig og forventede til gengæld ministeriet Estrups afgang til fordel for et samlingsministerium Klein. Men nogen sikkerhed herfor var der ikke tale om, selvom der var ønsker om det også i folketingets højre.

Berg og hans mindretal undlod at stemme for forliget, men stemte altså ikke imod det, selv om de kunne have forhindret det derved. Med et splittet venstre havde Berg ingen mulighed for at føre en effektiv protestpolitik igennem overfor en regering, der blot kunne gennemføre provisorisk, hvad den ikke kunne få ordnært. Det er endda højst tvivlsomt, om han havde kunnet det, selv om partiet havde stået samlet bag ham på rigsdagen. Altså forholdt han sig afventende og forbeholdt sig sin stilling. Hvis forhandlingerne førte til et samlingsministerium, ville han stå uforpligtet overfor det og kunne blive leder af oppositionen. Hvis Estrup alligevel blev siddende, ville venstres forhandlere være kompromitterede overfor vælgerne, og han kunne så komme styrket ind ved næste valg. Men foreløbig fortsatte forhandlingerne om den kommende finanslov i finanslovsudvalget. Imens sankede Morgenbladet kul på de forhandlendes hoveder. Novemberforliget blev slået fast som en skelsættende begivenhed, nu ventede man blot på de resultater, der skulle retfærdiggøre det. Utålmodigheden voksede.

Der kan ikke være tvivl om, at det er Hørup, der har skrevet disse ledende artikler i Morgenbladet. Stilen er hans, og med den fornyede splittelse i venstre har Berg haft brug for ham. N.J. Larsens notits (s. 105) har altså blot været udtryk for en kortvarig politisk konjunktur i foråret 1877. Fra årsskiftet var det forenede venstres splittelse offentligt kendt.

pukker paa: Må betyde: henviser til finanslovsbetænkningen.

Udvalget: Finanslovsudvalget, hvor finansloven for 1878/79 skulle forhandles.

Konference: Samråd med ministeren.

da man fra anden Side: Der må være tale om Holstein-Ledreborgs kontakter i folketingets højre.

Johs. Tauber hørte til bergianerne.

Formanden: Bojsen.

Situationens Mand: Vel Klein?

et ikke "ment" Grundlag: De reelle forhandlinger mellem venstre og højre havde længe hvilet, men arbejdet i finanslovsudvalget fortsatte. Det var først med nedsættelsen af det omtalte underudvalg 18/1, at de genoptoges. (Kriegers dagb. 6: 296). Berg mener, at forhandlingerne burde have været afsluttet tidligere, så finanslovsarbejdet kunne have haft resultatet heraf som grundlag.

Madsen: Jacob Madsen, moderat venstremand og medlem af finanslovsudvalget 1877/78.

Ploug i Sommer: ?

aldersvigtig: Rettet fra: aldersagtet.

Havdrup: Landsby i Hørups valgkreds. Hørups møde 20/1. (Refereret i Morgenbladet 22/1).

Hr Lærer Andersen, Tranbjerg.

Naar De modtager disse Linier, vil De allerede af Bladene have set, at Berg og Tauber igaar bleve udelukkede af Partiets Bestyrelse. Dette er kun et Led i de Bestræbelser, som "de Forhandlende" i de sidste 14 Dage have udfoldet til Bedste for, hvad de kalde Partiets Sammenhold, og hvad vi forstaa som et hensynsløst Tryk, der skal bevæge os til frivillig at forlade Partiet og overlade dem Spillet ukontrolleret. Første Akt var Slaget mod "Mgbl.", som dog endnu ikke har ført til, at dette er blevet hverken et forhenværende Fællesorgan eller et forhenværende Blad, anden Akt var Beslutningen om, at de alene skulde have Ret til at offentliggjøre, hvad de fandt tjenligt i deres Kram, medens vi i Forveien skulde spørge dem om Tilladelse, inden vi tog til Gjenmæle; tredie Akt endelig er Renselsen af Bestyrelsen. Hvad 4de og 5te Akt bliver, skal jeg ikke udtale nogen Mening om, men det vil være rettest at være belavet paa alt og ikke lade sig overraske af noget.

Under disse Omstændigheder maa De ikke vente at faa nogen offentlig Forklaring eller Veiledning fra Mindretallet, førend de andre have løbet Linen ud; det er ikke vor Sag hverken at stoppe dem i Farten eller at hindre dem i at komme hen, hvor man har Bud efter dem. Men den Tid kommer snart, da det bliver Vælgernes Sag at sige, om de ville med. Vi bevare Troen paa, at der endnu er et Demokrati i Befolkningen; paa Rigsdagen er der intet, det er min Mening.

Hr Lærer Andersen! Tranbjerg.

Fordi der er Folk, som ikke *unde* Demokratiet Seiren, og fordi disse Folk have et let Spil med nogles Feighed, andres Vankelmodighed og atter andres kvindagtige Forfængelighed, derfor lide vi dette forsmædelige Nederlag, derfor ere vi en Spot for vore Fjender og en Ynk for vore Venner. Og derfor igjen er det nødvendigt at stemme alt det ned, der endnu bærer Hovedet opreist, derfor skal "Mrgbl." kues og Berg udstødes, og derfor skal Befolkningen lammes og demoraliseres ved disse mange Maaneders ørkesløse Tavshed, indtil Tvivlen og Mismodet sniger sig ind i ethvert ærligt Hjærte og øder Resten af den Modstandskraft, som mange Aars utrætteligt politisk Arbeide har samlet i vort Folk.

Pressemuseet.

J. Andersen, Tranbjerg: Jfr. brev 39.

Første Akt: Med 26 stemmer mod 25 vedtog venstre i et almindeligt partimøde 29/1 en misbilligelse af Morgenbladets kritik af forhandlingspolitikken. (Offentliggjort i Morgenbladet 31/1).

anden Akt: Venstres flertal vedtog 1/2, at partiets interne forhandlinger ikke måtte offentliggøres uden partiets eller bestyrelsens samtykke.

trede Akt: Da Berg og Tauber forbeholdt sig frihed til at referere efter eget skøn, blev de 5/2 udstødt af venstres bestyrelse. (Jfr. Bojsens politiske erindringer: 83 f).

Nr. 49. Herman Schwanenflügel til *Hørup*, 31/3 1878.

31/3 78

Kjære Hørup! Forfatteren af Dit "Stjernebillede" i Dag i "Nær og Fjært" har jo ydet Din Begavelse alt muligt Hensyn, naar man tager i Betragtning, at Artiklen er skrevet af Fjendehaand. Derimod møder han atter og atter med disse infame Angreb paa den moralske Side af Din Karakter, som jo nu er blevet Brug i den Del af Højrepressen, som er irriteret over, at Venstre har faaet en Officér, som ikke giver nogen af deres Noget efter i taktisk og strategisk Dygtighed. De kaster sig over Din Karakter, som de ikke kjende eller kan kjende, da de ikke kunne komme Dine intellektuelle Ævner til Livs. At slige gammeldags Kneb kunde gjøre indtryk paa Folk, der høre til samme politiske Retning som Du, vilde jo være latterligt at tænke sig. Hvad mig angaar, da kan jeg forsikre, at jeg netop har vundet Dig kjær paa Grund af de fortræffelige Sider, jeg har set Dit Hjærte ejer. Dette føler jeg mig ogsaa overbevist om, at Tiden vil vise. Men hvad der saa end maa hænde, saa kan jeg forsikre Dig, at dette Aktionsindlæg mod den kordiale Side af Din Karakter, naar Lejlighed engang i Fremtiden gives, ikke skal staa uimodsagt.

Din hengivne
H. Schwanenflügel

Pressemuseet. Litteraturhistorikeren, Herman Schwanenflügel, havde lært Hørup at kende gennem Kr. Arentzen under dennes privatforelæsninger på universitetet i 1874. 1876 havde Hørup skrevet en rosende anmeldelse af Schwanenflügels Wergelandbiografi, som iøvrigt var blevet angrebet på grund af dens kulturpolitiske sigte. ("Skrift og Tale" I: 83-89).

Dit "Stjærnebillede": Hørup var portrætteret i ugeskriftet "Nær og Fjern"s serie af "Parlamentariske Stjærnebilleder" i heftet fra 31/3 1878.

Nr. 50. Hørup til *Emma Hørup*, 19/6 1878.

Holstebro jeg tror nok Onsdag.

Kjære — I Dag har vi fri, det vil sige, vi skal reise fra Holstebro til Aalborg — 8 Timer med Jernbanen — men Veltalenheden og Tankerne have Lov at staa stille, mens vi skylle Halsen og lade Problemet "Nægtelse" contra "Forhandling" ligge og trække Farven, for det bliver unægtelig et noget falmet og luvslidt Problem, naar det saadan i 5 Møder à 4–6 Timer er bleven solet og banket og endeventd, og hvordan det kommer til at se ud, naar det er blevet luftet i de 10 Møder, der er tilbage, maa Vor Herre vide. Altsaa i denne Fritid et lidet Referat og et stort Hurra — for dem har vi nok af — til Familien. Det gaar virkelig ganske godt, vi knuser vore Fjender, styrker vore Venner og redder de Frafaldne fra deres Veis Vildfarelse hele Vesterlandet igjennem, vi har bragt 2 Blade paa bedre Tanker. Under det sover jeg meget lidt, men spiser desto mere og er i det Hele ganske febrilsk-normal, som det anstaar en reisende Agitator — ja det er da vist nok, det — siger man herovre hver Gang man lukker Munden op, flinke Folk helt igjennem, frimodige og venlige, Berg kjender dem personligt alle sammen ved For- og Efternavne Konerne og Børnene ogsaa. Noget Natur kigger man sig til imellem. Vi havde en smuk Aften paa Fanø den første Dag, seilede derover fra Esbjerg. Det er første Gang, jeg har faaet noget Virkelighedsindtryk af Ebbe og Flod. Havet stiger og falder 2 Gange om Dagen, 5 Fod ad Gangen. Da vi kom, laa Stranden vidt og bredt tør græsbevoxet som en Eng, masser af Vandfugle pjaskede om i Pytterne, Badehusene stode paa Grund — og saa for vore Øine Slag i Slag væltede Søen over det Hele, og det blev til Hav igjen. Vi kjørte tværs over Øen og saa Solen gaa ned i Vesterhavet — men det var stille og tamt og idyllisk, Kjæmpen gik i Seng som en anden borgerlig Ægtemand. Esbjerg er som et Nybyggerland, et rent Kalifornien, Husene kastede i Flæng omkring paa de nøgne Sandbakker, befolket af Guldgravere, det vil sige Jordarbeidere ved Havnen og Gjæstgivere, det Hele raat og nyt, ikke et Træ eller Busk; Byen har slaet sig ned der som en Flok Krager paa en Pløiemark, den ser ud, som om den kunde lette og kaste sig ned et andet Sted, naar man klappede i Hænderne. Varde, Skjern, Thimhede, fladt, uendeligt, Vanddrag imellem, man

kjører og pløier med Stude. Lemvig er den yndigste Rede i en Kløft mellem imponerende Bakker, Fjorden skyller sagte og fredeligt ind til den, Haver og Træer spredt over hele Byen, Storkereder paa alle Tagene – her var hele Bergs Familie: Brødre, Søstre, Broder-Søster-Sønner og Døttre.

Vi gaa nu Nord- og Øster paa, jeg venter Brev og Bud i Hjørring, Aviser og Referater se vi intet til, man er langt borte her paa Vesterkanten. Gud veed, om Nøden har gjort dit tørstige Hjærte saa opfindsomt, at Du har fundet en Udvei til Formiddagskaffen.

Lev nu vel med Ungerne og det Hele og kom levende over Examen
Din VH.

Hilsen fra Berg.

NkS. 3703,4°. 7/3 78 indgik venstres flertal forlig med højre om finansloven, og 14/3 trådte Berg ud af det forenede venstre med sine meningsfæller og dannede partiet folketingets venstre. Efter venstres splittelse gjaldt det om at få fastslået hos vælgerne, at dette sidste parti repræsenterede det uforfalskede venstre, mens Bojsens og Holstein-Ledreborgs gruppe udgjorde et nyt "mellemparti". Sammen med Hørup og Jens Busk foretog han derfor en storstilet agitationsrejse til Jylland i sommeren 1878 ligesom tidligere i kampen mod de 30 i 1875.

Der blev holdt møder i Varde (13/6), Skjern (15/6), Thim (16/6), Lemvig (17/6), Vemb (18/6), Nibe (20/6), Østersvendstrup (21/6), Vesterbrønderslev (23/6), Hjørring (24/6), Tolne (26/6), Flauenskjold (27/6), Hadsten (30/6), Vejle (2/7), Herning (4/7) og Horsens (5/7).

Berg kjender dem personligt: Herman Schwanenflügel skriver i sine erindringer: "Jeg spurgte en Gang Hørup: "Hvem er Eders dygtigste Mand?" – "Berg" svarede han uden at tøve eller tænke sig om "ubetinget Berg!" Det var en af de faa Gange, jeg (det følte jeg) fik et direkte og rent positivt Svar af Hørup." (Utrykte erindringer i K.B.: 412). Dette "en Gang" må have været i deres alliances første tid.

Nr. 51. Hørup til *Henriette Steen*, 25/6 1878.

Vreilev den 25.

Kjæreste Du – jeg har fri i Dag, sidder og driver i en erke-grundtvigiansk Præstegaard en Mils Vei fra Hjørring, drikker Mælk og ryger Tobak og snakker blødt; om en Times Tid vil Huset og Haven blive smæk fuld af indbudte Trofaste, saa kommer det an paa, hvor-

dan man klarer sig. Stillingen er nærmest den, at jeg lader mig forkjæle og gjøre Kur til; alle disse Hjærtemennesker have en oprigtig Tilbøielighed til at gjøre noget hjærteligt ud af mig, og hvorfor skulde det ikke lykkes for dem? Vi havde det 9de Møde i Gaar, der er sex tilbage, saa vi ere godt over Halvdelen; den 6te Juli er den sidste Slagdag, senest den 7de er jeg tilbage igjen; der er urimelig langt til den 7de, og al Snak om at trække Veiret frit er ikke andet end den bare Snak. Saadan et Tusind Mandfolk om Dagen kan være godt nok, men jeg [er] kjed af Mandfolk, led og kjed af Mandfolk – paa en mere blufærdig Maade kan jeg dog ikke udtrykke Savnet af din Kvist og dens Tilbehør. Dette er i en rasende Grad anstrængende; at sige noget nyt 15 Dage i Træk om den samme Sag er næsten mer end menneskeligt, hidtil er det dog nogenlunde lykkedes mig at vildlede Referenterne og faa dem til at skrive noget, der ikke ser ganske ud som det, jeg har sagt 8 Gange før. Jeg sluger en Masse Geografi paa Veien, Vesterhavet, Havgusen, Vildmosen, mange Fjorde, Lunde, Byer og Kirker – Antallet af trykkende Hænder løber op til det utrolige. Helbredet er nogenlunde normalt, en vis Grad af Agitationsfeber hører med til det normale, jeg har været hæs nogle Dage, men nu gaar det over. Det var rart at høre fra Dig, hvad siger Du om Veile poste restante? saavidt jeg husker, er vi der den 2^{den} Juli. Du er da ikke forknytt vel? Der er i det høiste 12 Dage tilbage, jeg synes, jeg har været borte noget over et Aar, lev vel i det Aar, der er tilbage og vær kvik og flink, naar jeg ender denne Reise omkring Jorden og atter gaar til Køis i den gamle Have

Din V.H.

NkS. 3703,4°.

Det var rart at høre fra Dig: Brevet er ikke bevaret.

Nr. 52. Jens Busk til Hørup, 11/7 1878.

Fortiden Horsens den 11 Juli 1878.

Kære Hørup!

Offisielt har jeg endnu ikke mærket noget til ”sagsanlæggelse”, men ad privat vej har jeg erfaret det nok bliver enden.

De utilbørlige udtryk jeg skal have brugt er nok det jeg såofte har sagt på møderne, at ”ministeriet har brækket kassen op”, hvis jeg ikke husker fejl blev dette udtryk endog omtalt mellem vi på vore rejser, og De sagde da at det ingen strafbar yttring var, vi få nu se.

Hensigten med mit brev idag er at bede Dem give mig nogle gode råd hvordan *jeg navnlig fra den formelle side skal tage det i forholdene*. Jeg må bemærke at jeg ikke et øjeblik tænker på at gå fra en stavelse af hvad jeg har sagt enten det så går i banker eller hulveje.

Og dernest ville jeg spørge om jeg tør gjøre regning på at få Dem til sagfører?

Venlig hilsen Dem og Familie
Deres hengivne
Jens Busk

I Hast

Pressemuseet. Jens Busk var ligesom Hørup kommet ind i folketinget 1876, og også han tilhørte Bergs gruppe efter partiets deling i foråret 1878.

”sagsanlæggelse”: Busk havde under agitationsrejsen ved mødet i Nibe 20/6 betegnet den provisoriske finanslov af 12/4 77 som et grundlovsbrud og havde fortsat: ”Rigsdagens Bevillingsret er Nøglen til Statskassen. Da Ministeriet ikke har været i Stand til at skaffe sig Nøglen, har de maattet brække Kassen op uden Nøgle.” Der blev på grundlag heraf lagt sag an mod ham. (Se Johs. Garnæs Petersen: Jens Busk: 71f). C.C. Alberti blev Busks forsvarer.

Nr. 53. Jens Busk til *Hørup*, 20/7 1878.

Aars d. 20 Juli 1878

Kære Hørup!

Tak for Deres tilbud om at stå tiltjeneste med ”næb og klør”, det er ikke så lille et tilbud endda; thi jeg ved at både Deres næb og klør ere skarpe.

Vel har jeg endnu ikke hørt noget til sagen officielt, men det kan ikke fejle at det bliver alvor inden enden. Hvad der nu er hovedsagen for mig for det første er, at sagen bliver draget ilangdrag, således at hvis det er mulig der ikke falder dom inden før efter valgene næste forår.

Min væsentligste grund er denne, at hvis der iløbet af vinteren skulde falde dom i sagen, kunne jeg resikere at komme til at sidde i ”brummen” på valgdagen, og en brummetur slipper jeg naturligvis ikke for; men hvorfor heller dette, skal der være gilde, så lad der være gilde. — Lad mig tilføje at underrettens dom mulig bliver den beste for mig at tage imod.

Jeg er ellers velfornøjet med, at estrupperne viser børsterne udad jo mere desbedre, det kan ikke andet end gavne vor sag. Den eneste skade denne sag mulig kunde gjøre mig, er i min valgkreds, mange af

mine vælgere ere langt tilbage, overfor disse kunne dette at de har en rigsdagsmand der skaber sig så forfærdelig at regjeringen endog anklager ham; mulig af moderasjon og højre, snilt benyttet ikke være sådårligt et agitasjons middel.

De slutter Deres brev med, at ”vi sés i Langå”, nej det gjør vi desværre ikke, sagen er, at før jeg fik at vide Berg havde bestemt møde til den 24de havde jeg lovet at komme til Samsø den 23de blant andre er greven indbudt til dette møde, og fra *vor* side er kuns indbudt H.P. Andersen og jeg, Andersen er jo syg og kommer ikke, det kan derfor ikke gå an at også jeg bliver borte. Tale med Dem ville jeg rigtigok gjerne, jeg rejser hjemme fra mandag aften 22 og håber at være hjemme igjen den 27de; denne dag er min fødselsdag hvorfor jeg ikke kan komme til Aarhus, derimod har jeg lovet at være til møde i Hornslet (Randers 3de) den 26de. —

Sluttelig tillader jeg mig at spørge, kan jeg ikke ligesågodt forlange 6 ugers udsættelse til at begynde med, som ”4”?

Og kunde det ikke være muligt at jeg bliver jaget til Nibe når vidnerne derne skal afhøres hvad så?

Venlig hilsen til Dem og Hustru min Hustru beder mig hilse og takke for besøget

Deres hengivne
Jens Busk

Pressemuseet.

Vel har jeg: Busk blev stævnet for Nibe ret til 29/8.

Deres brev: Kendes ikke.

greven: Holstein-Ledreborg.

H.P. Andersen: Der er bevaret et brev fra ham til Hørup dateret ”Gislinge d. 12te Juli 1878”, hvor han takker for Hørups bistand under et ophold i Fredericia. Han havde spyttet blod og kunne ikke deltage i agitationen mere. Han døde af tuberkulose i sommeren 1880 kun 34 år gammel. (Jfr. J.P. Jensen: Den sjællandske Bonde H.P. Andersen fra Gislinge, 1919). Sammen med Jens Busk synes han at have sluttet sig nærmest til Hørup indenfor folketingets venstre.

Nr. 54. Henriette Steen til *Hørup*, 10/8 78.

Lørdag Kl 11

Kjære!

Her er rædsomt Spetakel i Huset, saa jeg næppe kan finde en Krog at

sidde i Ro. I Kjøkkenet Murer, i Spisestuen Sypige med Maskine, i Dagligstuen Klaverstemmer, Børn overalt og i Haven "Idioten" spaserende omkring. Familieliv overalt og i den mest skrigende Mod-sætning til mit eget ensomme Bur i Kjøbenhavn. For lidt og for meget fordærver alt. Visitten i Hillerød har jeg foreløbig udsat. Muligvis gjør jeg den fra Fredensborg, hvor Moder og jeg tager hen Mandag Eftermiddag, og hvorfra jeg da tager til Holte Onsdag Morgen; Togene mødes i Lyngby, saa jeg kommer altsaa først og opholder mig da i Nærheden af Banegaarden, indtil du kommer. Vi tage jo begge med de første Morgentog. Skulde du have forandret noget i Rejseplanen, saa faar jeg det jo nok at vide i det Brev, du sender mig i Aften eller imorgen. Skulde du imidlertid ikke sende det afsted før Mandag, saa adr. det til Fredensborg (Kjøbmand Jensens Gaard) men jeg kigger nu efter Posten her Mandag Formiddag.

Det er nu godt nok med Landet, men Landet alene er ikke nok; for "Idioten" en ung 20-aarig med en 3-aarigs Forstand (en Gros-serersøn fra Kbh) er det tilpas, men ganske efter mit Hoved er det ikke, og Hjærtet finder egentlig heller ikke synderlig Næring her. Saa har oven i Kjøbet den "forladte Mand" været her i flere Dage og skjønt han for den Sags Skyld slet ikke staar saa langt tilbage for sin lykkeligere Konkurrent, navnlig ikke i legemlig Henseende, saa er min Interesse for ham dog af en noget negativ Natur. Nu er hans lille Pige her, og hende har jeg mere Interesse for, især da hun ligger og har Feber, det lille Skind, paa Grund af, at hun har maattet sidde i Solen og vente paa en Vogn i flere Timer, mens Faderen var inde paa et Værtshus. Han har nemlig ligesom Holger og andre "naive", ubeherskede Naturer Tendents til Drik. Den lille Pige er ualmindelig sød og ser i sin Blondhed noget finere ud end disse sol-brændte Tampe her, der for Resten ere kjønne paa deres Kulsvirvis. Deres frie og ubundne Naturliv (Opdragelse er her ikke Spor af) minder mig om mine egne Børneaar, som dog var i noget videre Omgivelser og som har efterladt sine Spor hos mig endnu, som jeg vel forøvrigt ikke behøver at fortælle dig, der har et tilstrækkelig skarpt Blik for det mangelfulde i min Opdragelse, skjønt du dog selv maa have levet i noget tilsvarende Forhold som Barn, men du kom rigtignok tidligere end jeg i Snørliv og i et temmelig snævert endog-saa, saa du næsten har faaet Smag for saadant et Snørlivs-liv. Hvad du nu forresten siger om den Ting, og jeg nægter jo ikke, jeg vil gjerne have du skal synes om mig, saa bryder jeg mig dog ikke om at bytte den Smule Uopdragenhed, jeg endnu har tilbage, selv om den som i Malmø udarter til "Uartighed", bort med den tillærte,

konstige Barnlighed, der nu er Mode hos Kvindfolk, der som Børn have været gamle udlærte Guvernanter – ligesom jeg holder af dig netop fordi der er noget af en Bondekarl i dig (og det er netop din Storhed) og du ikke er en tør vissen affekteret Qvist som en Hr v: Schumacher, f.Ex der ligger paa Landet og sad igaar og vrøvlede om gamle Begravelser i flere Timer. Men skulde jeg fremdrage alle dine udmærkede Egenskaber i Sammenligning med andre Mandfolk, saa blev jeg nok aldrig færdig, selv om jeg sletikke tog Berømmelse med – jeg vil derfor lade dem hvile og blot fortælle dig at jeg glæder mig til at se dig i Holte – selv om vi den Dag skulle leve af ”Kildevand og Kjærlighed” og i det højeste et Stk Smørrebrød, her faar jeg mest Flæsk.

Din H.

Dit Stykke om Mellemmændene var udmærket efter min Mening, Moder syntes det ogsaa hun er i Grunden den mest æsthetiske her. Jeg har stenograferet det og kan det næsten udenad. De andre have kun Tanker for Rollingerne.

NkS. 3703,4°. Brevet er utvivlsomt skrevet under et ophold i Tikøb skole hos Henriette Steens svoger og søster, Chr. og Julie Hansen.

den ”forladte Mand”: Dvs. proprietær Charles Thalbitzer, ejer af ”Lottesminde” ved Tikøb og ven af skolelærerens. I februar 1878 var hans hustru, Polly f. Clumsee, rejst til København for siden at mødes med Thalbitzers ”lykkeligere Konkurrent”, Holger Drachmann. Med lykken fik det dog snart ende, idet Polly Thalbitzer allerede først i august forlod ogsaa ham til fordel for den svenske læge Theorin.

i Malmø: Hørup og H.S. havde været sammen der for at undgå at blive genkendt. *Dit Stykke om Mellemmændene*: ”Mellempartiets Ordførere i Jylland”, Morgenbladet 7/8.

Nr. 55. Hørup til *Henriette Steen*, 18/8 1878.

Søndag Morgen

Kjære – jeg havde nær skrevet ”la’ være”; der er noget ved Stilen i Din sidste skriftlige Udarbeidelse, der minder om Stemninger og Situationer, som jeg ikke har noget Ord for, men for hvilke Du har Ordet ”la’ være”. Jeg sagde ganske simpelt til mig selv disse ganske

simple Ord: "Hun er gal i Hovedet". Det slaar aldrig feil, jeg har mine Lodsmærker. Som helbefaren kan jeg sige naar Vandet er grundet, udenat jeg behøver at lodde. Hvis jeg havde en Hvalp af Skibsdreng og skulde sætte ham ind i Navigationen, vilde jeg begynde med at sige: "Pas paa, din Hvalp! naar hun sætter i med at rose sig selv og gjøre Sammenligninger, saa er det Tid at holde ud fra Land og søge Søen, det betyder, at Du bare behøver at holde en Streg ud af Kursen forat sætte hende paa Grund, og har hun først begyndt at støde, er hun ikke saadan at faa af igjen". Den Tale vilde jeg begynde med at holde for Hvalpen, men derfor kunde det saamænd gjerne være, at han alligevel endte med at holde den Streg.

Det var da et yndigt Brev! Jeg kan sige ligesom Matrosen om Saucen, at den Sauce havde han seilet Jorden rundt i, saadan kan jeg som Kulsvier sige: "Er det brændendes Kjærlighed, saa har jeg svedet brændendes Kjærlighed alle mine Dage". Vist er Du et udmærket Pigebarn, ganske sjælden, og som Du skjønner paa det! Baade paa det Opdragne og det Uopdragne og mest næsten paa det sidste. Det er noget andet end disse forkrøblede Mandfolk, som vi nok kjender, der ligefrem har Smag for Snørlivliv, og som formelig ligge paa Udkig – med deres tilstrækkelig skarpe Blik – efter uopdragne Sider. Jo jeg takker, maa jeg bede om den fri ubundne Natur paa begge Sider af Sundet. At den gaar over Optugtelsen, som der staar om Syndfloden, at den gik 15 Mile over de høieste Bjerge, det er netop "bra", saadan skal det just være i Naturen, naar det da ellers er en Natur, der er Slag i. Jeg er ganske flad Du og ligesom knust, saadan som man kan være, naar Snørlivet strammer. Selve Ordet Snørliv trykker mig, tør jeg sige Korset, bare mens jeg siger Dig, at jeg ellers nok kan lide Dig baade med Korset og uden. Dette er det stærkeste Følelsesudbrud, jeg har Veir til, Snørlivet strammer kan Du forstaa, og saa forstaa det sig, at Udbrudene blive noget smekre.

Hvad er der i Veien? Er det "Idioten" eller Flæsket? Børneskraalet eller "den forladte Mand"? Jeg kan heller ikke lide det, hverken Skraalet eller Skandalen, jeg vil have Fred, som Jøden siger, jeg vil have Frakken knappet lige op til Halsen, jeg vil have rullet ned, mens jeg tager rent paa. For vi Bønder ere af Naturen mod Skandale, det er nu vor Natur. Der er Andre af polsk Oprindelse, hvis fri og ubundne Natur kræver af dem, at de af og til lade Hægterne springe paa Gaden; vi bøie os for denne gamle Adel, der ender paa "sky", vi gaa af Veien for den, men vi blive ikke saa imponerede, at vi tabe Buxerne. Lad dem ikke komme her og bide Skeer itu, de faa dog ikke os Bønder til at "skifte" uden Dørs; vi blive i Snørlivet, thi Snør-

livet er vor Bondenatur og vor Bondenatur er det farligt at røre ved. Jeg holder paa Ensomheden og paa Buret, lad de løse Fugle flagre! Som en adstadig Dompap sidder jeg paa min Pind og knækker mit Hampefrø uden anden Ærgjerrighed end den, at alle de løse Fugle skal sige: ”Sikken adstadig Dompap, der sidder.”

Men vi kunde vende Bøtten. Ser De, Jomfru Saul, vi kunde. Vi kunde blive kjed af at være den lille David og gjøre Musik for Jomfru Saul. Hvorfor skal vi Bønderkarle altid trække op med Vagtparaden bare forat sætte en Flok ledige Barnepiger og ørkesløse Ræddiketøse i Trit ned ad Gaden? Herefter kunde jeg lade Dig trække op, mit Barn, og selv blive Ræddiketøs og løbe ved Siden af og klapre med mine Trætøfler langs ad Fortovet. For dersom Du tror, at det er saa rart at være det militære Element, saa tager Du feil. Den megen Taktfasthed kan være trættende, det kan være trættende at marschere om med Brystet frem og Hovedet i Veiret og se saa vanvittig modig ud, som om man havde sløifet Kastellet og var paa Veien til Tøihuset, naar Sagen dog er den, at Huden for længe siden er gaaet af Hælene. Det kunde være nok saa behageligt at ømme sig og hænge med Næbet og lade Dig smøre Tællekludene. Hvorfor skal jeg egentlig være Livsmodet og Ligevægten og Snørlivet, naar ethvert purret og sorthaaret Pigebarn har Lov at løbe om uden Korset og være lige saa ulykkelig som hendes Hjærte begjærer. Men jeg vil være Kong Saul, vil jeg, saa kan Du sidde ude i Sukkenes Alle i Morgen og læse over paa Davids Salmer, og naar Du kan Din Lektie, kan Du komme op paa Slottet med det første Tog paa Onsdag og trøste Kongen.

Naar jeg nu stopper en Smule og tænker mig om, forekommer det mig næsten, at jeg dog har Veir til et temmelig kraftigt Udbrud, et ubegrundet, ukritisk ”naturligt” Udbrud uden Korset; men ved at tænke mig om en Gang til, finder jeg det dog rigtigst at spare paa Veiret til paa Onsdag, forat vi kunne faa Kildevand til. Farvel saa længe!

NkS. 3703,4°.

Din sidste skriftlige Udarbeidelse: Brev 54 s. 118.

Andre af polsk Oprindelse: Holger Drachmann var svært tilfreds med sine polske aner. Hans farmor var født Kobiersky.

Nr. 56. Jens Busk til *Hørup*, 31/8 1878.

Aars den 31 August 1878

Kære Hørup!

Jeg har ingen bemærkninger at gjøre til de trende udtryk "Grundlovsbrud" "taget pengene uden lov" og "brækket kassen op". De ere jo alle udtryk for den samme tanke, nemlig at ministeriet har ved at udstæde den "provisoriske" brudt forfatningen. Kun et skal jeg bringe i erindring, da det mulig kunne have nogen betydning til forsvar, da Berg var den første taler fra *vor* side der fik ordet efter mig, begyndte han med eller ialdfald i begyndelsen af sin tale, at sige "når Jens Busk har sagt at ministeriet "har brækket kassen op" er det selvfølgelig billeligt talt". Der blev altså på stedet strags givet en forklaring over hvorledes mine udtryk rettelig skulle forstås.

For et par dage siden sendte jeg Dem et brev som De formodenlig ikke har modtaget, før De afsendte [brevet] af 30 d.n.s. til mig. Hvis Deres tid tillader kunne jeg nok have lyst til at høre hvad De mener om "offenlig indbydelse" af os udvalgsmedlemmer til møde af værneforeningsmændene? Synes De *vi* skal møde i Aarhus den 17, kommer jeg selvfølgeligt.

Venlig hilsen
Deres hengivne
Jens Busk.

Pressemuseet. Jfr. brev 52-53 s. 116 og 117.

sendte jeg Dem et Brev: Kendes ikke, sålidt som Hørups brev af 30/8.

møde af værneforeningsmændene: Grundlovsværneforeningen holdt sin anden generalforsamling i Århus med deltagelse af foreningens tillidsmænd 18/9. Berg, Hørup og Busk deltog som repræsentanter for folketingets venstre. Generalforsamlingen blev helt præget af kampen mellem de to venstrefraktioner og endte med de radikales sejr. (Hørup har skrevet om mødets betydning i Morgenbladet 11/8 & 25/8. Se også Høgsbros brevveksling II:87).

Nr. 57. V. Pingel til *Hørup*, 10/11 1878.

Trianglen 10 November 1878.
Blegdamsvei 136,3

Hr. Folketingsmand Hørup!

De vilde bevise mig en Tjeneste, som jeg hele mit Liv skulde være Dem taknemmelig for, hvis De under de eiendommelige Forhold, hvori jeg i dette Øieblik befinder mig, vilde staae mig bi med Raad

og Veiledning. De hørte i Søndags mine i Formen saa uheldige og med Hensyn til Begrundelse saa mangelfulde Udtalelser. Disse Udtalelser svare ikke desmindre til min Tankegang og ere i god Sammenhæng med hvad der er min inderste Overbevisning. Jeg kunde levende ønske, at jeg havde talt paa en anden Maade; men i Realiteten ved jeg ikke at have sagt Noget, som behøver at tilbagekaldes. At høre til et ideelt Demokrati ovenover Skyerne og derfra see fornemt og udeltagende ned paa de Mænd, der kjæmpe det virkelige Demokratis Kampe i et Land, hvoraf ogsaa jeg er Borger, er en Situation, som strider altfor meget mod min Natur, til at jeg i Længden kan holde den. Ved at høre min kjære Ven Høffding motivere et saadant reserveret, overjordisk Standpunkts Berettigelse blev det mig pludselig klart, at det Standpunkt i det Mindste for mig er absolut uholdbart. Jeg kom tillige til at tænke paa den gamle Solon og sagde da de Ord, der vistnok have forekommet Mange besynderlige og umotiverede. De var det imidlertid ikke, og efter nu i en Uge at have hørt paa mine Venners Betæneligheder og Indvendinger fastholder jeg dem fremdeles og staaer ved dem. Men nu opstaaer det Spørgsmaal: hvorledes skal den Mand, der hverken er eller vil være Journalist eller Rigsdagsmand, paa bedste Maade tjene Demokratiets Sag? Svaret vil naturligvis blive forskjelligt efter de forskjellige Personligheder og Forhold. Hvorledes det skal lyde for mit Vedkommende, derom bevæger sig mine Tanker uafbrudt i disse Dage, og herom er det at jeg saa overordentlig gjerne vilde raadføre mig med Dem, der kjender alle herhenhørende Forhold saa nøie, og som allerede tidligere en Gang har opfordret mig til et Skridt i denne Retning, som jeg dog dengang ikke fandt det rigtigt at inklade mig paa. Jeg henvender mig saameget hellere til Dem, som jeg ved, at De ikke deler Deres fleste Partifællers Grundtvigianske Verdensanskuelse, men staaer paa den samme filosofiske Grund som jeg selv. Jeg tør maaske af den Grund haabe lettere at blive forstaaet af Dem end af de andre. Min Bøn til Dem er altsaa, om De vil ofre en lille Smule Tid paa en Samtale om det antydede Æmne. En hvilken som helst Eftermiddag eller Aften kunde jeg opsoge Dem i Deres Bolig eller hvor De ellers vilde opgive.

Med Høiagtelse
Deres V. Pingel

Pressemuseet.

De hørte i Søndags: Både Hørup og Vic. Pingel havde deltaget i Bjørnsonfesten på skydebanen 3/11. Pingel, som indtil da havde levet tilbagetrukket som lærer og lærer, havde ved den lejlighed pludselig krævet, at de akademisk dannede

skulle tage parti i den politiske strid, og havde udtalt, at han herefter ville regne sig som hørende til Bergs og Hørups parti. (Jfr. Jørgen Sevaldsen: "Det pædagogiske Venstre" i H.T. 1974: 235 med henvisninger).

Nr. 58. C. Goos til *Hørup*, 23/12 1878.

23/12 78

Kjære Hr. Kand. juris Hørup!

Deres Kollega, Berg, talte til mig hos Kongen om et Møde, hvorved jeg mulig skulde anmodes om at være Dirigent. Jeg rystede paa Hovedet og vil nu, for en Sikkerheds Skyld, bede Dem – som han mente vilde tale med mig derom – om at forskaane mig for dette Hverv. Hvis jeg over Hovedet nogensinde gaar ind paa den politiske Vej, vilde jeg begynde med at springe i det som Valgkandidat. Men min fulde Overbevisning er det, at Tidspunktet ikke er kommet, og at jeg indtil videre bør regnes til politisk Reserve baade i Følge mit Standpunkt og i Følge Sagernes Stilling. Med denne Opfattelse vilde Modtagelsen af et Hverv som det omtalte være uforeneligt.

Deres Goos

Pressemuseet. Den juridiske professor, C. Goss, ansås i 1870'erne for politisk liberal og provisoriemodstander. I 1877 havde han afslået et tilbud fra det forenede venstres bestyrelse om at blive opstillet som uafhængig kandidat i Maribokredsen. (Se Bojsens politiske erindringer: 81f).

hos Kongen: Rigsdagen havde været indbudt til hoffet i anledning af prinsesse Thyras bryllup 21/12.

et Møde: Grundlovsværneforeningen i København havde indbudt bestyrelsen for folketingets venstre (H.P. Andersen, Berg, Busk, Hørup og Tauber) samt de ni nationalliberale folketingsmænd, der repræsenterede København, til offentligt politisk møde i Gothersgadens Exercerhus 30/12. Det var venstres første mere storstilede forsøg på at udfordre og dele den københavnske opinion. Det var ved den lejlighed, Hørup udtalte de kendte ord: "Ingen over og Ingen ved Siden af Folketinget."

Nr. 59. Henriette Steen til *Benedicte Arnesen Kall*, 24/4 1879.

24/4 79.

Kjære Frøken Arnesen Kall!

Det var mig en behagelig Overraskelse at modtage Deres elskværdige og interessante Brev, hvori De er saa venlig at give mig en nærmere Redegjørelse med Hensyn til Deres Stilling overfor Nutidens Strøm-

ninger. Hvad De siger om "Grundtvigianere" og "Fritænkere" kan jeg fuldstændig underskrive — der finder en umaadelig Partiskhed Sted hos begge men uagtet jeg indrømmer, at dette ofte fører til Misligheder, forstaar jeg dog, for min ringe Persons Vedkommende ikke, at man kan lade være at tage Parti. Dog selv om man har taget sit Parti, kan og bør man have Øje for de gode Egenskaber hos Modstanderne. Det er netop det uhildede Blik hos Camilla Collett, der saa mægtigt har grebet mig, lige som Md Stael og G. Sand have virket en Del paa mig; thi have end Mænd skrevet i lignende Retning, saa glæder det mig altid dobbelt, naar det er mine Kjønssfæller, der kæmpe for Aandens og Hjærtets Frihed, hvorfor jeg ogsaa vilde betragte det som den største Lykke selv at kunne lægge om end nok saa lille en Sten til denne Bygning. De, kjære Frøken Benedikte, har gjort meget, baade som Menneske og Forfatterinde og er jo endnu saa godt som midt i Deres Virksomhed — gaar jeg end i min Livsanskuelse et Skridt længere ud end De i den saakaldt "realistiske" Retning, saa betragt mig derfor ikke som et fjendtlig Element, vi bygge jo dog Begge videre paa den Bygning De selv har været med at opføre — her taler jeg kun om Deres Virke for kvindelig Selvstændighed — og ere vi Yngre nødt til for at hævde den at bevæge os i mere reale Forhold, hvor en Del af den æsthetiske Periodes Idealisme maa vige Pladsen — saa er det dog min faste Overbevisning, at hver Tid har sin Idealitetstrang, kun har den taget en anden Form. Men alt dette, som jeg kun utilstrækkelig forstaar at udtrykke, har De selv Aandsfrihed nok til at indse, det har jeg overbevist mig om, ved at læse Deres Brev, derfor maa De ogsaa tillade mig, at jeg i al Beskedenhed betragter mig som Passager paa den samme Damper, hvor De styrer frem, om jeg end foreløbig holder mig til Dækspladsen, og skulde De beslutte Dem til alligevel, trods Bladanmeldelser og sligt, at udgive noget igjen, saa har De i mig en deltagende Læser. Deres med særdeles Højagtelse heng:

Henriette Steen.

Fra min Kusine hjærteligst Hilsen til Dem.

K.B. Collinske Brevsamling XL 2.

interessante Brev: Kendes ikke.

Camilla Collett: Henriette Steen havde været initiativtager til festen for den norske forfatterinde på Skydebanen 21/2 78.

min Kusine: Erna Juel-Hansen, f. Drachmann, der stod H.S. nær.

Kjære Hr. Hørup. Her forsømt Svar. Nådigt imod Tauber, men ikke stødte ham efter hans hensynsløse, ubegrundede Overfald, medmindre vi først faar en personlig Samtale med ham. Jeg vil meget raade Dem at faa Frederiksen til at bestemme stort politisk Møde i Ringsted Kredsen i næste Uge – hvortil De og jeg indbydes – saa vi [faar] Hold og Hånd paa Stemningen. Alberti og Tauber kan jo indbydes med. Jeg kan ikke kjære Hørup komme til Kolding før 20 – men mon vi kan tage nogle sjællandske Møder imellen 13–20^{ds}. – Slt af et Ringsted Møde for Ex Løver den 19, saa kan jeg rejse derfra lige til Kolding.

Deres Berg.

Pressemuseet. Partiet folketingets venstre var ved slutningen af rigsdagssamlingen 1878/79 blevet sprængt, idet en gruppe med bl.a. så prominente politikere som C.C. Alberti og Rasmus Claussen havde forladt partiet og dannet gruppen ”de Udtraadte”.

Bergs og Hørups taktik var bestemt af, at det politiske initiativ ikke måtte komme til at udgå fra et samarbejde ”henover midten i dansk politik”, som det ville hedde i dag. Taktikken gik ud på at udsulte de moderate ved valgene og samtidig bevare den politiske indflydelse ved at forhandle med ministeriet. Det radikale løsen var følgelig, at de moderate havde gjort fælles sag med de nationalliberale og nu udgjorde et nyt mellemparti, mens folketingets venstre som mindretalsparti var henvist til loyal forhandling med regeringen.

Det var denne taktik, som ”de Udtraadte” nægtede at fastholde. Johs. Tauber, der var faldet ved valget i januar, støttede i sit blad, *Sorø Amtstidende*, denne gruppe. Det var efter hans mening en fiktion, når folketingets venstre uden videre regnede de moderate til modstanderne og derfor opfattede sig som et mindretalsparti, der måtte forhandle om reformer med regeringen. ”Det er ikke saa underligt, at ikke saa faa af Venstres Medlemmer i Folkethinget – i Virkeligheden flere end de, der ere udtraadte – ikke have kunnet følge med paa denne Bane, og endnu mindre kan man undre sig over, at Flertallet af Venstrevælgere Landet rundt, der ikke dele den nævnte Fiktion, ikke have kunnet indse Nødvendigheden eller Gavnigheden af en saadan Politik. For at sige det med to Ord: den Politik, Folkethingets Venstre har fulgt i sidste Samling, den har været for lærd.” (12/6 79).

For Berg gjaldt det om at undgå en sammensmeltning af ”de Udtraadte” og de moderate (der fortsat betegnede sig som det forenede venstre). Først 25/7 gik Morgenbladet til angreb på Tauber og *Sorø Amtstidende*.

Frederiksen: N. Frederiksen, Hjelmsømagle ved Ringsted. Lokal venstretillidsmand. *Møde i Ringsted Kredsen*: Ses ikke at have fundet sted. Berg og Hørup indledte

sommerens agitationskampagne med et møde i Præstø 17/7. Derefter fulgte møder på Fyn i Skalbjerger 19/7 og Pederstrup 21/7 og i Jylland i Horsens 23/7. Som det bl.a. fremgår af brev 63, s. 131, deltog Hørup ikke i de øvrige jyske møder.

Nr. 61. Henriette Steen til *Hørup*, 20/7 1879.

Hornbæk pr Helsingør
hos Postbaadfører Andersen.

Kjære!

Medens min Contubernal tager sig en Tur i Granplantagen skynder jeg mig at expedere nogle Linjer til Dig, som forhaabentlig ville træffe Dig i Horsens, saafremt Du i Slagets Hede eller efter det erindrer en saadan Ubetydelighed som at spørge efter dem paa Posthuset; for ellers faar Du dem jo ikke, og hvor mon de saa gaa hen? Under disse uvisse Omstændigheder maa jeg se at fatte mig kort og godt. Jeg bor rart i "Kunstnerværelset" saa kaldet, fordi en Del Malere have boet her. Sandlugte begynder lige uden for Døren, der vender ud til Havnen ligesom i Taarbæk, men nede ved Jorden og efter en langt større Maalestok. Sladrebænken, som Du kjender fra Krøyers Billede er lige uden for, hvor de sidde ud paa Aftenen og spinde Ender. Men jeg vil ikke fortælle om Fiskerne, for dem kjender du jo. Det er morsomt paa engang at være en slags Fiskerpige og fin Kjøbenhavnerinde; for vi behandles jo som "Herskab" og løbe dog med Spanden og købe Mælk hos "Per Bonde" og ligge og rode i Sandet, samt spejle Æg paa "Stines" Skorsten. For Stine er jo vor Værtinde, og hun siger det er sandt hvad han har skrevet om Brudefarten "Noget Fæ er han dog vist ikke, siden han kan sætte det sammen". Idag er Per (Store Bjørn) kommen hjem fra Anholt; han er døv og vittig, har et voldsomt Gab og for første Gang i sit Liv Mavepine. Han sværmer for Drewsen, som han har kaldt sin yngste Dreng op efter. Han hedder altsaa Viggo og er min Yndling af en anden Grund! Krokonen giver den fine Frue; H. [Drachmann] har faaet hende lavet til en Fru Polly N° 2 til Skade for Manden og Beværtningen, som begge kjeder hende efter den Tid; men det er ganske pudsigt at iagttage hende og høre hende tale altid om "Konstnerne". Igaar spaserede jeg til Hellebæk og tilbage igjen omtr. 2 Mil, men var ogsaa som radbrækket, da Badene ogsaa tager paa En. Ellers er jeg frisk som en Fisk, min Længsel efter Dig er hidindtil bleven mildnet noget ved "Morgenbladet" hvor jeg dog ser Dit Navn, hvor-

længe Navnet kan strække til, véd jeg ikke, men før du kalder paa mig, kommer jeg ikke, og jeg ser af Bladet, at du vist næppe kan være i Byen den 26de; dette haaber jeg dog at høre lidt nærmere om fra dig. Den Dag, du vil have mig ind til dig, kommer jeg, om blot for en Dag. Det er muligt vi ende vort Ophold her med at gjøre en Fodvandring paa et Par Dage langs Kysten til "Kighavn" og Spotsbjærg og hjem ad Frederiksværk; men før den Tid haaber jeg at se dig.

Du sagde ikke Godnat til mig sidst, men det har du naturligvis glemt i al den Slagtummel du nu er i. Jeg gaar dog her og ser paa det samme Hav, som du har set paa som Barn, men jeg vil om muligt se at komme dit Udgangspunkt endnu nærmere. Her er bygget en stor Havn i Hornbæk, siden jeg var her sidst i 66 for at sejle i en Lodsbaad til Höganæs, hvilken Tur endnu mindes af Fiskerne her. Under Skolemødet i Kjøbenhavn 5 August osv har jeg lovet at laane Chr. Hansen mit Logis, saa i de Dage kan jeg ikke være derinde, men du er der maaske heller ikke. Det er nogle grumme korte Referater vi faa af Møderne. Horsens bliver vel et af de vigtigste. Et godt Udfald ønsker jeg dig der som i det hele og gid vi saa maa samles igjen friske og glade, og du ikke maa være alt for anstrængt af al den Veltalenhed. Jeg kan jo nok lide at høre dig tale, men jeg vil dog endnu hellere kysse dig, især medens jeg gaar her og vader i Sandet i "Havstokken". Det forekommer mig, at du er ude paa en farlig Rejse, men du kommer jo nok igjen hjem til din "Stine" ikke sandt? Bagger gaar her og fjanter ude, han er nu ikke til andet, tror jeg end saadan at gaa og være "Godabært" [?] som Hornbækkerne kalde det. Jeg er stolt af Dig, og overser uendelig Fru Jeanne Bagger med samt Ammer og Barnevogne og hele Molevitten, de tale saa kjedelig kjøbenhavnsk. Farvel du kjære! Jeg længes efter dig baade skriftlig og mundlig, men jeg holder af at gaa her ved den store Strand og tænke paa dig og vide, at du er til og er noget andet og mere end alle andre Fiskere, som gaa og gjøre Blæst. Det værste er, du giver dig næppe Tid til at læse alt hvad jeg her i min fadende Stemning har malet op. Det er Søndag Aften nu. Godnat du kjære og à revoir, naar du bestemmer det.

Din H.

NkS. 3703,4°. Brevet er skrevet til Hørup under hans deltagelse i sommerens jyske agitationsfelttog. H.S. var da på ferie i Hornbæk, der var et populært feriested, ikke mindst for kunstnere blandt hvilke Drachmann og maleren P.S. Krøyer. Hun boede hos postbådfører Peter Andersen, kendt som "Store Bjørn" fra Drachmanns digtning, og hans kone, Kirstine ("Stine"), i deres

hjem "Sølyst" nær "Stokken", et par vinkelstillede bænke bag et tjæret plankeværk. Krøyer har malet den i 1875: "Fiskere ved Stokken". (Jfr. P.K. Hofmansen: "Drachmanns "Store Bjørn" i Handels- og Søfartsmuseets årbog 1965: 23-80).

Brudefarten: "Bjørn Sivertsens Brudfærd" fra "Paa Sømands Tro og Love". 1878.

Drewsen: Viggo Drewsen, livsanskuelsesfilosof og en af Drachmanns venner. *hjem fra Anholt*: Postbåden gik mellem Hornbæk og Anholt.

en fru Polly No. 2: Polly Thalbitzer, jfr. brev 54 med note s. 118.

"Kighavn" og *Spøtsbjærg*: Lokalteter nær Hørups fødested på Halsnæs.

Skolemødet: Danmarks Lærerforenings 2. alm. skolemøde.

Bagger: J.H. Bagger var højesteretssagfører og moderat højrepolitiker.

Nr. 62. Hørup til *Henriette Steen*, 22/7 1879.

Horsens d. 22.

Kjære! — Havde Du ikke lovet at skrive til Horsens? Bare tre Ord? Men maaske var det mig, der lovede de tre Ord. Vi gaa her og ælte i alt dette moderate Forræderi, saa at vi snart ikke veed, hvem der har forraadt hvem, dog pleie vi at holde paa, at det er vore Modparter og jeg holder derfor paa Dig. Hvorfor er der ikke tre Ord? Dette her kjeder mig rædsomt, ukristeligt — disse 6 Kanoner og dette elendige Dyrtidstillæg er til at forgive Rotter med, men det danske Folk har Maver til at fordøie det. Jeg har igaar i Desperation holdt et Foredrag i Høgsbros Kreds, der var en Mellemting mellem en Præken og en Propheti, halvt af de gamle Propheter og halvt af de ny, Rotterne tog det, og jeg tog Rotterne, men "an allem bekommt man endlich Ueberdruss", og dette er rædsomt. Hvorfor er der ikke tre Ord? Det sidste Slag slaa vi i Grenaa paa Lørdag den 26 og Søndag Morgen begynder jeg Retouren, haaber jeg da, og er saa i Kjbh. Søndag Aften.

NkS. 3703,4°.

disse 6 Kanoner og dette elendige Dyrtidstillæg: Som "loyal opposition" var folketingets venstre gået ind på at bevilge 6 store kanoner til Københavns søforsvar og et lønningstillæg til de lavere lønnede embedsmænd. Men det var ingen nem opgave at forklare vælgerne denne taktisk bestemte forhandlingsvillighed overfor regeringen om et par af venstres mærkesager. (Jfr. kommentaren til brev 60 s. 127).

Fredag den 25de Juli.

Kjære – Medens Du vandrer paa Dine romantiske Ben i Havstokken og see ”paa det samme Hav”, sidder jeg her ”paa den samme Ø” som Du, lykkelig ført af Pallas Athene til det længe savnede Ithaka, men Du o Penelopeia! veed intet om Odysseus’ Tilbagekomst. Fra Horsens reiste jeg i Gaar Middags, landede i Korsør i Aftes og har sovet i Nat paa den samme Ø, efterat have sagt Godnat til Fiske-Konen, tusinde Godnat for det ene, der ikke blev sagt sidst. Der var kun to Smaamøder tilbage uden Modstandere, ikke mere end een Mand med Lethed kunde besørge, og da jeg havde samlet en mægtig Snue paa Fyn og skreget Halsen af mig i Jylland, vendte jeg min lange Næse hjemad og overlod Resten til den anden Mand med de uhyre Lunger og Thyras gamle Vold i Brystet. Tak for Dit Brev, det lugter baade salt og friskt, af Søvand og Hornfisk, og en lille Smule af Havfrue, saadan til Ordentlighed, og er i det hele det bedste, jeg har med hjem fra Togtet, for det er rasende kjedsommeligt i Aar, disse 6 Kanoner og dette elendige Dyrtidstillæg er til at forgive Rotter med, og Rotterne ere kloge Dyr, de veed ikke, om de skal tage det eller lade det ligge.

Men lad Katten om Rotterne, jeg holder mig til min Hornfisk. Mon disse ”tre Ord” – for mere har Du jo ikke begjæret – komme til Hornbæk i Morgen, det gjøre de vel, men det er maaske sikrest at give Dig en Dag at løbe paa. Hvad siger Du om Søndag Aften? Eller Eftermiddagstoget? Det sidste er maaske det sikreste og det mest borgerligt passende, skjønt Du er sagtens, af at svømme om derude, som en Ged i en Balle Vand, kaad og køiter og skidt med det Borgerlige! Jeg søger Dig i Dit Logis ved sædvanlig Tid, 7–8; hvis Du ikke er der, saa paa Jernbanen Kl 10, altså Søndag den 27de! Kom nu Du friske Fisk, og lad mig se, hvor salt og sund og glat og blank Du er. Jeg længes efter ”Stine” som en

Bjørn.

NkS. 3703,4°. Brev fra Hørup i København til H.S. i Hornbæk.

Pallas Athene: Det var gudinden Pallas Athene, der førte Odysseus tilbage til sit hjem på øen Ithaka, hvor hans hustru, Penelope, søgte at holde bejlerne hen.
den anden Mand: Dvs. Berg.

Kjære Brandes!

Dersom Deres Hypotese havde været rigtig Hr Pessimist! havde jeg selv sagt det til Dem. Men lige det modsatte er Tilfældet. Sagen er, at naar Posten kommer fra Ministeren, saa gaar den igjennem ogsaa i Landstinget, saa er den sikker, fordi Høire da ikke kan stemme imod den uden at stemme imod Ministeren. Derfor prøver man den Vei først som den mest effective og – muligt – den eneste fremkommelige. Lykkes det ikke, saa er der altid den ordinære og slagne Vei tilbage mellem første og anden Behandling. Saa samler man sit Flertal i Finantsudvalget – hvis man har et – dette Flertal trykker paa Ministeren under Høires energiske Modtryk, og De vil let forstaa, at Høire har ulige lettere ved at hindre Ministeren i at optage et nyt Forslag end ved at slaa et Forslag ned, hvori Ministeren allerede er engageret. Dernæst staar Landstinget selvfølgelig langt friere overfor et Forslag, som er baaret af Oppositionen, og hvortil Ministeren, i al Fald officielt, kun forholder sig neutral. Det er saaledes saa langt fra, at Sagen har stødt paa Vanskeligheder, at det virkelige Forhold tvertimod er, at der er gjort et Forsøg paa at bringe den ind i smult Vande strax fra Begyndelsen og derved føre den udenom de Vanskeligheder, som unægtelig saare let kunne møde en Sag, i hvilken næppe stort flere ere direkte interesserede paa Rigsdagen end

Deres hengivne V. Hørup.

d 8-9-79.

Edv. Brandes' arkiv i K.B. Utilg. 447. Ministeriet havde i december 1875 opgivet tanken om at lade afholde en konkurrence om det ledige professorat i æstetik ved universitetet. En vigtig grund hertil var uden tvivl modstand i fakultetet, hvis flertal nok ønskede at bevare lærestolen, men ikke at Georg Brandes skulle besætte den. Som et led i den bergske gruppes forhandlingspolitik med ministeriet søgte kultusminister Fischer i efteråret 1879 istedet at skaffe Brandes et ekstraordinært docentur over finansloven uden forudgående forhandling med universitetet. (Jfr. E. Spang-Hanssen: Oskar Siesbye og hans breve: 29-45).

Baggrunden for brevet findes belyst i et brev fra Edv. til Georg Brandes dateret 8/9:

”Kære Ven!

I Lørdags – den Dag jeg flyttede ind – var Hørup hos mig og meddelte mig, at Berg om Fredagen havde været hos Fischer og havt følgende Samtale:

”Berg: Tænker De paa at ansætte Dr. Brandes – Fischer: Der er saamange Vanskeligheder – B.: Vilde De ikke oprette en ekstraordinær Docentpost for ham

— F.: Hvor kan man det, naar der i Forvejen er en ordinær — B.: Ved en saadan vilde man kun have at gøre med Rigsdagen — F.: Jeg maa betænke mig. — B.: Den vilde kunne regne paa Tilslutning. — F.: Kan intet bestemt sige herom, maa betænke mig”.

Dette er den grove abrégé, som Hørup gav mig. Han slog paa, at Fischer vel vilde forlange noget af dem til Gengæld. Han erklærede, at nu vilde Sagen blive afgjort ved Finanslovens Forelæggelse straks i Begyndelsen af Okt. Det vilde jo strax ses, om Fischer havde sat den ekstraordinære Docentpost derpaa.

Da jeg nu fortalte Ernst dette, gjorde han mig opmærksom paa, at jeg — undskyld min Dumhed — ikke havde spurgt Hørup om hvorfor Planen var ændret. Oprindeligt var det jo Rigsdagen der skulde foreslaa, ikke F. Derved kom Sagen ogsaa først for mellem 1ste og anden Behandling ikke som nu ved selve Finanslovens Forelæggelse.

Jeg ærgrede mig over min Betise og skrev saa til Hørup med Forespørgsel om hvorfor denne Forandring? Om der var opstaaet Vanskeligheder eller Betænkeligheder, hvorved Sagen faktisk var opgivet? Om han ikke ”ærligt” vilde sige mig Besked. Iaften har jeg modtaget det Brev fra ham, hvoraf indlagt Afskrift.

Du vil se, at det slet ikke indeholder Svar paa mit Spørgsmaal. Hvad der staar i, er selvfølgeligt. Men hvorledes kan F. selv foreslaa en ekstraordinær Post? Han som er Herre over de ordinære. Noget er passeret mellem Berg og ham eller Fischer og B. som ikke siges. Muligt at F. vil. Heldigt, at Sagen er afgjort straks i Begyndelsen af Okt. Se, at Brevet er saaledes turneret, at det ligesaa godt kunde dreje sig om et Skovfogedembede. Og saa den sidste Vending. Mit første Brev var lidt arrigt, men mit Svar skal blive ligesaa roligt som hans.

Om fire, fem Uger véd Du Besked. Om der er Haab eller ej, har jeg ikke nogen Mening om . . . ”. (Brandesbrevvekslingen II:48f).

Hørups vilje til at støtte Georg Brandes’ ansættelse var oprigtig nok. Det var et gennemgående politisk perspektiv hos ham, at den frisindede intelligens og landbodemokratiet havde brug for hinanden og tilsammen skulle udgøre et liberalt fremskridtsparti. Men han måtte være forsigtig, når han skulle undgå at blive identificeret med fritænkerne og dog skulle bruge dem som selvstændig basis i forholdet til Berg. Forståelsen med kultusminister J.C.H. Fischer om Brandes’ ansættelse var et led i noget, der lignede et samarbejde mellem de to politiske yderfløje om at binde det nationalliberale højre og umuliggøre et samlingsministerium af dette og dele af venstre. Men Fischers stilling indenfor ministeriet var højst prekær.

Nr. 65. Søren Svarre til *Hørup*, 1/11 1879. Koncept.

Kjøge, d. 1. Novbr 79.

Hr. Folketingsmand V. Hørup

Regnskabet er nu paa det nærmeste færdigt og udviser et Overskud

af c. 900 Kr. Saa snart det er endelig afsluttet, skal jeg tilstille Dem et Exemplar. Jeg har skrevet et Udkast til et Forslag om Bladets Salg, men jeg har endnu kun gjort Hans Jensen og Jens Larsen Jersie bekendte med det – selvfølgelig uden [overstreget stykke, hvori bl.a. findes ordet ”indiskret”] – og de ere begge villige til [at] være Forslagsstillere. Det er nu min Hensigt at invitere alle de Aktionærer, der bør være med til at stille det til et Søndagsbesøg hos mig, hvor Forslaget da forhaabenlig vil blive færdigt til Generalforsamlingen. Men inden det bliver underskrevet er det dog vist aldeles nødvendigt at jeg konfererer med Dem, for at Forslaget straks kan faa en Form og et Indhold, som De intet har at indvende imod. Hvis De deler denne Opfattelse, vil De maaske opgive mig en Dag i næste Uge, paa hvilken De kan ofre Sagen en Time eller to. Jeg staar til Deres Tjeneste hvilken af Ugens Dage, De maatte foretrække med Undtagelse af Onsdag, da Revisionen vil møde her

Deres hengivne Svarre Sørensen.

Søren Svarres ark i R.A. 6410. Hørup og Svarre købte i 1879 Østsjællands Folkeblad af de hidtidige aktionærer. (Jfr. brev 41 s. 94).

Hans Jensen: Bestyrelsesmedlem i aktieselskabet.

Jens Larsen, Jersie: Revisor i samme.

Generalforsamlingen fandt sted 22/11.

Nr. 66. Svarre Sørensen til *Hørup*, 17/11 1879. Koncept.

Østsjællands Folkeblads Redaktion

Kjøge, d. 17. November 1879.

Hr. Folketingsmand V. Hørup.

Hermed tillader jeg mig at sende Dem Forslaget om Bladets Salg, underskrevet af en halv Snes af de vægtigste Navne i Aktieselskabet. Jeg kan tilføje, at alle disse Mænd er misfornøjede med den nuværende Tingenes Tilstand og har opfyldt mit Ønske uden et overtalende Ord fra min Side. For Resten har jeg lige over for Aktionærerne aabenhjærdig og med Flid selv fremsat det, der fra Aktieselskabets Standpunkt kan indvendes mod Forslaget. Jeg har ogsaa gjort Lars Madsen bekendt med Forslaget og opfordret ham til at underskrive det; men han vil naturligvis bekæmpe det; han tager for Resten Sagen med sin sædvanlige Ro – og har inviteret mig til Pøsegilde i Eftermiddag. Jeg nævner med Forsæt det sidste, fordi jeg veed, at Lars Madsen ligger Dem lidt tungt på Hjærte i dette Tilfælde. Han veed

saa lidt som nogen anden Aktionær noget om, hvad der ligger forud for Forslagets Fremkomst, men han lod en Ytring falde om, at De sandsynligvis vilde slutte Dem til Forslaget, hvis Stemningen var for det [overstreget: eftersom der jo ikke er andet af gjøre]. Det andet Forslags Fremkomst betyder ikke Frygt for ovenstaaende Forslags Skjæbne; det var aftalt ved en Sammenkomst, som afholdtes før De havde sluttet Dem til Tanken om Bladets Salg. Jeg har henvillet til Forslagsstillerne – med Undtagelse af And. Nielsen – om dette Forslag nu skulde tages tilbage, men har faaet det Svar, at det var bedst det blev indsendt for det Tilfælde, at Hovedforslaget mod al Formodning skulde blive forkastet. Derimod kan jeg jo intet have at indvende, men jeg haaber, at det ingen praktisk Betydning vil faa, uden for saa vidt det kan bidrage til at styrke Hovedforslaget; Lars Madsen vil nemlig slaa Kapital af det ”store Overskud”.

I Overensstemmelse med Deres Ønske har jeg skrevet et Udkast til en Kontrakt, som vedlægges; jeg tør haabe, at dette i Hovedpunkterne vil vinde Deres Tilslutning.

Deres hengivne Svarre Sørensen.

Søren Svarres ark. i R.A. 6410.

Forslaget ligger i Svarres arkiv.

Lars Madsen, Ølby: Næstformand i aktieselskabet. I et par enslydende breve dateret 13/11 til Svarre og Hørup, hvoraf det første er bevaret, stillede han følgende spørgsmål: ”Finder De det foreneligt med Deres Interesser, at jeg optages som lige Parthaver i det Interessentskab, der er ved at oprettes mellem Dem og cand.jur. V. Hørup Kjøbenhavn? . . .”. Han var en af Hørups afgjorte støtter i kredsen.

Det andet Forslag kendes ikke.

And. Nielsen: Gårdejer i Ølby.

Kontrakt: Ligger i Svarres arkiv. §5 lyder: ”Fra Aarets Brutto-Indtægt drages selvfølgelig først alle af Bladets Udgivelse og Redaktion (Bladhold, Medarbejdere) af Trykkeriets Vedligeholdelse og Drift og Anskaffelse af Nødvendigheds-gjenstande flydende Udgifter samt endelig 2000 Kr. til Svarre Sørensen. Af det tiloversblevne Nettobeløb forrentes Forretningens Gjæld med et Beløb, der gennemsnitlig ikke maa overstige 500 Kr. om Aaret. Af det Overskud, der derefter maatte blive tilbage, tilfalder indtil 500 Kr. Svarre Sørensen, medens Restebeløbet deles i to lige store Dele, hvoraf den ene tilfalder Hørup, den anden Svarre Sørensen.”

Nr. 67. Hørup til *Søren Svarre*, 20/11 1879.

Torsdag den 20 Novbr.

Hr. Redaktør Svarre Sørensen!

Jeg har først i Dag haft Leilighed til at gennemgaa de af Dem forfattede Udkast, og da jeg finder den paatænkte Kontrakt mellem Dem og mig aldeles uantagelig i pekuniær Henseende, undlader jeg ikke skyndsomt at underrette Dem herom. Det er mig ikke muligt at faa Øie paa, hvilken Interesse jeg skulde have i Afslutningen af en saadan Kontrakt.

Med venlig Hilsen!
Deres hengivne
V. Hørup

Det subsidiære Forslag er jeg ikke sikker paa at have forstaaet, men vi kunne tale om det paa Lørdag.

Søren Svarres Ark. i R.A. 6410.

Nr. 68. Søren Svarre til *Hørup*, 20/11 1879. Koncept.

Østsjællands Folkeblads Redaktion
Kjøge, d. 20/11 1879.

Hr. Folketingsmand V. Hørup.

Da jeg af Deres ærede Skrivelse af Dags Dato ser, at De har opfattet mit Udkast som et Forsøg paa at fremme mine egne pekuniære Interesser paa Deres Bekostning vil jeg ufortøvet meddele Dem, at dette ligger langt fra min virkelige Hensigt. Jeg er saa meget villigere til at erkjende, at jeg i Udkastet har varetaget mine Interesser i en for høj Grad, som jeg har skrevet dette i den Opfattelse, at det var, ikke et "Tilbud", men kun et løst Udkast, hvorpaa der skulde læses baade Korrektur og Revision. I Overensstemmelse hermed har jeg intet at indvende imod, at Sagen undergaar væsentlige Forandringer i Deres Favør. [Overstreget: Paa et enkelt Punkt har De dog vistnok misforstaaet mig, hvilket jeg nærmere skal oplyse paa Lørdag].

Med venlig hilsen
Deres hengivne
Svarre Sørensen.

Sørens Svarres ark. i R.A. 6410. §5 i Svarres udkast (jfr. brev 66 note) er med Hørups hånd rettet således, at der fra Svarres løn på 2000 kr. fratrækkes 100 kr. til huseje, og således at fradraget af op til 500 kr. af overskuddet til Svarre udgår.

Hans kone, Alfrida Svarre, har i et brev til sin bror i Amerika skrevet om købet: ". . . Af Nyt kan jeg meddele at "Østsjællands Folkeblad" er gaaet over fra at eies af et Aktieselskab til at tilhøre Folketingsmand Hørup, — der før var Formand for Aktieselskabet — og *Redaktør Svarre Sørensen* som ligeberettigede Parthavere i Forretningens Eiendele, Rettigheder og Forpligtelser, af hvilke sidste der jo ikke er saa faa, kan Du nok vide, thi de have jo ikke saaledes kunnet købe Bladet kontant men paa aarlig Afbetaling, dog er det en mere selvstændig Stilling nu for Svarre, med Udsigt til, om Vorherre vil, at alt gaar godt og vel, med Tiden at kunne arbeide sig nogen Eiendom til. Idet Ydre er der jo ingen saadan Forandring i hans Stilling eller Forhold, thi han har altid kunnet styre og lede det hele som han har villet uden at nogen blandede sig deri, og hans Kompagnon vil heller næppe gøre det i Fremtiden, thi han har for det første meget at gøre med sin særegne Virksomhed, og saa har han formodentlig, efter hvad han alt har set af Svarres Virksomhed ved Bladet fuld Tillid til at han nok vil varetage de fælles Interesser paa bedste Maade og efter bedste Evne, og derom behøver han da heller ikke tvivle, kan jeg tro." (30/1 1880).

Nr. 69. "Det forenede venstre" ved Balthazar Christensen til "*folketingets venstre*" ved *H.P. Andersen og Hørup*, 1/3 1880.

Til Dhrr. H.P. Andersen og V. Hørup!

Ved Deres ærede Skrivelse af 28^d. Febr. erfarer vi, at den Samvirken, vi haabede at tilvejebringe mellem de tre Venstregrupper, ikke for Tiden synes at kunne komme i Stand, i det vi vel fra de "Udtraadte" have modtaget en fuldstændig Tilslutning til vort Forslag i saa Henseende, endnu forinden vi fik Dhrr's Skrivelse, men der i mod ikke have været saa heldige at finde en saadan Tilslutning, endog blot delvis fra Deres Parti.

Naar dette synes ubekjendt med den Overenskomst, der har bestaaet mellem vort Parti og de "Udtraadte" kan det unægtelig ikke andet end undre os, da en saadan Overenskomst jo har givet sig offentligt Vidnedsbyrd ved saa at sige et hvert Valg i de forløbne 5 Maaneder af denne Samling. Det Forslag, vi have gjort Deres Parti med Hensyn til Statsrevisor-Valget, haver vi selvfølgelig ogsaa meddelt de "Udtraadte", som i et og alt haver billiget det; men denne

Sag maa vi forøvrigt efter Indholdet af den førte Brevveksel endnu betragte som Gjenstand for yderligere Forhandling med Deres Parti.

Uagtet det desværre vel næppe efter Forholdet mellem Deres Parti og de "Udtraadte", og efter at vort Forsøg paa at udjævne det er mislykket, vil være muligt at komme til en Forstaaelse ved det allerede i Morgen forestaaende Viceformands Valg, vil vi dog endnu ikke opgive Haabet om, at det om ikke alt for lang Tid maatte kunne lykkes ved gjensidig Imødekommen at tilvejebringe Betingelserne for fremtidig Samvirken.

d. 1 Marts 1880

Paa det "forenede Venstres" Vegne
ærbødigst
Balthazar Christensen

C. Bergs ark. i R.A. 5115.

Deres ærede Skrivelse af 28^d. Febr.: Jeg har ikke fundet denne skrivelse. Derimod ligger der tre breve dateret 23/10, 6/11 & 25/11 79 fra C.C. Alberti til Berg i dennes arkiv. Alberti opfordrede heri de to andre venstregrupper til samarbejde ved besættelse af udvalg. Det fremgår, at det forenede venstre, dvs. "de moderate", straks havde tilsluttet sig forslaget, mens folketingets venstre, dvs. "de radikale", gjorde indsigelse mod det. (Angående venstres tredeling se brev 60 s. 127 note).

Nr. 70. En kreds kvindesagsforkæmpere til *Hørup*, marts 1880.

Hr. folketingsmand *Hørup*!

Idet vi undertegnede Kvinder bringer Dem vor Tak fordi De i Anledning af Loven om gift Kvindes Formuesraadighed saa kraftig har talt vor Sag, udbede vi os Deres Tilladelse til at udgive den Tale, De i den Anledning har holdt i Rigsdagen og som gennem Bladenes Referater kun ufuldstændig er kommen Almenheden for Øje. Den danner nemlig efter vor Mening et saa vægtigt Indlæg i Spørgsmaalet, at den ikke bør forsvinde i Rigsdagens Archiv.

Kirstine Frederiksen, Rosalia Rosenfelt, Sofie Jakobsen, Severine Tasse, Helga Johansen, Henriette Nielsen, Augusta Tranekjær, Christiane Olsen, Ida Falbe Hansen, Augusta Fenger, Henriette Petersen.

Pressemuseet.

den Tale: Hørups tale i folketinget 6/1 1880 sp. 2064-79. Hørup begrundede her et ændringsforslag til Fr. Bajers lovforslag om "gift Kvindes Raadighed over, hvad hun erhverver ved selvstændig Virksomhed." Da ændringsforslaget forka-stedes, stemte Hørup imod Bajers forslag. (Bajer hørte til "de Udtraadte").

I bestyrelsesprotokollen for Dansk Kvindesamfund meddeles følgende referat fra et møde 15/3 80: "Frøken Testman fremlagde et Brev fra Frøken Kirstine Frederiksen med Forslag om at Samfundet skulde udgive i Trykken Forhandlingerne i Folkethinget om Bajers Lovforslag, eller i det mindste Hørups Tale derom. Alle var enige i det ønskelige i at denne Sag kunde blive mere bekjendt, men man troede ikke at Samfundets Midler tillod det at bekoste Trykningen." (R.A.).

Bag enigheden skjuler sig en modsætning mellem en mere radikal fløj inden for Dansk Kvindesamfund og dettes bestyrelse. Bestyrelsen har ikke ønsket at tage offentlig stilling til striden i venstre. Desuden frygtede den med Fr. Bajer, at en offentlig debat ville sinke lovens gennemførelse. Hørups svar til Bajer under folketingsdebatten var ikke alene taktisk bestemt, men også karakteristisk for hans holdning:

"Jeg tror ikke, at der vilde være vundet det Allermindste, dersom vi fulgte den ærede Forslagsstiller og paa Hosesokker fik listet et Forslag igjennem [. . .] fordi intet Menneske vilde lægge Mærke til, at en saadan Lov var kommen ud, og det vilde være tilstrækkeligt til at ophæve den virkelige Betydning af Loven. Jeg for mit Vedkommende vilde sætte mere Pris paa om vi kunde faae en Forhandling om denne Sag, som idetmindste var sikket at sætte Tankerne i Gang paa dette Omraade. Om vi saa faae Loven ud i denne Samling eller i en anden Samling, har meget Mindre at betyde. Have vi ventet i 200 Aar, kunde vi ogsaa vente til næste Aar." (sp. 2097). Bajers lov blev vedtaget 7/5 80. (Se også Gyrithe Lemche: Dansk Kvindesamfund gennem 40 Aar: 32-34).

Nr. 71. Søren Svarre til *Hørup*, 15/7 1880. Koncept.

Østsjællands Folkeblads Redaktion
Kjøge, d. 15 Juli 1880.

Hr. Folketingsmand V. Hørup.

Lejligheds-Spørgsmaalet blev løst saaledes, at vi til Efteraaret flytter hen i Nærheden af "Kjøge Avis" i Taarnurfabrikant Bertram Larsens Enkes Ejendom. Den ligger lidt afsides, men er tilstrækkelig kjendt, da Getker i en Aarrække har ejet og beboet den og haft Byfogedkontor i det Lokale, hvori der nu skal være Redaktionskontor. Vi faar der et godt Kontor og Trykkeri; Beboelseslejligheden er mindre heldig, men vil senere kunne blive bedre. Lejesummen bliver den samme, naar undtages, at den for det første Aar skal nedsættes til 550 kr. Det er dyrt nok, men ingen vil leje "Østsjæll.F." Lokale uden at det beta-

ler mere end andre. Da Dyrslægens Hus efter de foretagne Opmaalinger viste sig at være for lille til Trykkeriet, maatte det opgives. I den ellefte Time gjorde jeg endnu et Forsøg paa at komme til Forstaaelse med Peder Pedersen, men det glippede.

April Kvartal i Aar viser sig efter den foreløbige Opgjørelse at være det bedste, Ø.F. endnu har haft med Hensyn til Avertissementer. I indeværende Kvartal har vi omtrent det samme Antal Abonnenter som i forrige. I Havdrup Egnen taber vi bestandig Terræn; vi har i sin Tid sendt 41 Aviser til Havdrup, nu er Antallet sunket ned til 21. Derfor skylder vi Hr. Bergs 5-Øres Blad i Roskilde Tak.

”Stevns Avis” har nu udvidet og forandret sit Format, saaledes at den er større end Ø.F. Det Misforhold burde ophæves til Efteraaret.

Jeg haaber, at De har lagt Mærke til, at Kjøge- og Storehedinge-kredsens Repræsentanter var de mest udprægede radikale paa Grundlovsværneforeningens Generalforsamling. Faksekredsen er derimod en Del blakket og O. Christensen vil vist faa adskillige Bryderier der i Fremtiden.

Med venlig hilsen
Deres forb.
Svarre Sørensen.

Søren Svarres Ark. i R.A. 6410.

Hr. Bergs 5-Øres Blad i Roskilde: Roskilde Dagblad.

Grundlovsværneforeningens Generalforsamling: Fandt sted i København 5.-6. juli.

O. Christensen: Folketingsmand i Faksekredsen 1869-90.

Det var ikke så lige en sag at være provinsredaktør og kompagnon med en ledende politiker som Hørup, når de politiske begivenheder skulle kommenteres. Da Svarre først i maj var i København for at forhandle med Hørup, skrev han hjem til konen og gav nøje anvisninger på, hvad hun kunne tage fra diverse aviser og sætte i bladet: ”Det er dog ikke værd, at Du indstrejer nyeste ”Politik”, da Du i disse ”blakkede” Tider let kan forløbe Dig.” (Brev dateret 2/5 80).

”Der er en Vekselvirkning i Livet, som ogsaa gælder Politiken. Den, der er Bevægelsen i sit eget Parti, sætter ved Tilbageslaget ogsaa Modpartiet i Gang. Den, der giver Løsenet, Slagordet til sit eget Parti, giver samtidig Modpartiet noget at løbe med. Kærlingerne i et Parti, de, der hverken giver deres egne eller de andre noget, men som løber med og raaber højest, naar det gaar godt, er de første til at komme frem, naar det gaar galt, og fortælle, hvad Skade der er gjort dem, hvilke Vaaben der er givet Fjenden, hvor meget bedre det havde været, om man havde hvasket i Krogene i Stedet for at tale højt – de glemmer, at naar ingen havde talt for dem, havde ingen heller hørt om dem, og i Stedet for at have været i Spidsen vilde de slet ikke have været til.”

Hørup i artiklen ”Hr. Ploug”, Morgenbladet 30/9 81.

V

1880-1884

Ved rigsdagens åbning 6/10 1879 var venstre delt i tre grupper, Bergs og Hørups radikale og Bojsens og Holstein-Ledreborgs moderate grupper samt "de Udtraadte" med C.C. Alberti. (Jfr. brev 60 med note s. 127f.). De to sidste grupper samarbejdede ved udvalgsbesættelser o.l., mens de radikale modarbejdede dem og søgte at bevare lovgivningsinitiativet ved at vise forhandlingsvilje overfor ministeriet. Det var specielt kultusminister Fischer og krigsminister Kauffmann, de stod i rapport med. Et første resultat af denne politik skulle være en bevilling på finansloven til et ekstraordinært docentur til Georg Brandes, så han kunne vende hjem fra Berlin. (Jfr. brev 64 med note s. 132f.). Projektet blev imidlertid væltet i finansudvalget 16/12. Hørups vurdering fremgår af et brev, Drachmann 27/12 sendte Brandes: "Jeg ilede til Hørup og fik Bekræftelse paa, at Hoffet (med Alt hvad dertil hører) med Ploug som Trompeter vilde styrte Fischer "paa" Dig, og indsætte Klein i Stedet, hvis din Indstilling ikke blev taget tilbage. Da Fischer jo afgiver en hel Del Muligheder, og da Klein betyder den fuldstændige Reaction, *maatte* det radikale Venstre lægge Dig ad acta". (Trykt i Drachmann-brevvekslingen I:461). Forhandlingspolitikken fortsattes, men i juli 1880 fik den en brat ende, da regeringen foretrak at indgå forlig med de moderate om en ny hærlov fremfor med Berg. I august måtte Fischer træde tilbage. Initiativet var gået over til Bojsens gruppe.

Københavnspressens angreb på fritænkere og den ny litteratur i anledning af Brandesagen satte imidlertid fart i den alliance mellem den frisindede intelligens og det yderste venstre, som Hørup længe havde efterlyst, og som der havde været forskellige tilløb til i de foregående år. (Se således brev 57 med note s. 123f). Morgenbladet havde i foråret 1877 lagt sordin på den kulturpolitiske linie. Hørup var blevet stødt ud af redaktionen (jfr. s. 105), og ved samme tid ophørte Drachmann at skrive i bladet, og Edv. Brandes blev fra næste sæson afløst af den litteraturkyndige vekselerer, Axel Jacobsen, som teateranmelder ved bladet. Bruddet i venstre i slutningen af året bragte Hørup tilbage som politisk leder-skribent, men først den fornyede kulturpolitiske konfrontation i anledning af Brandesagen i december 1879 ledte på ny fritænkerne ind i bladet med den såkaldte "nytårsfejde". (Jfr. Stangerup: Kulturkampen II: 81-118).

Morgenbladet var ved den tid ruinen nær. Det var i oktober 1875 kun blevet reddet ved, at Berg og N.J. Larsen personlig havde hæftet for den gæld, som det ikke måtte lykkes at få dækket ved den løbende aktietegning ude i venstrekredsene. Men gælden voksede, og i foråret 1880 ville Larsen ikke længere fortsætte på disse vilkår. Bladet blev derfor reorganiseret og 11/6 overdraget til en kreds af nye aktionærer blandt Bergs vælgere i Kolding og med ham som deres forretningsfører med generalfuldmagt. Larsen fortsatte som redaktør. (Bergs beretning om Morgenbladets ejendomforhold 15/11 1884. Utrykt manuskript i De Bergske Blades arkiv 10106, R.A.).

Nr. 72. Hørup til *Chr. Berg*, 2/9 1880.

2-9-80

Kjære Berg!

Brandes var hos mig i Dag, men endnu uafgjort, han bad om Anstand til Lørdag Middag, hvilket indrømmedes.

Hoslagt et Brev fra Fogtmann, hvis De ikke selv har faaet et lignende. Efter det bliver det altsaa Tirsdag – og lad saa være

Deres hengivne
V. Hørup

C. Bergs ark. i R.A. 5115. Faksimile i Arups Hørupsbiografi: 119.

Som led i bestræbelserne på at skabe en politisk alliance med det såkaldte "litterære venstre" opsøgte Berg og Hørup 1/9 Edv. Brandes og opfordrede ham til at stille sig som partiets kandidat på Langeland ved det forestående suppleringsvalg 21/9. (Telegram i E.B.'s arkiv i K.B.).

Brev fra Fogtmann: Dennes brev til Hørup er ikke bevaret, men af et brev fra K.L. Fogtmann til Berg, dateret "Sandby 27/8 80", fremgår det, at Berg havde bedt Fogtmann forberede et politisk møde i Svinningekredsen, hvor der skulle lanceres en afløser for H.P. Andersen, der var død 25/6. (Jfr. note s. 118). Fogtmann opregner forskellige kandidatemner blandt hvilke den ham nærmest ubekendte Hans Jensen, Dønnergaard. (Jfr. nedenfor).

Nr. 73. Hørup til *Edv. Brandes*, 8/9 1880

8-9-80.

Kjære Brandes!

Hjemkommen fra Holbæk, hvor vi har proklameret som vor Kandidat en Mand, der bærer det skrækkelige Navn Dønnergaard, hvormed alene han vil slaa mange Fjender, finder jeg hoslagte Bunke Dem vedkommende. De ser, at man venter et Program af Dem, som helst burde være rede til at afgaa, saasnt de udfyldte Opfordringer naa hertil. De er "angivet" i "Dag. Nyh." idag, og jeg skjønner ikke, at Hemmelighed længer er til nogen Nytte.

Deres hengivne V. Hørup.

Altid til Tjeneste i Statsrevisoratet fra 10-2.

Edv. Brandes' ark. i K.B. Utilg. 447. Brandes' opstilling blev offentliggjort i Morgenbladet 11/9. Overfor Alexander Kielland kommenterede han sin beslutning

således: "Det radikale Venstre 3: Berg og Hørup have presset mig saa stærkt at jeg har givet efter. Eller rettere jeg har ikke vovet at bortkaste den Chance, som en politisk Stilling for mig kunde afgive for vort Parti. Ved min Kandidatur er Foreningen mellem det politiske Venstre og det literære (3: Fritænkeriet alias G. Brandes) fuldbyrdet . . .". (Brandesbrevvekslingen V: 151).

I Berlin blev Georg Brandes holdt underrettet om slagets gang af moderen. Efter E.B.'s hjemkomst fra Langeland skrev hun: "Han kom igaar Kl 5 og mellem 2 og 3 sendte han mig en Depeche at han til den Tid kom med Larsen og Schram. [N.J. Larsen og Erik Skram havde fulgt ham under kampagnen]. I maa tro jeg saa fik travlt for at faae en Middag istand, men Arbeidet lønnede sig virkelig, Jeg har ikke længe seet Edv. saa fornøiet, og ikke alene han, men ogsaa de 2 andre ja egentlig de 3 andre; — thi Fru Larsen kom med — vare saa glade over, at de havde forvunden deres Seir at den tørre Larsen formelig blev elskværdig. Edv. har det bedste Indtryk af sin Reise, sit Reiseselskab og Langelænderne, 3: Bønderne. Han siger, han baade har oplevet og lært meget. Hans Reisefæller roste ham meget, sagde, at han klarede rigtig godt for sig og lagde ikke Fingrene imellem. Første Dag var han ret noget angst, men for hver Gang han talte tabte det sig mere og talte han bedre." (Brev i G.B.'s arkiv dateret 24/9).

Valget på Langeland vakte voldsom opmærksomhed i København og gav oppositionen blod på tanden. Ved rigsdagens åbning tilbød Edv. Brandes Berg at støtte Morgenbladet med penge og penne fra sin kreds. Mens Berg prøvede at overvinde modstanden i sin lejr, skrev Edv. Brandes mistrøstigt til broderen om planen: "Hvad den imidlertid sikkert strander paa er Hørups Modstand. Han blev naturligvis strax sat ind i Sagen. Men han hader og foragter Larsen saa grundigt, at han aldrig vil tillade denne at blive Redaktør af et "fint" Blad. En Samtale med han, jeg havde igaar, var for mig afgjørende. Han fraaadede mig "at gjøre noget". "Der skal intet gøres i Vinter." Han protegerer "Dagsavisen" [et upolitisk, men "frisindet" boulevardblad] blot fordi den synes ham Konkurrence af "Mrgbl." medens han skriver alle sine Artikler i dette og altid løber til, naar det er lige ved at drukne i Vaas og Talentløshed. — At forstaa alt dette Pak, er yderst vanskeligt. Man kunde vel nok sætte sig udover Hørups Modstand; men Du begriber, at han naturligvis paavirker Berg. Desuden er hans Hovedindvending desværre alt for sand: "Med Larsen som Redaktør bliver "Mrgbl." altid det Samme." (Brandesbrevvekslingen II: 67f. Brev dateret 29/10 80).

Helt let har det imidlertid ikke været for Berg, at overbevise de ny ejere om det vise i at alliere sig med fritænkerne. På et tidspunkt, hvor han var nået til enighed med henholdsvis Edv. Brandes og Hørup, måtte han lade N.J. Larsen skrive følgende brev til sig, dateret 29/11:

"Hr. Folketingsmand Berg!

Hvad jeg vilde have sagt Dem i Lørdags, hvis jeg som Forkjølelspatient ikke havde været nødt til at holde mig inde, vil jeg ikke opsætte længere at meddele

Dem, at jeg efter nøje Overvejelse af hele Situationen har besluttet at *fratræde Redaktionen af Morgenbladet fra 1ste Januar*. Falder det ikke altfor ubelejligt, har jeg i øvrigt intet imod at *fratræde strax*. For en Ordens Skyld udbeder jeg mig Deres Tilstaaelse for Modtagelsen af denne Meddelelse. Jeg har Anledning til at ønske en Notits indført i Morgenbladet om det forestaaende Skifte, men vil henstille til Dem, at vi søge at enes om en fælles Form.

Ærbødigt
N.J. Larsen."

Meningen med brevet må have været at lægge pres på ejerne i Kolding, altså aftalt spil mellem Berg og Larsen, der begge ønskede at videreføre alliancen med Edv. Brandes og hans kreds. Men da Berg, efter sit afgørende brud med de radikale i november 1884, skrev sin beretning om Morgenbladets ejendomsforhold af 15/11, benyttede han sit eget gamle kneb til at skyde N.J. Larsen frem som den moralsk ansvarlige for alliancen i bladet. Efter at have omtalt den økonomiske konsolidering, som arrangementet med Kolding havde medført, fortsatte han:

"Det var derfor ikke med nogen overdreven Interesse, at man ved N.J.Larsen allerede i Slutningen af September eller deromkring, modtog Forslag om at gjøre Brug af den Villighed og det Ønske hos endel Mænd i Kjøbenhavn, som havde glædet sig ved Valget af Dr. E. Brandes, med hvem N.J. Larsen stod paa en særdeles god Fod, at støtte "Morgenbladet". Forhandlingerne herom førte imidlertid ikke til noget før hen i December. Hr. N.J. Larsen, hvem Ejerne satte Pris paa at beholde som Redaktør, havde da opsagt denne Stilling til Fratrædelse enten strax eller senest 1 Januar 1881, medmindre som det senere tilføjes "Ejerne kom overens med de nævnte kjøbenhavnske Mænd". (De Bergske Blade ark. 10106 R.A.).

Nr. 74. Hørup til *Erik Skram*, 25/12 1880.

Kjære Schram – Det er mig meget magtpaaliggende at tale med Dem. Jeg er hjemme på Nørregade 37 i Morgen 12–2. Hvis ikke, saa send mig et Par Ord, naar jeg kan træffe Dem.

25–12–80.

Deres hengivne
V. Hørup

Erik Skrams ark. i K.B. NkS. 4501,4°. Efter langvarige og konfliktfyldte forhandlinger var der opnået enighed om, at det gamle aktieselskab "Morgenbladets Ejere" skulle overdrage dispositionsretten over bladet til et nyt aktieselskab, "Morgenbladets Udgivere", foreløbig for en treårig periode. Kontrakten er underskrevet 19/12. (R.A. Priv. Inst. 10106). Bladet skulle udvides pr. 1/1 81 og

bestyres af Berg, Hørup og Edv. Brandes i fællesskab, således at Hørup skulle have den politiske, Brandes den æstetiske overledelse, men sådan at de alle skulle være enige om alt. N.J.Larsen skulle fortsætte som redaktør, men med Erik Skram som redaktionssekretær.

Det har været om ansættelsen hertil, Hørup ville tale med Skram. Der ligger en lignende besked, ligeledes dateret 25/12, fra Edv. Brandes i Skrams arkiv. 28/12 skrev Edv. Brandes til broderen om Skrams opgaver: ”Han skal passe paa Larsen og opdrages til at skrive ledende Artikler.” (Utrykt brev i Brandesarkivet).

I forbindelse med nyordningen blev Ernst Brandes regnskabsfører. Georg Brandes og Holger Drachmann knyttedes til bladet, og Sophus Schandorph afløste Axel Jacobsen som teateranmelder. (Jfr. s. 143).

Jacobsen havde under mærket *a* været bladets kulturpolitiske hovedkraft siden oktober 1877, hvor han havde afløst Edv. Brandes i forbindelse med bladets mere forsigtige linje fra foråret samme år. (Jfr. s. 105). Som politisk engageret fremskridtsmand og læser af den moderne litteratur havde han oprindelig set med sympati på Georg Brandes, men han blev mere og mere kritisk. Da Edv. Brandes forlangte hans afgang i forbindelse med nyordningen på bladet, tilbød Berg ham en stilling som fælleskorrespondent til provinspressen om litteratur og teater. I sit svar gav han følgende selvkaraktærisering: ”De veed jo nok saa omtrent, hvor jeg staar. De har læst mine Artikler i Morgenbladet, og De maa altsaa vide, at mine Betragtninger over Literatur og Samfundsspørgsmaal udgaa fra et maadeholdent Standpunkt . . . De veed, at jeg i Særdeleshed tog Sigte paa Landbefolkningen og hørte til de faa, der skrev med mindre Hensyn til Kjøbenhavn — mere til Landet. De veed, at jeg stillede mig som en sympatetisk omend kritisk Betragter overfor det saakaldte literære Venstre. Jeg stod noget tvivlende overfor Spørgsmaalet om de virkelig førte demokratiske Principper i deres Skjold — om det ikke mere var Tilfælde end Overbevisning, der havde ført dem over paa vor Side; jeg saa Kammeraderiet paa nært Hold, og jeg frygtede for at faa en ny Udgave af det nationalliberale Parti. Da Tilnærmelsen blev større, kunde jeg ikke frigjøre mig for Tvivl, om Landbefolkningen ret kunde tages af disse Mennesker; jeg var ikke fuldt ud overbevist om, at de virkelig havde Hjærte for det store Folk; jeg troede at skønne, at de kjendte det for lidt, manglede Forstaaelsen. Disse mine Anskuelser maatte farve mine Betragtninger over Literaturen — jeg saa Genialiteten, Talentet, Dygtigheden, jeg anerkjendte det fuldt ud . . . men det literære Venstres Førere fordrede blind Beundring, den kunde jeg ikke yde — og jeg maatte forlade Morgenbladet.” (Brev i Bergs arkiv dateret 6/12 81).

1882 udgav han nøgleromanen ”En Journalist”, hvor han skildrede forholdene på Morgenbladet meget nærgående fra sit standpunkt. Bogen refereres af H. Stangerup i hans Cavlingbiografi: 111-14, men han er ikke klar over, at Jacobsen er identisk med mærket *a*, som han i Kulturkampen II: 37-40 er nær ved at gøre til ét med Edv. Brandes. Axel Jacobsen findes forøvrigt omtalt hos A.F. Lamm: Erindringer og Tanker: især 32f og 57f.

Kort før nyordningen på Morgenbladet var en anden af kulturmedarbejderne

fra den forsigtige periode, den grundtvigianske teologistuderende, Klaus Gjerding, død. Hans skrev under mærket *Kl.G.* (Biograferet af Alex. Rasmussen i "Fra Himmerland og Kjær Herred" I: 161-84). Af de faste medarbejdere fra bladets start, døde Hans Nielsen i november 1881 – han er smukt portrætteret i "En Journalist" som "gamle Hansen" – mens Christensen [Korsgaard] fortsatte som udenrigsmedarbejder. Familien Brandes ærgrede sig, men Hørup holdt hånden over ham. (Utrykt brev fra Edv. til Georg Brandes 17/10 81). Som anmelder af kirkelige og teologiske skrifter ansattes den kendte grundtvigianske præst Niels Lindberg. Larsen ønskede med hans navn at slå "det virkelige Forhold fast: at Bladet i sin udvidede Skikkelse er som hidtil kun et *politisk Venstre-organ*, hvor Demokratiets forskellige Afskyngninger kunne mødes paa borgerlig Frihedsgrund." (Brev i Lindbergs arkiv, NkS. 3631,4^o, dateret 12/1 81).

Nr. 75. Emma Hørup til *Kr. Arentzen*, 4/2 1881.

Fredag. d. 4de Februar 1881 Kjøbenhavn

Kjære Hr. Arentzen,

hjørteleg og venlig Hilsen fra Nørregades Kvist til Dem og Deres Frue. Her gaar Tiden for Mandens Vedkommende med Politik, for Konens med Skole om Formiddagen og Skole om Eftermiddagen; Fritiden bliver knappere og knappere; jo større Børnene bliver, jo større Fordringerne til Mor, thi en politisk Far! hvad Nytte, tror De vel, man har af ham til Børnenes Optugtelse? kun, at han forkjæler dem. Jeremia Begrædelsesbog! Naa, De ved jo, at jeg er en sangvinsk Natur, jeg har endnu Forhaabninger til Fremtiden! For Øjeblikket nøjes jeg med en Gang imellem at traske ud paa Langelinje, faa en Mundfuld frisk Luft og føle mig uden for Trædemøllen. Og vil Ønskerne og Tankerne end udefter, Benene ved bestemt, hvor de skal hen, og man lyster. Ja, saa kommer man i Selskab, jeg er lidt tilbøjelig til at være mest tilfreds, naar jeg gaar hjem, især naar Vejret er godt og Himlen klar. Men undertiden morer jeg mig ogsaa, Folk kan være morsommere, end de selv tro, man skal blot ikke se sig gal paa dem. Ikke sandt, det er en trist Skildring af Livet her oppe, og det maa være en Tilfredsstillelse at være borte fra det altsammen og have sit paa det tørre, ude paa Rejser, nede i Rom. Dog, jeg klager ikke, og selv om jeg gjør det, saa bliver jeg ikke misundelig, mindst paa mine Venner. Trædemøllen har jo ogsaa sine Behageligheder, "man har sin gode Bevidsthed", og saa har man sine to smaa Mennesker, som man nok kan se sig glad paa. – Men ved De, at jeg savner Vagttårnet i Blaagaardsgade? Det nytter ikke, at De siger, at jeg sjældent gav Møde, jeg vidste, at det var der, vi vidste det alle, og det gjorde

sin Virkning. Jeg haaber, at Vagttaarnet snart kommer igjen, at det ikke gnavent stopper sine Klokker til med løse Klude, men lader dem kime og klinge i Ørene paa alle dem, der trænge til det. Amen! — Drachmann har skrevet Tordenskjold, han har givet Forestilling paa Kasino og rejst om i Provinserne — altsammen til — nej, det er virkelig en god Bog, og man siger, den gaar godt, men i Kasino [19/11 80] gik det ikke; Drachmanns Navn skræmmer mere, end det trækker. For Resten har han i disse Dage skrevet nogle kjønne Digte i Morgenbladet. Mon De nogen Sinde ser Morgenbl. i Rom? jeg tror, at jeg med Fare for at gjøre noget unyttigt, skriver de Vers af, jeg synes bedst om, og sender Dem. Han var oppe hos os i Søndags, vi havde ham ganske ene, saa ved De, hvor elskværdig han kan være. — Hostrup har skrevet Eva, hvad De naturligvis har læst; det kan ikke sammenlignes med et Dukkehjem, men venstre benyttede sig deraf og holdt et Gilde for ham, det var meget blandet, men ganske morsomt; højre lod, som om det slet ikke vidste noget derom. — Men nok om den smaalige Politik, der dog ikke kan interessere Dem. — Dr. Petersen har efter Sigende en styrtende Praxis; Oliva mener, det er Fattig-Praxis, og klager over Indtægterne, men jeg tror ikke, de kommer til at lide Nød. Hun kommer her af og til og faar sig en melankolsk-kynisk Passiar med Hørup; det frisker dog lidt op, siger hun. — Hvorledes har De tilbragt Julen? Vi havde jo lidt Frihed, som vi naturligvis dels misbrugte, dels sov bort; det gjør man vist ikke i Rom.

Gid De begge maa leve rigtig vel og komme rige hjem, det ønsker Deres

hjørteelig hengivne
Hørups.

Kr. Arentzsens ark. i K.B. Nks. 3398,4°. Arentzen (jfr. s. 3) havde allerede i nogle år før sit andet Italiensophold levet tilbage trukket fra sine gamle elever og venner. Om tilblivelsen af dette brev har en anden fra den nu opløste kreds, Gustav Feilberg, skrevet i et brev til Arentzen dateret 5/2 81: "Kære Gamle og Peter! [Dvs. K.A. og hans kone] Det var ved en Middag før Jul, at Fru Hørup og jeg bleve enige om at lægge til Vogns sammen til Brev, men saa mødte jeg kort efter en fælleds Bekjendt af os, jeg mener af Dig og mig, og han fortalte mig, at det, han havde hørt fra Eder, tydede paa, at I levede demede om muligt end mere afsluttet end her, at I ikke engang kom i skandinavisk Forening, og vistnok levede alene for Studiet af Natur, Kunst eller andet Pilleri. Da jeg fortalte ham min Hensigt at skrive Eder til, spurgte han: "er Du ogsaa vis paa, at de ikke helst ere fri for at modtage Breve", og der var Noget ved hans Argumentation, som, om det end ikke overbeviste mig, saa dog gjorde, at jeg foreløbig lagde Pen- nen paa Skrivebordet igjen. Nu kom den rare Fru Hørup iaften med sit Brev,

og dermed var Sagen afgjort.” (Arentzens arkiv).

Vagttaarnet i Blaagaardsgade: Arentzens hjem, hvor kredsen tidligere var kommet sammen.

Tordenskjold: Drachmanns digtepos ”Peder Tordenskjold” gjorde ikke lykke i de litterære oppositionskredse. Otto Borchsenius skrev 13/12 80 herom til Drachmann: ”Jeg har allerede taget adskillige Tørne, fordi jeg synes om ”Peder T.”, saaledes f.Ex. forleden hos Schandorphs med Fru Hørup, hvis Dom interesserede mig ligesom forleden Fru Larsens [N.J. Larsens kone] som den mildere kvindelige Gjenklang af Partimænds Mening. Fru H. kan for Resten selv besørge en skrap Mening. Du véd jo, hvad det gjælder, deres Indvendinger. Nationalitet lugter for dem af Nationalliberalitet, og saa er Fanden løs. Frk. Sten [Henriette Steen] havde forleden mere Ret, naar hun [. . .] pegede paa dine allerførste Digte og krævede af dit Talent at lade nye Tanker, nye Ideer komme frem.” (Drachmannbrevvekslingen II:61).

de Vers: Morgenbladet 1/2. Sange under Sneen.

et Gilde: Festen for Hostrup blev holdt på d’Angleterre 27/1 81. Hørups tale ved festen findes optrykt fra Morgenbladet 1/2 i ”Skrift og Tale” I: 144–48.

Dr. Petersen: Hørups klassekammerat fra Metropolitanskolen, Julius Petersen, var læge på Nørrebro. Han og hans kone, Oliva, var netop da inde i en alvorlig ægteskabelig krise.

Nr. 76. Morgenbladets bestyrelse til *redaktionen*, 11/2 1881.

Til Redaktionen af Morgenbladet!

Da Morgenbladet har optaget Artikler — iblandt hvilke vi skulle nævne to indsendte Artikler vedrørende Kl. Berntsen, et indsendt Stykke, der retter et høist taktløst Angreb paa en af Morgenbladets egne Medarbejdere, og adskillige Udtalelser i Artiklen i Dag om Hostrups Skuespil — som Bestyrelsen af Hensyn saavel til Bladets Opgave som til dets Aand og Tone maa misbillige og anse for skadelige, undlade vi ikke at anmode Redaktionen om herefter at iagttage den fornødne Agtpaagivenhed, idet vi særligt fremhæve, at det selvfølgelig maa paahvile saavel Redaktionssekretæren som Redaktøren at vaage over Bladets Indhold.

Ved Overveielser af, hvorledes dette solidariske Ansvar ved instruktorske Bestemmelser kunde gives den fornødne formelle Fasthed, have vi ikke kunnet finde en mere formaalstjenlig Regel end denne: at intet Stykke, som ikke hidrører fra Bestyrelsen, optages i Bladet, udenat baade Redaktøren og Redaktionssekretæren ere enige

derom, og at Sagen i Tvivlstilfælde udsættes og henstilles til Bestyrelsens Afgjørelse.

Naar en af dHrr maatte være fraværende, og Spørgsmaalet ikke uden Skade kan opsættes, vil et af Bestyrelsens Medlemmer efter Anmodning træde i det fraværende Redaktionsmedlems Sted.

Idet vi meddele Dem den herved fastsatte Regel, skulle vi tilføie, at en ligelydende Skrivelse er tilstillet Redaktøren.

Kjøbenhavn den 11. Febr. 1881.

C. Berg

Edv. Brandes

Ærbødigst

V. Hørup

Erik Skrams ark. i K.B. NkS. 4501,4^o. Brevet er skrevet med Hørups hånd. Der er bevaret nogle forarbejder til det i "De bergske blades arkiv." i R.A. (Private Institutioner 10106). Af disse fremgår det, at Hørup har skrevet et første udkast, som Berg har bearbejdet, mens Edv. Brandes har tilføjet passusen om bladets opgave, stil og tone. Den endelige version er stort set identisk med Bergs lidt mere ordrige bearbejdelse af Hørups udkast samt Brandes' tilføjeelse. I forhold til Hørups udkast er tonen mildnet. I den udtalte bestyrelsen sin *misbilligelse* direkte, og den *indskærpede* redaktionen fornøden agtpågivenhed. Men meningen er den samme som i brevet.

Der bestod en skarp politisk og personlig modsætning mellem Hørup-Brandes på den ene side og N.J. Larsen på den anden. 9/1 havde Brandes skrevet herom til Georg Brandes: "Larsen er trættende, snu og doven — det er til at ærgre sig gul over. Den stakkels Skram, der ikke taaler mange Stød, er ganske mat, nærmest fordi han intet virkeligt Arbejde faar, Lokalerne er saa rædselsfulde og Uordenen saa almindelig. Larsen skriver aldrig én Linje, ikke engang den lille Artikel om Utugt, som han listede ind uden Hørups og mit vidende havde han selv begaaet, men ladet Christensen [Korsgaard] skrive efter hans Angivelse. Falde maa han engang ligesom det hellige Ilion men først maa Skram være opdraget til at træde istedet." (Utrykt brev i Brandesarkivet).

to indsendte Artikler vedrørende Kl. Bermtsen: Morgenbladet 3/2 & 5/2.

Angreb paa en af Morgenbladets egne Medarbejdere: Artiklen "Ungdom og Visdom" 10/2 ironiserede over Drachmanns angreb på C. Ploug under den såkaldte nytårsfejde (Jfr. s. 143). Drachmann klagede straks samme dag til Edv. Brandes (Drachmannbrevvekslingen II: 86f), der benyttede lejligheden til at forsøge at få Larsen afskediget. 11/2 skrev han: "Kjære Drachmann! Berg og Hørup ere lige gaaede efter en lang Forhandling om Sagen, i hvilken jeg har forelagt dem begge Dine Breve. ... [Om Forhandlingens Resultat] ... Sagen er næppe endt hermed. Det faar vi at se. Vi staa overfor det uløselige Problem, som hedder Red. Larsens Karakter. Hvorfor dette Menneske handler, som han gjør, det véd ingen. Men der er Hensyn til at skaane ham, som jeg helst vil udvikle mundlig." (Drachmannbrevvekslingen II: 89f).

Artiklen i Dag om Hostrups Skuespil: Artiklen "Prokurator Hattings Familieret". C. Hostrup havde i sit debatstykke "Eva" ladet den mandlige hoved-

person, prokurator Hatting, optræde som enevældig i hjemmet. Efter dansk ret kan manden uidskrænket bestemme over børnene, uanset moderens vilje, hævdede Hostrup. Artiklen rejste tvivl om rigtigheden heraf, men den mente i modsætning til Hostrup, at manden har og fornuftigvis også bør have en vis fortrinsstilling.

Nr. 77. N.J.Larsen til *Berg, Brandes og Hørup*, 12/2.1881.

Morgenbladets Redaktion, Kjøbenhavn den 12 Februar 1881.

d. Hrr. C. Berg, E. Brandes og V. Hørup.

De ærede Herrers Skrivelse af Gaars Dato er rigtig modtaget. Idet jeg bestrider Deres Beføjelse til at sende mig en slig Skrivelse og til at interessere Dem, som sket er, for Forholdet mellem min Redaktionssekretær og mig, skal jeg henstille til d'Hrr.s Afgjørelse, om De maatte finde Lejligheden egnet, til at jeg mundtlig kan motivere min Protest.

Ærbødigst
N.J. Larsen

C. Bergs ark. i R.A. 5115. I et utrykt brev til broderen, dateret "Søndag", dvs. 13/2, vurderede Edv. Brandes Larsens svar således, at denne nok ville "miste sin Redaktørværdighed". Men til Drachmann skrev han nogle dage senere efter mødet med Larsen: "Jeg beder Dig tro, at for mig var denne Bladsag slet ikke let at ordne. Imidlertid har vi nu truffet en Afgjørelse. Men det gjælder jo en fælles Politik og Larsen har ganske bøjet sig for vor Mening." (Utrykt brev i Drachmanns arkiv dateret "Tirsdag", dvs. 15/2).

Først 24/4 81 blev N.J. Larsen tvunget ud af Morgenbladets Redaktion og afløst af Hørup, men anledningen hertil er ukendt. Schwanenflügel kan dog vidne, at han var synlig oprørt umiddelbart efter afskedigelsen, selv om han benægtede, at den havde afficeret ham. (Utrykte erindringer: 413).

En reaktion på afskedigelsen blandt holderne ude i landet er bevaret i Bergs arkiv. Som formand for grundlovsværneforeningen på Kolding-egnen spurgte en af Bergs tillidsmænd, Augustinus Sørensen, Dons, ham 3/5 om grunden til Larsens fratræden. "Vi er alle enige i, at stemningen i kredsen er radikal, vi er også enige i, at moderationen *skal* knuses om det er mulig, men vi er meget betænkelig ved at få flere Brandesianere ind i rigsdagen." Og det har gjort et underligt indtryk, skriver han, at se Berg som udgiver af Morgenbladet sammen med Brandes og Hørup. Til slut tilslutter han sig en fælles ven, der har skrevet til ham: "Larsen ville jeg rigtignok hellere have til denne gjærning end Hørup; thi for nogle år siden erklærede Larsen dog, at han ikke delte livssyn med fritænkerne". Det fremgår af et senere brev dateret 8/5, at Berg har svaret med vanlig

myndighed. Aug. Sørensen citerer ham for følgende indvendinger: 1) "Den tankegang der går igjennem mit sidste brev kan hverken bestå for en almenmenneskelig, dansk, grundlovssindet, kristelig eller specielt for en grundtvigiansk domstol." Og 2) "hvad kjender de til Mrgbl.s historie og forhold og til de personer, som således fordømmes." I et brev fra 9/7 81 regnede Ernst Brandes Larsens fratræden blandt de faktorer, der kunne forklare en tilbagegang i provinsabonnementerne. (Brandesarkivet).

Nr. 78. Koncept af Frede Bojsen, maj 1881.

I et fællesmøde af de saakaldte moderate og udtrådte venstregrupper samt flere nyvalgte folketingsmænd vedtoges det at forespørge, hvorvidt den gruppe, der kalder sig "folketingets venstre" er villig til at samarbejde med de øvrige venstregrupper, idet formen for sådan samvirken forbeholdes nærmere overvejelse. Svar udbedes snarest.

Berg, Hørup og Busk til *C.C. Alberti, L.C. Nyholm og Fr. Bojsen*, 31/5 1881.

Til Dhr. C. Alberti, L.C. Nyholm og F. Bojsen!

I Anledning af de ærede Herrers behagelige Skrivelse af Gårs Dato skulle vi ikke undlade at svare, at Folketingets Venstre nu som altid før er villigt til ethvert Samarbejde med andre Rigsdagspartier og Grupper, ved hvilket vi kunne håbe at befæste vor forfatningsmæssige Frihed og fremme Demokratiets Tarv. —

Det er imidlertid en Selvfølge, at sådant Samarbejde fra vor Side må ske på en Måde, der lade Formerne for det constitutionelle Liv, således som disse ere angivne i Grundloven og Forretningsordenen, komme til deres fulde Ret, så at man derigennem på ethvert Stadium med Omhu våger over at opretholde den Offentlighed, som altid og ikke mindst under en politisk Situation som den nuværende i lige Grad er stemmende med Befolkningens naturlige Krav og Sagens sande Interesse. —

I Henhold hertil besvare vi således de ærede Herrers Skrivelse bekræftende, idet vi som Forretningsudvalg for Folketingets Venstre ligesom hidtil ere bemyndigede til at modtage Meddelelser og Forslag, som fra anden Side agtes tilstillede Partiet og foreløbig at for-

handle disse.

I Sager, med Hensyn til hvilke der er nedsat Udvalg, foregår Forsøget på Samarbejde sikrest og naturligt gennem disse Udvalg, hvor alle Grupper ere repræsenterede. Da der imidlertid ikke er nedsat Udvalg om Finansloven, hvortil Hovedinteressen for Tiden knytter sig, henstille vi, om ikke her var et Forhold, hvor Forsøg fra forskellige Sider om at opnå Enighed om Ændringsforslag til denne Sags 2^{den} Behandling var betimeligt. —

Efter Bemyndigelse af Folketingets Venstre
København d. 31 Maj 1881 C. Berg. V. Hørup. Jens Busk.

Koncept af Fr. Bojsen.

I gensvar på æret skrivelse af Dags Dato skal vi meddele at de tidligere medlemmer af finansudvalget fra de af os repræsenterede grupper ere bemyndigede til at forhandle med dHerrer om opstillingen af ændringsforslag til 2^{den} behandling af finanslovsforslaget.

Fr. Bojsens ark. i R.A. 5180. Trykt i Morgenbladet 4/6 81.

Efter hærlovens vedtagelse i sommeren 1880 havde de moderate vundet initiativet overfor regeringen (Jfr. s. 143), men i længden kunne de ikke fastholde det overfor en lidet imødekommende regering og med de radikale i ryggen. De måtte også slå ind på protestpolitikken, og efter Estrups opløsningsvalg 24/5 81 nærmede de to grupper sig hinanden. Bojsen har i sine erindringer kommenteret dette og det følgende brev således: "Blandt mine papirer findes den korrespondance, der indledede forståelsen mellem venstregrupperne og førte til samarbejde igennem delegerede, et forhold, der fortsattes indtil 1884. (s. 105). Set fra Hørups perspektiv har dette samarbejde så meget lettere kunnet indgås, som partiets radikale profil var blevet styrket gennem samarbejdet med fritænkerne, og Berg låst fast til dette samarbejde.

Nr. 79. Berg, Busk og Hørup til C.C. Alberti, F. Bojsen og L.C. Nyholm, 30/11 1881.

Til D.'Herrer Folkethingsmænd Alberti, Bojsen og L.C. Nyholm!
I Henhold til den mellem os førte Brevvexling i forrige Samling til-lade vi os herved efter Bemyndigelse af "Folkethingets Venstre" at

henstille til Dem, hvorvidt Deres Partier maatte dele Ønske med os om en Forhandling igjennem Delegerede om den nuværende politiske Stilling om de Skridt, som Oppositionen maatte finde det betimelig at foretage. Vi tilføie, at saafremt Deres Partier billige, at en saadan Forhandling finder Sted ere vi bemyndigede til paa vort Parties Vegne at deltage deri. Senere end til Løverdag burde vel den nævnte Forhandling i bekræftende Fald ikke opsættes.

Kjøbenhavn den 30 Novbr. 1881 C.Berg. Jens Busk. V.Hørup.

[Påtegnet:]

Tiltrædes. Til Tjeneste Løverdag f.ex. kl: 11.

F. Bojsen

ligeledes

L.C.Nyholm

Fr. Bojsens ark. i R.A. 5180. Brevet findes også i koncept, skrevet med Hørups hånd, i Bergs arkiv i R.A. 5115.

Brevvexling i forrige Samling: Brev nr. 78. Der havde været endnu et opløsningsvalg 26/7.

Imens gik samarbejdet sin skæve gang i Morgenbladets bestyrelse og redaktion. Til belysning heraf indsætter jeg følgende meget nøgterne brev fra Ernst Brandes fra 1881:

Kjære Georg.

15/12

Af Dit Brev til Moder seer jeg at Du mangler Efterretninger. Derfor følgende, der vel kun er personlige og maaske gale Indtryk; men dog kan være bedre end aldeles ingen Efterretninger.

Jeg troer at Berg er uhyggelig tilmode over Mgbl. og gnaven ved Alliancen med det lit. V. [litterære venstre].

Grundene er først de gle som Du kjender, nemlig: Larsens Øretuderi og savnet af hans personlige (juridisk og politisk kyndige) Assistance, for hvilken Skrams totale Uvidenhed ingen Erstatning er. — Dernæst Skrams Fornemhed og dumme Ignoreren af hele Bergs Sommervirksomhed. B har i sine Provindsaviser forklaret sin Politik og sine Planer, har polemiseret imod Autoriteter osv; Mgbl. har ikke fortalt sine Læsere Noget derom, og er ikke kommet ham til Undsætning, da, f.Ex Nationaltidende gjorde Nar af ham. Skram siger dumt fornemt: "jeg gider ikke røre ved det Skit". Til Gjengæld foragter og hader B. nu Skram, saa at ham ikke gider tale med ham. — Dernæst Edwards Skrivers i "U og H" ["Ude og Hjemme"] og Forsømmelsen af Mgbl — og af det politiske Arb. (efter Bergs Begreber). — Dernæst (og som Følge af Skrams Arbeidsudygtighed) Mgbl's forøgede Udgifter. Skram har en forstaaelig Lyst

til at antage megen Medhjælp i Redaktionen og til at betale forholdsvis godt derfor. De forøgede Udgifter opspise stadigt rigeligt den ringe Fremgang i Abonnén, og for B er der saaledes slet ingen Udsigt til at faae pekuniaier Erstatning for sit Afkald paa den absolute Myndighed ved Bladet og for den Skade som Alliancen med det litteraire V. gjør ham. Og han frygter øiensynlig for at denne Alliance vil skade ham hos Befolkningen.

Grundtvigianerne begynde at blive betænkelige. F.Ex.En Høiskoleforst Jens Lund (der assisterede Edv. paa Langeland) har taget Anstød af Clareties "Hs. E. Ministeren". — Han erklærede den i Selskab hvor B. var tilstede for usømmelig og liderlig, og havde forbudt sine Døtre Læsningen af Bladet. Berg siger han har faaet en Bunke Breve om denne Roman og er kjed af det Vrøvl. — "Palmær" bliver af B fundet atheistisk — Skrams Anmeldelse af Pontoppidans Bog er bleven udskjældt af Dagbl, der beskylder Skram for at have udpillet de svinske og liderlige Steder af Bogen. Berg synes at Dgbl har Ret i Sagen, om end Formen for Angrebet var gemeen af Dagbl; der naturligvis væltede Skylden over paa ham (B). — B finder Gjellerups Opræden overfor Universitetet urigtig, han misbilliger den omarbejdede Afhandlings Udgivelse som prisbelønnet, og han ærgrer sig over at Mgbl tog hans Parti — Og Berg frygter nu at alt dette og mange lignende Enkeltheder naar de behørigt udbyttes af Modstanderne skal skade ham.

Desuden kan han slet ikke mere hitte ud af hvor langt det litteraire V. vil gaae. Først Gj's [Gjellerups] Rødtjørn og nu [Ibsens] Gjengangere — Bergs Kone er ikke uden Indfl. paa ham, hun var for nylig her i Byen, for at undersøge Stemmningen, og hun var øiensynlig bange. Hun skal være ganske forstandig, grundtvigiansk, og Eva kan se Mandens fremtidige Storhed.

Hørup kunde maaske tale B til Rette eller rettere tale fornuftigt med ham og høre hvad han vil og ikke vil; men jeg troer slet ikke Hørup for Tiden vil tale ham til Rette. Jeg troer Hørup venter. Maaskee gaar Estrup, saa bliver vel Krabbe Minister, og Berg Formand i Folkethinget, i saa Fald er det neppe passende at han er Medudgiver af Mgbl, saa stryger Berg sit Navn derpaa uden Rabalder. — Kommer Katastrofen forinden, det vil sige erklærer Berg en smuk Dag sin Misfornøielse med Mgbls religiøse Retning, saa overveier Hørup formodentlig om han troer sig stærk nok til at bryde med B, i saa Fald slutter han sig til Eder, og saa maa Berg give efter og træde ud af Redaktionen; troer Hørup sig for svag saa holder han sig til Berg, og saa bliver Edv den lille.

Ligesom jeg troer at Gjengangere vil forskrække Berg, saaledes troer jeg at det vil forskrække mange andre, og at det vil give den "Molbech-Scaveniuske" Retning en forøget Styrke. Jeg antager der vil blive reist et forfærdeligt Brøl imod "Retningen".

Kampen mellem det litteraire Høire og Venstre skal vel sagtens nu gaae løs paa Kniven, eller rettere, dHerrer skulle vel nu gjensidigt vælte Skambøtterne over Hovedet paa hinanden. Molbech har jo nu overtaget Dagbl æst. Anm., og han er kapabel at vælte meget Skit ud af sig. Schandorffs offentliggjørelse af M's Privatbrev var heller ikke for fiin, som Svar derpaa kom Dagbl. Udskjælden af

Skram; og bliver det saadan ved saa bliver det ækelt. Igaar besørgede Molbech i Dagbl Afrakningen af Else.

Berg er et Stemningsmenneske; det er ikke helt umuligt, at han dreier om; men jeg troer det ikke, var han vis paa at faae Hørup med sig, saa troer jeg at han for længst havde sagt sig løs fra Edv og Konsorter.

Embedet i Kjbhvn vil Du nok have og derfor opgive Berlin. Jeg troer I gaaer for langt eller rettere for hurtigt til Venstre til at Du faaer det. Var Du nu dér hvor Du var for 10 Aar siden, saa kunde Du magelig blive Professor, og om 10 Aar saa kunde Du vel blive Prof paa Dit nuværende Standpunkt.

Din Ernst.

Clareties: "Hs. Excellence Ministeren", Romanføljeton i Morgenbladet 6/8-11/11.

"Palmær": Føljeton i Morgenbladet af og om den svenske forfatter Henr. Bernh. Palmær.

Skrams Anmeldelse: Af Henrik Pontoppidans "Stækkede Vinger" 3/12.

Gjellerups Optræden: Karl Gjellerup havde i foråret 1881 fået universitetets guldmedalje for en prisafhandling, "Arvelighed og Moral". Da han senere udgav den i omarbejdet form, forlangte konsistorium ordene "tilkjendt Universitetes Guldmedaille" strøget på titelbladet. Gjellerup skrev om sagen i Morgenbladet 8/11 og 10/11, og bladet havde 9/12 en leder om den.

Molbech: Under den skærpede kulturpolitiske konfrontation havde redaktionen af Dagbladet bedt Chr. K. F. Molbech anmelde S. Schandorphs "Thomas Fris Historie" i stedet for bladets sædvanlige litteraturanmelder M. Galschiøt. Anmeldelsen var anonym, men Schandorph var klar over, at Molbech havde skrevet den. I en af sine teateranmeldelser gav han Molbechs stykke "Opad" et par ord med på vejen (1/12). I et privatbrev undskyldte han dette overfor Molbech, som han ikke længere kunne tro havde begået en så lavsindet anmeldelse. Molbech svarede ligeledes privat, at han havde skrevet den og stod ved den. Det er disse breve, Schandorph offentliggjorde i Morgenbladet 13/12. Et par dage efter fratrådte Galschiøt sin stilling ved Dagbladet i protest mod tilsidesættelsen, og Molbech efterfulgte ham.

Else: En Julefortælling af Alexander Kælland.

Nr. 80. Morgenbladets redaktion ved Hørup til *Bj. Bjørnson*, 11/8 1882. Telegram.

Kbh. 11/9 [s: 11/8] 1882.

Hr. Bjørnstjerne Bjørnson!

Tillad det danske Morgenblad at bringe Dem sin hilsen og lykønsning paa en festdag for Dem og Deres fædreland, der viser tilbage paa 25 aar af et daadkraftigt, for hele Norden frugtbringende liv, i kamp

og udvikling, fra maal til høiere maal, snart under bifald, oftest gennem modstand, altid i skjønhed og kraft. Tanken gaar med Synnøve Solbakken tilbage til ungdommens solskinsdage, der prises af alle. Vor hilsen gjælder dog først og fremmest manddommens større og dybere virkende kald, hvor følget delte sig, men hvortil fremtiden vil knytte sine baner. Vær hilset da, som De staar i dag. I politikken rensende flaget og løftende det højere, i aandslivet banende nye veje. For tanker og haab, i agitationen stridende blandt Deres landsmænd med den lidenskabens gode magt, der tilsidst alene gjør forskjel mellem mand og mand, mellem smaat og stort. Sejer for Dem og Deres!

Morgenbladets redaktion
ved V. Hørup.

Universitetsbiblioteket i Oslo. Trykt i Bj. Bjørnsøns Brevveksling med Danske 1875-1910.: Bd. I: 210.

Skrevet i anledning af Bjørnsøns 25 års forfatterjubilæum. Fra Danmark deltog Holger Drachmann, Erik Skram og Henriette Steen. Det var ved den lejlighed Skram traf sin senere kone, Amalie Müller, og Drachmann skrev digtet, "Til Aulestad", som foranledigede hans brud med Georg Brandes. (Se Emmy Drachmann: Erindringer: 178f).

Nr. 81. Søren Svarre til *Hørup*, 20/11 1882. Koncept.

Østsjællands Folkeblads Redaktion.
Kjøge, d. 20. november 1880.[!]

Hr. Folketingsmand V. Hørup.

Det skyldes en Hukommelsesfejl, naar jeg en Tidlang har levet i den Tro, at der i Aar skulde afholdes en almindelig Generalforsamling i Selskabet Østsjællands Folkeblad. Overdragelsen fandt sted i 1879 og Udvalget skal i Følge den sidste Beslutning kun fornys hver 4. Aar. Det er altsaa først til næste Aar, at Generalforsamlingen skal finde Sted. Jeg har nu indbudt det staaende Udvalgs Medlemmer til Lodtrækning og selskabelig Sammenkomst paa Lørdag og tænker mig Muligheden af, at De ogsaa kommer herved, hvis Deres Arbejde tillader det.

Jeg har nu gjort et Overslag over de med den typografiske Fremstilling af Morgenbladet forbundne Udgifter, og skjønt jeg ikke tvivler om, at denne Beregning i og for sig er paalidelig i Hovedsagen, vil jeg dog hellere forhandle Sagen mundtlig for Dem. Der er naturlig-

vis ved Bedømmelsen af et saadant Arbejde en Mangfoldighed af Forhold at tage i Betragtning, som hver for sig kan være ubetydelige nok, men som i Forening lægger et ikke ringe Lod i Vægtskaalen. For blot at nævne et eneste af disse Forhold, anfører jeg, at det med Hensyn til Arbejdslønnen er et ikke uvæsentligt Punkt, om der kan skabes en delvis billigere Arbejdskraft ved stadig at have blot nogle enkelte Lærlinge ved Siden af Typograferne. Men Forudsætningen for, at der overhovedet kan anvendes en saadan Arbejdskraft i et Kjøbenhavnsk Avissætter, er naturligvis, at De har en energisk og dygtig Faktor. Saaledes er der adskillige Momenter, som kan tages i Betragtning i en Samtale, hvor de lettelig kan korrigeres ved nogle faa Ord, medens det er vanskeligt at tumle med dem i et Brev. Nu har jeg imidlertid som sagt bestemte Tal at gaa ud fra, og hvis De ønsker Sagen afgjort i den nærmeste Fremtid, skal jeg komme ind med mine Oplysninger, naar De opgiver mig en bestemt Dag. Fast nærer jeg ganske i Almindelighed en Tvivl om, at De vil kunne indvinde synderligt ved at anskaffe et Bogtrykkeri til Morgenbladet og selv drive dette. Af Statistiske Meddelelser om Typografien i Danmark ses det nemlig, at medens en flink Avissætter i flere af de kjøbenhavnske Højreblade, f.Ex. Dagbladet og Berlingske Tidende, vil kunne tjene ca. 30 Kroner om Ugen, er Sætterne ved Morgenbladet enten stillede under en forholdsvis meget lav Beregning eller sætte for en fast Løn af 20 Kroner om Ugen, hvilket ubetinget er en altfor lav Løn for en kjøbenhavnsk Avissætter, der næsten aldrig har Frihed om Aftenen sammen med andre Arbejdere. Naar derfor de to Bogtrykker-Familier, som lever af Morgenbladet – og Valentin & Lund har næppe meget andet Bogtrykkerarbejde – saa er derved at bemærke, at i det mindste den ene af disse Familier kan leve højt af det, der indvindes ved den for lave Sætterløn. Under de nuværende Forhold bliver dette jo imidlertid en Sag mellem Valentin og hans Sættene, men naar Morgenbladet selv var Arbejdsgiver, vilde det dog maaske ikke være saa heldigt, at det bød sine Arbejdere daarligere Kaar end noget af Højrebladene. [Overstreget: Som De vil se, stikker Typografen endnu i Ærmet på Deres Kollega i Kjøge].

Der er ogsaa en Side ved Sagen, jeg ikke bør overse. Naar De i Dag kjøber et Bogtrykkeri, betaler det med – jeg vælger et vilkaarligt Tal – 20.000 Kr og tager det i Brug i Morgen, saa er det i Overmorgen ikke stort mere end Halvdelen værd. Var der Tale om et Provsbladtrykkeri vilde jeg ikke tage i Betænkning at sige, at det næppe var mere end en Trediedel værd, naar det skulde ansættes i Penge. Saa længe Betingelserne for, at det kan drives med Udbytte er til Ste-

de, er Forholdet naturligvis et andet, og det kan siges at have sin fulde Værdi.

Imidlertid er det jo meget muligt, at det alligevel vil være en Vinding af væsentlig Betydning, om Morgenbladet selv anlægger et Bogtrykkeri. Derom kan jeg ingen virkelig Mening have med de forhaandenværende Oplysninger, men som sagt, hvis De ønsker en i det væsentlige paalidelig Fremstilling af Sagen, saa staar jeg til Deres Tjeneste naar som helst.

Jeg lader ogsaa i Aar udtrække Aktier og Afdrag til et Beløb af 450 kr. Med Fragtmanden sender jeg i Morgen en Fodpose og en Spilledaase i det Haab, at det ene Instrument vil varme Legemet og det andet – Sjælen.

Med Tak for sidst til Deres Frue og Dem
Deres hengivne
Svarre Sørensen.

Søren Svarres ark. i R.A. 6410.

Nr. 82. Hørup til *Søren Svarre*, 22/11 1882

22-11-82

Hr. Redaktør Svarre Sørensen.

Tak for Deres Uleilighed med Morgenbladet, jeg anser det for meget sandsynligt, at De har Ret i Deres Formening om, at der dog maaske ikke vil være stort tjent ved at trykke det selv. Jeg venter at komme til Kjøge endnu i dette Aar, ikke på Lørdag – jeg takker for Indbydelsen – men en anden Dag, hvor jeg kan have Dem et Par Timer for mig selv, vi kunne da tale mere derom. Korsgaard har lovet at sende de ønskede udenlandske Artikler først i næste Uge.

Spilledaasen vandt udelt Sympathi hos Børnene og min Kone siger, at Fodposen er meget kjøn.

Venligst Hilsen til Dem og Frue fra os alle.

Deres hengivne
V. Hørup.

Søren Svarres ark. i R.A. 6410.

Nr. 83. Søren Svarre til *Hørup*, 20/4 1883. Koncept.

Østsjællands Folkeblads Redaktion.
Kjøge, d. 20/4 83.

Hr. Folketingsmand Hørup.

Med en tidligere Erfaring for Øje har jeg slet ikke tænkt mig Muligheden af, at De vilde gaa ind paa en Forhøjelse af Abonnementsprisen; men efter at De selv har fremdraget dette Punkt beskjæftiger dette Spørgsmaal mig saa meget mere, og jeg er nu kommet til et noget andet Resultat end mine Bemærkninger til Dem lod formode. Forholdet er jo det, at vore nærmeste Fæller, Bladene i Roskilde og Ringsted forlængst har, og at Næstved Tidende i den nærmeste Fremtid vil forstørre Formaterne uden at forhøje Prisen, og at jeg for et Par Aar tilbage forgjæves har gjort Forsøg paa at tilvejebringe Enighed om en Forhøjelse. Jeg tror nu ikke, at et nyt Forsøg i den Henseende vil føre til noget Resultat, og jeg har derfor heller ingen Lyst til at gjentage det. Paa den anden Side nærer jeg imidlertid ingen synderlig Betænkelighed ved at Østsjællands Folkeblad holder en lidt højere Pris end disse Blade. Hvis et saadant Forhold behøver nogen Motivering, synes det mig tilstrækkeligt at henvise til den væsenlige Omstændighed, at disse Blade have mange flere Avertissementer end Ø.F. Det forekommer mig, at Abonnenterne bør udrede en Brøkdæl af de forøgede Udgifter og at dette bør ske allerede fra Juli Kvartal. Hvis De nu tro at kunne skjenke denne Betragtning Deres Bifald, saa bliver det næste Spørgsmaal: hvormeget vi tør lægge paa. 25 Øre synes mig for lidt og 50 Øre er muligvis for meget. 50 Øre er i dette tilfælde et Tal, som Folk alt for let kan regne. 50 Øre, siger de, det er 2 Kroner om Aaret en Fjerdedel mere end den gamle Pris, og da Avisen kun [er] blevet en Fjerdedel større, saa vil de vistnok tro, at de selv har betalt Udvidelsen og intet har at takke for, hvilket jo dog ikke vil blive Tilfældet. Jeg er bleven staaende ved 35 Øre, for den enkelte betyder det ikke mere end 25 Øre og regner Abonnenten ud, hvad denne Tilgift udgjør for et Aar, faa de en Facit, der staar meget nærmere 1 end 2 Kroner. — Det spiller altsammen en Rolle. Maaske De vil meddele mig Deres Mening herom inden Mødet paa Tirsdag.

Deres hengivne
Svarre Sørensen

Søren Svarres ark. i R.A. 6410.

Nr. 84. Hørup til *Søren Svarre*, 21/4 1883.

Hr. Redaktør Svarre Sørensen!

Jeg er enig med Dem om at vove Forsøget og jeg anser ogsaa 35 Ø. for den tryggeste og snedigste Tillægssum.

Venlig Hilsen!
Deres hengivne
V. Hørup.

d. 21-4-83.

Søren Svarres ark. i R.A. 6410.

Nr. 85. Hørup til *Georg Brandes*, 5/12 1883.

Nørresøgade 23. d. 5 Debr. 1883.

Kjære Dr. Brandes!

Efterat have slidt mig gennem det meste af Morgenbladet uden endnu at have naaet Rigsdagstidenden, er det mig klart, at jeg ikke bliver færdig med "Registret" inden Jul og følgelig endnu mindre saa tidlig, at det kan komme Dem til Nytte i et Arbejde, der skal ud endnu i Aar.

Lad det derfor gaa uden mig, De taber ikke noget ved de positive Detailler, som dog intet Menneske bryder sig om, og De slipper for at trækkes med en individuel Forklaring, som De maaske hverken har Lyst til at acceptere eller modsige. Skulde De imidlertid have besluttet, som det synes mig, at De ogsaa antydede, at opsætte Sagen til næste Hæfte, saa gjør jeg, da jeg nu har begyndt paa det, en Slags Oversigt færdig, som naturligvis vil være til Deres Tjeneste; men jeg gjør det alligevel, for min egen Skyld, tag altsaa intet Hensyn dertil.

Deres hengivne V.Hørup

Brandesark. i K.B. Georg Brandes, der var vendt hjem fra Berlin, havde ønsket at medtage Hørup i sin bog, "Det moderne Gjennembruds Mænd", men det blev ikke til noget i første bind, og andet bind udkom ikke.

Registret: Dvs. en fortegnelse over Hørups væsentligste artikler i Morgenbladet. Det er desværre gået tabt. Jfr. brev 213 s. 366.

en Slags Oversigt: Trykt under titlen "Politisk Tilbageblik" forrest i "Hørup i Skrift og Tale" efter hans manuskript, som lå blandt hans papirer efter hans død.

I det følgende bringes de bevarede breve fra forhandlingerne om Morgenbladets reorganisering pr. 1/1 84. Brødrene Brandes' reaktion på Bergs opsigelse af kontrakten ses bl.a. i Brandesbrevvekslingen, som også indeholder oplysninger om de interne forhold på bladet i de foregående tre år. Se også G. Brandes' anonyme artikel i (norsk) Dagbladet 21/1 84. Selve begivenhedsforløbet i forbindelse med opsigelsen og de implicerede parters offentlige vurderinger af det fremgår af en avispolemik i februar 1885: Edv. Brandes: "Hr. Bergs Angreb" (Pol. 9/2), Korsgaard: "En Beretning" I-II (Morgenbladet 10/2 & 11/2), Hørup: "Hr. Bergs Beretning" (Pol. 12/2) og Korsgaard: "To Fredsvenner" (Morgenbladet 13/2). Korsgaards artikler er baseret på den utrykte beretning af Berg om Morgenbladets ejendomsforhold fra 15/11 84, som ligger i De bergske blades ark. i R.A. (Private inst. nr. 10106 pk. 1).

Angående Morgenbladets kontrakt se s. 146f. Bergs motiver til at opsigte kontrakten med Edv. Brandes og Hørup var næppe så mystiske, som Hørup siden ville gøre dem til, da han kort efter århundredskiftet betegnede bruddet som "den mørkeste Gaade i hele Aarhundredets Politik". (Skrift og Tale III: 364). Det var snarere et forudsigeligt resultat af Hørups egne bestræbelser på enten at tvinge Berg til helt at tilslutte sig sin radikale linie eller at sprænge ham ud af den radikale gruppe og kompromittere ham politisk. Han ville forhindre ham i at blive leder for en samlet opposition. Og vel vidende, at netop dette var Bergs mål, stillede han sig i vejen for det, så Berg måtte tage et brud for at nå det. Der er bevaret et brev fra Berg til hans hustru, Maren Berg, i dennes arkiv i R.A. fra 15/12. Berg har på det tidspunkt ikke forudset, at bruddet ville føre til en deling af partiet. Jeg har aftrykt brevet som nr. 87.

Nr. 86 Berg til *Edv. Brandes*. 12/12 1883.

Hr. Dr. Edvard. Brandes!

Idet jeg herved venligst anmoder Dem at ville lade følge tilbage med Budet hoslagte Original og Gjenpart af min Meddelelse, den sidste medundertegnet Deres Underskrift, saa at jeg i Dagens Løb kan levere hr. Hørup den første og faa hans Medunderskrift paa den sidstnævnte, tillader jeg mig at tilføie, at jeg selvfølgelig maa ønske en personlig Forhandling med Dem angaaende denne Meddelelse, helst i Begyndelsen af næste Uge.

Deres ærbødige
C. Berg.

Kbh. 12/12 83.

Ifølge det imellem Aktieselskabet "Morgenbladets Udgivere" og Morgenbladets Eiere bestaaende Kontraktforhold skulle sidstnævnte,

dersom de med Udløbet af 1883 ønske Forholdet løst og fremdeles ville bevare deres Eiendomsret til Bladet, istedetfor at lade denne overgaa til Aktieselskabet, gjøre Meddelelse herom inden 15 Decembr. 1883 til Selskabets Bestyrelse.

Da Eierne have foretrukket fremdeles at opretholde deres Eiendomsret, paaligger det mig som Eiernes Befuldmægtigede ligeoverfor Aktieselskabet, herved at gjøre Bestyrelsen den nævnte Meddelelse, idet jeg tilføier, at Selskabets Aktiekapital med paaløbne Renter vil blive udbetalt af mig paa Eiernes Vegne, naar Kontraktmæssig Opgjørelse meddeles mig af Bestyrelsen.

Kjøbenhavn, den 12 Decembr 1883

Ærbødigst

C. Berg.

Til Bestyrelsen for Aktieselskabet "Morgenbladets Udgivere",
Kjøbenhavn.

At foranstaaende Gjenpart er ligelydende med den os under 12 Marts [December?] 1883 gjorte Meddelelse bevidner

Bestyrelsen for Aktieselskabet "Morgenbladets Udgivere"

d.u.s. 1883

C. Berg.

Edv. Brandes.

V. Hørup.

Edv. Brandes' ark. i K.B. Utilg. 447. & De bergske blades ark. i R.A. 10106. Personlig Forhandling: Berg havde møder med Hørup d. 16. og med Brandes d. 17. Han tilbød Hørup en andel i bladet, og han skulle fremdeles være medlem af bestyrelsen. Da Hørup afslog dette, lovede Berg at spørge ejerne i Kolding, om de ville tilråde en overdragelse af bladet til Hørup. Men selv ville han ikke anbefale det.

Nr. 87 C. Berg til *Maren Berg*, 15/12 1883.

Kjøbenhavn 15/12 83

Kjære Maren!

Jeg kommer nu Kl. c. 12 tilbage fra Kasinomødet. Taktfuldere, livligere, velvilligere Forsamling har jeg neppe nogensinde talt for. Hele Salen var fyldt over det politireglementerede Antal mindst 1700, medens et uhyre Tal fyldte Gaden uden at kunne komme ind. Foreningen tæller nu over 4000 Medlemmer; saaledes flere end Høires. Først Fabrikant Krüger aabnede, saa Svend Høgsbro Dirigent, saa Ba-

ger Marstrand paa Bestyrelsens Vegne; derefter de fire bestilte Talere i den imellem os aftalte Orden Oktavius Hansen, Berg, Hage, Bojsen; de talte alle 4 godt og høstede stort Bifald, jeg fik ikke den mindste Part – saa Pingel heldig under stormende Jubel paa Bestyrelsens Vegne saa slut Kl 10 1/2 godt. Ja Nielsen Petershville var der – maaske han meddeler Dig sine Indtryk. Hostrup, Klein, Broberg m.fl. af den Slags Folk var der. –

Folk var overordentlig tilfredse! Men saa indbydes vi til et Aftensbord, skraas overfor – alle 4 Talere. C. 100 Mskr var tilstede. Alt gaar bravt en Tid, men saa rejser Dr. Pingel sig – som sindssyg og rasende taler han løs paa Drachmann som var tilstede efter Bestyrelsens Indbydelse, Pingel er selv i Bestyrelsen, skjelder ham ud for en Usling, hvis han ikke forsvare sig. Der blev et Hurlumhei, mange forarges, mange raabe Bravo. Dirigenten ved Bordet Fabrikant Hagemann erklærede at denne Sag ikke vedkommer Mødet – og hæver Bordet, men mange vil tale, en anden Dirigent skal vælges – de andre blive; jeg gaaer. Flere vil absolut have mig til at blive, jeg sagde til Dirigenten, at man skulde have undladt at indbyde os her, naar man ikke kunde fri os for saadanne private, Mødet uvedkommende Skandaler, jeg skyldte min Stilling at gaa. Noget efter jeg var kommen hjem, kom Hr. [Johan A.] Neiiendam, han yttrede, at han havde sagt, at de to, Pingel og Drachmann, skulde fjerne sig og helst afgjøre Sagen paa en anden Maade, og Selskabet burde have Ro – ellers gik han. Nu falder Hørebladene naturligvis over dette, og fordunkler dette overordentlig vellykkede Møde! – Disse literære Msker dog! Mere veed jeg ikke – og er saare glad over at være kommet ud deraf!

I Onsdags Aftes opsagde jeg Kontrakten med Aktieselskabet "Morgenbladet" og staa nu juridisk ene; jeg anmodede Hørup og Brandes om at udsætte den af mit Skridt nødvendiggjorte Samtale med dem til efter den 15.de, da saamange Ting lagde Beslag paa mig i denne Uge. Der er stor Snak i byen "i Ringen" om den Sag, de sige, at Hørup og Brandes ere kastede ud af Morgenbladet. Jeg har ingen kastet ud – thi enten Eiendomsretten forbliver hos mig eller gaar over til Aktieselskabet, kunne DHrr. jo godt blive, dog ikke paa den Maade, Brandes hidtil har tjent Sit og heller ikke paa den Maade, Hørup hidtil har redigeret – thi i det sidste Halvaar har han skrevet meget lidt, og egentlig kun i Oktbr., og ellers gaar det med 3 Fritænkere derinde. Selvfølgelig vil jeg intet Brud have, naar det – indenfor Samvittighed og Ret – kan undgaaes.

[...]

Din Berg
Hils alle

Maren Bergs ark. i R.A. 5115.

Kasinomødet: Med oprettelsen af henholdsvis Frederiksberg og siden Københavns liberale Vælgerforening var der omsider skabt et liberalt oppositionsparti i hovedstaden. Kasinomødet var Københavns liberale Vælgerforenings første offentlige møde. Det blev holdt 15/12 med overvældende deltagelse.

Høres: Højres Arbejder- og Vælgerforening.

Nielsen, Petershvile: Tidligere folketingsmand Jens Nielsen fra gården "Petershvile" på Hørups hjemegn. Han havde ved valget 1872 anbefalet Hørup.

rejser Dr. Pingel sig: Drachmann havde i sin indsigelse mod Georg Brandes' omtale af ham i "Det moderne Gjennembruds Mænd" sammenlignet Brandes med kritikeren Clemens Petersen, der i 1869 var emigreret til USA p.gr.a. en homoseksuel affære. (Dagbladet 11/12). Pingel troede fejlagtigt, at Drachmann havde sigtet Brandes for homoseksualitet og forlangte en forklaring, men Drachmann forstod ikke i situationen hans mening. (Se herom Drachmannbrevvekslingen II: 270-73 med noter og Brandesbrevvekslingen III: 369-71). Oprinet endte med, at der blev skaffet ro, så fællesspisningen kunne fortsætte.

jeg skyldte min Stilling: Nemlig som formand for folketinget.

3 Fritænkere: Må være Edv. Brandes, Erik Skram og – vel nok – J.J. Ipsen.

Nr. 88. J.L. Hansen, Kolding, til *Berg*, 18/12 1883. Telegram.

Vort Svar paa Deres Brev vil afgaa i Aften og være i København Onsdag Middag. Vi gjøre Dem alt nu opmærksom paa at Svaret vil foranledige Forhandling saavel med Venstregrupperne paa Rigsdagen som med Aktieselskabet og mulig med begge i Forening, hvilket vi derfor bede Dem foranlediget afholdt imorgen, saafremt endeligt Svar til Hr. H. efter Deres Brev skal afgives i Løbet imorgen. [...].

Hansen

Påtegnet af *Berg* på bagsiden:

Spurgte Hørup om en eventuel Sammenkomst med Aktionærerne. Han syntes, at det var unødvendigt.

C. Berg.

C. Bergs ark. i R.A. 5115.

Vort Svar: Brevet fra ejerne i Kolding er ikke bevaret bortset fra citatet i brev 89 og 91.

Deres Brev: Kendes ikke.

en Forhandling: Berg indkaldte til partimøde i folketingets venstre – dog med udelukkelse af Hørup og Brandes – d. 19. Berg spurgte her, om bladet burde overdrages til 1) Brandes og Hørup, 2) Hørup alene eller 3) to radikale og en moderat. Samtidig sendte han brev 89 til den moderate gruppe med de samme spørgsmål. Begge grupper vedtog den tredje mulighed.

Påtegningen: Hørup havde ikke lagt skjul på, at han anså Bergs forespørgsel hos aktionærerne i Kolding for et spil for galleriet.

Nr. 89. C. Berg til *Fr. Bojsen*, 19/12 1883.

Kjøbenhavn 19/12 83.

Hr. Bojsen!

Da Morgenbladets Eiere har opsagt det nuværende Aktieselskab for Udgivelse af Morgenbladet til første Januar 1884, og der i Anledning deraf er forhandlet om en ny Ordning, i hvilken Henseende jeg har forespurgt om mine Medeieres Mening.

Jeg har idag og først i dette Øieblik modtaget et længere Svar, der forudsætter Forhandling mellem Eierne og det fratrædende Aktieselskab. Der er imidlertid et afgjørende Punkt, om hvilket de udtaler sig bl. Andet saaledes: ”Det forekommer os nemlig, at den hele politiske Stilling er saaledes, at en Overdragelse til en Anden, det være sig til et Aktieselskab eller til en enkelt Mand, er af en saa alvorlig Betydning, at vi nok kunne have Grund til at forlange, at de nuværende Rigsdagsmænd af Venstre, hvoraf flere maaske har været med til at stifte ”Morgenbladet” tages paa Raad med særlig naar vi see hen til den Samvirken mellem Grupperne, som nu finder Sted, og som nødvendig maa fortsættes”.

Derefter udvikles, at man vilde finde det heldigere, om Morgenbladets Bestyrelse kom til at bestaa f.Ex.af 3 Medlemmer* valgte af Oppositionen 1 fra de Moderate, 2 fra os, eller 1 fra hver Gruppe og 1 særlig af Hensyn til Kjøbenhavn.

Tillad mig at rette det Spørgsmaal til Dem, hvilken af de tvende Ordninger – en enkelt Mand – eller 3 Mænd antager De, at Deres nærmeste Venner vilde finde formaalstjenligst.

Privat og fortrolig: Den enkelte Mand, hvorom der er Tale skulde være Hr. Hørup.

*alle uden for Rigsdagen.

Deres Berg.

Fr. Bojsens ark. i R.A. 5180. Bojsens skriver i sine erindringer herom bl.a.: ”Da Europæerne havde tilbudt at overtage bladet for egen regning, lader Berg ”ejerne” tage initiativet til en henvendelse til os for at gøre bladet til fællesorgan. De i brevet stillede forslag gik ud på at skille Brandes ud og få en mand fra vor side (mig) istedet. Jeg havde dog ingen tvivl om, at Hørup ikke vilde skille sig fra Brandes, så at forslaget også vilde medføre Hørups bortgang. Jeg svarede, at jeg var villig til at tiltræde som medudgiver af bladet, når Brandesianismen blev kastet overbord, så at ikke alene Brandes’s navn udgik, men også hans virksomhed.” (s. 125).

Nr. 90. Fr. Bojsen til *C. Berg*, 19/12 1883.

Hr. Berg!

Vor Gruppe har forhandlet om det af Dem opstillede spørgsmål angående ”Morgenbladet”. Med hensyn til de tvende berørte alternativer er vi enige om ønskeligheden af en ordning, der tilsigter at gøre bladet til et udtryk for venstregruppernes samarbejde, medens vi henstiller til Dem at vælge om de to medlemmer af den eventuelle bestyrelse skal tilhøre Deres politiske gruppe eller måske den ene særlig repræsentere København, medens det tredje medlem vælges af os under forudsætning af nærmere forhandling om den dermed følgende deltagelse i bladets ledelse og det øvrige arrangement.

Deres hengivne

Privat: Repræsentanten for vor side tænkes at være mig. F. Bojsen

De bergske blades ark. i R.A. 10106.

Nr. 91. *C. Berg* til *Hørup*, 19/12 1883. Afskrift.

Kbhvn 19/12. 83.

Hr. Hørup!

Jeg har lojalt forelagt mine Medejere det Spørgsmaal, om de for deres Vedkommende vare villige til at afhænde ”Morgenbladet” enten til det nuværende eller et andet Aktieselskab eller til en enkelt Mand, særlig Hr. Hørup, og i saa Fald paa hvilke Betingelser. I denne Anledning har man svaret, at Spørgsmaalet, som naturligt er, er et dobbelt: et politisk og et pekuniært. Hvad den politiske Side angaar skriver man bl.A. Følgende:

”Vi ville ikke modsætte os at afstaa vor Ejendomsret til Bladet, naar dette sker paa en Maade, der billiges af Gruppernes Delegerede eller af hele Oppositionen eller af saa mange fra hver Side i Venstre, saa de kunne antages at være et godt Udtryk for Alles Mening. Det forekommer os nemlig at den hele politiske Stilling er saaledes, at en Overdragelse af ”Mrbl.” til en anden, det være sig til et Aktieselskab eller til en enkelt Mand, er af en saa alvorlig Betydning, at vi nok kunne have Grund til at forlange, at de nuværende Rigsdagsmænd, hvoraf flere maaske have været med til at stifte ”Mrbl.”, tages paa Raad med, særlig naar vi se til den Samvirken mellem Grupperne, som nu finder Sted, og nødvendig maa fortættes.

Bliver den paatænkte eller en anden Overdragelse billiget paa denne Maade, da kan Ingen bebrejde os noget politisk Ansvar. Spørgsmaalet indskrænker sig til en Forretnings sag” o.s.v. Her følger de pekuniære Betingelser.

Den politiske Opfattelse iblandt vore Kolleger paa Rigsdagen har jeg derefter undersøgt, og da den gaar i Retning af en fyldigere Repræsentation — mere alsidig Bestyrelse af ”Morgenbladet” end Overdragelsen til en hvilken som helst Mand, det være sig nu enten Hørup eller Berg eller Brandes, vil Bladet saaledes ikke under de nuværende Forhold kunne overdrages til Dem.

Idet jeg meddeler Dem dette, tillader jeg mig at tilføje, at iøvrigt fremsætter mine Medejere en Del Forslag, som formentlig vil gjøre en Samtale mellem de hidtilværende Aktiehavere og flere andre Mænd ønskelig, hvorfor jeg har isinde, forhaabentlig med Deres og Hr. Brandes Samstemning at indbyde til et saadant Møde til om muligt imorgen.

Deres forbundne
C. Berg

Edv. Brandes ark. i K.B. utilg. 447. Originalen kendes ikke, men brevet findes i en afskrift med Brandes' hånd.

Nr. 92. Hørup til *Edv. Brandes*, dec. 1883.

Kjære Brandes!

Redaktør: Christensen Korsgaard
Udland: Emil Eberling

Erstatningen upraktisk:

1) fordi den tilsigtede tabula rasa ikke opnaas,

2) fordi vi selv kommer til at betale

Bojsen var i Søndags trukket ud af Consortiet for ikke at invitere Fjenden, jeg véd ikke, om han siden er kommet paa igjen.

Deres hengivne

V. Hørup

Edv. Brandes' ark. i K.B. utilg. 447. Morgenbladet blev fra 1/1 1884 udgivet af Berg og Bojsen og med Korsgaard som redaktør. Han havde tidligere skrevet "udlandet", mens folketingsbibliotekar Emil Elberling netop havde mistet sit job som udenrigspolitisk medarbejder ved Fædrelandet ved dets ophør året før. *Erstatningen:* Måske sigter Hørup til det lille fritænkernes boulevardblad Dagsavisen, som havde et dårligt ry i det etablerede borgerskab, og som var det eneste eksisterende alternativ for det litterære venstre i København.

i Søndags: Må nok være 23/12.

Nr. 93. Bj. Bjørnson til *Hørup*, 17/6 1884.

Paris, rue Faraday' 15, Ternes 17. juni 84

Kære Hørup, må jeg få takke Dem af hjertet for Deres *store* tale på grun-lovsdagen. I den staaende danske kamp har jeg ikke læst maken. Den viser mig, at *De* ænnelig er den, som sprænger rammen for de nærværende snævre politiske forestillinger i Danmark. *De* er den kommende fører mot dansk folke-styre. Intet politisk parti kan i vore dage nå noget af værd for sit folks politiske fræmtid, som ikke handler utaf republikansk bevidsthed.

Den er det, som har lagt styrken i det norske folks opposition. Den har skræmt regeringen til at bære sig ad som gale, og den har lært folket ikke at bry sig om den ænkelt motgang æller trusel; men holde ut; nu begynte den ænog at *begejstre!*

Derfor smærter kompromisset mig. Ikke dette selv; det vil intet stanse; men at opdage gennem det — hvad jeg vidste, men ikke vilde vite —, at længer er det gamle lyd-rike-folk dog ikke kommet i national æres følelse, æn at det forsager sin egen stolte beslutning af 9de juni og rigsrettens dom mot at nå en overenskomst, *som de aldeles ikke trænger til.* Den hele kamp har været en eneste opøvelse i selv-respekt; intet har vi trængt så hårdt til; *der* har vi skrydt som værst; men bare fordi at der har vi været svakest. Den republikanske tænke-måte, som

begynner at gro i ungdommen, har rejst mot og kamp-lyst; . . . og så bydes fred, og så er den gamle Adam naturligvis ænnu den stærkeste. Havde gamle Sverdrup været lidt større, og navnlig hvis han havde været, hvad han ikke er, en leder, havde han lat tingene gå sin gang med forhør og rolig lov-givning og budget-kontrol; vi havde intet at tape; men alt at vinne, idet vi vant folkets stigende selv-respekt. Men vi skal begynde på igæn.

Ser De? Det blev om Norge, og ikke om Dem og Deres isandhed store tale! Jeg kunde jo lagt brevet bort og tat nyt papir; men dette er jo mig selv lyslevende på besøk hos Dem! Det var virkelig Dem og Deres tale jeg mente at sige noget om. De er et stykke af en digter; jeg har længe sét det, og De er en stor kunstner. Så har De i senere tid nåd en bred tiltale-form, når De behandler tanker, som skal ta vidt om sig. De er mere troende æn før, De taler tros-styrkens sprog.

Uten det tar man heller ikke. Folket må kænne en større fædrelands-kærlighed æn sin egen, en større tro på dem og fræmtiden æn de sælv har, — føle det i det ubedragelige, som utgør mannen, hans blik, hans stil, hans holdning utvortes og invortes, *klangen* i ordene. Den, som har troen, ham får man aldrig ænne på; det føler folket.

Men så gæller det, Hørup, at træde ut over dagens snevre program; ikke at lade målet bare skimte gænnem ordene, men lyse over den store forsamling af det hæmmelige fælles-ønskes elektriske batteri. Det, som er løgn, må nævnes for det, som det er, *hvad* det så æn er, og at arbejde sig ut av hvær eneste en, sagtmodigt og ihærdigt, det må stilles op som folke-mål. Sagtmodigt, fordi de tusener skal være med; ihærdigt fordi nætop dette gør det tungt.

Noget som Deres tale har jeg ikke sét i Danmark i senere tid. Vel tankerne — når ser man ikke dem i vore dage — nej, myndigheden. En man, som vet, vil og kan helt ut det moderne i dette strøg.

Jeg takker Dem særskilt for, at De gjorde opmærksom på, hvor det store ligger i Danmark for nærværende. Jeg har i det uænnelige sagt det samme til de uforbederlige danske æstetikere. Det er dog fanden til mænnesker, som aldrig i nogen skikkelse vil slippe sin æventyr-tro på "det store og skønne og gode"paa "ham den store leder", som aldrig viser sig. Som i alt venter på underet, og mismodig spotter æller gør nar af sig selv og sit folk, fordi der intet er; — eller går og stirrer æfter det i månen! Dersom dette bløde, lyriske folk ikke havde en så stille, praktisk sans for det små, det jævnt hværdagslige, som i alle henseender kan optage hele deres fantasi- og drømme-trang i klare virkelighedsbilleder fra arbeidets timer, så

skulle jeg aldrig forundre mig så over denne mismodige æstetik, som hindrer dem i at se skoven for bare træer.

Tusene hilsener
Bj. Bjørnson.

Universitetsbiblioteket i Oslo. Trykt i Bjørnsons Brevveksling med Danske 1875-1910. Bd. I: 222-24.

Deres store tale: Hørups tale ved de liberales grundlovsfest 5/6 84 på Frederiksberg er trykt i "Skrift og Tale" II: 2-6.

kompromisset: Den norske venstrefører, Johan Sverdrup, havde indgået et kompromis med kongen og det norske højre om en grundlovsændring, som stortinget havde vedtaget den første del af 9/6 1880.

"De har haft den Tro, at Prætentionen laa i at sige sin Mening, og De har forelsket Dem i den Prætention, men deri ligger det ikke. Selv i et syndigt Land som vort, kan man faa Lov at sige omtrent alt muligt, naar man vil nøies med at sige det som Undtagelse, uden Fordring paa at det skal gjælde. Hvad fik Kierkegaard ikke Lov at sige? Men den sande Prætention er at sige det, saa at Talefrihedens Grænser nu er blevne videre, saa at nu det gaar an. Vi skal ikke føre Krig mod den offentlige Mening – det er let nok – men vi skal erobre den offentlige Mening og gjøre os til dens Ordførere. Det maa dog for Pokker være det absolutte, den absolute Seier og det absolute Nederlag, ikke at lade sig selv skyde ud, men at skyde de andre ud."

Hørup til Edv. Brandes 11/7 1884.

VI

1884–1889

Mens Berg søgte at isolere brandesianerne og samle oppositionen, gik de i gang med at berede jordbunden for en selvstændig partidannelse. Edv. Brandes ville straks have oprettet et nyt blad, men mødte modstand hos Hørup, der nok frygtede for at blive identificeret med og afhængig af fritænkerne. Da Marcus Rubin i 1903 havde ladet Edv. Brandes gennemlæse manuskriptet til sin mindertale over Hørup (trykt s. 507-13), svarede Brandes bl.a.: ”Jeg tror ikke, at Hørup kan have sagt, at han vilde grunde et fritænkensk Venstreblad. For det var netop *dette*, han ikke vilde, og derom stredes vi i 1884 i nogle Maaneder han og jeg. Mine Venner (de, der gav Pengene til ”Politiken”) forlangte, at mit Navn skulde staa ved Siden af hans paa Bladet. Det nægtede han, og jeg kunde ikke overvinde disse Venners Modstand. Først da Valget 24 Juni var ført igennem, gik jeg til Hørup og de andre og fik Sagen ordnet. Hørup hadede Ordet ”fritænkensk”, jeg husker fra ”Politikens” første Tid, hvordan han bestandigt opfordrede til ikke at bruge det.” (Rubins breve II: 253). Det omtalte valg betegnede det første liberale gennembrud i København, og Pingel skrev 9/7 til Drachmann om Hørups voksende stjerne: ” . . . han er som forvandlet af Glæde; den vantrø, blaserede, pessimistiske Aand er gaaet af ham.” (Drachmannbrevvekslingen III: 120).

9/7 afholdtes det stiftende møde for ”Politiken”. Og dagen efter orienterede Ernst Brandes sin bror Georg om de kontraktmæssige forhold:

”Kjære Ven.

d.10

Efter at Berg i Januar havde opsagt Kontrakten hørte jeg af adskillige — og da ogsaa af Dig — forskjelligt om Kontraktens dumme Affattelse og om Eders Uvidenhed om dens Indhold. Jeg var for Resten uenig med Eder i begge Henseender. Dog dette er gammel Historie. Men for at undgaa al Misforstaaelse denne Gang:

Det Forhold, der i sin Tid dannedes mellem Berg, Hørup og Edv. og det, der nu stiftes mellem Hørup, Bing og — til Dels — Edvard er for saa vidt identiske som det sidste Forhold fra Hørups Side kan løses fuldst. saa let, ja egentlig lettere end det første fra Bergs Side — Berg maatte vente 3 Aar og kunde kun opsiges til den Tid og aldrig senere, dersom han sad Fristen overhørig. Hørup kan om saa kort Tid han vil og naar han vil lukke Bladet for Eder og aabne det f. Ex. for Drachmann, han kan gjøre hvad han vil; Bladet er og bliver *hans*. Maaske kan han ikke komme af med Bing — jeg kjender iøvrigt ikke deres juridiske Aftale — men dette har jo for Dig ingen Betydning.

Kontraktmæssigt staaer Fortids-Fremtids Sagen ens. Forskjellen ligger i Personerne. Hørup er upaatvilelig mere paalidelig end Berg; men han med sin Begavelse kan til Gjengæld lettere undvære Eder, end Berg kunde.

Dette er Spørgsmaalet da: Vil I have et Blad, arbeide derfor o.s.v. paa saadanne Betingelser, eller vil I være fri, — eller vil I forsøge at faa gunstigere Betingelser.

Jeg beundrer ikke min egen Klogskab, heller ikke altid Edwards, jeg finder

det f.Ex. uklogt af ham, at han underskrev Indbydelsen til Gaarsmødet.

Paa Afgjørelsen har jeg ingen Indflydelse, om Du eller Edvard kan have nogen, det véd jeg ikke. Det er meget muligt at Bladet gjøres med eller uden Eder.

Af Edwards Venner var der igaar Aftes ingen der lod sig afholde fra Deltagelse ved E's tilbagetrukne og løse Stilling; – de omtalte den end ikke som en Mangel ved Bladets Stiftelse.

Dette til Underretning og for at undgaa Fremtids-Bebrejdelser.

Behndl dette Brev med mere Diskretion end Herm. Bing behandlede det Brev jeg sendte ham, og hvori jeg i Tal udtrykte min formindskede Interesse for Sagen.

i Hast

Din Ernst.”

(Utrykt brev i Brandesarkivet).

Nr. 94. Hørup til *Edv. Brandes*, 11/7 1884.

11-7-84.

Kjære Brandes!

Ja hvad skulde jeg gjøre? Paa den ene Side maatte jeg efter Deres Brev meddele, at De stod anderledes til Sagen end Bing og jeg og navnlig ikke vilde betragtes som Medudgiver, og paa den anden Side kunde jeg efter Deres Deltagelse i Indbydelsen og efter Deres gode Tilsagn om at staa bi med Raad og Daad ved Antagelse af Medarbejdere, Valg af æsthetisk Stof og lignende dog ikke præsentere Dem som slet og ret Medarbejder. Jeg manøvrerede indenfor denne Dialektik, som jeg bedst kunde, forudsættende, at vi altid ved yderligere Forhandlinger kunde naa til skarperne Grænser, hvis dette var fornødent.

Forresten er der om Spørgsmaalet ”Brandes” uden Tvivl en Nuance mellem Bing og mig. Bing er bange for Dem. Dels personligt. Han har en Fornemmelse af, at De ser paa ham som paa en Myg eller et andet af Skabningens mindre betydningsfulde Kreaturer og at De som Følge deraf ikke vil kunne faa Øie paa hans Tilværelse eller tage noget Hensyn til denne Kjendsgjerning. Han er dernæst bange for, at det af Dem omtalte Temperament og Hang til det absolute skal udvikle Foretagenets i theologiske og æsthetiske Rivninger, som han ingen Interesse har for. Af disse Grunde vil han føle sig tryggere og mere hyggeligt til Mode ved ikke at have Dem til Medbestyrer.

Naar det ikke paa samme Maade er Tilfældet med mig, er det ikke blot, fordi jeg er mere af en Vovehals, men hovedsagelig fordi vi har de

samme Interesser og fordi jeg i Virkeligheden næppe er mindre hid-sig end De. Vi ere enige om, hvad der skal "op" og hvad der skal "ned", for at bruge Deres saare træffende Ord, da De sidst var hos mig, og jeg har overhovedet ikke i en 43 aarig Livsperiode truffet nogen, der saa og forstod paa en mere beslægtet Maade end netop De. Det er til at le af, hvorledes vi mangfoldige Gange om de vigtigste Ting har snakket hinanden i Munden med de samme Ord. Det vilde derfor have været meget hyggeligt at være spændt for Kærren sammen med Dem; selv om Forspandet havde haft en Mindelse af det jyske, hvor de sætter en Stud ved Siden af en Hest, vilde jeg dog med mit mere bøttiske Temperament ikke have været synderlig bange for, at De skulde løbe grassat med Kjøretøiet. Naar det kommer til Stykket, er De slet ikke saa absolut, som De selv tror, men tværtimod grumme klog, næsten saa klog som en Hest. De har haft den Tro, at Prætentionen laa i at sige sin Mening, og De har forelsket Dem i den Prætention, men deri ligger det ikke. Selv i et syndigt Land som vort, kan man faa Lov at sige omtrent alt muligt, naar man vil nøies med at sige det som Undtagelse, uden Fordring paa at det skal gjælde. Hvad fik Kierkegaard ikke Lov til at sige? Men den sande Prætention er at sige det, saa at Talefrihedens Grænser nu er blevne videre, saa at nu *det* gaar an. Vi skal ikke føre Krig mod den offentlige Mening — det er let nok — men vi skal erobre den offentlige Mening og gjøre os til dens Ordførere. Det maa dog for Pokker være det absolute, den absolute Seier og det absolute Nederlag, ikke at lade sig selv skyde ud, men at skyde de andre ud. Og naar vi nu for tredie og sidste Gang laver os til at lægge ud, saa vil vi gjøre det mest mulige ud af den Smule Liv, der er tilbage. Misforstaa mig ikke, jeg er parat til at seile haardt og vove langt, men jeg har ikke Raad til at spille noget, nu skal vi igjennem, nu eller aldrig. Om vi saa bliver Medarbejdere eller Medbestyrere har maaske mindre at betyde, jeg tænker mig Dem i hvert Fald ikke anderledes end i Centrum af Foretagnet, og hvorledes De end behager at kalde Dem, vil Deres Medvirken dog naturligvis og uundgaaelig blive "redaktionel", saa jeg forstaaer egentlig ikke, hvorfor jeg skal have forløbet mig ved at bruge det Ord.

At De ikke vilde være Medbestyrer var forsaavidt en Skuffelse, som der deri laa et lidet hemmeligt Blik efter Døren, hvorigjennem man slipper ud, og at De ikke vil *love* stadigt og dagligt Slid synes mig et Kig efter samme Sprække. Mod dette vilde der ligge en Bero-ligelse i at have Dem bunden ved en Kompagnons Ansvar og For-pligtelse, men jeg trøster mig med, at er en Avis en Ting, som kan

friste til at løbe sin Vei, bare man tænker paa den, saa er den paa den anden Side, naar den først kommer i Gang, et Baand, som det ikke er saadan at smøge af sig. Desuden véd jeg jo, at De, naar de "andre Jern" gløde, alligevel ikke ved noget Baand lader Dem afholde fra at hamre dem ud, og det kan jeg ikke fortænke Dem i.

Skulde De nu dog i de nærmeste Dage voxe op til en Kompagnons Ansvar, saa bryd Dem ikke om "Evnerne" og "Temperamentet", men lad os tage fat igjen, hvor vi begyndte, ved Treenigheden. Bliver De derimod urokkelig i Medarbejderens Rolle, saa ser jeg ikke deri nogen principiel Forskjel, jeg tager alligevel Sagen som et Kompagniskab paa Tro og Love, uden hvilket "Politiken" lige saa lidt kan trives som

Deres hengivne V. Hørup.

Jeg skulde takket baade for Deres venlige Brev og for god Assistance ved Mødet.

Edv. Brandes' ark. i K.B. Utilg. 447.

hvad skulle jeg gjøre?: Dvs. på Politikens stiftelsesmøde 9/7 84.

Deres Brev: Ukendt, men Edv. Brandes' holdning findes udtrykt i et brev til Georg Brandes fra 10/7:

"For mig har det staaet saaledes. Du, jeg, mange ønskede et Blad, vi kunde være bekjendt og som vi kunde betjene os af. En Sikkerhed for dets Retning og for dets Stilling til fritænkernes Anskuelse har vi kun nu i de to Personers Meninger og Karakter, der skal lede det. Den havde naturligvis været større, om jeg var gaaet ind med i Bestyrelsen. Men man har ikke tilbudt mig at staa paa som Udgiver — det vilde Bing i April absolut ikke. Jeg skulde være anonym literær Bestyrer — med meget Ansvar, mange Forpligtelser og til syvende og sidst en begrænset Myndighed selv paa det Literæres Gebeter. Jeg fandt nu, jeg havde adskillige store Mangler for en saadan Chefpost. Jeg er snart paa Kant med den ganske Literatur: Bjørnson, Drachmann, Skram, Schandorph — lige ned til Benzons og lign. minores dei. Var jeg den rette Mand til at forhandle med disse? Og jeg har den Fornemmelse: nu vil det findes højst politisk at forene og forsone og forlige — man vil aabne Armenes for alle Syndere blot for at komme "Mrg-bl." til Livs, selv Borchsenius skal tages til Naade. Jeg er ikke forsonlig, jeg vilde ikke forhandle med alle disse Herrer og paa den anden Side hverken kunde eller vilde jeg indblande min maaske altfor personlige, skønt ogsaa noget ideelle Animositet i den Politik, det nye Blad skal i Lav med. [E.B. fortsætter om sin anden rangs stilling i forhold til henholdsvis G.B. og Hørup]. Hørup betonedede vel meget min Redaktionelle Medvirken. Jeg vilde ikke igaar modsige ham — han syntes mig iøvrigt med Urette noget irriteret imod mig paa Grund af min Bestemmelse. Dog naar jeg ingen Myndighed faar, vil jeg naturligvis heller ikke paatage mig et stort Arbejde og et kedsommeligt Ansvar. Det er ikke mit

Blad, det er Hørups, som stiftes. Men min Position er ikke heller en saadan fremragende, som berettiger til et Blad.” (Trykt i Brandesbrevvekslingen II: 137f). *for tredie . . . Gang*: Hørup og Edv. Brandes havde tidligere samarbejdet på Morgenbladet i to perioder, nemlig fra oktober 1875 til april 1877 og igen fra december 1881 til 1/1 1884.

Treenigheden: Tidligere Berg, Hørup og Brandes, nu Hørup, Brandes og Herman Bing.

Enden på konflikten blev, at Brandes indtrådte i bestyrelsen. Kun Hørups navn kom til at stå på bladet.

Nr. 95. Hørup til *Niels Neergaard*, 20/8 1884.

Kjære Hr. Neergaard.

Dels er den sidste Halvdel af August altid min strængeste Arbeidsperiode, fordi Statsrevisionen hver Dag kræver Manuskript til Trykkeriet, hvis Betænkningen skal blive færdig i rette Tid, og dels lægger i Aar det meget omtalte ”nye Blad” uvante Byrder paa mine Skuldre og tvinger mig til at løbe om efter en halv Snes forberedende Artikler, blandt hvilke Redaktionskontorer og Trykkerileilighed i disse Dage ere de mest udmattende — selv om jeg derfor havde en lys Tanke om Politik, medens jeg i Virkeligheden gennem det almindelige Mørke kun ser den ene lyse Side, at jeg endnu i en Maaned kan blæse Politikken et Stykke, vilde jeg dog ikke have Tid til at brygge en Artikel paa den Tanke, jeg ikke har. Derimod synes det mig en ganske fortræffelig og den eneste rette Vei, at De omsider har besluttet Dem til selv at tage fat. Jeg misunder Dem den uhyre Fordel at kunne skrive om Politik som om noget, De ikke selv personlig er Part i og ansvarlig for. De vil med ganske anderledes Frihed end jeg kunne gaa til Bunds i Motiverne og endevende Personerne og presse Saften af Citronen, jeg glæder mig til at læse Deres Artikler og til at koge Suppe paa dem i ”Bladet”.

Hav mig nu undskyldt og tro ikke, at det er lutter Dovenskab, naar jeg ikke gjør Gavn i ”Tilskueren”

Deres hengivne

V. Hørup.

d. 20 Aug. 84.

Niels Neergaards ark. i R.A. 6026. Neergaard havde i jan. 1884 startet tidsskriftet ”Tilskueren”. Allerede i marts havde Hørup været på tale som mulig bidrager. (Jfr. utrykt brev fra Gustav Philipsen til Neergaard dateret 1/3).

Nr. 96. Hørup til *Vic. Pingel*, 15/9 1884.

Redaktionen af "Politiken"
Kjøbenhavn, d. 15. Sept. 1884.

Kjære Dr. Pingel!

Først Tak for Deres venlige Brev og gode Raad angaaende Anonymiteten. Det har min fulde Sympathi, men er forbundet med saare store praktiske Vanskeligheder, jeg frygter uovervindelige, i det mindste for en fuldstændig Gjennemførelse strax. Jeg kan dog ikke sætte mit ærede Navn en to-tre Gange i hvert Numer, og i Begyndelsen indser jeg, at jeg bliver nødt til at skrive meget. Herved kommer jeg til Punkt 2. Jeg var ude hos Dem i Gaar for at tale nærmere om Bladet, navnlig om den Understøttelse jeg tør vente fra Dem. I næste Uge fra Onsdagen den 24 og rimeligvis Fredag og Lørdag udgiver vi 3 Prøvenumre, hvori jeg nødig vilde savne Deres politiske Navn i det mindste i det ene. Tænk paa os, mens De rejser og omvender Jyderne og skriv os noget om Politik enten under Veis eller dog naar De kommer hertil paa Tirsdag.

Jeg stoler paa Deres altid gode Sindelag.

Deres hengivne
V. Hørup

Vic. Pingels ark. i R.A. 6125.

Deres . . . Brev: Kendes ikke.

i det ene: Pingel skrev om "Politik og Religion" i Politikens andet prøvenummer.
omvender Jyderne: Pingel var ved valget 25/6 blevet valgt til folketinget i Århus.

Nr. 97. J.L. Holstein-Ledreborg til *Hørup*, 14/5 1885.

14.5.85

Tak for Opfordringen, men det er mig aldeles umuligt. Det vilde hellerikke nytte det allerringeste at lade mig komme til Horsens; Busk kan jo langt bedre, naar det dog skal være en Venstremand og ikke en Liberal.

Deres hengivne
J.L. Holstein.

Hørups ark. i K.B. 3703,4°. Efter venstres overvældende valgsejr 25/6 84 og litteraturens spaltning i den såkaldte "danske bevægelse" og brandesianerne havde Berg omsider brudt med hørupperne i den radikale gruppe, folketingets venstre. Sammen med sine meningsfæller i gruppen var han 9/11 trådt ud og havde dannet det danske venstre sammen med den hidtidige moderate gruppe. Den fælles modsætning til ministeriet førte dog til en overenskomst mellem de to venstrepartier 18/11. Der oprettedes en fællesbestyrelse bestående af Berg, Bojsen, Holstein, Høgsbro, N.J. Larsen og Tauber fra det danske venstre og Brandes, Busk og Hørup fra folketingets venstre, eller europæerne, som de blev kaldt.

I foråret 1885 bidrog Hørup afgørende til at forhindre et forlig med regering og landsting om finansloven, og 1/4 85 udstedte Estrup en provisorisk finanslov. Tiden herefter betegnede forfatningskampens kulmination.

Under disse omstændigheder skete der en tilnærmelse mellem Hørup og Holstein. Der synes at have været en forståelse mellem dem om at forhindre Berg i at søge forlig om finansloven, og under sommerens agitation talte Holstein for et enigt venstre og deltog i flere møder med europæerne.

8/11 forenedes de to venstregrupper, det danske venstre (Berg, Bojsen og Holstein) med folketingets venstre (Hørup) i ét parti, rigsdagens og folketingets venstre. (Den officielle brevveksling herom findes offentliggjort i Pol. 26/10 86).

Nr. 98. Hørup til *Vic. Pingel*, 30/7 1885.

d. 30te Juli 1885.

Kjære Dr. Pingel!

Hvis De ikke sætter en ganske særlig personlig Pris paa Deres Replik til "Morgenbladet", vil jeg bede Dem om ikke at fortsætte dette Ordskifte. "Morgenbl's" Bestemmelse er at synke ned i Forglemmelsens Mørke, og hvorfor standse det paa denne skæbnebestemte Vei? Den velfortjente Røffel i Aarhus var efter mit Skøn det alleryderste af Ære, der kunde vises den Vanartede, Deres Replik gør paa mig et ligefrem høfligt Indtryk og det smerter mig, det synes mig at være over Grænsen.

Altsaa. Hvis De ikke fastholder Deres Beslutning om at svare, bliver "Politikens" Læsere fritagne for at gense Navnet paa en Avis, som de lykkelig er i Færd med at glemme.

Tak for Aarhus!
Deres hengivne
V. Hørup

V. Pingels ark. i R.A. 6125.

Røffel i Aarhus: Ved et storstilet politisk møde i Århus 26/7, hvor bl.a. Pingel og Hørup deltog, havde Pingel kritiseret Morgenbladets omtale af sommerens grundlovs-møde samme sted: "Det Blad, der kalder sig "Hovedorgan for det danske Venstre" havde kun 4 – siger og skriver fire – Linjer tilovers for os. Det note-rede, at der var holdt en Grundlovsfest ved Aarhus, og det skrev, at det var *Socialdemokraterne*, der holdt den." Imod dette fastslog Pingel, at både grund-lovsmødet og dette møde, hvor der deltog henholdsvis 15000 og 30000 menne-sker blev holdt af den samlede opposition: socialister, bønder og borgere. (Refe-reret i Pol. 28/7).

Deres Replik: Der blev ikke trykt nogen replik af Pingel.

Pr. 1/2 86 opsagde Edv. Brandes sin stilling som bestyrer og medarbejder ved Po-litiken. Opsigelsen skete i protest mod Herman Bings økonomiske ledelse af bla-det, og målet var at få ham erstattet med Ernst Brandes, der havde varetaget den forretningsmæssige side af Morgenbladets drift i forpagtningsperioden. Hørup gav imidlertid ikke – så lidt som i 1884 (jfr. brev 94 s. 176ff) – efter for pressionen. Af en bevaret billet i Edv. Brandes' arkiv ses det, at de har for-handlet 26/2, men åbenbart uden resultat. Pr. 1/3 opsagde også Peter Nansen, der var Edv. Brandes' højre hånd på bladet, sin stilling. Til erstatning skrev Bing til Henrik Cavling i Berlin, mens Hørup skrev til Herman Bang i Wien. (Brev 101 s. 185). I et brev til Frede Bojsen dateret 12/3 1886 har N.J. Larsen skrevet om baggrunden for konflikten: "Med "Politiken"s Affærer har det aldeles sikkert været meget snavs. Faktisk er det, at Edvard, Peter Nansen, Esmann og Musik-anmelderen [Charles Kjerulf] havde sagt Farvel, og i hele Kjøbenhavn – baade i Højre og Venstre – gik Rygtet, at Bladet vilde ophøre til 1ste April. Brandes' Venner var rasende, Hørups fortvivlede. Bruddet er foreløbigt bilagt, men lægt bliver det næppe. Efter alt, hvad man hører og kan skjønne, er Sammenhængen den gamle: "Naar Krybben er tom, bides Hestene." Der er alvorlig Ebbe i "Poli-tikens" Kasse (Avertissementerne ere jo kun Skinavertissementer), og væsenlige Besparelser maa nødvendigvis træffes. Men hvem skal det gaa ud over ? Edvard holdt paa, at den æsthetiske Side umulig kunde tilsidesættes; Herman Bing (hvis Forretningsførelse under hans Fængsling skal være bleven sét slemt paa Fingrene af Ernst Brandes) holdt paa sin Administration, og Hørup maatte, hvor nødigt han end vilde, træffe sit Valg mellem Edvard og Herman. Den sidste kunde han efter det passerede umulig desavouere [Bing havde siddet fængslet for mened og for at have brændt Politikens honorarprotokoller i den såkaldte vidnesag, jfr. noten s. 229]; altsaa gik Edvard med sine Venner, men er som sagt dog atter vendt tilbage."

Det er på den baggrund mærkeligt, at Henriette Steen har stilet det efterføl-gende brev til Edv. Brandes. Men brevet er sendt til redaktionen som sådan, så hun har nok villet sløre sit nære kendskab til redaktionsforholdene.

Hr. Dr. Edvard Brandes!

Efter at have set "Politikens" Theateranmeldelse i Dag og den stygge Omtale af Frøken Ida Aalberg og hendes Spil, bebrejder jeg mig, at jeg ikke tidligere har underrettet Redaktionen om, hvad jeg tilfældigvis véd angaaende hende.

Der er et Komplot af smaa og forsmaaede Skuespillerinder her i Byen, som formeligt gaar ud paa at ødelægge Frøken Aalberg og navnlig hendes gode Forhold til "Politiken". Hadet hos denne Gruppe forøgedes betydeligt ved "Politikens" udmærket smukke Anmeldelse af "Andrén", hvor Udtrykket "en stolt Kvinde" vistnok især har irriteret de smaa Slavesjæle.

Imellem "Andrén" og "Jane Eyre" (en Præstation, der trods det forlorne Sujet, staar paa Højde med Andrén) ligger nu "Aase" som Frøken Aalberg alene overtog for at gjøre Vennerne en Tjeneste, og som alene hendes Uvenner nænte at tage haardt fat paa. At "Politiken" i Dag overlader hende til en saa ubarmhjærtig og saarende Behandling kan kun bestyrke mig i den Tro, at Komplottet har sejret. Ved at fremføre denne min Tro fornærmer jeg mulig vedkommende Anmeldere, hvis Betydning for Bladet jeg i anden Henseende fuldt støtter, og forskærtser maaske min Smule Medarbejderskab. Alligevel føler jeg det som min Pligt at sige Dem Hr. Dr. Brandes, hvem jeg i dette Tilfælde har mest Tillid til, hvad jeg har erfaret angaaende Frøken Aalberg og hendes Fjender. Slaa mig saa nu bag efter med Latterens Vaaben.

Den værste af Fjenderne er en vis Frøken N. Larsen, der begyndte med at tilegne hende sit Produkt, og som har talt meget pjanket baade om Dem og Deres Broder. Hun har været hos mig (forhaabentlig for sidste Gang) og villet paadutte mig den Historie, at Frøken Aalberg skulde have udtalt sig nedsættende om Dem og "Politiken". Nu træffer det sig, at jeg kan bevidne, hun i dette Tilfælde er paa Vildspor. Hos den norske Konsul Lorcks, den ansete Familie, hos hvem jeg hidtil har truffet Frøken A., har hun i en Kreds af beundrende Godsejersønner, hvor det kunne lønne sig for hende at tale imod Dem og i det hele konservativt, lige indtil Dato højt og ærligt bekjendt sit demokratiske Standpunkt og navnlig sin store Beundring for Dem som fin Kunstkjender og dramatisk Forfatter. Hun har stadig ønsket at kunne faa Lov at spille i et Stykke af Dem, hun har ved dette sit Ønske skabt sig Fjender blandt "Avisens" Tilhængere

og skaffet "Politiken" adskillige ny Abonnenter, hun er en udmærket Agitator. Endelig har hun gennem disse sine oprigtige "brandessianske" Udtalelser vundet min Sympathi – også udenfor Theatret.

Nu beder jeg Dem Hr. Dr. Brandes og Hørup, efter denne min Meddelelse (som kan beediges!!) at gjøre noget for at bøde paa den hensynsløse og saarende Anmeldelse i Dag. Det er første Gang, jeg ikke kan tage "Politiken" i Forsvar. Frøken Aalbergs Venner maa nødvendig faa den Tro, at Frøken Nathalie Larsens Bagvaskelse har gjort sin Virkning.

ærbødigst
Henriette Steen.

Edv. Brandes' ark. i K.B. Utilg. 447.

Theateranmeldelse: Gustav Esmanns anmeldelse af "Et Vajsenhusbarn" på Dagmartheatret, samt hans efterfølgende rubrik "Fra Parkettet", hvor han ironiserede over temaet: "Frk. Aalberg er saa afgjort tragisk Skuespillerinde, at hun synes ganske uden Evne til at le." I Politikens anmeldelse af Dagmartheatrets næste stykke, "Den store Tromme", skrev Esmann: "Frk. Aalbergs elegante Verdensholdning magtede med Lethed den fejende Adelsdame." Og som Per Anden i Parkettet sluttede han: "Frk. Aalberg var glad og smuk som en nyslaaet Toskilling." Ida Aalberg, som var finsk, havde optrådt i København siden september 1885. Efter nogle sæsoner her optrådte hun rundt om i Skandinavien og i Tyskland. (Jfr. Pol. 14/9 94).

Hun har været hos mig: Det var kendt i samtiden, at "Politikens Henriette" havde en vis indflydelse på bladet. *Konsul Lorcks* hørte til Henriette Steens nære venner.

"Avisen": Højres folkelige kamporgan i 80erne, redigeret af Frederik Hansen.

Nr. 100. Hørup til *Peter Nansen*, 2/3 1886.

Redaktionen af Politiken
Kjøbenhavn, d. 2. Marts 1886.

Kære Nansen!

Jeg er meget bedrøvet over Deres Beslutning. "Politiken" vil ikke savne Deres udmærkede journalistiske Talent mere, end jeg personlig savner Deres elskværdige Medarbejderskab.

Skulde Deres nye Baner – nu eller siden – tillade Dem et Slag ind paa det gamle Spor, vil De altid uforandret (saa længe jeg er paa Slæbestedet) finde

Deres hengivne
V. Hørup.

Nr. 101. Hørup til *Herman Bang*, omk. 2/3 1886.

Redaktionen af *Politiken*
Kjøbenhavn, d.

Hr. Herman Bang! Dr. Edvard Brandes har for en Maaned siden hævet sin Forbindelse med "Politiken", og Hr. Nansen har følt sig saa nøie knyttet til Samarbeidet med Brandes, at han efter en Maanedes Forløb har tabt Lysten til at fortsætte alene. Han har i disse Dage opgivet sin Plads. Der er saaledes et stort Arbeidsomraade ledigt ved et Blad, som jeg véd, at De interesserer Dem for. Mit Spørgsmaal er: Har De Lyst til at overtage dette Arbeide enten i sin Helhed eller — hvis De maatte foretrække det — visse Hoveddele deraf? Jeg beder Dem sende Telegrafsvaer og i bekræftende Fald følge efter selv med det første Tog, til hvilket De kan naa at pakke Deres Kuffert. Deres ærbødigst forb.

V. Hørup.

Herman Bangs ark. i K.B. Utilg. 303,4°. I et brev til Peter Nansen, dateret Wien, Søndag, dvs. 7/3, har Bang kommenteret Hørups opfordring således: "Min kære Peter. Intet ligner min Overraskelse ved at modtage indlagte Brev. Som i Telegram dig sagt, telegraferede jeg *Nei*.

Jeg vil først sige dig mine Grunde hertil — til et *Nei*, som er uden Mulighed for at omstemmes til et *Ja*: Jeg finder *din* Beslutning beklagelig. Jeg véd jo ikke, om du har noget eller bedre, men jeg finder det i hvert Fald uheldigt at forlade et Blad, til hvilket en stor Sukces var knyttet for dig og dit Navn. Maaske finder jeg ogsaa ganske privat, at du burde have skrevet til mig, kære Peter, for en Uges tid siden, før du foretog dette Skridt, jeg vilde da have været en Smule roligere for dig og dit. Altsaa din Beslutning synes mig "hasarderet", *men intet vil bevæge mig til at gaa ind der, hvor du gaar ud*. Der maa vel have været Grunde, hvorfor Brandes gik, og du følger ham. Hvad der knytter mig til "Politiken", var dig, naar du ikke er der mere, kunde jeg ikke tænke mig dagligt Arbeide med Folk, som ellers staar mig saa fjernt.

Dette, hvad denne Sag betræffer. Tilgiv, at selv i dette Øieblik mine Affærer maa plage dig. Men jeg telegraferede Hørup dette: "Nein — leider (!). Von *hier aus jede Mitarbeiterchaft*". Dette var nødvendigt. Ti i en *fremmed* Stad, helt uden Existensmidler maa jeg desværre holde paa "Politiken" for at faa disse 300 Kroner, uden hvilke jeg gaar tilbunds. Saasart min Gæld er betalt, og det ordnes ei med dig, gaar jeg.

Skriv mig nu til, kære Peter, at jeg dog kan vide, hvordan alt gaar. Var jeg dog hos dig.

Herman.

(Trykt i "Herman Bangs Vandreaar": 200f).

Efter en mæglingsaktion udefra vendte Edv. Brandes og hans fæller imidlertid tilbage til deres respektive poster ved bladet. Kompromissets indhold kendes ikke, men Bing fortsatte i det mindste som driftsleder. (Se Koppel: 29 og Stangstrup: Henrik Cavling: 144f). Brandes' navn stod første gang i bladet efter konflikten 10/3, hvor han anmeldte en bog af Ola Hansson.

Hørup havde i foråret 1885 gjort sit til at forhindre venstre i at indgå forlig med regeringen om finansloven. (Jfr. s. 181). Et sådant forlig ville have placeret det politiske tyngdepunkt hos centrum, mens et åbent retsbrud ville udvide konflikten mellem højre og venstre og styrke fløjene. På grundlag af en sådan politisk polarisering var der to mulige strategier for ham: Den ene var at føre bred oppositionspolitik mod regeringen. Den for oppositionen heldige valgsejr i sommeren 1884 og den ophidsede stemning efter provisoriet 1/4 85 gjorde denne mulighed nærliggende, men samtidig var højre i fuld gang med at organisere sig som parti i byerne. Det var de rent borgerlige interesser i forening med konservative værdier som konge, forsvar og sædelighed, der aktiviseredes under indtryk af truslen fra venstre og socialdemokraterne. Den anden mulige strategi var at genoptage oktoberforeningstanken om et samarbejde mellem gods-ejere og venstre-bønder på grundlag af fælles interesser og vendt mod byerne. En sådan politik ville sprænge både venstre og højre og indføre nye politiske delingslinier, hvis den lykkedes, navnlig ville den isolere fæstningsentusiastene fra godsejerne. I forholdet til de forligssøgende moderate i begge partier, som Hørup alle dage søgte at bekæmpe, åbent eller hemmeligt, alt efter forholdene, ville den på ny lægge det politiske initiativ hos fløjene i et begrænset samarbejde mellem godsejere og radikale bønder. — Altså en genoptagelse af Berg/Hørups mindretalspolitik fra 1879–80. (Jfr. s. 127 & 143).

Bagom den fælles protestpolitik fandt der en række hemmelige underhandlinger sted. Bojsen og Høgsbro havde fra oktober 1885 kontakt med kredse omkring de gamle nationalliberale med Klein og Krieger, mens Hørup, Busk og Holstein søgte at komme dem i forkøbet ved tilsvarende forhandlinger med landstingets godsejerfløj. (Bojsens erindringer: 152, Hvidts kommentar er misvisende, idet han ikke skelner mellem de to initiativer; A.D. Jørgensens Dagbog: 15/12 85–25/2 86; Thaulow: J.S.B. Estrup: 223 ff.). Ingen af forsøgene førte til noget resultat, men Hørup søgte endnu i foråret 1887 og igen i 1888 at nå til forståelse med godsejerne. Derimod var hans deltagelse i den officielle forhandlingspolitik, som venstre lancerede fra efteråret 1886, kun ment som en taktik, der skulle afsløre højres magtvilje og forhindre et moderat forlig.

Den følgende brevveksling mellem Bojsen og Hørup er de eneste breve fra disse interne forhandlinger, som er mig bekendte, med Hørup som afsender eller modtager.

Hr. Folkethingsmand *Hørup*.

Vi talte flygtigt i foråret om nødvendigheden af at tage et eller andet initiativ i befæstningsspørgsmålet og nævnte derunder en kommission. Det forekommer mig, at Bahnsons rumlerier har gjort dette endnu mere presserende, da vi kun ad denne vej kan vente at tage vejret fra hans provisoriske kunster. Ved at tænke nærmere over sagen forekommer det mig at indlagte form vilde være den retteste. Der vilde jo være mere derom at sige end et lille brev kan rumme; jeg vil kun erindre om, at forslaget er i god overensstemmelse med venstres gamle fordring, at søge Kbhvn. gjort til en åben by, og dette fremtræder nu med stærkere krav i forbindelse med frihavn spørgsmålet. At foreslå en ny regeringskommission vilde bringe os i uheldigt forhold til ministeriet – og en parlamentarisk kommission af folketinget kan vi ikke magte. En rigsdagskommission derimod vil føle landstinget på tænderne og vise, hvormegen opposition der findes mod landfæstningen. Forkaster landstinget forslaget, så er det ikke til vor skade. Jeg har tænkt mig at sagen i forvejen burde aftales med Krieger som den designerede formand. Måske kunde han endogså nævnes som sådan i beslutningen. Imidlertid har jeg hverken talt med ham eller nogen anden om tanken i det hele. Hvis De og jeg var enige derom, så fik vi nok den fornødne tilslutning. Indvendingerne imod forslaget er jo lette at forudse, og landstingsflertallet vil muligvis sende det tilbage som regeringskommission uden begrænsning af opgaven; men det forekommer mig at disse indvendinger nok kan afvises; imidlertid formen måtte så vidt muligt iforvejen aftales med Krieger, og hvem andre vi kunde vente at finde tilslutning hos.

Hvad mener De om tanken? Dersom De finder det rigtig, så vilde jeg indrette mig på at kunne få en samtale med Krieger, inden forslaget kommer videre i bestyrelsen. Jeg finder sagen under de nuværende omstændigheder meget vigtig, og kunde skrive en lang foliant derom; men betragtningen ”gør sig selv” og De behøver ikke nogen pegepind. Vil De ikke med et par ord lade mig vide Deres mening herom. Denne korrespondance bliver ialfald fortrolig mellem os.

[Overstreget:] Det var ellers et mærkeligt møde, der forberedtes i Vemb.

Ærbødigt
F. Bojsen

Forslag til beslutning af rigsdagen:

Rigsdagen beslutter at nedsætte en kommission, bestående af 20 medlemmer, hvoraf hvert thing vælger 10 i eller udenfor sin egen midte. Kommissionen vælger selv sin formand og bestemmer sin forretningsorden.

Dens opgave er at undersøge, hvor og hvorledes der hensigtsmæssigst kan tilvejebringes enten et fælleds eller særskilte støttepunkter for hæren og flåden under forudsætning af, at København lades ubefæstet enten ganske eller alene mod landsiden, samt fremlægge overslag over omkostningerne ved de foranstaltninger der vilde følge af de flere eller færre alternativer, der måtte frembyde sig, desuden indbefattet de ændringer, man vilde tilråde i hærens og flådens organisation.

Kommissionen fortsætter sit arbejde efter rigsdagens slutning; den kan antage lønnet medhjælp. Udgifterne, derunder diæter og rejsegodtgørelse til medlemmerne afholdes af rigsdagens kasse – eller opføres på finansloven.

Fr. Bojsens ark. i R.A. 5180. Bojsen har i sine erindringer kommenteret dette og det følgende brev fra Hørup således: ”Om foråret havde jeg talt med Hørup om den politiske stilling og særlig om det brændende punkt forsvarssagen, men som sædvanlig ikke fået noget virkeligt svar. I August fik jeg vedliggende brev fra Falkenstjerne [10/8 87], der oftere havde henvendt sig til mig mundlig om at sætte en positiv forhandling [med Hørup] i gang. Jeg havde gentagne gange svaret, at jeg kun ventede på en gunstig lejlighed. Nu gjorde jeg et forsøg med en bestemtere henvendelse til Hørup og vedlagde forslag til en rigsdagskommission, der muligen kunde have ledet udviklingen ind i et andet spor. På de ligeledes vedliggende forslag fik jeg Hørups opbevarede brev med undvigende svar. Når [!] jeg havde tænkt at henvende mig til Krieger, men Hørup svarer med bemærkningen om, at det gælder om at fiske ”de rigtige”, må jeg opfatte dette som et vidnesbyrd om, at han søgte og vel da allerede havde forbindelse med ”de unge grever” – i det spor, der førte til smørkrigen. [Dvs. Hørups forsøg på at splitte højre ved at kræve forbud mod margarineproduktion, en klar godsejerinteresse]. Imidlertid havde jeg gjort forsøget med en positiv forståelse mellem os. Hørup foretrak at gå sin egen vej uden at sætte mig ind i sine planer, før det var for silde. Falkenstjernes stadige ønske om samarbejde mellem Hørup og mig var vel i sin grund umulig. Vi kom aldrig hinanden nærmere end dette lille forsøg i 1887 udviser.” (s. 169f).

Bojsen har med sit forslag nok engang villet lægge pres på regeringen ved at udnytte de gamle nationalliberales uvilje mod provisorierne. Altså et fornyet forsøg på at skabe en alliance mellem venstre og det moderate højre. Nogen begejstret tilslutning fra Hørups side har Bojsen næppe ventet, men har herafter kunnet meddele Falkenstjerne og andre, at forsøget var gjort.

Nr. 103. Hørup til *Frede Bojsen*, 27/8 1887.

Hr. Folketingsmand Bojsen.

Jeg har ingen Fidus til Kommissionen. Den var god i Foraaret, for da var al Ting godt, som blot egnede sig til at plumse Vandet. Men nu skulde vi fiske og jeg ser ikke, hvorledes vi fanger "de Rigtige" paa den Krog, men jeg er bange, at vi selv bliver hængende. Hvis De alligevel vil føle Dem for og da naturligvis, som jeg ser, mundtligt, kommer De altsaa her til Byen. Se da op til mig og lad mig høre, hvordan De har regnet det ud eller sig mig, hvor jeg kan træffe Dem. Det kan dog ikke skrives igennem i to Ord. Før Rigsdagen kommer sammen og der bliver Lejlighed til at smage paa Luften, synes jeg ikke, man kan have nogen rigtig Mening om Tingene. Jeg havde i hvert Fald tænkt mig, at de første 3-4 Maaneder nærmest blev med løst Krudt og at de egentlige Sprængbomber vilde være at gemme til henimod den Tid, Finansloven nærmer sig Landstinget.

Med venlig Hilsen!

d. 27 August 87.

Ærbødigst
V. Hørup.

Fr. Bojsens ark. i R.A. 5180. Trykt hos Kr. Hvidt: 169f note 35.

i Foraaret: I foråret 1887 havde Hørup været involveret i forhandlinger med nogle højrefolk, utvivlsomt i forlængelse af forligssonderingerne i februar 1886. (Jfr. s. 186). 22/3 87 havde Estrup og Hørup et hemmeligt møde, og 24/3 blev også justitsminister Nellemann og Bojsen indbudt. Bojsen har i sine erindringer omtalt dette møde (s. 160ff). Hørup søgte at få ham til at gå med til et forlig med regeringen om finansloven. Sine videregående planer har Hørup ikke indviet ham i, men de må have bygget på en hemmelig forståelse med landstingets unge grever og have gjort regning på Estrup.

"*de Rigtige*": Landstingets godsejere i modsætning til de nationalliberale, som Bojsens kommissionsforslag sigtede på at vinde.

Amici Vej 5. V
d. 1. Oktober 1887.

Kære Hørup!

Jeg føler for gammelt Venskabs Skyld baade Trang og Berettigelse til at sige Dig at jeg har været meget frastødt og bedrøvet ved "Politikens" Artikler i Sommer om det usalige Sædelighedsspørgsmaal. Det er ikke over de Anskuelse, der ere forfægtede. Ti jeg maa sige, at jeg *slet ikke véd*, hvilke disse Anskuelse ere. Det har med min bedste Villie ikke været mig muligt at finde ud af, hvad det egentlig er, der kæmpes *for*. Er det noget saa højt og ufatteligt, at sædvanlige Mennesker, der dog ere trænede i at se bort fra Fordomme, ikke skulde kunne forstaa det? Eller er det saa gyseligt, at de ikke kunne taale at høre det? — Jeg anser det for sandsynligst, at der hos Georg Brandes ikke ligger nogen bestemt Anskuelse til Grund. Hvor skulde han da ikke udtale den? den kan neppe drage mere Forargelse over hans Hoved end de Misforstaaelser af hans løse Antydninger, som han klager over. Han er bleven beskyldt for det værste, saa selvom han mener det *næst-værste*, vil det dog give et forsonende Indtryk at høre det. (Jeg maa iøvrigt tilstaa — og deri ere mange, jeg har spurgt derom, enige for deres Vedkommende — at jeg kan ikke faa Andet ud, end at Brandes har lagt en helt anden Mening ind i sine omstridte Ord, end der fornuftigvis kunde ligge deri). — Men, som sagt, det er ikke Anskuelse, jeg anker over. Men det er netop det, at det ikke er kommet til en virkelig Drøftelse, — at de forskellige Sider ved Sagen ikke ere blevne holdt ude fra hinanden, lige saa lidt som deres indbyrdes Forhold er blevet undersøgte. Naar Dit Blad stiller sig den smukke Opgave at gennemføre den ubetingede Diskussionsfrihed, saa mener Du dog med Diskussion mere end løse Indfald og Udfald, mere end Godtkøbsvittigheder og Drillerier. Lad os komme i Berøring med Realiteter og Principer. Lad det blive Alvor med Diskussionen. Den behøver derfor ikke at blive fersk-alvorlig. Men Du maa — selv om jeg trækker for meget paa Venskabs Konto — tillade mig at sige det, Dit Blad har, uagtet det har knyttet nogle gode Kræfter til sig, dog mest sin Force i at bevæge sig paa Overfalden, i at irritere Fjenden, i formel Lethed. Det slog mig i Sommer i Tyskland, hvor lærerige og dygtige de tyske frisindede Blade vare. Det formelle Talent var maaske mindre end i "Politiken"; men paa Formaliteter kan man i Længden ikke leve.

For mig har det som sagt været en Sorg og en Skandale at se vor

Literaturs største Talent spillede sin Tid og sin Anseelse paa den Maa-
de, som sket er. Jeg staar meget ene, – mere ene end Du og Brandes;
jeg vil ogsaa helst høre til de stille i Landet. Men saa meget tager
jeg ikke fejl af, at denne Kampagne ikke har været og ikke vil være
til Ære for nogen af Eder. Jeg hører saa ofte stærke Bebrejdelser,
særlig mod Dig, i Kredse, som ellers staa Dig nær, og jeg maa saa of-
te give dem Ret, at jeg en Gang føler Trang til at lette mit Hjerte
ved ærlig at sige Dig min Mening. At jeg gør det netop i Dag, er
motiveret ved Din Artikel i Morges, idet jeg ikke kan give Dig Ret
i Dit Tilbageblik paa Stridens Gang. Vi have vel altid følt os noget
forskellige, men jeg maa sige, at jeg altid gensér Dig, naar vi træffes,
med hjertelig kameratlig Glæde. Kun Skade, at det saa sjældent sker.
– Tag nu ogsaa disse Linier som fra en gammel Kamerat.

Din hengivne
Harald Høffding.

R.A. 5677.

gammelt Venskab: Høffding havde gået i klasse sammen med Hørup på Metro-
politanskolen.

det usalige Sædelighedsspørgsmaal: Debatten om kønsmoralen var fra slutn-
ingen af 1886 blevet grebet af Morgenbladet som våben mod Politiken og ”bran-
dessygen”. I sommeren og efteråret 1887 førte den til en meget bitter og person-
lig avispolemik mellem Georg Brandes og Bjørnson.

hos Georg Brandes: Brandes havde i Politiken 28/9 skrevet: ”Omhyggeligt har
jeg undgaaet at opstille nogen Teori, men stadigt har jeg forholdt mig kritisk
til de Sædelighedsbegreber, der løber Landet over. Selvfølgelig fordi jeg ansaa
dem for falske, fordi jeg mente at sidde inde med højere og sandere Ideer om
Sædelighed.” Han mente, at offentligheden først måtte opdrages til at forstå,
hvad sagen drejede sig om. Der kan ikke være tvivl om, at han afviste almene
moralforskrifter og istedet satte idealet om personlig moralsk autonomi. Noget
lignende havde Hørup skrevet i bladet 3/9, hvor han skelnede mellem læren,
hvorom debatten alene drejede sig, og selve livet. ”Livet er en Sag for sig, som
det er vanskeligt at tale om for andre og lidt usmageligt at tale om selv”, skrev
han og forbeholdt sig ret til ikke at sidde andægtig, mens der prækedes.

omstridte Ord: Georg Brandes havde i en omtale af Arne Garborgs noveller
”Ein Unkar” og ”Ungdom” skrevet, at ”Askesen, som den for Øjeblikket øves
af det store Flertal blandt de højere Stænders ugifte Kvinder, er en Ulykke,
en naturstridig Ting, et Offer, som mange Gange bringes en værdiløs Fordom.”
(Tilskueren: januar 1885).

Din Artikel: Hørups signerede artikel ”Aaben Udtalelse” 1/10, et svar på en ar-
tikel med samme titel i Morgenbladet af C. Hostrup fra dagen før. (Debatten
findes fyldigt refereret i E. Bredsdorff: ”Den store nordiske krig om seksual-
moralen”).

Den skarpe kulturpolitiske konfrontation mellem Politiken og Morgenbladet i sommeren og efteråret 1887 må også forstås på baggrund af Fr. Bojsens afvisning af Hørups og Estrups forligsaftale om finansloven i foråret. (Jfr. s. 189). Hørup har herefter ikke set nogen anden udvej end at søge at tvinge sin hidtil hemmelige underhandlingspolitik fra vinteren 1885/86 igennem ved offentligt at forpligte sig på den. 16/11 87 rettede han et skarpt angreb på ”den danske bevægelse” både som litterær og politisk, og 21/11 indledte han kampagnen for ”rent land”. På grundlag af en stærk agrarprotektionistisk strømning i landbruget gik han ind i agitationen for et margarineforbud i Danmark. Formålet var at true modstanderne i venstre på kredsene og at stille Estrup overfor valget mellem oktoberforeningspolitik og fæstningspolitik. Men ligesom i 1880 valgte Estrup at spille venstregrupperne ud mod hinanden. (Jfr. s. 143). Han kuede godsejeroppositionen og indgik forlig med de moderate om en margarine-lov i marts 1888. Og umiddelbart efter strandede også de parallelt førte finanslovsforhandlinger, det såkaldte påskeforlig. Hørup, der fra en tilbagetrukket position havde strakt sig meget langt for at redde forliget, led ikke blot et politisk nederlag i den forstand, at han i partiet så sig nødsaget til at stemme mod forliget. Men hans politiske troværdighed blev rystet.

Nr. 105. Hørup til *Georg Brandes*, 5/3 1888.

Redaktionen af Politiken
Kjøbenhavn, d. 5 Marts 1888.

Kære Brandes!

Deres saare naturlige Ønske om et forbedret Honorar er i ”Politikens” Bestyrelse behandlet med saa meget mere indgaaende Forstaaelse, som ogsaa Bestyrelsens Medlemmer befinder sig paa det tarvelige Standpunkt af 8 Øre. Da ”Politiken” imidlertid endte sit sidste Regnskab med Underbalance og heller ikke i Aar vil yde enten Aktionærer eller andre Interesserede noget Udbytte, har vi haft overvejende Betænkelighed ved en almindelig Forhøjelse af Honorarberegningen for Øjeblikket.

Paa den anden Side har De saa megen Ret i Deres Henvisning til den ekstraordinære Tidsspilde og Ulejlighed, vi forvolder Dem ved jævnlig at stille pludselige Krav til Deres gode Bistand, som forstyrrende griber ind i Deres egen Arbejdsplan, at denne Art af Bidrag upaatvivlelig straks bør overgaa til en anden Beregning.

Alle Bidrag, som De skriver til os efter Anmodning, vil derfor fra denne Maaned blive honorerede ekstraordinært udenfor den almindelige Beregning.

I det Haab, at Massen af ordinære og ekstraordinære Bidrag fra

Deres Haand maa stige meget betydeligt til Gavn og Glæde for ”Politiken”, beder jeg Dem se uden Uvillie paa denne foreløbige Afgørelse.
Deres hengivne
V. Hørup.

Brandesark. i K.B.

Nr. 106. P. Hansen til *Hørup*, 16/5 1888.

Kjøbenhavn, den 16 Maj 1888.

S.T.

Hr. Redaktør V. Hørup.

Det af Journalistforeningen nedsatte Udvalg til Varetagelse af Kredens Interesser under Udstillingen har herved den Ære at anmode om Deres Medvirkning, idet det udtaler Ønsket om, at De enten personlig eller ved et Medlem af ”Politikens” Redaktion vil deltage i Udvalgets videre Virksomhed.

Paa Udvalgets Vegne
ærbødigst
P. Hansen.

NkS. 3703,4°. Litteraten P. Hansen havde som formand for ”Journalistforeningen i Kjøbenhavn” ønsket syv venstredaktører optaget i den hidtidige rene højreforening. Baggrunden herfor var, at verdensudstillingen i København 1888 gjorde et samarbejde indenfor den samlede presse ønskeligt. Da han ikke kunne opnå det fornødne kvalificerede flertal herfor, valgte man istedet at nedsætte et samarbejdsudvalg for pressen i udstillingsperioden. (Se Svend Thorsen: ”Den danske Dagspresse” I: 171-77 & ”Fra Jyllands-Postens Brevgemmer”: 234-36).

Nr. 107. P.Chr. Zahle til *Hørup*, 2/8 1889,

Vallensved 2 Aug 89

Til Hørup fra Zahle!

privatisseme!

Må jeg fra min landlige idyl bringe ”Politiken” min tak, fordi den og særlig hr. J.K. Lauridsen så kraftigt tog bladet fra munden i de såkaldte Slesvigske eller Sønderjydske spørgsmål. I vor levetid er dette spørgsmål brugt til at forkludre hele vor indre politik. Enhver kongerigsk politiker skulde værdsættes ikke efter hvor vidt han var på

højde med vor tids almenpolitiske samfundsspørgsmål men kun efter hvad stude han indtog til det Slesvigske spørgsmål. Og så brugte bevidste hyklere dette spørgsmål til at gøre en modstander ilde lidt og til at fortsætte en sneverhertet, kortsynet men tillige for hele landet ulykkebringende politik med alle dens indre consequenser. Det er sådan indre politik, der ved at hænge ordet "national" ud som skilt, søger at hverve tilhængere for det værste rabulisteri og øve brutal vold mod alle modstandere. Man kender den omtrent i alle lande, hvor 2 nationaliteter carambolerer, at sige kun i debatten og i den actuelle politik, men hvor – som brevene fra Sønderjylland udviser – selve de pågældende lever et forholdsvis sundt og frejdigt liv, fordi de er vant til det gennem århundreder, vel endog årtusender.

Vi kan i den indre politik bruge Sønderjyderiet lige så probat som militarismen som velgørende prøve på, om man har med hårdføre, handledygtige og ærlige politikere at gøre. Dertil kræves folk, som har arbejdet sig ud over alle fraseagtige forsumpninger og har fast grund under fødderne. Det er også ret velgørende selv at komme ud af et selskab, hvor det hvert øjeblik vamlers for en af hyklere. Jeg har under den sidste menneskealders politik ofte måttet udbryde: heller en lille, fast energisk, viljestærk men selvbevidst minoritet, end en sammenløjjet, ofte forræderisk, underfundig majoritet, der under vennskabs maske undergravede dem i partiet, som efter vor tids udvikling ene fortjende navnet venstre eller fremskridsmænd.

Jeg har sukket efter det øjeblik, da venstre vilde og kunde vikle sig ud af dette klamme favntag. Det gjaldt et rigtig ryk, som når man skyder en kælen Judas fra sig og tilråber ham et: bliv mig fra livet, din skurk!

Den samme følelse af væmmelse som jeg har haft overfor dem, der oversavlede det Slesvigske spørgsmål med hykkelske talemåder har jeg forresten overfor den brug, som de selvsamme hypokritere har gjort med det indre såkaldte provisoriske spørgsmål, som om det var noget nyt eller noget specielt Estrupsk.

Vi mærkede det lige strax 1848, at de rettigheder for menigmand, tidsånden aftvang de herskende, var disse en torn i øjet. Hele politiken er lige fra Martsministeriets afgang lige indtil nu gåt ud på, hvordan man uden altfor brutalt at sige hele sandheden kunde paralyserer de i 1848 for folkets brede lag vundne rettigheder. Og lige fra samme år har der altid været såkaldte venstregrupper, som med et eller andet fint tillægsnavn, udskilte sig fra det egentlige venstre for at gøre fælles sag med modstanderne, eller dog i al fald for at

bjerge sig selv et mindre anfægtet renommé i højre ved et velklin-
gende gruppemærke. Strax i 1848 havde vi noget, der hed ”det op-
lyste venstre”! De havde med kønne fraser stillet sig på valgtribuner-
ne og ikke vraget at lade sig vælge af venstrestemmerne, men ikke så
såre var de komne til sæde i repræsentationen, før det hed: ”I brave
højremænd, I må endelig ikke tro, at vi ”oplyste” venstremænd er
som det øvrige venstrekrapyl, der vil rive ned på al menneskelig og
guddommelig autoritet! Nej lad bare os komme til roret, så skal I
se, at vi i grunden vil det samme som I højremænd bare på en anden,
mindre opsigtvækkende måde, og så sparker vi til de venstrevælgere,
som var så tåbelige på valgdagen at give os deres stemmer. Ved hjælp
af et sådan ”oplyst” venstre fik hver enkelt paragraf i grundloven
en eller anden lille skjult hage, hvorpå der i sin tid kunde heftes
noget ”provisorisk”, når højres tarv krævede det.

Dette provisoriske havde man ikke strax brug for, så længe højre
havde flertal både i folkething og i landsting. For at bevare højre
dette flertal var det Slesvigske spørgsmål med al dets nationale gøgl
en velkommen assistance. Hvad er der ikke i sin tid præsteret af det
nationalliberale parti for at terrorisere enhver modstander og stemple
ham som Slesvigholstener, når han vovede at påtale, at de national-
liberale Danske politikere vilde tvinge de sydslesvigske tydsktalende
forældre i de ”blandede” districter til at lade deres børn confirmere
på Dansk. Måtte ikke Blixen-Finecke, der gik ind i Rottwitzs venstre-
ministerium, minde de danske nationalliberale ”professorer” om,
at de ikke måtte regere det efter 1851 genvundne Slesvig således, at
Tydskerne kunde skrive ”Befriere” på deres fane, når de atter rykke-
de ind i landet. Så svarede der fra dansk nationalliberal side: lad os
få ”den anden Slesvigske krig”, ja man kunde læse i bladene: vi glæ-
der os til krigen! Krigen kom! De danske embedsmænd i Slesvig
blev af befolkningen på de fleste steder jagte ud af landet. Sådan
havde professorregimentet gjort sig yndet! *Vi* eller rettere sagt *de*
fik deres krig. De så deres ”Danevirke” briste som en glimrende sæbe-
boble. De mistede det så vanskeligt genvundne Slesvig. Og nu måtte der
bruges en anden trafik, hvis højre skulde holde det gående ved valgene.

I 1855 havde de Nationalliberale vist deres nationale liberalismen ved
at få indskrænket grundloven af 5 juni 1849 til kun at gelde kongeri-
gets særlige anliggender, og ”Dagbladet” proclamerede sejrstolt, at nu
skulde rigsdagen synke ned til at blive et stort amtsråd, medens det
aristokratiske rigsråd for de fælles anliggender skulde, som det
hed i ministeriets nationalliberale mund, ”bære hele vor constitu-
tionelle udvikling”. Denne constitutionelle bæren varede dog kun 8

år, indtil der efter freden 1864 ikke blev spor af "fællesanliggender" tilbage. Nu var pokker løs i den nationalliberale verden; thi man måtte gøre alt for ikke at få den frisindede grundlov af 5 Juni tilbage; man måtte opbyde alt, for at ikke det store amtsråd atter skulde komme til at bære hele vor constitutionelle udvikling; thi nu truede det for alvor med, at venstre ved valgene skulde komme til flertal også i folkethinget. Nu var gode råd dyre.

Man udfandt da i sin "nationalliberale" visdom, at uagtet der ingen fællesanliggender var mere, så skulde dog det aristokratiske rigsråd beholdes efter krigen, for at det kunde danne en nyttig modvægt mod den demokratiske rigsdag; og da navnlig 5te Juni grundlovens landsting hvilede på den almindelige valgret, måtte landstinget endelig omdannes således, at det gjorde demokratiet umuligt i lange tider at vinde flertal i det nye landsting. Denne sindrige plan til højres opretholdelse ved styret kunde ikke gennemføres uden den almindelige stemmerets samstemning, og nu begyndte, efter at vælgerfolket var lammet ved krigen, en forfatningskamp mellem højre og venstre.

Under denne kamp skrev en Dansk correspondent til et Svensk blad, at man ikke der måtte undres over, at de nationale eller nogle nationale gjorde fælles sag med venstre. De gjorde det ikke for selve grundlovens skyld; det var dem ligegyldigt, hvad udfald selve kampen fik; men det, det gjaldt dem om, var, at venstre ikke skulde være ene om folkets øre, når kampen engang var endt. En kamp, der førdes med så forræderske lejetropper, måtte nødvendigvis ende med venstres nederlag. Den reviderede grundlov af 28 Juli 1866 sejrede da både ved folkethings- og landstingsvalgene men dog kun med ringe overtal, og ikke uden at venstrestemmer støttede højre i kampen.

Endnu kunde dog venstre have lagt et tungt lod i vægtskålen, hvis det havde stået som ensartetsluttet parti, men efter valgene 1866 udskilde en del af venstre under det i højres øre bedre klingende tilnavn: det nationale venstre, der farisæisk slog sig for brystet og sagde: Gud ske lov at vi ikke er som disse unationale Tscherningianere, Bjørnbakkere og gamle bondevener. Da vælgerne fik afsmag for denne nye udgave af fin fuselfri destilleret venstreextract, nødedes det nationale venstre til at gøre fælles sag med det øvrige venstre og således opstod 1870 "det forenede venstre".

Ved samme tid mistede venstre sine tidligere førere; Tscherning havde efter den reviderede grundlov, hvis farer han forudså, trukket sig ud af kampen, og efter 1870 blev Berg, det forrige "nationale venstres" fører, hovedmanden i det tvedelte "forenede venstre".

For at bevare det nationale elements prestige i venstre, slog han ind på en kamppolitik, som hidtil havde været fremmed for det egenlige venstre, der havde fordømt de nationalliberales rumlerier, ministerstormerier, rigsretsactioner og hele dette buldrende arsenal af løst krudt, der aldrig gavner det egenlige venstre en døjt. Det er Berg, der egentlig har gjort venstre forhadet og som har givet højre, der før kuns var en klat, vind i sejlene. Men det var dog først efter at venstre 1872 fik flertal i folkethinget, at højre fik brug for alle de småhager i grundloven, hvorpå de kunde hænge deres provisoriske politik. Til overflod har jo Berg åbent udsagt, at ministeriet skulde tvinges ind i provisorismen; hvis ministeriet ikke vilde gå – og det gør et højreministerium ikke overfor venstre – så skulde det tvinges udenfor grundloven. Og så havde vi en ny grundlovskamp gående.

Endda vilde et støt venstre ved en klog afventende og virkelig socialpolitik have kunnet klare situationen, men så skulde venstre opleve en ny udgave af det ”oplyste” og det ”nationale” venstre, så fik vi i nogle ord ”det moderate venstre”, det var det kønne venstre, som 8de Novbr. [1877] lod sig bruge til inden 24 timer at give Estrup lovlig grund under fødderne. Atter kunde man slå sig for sit ærlige bryst og sige: Gud ske lov jeg ikke er som dette ”radikale” venstre! Det var dette moderate venstre, der gav os bojeloven, og begge hærlovene!

Og hvordan står vi nu! Da så vælgerne blev ligeså vandle ved det ”moderate” venstre, som de var blevet ved det ”oplyste” og det ”nationale” venstre, så måtte der findes et nyt navn, hvorunder man kunde danne skel i venstre og bryste sig med, at man Gud ske lov ikke [gør] som det øvrige ”europæiske” venstre, at man ikke gør fælles sag med de virkelige frihedsmænd, der hele kloden over virkelig arbejder for at fjerne indgroede standsfordomme og gøre alle mennesker delagtige i en mennesket værdig existens i social henseende. Dette nye skille navn i venstre er så – for ret at betegne det bornerte, smålige og selvbehagelige, men hvorved man dog også angler efter nogen national-liberal sympathi i højre, dette nye skillenavn i venstre er det ”danske” venstre! Hvor det dog klinger sødt og hjemligt i de tusind hjem! Hvor det passer for en ny Slesvigsk og Sønderjydsk politik! Hvor det egner sig til at påføre os den 3die Slesvigske krig, og forberede den stund, da Sønderjydsk og Nørrejydsk og Fynsk går op i en højere enhed, der ender ved Sprogø! Men har man så ikke udrettet andet ved at hænge ordet ”Dansk” foran et meget tvetydigt venstrenavn, så har man til højres fornøjelse dog udrettet så meget, at man [har] spoleret venstresagen i selve Danmark, forlænget provisorismen,

givet fæstningsrummelen tid til at brede sig, og ladet al virkelig folkelig lovgivning visne!

Derfor gid alle vælgere vilde lade sig belære af fortiden og sige ved de forestående valg: vi vil hverken have folk, der taler om det oplyste venstre, heller ikke folk, der hænger ordet "national", "moderat" eller "Dansk" foran deres venstrenavn; vi vil have et rent venstre, virkelige venstremænd, der ligner venstremænd og fremskridtsmænd i andre lande, og som slår en tyk streg over alle de dumheder, der er gjort under et tvedelt venstres magtesløshed. Nej vi vil begynde der, hvor det gamle venstre slap i 1848, før det oplyste venstre gik over til højre og hang alle de provisoriske knager op i grundloven; vi vil arbejde på den almindelige valgrets grund *med* folket og *for* folket og nøde vore modstandere til at bøje sig for den almindelige opinions tryk, som de måtte det i 1848.

Jeg véd ikke, kære Hørup, om Deres tålmodighed er nåt så langt. Men hvis så er, vil jeg bede Dem hilse Deres brave hustru fra min kone! Selv husker hun nok som frøken Holmsted sin gamle lærer. Vi har herude været glade ved at høre J.K. Lauridsen, men i disse stagnerende tilstande i denne valgkreds, hvor højre har mistet sin kandidat, forstander Nielsen, som uhelbredelig syg, kan man frygte, at en kanin med lange ører, mimrende mund løber af med kålhovederne. Imidlertid kunde der vist ved raskt tag gøres noget, såfremt Hans Hansen ikke mere kan klare ærterne.

NB. De hilses venligst fra min fættersøn Th. Zahle, som er her i Vallensved.

Jeg har vedlagt en artikel skrevet med "Politiken"s retskrivning. Jeg tænkte, da jeg skrev den, på det sørgelige factum, at de landsdele, Danmark i følge fædrelandshistoriens begrædelsesbog har mistet, er gåt frem i social udvikling, efter at de har ophørt at være under Dansk idiotisk cancelli- og ministerialbyggningsstyrelse. Både Skåne-Halland og Blekinge, både Slesvig, Holsten og Lauenburg kan tale med om dette uomstødelige factum, hvor dog Norge taler allerhøjest og Island sagtens en gang istemmer det samme fælles kor. Napoleon I sagde engang, at Danmark var et mærkeligt land, fordi det af alle lande var blevet aller uslest regeret og dog trolig hængt ved sine regenter. Dog lad os probere på, om vi ikke kan slå til lyd for en ny og frugtbar indre Dansk reformpolitik i samklang med landene uden om os. De vil se, at jeg i artiklen har givet en lille *captatio benevolentiae* til skolelærerne her i landet; thi dem må vi se at få med os ved den forestående valgcampagne. Vale et fare. Hils Bing og andre venner fra mig.
Deres ven Zahle

Pressemuseet. P. Chr. Zahle var gammelt medlem af J.A. Hansens og C.C. Albertis sjællandske bondevenner og J.A. Hansens efterfølger som formand for "Femtejuni-Folkeforeningen". Han havde midt i 1870'erne været en varm fortaler for Hørup i partiet og havde skrevet den første aviskarakteristik af ham i sit blad Folketidenden for Midtsjælland 22/2 76. Ved det forenede venstres sprængning 1878 havde han ligesom Alberti sluttet sig til Berg, men året efter skilte de sig begge ud og dannede med andre utilfredse gruppen "de Udtraadte" (Jfr. s. 127). 1881 trak han sig tilbage fra politikken for at hellige sig sit præstekald.

J.K. Lauridsen ... tog bladet fra munden: Der sigtes til Lauridsens signerede artikel "Den nationale Revolverpresse" i Politiken 27/7.

sin gamle Lærer: Emma Hørup må have haft P.Chr. Zahle som lærer i Natalie Zahles privatlærerindeskole i 1850'erne.

denne Valgkreds: Fuglebjergkredsen, hvor højres kandidat var den kendte forstander Chr. Nielsen, Hindholm.

en artikel: Ses ikke optaget.

captatio benevolentiae: Anmodning om gunstig opmærksomhed.

Vale et fare: Lev vel og tal.

”Det var ganske vist Højdepunktet af sædelig Orden og Fred og Ro i Samfundet, om vi hver havde vor Celle at sidde i og der kun blev lukket op, naar vi nødvendigvis skulde ud. Men saa vidt naaer vi desværre ikke. Vi maa allerede være glade, hvis vi kan drive det dertil, at alle honette Folk kan faa deres Celle hver, saa at det kun er Udskudet, der er udenfor og deriblandt Dommerne, som maa være ude for at foretage Sorteringen og som nok i Reglen vil skønne at finde de rigtige.”

Hørup til Ellen Hørup 29/12 1889.

VII

Fængselsbrevene 1889-1890

Som ansvarshavende redaktør måtte Hørup omkring årsskiftet 1889/90 afsone tre måneders simpelt fængsel (vor tid hæfte) i Tugt-og Forbedringshuset på Christianshavn, dømt for injurier i Politiken 7/1 1888 mod kommissionsdommer H. Sylow. Den fatale artikel, "Dansk Retspleje i 1887", var skrevet af J.C. Henriksen og angik den såkaldte vidnesag mod Politiken. (Jfr. noten s. 229). Se iøvrigt Valdemar Koppel: "Af Politikens Historie I: 67-69).

Nr. 108. Hørup til *Henriette Steen*, 11/11 1889.

Mandag Aften

Kæreste kære — Du skal dog ikke vente med at læse det i Avisen. Jeg har nu faaet Orden i Tingene. Onsdag Morgen "rejser" jeg. Christianshavn er Maalet. Naar Du læser om visse barbariske Foranstaltninger f.Ex. Afskaffelse af Tobak og Udelukkelse af alt Besøg med Undtagelse af Familien om Søndagen og et Medlem af Redaktionen om Onsdagen, saa er det jo ikke givet, at Enden bliver Begyndelsen lig. Jeg har i Anledning af Tobaken besøgt Politilægen, som synes at være flink. Nu faar vi se. Naar jeg har sundet mig en Uges Tid i Cellen, skal Du faa en Beskrivelse af Lokalet. Vær nu rask og taalmodig, ved "Almanakens" Hjælp sætter vi den ene Dag efter den anden og faar i en Snub Ende paa Historien.

Din v.

NkS. 3703,4°.

Politilægen: Nic. Holm, han var politilæge 1886-94.

Nr. 109. Hørup til *Emma Hørup*, 13/11 1889.

Cellen, den 13-11-89.

Kære! Det blev Aften den første Dag. Her er mageløst hyggeligt i dette simple Fængsel, ikke uden et Stænk af noget vist Herskabeligt. Naar der staar i "Dagens Nyheder", at Cellen er 4 Alen lang og 3 Alen bred, er det ligefrem at bagvaske en vel proportioneret Celle. Det er en Goliath af en Celle, der mindst maaler sine 7 Alen i Længden og næppe mindre end 3 1/2 i Bredden. Fra Vinduet til Døren gaar man 8 smaa Skridt eller 6 store, ligesom man sparker ud til, og i Løbet af 3 Maaneder bliver det en ganske artig Vejlængde.

Vinduet vender ud til Frelzers Taarn med Manden og Flaget og Vindeltrappen rundt om. Det ser ens ud, hver Gang man ser paa det,

men efterhaanden som lagttagelsesevnen skærpes, vil der formodentlig komme mere Afveksling i Udsigten. Loftet er hvælvet, og det er maaske fra dette Træk i Bygningsstilen, at det aristokratiske Stænk kommer.

Min første Gerning bestod i at vende mine Lommer og udtømme deres Indhold paa Fængselsbordet. Det var omtrent som Mads Madsens Læddike: 2 Nøgler, et Cigar-og et Cigaret-Rør, en Fjerding Maltbrystsukker, en Skraa (de to sidste Genstande indkøbte paa Vejen herud), en Pibe, en Pennekniv, 2 Svovstikkeæsker osv.

Ved denne Lejlighed konfiskeredes min gode ny Pibe med samt Rørene og Svovstikkerne, endvidere min havende Formue i Sedler. Sølvmonterne maatte jeg beholde, og af samme har jeg stukket 2 Kr. ud for at faa Kufferten baaret op paa Cellen – under Indtrykket af Stedets aristokratiske Prætensjoner.

Efter denne Begyndelse saa jeg ikke uden blandede Følelser din store Kuffert med dens meget brogede Indhold rykke ind i Cellen. Ved frivilligt at udlevere en Kasse Cigarer og et Pund Tobak gik Resten af Pakkenillickerne imidlertid glat gennem Eftersynet og er nu i min ubestridte Besiddelse.

Saavidt jeg kan se, har jeg kun glemt 1 Ting, Spejlet. Jeg føler imidlertid ingen Trang til at spejle mig i de første Dage og vil være ret fornøjet, hvis du tager en lille Pjes med herud paa Søndag. Desværre kan jeg ikke byde jer herop i min egen ”Lejlighed”, det er forbudt. – Formodningen er i det hele taget for at ”det er forbudt”. – I kommer ind i et Kontor, hvis der ikke er optaget; er Kontoret optaget, bliver I paa Gangen, og hvis der andet Steds fra bliver lagt Beslag paa Kontoret, medens I er der, ”afbrydes Konferencen”.

Vagtmesteren har dog lovet at gøre sit Bedste, for at Kontoret kunde være vort fra Kl. 12 til 1. Det gælder altsaa at passe paa den Time, i hvilken vi er privilegerede. Forresten er alle Mennesker herude, som jeg hidtil er truffet sammen med, Elskværdigheden selv.

Neiiendam har til Middag sendt mig Høns i Champignons og en Kæmpe-Rødspætte, som jeg i længere Tid har spist paa uden at naa noget Resultat; – tilsidst maatte jeg overlade min Opvarter at gøre det af med den, og han har forhaabentlig naaet Resultatet. Det var overmaade lovende – og som alt herude nærmest herskabeligt.

Resten af Dagen har jeg helliget Øvelser i at skraa, og endskønt jeg endnu staar noget problematisk til Kunsten, er jeg dog tilbøjelig til at tro, at jeg ikke er helt uden Talent. Hvis Politilægen derfor ikke i min Helbredstilstand skulde finde tvingende Grunde til at hæve Konfiskationen, venter jeg om nogle Dage at kunne tygge min

Skraa og blæse Tobaken og Avtoriteterne et Stykke.

Imorgen begynder jeg at bestille noget. Alt i alt er jeg som det grønne Træ; lader os altsaa, som Bedstemor siger, være frimodige og afvente, hvordan det ser ud om et Par Maaneder. God Nat. — —

Original ukendt. Trykt i "Lidt om Hørups Privatliv."

Neiiendam: Restauratør Carl Neiiendam. Han var nevø af den kendte venstre-grosserer Johan A. Neiiendam.

Nr. 110. Emma Hørup til *Hørup*, 14/11 1889.

[Poststempelt 14/11 89]

Kjære Fattermand!

Tak for Brevet, og Gudskelov Du finder Dig saa godt i det. At de Bæster ikke lod Dig beholde din Pibe! Og nu skraaer Du altsaa, uf! Jeg var saa ked af, at Du var hæs i Gaar, ligesom Du skulde derind. Svend og jeg har maalt dit Hul i Dagligstuen; men der tog det sig ikke ud, saa gik vi ind i Elles Værelse og fandt, at det var omtrent saa stort, og det trøstede os da lidt. Udsigten er jeg ganske fornøjet med, det er da en tavs Kammerat, Du der har. Du kan tro, det var trist at gaa i Seng i Aftes; jeg laasede dobbelt af alle Vegne, saa Ellen tilsidst lo ad det. For Resten var de umaadelig skikkelige og knurrede ikke en Gang over Sidste-Ragout'en. Svend er ikke saa skruet, som han plejer; og da jeg i Morges kom ind i dit Værelse, sad han og øvede sig paa at ryge; men det gik ikke. Men det er rent galt med Penge: "Mor, 2 Kr. 50 til det! Mor, vil Du købe til det! Mor, vil Du lægge ud til det! Far sagde, Du skulde", rene Ulveunger. Ellen vil ikke tro, at vi ikke maa komme op til Dig; det vil hun da først se. Skriv mig endelig til, hvad vi skal tage med. Din Emma Hørup.

Du skal spise din Rødspætte!

Pressemuseet.

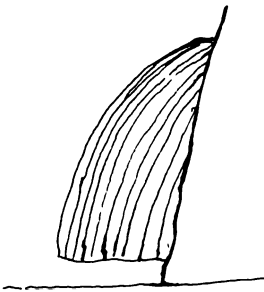
Nr. 111. Hørup til *Emma Hørup*, 15/11 1889.

Cellen d. 15-11-89.

Kære Ulvemor — nu faar Du da et Begreb om, hvad det er at være Ulvefar og have alle Rovtænderne hængende i samme Pels. Men Skidt

med det; om der ogsaa ryger nogle Ekstra-Totter, bliver der vel Raad for mere Uld efter Nytaar. Her er straks en Ekstra-Tot. Maa Svend vandre ned ad Østergade, forbi Politiken, saa bor der paa det andet Hjørne en stor Skomager med nogle brungraa uldne Tøfler til 2 Kr. 50 Ø. eller saa. Saadan et Par til at stikke bare Ben i maa jeg have, Dine er for salonmæssige og egner sig ikke til at forrette Morgen- og Aften-Andagt i. Dernæst maa jeg have mit Vandfad, ikke andet end Fadet. Her er en Kumme som en middelstor Skylle-Skaal med Hane over og Afløb i Bunden; men man kan ikke faa Næsen i den for Hanen, og saa er der en Hylde over, som man dunder Hovedet imod, naar man alligevel prøver at dyppe sig. Benene er der slet ikke Tale om at faa i den, dersom man da ikke har Anlæg for at staa paa Hovedet. Og saa endelig en Stump Spejl, helst et med Baand i til at hænge, her er lovlig skralt med Staaplads. Tilsidst længes man dog efter at se sit eget Ansigt – i Mangel af andre kendte Ansigter. Ingen Fødevarer, Fadeburet er fuldt.

Der er jo nok det med en Kakkellovnskærm, men det er ikke just paatrængende. De har nogle af flættet Spaan der, hvor vi købte Kagekassen, som har den dobbelte Fordel at være billige og ikke at blive varme. Hvis Du køber saadan en, saa lad dem sende den herud: Redaktør Hørup, Fængslet paa Christianshavn. Det er vist nærmere end at køre vor egen herud i Droske og den vil dog savnes hjemme. Den behøver ikke at være stor. En Fængselskakkellovn er nemlig et ganske aparte Stykke, der ligner mest en mosaisk Næse saadan

1/2 Kvarter over Gulvet og en god Alen op ad Væggen, ikke et Hul paa, ikke engang et Næsebor. Der lægges i ude i Korridoren og den sætter meget praktisk Hovedvarmen ned mod Gulvet derfra, hvor Næseborene skulde sidde. Skønt Gulvet er af Beton, er det derfor ikke fodkoldt. For Tiden er den ret skikkelig, de fyrer nemlig med Tørv. Men siden hen kommer vi til Kullene og Arrestforvareren fortæller, at Næsen saa gerne vil være rød. En Skærm bliver da en Nødvendighedsartikel.

Jeg har haft Besøg af Lægen og af Politiinspektøren og jeg venter Præsten. Politiinspektøren – Korn – er jeg ikke rigtig klog paa, han er overmaade affabel, men der er Tobak imellem os og det er næsten, som naar der er Blod imellem paa Korsika. Lægen derimod er bra'; det er Nicolai Holm, som vi har truffet hos Drachmanns – Faartoft, Sommerfeldt, Nic. Holm! Præsten er et godt Skind, siger Holm, som jeg ikke bør nægte at snakke med – I Guds Navn, lad os snakke med Præsten!.

Adler – Redaktionssekretæren – med Frue var her igaar; de bragte Blomster og afleverede deres Kort, men jeg saa dem naturligvis ikke. Det var rigtig pænt af dem, jeg sendte straks et Par Ord med Tak – var det ikke ogsaa pænt og næsten mere, end man skulde have troet?

Mon Far og Mor kommer til Jer paa Søndag? Kan Du finde paa noget at muntre Far med paa Mandag, Fødselsdagen, jeg har ikke Hovedet fuldt af andet end af Tobak. Han var noget modfalden, syntes jeg, i Onsdags, da han slumpede til at komme midt i Opbrudet. Nu vil jeg ikke mere, der er for langt paa den anden Side. Farvel til paa Søndag!

Din hengivne V. Hørup.

Pressemuseet. Delvis trykt i "Lidt om Hørups Privatliv."

Politiinspektøren: Henrik Korn. Som chef for sædelighedspolitiet begik han i 1895 selvmord efter en skandale. (Se Vald. Koppel: "Af Politikens Historie" I: 113f).

Adler: Viggo Adler var redaktionssekretær på Politiken 1885-94.

Far og Mor: Hørups forældre var 1888 flyttet til byen og boede på Frederiksberg med plejedatteren Anna Knudsen. (Se Emma Hørup: "Lidt om Hørups Privatliv": 46f).

Nr. 112. Emma Hørup til *Hørup*, 16/11 1889.

[Poststemplet 16/11 89]

Kjære Fatter,

I Dag har Du ikke skrevet til os, og det ventede vi dog efter den gode Begyndelse. Jeg er nysgjerrig efter alt, ogsaa hvad Du faar til Middag. Du kan tro, det er en underlig Følelse, naar jeg gaar hjem fra Skole, at huske paa, at Du ikke er hjemme og slet ikke kommer hjem –

og saa længe. — Jeg har prøvet at tælle Dagene fra, men det forslaar slet ingen Ting. Georg Brandes har i sin sidste Forelæsning holdt en lang Lovtale over Dig som den største Ironiker; Forskjellen mellem Dig og de andre Forfattere var, at Du skrev | (d.v.s. i Spalter), medens de andre skrev —. Det var jo et pænt Ord til Dig, slet ikke misundeligt. Cavling sendte os en Buket Roser i Gaar; jeg er vis paa, han liker nok saa længe, til han kommer ind til Dig. — Snedkeren anede ikke, hvad der var passeret, men ventede Dig derud for at se paa Sofaen. Han har sendt mig Prøver, men grimme og umulige. Ellen har været lidt forknyt i Dag, jeg ved ikke hvorfor; men rare er de begge. Sover Du godt?

Din Emma.

Pressemuseet.

Georg Brandes forelæste på universitetet om nyere fransk litteratur. 15/11 sammenlignede han Renan og Hørup som ironikere. (Refereret i Pol. 17/11).

Nr. 113. Hørup til *Henriette Steen*, 16/11 1889.

Lørdag Aften.

Kære Kusine!

K.k. Det vilde ikke nytte, om Du sad her i Cellen ved Siden af i N: 43 eller N: 45 — selv sidder jeg i N: 44 — for der er ingen Konfluks imellem Cellerne, jeg aner ikke, hvem der sidder i den lange Række ned fra 1-43. Skulde det nytte, maatte Du sidde i samme Celle, i N: 44, henne ved Vinduet i min Egetræs Armstol og jeg overfor paa Kufferten, paa mit Klædeskab, mit Køkken, mit Spisekammer, mit Alt i Alt — og saa maatte Du endda snakke med Fornemmelsen af det runde Øje i Døren, som ser alt, hvad Du siger. Det er, som Mor sagde, da vi var smaa: ”Guds Øje ser Jer overalt”, saaledes i fortrinlig Grad med Fængselsgudens Øje, Arrestforvarer Hansens Øje, det gaar Tværs igennem Cellen fra Døren til Vinduet.

Vinduet er oppe under Loftet. Kommer Du herud forbi en Dag, ser Du Magen overalt i Fængselsmurene, de er alle ens, temmelig meget Jærn, temmelig lidt Glas, ens smaa alle sammen. Mit ser Du dog ikke. Vel vender jeg ud til Frelserens Taarn, men jeg bor ikke til Gaden, der er en Fængselslænge foran. Naar jeg ser ud, ser jeg først Nabomuren — jeg bor paa tredje Sal — med Magen til mit Vindu, over den Taarnet med Kuglen og Manden og Flaget. Det er et meget rart Taarn, et livligt, næsten lystigt Taarn, naar Solen skinner paa det,

og selv i Graavejr ser man Dagen komme paa Ryggen af Taarnet og sagte glide rundt om dets grønne Sider, indtil den dør paa den Side, der vender mod mit Vindu. Jeg kan se det lige fra den Etage, hvor Figurerne staar, det begynder for mig med Hovedet og Brystet af en Dame, som strækker sin højre Haand langt ud i Luften. Kanske er det Retfærdighedens Gudinde, der sværger falsk og som er krøbet op paa Kirketaarnet, for at det skulde være mere paalideligt.

Vil Du en Tur rundt i Cellen? Fra Kufferten kommer Du til Sengen med mine egne Madretser og egne Tæpper. Den er slaaet ned og-saa om Dagen som en Sofa – det er en Indrømmelse – men jeg ligger forresten aldrig paa den, jeg vogter mig for at lade Dag og Nat gaa i Et, her gælder det at holde paa de Afvekslinger, som Livet byder. Paa samme Væg i Krogen er en Vaskekumme, en stor Spølkop med Hane over og Afløb i Bunden, som man ikke kan faa Næsen ned i, end sige Hovedet, men nu faar jeg mit eget Vandfad, saa begynder Pjaskeriet. Over Spølkoppen to Hylder, Toilettesager paa den ene, Bordservice paa den anden. Derefter Døren med Øjet, som altid er laaset – der er en uafsladelig Musik af raslende Fængselsnøgler ned ad Korridoren – i Krogen ved Siden af Døren er Kakkellovnen. Der fyres i udefra. Kakkellovnen er som en tyk og plump Næse, saadan , med Næse-ryggen ind i Cellen og Næseborene ned i Gulvet, der er af Beton. Paa den anden Lang-Væg er Fængslets Bord, et utroligt massivt nagelfast Vaske-Laag, og ved Siden deraf Briksen af samme Tømmer, halvt saa stor som Vaske-Laaget. Over Briksen har jeg anbragt Politikens smalle Redaktionsbord fra mit Værelse i Integade – det foran Sofaen – derunder sidder saa Briksen som en saare nyttig Hylde, der bærer al Slags overflødig Gods.

Nu har vi været rundt og er naaet til Stolen, som Du sad i, da vi begyndte paa Brevet, og som i Arbejdsstunder rykkes hen foran Politikens Bord – som nu f.Eks. Hele Cellen er næsten som Dit første Værelse, Spisestuen, men højere til Loftet og hvælvet. Væggene guligt kalkede, stærkt afsmittende, meget rent, Luften upaalagelig, Varmen vanskeligere, men dog ganske taalelig.

Jeg er meget rask, noget mere hoven, end jeg plejer, og ret vel oplagt til at spytte mit flade Fædreland ovenfra ned i Kasketten. Selv Tobaken, som de har nægtet mig, blæser jeg et Stykke, baade Tobaken og at de har nægtet mig den – det er Drengestreger – sunt pueri pueri, pueri puerilia - kan du den Smule Latin, jeg har lært Dig?

Ja, véd du hvad, havde jeg saasandt et fornuftigt Menneske der i den Stol, min Egetræs Armstol, bare ét, ikke mere end som ét eneste

fornuftigt Menneske i den Stol, saa blev jeg siddende her gladelig og lod gladelig de Andre løbe og skabe sig nede paa Gaden. Du skulde blot se mig vende den daglige Dyrge af Aviser – som med en Greb – som fra Toppen af Frelserens Taarn – Pyt!

Nu maa jeg gemme Resten til næste Lørdag. Hver Lørdag Aften sender jeg en Epistel, som Du har om Søndagen. Saa sender Du Noget Søndag Aften, som jeg har om Mandagen. Gør Du ikke? K.k. Du hænger da ikke med Næbet! Jeg faar min Mad fra Neiiendam – Restavratøren naturligvis – Cavarer, komplet Cavarer! Igaar sendte han en halv vild Fugl, jeg kan altsaa hilse Dig fra en vild Fugl, Kloen var med og Næbet, baade Næb og Klo, jeg kan hilse Dig fra en vild Fugl, fra en vild Fugl, her i Buret, fra en vild Fugl! God Nat!

NkS. 3703,4°. Delvis trykt hos Arvid G. Hansen: 123.

K.k.: Dvs. Kæreste kære.

Integade: Politikens første redaktionslokaler lå i Integade.

Nr. 114. Emma Hørup til *Hørup* 19/11 1889.

[Poststemplet 19/11 89]

Kjære Fatter,

et Par Ord maa jeg dog sende Dig i Aften, der er jo nu saa forfærdelig længe til Søndag. Og saa er det jo ikke en Gang min rigtige Fattermand, jeg faar at se, men en korrekt Gentleman, tilknapet lige til Handskerne. Jeg kan bedst lide Dig i Slobrok og glæder mig over, at Du har den med og altsaa ikke kommer ganske ud af Øvelsen. Men naturligvis forstaar jeg, at det bør være saaledes. Ellen og Margrethe har siddet her og talret og trilret alle de Melodier, de kunde hitte paa, Salmer og Bellmann imellem hinanden. – Bedstefar var forknýt i Gaar og kunde daarlig holde Taarerne tilbage. Men jeg haaber, han har faaet Brev fra Dig i Dag. Svend er gaaet derud med en Kasse Cigarer til ham. Gud ved, om Du har nok paa om Natten? Jeg kan ikke udstaa den Gaard!

Din Emma.

Pressemuseet. Margrethe Munch Petersen, datter af Julius Petersen og jævnaldrende med Ellen Hørup.

Kjære Fatter,

Tak for Brevet, jeg glæder mig over dit normale Exemplar og over Neiiendam; vi faa strænge os an, naar du kommer hjem. Lars Mads var her i Gaar og præsenterede sit Uhyre af en Regning paa 171 Kr 50 Øre, uf, det tog paa Kassen! Han har været til Delegeret-Møde med Alberti og Smør-Konsulenten Faber fra London, der beskyldte Exportforeningen for at skade Smør-Priserne. Alberti havde forsvaret Foreningen, og som det synes, imponeret de Delegerede. Lars M. mente, at Dønnergaard var ikke godt lidt; han var noget hvas i Omgang; men han var jo nok enig med mig i, at Alberti var en Slyn-gel. Han havde mange Hilsener til Dig fra de Delegerede. Komisk nok, vil ingen rigtig tro, at det gaar saa strængt til i Fængslet; saadan er det, naar Ulven virkelig kommer. Fra Jens Busk skal jeg hilse Dig, han var her i Dag og mente snart at kunne slippe ind til Dig; her ligger ogsaa Visitkort fra Tutein. – I Dag er der gaaet en af 12, men saa er der 11 igjen. Tænk, naar jeg igjen kan gjøre Bakken i Stand og bringe Dig din The paa Sengen med 3 Rug-og 3 Fransmand. Ellen er blid, og Svend griner ikke mere.

Din Emma.

Pressemuseet.

Brevet: Brev dateret "Cellen, Tirsdag Aften", dvs. 19/11. Kun fragmentarisk bevaret i "Lidt om Hørups Privatliv."

Lars Mads: Lars Madsen, en af Hørups stillere i Køgekredsen. Han leverede naturalier til Hørups. (Se Ellen Hørups afsnit i "Danske hjem ved århundredeskiftet" bd. 4).

Alberti – Dønnergaard: P.A. Alberti havde 1888 stiftet "Smørekseportforeningen". I juli 1889 udsendte han i fortrolighed den første statusopgørelse til de implicerede mejerier. Kort efter fremkom imidlertid en forfalsket opgørelse, i følge hvilken foreningens beskedne overskud var omdannet til et mindre underskud. Alberti indgav politianmeldelse, og det viste sig, at den falske balance var udarbejdet af den radikale folketingsmand fra Svinningekredsen, Hans Jensen Dønnergaard. Han blev varetægtsfængslet i fire måneder fra 13/9 89. I retten forklarede han først sin handling med, at han havde villet narre smørgrossererne, som eksportforeningen ville overflødiggøre, med den falske balance. Men siden sagde han, at han som bestyrelsesmedlem havde fået indblik i eksportforeningens sande status, og at han med falskneriet ville skabe debat om Albertis altfor gunstige balance. Hørup forsvarede i Politiken Dønnergaard. (Se A. Hvass: Dønnergaard og Alberti. Politikens kronik 3/10, 4/10 & 6/10 1908).

Nr. 116. Hørup til *Emma Hørup*, 22/11 1889. Fragment.

Cellen, den 22. Novbr. 89

. . . ogsaa Præsten har i Guds Navn været her og siddet og snakket et Par Timer i min Stol, medens jeg sad paa Kufferten og syntes, at det varede lovlig længe. Han hedder N. og er en Skolekammerat og Holder af "Politiken". Det gik mest om Præsters, særlig Fængselspræsters jordiske Vilkaar; derfra over Fængsels- til Skolehistorier. Tilsidst lod han i Parantes falde, at vi vel alle var radikale paa det religiøse Felt. Ja, det var vi da. Om der ikke her i Fængslet kom nye Tanker, spurgte han lidt forsigtigt. Men jeg svarede, at Livet gik ganske som hjemme med Revision og Aviser og sligt, som kun kastede gamle Tanker af sig. Imens stod min gode Middagsmad udenfor Døren, ikke paa Gløder, saadan som jeg sad ved Tanken om, at den stod der, og saa tog jeg overtvært og takkede for Besøget. . . .

Originalen tabt. Fragment trykt i "Lidt om Hørups Privatliv."

Revision: Hørup var valgt til statsrevisor.

Nr. 117. Hørup til *Henriette Steen*, 23/11 1889.

Lørdag Aften d 23-11-89.

Kære Kusine!

K.k. Det holder Du da ikke ud i tre Maaneder at sejle med saa store og stærkt spændte tragiske Sejl. Du kommer til at sætte et Reb i eller to og hellere trække lidt paa din komiske Aare. Dette er dog mest til at grine af. Den første Dag var jeg ogsaa temmelig "løftet". Alt det Rasleri med Sluttes-Nøgler osv. var ganske livagtigt. Da jeg kom ned i Gaarden - hvis Mærkværdigheder Du skal faa en Rejsebeskrivelse af en anden Gang - og saa min Stribe Himmel mellem Murene og et Par Smaaskyer drivende forbi, var Marie Stuart ikke langt borte: Eilende Wolken, Segler der Lüfte - - - men det blev lige straks saa overhaands latterligt, at det var forbi med det samme. Siden har jeg ligget paa den komiske Aare. Nu tænker jeg mest paa det Sjøv, Drengene har af at faa hinanden lukket inde ogsaa en Krog paa. Men det er ikke morsomt længere, end han, der er lukket for, dunder og sparker paa Døren. Lader han som Ingenting og snitter sig en Fløjte og sætter sig til Ro, saa kan de ikke undvære ham og kommer selv og lukker op. Dersom jeg skulde tegne i Punch, vilde jeg tegne alle

de 13 Højsterettere udenfor Celle-Døren med Hans Pandekages Kasket paa og Benene ranglende et Kvarter udenfor Bukserne. Der skulde de staa og myre paa med Ryggen og Skuldrene og Hænderne, forat han ikke skulde slippe ud. Men jeg skulde sidde inde i Cellen og revidere og ikke bryde mig mere om dem end Katten og ikke sige et Ord, eller dersom jeg skulde sige et Ord, skulde det være dette: Gaa nu væk, Dreng — jeg skal revidere — jeg kan ikke lege med Jer — I kan ligesaa gjerne gaa hen i en anden Port og spille Klink.

Dersom det ikke var for den ene, eneste vildeste Fugl!

Om jeg kan mærke, naar Du stryger forbi herude? Naturligvis — det forstaar sig — vel kan jeg mærke det — det var nok ikke godt andet! Men det er alligevel af de finere Fornemmelser; det var allerede mere haandgribeligt at se Dig. Herfra kan jeg ikke se andet end Frelserens Taarn. Idag har Taagen taget baade Kuglen og Manden, saa at jeg ikke kan mere end skimte min Genbo, men de andre Dage i Lys og især i Sol er det ikke længere borte end over en Gade. I Søndags var der et Selskab derovre, Herrer, Damer og Børn. Dersom en af mine Damer havde været med — en Kusine eller saa — havde det ikke været til at tage fejl af. Jeg har desuden mit Øjglas. Alt det andet har de beslagnet lige til Svovlstikkerne, men Øjglasset har jeg i Vestelommen. Nu skal jeg sige Dig, hvor mit Vindu er. Der er tre Længer i Fængslet, 1, 2, 3 — den tredje er min. Den er lidt lavere end de andre, tre Etager istedetfor fire. Alle tre løber parallelt mellem Dronningens Gade og Prindsessegade. Naar Du staar paa Taarnet, paa den første Platform, der, hvor den ydre Vindeltrappe begynder — ikke højere — har Du Dronningens Gade paa højre Haand, Prindsessegade paa venstre. Hold Dig til Dronningens Gade! Min Længe bestaar af et langt Midterparti med 18 Vinduer, paa hver Ende er der en arkitektonisk Knop, en Alen over den øvrige Bygning med tre Vinduer i hver. Hold Dig til den arkitektoniske Knop, der støder til Dronningens Gade. 1,2,3, det tredje Vindu er mit, talt fra Gaden, altsaa det længst inde mod Midterpartiet. Det er umuligt at tage fejl, de to yderste har tre Jærnstænger paa tværs over Vinduet, mit er det første uden Jærnstænger. Hold Dit Lommetørklæde i venstre Haand og sæt Din Theaterkikkert paa mit Vindu. Trækruden er lukket, men nu gaar den op, op og i. Det betyder: k.k. Goddag!

Desværre holder de Klokkere ikke Taarnet ordentlig aabent som Rundetaarn. Jeg har set efter i "Almanaken" — der er mit Evangelium, den hele hellige Skrift - dér staar, at man skal forudbestille Taarnet hos Graver Petersen St. Annegade 32, 2 Sal — 2 Kr. for indtil 12 Personer. Det manglede bare — 12 Personer! Maaske kom-

mer Du til at tage Erna med for ikke at vække Opsigt. Jeg er saa ked af, at jeg ikke gav Dig nogle Penge, inden jeg rejste. Det var dumt. Jeg tog ret rigeligt med mig herud, men de er beslaglagte — som alt det øvrige. Kan Du skaffe Dig nogle til Februar, saa gør det, Banken betaler.

Vær nu forsigtig og snak ikke med Nogen, men skriv mig et Klokkeslet, Dagen er det samme, men et bestemt Klokkeslet, saa ser jeg hver Dag paa Taarnet, naar Klokken slaar, hvad Du skriver. Mit vindu er i den øverste Række, tredje Etage, men Du kan næppe se mere end den samme. Nu er jeg nysgærrig efter, hvordan det Æventyr spænder af, men noget Halløj maa man have ud af dette Forbedringshus, det kan ikke nytte at blive Alvorsmand paa sligt.

Cellen kender Du, Du var jo rundt forrige Gang. Jo vist har jeg Lagener, ogsaa min egen Lampe og nu tillige Kakkelovnsskærm, hvorved Møblementet er blevet fuldstændigt. Om Morgenen Kl. 6 rasler Nøglerne første Gang, det er Arrestforvareren med Øllebrød, som jeg hver Morgen siger Nej Tak til, men som han hver Morgen skal præsentere mig. Kl 7 kommer han igen og spørger, om jeg vil købe noget. En Flaske Børnemælk og et 4 Øres Franskbrød! Samtidig bliver der lagt i Kakkelovnen og jeg staar op, reder Seng og vasker saa meget som der af en Havmand er ovenfor Fisken. Fisken vaskes om Aftenen. Kl. 8 Børnemælk og Franskbrød, derefter Revision, op og ned af Gulvet, Betragtninger over Vejret og Taarnet. Kl. 11 Aviser — alle Hovedstadsblade — og Breve, hvis der er nogle. Fra 12-1 1/4 regelmæssig March i Gaarden, hvis det ikke er Besøgsdage, saa gaar jeg før og efter. Kl 2 1/2 Middag fra Neiiendam, altid fortrinligt og saa meget, at Opvarteren har sine kronede Dage. Tusmørke. Kl. 4 à 4 1/2 Lys. Breve, Læsning, Aftenblade, sommetider mere Revision. Børnemælk og Franskbrød. 9 1/2 "Fisken". 10 i Seng. Af og til Dagen igennem en Skraa, det vil sige ikke en rigtig sort Sauceskraa, men Tobaksblade, der er rullede sammen og som tygges og spyttes ud. Det gaar allerede meget bra og jeg savner næsten ikke Røgen, men om det ikke smager mere af Matros end af Havmand er et andet Spørgsmaal, som Du i Din Sagkundskab vil have at besvare en Gang i Februar.

Den morsomste af de fortræffelige Folk, jeg har til at passe paa mig, er den gamle Nattevagt. Hver Aften Kl. 10 kommer han listende og smaaraslende med sine Nøgler forat hente min Lampe, som ikke maa staa i Cellen om Natten. Først forstod jeg ikke, hvad han mente, men nu viser det sig, at det er en ældgammel Rebel, der hver Aften udtrykker sin Indignation over, at jeg sidder her og for sit Vedkom-

mende vasker sine Hænder. Dette udtrykker han ved at stille sig i Døren med Huen i Haanden "Tillader Herren, at jeg tager Deres Lys fra Dem" (underforstaaet skammeligt, at en ærlig gammel Mand skal tage Lyset fra saadan en Herre). Derefter sætter han Huen paa, svinger ud med Armene og tager Lampen i begge Hænder som en dyrebar og sjælden Skat. Lidt efter staar han igen i Døren med Huen i Haanden "Maa jeg saa ønske Herren en rolig Nat og sov ret vel". Men af og til gør han et Skridt frem og siger med mange Kruseduller: "Hvis Herren vil paa Huset om Natten, saa bare ringe, saa kommer Nattevagten". Igaar skrabe han ud, sukkede og sagde "De er meget for god til at sidde her". Efter hvilken Bedrift han slog ud med Armene, pustede og listede af.

K.k. Tak for Dit Brev! Der er alle Slags Fugle i det. Snart er det "som en Maage", snart som en Due og sommetider som en Høne. der har tabt sin Ælling i Gadekæret. Jeg klapper alle mine Fugle. Godnat "og sov ret vel". Du er meget for god til at skulle sidde og vente saa længe.

NkS 3703,4^o. Brudstykke trykt hos Arvid G. Hansen: 127.

Eilende Wolken ... : Citat fra Schillers drama "Maria Stuart". 3. akt 1. scene: Maria Stuart i fangenskab.

Punch: Samtidigt vittighedsblad.

Nr. 118. Emma Hørup til *Hørup*, 30/11 1889.

[Poststempleet 30/11 89]

Kjæreste Fatter, Du kan tro, det har været drøje Nætter for Ellen og mig. Min stakkels Dreng har rendt om paa Gaden, snart hist, snart her; Kl. 3 1/2 kom han ind til Adlers og vilde ikke gaa op; da jeg kom ned og hentede ham, rendte han ud igjen, og jeg efter ham, barhovedet op ad Skt. Annæ Plads. Adler fik saa fat i en Betjent, og paa den Maade kom han hjem. Saa kom Dr. Dahlerup ind og talte med ham, og de blev saa enige om, at han skulde paa Hospitalet; nu er de kjørt, og jeg venter Dr., der skal sige mig, naar jeg kan komme ind til ham. Han kan ikke udstaa mig.

Din stakkels heng. Emma.

Pressemuseet.

Nr. 119. Hørup til *Henriette Steen*, 1/12 1889.

[Poststemplet 1/12 89]

K.k. Du faar kun et Par Ord denne Gang. Jeg faar netop nu Bekræftelse paa, hvad jeg allerede igaar hørte ad en Omvej, at Svend er haardt syg. Den stakkels Dreng er samlet op paa Gaden i et Anfald af Sindsforvirring og bragt paa Hospitalet. Du véd, hvor underlig indesluttet han har været og ikke til at komme nær. Maaske er det kun et forbigaaende Udbrud af en fantastisk Overanspændelse i en vanskelig Udviklingsperiode, men hvad véd jeg. Rimeligvis har min Nærværelse alligevel været et Holdepunkt for ham, som nu er bristet ved disse usle og fjantede Fængselsløjer. Jeg er naturligvis bange for Drengen og utaalmodig over at sidde her. Men der er jo Intet at gøre, Intet.

Godnat Kære!

NkS. 3703,4°.

ad en Omvej: I et brev til sin kone dateret 1/12 skrev Berg, at N.J. Larsen havde fortalt ham, at Svend Hørup var blevet sindssyg og var kommet på hospitalet. ”En havde skaanselsløst fortalt Hørup det, der blev stærk greben. — Andet har jeg ikke hørt. Jeg forholder mig rolig, thi jeg vil ikke være paatrængende med min oprigtige Deltagelse.”

Nr. 120. Emma Hørup til *Hørup*, 5/12 1889.

[Poststemplet 5/12 89]

Kjæreste Fatter,

Jeg skriver til Dig fordi jeg trænger til at skrive, ikke fordi jeg har noget nyt. Du kan tro, det er en bedsk Drik at tale om Grunden til Sygdommen, hvor trykket han har været, hvorledes han har skøttet sig selv osv; naar man vel har overstaaet Bedstemor — oven i Kjøbet paa Skolen — saa begynder man forfra med en anden, der irriterer en op til at forsvare sig mod den stakkels Dreng, alt imens man græder indvendig af Sorg. I saadanne Øjeblikke er jeg formelig misundelig paa Dig. Kjære, faar Du noget at vide gennem Holm, saa kom med det. [...].

Din Emma.

Pressemuseet.

Holm: Politilægen.

Torsdag Aften

Kære Emma – Desværre véd jeg ikke noget fra Holm. Han kom ikke. Det er hans Dage Mandag og Torsdag og da han i Mandags af sig selv lovede at skaffe Oplysninger, var jeg saa sikker paa, at han vilde komme idag. Efterat have ligget i Nat og hørt en Delirist synge og dundre i sin Celle, stod jeg tidligt op i morges forat være i Orden, naar Holm kom. Jeg vandrede op og ned og ventede og lyttede hver Gang de raslede med Nøglerne og gennemgik alt det værste, han kunde have at sige for derefter at gaa over til det bedste og om igen – indtil Vagtmesteren endelig Kl. 10 kom med Berlingske og fortalte, at Doktoren var gaaet. Jeg har været meget trist siden, jeg har tænkt, at det var slemt og at han ikke har haft Lyst til at være den, der skulde fortælle mig det. Men nu siger jeg til mig selv, at han jo dog er en Fremmed, et tilfældigt Bekendtskab, hvem dette umuligt kan være synderlig magtpaaliggende. Maaske har han været optaget og er ikke kommet ud paa Hospitalet, eller har været der og ikke truffet Pontoppidan, eller maaske er det endnu slet ikke muligt at have nogen virkelig Mening om vor Dreng, saa at han hellere har villet vente til paa Mandag end bringe halv Besked. Alt det siger jeg til mig selv, men jeg siger det med et sørgmodigt Hjærte.

Ak ja, jeg kunde unde Dig en Celle at sidde i og være i Fred, og dog har ogsaa Cellerne deres Skyggesider; man spinder sine Traade saa langt og saa fint her, hvor ingen afbryder dem. Maaske har Du dog bedre af at ærgre Dig over haardhudede Menneskers ufine Dumheder.

Hvad er det for en Snak om ”at skøtte sig selv”? Han har jo dog haft Mor og Far og Søster og et Hjem, hvor han var ligeberettiget, som var paa hans Parti og hvor han Instinktmæssig – thi det gælder over alle Ræsonnementer – følte, at han havde Medhold. At hans Sygdom gjorde ham ensom og utilgængelig, kan vi jo ikke gøre ved. Men lad os tænke os, at vi havde været nødt til at sende ham fra os som Barn til Fremmede, hvor han var tilovers og til Besvær og blev skubbet tilside og havde alle imod sig – mon vi da ikke vilde have sagt: Det vilde have været anderledes, dersom vi kunde have beholdt vor Dreng hos os? Selv den sølle Studentereksamen synes jeg ikke, vi kan bebrejde os. Det var dog ikke unaturligt at tænke: Han gaar det vel igennem ligesom alle de andre, og naar det er overstaaet, kan vi give ham Tid til at rette sig og indhente, hvad han paa andre Omraader har forsømt, saa behøver vi ikke at jage med ham – hvad vi jo

heller ikke har gjort — men kan lade ham sunde sig med Smaasystemer et Par Aar, indtil han selv faar Lyst til at klemme paa igen. Det var jo ogsaa et stort Ansvar at berøve ham den Entré-Billet til saa meget, som Studenterhuen er her i Landet.

Men tilsidst synes alle disse Spekulationer mig inderlig ørkesløse og ligegyldige. Livet hører ikke efter dem, det gaar sin stærke Vej, holder nogle oppe og slaar andre ned. Men det synes dog saa rimeligt, at Livet er paa vor Side. Han er jo ung og ellers stærk, hvorfor skulde vi ikke faa ham sund tilbage? Alligevel er det umuligt at være frimodig. Overfor denne lumske, hemmelige Fjende, som jeg intet Vaaben har imod, kan jeg ikke blive fri for Angsten. Kære, gid Du havde gode Efterretninger paa Søndag, men jeg venter ingen, ikke gode og ikke onde, jeg har paa Fornemmelsen, at de vil snakke om Tid og Taalmodighed, fordi det er, hvad de véd.

Din hengivne
Viggo Hørup.

Pressemuseet.

Pontoppidan: Knud Pontoppidan var overlæge på kommunehospitalets 6. afd., hvor Svend Hørup var indlagt.

Nr. 122. Hørup til *Henriette Steen*, 7/12 1889.

7-12-89.

Kære Kusine!

K.k. Jeg bliver nu ved Loven og Vedtægten, som er ét om Ugen og ikke andet, end hvad ogsaa andre kan læse uden at blive klogere, end de har Forstand til. Du maa saa — Eva som Du er — vende Din Ske i Æblegrøden saa tidt, Du ikke kan lade være. Alligevel havde Du vel faaet Din Vilje midt i Ugen, dersom ikke dette andet var kommet til og havde gjort det forbi med Skrivelysten og gjort det altsammen saa kummerligt og trist. Det er ikke Døden, Du, som kommer og saa er det ovre, men dette uden Ende, Muligheden af et helt, langt Liv i Mørke — tænk 19 Aar! — denne snigende væmmelige Ulykke kryber jeg for, den gør mig modfalden og bange. At de spærret mig inde synes jeg er rimeligt nok, det er jo Krig, og det gør mig ikke mere end bag paa min Haand — Løjer og Langkaal — men hvorfor Skæbnen skal slaa sig sammen med disse Spidsborgere og Stakit ... om at falde mig i Ryggen med denne afskyelige Trusel, det véd jeg ikke, nej det véd jeg ikke. Men hvad nytter det at stirre i

denne Bundløse Brønd. Jeg har i Virkeligheden ikke hørt noget fra ham, ikke noget godt og ikke noget ondt, kun intetsigende Ord hen i Vejret, hvoraf alene det synes at være fast, at det vil vare længe – længe? Han troede, at han var paa Vand og Brød. Det er jo saa naturligt, at de sidste Dages Oplevelser blander sig i hans forvirrede og ensomt over-spændte Tanker. Om Ensomhed staar der i Victor Hugos Oplevelser, som jeg læser, disse rigtige Ord, at den er god for de stærke Aander, men den forvirrer de svage. Men det er jo igen ikke andet, end hvad der i al Verdens Sandheder er den eneste Verdens-Sandhed, at de stærke staar sig og de svage bukker under. Det er endda en Trøst, at jeg ikke skal ud paa Torvet og spille kæk og frejdig paa et helt Folks Vegne, men kan sidde her i en Krog og være, hvad jeg er, sørgmodig og bange.

De gør Fru B. bitterlig Uret, hun er brav og har ikke gjort andet, end hvad ogsaa Du vilde have gjort, netop Du og maaske ellers ingen af de andre. Det var af et godt Hjærte og lige til, uden Fagter og æstetiske Spilfægterier. De siger, at det ikke var diskret. Det var maaske heller ikke fornemt. Skidt med det. Hun saa dog, at Drengen var ulykkelig og at det var slemt og hun løb forat hjælpe uden at tænke paa sig selv. Hvor mange er der, som løber for noget, der ikke kommer dem ved? Det er nemmere at blive siddende og være diskret.

Naar jeg tænker paa, at Vejen herfra gaar ud til Hospitalet eller maaske længere bort, saa hjælper ikke engang "Almanaken", saa synes jeg, at det kunde være ligesaa godt at blive siddende. Jeg skulde sidde her ganske stille og lade Uger og Maaneder løbe i Sandet, dersom jeg dermed kunde købe mig fri for dette andet.

Det er meget lettere at snakke med Folkene herude, Arrestforvarere og Betjente. De fortæller mig om deres Sorger, deres Familie, deres Indtægter, om Avancement og Pension – Lampens gamle Aand skal gaa af til Nytaar – alt deres eget, og jeg kan gemme mit for mig selv. De smiler som nyslaaede Toskillinger, naar de ser mig, og løber omkap forat lukke mig ud og ind og bringe, hvad jeg skal have. Men naar jeg skal snakke med Dig, kan jeg ikke komme udenom mit eget, fordi det ogsaa er Dit, og det er jo blevet saa aldeles trist nu, Ordene, jeg finder, er saa underlig tunge – k., det slap tidligt op med den komiske Aare.

Du Kunstner! Men gaa dog ikke for meget i Højden. Der er vist en hæsleg Vind og Slud og Træk, og naar man ikke er født og opdraget til Taarnfalk, er det næppe sundt at gøre sine Kunster saa langt fra Jorden. Er der bedre i Gitter-Nichen? Du maa dog ikke løbe an paa Flipper og Manchetter hver Gang, Du flyver op. Det gaar ikke, og Skandale maa der jo ikke komme ud af det. Selv om Du ikke er der,

er den gamle ”Skrue” alligevel en anden, siden Du har været der, mere beboet og selskabelig, et Hvilepunkt for alle mine Fugle, den kloge Ugle, den højtflyvende Falk og Hønen paa sin Pind – og Hønen paa sin Pind – Du Ællingemor!

Du skal ikke tro det om Æblegrøden. Dine Breve er lutter Mundgodt og to om Dagen vilde slet ikke være mere end passende, end sige da to om Ugen. Men Du vilde da heller ikke være nogen Eva, hvis Du troede det. Lige fra Verdens Skabelse eller dog faa Dage efter har hun vidst, hvad det betød, at Mandfolket ikke er for det Søde. Det er en Uge siden, at Politilægen ordinerede Tobak, som dog kun maa indtages i Gaarden, ikke her i Cellen. Cellen er overhovedet et Noli me tangere. Her kommer ingen andre end Opsynet, Lægen, Præsten og Politiinspektøren. Mine Besøg bliver vist ind i et lille Rum i Stueetagen – egentlig Lægeværelse – hvis det ikke er optaget, for saa er der ikke andet end Fængselsgangen. Af Fremmede har her kun været Smørudvalget og 1 Gang Grev Holstein i Finansudvalgs-sager. I dette synes Tiden ikke at gøre nogen Forandring, men jeg tror forresten, at man lettere faar for meget end for lidt af Besøg; dem, man helst vil have, faar man dog ikke. Du skal ikke sende mig ”Hovedvand”, køb Dig hellere en Flaske Lavendelvand hos A. Benzon paa Østergade, saadan en er billig og drøj, jeg har stænket Gulv og Klæder og vasket Hænder og Skæg med min og er ikke halvt færdig. Nu er November gaaet og December godt paa Vej, fra Januar gaar det i Kanefart ned ad Bakke. Du maa ikke være forknyt. Jeg kunde ikke skrive dette gladere, end jeg er. Jeg har ventet paa at kunne fortælle Dig noget godt. Fængselslægen havde lovet at skaffe mig Underretning om Drengen i Torsdags, men han kom ikke – det vil sige: ikke op til mig og det har slaet mig ned, for hvis det ikke var meget alvorligt, var han sikkert kommet, han er et fortræffeligt og yderst venlig sindet Menneske, fuld af Opmærksomhed og Tjenstvillighed. Dog endnu har vi jo Lov at haabe. Godnat!

K.k. Godnat!

NkS. 3703,4^o. Brudstykke trykt hos Arvid G. Hansen: 128.

Fru B.: ?

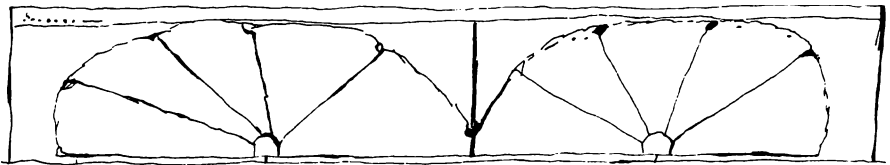
Du Kunstner!: H.S. lod som om, det var for at tegne, at hun opholdt sig på Frelsers Kirketårn, *den gamle ”Skrue”*.

Lørdag d. 14-12-89.

Kære Kusine.

K.k. Historien om de flittige Munke er en ganske troværdig Historie. Gør ham til Munk, giv ham en Celle, giv ham Tiden, den sagte, endeløst rislende Tid, og store Folianter af Haandskrifter vil som af sig selv lægge Blad paa Blad, ligesom Tiden lægger Dag paa Dag. Jeg er færdig med Marineministeriet, det er over Halvdelen, en flittig Munk! Nu, da det er klart, at jeg i al Magelighed kan faa det Hele fra Haanden, vil jeg prøve, hvor megen Sandhed der er i Historien om de dovne Munke – andet end Munkehistorier bliver det dog ikke i disse tre Maaneder.

Vi fortsætter altsaa vor topografiske Beskrivelse af Klostret og dets Omgivelser. Vi kommer til Gaarden, som ikke spiller nogen lille Rolle i det daglige Klosterliv. Den er stadigt voksende, fra 1 Time til 1 1/2, sommetider 2 Timer. Som en grundig Skribent begynder jeg med et Kort. Gaarden ser saaledes ud:

Det vil sige: Gaarden optages i sin hele Brede og næsten hele Længden af 10 (2 x 5) Cellegaarde, der ligger straaleformigt omkring to femkantede Vagtbure, hvor en femøjet Argus gennem fem Ruder overser de fem Fanger, der tager sig Motion og trækker frisk Luft, 1 i hver Gaard. Gaardene er adskilte ved 4 Alen høje Mure og de to Komplekser ved en mellemløbende, endnu højere Mur. Den ydre runde Begrænsning er et Jærnstakit af Murenes Højde. Omtrent en Tredjedel af hver Cellegaard er dækket af et Halvtag, hvorunder der findes to Slags Inventarer. Det ene er en lav Jærnblok, som staar fast i Gulvet, der er af Cement, ikke en Blok til at lægge Hovedet paa, som det ved første Øjekast kunde se ud; det er ikke en Økse, men en kortskaftet Trækølle, der ligger paa Blokken. Den bruges af Fangerne til at blødgøre deres Værk. Værket, der pilles, er gammelt, haardt, kasseret Toug, mest fra Skibene. Fangerne dypper det i Vand

og bearbejder det paa Blokkene, indtil det bliver saa lindt, at de i Cellerne kan faa det fra hinanden med Fingrene. Hele Dagen hører man en regelmæssig Banken i Gaardene. De faar 2 Ø. for ù af pillet Værk og en flittig Fangemunk kan pille 5-8 ù om Dagen, altsaa tjene mellem 1/2 og 1 Kr. om Ugen. De enkelte, der slaar Potter ud og gør rent for Munke af Stand og med Midler, kommer lettere til Penge. Min faar 1 Kr. om Ugen, hvilket anses for en standsmæssig Betaling. Det andet Inventar er en Latrinindretning, en fritstaaende Tønde og 1/2 Kvarter over den er et Brædt uden Laag. Der findes 1 i hver Cellegaard, ialt 10. Døren foran er skaaret ud i en Trediedel af sin Højde, forat Argus ogsaa i denne Situation kan observere Fangen. Foruden disse 10 Tønder findes der til Venstre 7 andre --- med Laag. Disse fyldes om Morgenen fra Fængslet, staar Dagen over og køres bort om Natten ligesom andre Tønder. Ved Siden af dem en aaben Skarnbøtte --. Udenom alt dette løber Rendestenen langs med Fængselsmurene med Afløb for begge Fængselslænger. Det er denne Rendesten med en Bredning ved begge Endemure, der er Tumlepladsen for de højt privilegerede Fangers Friluftsliv. En Ubekvemmelighed er det, at Siderne er skraa. Det er heller ikke heldigt, at Spildevandet holder paa at blive staaende. Klostret ligger lavt, det er bygget i en Sump paa Opfyldning og synker derfor -- langsomt, men stadigt. Der er intet Fald hverken til Dronningens Gade eller Prinsessegade. Denne stadige Synken har ogsaa oprevet Brolægningen -- herude er brolagt -- Stenene er sunkne ujævnt og ligger Hulter til Bulter som i en Landsbygade. Men for Motionen er alt dette ingen Skade til, Varmen kommer desto hurtigere, jo flere Forhindringer der er for Passagen. Du har maaske ingen ret Tillid til den friske Luft i en Rendesten med Spildevand mellem 17 Tønder. Men det er slet ikke ilde. Der bruges en mængde Karbolvand til Udskylning af Fængslets Cementgulve og dette løber i Rendestenen og desinficerer den. Desuden ligger Gaarden fra Vest til Øst og da Vinden blæser samme Vej, fornyer Luften sig hurtigt. De gamle Indfødte kalder det en forbandet Træk, men for os andre er det Luft. Alligevel kunde der naturligvis være finere. Victor Hugo besøger i sine Oplevelser stadig de franske Fængsler, han roser Grønsværet, naar det er frisk, beundrer Træerne, naar de trives i Fængselsgaardene, og skænder, naar de ikke behørigt plejes. Det er noget andet. I denne Stenbro er det overflødigt at luge, ikke det usleste Lav vilde nedlade sig til at slaa Rod der. Ingen Solstraale har nogensinde tilsmudsket sig mellem disse skidne Stene. Kun i Hjørnet ved Prinsessegade er der inderst inde ved Muren et næppe kendeligt Skær af noget gulgrønt, Ir eller Rust, der minder

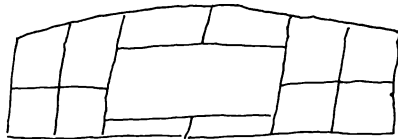
om Planteliv. Her siger man, at Solen om Sommeren naar næsten til Foden af Muren, der er sort flere Alen op, saa langt som Fugtigheden til Daglig siver i Murværket. Naar en Spurv sætter sig i denne Gaard, flyver den øjeblikkeligt igen med en forfjamsket Mine, som om den vilde sige: Aa, om Forladelse, jeg tog Fejl. Men Himlen er der og hvor er vor Himmel vidunderlig, naar man endelig tvinges til at se paa den. Den har næppe to Gange været ens i denne Maaned. Den er blaa som paa Billederne fra Neapel uden en Plet, den er blaa med et hvidt Slør over, et Slør, der hænger og et Slør, der vifter; der er et Halløj af Skyer og Sol, som man først faar Øje paa, naar man ser det fra en Brønd. Kun de Dage, hvor Taagen er saa tyk, at man maa skyde den tilside med Hænderne forat komme frem, kun de Dage er ens. I denne Taage bliver Alt hængende, Alt, den er væmmelig.

Det er ejendommeligt, at i den ydre "Spaseregang" for de Privilegerede er Murene ganske uberørte, ingen har sat saa meget som en Negl i Kalken, ikke et Mærke af, at nogen har været der før. Inde i Cellegaardene derimod er der Navn paa Navn, hele Navne, Forbogstaver, Sætninger, Hieroglyfer, kradsede i Kalken, ridsede ind i selve Stenen. Jeg har gaaet det igennem som en Oldgransker Indskrifterne paa en Pyramide. En Ting har jeg ikke fundet, ikke et uanstændigt Ord, ikke et slibrigt Tegn, ikke en Gang i de Huse, der udenfor Fængslet lige fra Oldtiden til vore Dage har saa uimodstaeligt fristet den folkelige Fantasi. Er det ikke mærkeligt! Jeg har tænkt, at ogsaa disse Inskriptioner er et Slags Udtryk for "Livsglæden", for Kaadhed og Overmod, men denne triste Munkeverden naar ikke engang saa højt. Den er saa kuet af Angst (for Dom og Forhør), af Sult, af Kulde, af Ensomhed, af Fangenskabets uhyre Aag, at den end ikke har Livsmod til en Raahed. Det er mest Navne, undertiden det samme Navn om og om igen i en Uendelighed. De Elskende skærer deres Navne i det Træ, der har skygget over deres Lykke, men hvorfor ridser disse Ulykkelige deres Navne ind i de skumle Mure, der har set deres Elendighed? Her er en, der hedder Vivian, et lovende Navn, Vivian og Vivian Snese af Gange, Alfred Johannes Vivian, slet ikke mere, ikke et Aarstal eller en Dato, han vil blot sikre sig sit Navns Udødelighed. Man bliver ked af denne Krage, der uafladelig raaber paa sit Navn, indtil der endelig et Sted staar disse historiske Ord: Vivian 25 Rotting. Han har ikke faaet sine Rotting for Optøjer i Fængslet. Som disciplinær Straf uden Dom kan der kun ikendes en Fange fra 3 til 15 Slag. Men unge Mennesker mellem 16 og 18 Aar kan der idømmes Rotting indtil 25 Slag. Hr. Vivian er altsaa en ung Mand, der omsider har faaet sin Dom og Dommen var 25 Rotting.

Det er ikke sjældent, at man ved at følge et Navn saaledes tilsidst naar til Dommen. En anden hedder Normand. Han staar der ogsaa tidt. Tilsidst læser man: "Normand. Dom 1 Aar". Der er en anden, der skriver lutter x, det ene under det andet. Han er naaet til 11. Han har aabenbart lavet sig en Almanak, hvert x er en Uge, men hvad der blev af ham med den 11te Uge véd ingen. Det er ikke enhver Fange, der har sin "Almanak" og den, der ingen har, maa møjsommeligt kradse sig en sammen, som endda hverken bliver hugget eller sluttet. Alle disse ridser i Kalken. Men jeg har mere Respekt for dem, der vover sig i Lag med selve den haarde Sten. Hr. Carl Riis f.Eks. for-
 eviger kun sit Navn i Sten, han foragter Kalken. Det er en ægte Faraon, der ikke klatter med Udødeligheden. Han indgraver lange Sentenser i Billedskrift. Et Sted staar der følgende

Hvad spørger han om? Hvem? Og hvorfor spørger han om det? Det er sjældent at træffe Inskriptioner, der tyder paa Spørgsmaal og Svar, Meddelelser og Forbindelser mellem Fangerne. Et Sted staar der: Godag Brokke. Og et andet Sted: Hilsen til Brokke. Carl Riis skriver "10 er ude" og ved Siden af "hav det Pænt". Dersom jeg som en Sesostris skulde indgrave min egen Amindelse i Stenen for de kommende Munke-Slægter, vilde jeg naturligvis grave saaledes:

Den vilde Fugl, der stryger forbi Vinduet, er som en Tanke, den kan Du ikke se med de blotte Øjne. Men naar man lukker Øjnene, ser man meget tydeligt den vilde Fugl. Eller skulde jeg grave en Høne, der leder om sin Ælling, eller en Ælling, der ikke kan finde sin Høne? For Duer, der næbes, passer ikke til disse Mure, aldrig er der i denne Gaard blevet et Par, ikke engang af to lurvede og snavsede Spurve. Nu er Du da saa kendt i Cellen, som om Du sad der, saa hjemme i Gaarden, som om Du gik der. Men Cellen er hyggeligst med sin Udsigt til Ugle-eller Falke-Taarnet. Den kommende Uge vil vel søge sit Midtpunkt i Kunsten, naar Vejret holder sig og Due-riet lykkelig er forløbet. Denne Gang gaar det da nemt, lindt og let, uden Styrtninger og anden Voldsomhed som sidst? Hvis Du gjorde Dine Tidsberegninger paa dette Grundlag, kunde Du sige: To er gaet – to er

tilbage — den sidste gaar lige i rette Tid, naar den anden kommer. Men det ligger maaske nærmere for en Klosterbroder.

Drengen spiser nu og sover ogsaa, men snakker ikke med dem og aldrig om Hjemmet. Han er tilknapet som en Stridshandske og fører sagtens en stor Krig paa sine egne Enemærker. Naturligvis haaber jeg, at han vil sejre.

Fra ”hele Din Familie” har jeg mange Hilsener, varme, bløde og blonde. Godnat Du Beslægtede! K.k. Godnat!

NkS. 3703,4°. Delvis trykt hos Arvid G. Hansen: 124ff.

Nr. 124. Hørup til *Edv. Brandes*, 14/12 1889.

Lørdag d. 14

Kære Brandes! Med megen Tilfredsstillelse har jeg læst baade Deres Artikler og Deres Brev. Det er mig en Bekræftelse paa, at dette ”Lov”-og ”Reform”-Væsen ikke er til at faa ned for et nogenlunde renlivet Menneske, uden Kvalme. At der ikke kommer andet end Fortræd ud af baade Rets-og Told-Rummelen — indre Vrøvl og Ansvarret tilsidesat over Venstres Hoved, det er som 2 og 2. Og det ligger i, at vi altid driver den slags Ting ganske upolitisk, bliver begejstrede og kører paa, indtil det vokser os over Hovedet, saa at vi enten bliver hængende eller brutalt maa gøre omkring. Naturligvis maa Folk have noget at rumle med, men det var Partiets Sag at søge Vaabnene deri og faa dem vendt mod Fjenden istedetfor at drive Principrytteri paa slige elendige Kameler. Men forresten er der jo den Forskel mellem Visnepolitik og Forhandlingspolitik, at det under den første hedder: der kommer ingen Love, fordi *vi* ikke vil og under den anden: der kommer ingen Love, fordi *I* ikke vil. Da begge dele er lige sandt, er der næppe stor Forskel paa, om man siger det ene eller det andet, kun at det for Troværdighedens Skyld er hensigtsmæssigt at blive ved at sige det samme. Men i den Henseende forekommer det mig, at De har holdt Tungen fuldstændig lige i Munden og skrevet som en sand Forhandlingsmand, at Skylden er Højres, hvad den ogsaa er. Det eneste, som det er aldeles bindeligt at skrive, er, hvad ”Morgenbl.” skriver idag, at vi dejligt kan faa en Retsreform. Derovenpaa følger saa sikkert som Svien paa Kløen: Saa skulde I da ske Skam, at I ikke er kommet med den. Men de begynder jo ogsaa virkelig med at bede om Forladelse.

Om der overhovedet kan gøres nogen Slags Politik, som kan kaldes

venstre i de næste 3 Aar, beror paa om vi ved Valgene bliver saa stærke, som det behøves — ”vi” taget i snævrere Forstand. Ellers faar vi som hidtil Valget mellem at sjokke med eller at skændes med de Andre; jeg véd næsten ikke, hvad der er mest væmmeligt.

Men altsaa forsaavidt er der ingen Skade sket. Deres Artikler er ganske efter mit Hoved. Mit *Lov-Hjærte* kender De. Vanskeligheden ligger i at holde klar af Berg.

At Rigsretten ikke har gjort sig synderlig i Folketinget, synes jeg ikke er nogen stor Ulykke. Bedre er naturligvis bedre, men den har dog rettet Diskussionen mod Højres Rigsret og ogsaa faaet Højre til at sige nogle af de Ord, som det var Meningen at faa lokket ud af dem. De skulde sige to Ting: Rigsretten er vor Rigsret, vort Partis Rigsret, et Højreklenodie, som vi ikke slipper og som er os for dyrebar, til at den overhovedet kan betales. Det har de sagt meget godt. Men dernæst skulde de sige noget i Retning af Ahlefeldt. De skulde klemmes til at forhandle om Rigsretten, til at acceptere en Omdannelse i Principet, naturligvis ikke Venstres vanvittige Rigsret, men en fornuftig Rigsret. Her havde Holstein for travlt med at forsvare sit eget Forslag, han skulde have blevet ved at sige: De vil altsaa aldeles intet andet end selv sidde til Doms over Dem selv — indtil Scharling eller et andet Bløddyr havde sagt: Forhandling, Forandring, kun ikke denne. Derfor er jeg noget i Tvivl om det Udvalg. Hvad der staaar tilbage kunde endnu ved et Slumpetræf naaes i Landstinget. Men kan der af et Udvalg komme andet end enten det, at Folketinget begynder at snakke om Indholdet, som er ganske ligegyldigt, eller at Forslaget kommer saa sent til Landstinget, at de slet ikke sætter det paa Dagsordenen. Et Forslag til at løse hele Konflikten, som slet ikke naaede fra Forslagsstillerne til den anden Part, vilde dog være altfor tarveligt. Jeg synes, at Udvalget hurtigt burde pakke sammen i en Betænkning, der lød paa, at der kunde være forskellige Meninger om Enkeltheder, at der ogsaa kunde tænkes andre Løsninger, at man var villig til Forhandling, men at man ikke vilde tøve med at give Landstinget Lejlighed til at sige sin Mening. I værste Fald siger Landstinget Ingenting, men det kan næsten ikke sige et Ord, som vi ikke kan bruge. Ogsaa indadtil er Sagen ikke daarlig, da det jo er de Moderate og ikke os, der er gaaet i Stykker paa den.

Jeg har ikke hidtil troet paa Middelgrundsfortet, det vil sige: ikke i en nærmere Fremtid. Hjælper vi ikke Bahnson ved at slaa fast, at det skal bygges? Men det er naturligvis en Smagssag. Begynder de paa det efter Valgene, saa har vi Fred og Tiden for os i en Aarrække. Men i hvert Fald maa vi have det forkastet nu inden Valgene. Det er

dog altfor urimeligt at vente med at give dem dette Paaskud til netop den Dag, da de skal bruge det.

Lauridsens Felttog havde jeg ingen rigtig Tro til. Manden [P.A. Alberti] vælter nok, men det gaar ikke i Uger, det tager Aar. Højre er altfor interesseret i at holde alt dette paa en Haand, der ikke er venstre, til at de skulde lade ham falde, førend det Hele ramler sammen med et uhyre Rabalder og almindelig Panik blandt Bønderne. Det var da ogsaa dumt andet.

Megen Tak for Bøgerne. Nu kan jeg nære mig, til jeg ser Dem igen.
Deres hengivne V Hørup.

Det var et sandt Ord, Hamleth sagde: Gaa i Kloster! I et protestantisk Land bør det hedde: Gaa i Fængsel! Jeg har megen Medlidenhed med alle de stakkels Mennesker, der er paa fri Fod.

Edv. Brandes ark. i K.B. Utilg. 447. Forligsbestræbelserne 1887 og 1888 var endt med sammenbrud og havde efterladt venstre i en dyb krise i forholdet til vælgerne og indbyrdes splittet i tre stærkt uenige fraktioner: Bojsens, Bergs og Hørups, hvortil Holstein nærmest sluttede sig.

Deres Artikler: "Maalet" og "Venstres Rigsretssag" i Politiken 12/12 og "Ingen Forhandling" 13/12. I den sidste artikel afviste han muligheden for at komme ud af provisorierne og opnå gennemgribende told-og retsreformer foreløbig. Han sluttede artiklen således: "Altsaa Stillingen er denne: Venstre byder Forhandling og Overenskomst, Højre svarer med nye Fæstninger og gammel Konflikt." Brandes vikarierede som ansvarshavende redaktør under Hørups fængselsophold.
Deres Brev: Ikke bevaret.

"Lov"- og "Reform"-Væsen: Både blandt højres og venstres vælgere var der i indflydelsesrige grupper stigende utilfredshed med, at forfatningskampen blokerede for et tiltrængt reformarbejde på rigsdagen. Hørups gruppe søgte gennem forhandlingstilbud at vinde opinionen og udsulte højre for derved at presse regeringen til at opgive provisorierne på langt sigt. Men det var en sårbar politik, fordi den på den ene side måtte holde sig fri af Bergs mere yderligtgående protestpolitik og på den anden side måtte tage hensyn til faren for, at de moderate skulle tage tæten ved at indlede et praktisk reformsamarbejde med højre bagom den fastlåste forfatningskonflikt. Det var tilløb i den retning, Hørup sigtede til med "Lov"- og "Reform"-Væsenet".

Rigsretten: Holstein, Hørup og Bojsen havde stillet forslag i folketinget om en rigsretsreform.

Ahlefeldt: Grev Ahlefeldt Lauervig var en af hovedmændene blandt "de unge Grever", som Hørup og Busk havde forhandlet med de foregående år. Som medlem af landstingets højre havde han netop holdt en tale på Langeland, hvor han skitserede et forlig på grundlag af 1) hævdelser af Danmarks neutralitet ved en lille, men god hær og flåde, 2) en grundlovsforandring, der i fremtiden umulig-

gjorde provisorier og 3) en forandring af rigsrettens sammensætning. (Jfr. Pol. 21/9, 25/9 og 26/9).

Middelgrundsfortet: Edv. Brandes havde i sine artikler slået fast, at ministeriet befandt sig dejligt med sine provisoriske bevillinger og agtede at fortsætte således længe endnu. Det havde valget mellem at gå ind på en grundlovsændring mht. rigsrettens sammensætning eller at fortsætte fæstningsbyggeriet uden bevilling, men det foretrak utvivlsomt det sidste.

Lauridsens Felttog: I anledning af den Dønnergaardske sag (jfr. s. 211) havde J.K. Lauridsen indledt en skarp polemik mod P.A. Alberti i Ringsted Folketidende 16/11.

Nr. 125. Hørup til *Edv. Brandes*, 19/12 1889.

d. 19-12-89.

Kære Brandes — Da jeg læste Dagbl. imorges, priste jeg de evige Guder, som dog af og til lader os komme i det rette Øjeblik. Det var udmærket, at De rettede det næstsidste Stykke udtrykkeligt og udelukkende til Dagbl. — Ja naturligvis. Stakkels Nationalt., saadan er det altid, naar man gør en god Gærning, det hævner sig blodigt. Nu ligger de der og kun Nell. kunde redde dem ved trods alt alligevel at lukke op. Men saa ligger han der og vi er i hvert Fald over det værste. Dersom Nat. ikke foretrækker at luske ganske stille af, kan den vanskelig undgaa at sige, hvori ”det Eksceptionelle” stikker. Den vil redde sig med, at jeg ikke selv har skrevet Artiklen. Men dertil er at sige, at det véd Ingen. Det ligger ikke blot udenfor Akterne, men ogsaa udenfor Proceduren i Højesteret, det sidste efter udtrykkelig Aftale mellem Advokat Nellesmann og mig. Det er ikke eksceptionelt, at Højesteret ikke har taget dette i Betragtning, Højesteret var fuldkommen afskaaret fra at anstille Betragtninger i den Retning. Nej, det Eksceptionelle ligger i, at Højesteret har anvendt Fængsel i en ganske ordinær Injuriesag mod en Smule Dommer, hvis Tilværelse, saa længe han skikker sig, er mere ligegyldig end den Gaaseurt, der gror paa en Grøftkant. Og det Eksceptionelle er, at Højesteret har anvendt Fængsel mod en politisk Artikel, et Led i den politiske Bataille, der ved Retten og i Pressen har været ført om Politikens Lejr-og Vidnesag i den første Provisorietid. Det er Eksceptionelt, fordi det ligger i et politisk Angrebs Natur, at det aldrig rammer Nogens Ære synderlig haardt. I Virkeligheden er Om-dømmet om Sylow blandt Meningsfæller og Modstandere aldeles uforandret det samme efter som før Politikens Artikel, ligesom det er

aldeles uforandret det samme efter som før Højesterets Dom. Dette er det Eksceptionelle, fordi man herefter maa spørge: Hvilke er da de Injuriesager, hvori der efter dette ikke kan idømmes Fængsel? Og hvilke Straffe har Højesteret i Baghaanden for de Tilfælde, hvor en Mands Rygte virkelig undergraves og ødelægges? Højesteret har skudt over Maalet, derfor falder slige Domme selv Højre ubekvemt.

Jeg gør disse Bemærkninger for at angive den juridiske Top, hvorom jeg synes vi maa dreje os, hvis vi skal ud igen. Men forresten har vi nu vort paa det Tørre og behøver ikke at bruge Kødbenet til andet end til at hidse Hundene i Pelsen paa hinanden.

I Nationaltidende har jeg læst om N.s Rigsret i Tilskueren: 7 af Højesteret, 7 af Landstinget og 7 af Folketinget, 14 mod 7 – nok sagt.

Deres hengivne V Hørup

”Toldreform” – Ja, det er den snævre Vej, Dydens og Demokratiets Vej. Kan De holde Hjorden paa den, saa er De som den gode Hyrde.

Edv. Brandes' ark. i K.B. Utilg. 447. Det ministerielle blad, Nationaltidende, havde 16/12 opfordret justitsminister Nellemann til at benåde Hørup, dels på grund af forholdets ”noget eksceptionelle” natur og dels på grund af de private problemer i Hørups familie. D. 17. ironiserede Dagbladet over Nationaltidendes bløde hjertelag og krævede, at Hørup selv måtte henvende sig til myndighederne om benådning. I en artikel, ”Redaktør Hørups Fængsling”, i Politiken 19/12 anerkendte Edv. Brandes Nationaltidendes gode sindelag, men vendte sig mod Dagbladets forsøg på ”i Offenligheden [at] vække den Forestilling, at Højres Avtoriteter staar med Nøglen i Haanden og at det alene skyldes Hr. Hørups Stædighed, at der ikke lukkes op, fordi, som Dagbladet ikke skammer sig ved at skrive, ”han ønsker at binde sin Martyrkrans færdig.” ”

ikke selv har skrevet Artiklen: Den, artikel, Hørup var dømt for som ansvarshavende redaktør, var skrevet af J.C. Henriksen, en af bladets faste medarbejdere. *Advokat Nellemann:* Hørups forsvarer, Sophus Nellemann, ikke at forveksle med justitsministeren.

Politikens Lejr-og Vidnesag: Politiken havde 16/5 85 i artiklen ”Et Lejrbrev” beskrevet nogle antiministerielle demonstrationer i en soldaterlejr på Lamme-fælleden. En sergent havde fået et nakkedrag, og myndighederne forlangte, at Politiken skulle opgive sin kildes navn, så de med ham som vidne kunne finde frem til gerningsmanden. Politiken nægtede, og forhørsdommer Sylow lod bl.a. Herman Bing sætte i varetægtsfængsel. Det var en tilbageskuende artikel herom af J.C. Henriksen 7/1 87, Hørup var dømt for. (Se Vald. Koppel: ”Af Politikens Historie” I: 32-37 & 67-68).

N.s Rigsret: Artikel af Niels Neergaard i hans tidsskrift ”Tilskueren” nov.-

dec. 1889: "Rigsrettens Omdannelse".

"Toldreform": Der sigtes til artiklen "Toldreform" i Politiken 19/12: Betingelsen for, at venstre vil forhandle om en toldreform er, at der kan opnås en overenskomst om forfatningen, stod der.

Nr. 126. Hørup til *Henriette Steen* 19/12 1889.

[Poststempellet 19/12 89]

K.k. Hvem kunde ane, at der var Ugler i den Mose-Taage, som skjulte selv Taarne, endsige da en- og vildsomme Fugle for det menneskelige Blik. Maaske havde man i en Kikkert kunnet Øjne en Struds i nogle Alens Afstand, men med de blotte Øjne – intet andet end Taage. Skolerne maa lukkes, de bliver det ogsaa nok. Hvor vil Du dog have med den simple Influenza at gøre, det er saa ordinært. Her ser vi ned paa sligt, alle Epidemier – siger Victor Hugo – gaar Fængslerne forbi og han paastaar, det er, fordi Fangerne har alvorligere Ting at tænke paa, deres Sind samlet om noget spændende. At give sig i Gang med den russiske Snue er da næsten at give sig selv Attest for en letsindig Livsopfattelse og en overfladisk Tankegang. Titlen er: *Sét og Oplevet*, norsk Oversættelse af Oskar Tybring, 1888. Skriverierne bør Du ikke lade Dine Nerver afficere af. Det skal nok blive Løgn. Det er N.J.L. [Larsen], der staar for Indfyringen. En nydelig Forvandling: *Ædle, højsindede Mennesker paa den ene Side og paa den anden for Livstid en benaadet Mand*. Det Hele slettet ud og op og ned paa Bøtten. Man har strakt og strækker sig ud over alle tænkelige Grænser forat slippe igennem, men imorgen – siger man, en Fange véd jo intet – vil "P." ["Politiken"] tage Bladet fra Munden og Kosten i Haanden og feje. Altsaa d. 13-2-90, hverken før eller senere. Tak for Meddelelserne, men nu tror jeg ogsaa, Du kan lade E. være fri, hun sendte igaar Bog og Brev. Paa tværs af alle Love og Vedtægter, men en Falk, der fløj forgæves og faldt ned uden Bytte, maa jo trøstes. K.k. Godnat!

NkS. 3703,4°. Hørup har åbenbart ikke opdaget H.S. på tårnet.

Skriverierne: Om Hørup's evt. løsladelse.

vil "P." tage Bladet fra Munden: Edv. Brandes' artikel 22/12: "Redaktør Hørup's Fængsling".

d. 13-2-90: Dvs. den oprindeligt fastsatte løsladelsesdato.

E.: Deres fælles kusine Erna Juel-Hansen. Hendes brev er ikke bevaret.

Paa tværs af alle Love og Vedtægter: Korrespondancekortet er skrevet mellem de ugentlige breve.

Kære Kusine!

K.k. Jo jo, det smager altid af Fugl: Jeg er ganske til Din Disposition, sagde Nonnen til Munken – de sad hver i sin Celle. Nej, de faar nok pænt Lov til at bløde deres ”Fisk” og nøjes med Fastespiser, mens de andre slagter Karnevalskalven. Men Fisk er ogsaa godt for en dannet Smag. Selv Klip-Sild med Sennep, som jeg har faaet idag, er ikke at foragte. Og Helle-Flynder i Februar er en nydelig Spise, hvid i Kødet og frisk og fast, fordi den hele Tiden har ligget paa Is. Maaske tager jeg Fisken før Fuglen; den er, som vi siger i Nordsjælland, mere nykommen. Dog, hvad fører denne gastronomiske Snak til? Lad os vende os fra det højeste til noget højere. Du vil vide min Mening om Dit Drama, om det er betydeligt, eller betydeligere? Det er det betydeligste af alle Dramaer. Der er Scener, man aldrig glemmer, Personer, som for bestandig er indgraverede i Erindringen og som siden hver Dag staar lyslevende for Tilskuerens Blik. Jeg er dog ikke ganske sikker paa Kunstformen. Et Drama, der spiller over en 17-18 Aar, har som Drama sine Betæneligheder. Maaske vilde Romanen passe bedre, med mange indlagte Dialoger, med enkelte Breve og maaske et og andet lyrisk Udbrud til Afveksling. Landskabet kommer ogsaa mere til sin Ret i Romanen, de forskellige Aarstider, Landeveje, Kroer, Skove, Solskinsstykker og Natstykker – hele den Rolle, Paraplyer og Galoscher spiller i en dansk Roman, hvor det regner de Dage, det ikke netop sneer – og saa naturligvis Scenedekorationerne, det festlige Stel i Spisestuen, Hyggeligheden i Dagligstuen, Stilheden i Sovekamret. Et Sovekammer kan næppe bruges i et Drama. Det har jeg overhovedet imod Dramaer, at det vigtigste altid foregaar udenfor Scenen, jeg vil helst have al Ting med. Desuden at Dit Stof for bredt og for ensformigt, det mangler den hastige Udvikling og den dramatiske Spænding op mod en Katastrofe. Naar jeg lader den lange Række af Scener glide forbi mit Øje, véd jeg ikke, hvilke jeg skal foretrække, de første staar ligesaa klart som de sidste; men hvorfor skulde man egentlig kalde det en Udvikling – synes Du? Jeg véd knapt, om jeg skal sige: hver har sine Skønheder; de har den samme Skønhed.

Det betydelige ligger i Personerne. Hele Interessen samler sig om den kvindelige Figur, saaledes som Skik er i den moderne Kunst. Her har Du haft Held med Dig, et lykkeligt Greb, en virkelig Opdagelse; det er, som om Naturen selv havde arbejdet for Dig. Hvis

jeg nu som Anmelder stod i Højde med Forfatteren, burde jeg i tydelige Ord kunne sige, hvad det er, Du har fundet, hvorfor Din Heltinde gør dette uudslettelige betagende Indtryk, der altid er lige friskt. Med hvad er Adjektiver? Hun er trofast – dog ikke uden Fantasier. Men hvor mange ubetydelige Kvinder er der ikke, som er trofaste! Hun forstaar al Ting, er begavet, fuld af Indfald, hjemmelavede Vendinger, kvikt rammende Repliker – ”Herre Jemini, dette frejdige, tanketomme Pigebarn osv.” er utroligt godt, en hel Person i en halv Snes Ord – men dersom man tog disse og 100 andre Egenskaber og vilde ”gøre hende”, saa blev det Pokker ikke hende, ikke det, der ligner. Maaske ligger det i Blandingen. Hun bestaar af ganske uensartede Ingredienser og er alligevel enkel, det stærkeste Indtryk er Indtryket af Enheden i hendes Væsen. Og dog er hun paa én Gang ladylike, let saaret, fornærmet over et Formbrud, følsom som en Snegl overfor det bryske og samtidig en Tømmermands Tøs med en naturvokset, køjter Lyst til at gaa over Stregen. Hun er nænsom, øm, med den blødeste Haand og hun har sin Glæde af at udsøge det ondeste Ord, for, naar hun har sagt det, at lede efter et, der er værre. Hun er forvoven til at prøve det Uforsøgte og sipet som et Almuesbarn overfor det, hun ikke har set før, paaholden og gelassen i et og samme Kast. Jeg kommer til at tænke paa den 1ste Scene i 2^{den} Akt – husker Du? – hvor hun har gaaet flere Timer og ventet og ordnet og i Fantasien lagt det Hele saa lykkeligt til Rette og hvor hun, da han kommer, pludselig slaar om og spilder hele Mødet med Surmuleri og unødigt Trætte for tilsidst bitterlig at fortryde det ude paa Trappen. Der er hun det lunefulde Pigebarn med de skiftende Stemninger. Men i andre Scener er hun det ligeligt jævrende, det næsten borgerligt husmoderlige, ja moderlige Element, der glatter og tysser og bringer et ulmende Oprør til Ro. Dersom jeg sagde, at hun var troskyldig, maatte jeg straks tilføje: med en vis Dosis af langt lyttende Mistænksomhed, dersom jeg sagde, at hun var melankolsk, maatte det forstaas med et Forbehold af et ret tørstigt Mod paa Livsglæden og en Hjemmefølelse paa denne lave Jord, der aldrig var i Tvivl om, at det er bedre at leve end at dø. Hun siger selv et Sted, at hun er den sidste Idealist – ja, men en Idealist med en vidunderlig Sans for det virkelige og haandgribelige, det reale og det reelle. Naar jeg tænker paa hende her paa Afstand, saadan som hun falder sammen for min Erindring med sin udmærkede, jeg kan sige sin eneste Fremstillerinde, overvældes jeg af Godheden i hendes Sind, hun synes mig Godheden selv og jeg tænker paa Slutningsordene i Victor Hugos Oplevelser: ”Jeg bøjer mig kun for Geniet,

jeg knæler kun for Godheden". Eller som jeg med et enkelt "kun" hellere vilde sige: "Jeg tager min Hat af for Geniet, men jeg bøjer mig kun for Godheden". Og alligevel er det ikke det. Jeg maa indrømme, at der er mange gode Mennesker, som ikke interesserer mig synderligt og jeg husker ogsaa den diaboliske Scene, hvor han i komisk Andagt falder ned og tilbeder hende med de Ord: O, Engel af en Hyæne! Da har hun vist ikke været god. Undertiden siger jeg til mig selv, at det er Kvinden i hende, der gør, at hun er anderledes end andre. Fordi hun tænker og føler og vil og vil ikke paa saa udpræget kvindelig Vis, fordi enhver Stemning i hendes Sjæl, ligesom enhver Strofe i den Højsang, hendes Legeme er, saa fuldt ud og saa stærkt er kvindelig, derfor er hun betydelig. Hun betyder nemlig Kvinden, hele Kvinden, én for alle. Alligevel vil en Kritiker indvende, at det samme gælder om alle Dramaets navnkundige Kvinder: Julie, Desdemona, Kordelia, om dem alle. Tilsidst synker alle Adjektiver tilbage i deres Hjælpeløshed og selv Hovedordene følger dem paa Afmagtens Vej, thi hvad er Ord som Karakter, Aand, Sjæl, selv Skønhed – fattige Dævla, der siger noget om hver, men intet om en eneste.

Tilbage er kun Mysticismen, som i sin store Tavshed har Ord for det, der ikke kan siges. Alle vi, der ikke tror paa Guder, tror desto mere paa Skæbnen. Jeg har altid trot paa en hemmelig Balance, en Slags Retfærdighed bagved Tingene, at intet er gratis, men at Livet kræver sin Betaling kontant. Derfor tager jeg mod ondt og godt med et vist Jævnssind, fordi det gode koster noget og det onde betaler noget, og derfor bliver jeg kun urolig, naar Regningen forvirres, naar der er Svig i Balancen, Aager og Blodsugeri. Egentlig tror jeg det maaske ikke, men jeg lever paa det. Og saaledes tror jeg ogsaa, at der er noget skæbnebestemt mellem Mennesker, at nogle er bestemt til at forstaa hinanden, selv uden Ord, og at andre ikke er til at skrigge op, end ikke med en Skibsraaber, fordi de mangler Gehøret. Naar man har sagt alt om en Blomst, saa er der endnu Duften tilbage og om Nattergalen tilsidst det, at den endvidere har Sangstemme. Noget af den Slags strømmer mellem Mennesker, som Blomsterduft strømmer eller som Fuglestemmer en hellig Aften i Maj, skønt man ikke kan pege paa Næsen, der lugter det, eller Øret, der hører det, fordi det er indvendigt. Tidt forekommer det mig, at alle Ord og Meninger, Sympathier og Vrede, alt, hvad man fortæller hinanden, ikke er andet end den tomme Klapren af Telegrafapparatet, der intet betyder, medens det, der gaar gennem Traaden og virkelig meddeles, er noget helt andet. Livet er dette andet – og følgelig er ogsaa Kunsten det at meddele det. Derfor har Du maaske dog valgt ret, da Du valgte den

dramatiske Form. Den kan meddele mest, fordi den ikke blot har Ord, men Smil og Taarer og Blikkets Glans og Legemets Blødhed og Haandens Tryk og Stemmens udtrykfulde Mangfoldighed. Og jo finere Folk er, desto flere Midler behøver de, fordi Frygten for det betydningsløse jager dem ind i meget forblømt og indirekte, der allerede af den Grund lyder mere nær, fordi det ikke forstaas af dem, der staar nærmest, men kun af dem, der staar langt borte. Maaske ligger da det betydelige i Dit Drama alligevel ikke i Personerne, men i den Strøm af Æmhed, Du har lagt imellem dem og som straks fra den 1ste Scene tvinger Tilskueren til at forstaa, at det er to, der er fælles om én Skæbne. Hvor fint Du har forstaaet at faa Dine Strænge til at klinge paa én Gang dulgt og aabenbart af den Melodi, der er Dramaets Omkvæd. Og dog beundrer jeg maaske mest den Dristighed, hvormed Du blander fint og grovt, sart og saftigt og derved styrer udenom Skæret af det altfor blege, der er i lutter Maaneskin og Blomsterduft. Du har villet vise, at Dine Strænge er ligesaa sejge som de er fine, de taaler ogsaa voldsomme og uvorne Greb, de synger deres Melodi i Regn og Rusk, i Sjap og Skidenføre, i al Slags Vejr og er dog altid lige rene og blanke. Til sidst hæver Dramaet sig endnu et Skridt og sletter Forskellen mellem fint og grovt forat præke den ophøjede Lære om alle Tings Adelsbyrd, fordi de er sprungne af den samme store Natur, der af sit Skød har avlet de udødelige Guder og de udødelige Bukke, den ærværdige, velklædte Here og den ærværdige nøgne Afrodite, den kloge Jomfru med Hjælmen og Skjoldet og Bakkantinden, der ruller sig paa Tigerskindet.

Det skulde være en Anmeldelse. I disse Julelitteraturens bugede Dage bliver alt til Anmeldelse. Men den naar ikke Dramaet, den rører ikke engang ved det. Skønt jeg ærlig har taget al Ting i mig igen og redelig slettet med den ene Haand, hvad jeg skrev den anden, har Dit Arbejde dog det uhyre Forspring, som Anmeldelsen for evig har forspildt og aldrig kan indhente igen: at det ikke er skrevet.

Denne store og uoprettelige Fejl deler den med saa megen anden Literatur, og dette Fællesskab trækker den ned ved Siden f. Eks. af H.s. [Høffdings] Nietzsche-Præk, som lider af den samme Dødssynd. Det er ikke tilfældigt, at H. hver Gang synker ned i Mgbl.s flade Mudderdam. Det er ogsaa Skæbne. Seminarismen tager ham, fordi han selv er en Karudse. Der er ingen Sammenligning mellem ham og B. [Brandes]. Naar Flammen er alt, hvad kan det saa hjælpe at komme med "en Pøse"? Det er bindegalt, hele N., men disse Paradoxer er dog fødte af en brændende Hjerne og et saaret Hjærte, de er en udmærket Stoltheds hede Blus, som i al Fald tænder Modsigel-

sens Brand, forarger og fordærver. Men H. fordærver intet og forarger ingen og tænder hverken Blus eller Baal. Da Guderne i deres Visdom mente, at ogsaa Hørkræmmerne burde have deres Profet, tog de af, hvad der var i Butiken, og skabte H. til at vidne for dem. En redelig Referent af andres Tanker, en kyndig Forstaaelse af alt det, der er ganske ligegyldigt og ikke kommer nogen ved. Han beretter om store og forargelige Ting, men han forarger ingen og hans Tilhørere bliver akkurat lige saa smaa, som de var. Han gør det nemlig uskadeligt, lægger det i Blød og vander Giften ud. Det er som de store Egetrunter i vore Tørvemoser, der har ligget i Vand i 100 Aar, til de er blevet møre, saa man kan hugge dem igennem med en Spade, pille dem fra hinanden med Fingrene. Han putter det altsammen i den store seminaristiske Tørvemose, forat det kan raadne og blive til Tørv og lade sig blande med hans egne Tørv. Naar jeg ser disse Arbejdere i deres Ansigts Sved slæbe store Træer fra Skoven og have saa inderlig travlt med at save og hugge og stakke Smaastykkerne sammen i runde, nette Stakke paa Hegels eller Filipsens Loft, har jeg altid Lyst til at klappe dem paa Hovedet og sige: Herregud Børn, lad dog Skoven staa. Der bliver aldrig Varme af det Ved. Der er ikke den Gnist, der tænder det an. Det staaar paa Loftet til Beroligelse for et lille civiliseret Folk, der føler sig mere trygt ved Vintertid, naar det véd, at der er ogsaa den Slags Brændsel paa Loftet. Men han gør dog sin Gavn, læmper umærkeligt de rigtige Anskuelser ind i Folk og lirker ligesaa umærkeligt en og anden over i Venstre? Det er netop Ulykken, at de ikke mærker det. Skidt med Anskuelserne, naar Folkene er de samme Dosmere med de ny Anskuelser som med de gamle. Hvad bryder jeg mig om, at Pelsen er en demokratisk Pels eller en aristokratisk Pels, naar Faaret, der stiller i den, er det samme Faar? Naar Pelsen ikke flaaes af dem, saa de mærker det, er det Hele ganske forgæves. Hvad det kommer an paa er Brudet, Omslaget, Vendingens Brathed; naar man snyder dem for det, saa er de snydt for det altsammen og saa viser det sig, Dagen efter at de er kommet til det ny Sted, at de slet ingen Steder er kommet hen, men staaar og gumler det gamle Hø i den gamle Baas. Der kan slet ikke være noget Fællesskab. Naar de ivrer mod Æstetiken, er det forat sløje af, slippe nemmere. Men Demokratiet kan ikke slippe nemmere, det maa gøre det bedre, det maa overvinde Æstetiken ved at byde over; det vil lidt hjælpe at sige: vi leger ikke den Leg. Man vil hurtigt lære at svare dem: fordi I ikke kan.

Men blæse med det! Nu kommer Abbeden med Klostermøglerne forat hente de ærværdige Haandskrifter, som en from og flittig

Munk har skrevet af efter de gamle Kirkefædre. Faster og beder!
Og spis ikke Kød! Nej Fisk og atter Fisk, Fisk og kun Fisk – hvid i
Kødet, frisk og fast, ligger paa Is –

Ikke et eneste graat Haar!

Mon Du alligevel skulde have haft Influenza?

Saa burde Du have holdt Dig paa Jorden og ikke falket. Hvis der
er mindste Forstemning i Højsangen, bliver Du som en Høne paa Gul-
vet i Julen. Mine Gamle har det godt, de skal have Juleaften paa Tirs-
dag. Richart var ikke Ironi; nogen Poesi skulde roses. Julen gaar
som det øvrige, lad den gaa, alligevel siger jeg ”glædelig Jul”, k.k.
glædelig Jul og Godnat! Siden bliver det glædeligt Nytaar.

Ind den 13de, ud den 13de.

NkS. 3703,4. Brudstykker trykt hos Arvid G. Hansen: 126f og Thorborg: 290f.

Dit Drama: Der er selvfølgelig ikke tale om noget drama i bogstavelig forstand,
men om Henriette Steen selv i den periode, Hørup havde kendt hende.

Julie, Desdemona, Kordelia: Kvindeskikkelser i Shakespeares dramaer ”Romeo
og Julie”, ”Othello” og ”King Lear”.

H.s. Nietzsche-Præk: Dvs. Høffdings indlæg, ”Demokratisk Radikalisme”, mod
Georg Brandes’ introduktion af Fr. Nietzsche i ”Aristokratisk Radikalisme”.
Tiilskueren 1889.

Hegels eller Filipsens Loft: Københavnske forlæggere. Tankegangen findes gen-
taget i Hørups tale i Studenterforeningen 9/2 1895, se ”Skrift og Tale” III:
148.

Richart: Rosende anmeldelse i Politiken 17/2 af Chr. Richardt: ”Vort Land. Et
geografisk Digt.”

Nr. 128. Morten Pontoppidan til *Hørup*, 23/12 1889.

Hjørlande højskole pr. Slangerup.

23 dec. 89.

Hr. V. Hørup!

Så meget bekendte er vi da, at jeg kan tillade mig at sende Dem en
julehilsen. For to år siden holdt jeg jul under samme forhold som De
nu. Dette er naturligvis grunden til, at jeg på en ganske egen måde
føler med Dem og kan så nogenlunde sætte mig ind i situationen.
Jeg véd da også, at Deres underholdning med omverdenen er ikke
righoldigere, end at ethvert brev, der blot giver Dem et indtryk ud
over det dagligdags, har værdi. ”Sagkyndige” plejer gerne at under-
holde sig med hinanden om det, der er deres fag. Således tænker jeg
mig, at det vil være underholdende for Dem at høre hvad jeg kan ha-

ve at sige som bidrag til besvarelsen af det spørgsmål, hvorledes man får sine "måned" til at gå.

Den første bog, jeg læste i fængslet, var Raskolnikov; den havde jeg ikke læst før, men fik den til låns af en velmenende ven, der vidste, at bogen vilde fængsle mig, men ikke tænkte på, at dens tungsindige stemning gør den dårlig egnet til at begynde en fængsels-tilværelse med. Så fik jeg fat på Stanleys "Kongofloden", som jeg heller ikke havde læst. Den står for mig som idealet af læsning under de omstændigheder. Den løftede en ud af den snævre horisont. Man var i Afrika, man oplevede en hel mængde friluftsliv og var med til betydningsfulde foretagender. Dertil kom, at dette "hold bare ud" og "giv ikke fortabt" og "vær en mand", der ånder igennem en sådan bog – jeg erindrers f.eks. nogle betragtninger over *hjemvé* hos rejsende, der var velgørende for mig – var lige så gavnlige som Raskolnikovs tungsind var modstandskraft-berøvende. Endvidere: bogen er ikke alt for let, ikke blot underholdende. Jeg gjorde nu desuden uddrag af den med pennen til brug på min højskole, når jeg kom hjem.

Derved kommer jeg til den bemærkning, at *man må producere*. Studere kan være godt nok; men jeg tvivler meget på, at det kan tilfredsstille i længden. Jeg skrev en lille bog i mine tre måneder. De skriver måske en stor.

Det var mig til megen nytte, at jeg – ifølge en nedarvet familieejendommelighed – var et jærn til at gå op og ned. Jeg var ude at trække frisk luft to gange om dagen og var meget stræng mod mig selv i henseende til overholdelsen deraf. Jeg sled mine støvlesåler under tåen på den indvendige side. Det var af at gøre omkring. – Desuden gjorde jeg lidt svensk gymnastik hver morgen.

Den dag, jeg hørte, at De var gået i arresten, tænkte jeg meget på Dem. Den første dag er slem. Anderledes end man havde ventet. Man har rustet sig mod ensomhed og kedsomhed og alle andre ting, d.v.s. den slags ting, som man før har prøvet, men så *er* det jo noget, man ikke før har prøvet. Hvad var det, der blev udenfor, da man gik ind? Man bliver så mismodig derved. Hvorfor blev man pludselig så alene, på en anden måde end man havde ventet? Det var en god ven, en usynlig ledsager, man for første gang i sit liv måtte således skilles fra: friheden, ens gode gamle barndoms- og ungdomsven, ens bedste kammerat. – Men han står uden for og venter, og når dagene er omme (hvor kort en tid forekommer det ikke en, når man tænker tilbage derpå!) er han den første, der modtager en ved porten.

Ja, hr. Hørup! den dag har De til gode, den dag, De kommer ud, kommer hjem igen. Jeg vil sige Dem, at den dag kommer man til at

skrive ind i sin erindring som en af de lykkeligste, man har oplevet. Jeg havde nær sagt: Man kunde ønske at gøre sine måneder om for at komme til at opleve den dag igen.

Jeg havde det iøvrigt bedre end de fleste andre. Til benefice for mig havde man nedrevet rådhuset i Frederiksborg netop på den tid, så jeg kom til at sidde i en interimistisk fængselsbygning, en fløj af en fattiganstalt. Og som arrestforvareren meget rigtig bemærkede, ”vil De sidde i arrest, hr. Pontoppidan, kan De ikke få det bedre nogensteds”. Min julegrød nød jeg såmænd i arrestforvarerens families skød, ikke just fordi jeg brød mig så meget derom, men fordi jeg mærkede, at jeg virkelig gjorde dem en glæde ved at modtage indbydelsen.

De bliver naturligvis strængere holdt, fordi alt angående Dem vil komme i aviserne. Men jeg vil ret af hjærtet ønske, at De i Deres ensomme jul må besøges af en sådan følelse af mange venners – både nærmeres og fjærneres – deltagelse, at De ikke ganske kommer til at savne fornemmelsen af fest. Jeg véd jo, hvad De vil sige: Blot de må have det godt der hjemme! Rygtevis har man jo hørt om sygdom i Deres hjem. Da jeg véd, at bekymringer i den retning er den bedste fangekost, kan jeg kun håbe for Dem, at det må have vist sig at være forbigående.

Med særdeles agtelse
Deres Morten Pontoppidan

Pressemuseet. Trykt i Holbæk Amts Venstreblad 31/3 1955.

Der ligger intet svarbrev fra Hørup i Morten Pontoppidans arkiv i R.A.

Nr. 129. Hørup til *Henriette Steen*, 28/12 1889.

d. 28-12-89.

Kære Kusine.

K.k. Det velsignet buttede Knæ, der kom hoppende herind Juleaften paa Fleres Vegne, har i Virkeligheden gjort sine Sager meget pænt. Tyksakken pippede asketisk mod al Slags Jule-Kage og holdt samtidig sit kloge Fuglehoved saa fordægtigt paa Skak, som om den allerede havde en ordentlig Klunds i sin Fuglemave og vidste, hvor der laa en stor Himpel til den næste Dag. Jeg saa straks, at det var en brav Kammerat, en reel Partifælle af dem, der stræber retskaffent for Føden, faster, naar der intet er at bide, og til Gengæld

ikke levner noget, naar de en Juledag falder i et Kornneg. I Fredags, da Fortsættelsen fulgte, bed jeg Mærke i de asketiske Ord ”for man spiser altid for meget”, og jeg sagde til mig selv: ”Du har ikke taget Feil af den Buttede, hele Flokken har været i et Juleneg”, og jeg priste baade Flokken og Neget og Dig, der ikke glemmer de smaa Fugle, men er god mod Dyrene, som Du bør være, baade imod Fuglene under Himlen og mod Fiskene i Havet, som Du allesammen skal holde ved Huld og i Humør, til Solen igen tænder op under Gryden. Naturligvis ildnede Din Jule-Gesandt ogsaa mit Fjerkræ op til en Jule-Salme, men da den blev lovlig skidt, fik Du den ikke. Nu følger den alligevel, fordi man jo, besynderlig i Juletiden, bør dele ondt og godt med hinanden.

Men med alt det Kagevrøvl er det alligevel min stadige Bekymring, at Du er nødt til at knibe paa Smaakreturet og at jeg har været et stor Fæ, der ikke i Forvejen tænkte paa Beslaglæggelsen og paa den stakkels Høne, der sidder paa en bar Pind med alle sine Kyllinger. Hvad er derved at gøre? Kan Du sige, k., hvad der er at gøre? Det er kun en daarlig Trøst, at det idag er Solhverv og at Du imorgen, naar Du skriver, skriver paa den kortere Halvdel, for der er dog 6 stive Uger tilbage. Paa den anden Side synes jeg tidt, det er skammeligt at sidde saadan og tælle Dagene og rose dem, der er gaaede, alene fordi de er gaaede, og laste dem, der er tilbage, fordi de ikke allerede har fulgt de andre. Det er dog egentlig ikke onde Dage og hver af dem er et Stykke af Livet, det kostbare Liv, som saa stakaandet jager afsted med os, indtil vi kun altfor hurtigt naaer hen, hvor der ingen Erindring er mere. Jeg havde ikke uden Nysgærrighed belavet mig paa en ny Erfaring, en Fornemmelse i disse tre Maaneder af Livet, naar det staar stille, af Tiden, naar den sagte dryppende, Minut for Minut, og hvert Minut næsten hørligt, føleligt for alle Sandser, skrider fremad, som den skrider for de tankefulde Filosofer, der alene tænker paa deres egen Navle; men jeg tror ikke, at der gives nogen saadan Tid for vore Dages Mennesker. Den løber Hæsblæsende afsted her som andetsteds; men naar man ser efter den, er det som efter et Jernbanetog, der kaster en Smule Damp og forsvinder, kun naar man ser fremad, synes der at være lidt Hold i den og alligevel er dette ”om 6 Uger”, som om det var imorgen, jeg har allerede mange Gange spist det op i én Mundfuld; det første Besøg efter den 13de kan jeg udenad, jeg har gjort det saa tidt. Dersom man ogsaa kunde trække i Tømmerne og faa Tiden til at staa stille, vilde det være mere rimeligt af og til at piske paa den, men jeg er vis paa, at jeg herefter mindre end nogensinde før vil bande Tidens Langsom-

hed, thi den Erfaring, jeg har gjort, er den modsatte af, hvad jeg havde ventet, Tiden jager afsted som en rasende og kun et Barn véd ikke, hvor den vil hen.

Men i et Kloster bør man være flittig. De arbejdende Munke og Nonner var sikkert de bedste af Mennesker. Saasnt de begyndte at dovne, tog Fanden dem og med Rette. I den første Maaned hang jeg i som en Munk af den gamle Skole, men saa slap Materialet op og i 14 Dage har jeg ingen Gavn gjort, bare læst Aviser og Romaner og Breve. Du store Kineser! hvor man bliver blødagtig i et Kloster, lutter Kød og Blod, et Djævelens Barn helt og holdent. Naturligvis maatte der Pisk til og Sult og lange Bønner og saa den velgørende Angst for den Lede, som de moderne Munke ikke har og uden hvilken alt Klosterliv vist ender med en Forskrækkelse. Idag har jeg endelig faaet Resten af Dokumenterne og nu vender vi tilbage til Spartas sorte Suppe, til de kedelige, men sunde Tal og til – Høffdings Ethik.

Naar jeg ser paa alle de morsomme Smaating, Du fortæller mig, der er levende og fornøjelige som selve Livet, forekommer det mig, at jeg ogsaa burde fortælle en hel Del, og at det egentlig er Snyderi, at jeg ikke allerede har meddelt om Fruerne Minets og Nørlunds store Hædersbuket i Kransekagepapir, som jeg samvittighedsfuldt har takket for paa et pænt Kort, om at Mælkeperioden næsten er forbi, fordi Politiken (jeg tænker nærmest Fru Witzansky) hver Formiddag sender mig varm Kaffe i en polstret Cigarkasse, at jeg i de sidste 8 Dage har en Kasserolle, hvori Arrestforvareren koger min Mælk, som jeg altsaa ikke mere drikker raa, at jeg fik en Flaske Kølnervand af Bing Juleaften og 50 Cigarer af Nansen og Blomster hvert Øjeblik af Fru Adler (ogsaa af andre Dannekvinder) osv. Men det gør Du saa meget bedre, at det slet ikke kan nytte at hamle op med Dig. Jeg var meget glad over Dine to bællende Hanrejer og Smaatøsene og alle Detaljerne. Mest dog for Munkedejen, hende lider jeg i Sønderlighed godt, skønt jeg heller ikke agter Bukkenes Fruentimmer ringe, hverken det diende Kid, der spiller med Halen og dunker Maren i Yveret, mens det bæller i sig, eller Kidet, der til Afveksling selv er blevet Mette og godmodigt skræver ud og "lar ned", forat hendes forslugne Unge kan komme til og bælle sig. – Det tænkte jeg nok, at Brevet til E., som jeg skrev efter Ordre, skulde blive et Vandre-Brev. Nu er jeg dog i Tvivl, om der ikke var noget, som kan misbruges, skønt jeg mente at have været forsigtig. Jeg lider ikke Vandrebrev. Du har dog haft "Rysken" og falket med den, Letsindige, men nu i denne Kulde lukker jeg Taarnet; der bliver ellers ogsaa for

mange Ugler, de to i Fredags siger jeg ikke noget til, men dermed er det forbi. Her er lige Plads til et Godnat og til to k.k., men de gælder for Tusind k.er

Vilde Fugle.

Der er dunkelt i Skoven og tyst,
ingen Klang i Fuglenes Stemmer.
Men tror Du, de nogentid glemmer,
hvor snart det blir Foraar og lyst?

Hvad kan de af Høffdings Ethik?
Men retskaffent stræbe for Føden
og fægte for Livet mod Døden —
der er, hvad de kan paa en Prik.

Er Solen saa atter tændt an
og Skoven er lunet og løvet,
hvert Kræ, der før var bedrøvet,
fortæller saa højt, som det kan:

”Jeg er mæt nu og varm i min Krop,
jeg vil nappes og næbbes og narres,
og findes og fanges og parres,
lege Skjul, Du, og saa ledes op.”

Det er Sæd iblandt Fugle og Skik:
retskaffent at stræbe for Føden,
og næbbes og parres til Døden,
og fløjte ad Høffdings Ethik —

— det er, hvad de kan paa en Prik.

NkS. 3703,4°.

Høffdings Ethik: Var udkommet 1887.

Brevet til E.: Må være Erna Juel-Hansen, men jeg har ikke fundet det.

”Rysken”: Dvs. influenzaepidemien.

Kære Viggo!

Jeg skulde for lang Tid siden have skrevet Dig til, dersom ikke min Helbredstilstand havde lagt mig Hindringer i Vejen. Da jeg for Øjeblikket har en roligere Periode vil jeg, skøndt bunden til Sengelejet, benytte den til at sende Dig nogle Linier.

Din Fængsling overraskede mig ikke, da jeg tvivlede om, at Højesteret vilde desavouere Overrettens Dom i denne Sag; enhver Formildelse vilde jo være en Billigelse af Beskyldningerne ikke alene mod Dommeren Hr. Sylow, men ogsaa en Indrømmelse af Ankernes Berettigelse over for vor hele kriminelle Retspleje.

Hvad der har overrasket mig er derimod den Maade hvorpaa Straffen: Simpelt Fængsel, bliver gennemført. Den forekommer mig at være ikke meget forskellig fra Cellefængsel i Forbedringshuset og i høj Grad urimelig. Jeg haaber at Filosofi og en god Konstitution vil hjælpe til at bringe Dig uskadt gennem Trængseltidens Besværligheder.

Efterretningen om Svends Sygdom har bedrøvet mig meget. Jeg tvivler vel ikke om hans Helbredelse, da denne ikke sjældent opnaas, naar Sygdommen optræder i en saa tidlig Alder og itide tages under hensigtsmæssig Behandling; men hans Fremtid er bleven usikker. Sit Studium bør han utvivlsomt opgive, under alle Omstændigheder bør han det første Aar efter sin Helbredelse leve udelukkende for at styrke Sjæl og Legeme, og dette kan sikkerlig kun ske paa Landet. Jeg formoder Du i denne vigtige Sag raadfører Dig med en Autoritet paa Sindssygdommens Omraade; Professor Steenberg, paa St. Hans Hospital, vil give Dig al fornøden Vejledning.

Hvad mig selv angaar, da er Aanden villig men Kødets skrøbeligt; man kan sige om mig hvad Øhlenschläger fortæller Fr. Schlegel sagde om Goethe, da han var bleven gammel og skrøbeligt: der alte Herr hat faule Nieren. Jeg resignerer saa godt jeg kan; Noget skal man have at dø af, og der er det, der er værre. Vil Du bringe en kærlig Hilsen til Emma og Ellen baade fra Clara og mig og selv modtage vore bedste Ønsker for Dig og dine i det kommende Aar.

Din hengivne Onkel
A.G. Drachmann

Pressemuseet.

der alte Herr ... : Findes i Oehlenschlägers brev til H.C. Ørsted 6/12 1807:

”Der alte Kerl hat faule Nieren und wird’s nicht lange mehr machen”. Citeret fra ”Breve fra og til Hans Christian Ørsted” 1870: 250.
Hørups svarbrev er trykt som nr. 144 s. 261-64.

Nr. 131. Hørup til *Ellen Hørup*, 29/12 1889.

29-12-89.

Kære Ellen – Mens jeg sidder her i ”Hyggeligheden” og stikker Tærne ind i Din langhaarede Isbjørn – for et rigtigt Faar er det da ikke – og falder i Staver over Din store Jule-Gran-Top, der breder sig i Krogen med 8 Rosetter – 2 er gaaet ned og der gaar nu regelmæssig 1 hver Aften – saa nægter jeg ikke, at jeg flover mig ganske gebommerlig over, at jeg ikke huskede Din Fødselsdag. Men synes Du vel, det er noget af Mor at være saa vigtig over, at hun ikke ogsaa havde glemt den? Jeg synes snarere, en Mor maatte skamme sig over at glemme sit eget Barns Fødselsdag. I fy! Og er der egentlig, moralsk set, nogen Forskel paa at glemme den og gøre sig i bred over, at man har husket den? Det forekommer mig saa temmelig at være af samme Tønde. Men lad os nu se igennem Fingre med Mor for denne Gang, saa bliver dog den Kendsgærning tilbage, at heller ikke Din Far havde nogen egentlig klar og levende Erindring om Fødselsdagen. Og hvad der kreperer mig næsten lige saa meget – mens jeg sidder og tænker over alt, hvad der kan tale til Undskyldning for denne Hukommelsesfejl – vil der slet ikke falde mig noget ind. Naturligvis tvivler jeg ikke om, at Du i Dit gode Hjærte finder det udmærket honnet og bravt, at Far ikke sidder og finder paa Undskyldninger; selv helder jeg noget til samme Side og er ogsaa nærmest stemt for, at det er ret ædelt, at jeg ikke kan hitte paa noget. Men overmaade begavet er det i hvert Fald ikke. Den rigtige Flovmand fandt dog altid paa noget bagefter. Navnlig for Folk, der gaar Forbryder-Vejen og har deres Passage ind og ud af Straffeanstalterne, er det ikke saa lidt graverende, at de ikke kan finde paa Undskyldninger. Dog sket er sket og derved er næppe mere at lapperere.

Værre er det, at saa stor en Mærke- og Myndighedsdag er gaaet forbi uden de faderlige Raad og Formaninger, den Udvikling af ny Rettigheder og Pligter, som en saadan Dag med Rette paakræver. Det er herpaa, jeg tænker, at der i denne sene Time endnu delvis og kortelig kan raades Bod. Og er det da – i Samstemning med Din Mor – ogsaa min Opfattelse, at den Bombe der paa venstre Side af Hagen, den skulde Du lade sidde i Fred. Dersom Du kunde lade være at pil-

le ved den, tror jeg ellers, at Du omtrent kan gaa an, som Du er. Reformen har jeg ikke megen Fidus til i denne reaktionære Tid og kan Du se Dit Snit til ikke at blive værre, saa er Du god nok for Din Far. Angaaende Pligterne er der ikke meget at sige. De plejer at blive større og større med Aarene og dem behøver man ikke at løbe efter. De kommer, uden at man ber om det og selv om man ber om det, gaar de dog ikke væk. Derimod har Du vundet den uskaterlige Rettighed, at Du kan rende Din Vej, uden at Dine Forældre kan faa Politiet til at hente Dig hjem igen. Herefter maa de selv se at finde Dig, hvis Du skulde blive borte. Og engang stikker Du jo af. Da Fædre-hjemmets Tillokkelser ikke just lader til at have nogen overvælden-de Tiltrækning paa Svend, er han ikke stort at regne paa, og den Dag vil da komme, da vi er bare to om 4 store og 3 smaa Værelser, alene med vore Hædersgaver – Mors 5-armede og den 7-armede, Nansen er i Færd med at sætte Lys i. Det bliver maaske noget vidtløftigt for saa lille en Forsamling, men saa tænker jeg, vi laver det ene af de 3 om til et Badekammer, hvor hele Familien kan komme og vaske sig, vi bygger en Stald for alle Ekvipagerne, et Værelse maa der være til at klæde sig om i, naar vi endelig faar en ny Kokkepige, saa bliver der nok Anledning for Børnene til at gøre sig et Ærinde ind om hos de Gamle af og til. Farvel min rare Tøs! Næste Gang skal vi nok se at huske Fødselsdagen. Og hils Mor! Hun var temmelig stram idag, ligefrem knottet over, at det ikke var 6 Aar til Sibirien og aabenbart misundelig over, at jeg skulde op i min herskabelige Celle, medens hun ikke havde andet end de gamle borgerlige 4 store og 3 smaa at kigge efter. Men Herregud, vi kan jo ikke sidde i Cellen allesammen. Det var ganske vist Højdepunktet af sædelig Orden og Fred og Ro i Samfundet, om vi hver havde vor Celle at sidde i og der kun blev lukket op, naar vi nødvendigvis skulde ud. Men saa vidt naaer vi desværre ikke. Vi maa allerede være glade, hvis vi kan drive det dertil, at alle honette Folk kan faa deres Celle hver, saa at det kun er Udskudet, der er udenfor og deriblandt Dommerne, som maa være ude forat foretage Sorteringen og som nok i Reglen vil skønne at finde de rigtige.

Din hengivne Far.

Hilste Du Din Svend og takkede ham for Landskabet? Det staar og agerer ”den fri Natur” paa Skrivebordet.

NkS. 3703,4°. Trykt i ”Ellen Hørup om sin far”, Pol. 27/3 1953.

Ellen Hørup blev 18 år 29/12.

Nr. 132. Hørup til *Peter Nansen*, 30/12 1889.

Den 30-12-89.

Kære Nansen! Dem vil det ikke forarge, men snarere synes noget nær Toppunktet af promte Ekspedition, naar De paa et "glædeligt Jul" Juleaften faar et "Tak iligemaade" præcist Nytaarsaften. Men de nuværende Livsforhold virker ogsaa utroligt udviklende paa Brevskriverkunsten. Vemodelig tænker jeg paa, hvor meget der kunde have været anderledes, dersom alle de Breve, jeg har skrevet i disse 7 Uger, havde været fordelt over de sidste 7 Aar, hvor mange fornærmede Mennesker der kunde have sparet sig at blive gode igen! Tak for Julekortet! Manden under Bordet, som man kun ser Støvlerne af, er mig selv, hvis det truende Fællesmaaltid virkelig samler sig og bryder løs. Ak, om man ved alle højtidelige og opbyggelige Lejligheder kunde lade sig repræsentere ved sine Støvler! Og Tak for "Hædersgaven"! Det er ikke alle Hædersgaver, der saa let og saa behageligt gaar op i Røg. Jeg beder Dem bringe Deres Frue min venligste Hilsen og forklare hende, hvorledes en Genhilsen, der er otte Dage undervejs, efter vore Forhold maa siges at være kommet mærkværdig hurtigt til sin Bestemmelse. Over "Politiken" beder jeg Dem fordele saa mange "glædelige Nytaar", som De skikkeligt kan faa anbragt og skriver her for Dem et seperat "glædeligt Nytaar" med "Tak for det gamle" fra

Deres hengivne
V. Hørup.

Nansens ark. i K.B. NkS. 4043,4°. Svar på et julekort fra Nansen (Pressemuseet).
Manden under Bordet: Henviser til billedet på kortet.

Nr. 133. Emma Hørup til *Hørup*, 1/1 1890.

I det aflange Sovekammer N 2.
Nytaarsdag.

Kjære min Fattermand,

det er overstaet. Hele Natten Kvalme og Opkastning, saa hen ad Morgenstunden Ro, men saa mat, at jeg maatte finde mig i min Skæbne og blive liggende. Ellen gik saa paa Hospitalet, men Pontopidan slap hende saamænd ikke ind, men sagde, at han længtes efter, at jeg skulde komme; det er en frygtelig Mand til at blive ved sit, og ham vil de gamle føre Krig med; og Bedstefader siger, at Du holder

med dem. Saa kom da [Julius] Petersen, og han fik da hele Beretningen om mit Tilfælde; men forbi var det jo. Han følte paa Hjærtekulen og paa Maven; men den var ikke en Gang øm, og saa blev vi enige om, at det var Nervøsitet; det samler sig altid i Hjærtekulen, sagde han. Jeg fik saa Lov til at gjøre, hvad jeg vilde, at sige med Forsigtighed, og saa malede han noget op paa et Papir, som jeg kunde sende til Skolen, naar jeg ikke gad begynde strax. Da han var gaaet, prøvede jeg med en Kop Æggesøbe, men opgav den, før jeg naaede Halvdelen. Hermed slutter Bulletinen. Hvis Du skulde bilde Dig ind, at det er skident Papir, den er skreven paa, saa tager Du fejl, det er Ellens fineste Birkebark, og Du er den første, der faar noget af det.

Saa flink er altsaa Madamen; nu har hun sat sig for at holde sin Hjærtekule i Orden i det mindste, til Du kommer ud. Hvad der saa kan ske, er der jo ingen, der ved. Nu er jeg blevet ganske træet og vil se af falde lidt i Søvn. Farvel, Du kjære, Du var god mod mig i Gaar.

Emma.

Pressemuseet.

Nr. 134. Hørup til *Emma Hørup*, 2/1 1890.

D: 2-1-90.
+ 52 ÷ 40.

Kære Mor – Tak for Birkebarken, den var svært uhyggelig at se til, men med et retskaffent Indre – og som jeg ventede den! Jeg var belavet paa, at det kunde blive Ellepinden, der udstedte Bulletinen, men komme maatte den. Saa kom de 11 1/2 med nogle skabede Aviser. Men Brevene? Der var ingen Breve. Med hængende Øren og Halen mellem Benene luskede jeg ned af Jærntrappen som en anden Hund, der skal i Gaarden. Der kom de saa, Birkebladet og et fra Heegaard. Ja, det gaar jo an, men overstaaet er det slet ikke, hvor kan Du tro, at det saadan lige med Et skulde være overstaaet? Naturligvis ingen Skole i denne Uge, Du bliver i Din Seng, begynder med at staa op et Par Timer, sætter Dig og strækker Benene i Din Stol og kryber saa under Dynen igen. Der maa være varmt i Huset og i Sovekamrene. Hvis alt saa gaar vel, tager I en Droske – Du og Ellen – paa Søndag, kører til Hospitalet, lader ham holde og kører derefter til Fængslet, hvor I kan give ham Afsked, hvis I er kapable til at gaa paa Benene hjem. Det kan kun blive en 1 1/2 à 2 Timer, jeg giver Drosken. Hvordan gaar det med Hønen? Jeg haaber da, Du har faaet

Din Høne. Ellers maa Ida straks løbe over til Bøjtlers efter to. Nervøsiteten kommer mest af mangelfuld Ernæring og jeg er bange for, at I kniber. Hver Gang jeg fodrer Madhunden af Neiiendams store og gode Trug, tænker jeg paa, hvad der vel er i Terrinen med de to symetriske Skaar – den skal hun da nok vogte sig for at ekspedere, Ida, skønt den havde bedre af at gaa end saa meget andet – og det aner mig, at Ellen paa Grund af den almindelige Trang i Familien til at være behagelige i disse Hjem søgelsens Tider ikke tilstrækkelig gør Oprør mod alle Slags Frikadeller og kræver ren Klump. Det gør saamænd lige meget, om der gaar et halvt Hundrede mer eller mindre i denne Tid, hvor der dog er Hul paa Pølsen. Paa Søndag kan vi tale om Penge, hvorfra Du helst vil have dem. Men sørg nu blot for at blive stærk igen – og ”frimodig” – og glem ikke Madhunden!

Det var et pænt Brev fra Heegaard og der var Tale om en Kurv fra Bodega, som dog ikke er kommet. Derimod har Christ. Hage sendt 6 ”af god Aargang”, som han siger, de har nok vasket sig. Du skal have den ene med hjem paa Søndag; hvis jeg holdt Tjener herude, havde Du faaet den straks, men vi er lutter Herskab her. Den, vi har i Tobaksbordet, er ellers drikkelig nu, men lad den være godt tempereret, inden Du drikker den. Far stampede da selv herud Nytaarsaften med 1/2 Julekage, Smaakager og en lille Likør (som dog endnu ikke har fristet mig). – Æblekagen var overmaade respektabel i sin S sammensætning, ikke for meget Brød.

Nu kommer, hvad Selvopholdelsesdriften kræver for Søndag:

- 1) En frisk Ende Skraa.
 - 2) Flipper og Manchetter.
 - 3) Uldne Underbukser (det viste sig, at der var 2 Trøjer, men ingen Bukser).
 - 4) En Serviet.
 - 5) Haandklæder.
- Saa er der ikke andet end

Din hengivne
Viggo Hørup.

Pressemuseet.

Brev fra Heegaard: o: Anker Heegaard jun., ikke bevaret.

2 Januar 1890.

Kære Hr. Hørup!

Uagtet det er post festum, haaber jeg dog, at De i Følge den bekendte udvidende Fortolkning af "strax" med Venlighed vil tage imod denne forsinkede Nytaarshilsen. Jeg vidste ikke, hvad Arrestreglementet bestemte om Nytaarsbreve og fik først idag at vide, at der ingenting var i Vejen for at sende dem uaabnede.

Maa jeg da i al Beskedenhed bede Dem modtage mine bedste Ønsker om, at det nye Aar maa blive meget bedre for Dem, for Deres Familie, for os allesammen, end det gamle var. Det er jo rigtignok et Ønske, vi i en Aarrække har haft Anledning til at udtale Nytaarsaften, og vi har endnu ikke faaet Lejlighed til at kvittere for god Betaling; men Dyden faar jo som bekendt sin Løn tilsidst, og der kommer vel engang det Aar, hvor Han deroppe bliver lidt vaklende i sine stærkt udprægede Højresympatier, og saa skal vi nok selv gøre Resten, som Matrosen sagde. Saa bliver jeg ogsaa valgt i 4de Kreds; men denne Gang bliver det ikke, blandt andet fordi jeg ikke kan have Deres Assistance. Ja, De kan sagtens, De sidder derinde og reviderer provisoriske Statsregnskaber til egen Gavn og Fornøjelse, mens Fædrelandets andre Sønner maa slide og stride for den gode Sag i Valgmaaneden. Dog er det sandt, jeg har idag været oppe og hæve Udbytte af "Politiken"; det er det første, jeg endnu til Dato har faaet ud af dansk Politik.

Dog, jeg tør ikke længere holde Dem borte fra Deres ansvarsfulde Arbejde; jeg sender Dem endnu kun en varm og inderlig Hilsen og et Ønske om snart igen at se Dem ude af Anstalten, sund og frisk og upaavirket af Matyrierne i Danmarks Blykamre.

Med Højagtelse
Deres ærb. forbundne
Gustav Philipsen

Hr Statsrevisor V. Hørup.

Pressemuseet.

4de Kreds: Ved valget 21/1 90 fik Gustav Philipsen 436 stemmer mod Will. Scharlings 691.

Kære Hr. Philipsen!

Tak iligemaade, hvad det gode Nytaar angaar. Værst er det, at jeg skal sidde her og spolere Valget for Dem i 4de den 21de. En ganske sløv Samvittighed vilde maaske trøste sig med, at det "muligvis" alligevel kunde have slaaet fejl, men Gudskelov, den Slags Samvittigheder kender vi ikke noget til i de danske Fængsler. Her har vi en finere Fornemmelse af godt og ondt, som først slaar sig til Taals, naar det ny Aar til Erstatning har bragt Dem en nem lille Kreds af dem, der uden al Anstrængelse falder som en Pære i Hatten. Jeg maa meget misbillige den noget frivole Maade, hvorpaa De kimser af vort simple Fængsel. Lad det ogsaa være simpelt nok, saa er det dog ikke til at foragte. For Nabober, der hver Sommer ligger ved Badesteder eller i skyggefulde Villa-Haver, er det en anden Sag, men for jævne borgerlige Eksistenser, der Aar ud og Aar ind træder deres Mølle, er tre fredelige, om end simple Maaneder ikke noget daarligt Surrogat for et middelstort Parkanlæg. Naturligvis kan vi ikke alle faa Del i dette Gode, men at honette Folk – stræbsomme Journalister, mere frisindede Forlæggere og deslige – om ikke hvert Aar saa dog hvert andet eller tredje kan faa deres Surrogat, det er et Maal, som vi ogsaa under det nuværende Retssystem med Fortrøstning tør arbejde henimod. Hvad De derfor egentlig vil med Deres ny Rets-system er mig mindre indlysende; man véd, hvad man har. Der er endnu et og andet ogsaa for Dem at faa ud af dansk Politik.

Men for ikke at gøre Dem altfor grisk paa Livet vil jeg foreløbig nøjes med at ønske Dem god Lykke den 21de og god Fornøjelse undervejs.

Glædeligt Nytaar og Tak for det gamle fra
Deres hengivne
V Hørup

G. Philipsens ark. i K.B. NkS. 4076^V, 4°.

Forlæggere: G. Philipsen var bogforlægger.

Kære Kusine.

K.k. Du er brillant, Du, med Din Prinsesse – Æventyrprinsesse –

Du kan selv være en Æventyrprinsesse. Men dersom Du ikke var sikker paa, at Du selv kunde mærke Ærten, var Du nok ikke saa rundhaandet med Dine Prinsesser. Fy da! saa gammel og saa grim – og saa koket. Nej, maa jeg saa bede om den bundne Stil, den var nu god, den om Bastillen, og saa gesvindt i Vendingen. Ikke saasnart hører Du fra Sparta, at det er forbi med Honningen, førend Du straks stikker Din Ske i den sorte Suppe og laver en politisk-polemisk Slagsang som en anden Tyrtæus. Den kom meget retskaffent Nytaarsaften uden at have lidt nogen Overlast i den svigefulde røde Kasse, men det er da ikke noget at rose den for, siden Du forsigtigvis havde sendt Kassen med. Jeg derimod er en gammel Humle, der, som medfølgende Bilag udviser, uforbederlig vedbliver at summe omkring den søde Urt. Det er lige, at jeg har vokset Traaden til den Rest af Statskræderi [o: revisionsarbejdet] der endnu er tilbage, men ellers ligger Lapperne endnu og flyder paa Skræderbordet. Skulde Bilaget ved første Forsøg vise sig at være altfor umedgørligt frit efter Herman Bang, kommer Du til at tage det om igen højt, saa indfinder Melodonten sig, for der er alligevel en.

Tak for Almanaken! Hvad skal der nu blive af det gamle Testament? Det er ganske slidt og krumt af at ligge i Vestelommen, og den hellige Skrift, som er indblæst af Gud, er næsten blæst ud igen, fordi Vor Herre har skrevet med Blyant. Alligevel er det en god og opbyggelig Bog, ligesom Mosebøgerne fuld af allehaande velbetænkte Forskrifter om Renlighed, den daglige Husførelse, hvad der maa gøres i Lejren og hvad der helst maa gøres udenfor, alt saaledes som den vise Lovgiver i sit store og kærlige Hjærte har udtænkt det for Israels Børn. Men den ligger rigtignok umaadelig langt tilbage i Tiden, rørende og ærværdig som den er. Naar man sammenligner den med den ny Pagt, saa ser man ved første Øjekast, at moderne er moderne. Her er ingen Vidtløftigheder, ingen Detailler, ingen Gentagelser, praktisk og realistisk haster vi fremad til det afgørende "Mon?", Dagene træder hinanden i Hælene for at komme frem som Tallene i et statistisk Tabelværk, kun enkelte Udraabstegn afbryder Ensformigheden, hvor det er ganske uundgaaeligt at standse et Øjeblik forat trække Vejret. Ja mon? Det kan sagtens blive vanskeligt nok, men der er jo endnu et Par Dage til at tænke over det, saa det er ikke værd at begynde at græde allerede i denne Uge. Hvorfor i det Hele taget græde? Naar Du kunde baske med Vingerne paa Mose' Tider, hvorfor saa hænge med Hovedet i det ny Testament? Op med Næbet, Pip, om lumpne 30 Dage eller saa skal Du op med hele Lektien, og saa vil det blive en slem Reg-

ning, hvis Du ikke har sørget som en Mor for de smaa, som jeg har været nødt til at betro Dig. Men jeg skal sige Dig, hvorfor Torsdagsfilosofien stod paa Schopenhauer og Hartmann, nemlig af følgende Grunde: Skidt Selskab paa Gøthe – skidt Selskab paa Bankeander – Pige Infl. – Møller Begravelse – Handel og Økonomi – Skole – Udraabstegn i næste Uge (!) – Under saadanne Forhold glider Amuldet kun altfor let fra Brystet ned i Maven og denne knurrer som en Hyæne mod H.s. [Høffdings] Ethik istedetfor at fløjte som Fuglene i Skoven og pille af de Bær, som Skæbnen har hængt paa hendes Busk, forat hun skulde leve og være glad over at være levende, hvilket det er meningsløst at opsætte, til man skal dø. Nu skal jeg forklare, hvordan det Hele gaar for sig. Igaar kom [rigsdags-] Opløsningen, fra idag begynder Valgbevægelsen. Mens det staar paa, kigger vi efter i Aviserne, hvordan vore klarer sig, om vi gaar fremad, eller vi taber nogen. Den 21de staar Slaget og med at gøre det op løber Maaneden ud. Imens har vi gjort os færdige, Du med Dine Bukke og jeg med Kejserens ny Klæder – for Humbug er det – men ingen af os vil lade det sidde paa sig, at vi blev stikkende paa Halvvejen. Det Par Dage i Februar gaar med til at pakke Kufferten, børste, støve af, komme Olie paa de kloge Jomfruers Lamper osv, hvorved dog er det at bemærke, at der iagttages et passende Maadehold med Staahejen, forat det sidste Udraabstegn kan komme til at staa pænt og skikkeligt, som det staar i Almanaken. Derefter kommer den Dag, da Matrosen snuser, skraaer og ryger, som Du altsammen rigtigt har lugtet med Din Tobakskyndige Næse. Ja og saa er det forbi. Saa ler vi af den Smule Skylle som et Par midaldrende og erfarne Spurve, der har siddet under Tagskægget, da det regnede, og som nu stikker Hovederne sammen for at snakke om, hvor den Byge trak hen. Det er hele Redeligheden og det er da ikke noget at græde over – vel Du kloge og højst uforstandige Fugl? Kom nu bravt over Din første Interpunktion i denne Uge, men den næste er den vigtigste, den, der falder ind den 4 Februar. Godnat Med-Spurv. Men k.k., hvad vil Du med Hartmanns Fisosofi og al den højciviliserede Livslede og hvad kan det nytte at sætte saa fine Sager for en ganske plebeisk Humle, der mere og mere holder til den for alle Ur-Fugle, Ur-Okser og andre Ur-Dyr fælles Ur-Religion, hvorefter Livet, det at være levende, er alle Goders Gode. Godnat kære Ur-Høne ”og sov ret vel”.

Men det med Skinsygen gælder ikke, det er ikke noget for en kgl. Højhed, der ikke blot selv er Prinsesse, men ogsaa paatager sig Leverance af Prinsesser.

Jeg trykker fast Din Haand.
(Nytaar 1890)

Jeg trykker fast Din Haand –
som Du mig rakte den – vemodig, uden Ord,
– et Nytaarsbud, af Suk og Smil stiltfærdigt sammenblandet.
Det Suk er over Lykke-Dage, som er svundne.
Men dette Smil –
betyder Dage, som vor grøde-svangre Jord
ufødte gemmer i sit Skød,
som ligger lyttende og bundne,
men som med kæln Tankers Il
vil slaa et Blomstersvøb ud over Landet,
naar Somren dypper Solens Gløde-Guld i Vandet
og løser Jordens Længsels Nød
i Fest af Kød og Aand.

Jeg trykker fast Din Haand,
vemodig, uden Ord; thi hvad er Lyd og Læber,
naar, smeltet i en enkelt Dag
ja i et enkelt Aandedrag,
de tusind Dages Lyst og Sorg som Mund til Mund sig klæber!
– Naar Liv mod Livet stræber,
kun Kys er Ordets Aand. –
Jeg trykker fast Din Haand.

Ser Du – mens Aaret skifter, nye Tider
og nye Skæbner gaadfuldt over Jordan skrider
og alle Sjæle spejder under Fremtids Flige
– mit Himmerige
i sytten Vintres Sne har støbt sit Spor
i sytten Somres farvefyldte Blomsterflor
i tusind Dages vekselsungne Tankeliv
i tusind Nætters altfor hurtigt gledne Tidsfordriv.
– I Ligt med Lige
vi tømred' op vor Jakob-Stige.

Forstemte Fugle pipper: alt *det* er jo forbi.
Men ingenlunde!
Det nye Aar, det hviler trygt deri,
de nye Skæbner rejses paa de gamle Grunde.
Som nye Smerter af den fælles Vunde
som nye Glæder af den kendte Kilde
som Barn af Moders Skød

som Haab af Minder flød

som Aand af Aand

– saadan vil nye Aar af disse gamle gro, til det er blevet silde.

– Jeg trykker fast Din Haand.

NkS. 3703,4°.

Tyrtæus: Spartansk hærfører, der skrev opflammende slagsange til sine soldater.

Torsdagsfilosofien: Dvs. indholdet i Henriette Steens torsdagsbrev.

Digtet:

i sytten Somre: Det var foråret 1872, Hørup og H.S. havde indledt deres forhold.

Digtet foreligger også i en let ændret version i Pressemuseet. Det er en afskrift og bærer overskriften "Fars digt". Det må være givet til Ellen Hørup i anledning af hendes 19 års fødselsdag. I hvertfald er "i sytten Vintres Sne" ændret til "i Dine nitten Vintres Sne".

Nr. 138. Hørup til *Henriette Steen*, 6/1 1890.

d. 6-1-90

Kære Kusine!

Det ureglementerede Brev med et højst ureglementeret meget "direkte" Nytaars-Bilag afgik herfra Lørdag Aften Kl. 8 1/2 som sædvanlig – jeg kan kun sende Breve om Aftenen – og er rigtig nedlagt i Brevkassen. Det er altsaa Postvæsenet, der har svinet med det og rimeligvis afleveret det til "en anden Steen". Hele Eftermiddagen har jeg ventet, at der skulde komme et Kort og fortælle, at Du omsider havde faaet det, men da jeg har ventet forgæves, maa jeg antage, at "den anden" er en Æsel, der ikke har været honnet nok til at sende Dig Dit Brev efter Adressen. Højst Kedsommeligt! Denne usle danske Administration er saa raaden, at den ikke engang kan besørge et Brev. At faa Brevpostkontoret til selv at hente sine forfuskede Sager vilde naturligvis være et forgæves Forsøg og selv at afsøge de forskellige Steen'er ligesaa umuligt som flovt. Der er da sagtens intet andet at gøre end at lade staa til og løbe an paa, at de Svinepelse nøjes med at tilfredsstille deres Nysgærrighed uden at gøre yderligere Misbrug af Indholdet. Vi skulde naturligvis have nøjedes med rent formelle Meningsudvekslinger angaaende Sundhed og sligt, men det er nu bagefter. Om disse Ord naaer Østersøgade, maa altsaa ogsaa bero paa et Slumpetræf. Men hvorfor vil Du ængste Dig? Skulde jeg blive syg, vil jeg dog altid vælge en menneskeligere Maade

at meddele Dig det paa end ved at lade være at skrive.

Ellers alt vel! Hold Dig nu stiv som en standhaftig Tinsoldat og bliv ikke nervøs, især ikke i denne Uge. Din Beslutning om ogsaa at ville være syg er overmaade heroisk, jeg vilde dog være en klog Jomfru mere taknemlig, om hun i et saadant Tilfælde ville beslutte sig til mere end nogensinde at bevare sin Sundhed, da den modsatte Fremgangsmaade umuligt vil være til nogen virkelig Oplivelse for en Patient. Men heldigvis er der ingen Anledning til Heroisme uden overfor det saa skammeligt vanrøgtede Brev og dets stakkels lyriske Bilag.

NkS. 3703,4°.

Nr. 139. Hørup til *Henriette Steen*, 11/1 1890.

11-1-90.

Kære Kusine

K.k. Det var rigtignok et meget tamt Pip af en vild Fugl og ikke en Lyd af Hyænen. Naar jeg endda havde hørt Hyænen kradse med sine revolutionære Klør paa de kalkede sociale Grave — det havde straks været mere hyggeligt. Men Hyænen er nok ogsaa blevet til en Kylling. Blot jeg vidste, hvordan det egentlig er fat med Dig! Er Du en Kylling, der skranter og bliver mager og ikke kan faa Grynene ned? Eller er Du en kuldkær Kylling, der vil kures og pipper efter Hønen? Hvad Slags Kylling er Du og hvad er det med den Skrøbeligheden? Imellem tænker jeg, at det er en Udviklings- og Overgangshistorie — næsten ligesom Drengen — og at al den Silke-Væv betyder, at Larven gnaver sit Hylster igennem, forat en ny Sommerfugl kan slippe ud. De meget svære Udraabstegn tyder maaske i den Retning. Dersom jeg selv kunde føle Pulsen, skulde jeg vist nok snart kurere Dig, men det er Lapperi at have sin Doktor borte og det er ogsaa Lapperi at være Læge pr. Brev. Men nu de kvindelige Læger, forstaar de ikke noget af det? For med al Sagkundskab og Praksis og Kendskab til Patientens Konstitution er et Mandfolk jo dog altid kun et Mandfolk. Saa meget kan jeg dog sige paa Afstand, at den Havresuppe ikke fører til nogen Verdens Ting. Hvad kan det nytte med Havresuppe? Det er ikke noget engang for en Sommerfugl, end sige for en Larve, der arbejder haardt med at gnave sig ud. Lad hende nu til en Begyndelse hente en Høne og faa den kogt; vi maa over til noget mere animalsk, først den nærmeste Familie, Kylling, siden Kalve,

Okser og andre fjærnere Slægtninge, for vi maa tage kraftigt fat, at vi kan naa den vilde Fugl i en Fart. Herregud, hvor "den 9de Januar 1890" saa skikkelig og modfalden ud; der skulde jo have staaet 58 og 34, imorgen er det 61 og 31, saa kiler vi løs paa den sidste Tredjedel. "Skruen" kan jeg ikke lide mere, den var vist væmmelig. Paa Afstand ser den ganske lys og solbeskinnet ud, men det er for Ugler og Falke og ikke for en skrøbelig Kylling; der vil jeg ikke se Dig mere. Derimod synes jeg om Permissionen. Dog ikke et Par Uger, hvad skal det forslaa? Det er jo ikke mere end en Juleferie. Jeg tror, at Du ligesaa let, maaske lettere, faar et Par Maaneder; det ser alvorligere og mere tilforladeligt ud.

Nej, det kribler ikke i mig efter Rummelen, slet ikke. Jeg siger: "lad rulle", der ruller dog ikke noget fra mig. Det var ellers en god Tale, C. Hages, igaar, ret Hørupsk, maaske lidt bred. Nej, men jeg bliver ked af at være her, naar Du ikke kan klare Ærten. Saadan en Tjur, som Du havde lovet at være, Du er rigtignok den rette. Nu maa Du ikke tænke paa andet end Dig selv, blive i Sengen, til Du er stærk nok til at staa op, passe Mad-Hunden og bare sørge for Dyret, eller om Du foretrækker det, Højsangen. Du skal ikke bryde Dig hverken om Tanker, Følelser eller Stemninger, hverken fint eller grovt, ikke engang om at skrive, blot et Par Ord, hvordan det gaar det stakkels "Kræ" – men ikke noget om Aand, skidt med Aanden, naar Du blot kan faa "Kydet" til at holde Stand og hænge godt sammen. Jeg kunde godt sende Dig en Portion Kraft af min Overflod, naar den blot lod sig transportere. Jeg gør ikke andet end at samle op og har allerede saa meget, at ingen Ting bider paa mig. Du véd, at jeg ikke just var en Ven af Vinduer. Her har jeg en Kakkellovn paa den ene Side og aaben Trækrude paa den anden, næsten hele Dagen, uden at det gør mig det mindste, ikke saa meget som en Snue; den, jeg kom herind med, gik sin Vej næsten med det samme. Men jeg kan jo desværre ikke foreslaa Dig at bytte, skønt baade Kosten og Opvartningen er bedre her. Det er det værste, at Du ikke har nogen rigtig til at pleje Dig, og det er grumme trist ikke at kunne række en skrøbelig Kylling saa meget som et Gryn.

Mens jeg nu *haaber* paa de bedste Efterretninger og *venter*, at Du skriver mig det, ligesom det er – hele Sygehistorien – har jeg endelig for Alvor taget fat paa at gøre mig færdig her. De gule Ark hober sig nu op ligesom før Jul. Om 2-3 Uger er der ikke mere, der holder mig tilbage her uden en Smule Rejseforberedelser, der tager nogle Dage af Februar, saa vil jeg se Dig igen stærk og frisk og ikke skrøbelig og skranten, hører Du, jeg husker Dig ganske tydeligt, lige paa en

Prik, ret mange graa Haar skal Du ikke kunne stikke under Stolen. Men morsomt var det jo, om jeg traf Dig som en permitteret Soldat uden Eksercerreglement eller andre Slags Reglementer, helt og holdent til Familiens Disposition. Jeg ser nok, at Du allerede har overvejet, hvad Du skal have *paa* ved Landstigningen. Ja ja, pak Du Dig blot godt ind, mit Barn. Det kommer Du nok ud af. K.k. Godnat. I hvert Fald ingen Pædagogik, før Du er helt stærk og rask; hvis ikke Permission, maa det gaa *paa* Lægeattest.

NkS. 3703,4°.

Permissionen: Det endte med, at H.S. måtte søge orlov indtil sommerferien, Hun fik under rekonvalescensen en blodprop i lungene. (Skoledirektionens arkiv i Stadsarkivet sag 7e/1890).

en god Tale: Trykt i Politiken 10/1 90.

Nr. 140. Hørup til *Henriette Steen*, 18/1 1890.

d. 18-1-90.

Kære Kusine.

K.k. Saa syg Du har været — i 9 Dage ikke andet end Ondt i Hovedet, i 9 Nætter ikke sovet. Og alligevel har Du skrevet Dine Breve; Gud véd, hvor Du har kunnet. Du er dog en Knob — en Aands-Knob — hvor skrøbelig end Kødet kan være. Men efterat Du har udfoldet en saadan Aandsstyrke, billiger jeg ogsaa ganske, at Du i den nærmere Fremtid helliger Dig til en strængt gennemført Idiotisme, ingen Tanker, intet Arbejde, ikke engang Bukke. Naar saa blot de dyriske Instinkter samtidig vilde rejse sig i deres Vælde: Mad-Dyret, Sove-Dyret og de andre Umælende! Det havde jeg rigtignok mindst tænkt mig, at Du anden Gang skulde i Lag med den hæslige Rysken. Men Taagen har ogsaa jeg fra først af været en Modstander af. Kan Du huske, at jeg straks skrev, at den smagte mig ikke? Her i Gaarden; og det er naturligvis den samme, som I andre maa trækkes med. Naar jeg ikke kan se Skruen, saa véd jeg, hvad Klokken er slaaet og i de sidste Dage har den igen været borte. Det er egentlig værre end at forgifte Brøndene, naar man ikke engang tør trække Vejret, uden at der skal være Lumskeri ved det. Nu er Du altsaa umaadelig forsigtig, holder Dig inde, naar Luften ikke duer, passer *paa* Varmen og skyer al Anledning til Forkølelse som en Ulykke. Husk, hvor ømskindet Du maa være efter alt det, Du har gaaet igennem, og hvor ondartet Infl. kan være i sine Eftervirkninger. Men jeg stoler *paa*, at Du ikke

forsømmer noget, Du, hvem saa meget er betroet. Nu er det blevet min Tur at spørge, om Du koger Mælken. Jeg drikker min om Morgen lige fra Kasserollen med Dine Tvebakker til, fra St. Kongensgade.

Jeg er meget glad ved, at Du dog kan forstaa mine Aandrigheder, det er allerede ikke saa daarligt, det. Men jeg er bange for, at Din Opfattelsesevne ikke bliver sat paa nogen tilstrækkelig stræng Prøve. Jeg er nemlig ligesaa dum som Du, om end af mindre undskyldelige Grunde. Sagen er, at jeg dvasker af iaar. Ifjor var det ligesom en Bakke, man skulde op af og naar man havde naaet Toppen, var det egentlig forbi, Resten til at tage i én Mundfuld. Men iaar viser det sig at være en lovlig stor Mundfuld, som skal tygges igennem Dag for Dag og som sine Dage kan blive stor nok i Munden, inden man faar den ned. Trods alle Julemærker ryger jeg næppe ud af denne Kanon som en Raket i Stigning, men snarere som en Troldkælling, der er futtet for tidlig af. Jeg gør ikke andet, end hvad Du ikke kan, spiser og sover, ja og saa reviderer — i næste Uge bliver jeg færdig, hvis jeg ikke slumrer ind som et andet Murneldyr forinden. Hver Dag ser jeg med Forbavelse paa Organet [ø: Politiken] og alt det, de ulykkelige Mennesker finder paa at stoppe i det. Det skal især være Kantor og nogle andre tilfældige Idrætsmænd, der stryger Fiolen. Men det er meget respektabelt. Hvor de faar det fra, maa blive deres Sag, min Sag er det saamænd ikke, jeg samler det blot sammen i en Bunke og forærer det til Arrestforvarer Hansen, som sælger det i Pundevis. At N.J.L. [Larsen] skulde dumpe, er der desværre ikke megen Udsigt til, han vilde berede os en behagelig Overraskelse, hvis han gjorde det; men saa behagelig er han ikke. Nej, bliv Du blot ganske rolig i Din Stue og vent til Onsdag Morgen; der kommer ingen Overraskelser, som det er værd at vove sig ud i Taagen for at faa friske fra Fadet. Nu ser jeg, at de allerede skal til at begynde igjen paa Fredag. Det kommer mig noget paa tvært. Der er Partiforhold, ny Medlemmer, Bestyrelse, Udvalg og adskilligt andet, som jeg helst selv skulde have været med til; men det maa jo ryste sig sammen eller fra hinanden, som det bedst kan; meget var der alligevel ikke at gøre ud af Ærtehalmen.

Med megen Eftertanke har jeg dvælet ved to af Dine Poster. Den ene er den om Naadsensaarene, den kan jeg ikke. Du tror da ikke, at Du slipper billigere herefter? Men det er vist en Aandrighed, k., og jeg er da saa meget mere tilagters end Du, som dog kan forstaa dem, andre laver, at jeg ikke engang har Indbildningskraft til det. Men det kan Du sætte ud for mig mundtligt, thi skønt jeg ikke er en saa stor Foragter af det skrevne Ord som Du — det siger dog

imellem et og andet, som det mundtlige i Skyndingen snupper altfor kort af – saa indrømmer jeg, at det mundtlige ligger bedst for Folk i mindre begavede Øjeblikke. Den anden Post er den om den hvide Pascha [s: Emin Pasha]. Hvad er det, der skal hænde Emin, som Du advarer saa meget imod? Men maaske maa jeg ogsaa have det mundtligt. Derimod tror jeg nok, at den hvide Pascha Kvinde til sit andet Slampamber kunde have godt af et lille Glas eller to om Dagen. Mon Du har Raad til at besørge det for mig? Naar Du nu blot vil blive stor og stærk og rask og en solid Kød-Knob, saa kan det forresten være det samme med alt det andet.

Jeg tror, Pokker stikker dem her i Klostret med at faa al Ting i Orden, inden jeg forlader dem. Her er en Hamren og Banken med at brække Gulve op og rive Vægge ned, med Gas og Vand og Haner og Klokker, saa man knapt kan høre Ørenlyd. Om det saa er min gode gamle Brolægning i Gaarden, har de brækket mig den op. I denne Uge ryger Asfalten og Jomfruen danser, saa jeg ikke véd, hvor jeg skal sætte en Fod. Men for ikke at tale om "næste Gang" bliver det aabenbart for Efterkommerne en Behagelighed, at Vandet kan løbe af Rendestenen, og en stor Besparelse paa Støvlesaaler – jeg har slidt et Par ny med Hæle og det hele saadan til Bunds, at jeg maa have et Par andre herind.

Godnat k.k. og god Bedring! Synes Du, at 67 er meget og 25 næsten Ingenting? Jeg synes, at 67 er som en Røg og at 25 er som den uendelige Taage, der hænger fuld af Infl. over vore Hoveder.

NkS. 3703,4°.

Kantor: Overretssagfører A. Cantor.

Slampamber: Dvs. slabberads.

Nr. 141. Emma Hørup til *Hørup*, 22/1 1890.

Kjære Fatter og velvalgte Rigsdagmand, til Lykke med Valget, Sv. [Svarre] Sørensen sendte mig 2 Telegrammer, og jeg har da i Sinde at takke ham derfor med et. I Kjøbenhavn er det jo gaet udmærket, men de snakkede i Gaar Aftes om, at Berg havde vundet en Del Kredse, og det var jo kjedeligt; men Politiken er et Snøvl i Dag; den er næsten 11, og endnu er den ikke kommen. Adlers sover de retfærdiges Søvn. I Gaar fik vi endelig vor Dreng ud af Hospitalet. Han var saa glad, at han vidste ikke, paa hvad Ben han skulde staa;

men paa Vejen blev han jo lidt højtideligere; Ellen og han fik sig da strax et billigt Grin af Nyeland; men han tog det ganske godmodigt og var rigtig skikkelig. Han har en Søn af Elberling derude, han er ogsaa Student, og han mente, at de to kunde slutte sig sammen. Nu ler Du nok, naar jeg fortæller Dig, at jeg allerede tager derud i Dag; men jeg skal sige Dig, vi glemte at give ham Flipper. I Morgen Kl. 5-6 kommer jeg til Dig med Tobak, Sukker osv., og saa maa Du vist forære mig endnu en halv Portvin; den første gik med til fremmeder. Hegel kom hen til mig og sagde, at Kjelland vilde op til os; han kunde da vente, til Du kom ud; (i Morgen 3 Uger!).

Din Emma.

Pressemuseet.

Ved Valget 21/1 fik Hørup 1284 st. mod modkandidatens 760 st.

Nyeland: Direktøren for havebrugsskolen Vilvorde i Charlottenlund, hvor Svend Hørup skulle på græs.

Nr. 142. Hørup til *Søren Svarre*, 22/1 1890.

d. 22-1-90.

Hr. Redaktør Svarre Sørensen!

Hjærtelig Tak for Telegrammet — det kom 1/2 Time før Ritzau — saavelsof for al god Gærning før og paa Valgdagen. Jeg har læst Referatet i "Østsj. F." Resultatet var jo udmærket. Ogsaa Forandringen i Faxe, tænker jeg, vil gøre Stillingen mere hyggelig. Vi (Østsj.F.) vil blive mere hjemme der herefter.

En mærkelig Bande, Berg har faaet skrabet sammen; den bliver ikke god at køre til, men han pleier jo at køre med stramme Tøiler. Værst for ham er det, at naar de har løbet Hornene af sig, er de løbet fra ham med det samme.

Venligst Hilsen!
Deres hengivne
V Hørup.

Søren Svarres ark. i R.A. 6410.

Forandringen i Faxe: Johannes Feldthusen var blevet valgt 21/1 i stedet for partifællen Ole Christensen, der havde trukket sig tilbage.

Kære Kusine.

K-k. Dit stakkels Blyants-Kort igaar lovede jo ikke meget, jeg saa længe paa det, før jeg lukkede det op, men det var dog Dine egne Kragetæer og mere af Fugl havde jeg vel ikke Lov at vente efter den sidste Bulletin i Søndags. Jeg maa jo være glad ved blot at se Din Haandskrift, og blot to Ord, som Du selv har skrevet, er mere værd end alt andet Forfatterskab, selv om det har Stof og Personer fælles med Dine Værker. Skriv ikke mere, end Du kan taale, men skriv de to Ord, det kommer an paa, de Dage, hvor Du véd, at jeg venter og hvor jeg ikke behøver at sige Dig, hvor saare trist det vilde være at vente forgæves. Min meste Tidsfordriv bestaar jo nu i at vente paa Dine Kort.

Det er bravt af Fr. Møller, at hun er flyttet ned til Dig, en Trøst at vide, at Du dog har Nogen hos Dig, der holder af Dig og er omhyggelig for Dig. Men vigtigst er det, at Du ikke selv taber hverken Modet eller Taalmodigheden. At det bliver en langvarig Rekonvalescens maa vi være belavet paa, men vi har jo Tiden for os; naar det blot gaar fremad, vil vi taalmodigt vente, til Du bliver helt og fuldkommen rask – ikke sandt, fuldkommen rask, Du k.

Fra Erna [Juel-Hansen] har jeg i dette Øjeblik faaet et langt Brev med Løfte om et à to lignende ”mens den egentlige Sygdom staaar paa”, fordi ”Patienten har bedre af, at hendes gode Venner holder andre gode Venner à jour med Tilstanden, end at hun selv gør det”. Jeg er jo vor fælles gode Ven meget taknemlig og tør naturligvis ikke have noget Ønske, som i nogen Maade kunde være Dig til Skade eller Besvær. Hvis ogsaa et Blyants-Kort er i Strid med Lægebehandlingen, maa jeg nøjes med Efterretninger paa anden Haand. Men Du gør det selv saa meget bedre, ogsaa naar Du kun gør det daarligt, at jeg meget vil savne Dit Kort og de to Ord. Mon Du da faar Lov at læse, hvad jeg skriver til Dig! Men det har ganske vist mindre at sige, jeg har jo Intet at skrive andet, end at jeg gaar og længes og venter paa at høre fra Dig, saadan som Du selv vilde gaa, hvis det var en af Dine nære og kære Slægtninge, der var under Lægebehandling.

Jeg skriver ikke mere denne Gang, jeg véd jo heller ikke, om Du kan taale at læse det. Valg og slikt har kun ringe Interesse for Øjeblikket. Hører jeg i Ugens Løb noget godt fra Dig, spinder jeg en længere Ende paa Lørdag og tager blandt andet Traaden op om den

13de. Godnat k.k. ”Jeg trykker fast Din Haand”.

NkS. 3703,4°.

Fr. Møller: Lærerinde Birgitte Møller, som boede ovenover Henriette Steen. (Jfr. hendes erindring: ”Mit Venskab med V. Hørup”. Trykt s. 475–84).

langt Brev: Ikke bevaret.

Nr. 144. Hørup til *A.G. Drachmann*, 29/1 1890.

D. 29–1–90.

Kære Onkel Andreas!

Med Beundring hører jeg om den modige Stoicisme, hvormed Du bærer de pinagtige Anfægtelser af, hvad Du kalder Dine faule Nieren. At taale, hvad man dog ikke kan ryste af sig, er jo ogsaa andre Mennekers Lod, men at taale det uden at tabe Humøret, at have Tanke og Interesse for Andre, naar Ens eget oprørske Kød giver saa meget at tænke paa, deri, synes jeg, ligger til sidst Forskellen paa Folk. Daarlign kan jeg derimod forlige mig med den triste Tanke, at det skulde være Døden, som Du synes mig altfor villig til at gøre Dig fortrolig med. Der ligger i Lægevidenskaben et Stænk af Pessimisme, som kan være naturligt nok for dens Dyrkere, men overfor hvilket vi Lægefolk trøster os med, at det ikke altid gaar, som Doktoren ræsonnerer, ad modum som Præsten præker. For mit Lægmandsstandpunkt er det ganske indlysende, at Du med Din aandelige og legemlige Sejghed endnu engang vil faa Magt med Nyterne, og at Du til Sommer vil møde baade Solen og Czaren i den lune Slotshave, der sikkert endnu har mange hyggelige Timer i Behold for Dig. Men jeg kan tænke mig, at disse læge Betragtninger ikke stærkt interesserer Videnskaben, og jeg skal derfor ikke forfølge dem videre, men nøjes med at ønske Dig Kraft og Mod ikke blot til at bære Smerterne, men ogsaa til som hidtil at leve Livet i de Mellemrum, hvor de nogenlunde lader Dig i Fred.

At Du i denne Tid saa varmt har tænkt ogsaa paa min Dreng, forundrer mig egentlig ikke. Som den pater familias Du i vidtløftigste Forstand altid har været for os Alle, forekommer det os ganske naturligt, at tænke paa Dig som en selvskreven Fælle i alle vore Bekymringer. Jeg har naturligvis fulgt Dit Raad, og Svend har allerede en Uges Tid været som Gartner-Elev paa Vilvorde, hvor han kører Møg, gaar med Træsko og spiser store Rundtenommer, som jeg haaber til Held baade for Kød og Aand. Det er min Mening, at han skal

blive der i to Aar. Skulde han da vise Ævne og Lyst til at tage fat paa noget andet, er han endnu ung nok til ikke at skræmmes tilbage af Alderen fra nye Begyndelser. Men hvis Ærgærrighedens Dævel ikke farer i ham og han slaar sig til Ro ved Gartneriet, saa har jeg tænkt at lade ham rejse et Par Aar paa Kunsten og saa maa vi se at skrabe en lille Mødding sammen til ham, hvori han kan plante sine Meloner. I dette sælsomme Væddeløb, hvor Millionerne stormer hen over Jorden med andre Millioner i Hælene paa sig for saa hurtigt at forsvinde bag den Skrænt, der venter os alle, er maaske de ikke de mindst lykkelige, der stiltfærdigt planter deres Kaal ved Siden af de store Rendebaner.

Du taler om den Filosofi, der skal bringe mig uskadt ud af mine tre Maaneder. Ja, det er som Fod i Hose, lutter Spas, ikke blot i Sammenligning med det Maal af Filosofi, som Du behøver forat holde Dine Nyrer Stangen, men ogsaa i og for sig. Jeg snyder dem ganske artigt, maa Du tro, sidder her og holder en kongelig Ferie ovenover det Hele, mens de andre aser i Vrøvlet, og vender om ikke fürchterlich tilbage, saa dog med gode fornyede Kræfter. Ikke siden Du og Clara for en Snes Aar siden saa venligt laante mig Hus, har jeg oplevet slige fredeligt nydelsesrige Tider. Dengang sagde man ligesaa spydigt som træffende, at jeg et helt Aar ikke bestilte andet end at sidde og glo på Væggen. Men efterat jeg har turet ret livligt om i de følgende 20 Aar, var der i mit Hjærte en fast ubændig Trang til atter at sidde stille en Tid og glo paa Væggen, som mine brave Dommere paa den lykkeligste Maade er kommet imøde ved at anbringe mig i dette lille Paradis. Kun én Ting er desværre gaaet min Næse forbi. Jeg havde tænkt, at jeg skulde faa et virkeligt selvoplevet Indtryk af, hvad et Fængsel er, hvordan en Cellefange er tilmode, hvad han tænker osv. Men det er totalt mislykket; det gaar ikke paa tre Maaneder. Det er ikke blevet andet end Løjer. Den ophøjede Fornemmelse af at være forladt af Guder og Mennesker, lukket ude fra Livet, saadan noget i Retning af at blive muret inde, naar den sidste Sten anbringes i den sidste Lyssprække — det, som egentlig er det Fine ved Fængsel, det kommer ikke til et moderne Menneske paa tre Maaneder. Paa min Celledør har en af mine Forgængere indridset disse sørgmodige Ord:

”Ida og jeg er skilt for bestandig.”

Det er dette højtidelige ”for bestandig”, der trodser alle Efterstræbelser. Ikke den svageste Illusion af den Art har det været min Indbildningskraft muligt at frembringe. Man kommer herind med et halvt Aarhundrede af sit eget paa Ryggen, ladet lige til Halsen med

det mest aktuelle Liv – og inden det har faaet Tid til rigtig at sætte sig, er det allerede forbi og man skal ud igen. Der maatte sikkert et Aar til eller to forat skabe en virkelig Illusion om at være spændt ud af Livet. Dersom her endda havde været stille og mørkt. Men her er lysere end hjemme og dette er en stor Anstalt, der mere ligner en Fabrik end et Kloster. Vi er 300 i denne Kaserne, som til Fædrelandets Ære og Samfundets Frelse har hver sit Værelse – hvad adskillige af os ikke har, naar vi er paa vor egen Boldgade. Fra Morgen til Aften fylder mine Kolleger, de andre Mordbrændere, Gaardene med den travleste Støi af Værk, der bankes med Trækøller paa Jærnblokke for lettere at kunne pilles. Den hele Flok af Sluttere og Bejtente opliver Korridorerne med Snak og Kommandoraab og Nøgleraslen; er det endelig stille engang, hører man en sagte taktfast Banken omkring i Cellerne, som standser, lytter og svarer. Det er Fangernes Signaler til hinanden i et Sprog, som jeg desværre ikke har haft Tid endnu at lære. Naar de derimod snakker gennem Vandrørerne fra Etage til Etage, saa forstaar jeg det, saa snakker de dansk, men det er mest temmelig ligegyldigt Vrøvl om, naar de skal ud, naar de har været i Forhør og andre Dagens Begivenheder. Først efter otte om Aftenen er her en Smule Helligdagsstemning. Otte er borgerlig Sengetid her paa Pladsen, som dog ikke gælder for mig. Saa bliver her stille og et Par Trætøfler, der klaprer paa Gaden, et Skrig eller et Latterudbrud kan da virkelig lyde herind, som om det kom meget langt borte fra.

Men jeg trætter Dig med al denne Fængsels snak. Det er som ”wenn Jemand eine Reise thut”, man bliver snakkesalig. Jeg vil hellere komme ud til Dig en Dag og haspe mine Historier af, hvis Du gider høre dem. Naturligvis bruger jeg Øjne og Øren, jeg er med til Alt, om det saa er Kirkegangen forsømmer jeg den ikke. Den Maade, hvorpaa vi realiserer Forestillingen om en kristelig Menighed ved at putte hvert enkelt Medlem ind i en Æske med Laag for sig er ligesaa kostelig som de profane Ord, der hviskes ud af Bunden paa Æskerne, medens Guds Ord rumler hen over Laagene. Dersom jeg til min Beklagelse er gaaet Glip af den egentlige højtidsfulde Fængselsstemning, saa er jeg til Gengæld kommet ret grundig ind i den hele Mekanisme som Institution betragtet. Forresten har Du ganske Ret i, at det ”simple Fængsel” her til Lands praktiseres ganske som Forbedringshus ved Ophold i Celle, der er aflaaset Dag og Nat. Den nuværende, ganske nye Praksis kender ingen Forskel paa Cellefængsel og simpelt Fængsel. Men det forstaar sig, at Praksis og Praksis er to Ting. Alle disse smaat aflagte Mennesker, der er ansat herude som Arrestforvarere, Kontorbetjente, Nattevagter osv. har et genkendende Ven-

streglimt i Øjet og et bredt socialdemokratisk Smil om Munden, som paa mange Maader forøger Hyggeligheden ved Opholdet i denne Forbedringsanstalt og som f.Eks. paa Valgdagen slog ud i en fuldkommen og meget grinagtig almindelig Fraterniseren. Siden jeg taler om Valgdagen, saa har Du af Aviserne kunnet se, hvorledes Forholdet stiller sig Højre og Venstre imellem; de Forskydninger, der er foregaaet indenfor Venstregrupperne, er imidlertid nok saa vigtige og dem kan man ikke læse sig til, naar man ikke er meget nøje inde i Personellet. Det vil da maaske interessere Dig at se følgende sagkyn-dige Opgørelse: Berg har tabt 2 og vundet 9, hans Gruppe er nu 17; Bojsen har tabt 11 og vundet 2, de er 26; vi Europæere har tabt 6 og vundet 6, er 27. Det er saaledes den Bojsenske Gruppe, det er gaaet ud over, medens vi staar uforandret. Ved mangelfuld Ledelse og ved at opstille dobbelte Kandidater af vort eget Parti har vi tabt 2 af vore sikreste Kredse i Aarhusegnen; dem vilde vi have holdt, hvis jeg havde været paa fri Fod, nu maa vi trøste os med at tage dem tilbage næste Gang.

Men jeg maa dog engang holde op.

Med de venligste Hilsener til Dig og Clara forbliver jeg

Din hengivne Søstersøn

V Hørup.

Forsmaa ikke det sene ”glædelige Nytaar!”

Privateje: Brevet er venligst udlånt af A.G. Drachmanns barnebarn, direktør Geert Drachmann. I NkS. 3703,4^o ligger en afskrift, som Henriette Steen har foretaget af brevet centrale del om fængslet. Denne afskrift har ligget til grund for et par avisaftryk af brevet, således i Politiken 15/2 1952. Brevet er svar på brev 130 s. 242.

laante mig Hus: Hørup havde i sit kandidatår 1867–68 boet hos A.G. Drachmann. Jfr. s. 20 noten.

Wenn Jemand eine Reise thut/ So kann er was erzählen: Begyndelsen til visen ”Urians Reise um die Welt” af Matthias Claudius. Verselinierne indgik som omkvæd i Erik Bøghs ”Ny Urians Vise”.

Nr. 145. Hørup til *Henriette Steen*, 1/2 1890.

1-2-90.

Kære Kusine!

K.k. Tak for Dine Breve og fordi Du er forsigtig og ligger taalmodigt paa Ryggen og gør Dig Umage for at blive rask. Kun er jeg bange

for, at Du skriver for meget. Hvor kan Du dog ligge ned og faa alt det fra Haanden! Det maa jo være Umaadeligt anstrængende. Jeg kommer vist til at forbyde Dig at skrive mere end én eller halvanden Side. Jeg er jo allerede glad for nogle Linier, naar de blot er fra Dig selv, kan Du forstaa, og Du behøver ikke at underholde mig, jeg morer mig fortræffeligt. Det var blot et Par Dage, der blev lidt taagede og triste, men nu, da det lysner igen, løber de atter, som de plejer — som Kæp i et Hjul. Om lidt løber jo den sidste fra mig; mon Du kan tro, at jeg næsten har Lyst til at holde igen? Det er virkelig med blandede Følelser, jeg ser hen til den 13de og til N.J.L. [Larsen] og alle de andre Lumpen, som man atter skal ligge og bakses med. Der er saa meget, der er væmmeligt, og saa mange, som det er ækelt at have at gøre med. Men ganske vist er der jo ogsaa en og anden, jeg nok kan lide at se igen og som det gør mig ganske stakaandet at tænke paa; man har jo Slægt og Venner — Du Slægtning og Ven!

Hvis jeg havde Valget mellem at gaa eller blive, saa gik jeg naturligvis, men alligevel vil jeg tidt med et Suk tænke tilbage paa dette stille hyggelige Kloster, der ligger saa langt borte og saa højt oppe som selve Ensomheden og hvor Dagene har været gode, om end de udødelige Guder har været mere end rimeligt om sig, for at pebre Snapsen. Jeg mærker nok, at der ikke er megen Udsigt til at træffe Dig paa Benene lige straks; men forhast Dig blot ikke, bliv i Sengen, til Tiden virkelig kommer til at staa op. Jeg skal nok komme og spørge til Dit Befindende — hvad har man ellers Slægtninge til? — og Du har jo Din Pige til at lukke op. Naar hele Dagen, ogsaa Formiddagen, staar til vor Raadighed, kan der ingen Vanskelighed blive med Gensidigheden, selv om det i Begyndelsen hverken bliver Fugl eller Fisk. Hvilken Dag det bliver, kan jeg endnu ikke sige, men maaske véd jeg det næste Lørdag. Det bliver desværre ikke saadan, som jeg helst vilde, at jeg tager min Hat og Paraply og gaar herfra, ligesom jeg gik herind. Det bliver med Vrøvl og Forhindringer. Jeg hører Rygter om en hel Flok Komiteer.

Først er der en Festkomite og det er da mere end et Rygte, siden jeg igaar havde den officielle Indbydelse til Angleterre om Søndagen den 16de. Herrer og Damer. Jeg svarede straks og bad mig med Tak fritaget for Æren; men jeg har kun ringe Tro til, at det dermed er forbi. Det bedste var jo, om de blev fornærmede og gale i Hovedet, hvad der jo var al rimelig Anledning til; men jeg frygter for, at der bliver mere Indbydelse med Deputation osv. og at det alligevel ender i det dumme Gilde. Nu faar vi se. Dernæst er der en Gave-Komite med Møbler og sligt, som gør mig mange Sorger ved sin ufornuftige

og upolitiske Rørigbed. Det er bl.a. Grosserer Alfr. Christensen, Hage, Rovsing o.fl. Da det naturligvis er en dyb Hemmelighed, kan jeg ikke selv komme til at vejlede dem og de har ubegribeligvis ikke anset det for nødvendigt at sætte sig i Forbindelse med Nogen, som hos mig kunde faa ordentlig Besked. Jeg har hørt, at de har været letsindige nok til at udstrække deres Virksomhed ogsaa til Landet, hvad de naturligvis ikke i mindste Maade forstaar sig paa og hvoraf der ikke kan komme andet end Fortræd. At de Mennesker dog idetmindste kunde holde sig paa deres eget og blive i Kjøbenhavn! Dette er imidlertid kun Rygter og jeg kan endnu haabe paa, at de træffer et fornuftigt Menneske, der siger Dem, hvor afsindigt det er, at en saadan Komite vil begynde at agere for hele Landet. De gør det naturligvis i den bedste Mening. Endelig skal der ogsaa være en Damekomite og en Komite i Køge. Hvis alt det skal brænde løs om Torsdagen, saa bliver det en varm Dag, men bedst var det jo, at faa det overstaet.

Ovenpaa disse Sorger kommer jeg efter Ordre til Valgene. Europæerne har tabt 6, deraf 5 paalidelige: Schelde, Schjøttz, Dønnergaard, Hummeluhr og Kjeldsen og 1 mindre solid: Hansen, Ølstykke. Til gengæld har de vundet 6: Bing, Feldthusen, Poul Christensen, Larsen (Haldum), Trier og Hage. De er altsaa, som der var, 27. Men 4 af de nyvalgte antages endvidere at staa os nærmest, skønt de ikke har indmeldt sig i Gruppen, jeg antager, at vi faar de 2, hvorefter Partiet bliver 29. De Danske har tabt 11 og vundet 1, de er nu 25. Hvis de faar de andre 2 tvivlsomme, er de 27 og Stillingen er da: 29 Europæere, 27 Danske, 17 Bergske, 3 Socialdemokrater og 23 Højre samt Færøerne og Klein. Det er de Danske, der har faaet (og fortjent) Pryglene, de skal være meget lavmælte. Vore har haft et fornuftigt og politisk Gilde i Koncertpalæet (Brandes), hvor adskillige af de tvivlsomme var med. Ogsaa de Danske har haft Gilde, men det hedder, at der kun var mødt 13. Det har næppe været muntert.

Nu er der kun én skriftlig Lørdag tilbage, saa begynder det levende Ord. Godnat k.k., ked Dig som en Helt, hold ud paa Ryggen som en Spartaner – det maa være svært – at Du kan være frisk som en Fisk, om ikke i Midten, saa dog i Slutningen af Februar.

Jeg har skrevet et langt, og underholdende (!) Brev til Onkel A. [A.G. Drachmann], kan Du trøste Erna med.

NkS. 3703,4°.

den officielle Indbydelse: Brev fra Peter Nansen på redaktionens vegne dateret 30/1 90 i Presse-museet. Hørups afslag dateret 31/1 og videre igen 4/2 ligger i

Nansens arkiv i K.B.

de Danske: Dvs. Fr. Bojsens moderate venstregruppe.

Nr. 146. Hørup til *Henriette Steen*, 8/2 1890.

d. 8-2-90.

Kære Kusine.

K.k. Du er nok den rette til at advare Nogen mod at gaa i Kloster, Du, som selv ligger og pøniterer i Din Celle, efterat en anden en forlængst er vendt tilbage til Livet og Verden. Men naturligvis skal Du blive liggende og beholde M. [Birgitte Møller] og være glad til og heller ikke bryde Dig om at rense Fisken, saa længe der endnu er langt frem, inden den skal i Gryden. Nu vil vi ikke høre noget om Tilbagefald – Herregud har der ogsaa været Tilbagefald – men blot fremad sikkert og sindigt, indtil Gællerne igen er, som de skal være paa en Fisk i Vandet. Det var da den værste Tid, vi endnu har haft at trækkes med, [kl.] 2-5, men der er jo ikke noget derved at gøre, og til franske Visiter kan den maaske ogsaa være god nok. Jeg kommer, saa snart jeg paa nogen Maade kan, naturligvis, og især naar jeg hører, at det gælder at undsætte og proviantere en tapper og haardt betrængt Fæstning og frelse Besætningen fra Hungersnød. Du skal ikke spare, men klemme bravt paa med Øl og Mad paa ærlige Hertes vis. En Rekonvalescent er altid sulten og lækkersulten og bør ikke nægte sig noget. Jeg kommer uden Prætensioner, i min Kutte og med et Reb om Livet, saadan som det anstaar en hærdet og haardfør Eneboer.

Mine Hæders-Affærer gaar trods Dine Retfærdige demokratiske Indsigelser efter min Mening meget lystigt. Paa to Hovedpunkter har den gode Sag sejret. Jeg er blevet fri for Gildet. Det synes jeg, Du burde tage Din Hat af for; det er næsten mere, end jeg tiltroede min egen Kløgt og Karakterfasthed! Om *to* Gilder har jeg ikke hørt. Det er vist et galt Rygte, hos mig har der kun været én Indbydelse. Maaske er det andet en Historie med Studentersamfundet, hvor jeg har lovet at komme ned engang om nogle Uger, naar alt dette er glemt. Som sagt Gildet er gaaet i sin Mor igjen og at det er ”stillet i Bero” vil staa sort paa hvidt i Politiken en af de første Dage, hvis det ikke allerede staa der imorgen.

Demæst har jeg faaet Møbelforretningen begrænset skarpt og udelukkende til Kjøbenhavn. Det var min største Sorg og efterat det er i Orden, bryder jeg mig egentlig ikke om mere; forresten maa de mere sig, som de har Lyst. Naar de vil have al den Ulejlighed og Bekost-

ning, maa de ogsaa have Lov til at gøre det, som de selv finder det morsomst. Skulde de virkelig have sat Minimum til 50? Det synes jeg forresten er rigtigt, hvad skal de fattige Dævle være med til at give Penge for? Lad de rige om det. Men naar det skulde være en privat Indsamling, maatte de naturligvis sætte Bidraget højt. De 5 Komite-medlemmer var jo aldrig blevet færdig, hvis de skulde have løbet om 1 Kr. Damekomiteen bliver vist den morsomste. Den er ude i disse Dage og "maler" mit Værelse, Vægge, Døre og det Hele, kasserer mine gode Gardiner og rydder al Ting ud af Stuen. Opgaven er, at han skal ikke kende sit Værelse igen. Er det ikke en grinagtig Ide? Jeg siger naturligvis "a-tisch", ligesom Bedstefar, naar han lugter til den Smaas Blomster.

K.k. Mon Du alligevel ikke er blevet lidt "underlig" af at ligge saa længe paa Ryggen? Dine Brev-Sorger synes mig ikke rigtigt normale. Hvorfor skal Du skrive, naar jeg selv kommer og hører til Dig? Og hvis Du endelig skal skrive paa Torsdag, saa kan jeg jo faa det med paa Fredag. Og hvis Du skal skrive igen paa Søndag, kan jeg jo hente det enten samme Dag eller om Mandagen, alt efter nærmere Aftale. Men Torsdag otte Dage regner jeg paa, at Du selv raader for Laas og Slaa. Indtil da skal Du nok faa Lov at ligge stille og høre efter, mens jeg tygger min Skraa og spinder Hæders-Enden og de andre Ender.

Nu begynder jeg ellers at føle mig nogenlunde klar til at forlade dette gode Sted, ikke just at jeg bliver nervøs; der er jo ikke noget at blive nervøs over disse stakkels 4 Dage, naar der er gaaet 90 iforvejen; men ligesom Du faar mere Lyst til Livet, efterhaanden som Du kommer Dig, saaledes faar jeg ogsaa mere Mod paa den saakaldte Frihed, jo færre Dage der er igen. Ja, det er pænt af Dig, at Du i det mindste er levende, naar jeg kommer; har Du været meget bange? Har Du troet, at Du skulde dø? Jeg har ikke troet det et eneste Øjeblik; men jeg er alligevel mere tryk, naar jeg ser med mine egne Øjne, at Du er ligesaa spillevende som for 90 Dage siden. K.k. Godnat. Sidste Godnat!

NkS. 3703,4°.

"De vurderer ikke Folk som jeg, De vurderer dem efter Sager. Jeg vurderer Sagerne efter de Mennesker, der bærer dem og jeg bliver mere og mere vis paa, at det kun er Menneskene, der betyder noget og at Sagerne ikke er for andet at regne end Vimpler og Feltraab. Jeg gaar ikke mod mine Egne for nogen Sags Skyld og jeg gaar ikke med de Fremmede for nogen Sags Skyld. . . . Sagen [er] kun den Sag, som deler Menneskene saadan, som Folket i Øjeblikket har behov at deles, hvis der skal blive Historie af det."

Hørup til Bjørnson 18/11 1892.

VIII

1891-1895

90'erne bragte nye politiske problemorienteringer og konstellationer — eller rettere: længe tilbageholdte, brød de omsider igennem de gamle kamppolitiske positioner fra 70'erne. For Hørup havde disse tjent som middel til at forhindre et stadigt truende moderat-konservativt forlig ”henover midten i dansk politik”. Et sådant forlig ville samle den politiske magt i centrum og reducere yderfløjene til marginale størrelser i det politiske system, istedet for at dette bares af to store parlamentariske partier som i England. Det var denne systembetragtning, som var den ledende tanke hos Hørup, hvadenten han søgte at samle oppositionen om retssynspunktet eller ville skabe en kold alliance med godsejerne om agrare interesser. Det sidste havde været hans mere eller mindre skjulte politik fra efteråret 1885 til først i 1890, og selv om den havde bragt ham en række nederlag, værst i påsken 1888, og skabt usikkerhed om hans motiver blandt vælgere og rigsdagskolleger, havde den gjort sit til at holde vandene åbne og fastholde initiativet. En kort tid så den ud til at skulle lykkes, men efter påskeforhandlingernes sammenbrud 1888 (jfr. s. 192) var hans stilling så svækket, at han end ikke opnåede valg til parti-bestyrelsen ved rigsdagens sammentræden i oktober. Han kunne herefter kun sætte sin lid til, at Estrups provisoriske fæstningsbyggeri ville gøre det umuligt for Bojsen og hans meningsfæller at indlede en reformpolitik bag om provisorierne i samarbejde med højre. I brevet til Edv. Brandes fra 14/12 89 har Hørup udtrykt denne forventning: ”Begynder de paa det [o: Middelgrundsfortet] efter Valgene, saa har vi Fred og Tiden for os i en Aarrække.” (s. 226). Opførelsen heraf ville nemlig vare flere år og være et klart bevis for alle på, at Estrup ikke agtede at indgå forlig med venstre om forfatningen. Men Hørups tilslutning i samme brev til grev Ahlefeldts Langelandstale viser, at han endnu ikke havde opgivet håbet om at splitte højre. Og endnu ved valget i januar 1890 fastholdt han forhandlingspolitikken i skarp modsætning til Berg.

Under indtryk af de hemmelige underhandlinger (s. 186) havde Berg brudt med de øvrige venstreførere. Sammen med en lille gruppe af tilhængere fastholdt han venstres gamle krav om folketingsparlamentarisme og søgte at undergrave Bojsen-Holstein-Hørups troværdighed hos vælgerne. Ved valget angreb han forhandlingspolitikken og fik rådt for usødet fra Politiken og Holstein. Endnu i marts forsøgte denne sidste at få et forlig med ministeriet istand, men forgæves. Estrup ville ikke opgive Middelgrundsfortet, og Holstein måtte med oprigtig beklagelse erklære forhandlingspolitikken for umulig. Kort efter trådte han tilbage som folketingsmand. Imens forberedte Bojsen på sin side en moderatkonservativ reformpolitik bag om provisorier og fæstning, og Hørup på sin det kommende års alliance med Berg. Holstein har i et brev til Bojsen fra Freiburg, januar 91, givet en mesterlig karakteristik af situationen:

Freiburg 1. 1891

”Kjære Bojsen

[. . .] da De ved Deres Brev giver mig en Slags Tilladelse til at sige hvad jeg tænker, saa gør jeg Brug af denne. Ikke for at blande mig i, hvad der ligger udenfor mit Omraade; men fordi Deres aabne og uforbeholdne Udtalelser have

Krav paa et ligesaa aabent og uforbeholdent Svar.

Og jeg vil da begynde med at sige, at jeg tro'r, De tager Feil, naar De mener, at Afstanden gjør det vanskeligere at vurdere, hvad der nu sker i Folkethinget. Jeg tro'r det Modsatte forsaavidt som Afstanden gjør det lettere at se paa Begivenhederne ogsaa fra et andet Synspunkt end Synspunktet: "Estrup". For Estrup er den nyeste Fase i Forhandlingspolitikken nemlig en Fordel. Det er klart nok. Det er jo ikke blot en Forhandling paa Grundlag af hans egne Principer (Omlægning & Compensation), men det er et *afgjørende* Skridt til den "rolige Forhandling" som han endnu i Efteraaret erklærede for det eneste, der manglede ham, for at han kunde sige, at han havde naa't, hvad han vilde og gennemført sin Politik; baade den fra 75 og fra 85. Og heri har han naturligvis Ret. Finanslov eller ikke Finanslov er for ham et underordnet Spørgsmaal. Han har ikke stort imod, at "Provisoriet" faar Tidens Hævd som "grundlovs-mæssig" Praxis. Desuden véd han ogsaa nok, at med den "rolige Forhandling" følger Finansloven — om ikke i Aar saa ad Aare. Altid tidsnok for Høire. Men den "rolige Forhandling" var en Æressag for ham og et Livsspørgsmaal for hans Politik. Om han historisk skal staa som Seirherre afhænger netop af om han faar "Hesten over Grøften". Godkjendelse forlanger han ikke af Dyret — bare det travet.

Kan man nu ikke se bort fra "Estrup", saa bliver man Modstander af Forhandlingspolitikken, som den nu føres. Men derved kan man ikke blive staaende. Samlingen 1889-90 var jo ikke blot et Nederlag for dem, der tro'de eller dog haabede paa Muligheden af en ærlig Forstaaelse om Forfatningen. Den var *Afslutning*. Ende paa hele Venstres Politik fra 1870, ja paa enhver Politik, der mener at kunne føre Forfatningskampen seirrigt igennem ved blot lovlige Midler. Det var Illusionerne om Rettens endelige Seir, der brast; Troen paa, at Følelsen for denne dog til syvende og sidst vilde være stærkere end Partidrifterne. Men dermed er da ogsaa givet Nødvendigheden ikke blot af en anden Taktik, men af en ny Politik. Og da al Politik nu for Tiden maa blive Socialpolitik, saa fører Kampens Fortsættelse mod Estrup til Alliancen med Socialdemokratiet — mere eller mindre intimt — og ud i det store almindelige Røre med Sigte paa Omvæltningen ude fra, den Høgsbro altid gik og ventede paa, da ogsaa han havde tabt Troen paa, at Estrup vilde "gaa i sig selv".

At De betænkte Dem paa at slaa ind paa den Vei forstaar jeg. Men anser man *den* for ufarbar og for umoralsk forkastelig, ja saa er der ikke andet for end at se bort fra Estrup, hvor nødigt man end vil det. Og det uden Hensyn til Konflikten. At De har gjort dette — resolut, med Held, i det for en saadan Vending gunstigste Øieblik og med en mesterlig Forberedelse og en ligesaa mesterlig mise en scène, er det, der — saavidt jeg kan se — giver Bevægelsen hjemme dens sande og alvorlige Betydning. *Formelt* er det Hele kun et Forsøg paa at tage Forhandlingen op igjen efter Venstres gamle Principer fra før 1870 (Tscherning) — *taktisk* er det maaske først og fremmest Nødværge mod Berg — det kan godt være — *men reelt* og *politisk* er det Indledningen til en ny Tid og til en hel ny Politik, der lader Forfatningskampen ligge og gaar udenom Grundlovsspørgs-

maalet, for at vinde nyt Land og ny Indflydelse for det danske Venstre paa det Terræn, der er fælles for al europæisk Politik i Aarhundredets Slutning – paa det sociale – som Socialdemokratiets Modstander. Hermed skulde jeg egenlig slutte. For ikke at ærgre Dem. Men da jeg er i Farten, bliver det mig for svært at stikke Noget under Stolen. Et sort Punkt er der nemlig. Det er ikke de konservative Værkfæller, jeg tænker paa. At en saadan Vending fører til nye Partidannelser er en Selvfølge. *Europæisk* bliver De Høiremand og hele det ”danske Venstre” med; men Partiets Familiefønmelser overfor Gambetta og de franske Republikanere har jo altid hørt til dets allernaiveste Affecter og det kan kun regnes til Indtægt for den sunde Fornuft, at det omsider bliver rigtig klart, at det forskrækkelige danske ”Demagoge” i Virkeligheden ikke er og aldrig har været andet end hvad man i hele den øvrige Verden forstaa ved et bravt og rettænkende konservativt Parti, som kun ved Tidernes Ugunst og vort ”Høires” kortsynede Brutalitet har faaet en ganske meningsløs og yderst kuriøs Paamaling med den europæiske ”Liberalismes” Kulører. Nei men Splittelsen. Den er den, jeg mener med det sorte Punkt. Jeg ser bort fra den Styrkelse, den giver Berg. Han bliver jo ligefrem til Noget. Dog det fik være; men Høire faar et *Overtag*, det ikke for nogen Pris burde have havt og derved bliver det nuværende Venstreflertals Stilling saa kritisk, at det let kan komme til at staa overfor Valget imellem at opgive sin selvstændige Politik eller sin Betydning som Venstreparti. Tager blot Hørup saa mange med sig, at han sammen med Berg kan danne et nogenlunde respektabelt radikalt Venstre, saa er det nuværende Flertal faktisk et Mellemparti; men under ”Provisoriministeriet” er det mindst talt er prekær Historie. Vistnok er Vælgerne for Tiden godt med, men det ligger *tildels* i forbigaaende Omstændigheder. Og naar saa Høire, om ikke før saa ved Samlingens Slutning, skal til at bevise den store Seir for Estrup og samtidig Berg-Hørup med deres nu stærke og indflydelsesrige Presse blæse den samme Melodi, saa skal der nogle ganske overordentlige Resultater til, for at ikke den berømte ”ene Fugl i Haanden” skal blive til en ækel Høirefugl og de ”10 paa Taget” til lutter Venstrefønixer. Og saa ender det Hele med en ny Styrkelse for Høire gennem Venstres fuldstændige Opløsning. Kort sagt: den Bevægelse, som hvis den var udført samlet, maaske kunde have bragt os *udenom* Vanskelighederne, har ved Splittelsen faaet en Knæk midt i Vendingen, der *truer* med at give den en gal Retning. Dog nok om det: maaske ser jeg for sort. Men for mig staa Splittelsen som en Calamitet, som burde være undgaaet, hvis det da ellers var muligt. Ja kan De indskrænke den saaledes, at Grænsen bliver ved Socialdemokratiet, saa er Sagen vistnok en anden; men dertil lader Berg og Hørup det næppe komme med det Tilhold de dog faktisk have, ikke blot i Kjøbenhavn og i Kjøbstæderne men ogsaa paa Landet. Der bliver da kun den Chance tilbage, der ligger i saadanne uberegnelige om end forudsigelige Begivenheder (Dødsfald, Regeringsskifte o.s.v.) der med ét Slag kunne forandre den politiske Situation – men det maatte rigtignok komme lidt snart, hvis det skulde hjælpe; thi i Længden vil det ikke være let at føre ”Venstrepolitik” i Samarbejde med Estrup og et overmægtigt Høire mod et radikalt Venstreparti,

der raader over de Midler, som Berg og Hørup tilsammen raade over.

Se nu maa jeg slutte. Ellers gjør jeg Dem arrig med min Pessimisme. Og det var ikke Meningen. Mine bedste Ønsker altsaa for Dem og for Deres Familie. Særlig for Dem i det vanskelige Aar 91. [. . .].

Deres hengivne
J.L. Holstein L.”

(Trykt i Kr. Hvidt: Breve fra J.L. Holstein Ledreborg 1885-92, ”Historie” Ny Række VII, 3 1967: 397-400).

Det var den fælles modstand mod Bojsens reformpolitik, der på ny havde bragt Berg og Hørup sammen. På rigsdagen fremsatte de i december 1890 et forslag om alderdomsunderstøttelse som alternativ til forligspartiernes reformer, og i det ny år genoptog de den fælles mundtlige agitation ved en række politiske møder ude i landet. Men 28/11 døde Berg pludselig. (Hørups nekrolog i Politiken er optrykt i ”Skrift og Tale” II: 387-90).

Nr. 147. Alexander Kielland til *Hørup*, 28/10 1890.

N° 4 Marstrandsvej den 28^d October 1890.

Kjære Hr. Hørup! kan De ikke holde Styr paa de smørgule Herrer, som gjør Nar af mine Klær? Jeg kom hertil med de redeligste Forsætter: at søge Arbeide i ”Politiken”; men paa denne Maade kan jeg jo ikke komme der.

Dertilmed har jeg allerede faaet dansk Gigt i Armen, saa jeg ligger her og bander i en Natskjorte af et ualmindeligt elegant Snit.

Min ærbødige Hilsen til Fru Hørup.

Deres forbundne
Alexander L. Kielland.

Pressemuseet.

Kielland sigter specielt til petitartiklen ”Paa Asfalten” i Politiken 27/10: ”Bekendte Skikkelser har i denne Uge givet Strøget Præg. *Alexander Kielland* i sin Jæderdragt, smørgul Frakke og en opsigtsvækkende gul Jockeyhue”.

Nr. 148. Hørup til *Berg*, 18/5 1891.

Kjøbenhavn d. 18 Mai 91.

Kjære Hr Berg.

Jeg er parat til at møde i *Præstø* den 31 Mai og — naar galt skal være

– i Stubbekjøbing Dagen efter.

Det var to Møder.

Derefter kommer Kjøbenhavn den 5 Juni, hvor jeg venter, at De taler for Grundloven. Af Aviserne vil De have set, at Morgenbladspartiet har gjort sig utilbørlig og er traadt ud af Bestyrelsen. Jeg er kun bange for, at de skal fortryde deres Dumhed og erklære det for en Misforstaaelse, men i hvert Fald er det en Anledning mere for os til at tale begge i Kjøbenhavn.

Den 14de Juni holder jeg altsaa aaben for Aalborg. Skal vi tage Randers med? Sagfører Anders Jørgensen har gentagne Gange skrevet om et Møde. Redaktør Carlsen spørger, om han skal foranledige en officiel Indbydelse til Hjørring. Hjørring er maaske mindre paatrængende, men mere end disse tre Møder magter vi ikke i ét Træk og hermed mener jeg egentlig, at vort fælles Rejseri kunde være færdigt, saa at vi forøvrigt nøjedes med at falde ind enkeltvis, hvor Tilfældet eller Krigens Gang førte det med sig.

Nogen afgørende Bevægelse opnaar vi dog ikke paa det nuværende Grundlag, dertil er Tiden og Situationen ikke moden endnu. Der vil efter mit Skøn gaa 1 1/2 til 2 Aar, inden vi faar klar Politik, og i den Tid kommer vi ikke videre end til at holde det gaende.

Jeg lader følge en Indbydelse fra Møn, som jeg for mit Vedkommede besvarer afslaaende. Paa Møn er der Intet at gøre, førend Valget staar klart mellem Højre og Venstre. I dette Øjeblik vilde det kun være at give Bojsen et altfor billigt Hurra.

Hvis De ønsker, at jeg skal skrive om de jyske Møder, saa send mig et Ord om Deres Bestemmelse. Hører jeg Intet fra Dem, forudsætter jeg, at De ordner det paa begges Vegne til Dagen omkring den 14de. Tror De, at vi kan holde Møder tre Dage i Træk?

Deres V. Hørup.

C. Bergs ark. i R.A. 5115. Faksimilegengivelse hos Arup: 182f.

Morgenbladspartiet . . . er traadt ud af Bestyrelsen: Seks medlemmer af Den liberale Vælgerforenings hovedbestyrelse trak sig tilbage, da foreningen indbød Hørup og Berg som talere ved venstres grundlovsmøde 5/6, nemlig Harald Holm, Sofus Høgsbro, Niels Neergaard, Vic. Pingel samt de to Morgenbladredaktører Otto Borchsenius og W. Secher. Søren Svarre, der deltog i mødet, skrev samme aften i sin dagbog, at Hørups tale slog bedst igennem og fortsatte: "I Kjøbenhavn er der aabenbart kun ringe Stemning for "Samarbejdet"; – desto stærkere Tag har Bojsen i Provinserne. Denne Splittelse gaar aabenbart dybere end de to tidligere Rivninger i Venstre og vil sandsynligvis medføre en varig Forskydning i vore Partiforhold." (Utrykt dagbog for perioden 1891-96 i Køge, fotokopi i Svarres arkiv i R.A.). Hørups tale er trykt i "Skrift og Tale" II: 332-37.

Redaktør Carlsen: Vendsyssel Tidendes redaktør Vilh. Carlsen.
Paa Møn: Bojsens valgkreds.

Nr. 149. Henriette Steen til *Holger Drachmann*, 15/10 1891.

Østersøgade 36 15/10 91

Kære Holger!

Vilde det ikke være klogt og tillige elskværdigt, om du benyttede d. 25de til en General-Udsoning med din gamle Ven? Jeg sværmer ikke for Sammensmælttere i Politik og blandt Æstetikere er der vel ogsaa noget, som hedder at tage sit Parti. Men alligevel!

Dersom der endnu var Orakler, og noget i dig spurgte, saa vilde Svaret lyde: Lad den trojanske Krig være endt. Gaa til G.B. eller skriv privat. Men hvad han offentlich har følt sig saaret ved, maa naturligvis offentlich udsones. Gaa altsaa til Festen, skriv en Sang og gyd dit rige Guld over ham og meget gammelt Kævl. Dette vilde Oraklet, der skelner mellem sandt og usandt i Kulise-Sladeren, svare dig. Inderst inde er han – G.B. – saavel som du - og de bedste – et stort Barn. Kun Fjenderne er glade, hvis du udebliver.

Din gamle Kusine
Henriette Steen.

H. Drachmanns ark. i K.B. Utilg. 446,4°. Trykt i Drachmannbr. III: 452.

Efter Drachmanns afgørende brud med brødrene Brandes og Hørup i 1883 havde der ingen forbindelse været mellem dem, og Drachmanns navn var ikke blevet nævnt i Politiken.

d. 25de: Brandes' 25 års forfatterjubilæum blev fejret med en stor fest i Koncertpalæet den dag. Drachmann gik ikke til festen, men lod et digt til Brandes trykke i "Tilskueren". (Videre herom i noten i Drachmannbrevvekslingen IV: 396-98).

Forinden havde H. Steen formidlet en forsoning mellem Drachmann og Hørup. (Jfr. s. 475f). Drachmann havde i stigende grad følt sig isoleret fra sit naturlige miljø, og Hørup ønskede at knytte alt litterært talent til Politiken.

Nr. 150. Bjørnson til *Hørup*, 12/11 1891.

Aulestad 1891, 12te november

Kjære Hørup!

Jeg er blét rent syk æfter avstemning og forutgående taler i folke-

tinget over juryforslaget. Hos os vilde det jo være utænkeligt å lægge denne institutions forberedelse i en højre-regjærings hænder; vi har selv nedsat kommissionerne; har I ikke adgang til det som folkerepræsentation, så burde I ha privat dannet kommission og selv utarbejdet den heller æn det, som nu er skét.

Det forekommer mig, at det skéte viser, I har overvurderet vælgernes ævne, og det for tredje gang. De danske vælgere kan ikke holde stillingerne, og det har spekulative viljer opdaget, grovere naturer nyttet.

Men det var slæt ikke derom jeg vilde skrive Dem til, kjære Hørup! Forleden skrev jeg til Borchsenius, at æfterhånden er det blét mig klart, at De er den positiveste av dem alle, og at det derfor ingen er, jeg har slig sympati for i denne store kamp; der er ingen, som der gjøres så blodig uræt, og det ser man ikke, fordi De selv lader som det er leg. De er den fineste, sårligste av dem, fordi De ælsker stærkest; De har hvergang de største tap, fordi De har den fasteste hengivenhed; Deres troskabsfølelse kunde ha løftet et land, og så er den hånet og drevet in i koteri og ironi.

Og så har jeg jo ikke ord for, at Dr Pingel mener, højre har ræt, når det ikke slipper magten, "fordi venstres førere ikke duger"! Skal andre æn vælgerne avgjøre det, skal motstanderne bestæmme derover, så ænner alt i vilkårlighed, det parlamentariske selvstyre er en umulighed. Når der ænnu er slik urede påfærde, så er alt slapt, løst, flydende ovenpå. Og det er dette, De føler, det er dette De skriker og raser over i faste, klare, spottende linjer, som bygger i en ny slægt ny æresfølelse, ny vilje.

Jeg vet jo slæt ikke mere, hvad pris De sætter på mig, og derfor heller ikke på denne min uttalelse; men jeg forstår ikke, hvad for en form jeg i øjeblikket kunde gi den offentlig, og altså uavhengig av Deres egen vurdering av den, så jeg er nødsaget til å sende den frem privat, enten den nu gjælder noget for Dem eller ej. Jeg er for levende med, og jeg føler for stærkt Deres og Bergs følelser; jeg kan ikke tie. Bare av den grun kan jeg det ikke, at det forstyrrer mine arbejdstimer. Var jeg danske, – De kan tro, jeg skulde slå et slag.

Og så – er der ingen mulighed for en samling av alle venstregrupper? Er der noget forfængeligheds-offer på nogen kant, som er for stort til det forsøk?

Deres hengivne
Bjørnst. Bjørnson.

NkS. 3703,4°. Trykt i Bjørnsons Brevveksling med Danske 1875-1910 II: 89f. Sædelighedsfejden havde i de foregående år knyttet Bjørnson til Otto Borchsenius og Morgenbladet, men de moderates nye reformpolitik, kunne han ikke acceptere.

juryforslaget: Som et led i reformpolitikken havde N.J. Larsen 29/10 foreslået folketinget at opfordre justitsminister Nellemann til at fremme gennemførelsen af en retsreform. Hørup og Berg agiterede kraftigt imod en sådan reform under det nuværende ministerium.

Forleden skrev jeg til Borchsenius: Brevet er trykt i Bjørnsons Breve II: 86-88. *Dr Pingel mener*: I pjecen "Et politisk Tilbageblik", 1891.

Nr. 151. Bj. Bjørnson til *Hørup*, 14/1 1892.

p.t. hotel Boulevard, Kristiania 14/1 1892.

Kjere Hørup,

jeg sendte Dem mit opsæt "Norges Befrielse fra det svenske Protektorat" med den bemærkning, at måske kommer denne avskrift nu for sent, da redaktionen af *Le Temps* vil trykke opsættet tidligere end jeg havde tænkt; den skrev mig til, at opsættet var sat og skulde i pressen "pendant ces fêtes". Men jeg bad Dem for sakens skyld å trykke den, *selv* om den kommer for sent. På opsættets fot satte jeg "Trykkes samtidig i "Le Temps".

Herav fremgik tydelig nok, at De burde passe på, når den stod i "Le Temps" og ingen ret havde til å trykke den forinden.

Likefullt er det dette, som De har gjort.

Dermed har De skadet vor sak på det føleligste; ti Svensken, i hvis interesse det er, at vi aldrig nogetsteds får in noget, som fremstiller vor sak efter grundlov og riksakt, har alt slået allarm. Handelstidningen (og nu vistnok flere), vil ha diplomatiet til at hindre, at den kommer i "Le Temps". Jeg har grun til å beklage den likegyldighed, hvormed "Politiken" her har gåt tilværks. Den kan desværre ikke repareres.

Og siden jeg er ved det: Jeg skriver aldrig en linje i noget blad for fordelens skyll; det meste af det, jeg har skrevet, har jeg skrevet for intet; men skal jeg ænnelig ha honorar, så finner jeg, at det "Politiken" yder, er litet nok. Enten må taksten være den almindelige, og da bør den sikkerlig trænge et æftersyn, eller den er lempet, fordi mine opsæt ikke synes Dem mere værd, og da burde De si mig det likefrem, at det kan være slut.

Jeg har skrevet brev til Dem uten å få svar. Egentlig vant til å behandles således er jeg jo ikke.

Skjønt jeg i alle sager (undtagen sædelighedssaken) er innerlig enig med Dem og Henning Jensen og andre medarbejdere foreslår jeg derfor, at hermed bør vor journalistiske forbindelse høre op.

Deres hengivne
Bjørnst. Bjørnson

NkS. 3703,4°. Trykt i Bjørnsons Brevveksling med Danske 1875-1910 II: 91f. *mit opsæt*: Det blev trykt i Politiken 11. og 12/1 med henvisning til Le Temps, hvor det imidlertid først kom senere.

Handelstidningen: Göteborgs Handels- og Sjöfarts-Tidning havde 13/1 en notits om Bjørnsons artikel i Politiken.

Nr. 152. Hørup til *Bj. Bjørnson*, 18/1 1892.

Den 18-1-92

Kære Bjørnson!

Det var jo svært kedeligt med Le Temps. Havde De blot skrevet: "Vent, til I ser det i Le Temps", saa var der ingen Misforstaaelse blevet. Men da De gentagende antydede, at vi kom for sent, fik vi det Indtryk, at det hastede, og da vi hverken saa Stykket i de nærmest foregaaende eller de følgende Dage, lod Redaktionssekretæren det gaa i Bladet i den Tanke, at det kunde have staaet i Le Temps for længere Tid siden. Det var mindre vel betænkt, om De vil en Dumhed, men det var ikke Ligeegyldighed, end mindre Ondsindethed.

Om Honoraret meddeler Ekspeditionen, at det er beregnet efter 10 Ø. Lin. og at denne Beregning – med Skam at tale om – er en ekstraordinær flot Maalestok, hvorefter Ørene kun tilmaales sjældne Rangspersoner som B.B., Kjelland, Strindberg, Schandorph, Drachmann, medens det ordinære Honorar ikke kommer over 6 à 8 Ø. Denne beskedne Maalestok hænger sammen med, at vi principmæssigt betaler Alt, hvad der staar i Bladet. I Fremtiden vil Deres Bidrag blive beregnede efter 15 Ø., ikke fordi dette Maal af Øre i mærkelig Grad vil fylde Deres Kasse eller tømme vor, men for ved en enestaaende Beregning at udtrykke det enestaaende Værd, "Politiken" lægger paa at have Deres Pen og Deres Navn i Bladet.

Dette som Redaktør. Rent privat er jeg ganske slaaet af misundelig Beundring over Deres Ævne til at kunne vredes og fornærmes. Desværre jeg kan ikke mere. Gennem mig gaar det som Blæsten gennem en Telegraftraad, det bringer ingen Melding til Hovedkvar-

teret. Og godt er maaske det, siden det blæser alle Dage hernede. Men naturligvis har De Ret, mere retfærdig Vrede kan ikke tænkes. Og alligevel forstaar jeg ikke, hvor De gider tvinge mig til at skrive om saa modbydelig en Sag som min personlige Stilling i mine Landsmænds Politik eller overhovedet om disse Tidens skidenfærdige Venstrepolitik, der stinker som af en Svinetønde, saasnt man letter paa Laaget.

Jeg har nu været i Stigbøjlerne uafsladelig en Snes Aar og set snart det ganske Rytteri sadle af og sadle om. Man bliver træt og man bliver ene. Nu, da Bladet og dets Hustropper næsten er, hvad der er tilbage, siger jeg til Dem som til Andre: Her er Bladet, det er fælles, brug det til at slaa for Deres Sag (og for vor), hvis det passer Dem og saalænge det passer Dem, men hvorfor skal vi forestille os, at Fællesskabet rækker videre, end det gør? Hovedsagen hos os bliver hver Dag mere en Forskel i Livsanskuelse, nej rent ud en Forskel i, hvad der er honnet. Og den Forskel skærer gennem alle Sager og al Politik og det Hele; men De kan umuligt fra Norge se paa dette som vi eller trække Stregen sammesteds som jeg.

Det danske "Morgenblad" f.Eks. og hvad dertil hører er for mig Toppen af al Sjofelhed, vore Grundtvigianere i alt deres Førerskab den rene Ynk af aandelig Tilbagegang og politisk Pjaltethed. Det vilde dog være urimeligt at vente, at De skulde se paa disse Ting med de samme Øjne. Ja, men over denne Streg river det bestandig ud, det er her, at vi hver Gang strander, altid paa den samme Lumpenhed og det samme Pjalteri.

Jeg har aldrig været mere end taalt der, naar de ikke turde andet, og altid hemmeligt undergravet. Og, oprigtigt talt, jeg troede – hvis De i det Hele lagde Mærke til min Tilværelse – at De mest fik Deres Underretning om mig gennem disse Mennesker, som jeg agter ringe og som havde Deres Øre. Derfor var jeg som himmelfalden over Deres Brev i November. Jeg begyndte straks at skrabe Argumenter sammen forat bevise Dem, at saa god en Mening var ilde anbragt. Men det blev uden Ende og jeg begav det. Jeg lagde Deres Brev hen som Noget, jeg ikke havde Nøglen til og som var mig gaadefuldt – fjærnt og personlig usympatisk, som jeg mente, at De hidtil stod mig og al min Maner med den megen Ironi og den liden Tro og alt det.

Men da jeg ser, at De lægger det ud som Storsnudethed og ond Vilje, vil jeg kun sige – hvad De véd – at Deres offentlige Stade paa vor Side her i Danmark støtter hos Mange og vækker Misundelse hos Andre, og jeg vil tilføje – hvad De synes at tvivle om – at Deres private Dom og Mening er mig kær og værdifuld blandt de Enkeltes,

jeg sætter højest i vor Samtid. Dette havde jeg undset mig ved at sige, dersom Deres underlige Tvivl ikke havde nødt mig i Pennen, hvad der synes mig anmassende og over min Plads i Verden at forsikre Dem om.

Mindre overflødig er det maaske at føje til, at det gælder uden alt Hensyn til, om De er enig med mig om "Sager" eller ikke. Det gælder ogsaa, hvis Tiden fører det med sig, at jeg igen som i Sædelighedssagen ser de Ringeste i vort Land rejst omkring Dem mod mig og mine. Jeg skriver disse Ord netop forat De skal se, at vi ikke er saa helt enige. De vurderer ikke Folk som jeg. De vurderer dem efter Sager. Jeg vurderer Sagerne efter de Mennesker, der bærer dem og jeg bliver mere og mere vis paa, at det kun er Menneskene, der betyder noget og at Sagerne ikke er for andet at regne end Vimpler og Feltraab. Jeg gaar ikke mod mine Egne for nogen Sags Skyld og jeg gaar ikke med de Fremmede for nogen Sags Skyld. Dette er Forskellen mellem Dem og mig i Sædelighedssagen – om Sædeligheden blev vi sagtens enige – og det er i Politiken Forskellen mellem mig og mange tidligere Venner her, som tager deres Standpunkt mod mig snart i en Sag, snart i en anden, Nogle paa Sukker, Andre paa Øl eller Retsreform eller Ligbrænding eller de Snese af Sager, som det er en Bagatel at lave i Snesevis. Dér ser De ligesom jeg, at alt det ikke er Sagen, men at Sagen kun er den Sag, som deler Menneskene saadan, som Folket i Øjeblikket har Behov at deles, hvis der skal blive Historie af det.

Derfor er de saa hidsigt imod mig her hjemme, fordi jeg ikke vil slippe Delingen mellem Venstre og Højre, før den har gjort sin Skyldighed, og fordi jeg er imod, hver Gang det flyder sammen og vil blive til Vrøvl.

Men der bør være Maade med, hvor meget af Vort vi vælter ind paa en Mand, der har Andet at gøre end at lytte efter andre Folks Skæbne, selv om det er af de store Afgørelser, det nu trækker sammen til. Og det er det. Vi glider bagom 1849 og bliver til Æstetik igen. Endda med en Humbug-Politik, som er værre end den bare Bund og som Skarer af Mennesker ved Penge og Medskyld og honnet Ambition vil gøre Forretning af at kalde en Forfatning, skønt det ikke er Andet end den Skandale, at de har handlet sig selv bort for et jammerligt Vederlag i urene Sager og uværdig Smaafortjeneste.

Nu har De forført mig til dette endeløse Skriveri. De havde staaet Dem bedre ved Tavsheden. Og mon De saa alligevel siger "slut?"

I hvert Fald, hvad enten De slutter eller De – som De plejer

– gaar paa igen, glemmer jeg ikke, at De havde Lyst til at skrive herved og sige mig saa overraskende gode Ord netop i denne Situation. Jeg vilde ønske, at jeg kunde have sagt Dem noget Godt til Gengæld, men nutildags er vi bedst at høre paa her i Danmark, naar vi tier stille.

Deres hengivne
V. Hørup.

Bjørnsøns ark. i Universitetsbiblioteket i Oslo. Fotokopi i NKS. 3703,4°. Trykt i Bjørnsøns Brevveksling med Danske 1875-1910 II: 92-96.

I arkivet ligger ogsaa en kladde til brevet, med følgende udeladte passager: *men hvorfor skal vi forestille os:* men lad os ikke bilde os ind at vi er enige til Enden, fordi vi er enige om Hovedsagen. Det er vi nemlig ikke. Hovedsagen bliver mere og mere en Deling mellem honette Folk og Usselrygge.

ikke havde Nøglen til: og hvorom jeg ikke kunde vide, hvorfor det kom, saa pludselig og uforberedt, og fra en Haand, som jeg regnede for en fremmed og mere en fjendtlig end venligsindet. Jeg duer til Intet, hvor jeg ikke kender Grunden jeg gaar paa, og paa saa personlige Ord svarer jeg ikke med Talemaader. Derfor tav jeg, som jeg vel kunde, da det næppe var nødvendigt, at en enlig fremskudt og forladt journalistisk Vagtpost skulde springe op og stikke paa Næven.

Jeg gaar ikke mod mine Egne: Jeg gaar ikke mod de Bedste for nogen Sags Skyld og jeg vil se Hæren, inden jeg er med i Krigen, thi selv om en ussel Hær har en god Sag, vil den dog, om den sejrer, lægge saa meget Land øde, at den Smule Sag kun vejer lidt derimod.

Historie af det: Derfor nyder jeg i Øjeblikket den overdrevne Ære at være som en Slags Skillepæl, hvor alle retskafne Folk kan gaa hen og slaa Kors for sig og tage Afstand og derved genvinde et hæderligt Omdømme og velsindede Medborgeres Agtelse.

vil blive til Vrøvl: og skulke udenom det nødvendige Brud. Men Uret er der egentlig Ingen, der gør mig. De er i deres elendige Ret, som ikke vil mere. Dem er det blot til Ærgrelse og Sorger at jeg tvinger [?] dem til at blive ved. Hvorfor skulde de være mine Venner? Og naar jeg med den ene Haand skubbede dem frem, havde jeg den anden ude forat gøre Plads for dem, men de af Højre, der brækkede Benene i den Passage, har heller ingen Grund til at være mine Venner. Hele "Nederlaget" er, at den Situation er kommet frem, som jeg længe nok har manøvreret imod, hvor de Alle slaar sig sammen om at blive til Vrøvl og hvor det derfor er nødvendigt for dem Alle at klemme mig ud. Men hvad "Nederlag" er det tilsidst at være paa sin Plads, selv om de er flere, der er af Lave?

Kjære Hørup,

jeg iler med å forsikre, at jeg *ikke* venter svar på dette brev. Jeg skal prøve *aldrig* å "tvinge" frem ord, som piner pennen. Skjønt —, ja, jeg kan si det straks: De hadde faen så godt av å skrive om Dem selv bl.a.! De er *langt* på vej henimot å bli en særling, og det blir ingen uten at visse ting først har stivnet. Og der må ingen ting stivne i os.

Hvad jeg længes æfter å si Dem er følgende:

Oppe i riksdagens formandsrum lærte jeg Dem å kjænne. Jeg kan tas ved næsen som få — ikke min intelligens, for det er det komiske ved *alle* mine feiltagelser, at jeg visste dem! Men fælles sak, interesse, andres overtalelser, egen forfængelighed og medlidenhed og trang til å være god og ta det beste av menneskene kan forføre mig og bringe min intelligens til å holde kjæft. Men får jeg være i fred og ta umiddelbare intryk, da har jeg en ævne til sjælelig iagttagelse, som jeg ikke har mødt større hos flere æn én eneste (Clemens Petersen). Og der oppe i formannens værelse, når De taug, når De talte, når De sat, når De rejste Dem, gik bort til vinduet og stod for Dem selv, der blev De mig minut æfter minut — først ny, så en fin, ægte natur, dernæst og ænneligt *meget* kjær.

Dette er genesis. Så læste jeg "Politiken", Deres opsæt om Kjøbenhavn og de følgende, og så fattet jeg (eller inbildte jeg mig å fatte) Viggo Hørup. Jeg er ikke en slik inneklæmmer som De, jeg måtte skrive Dem et brev til, æfterat jeg bak koulisserne hadde slås om Dem med Borchsenius (som er mere fanatiker æn noget annet og slemmere). Det syntes mig uriktigt ikke å si Dem det selv, at De over Deres satyrskjæg ejede øjne, mere langsente, mere længselsfuldt bevægede og sorgmodige æn nogen annen i vrøvlets evige land. Jeg siger dette uten stæmning nu; jeg har ikke tid å vente på den, helt andre ting venter på mig; men jeg vil De skal vide, hvordan det gik til, at De pludselig en dag fik et kjærlighedsbrev. Et opriktigere har De aldrig fåt.

Nu synes jeg selv, det er så dumt, at jeg kunde tro, *De* var med blant dem, som ikke forstod, hvor uvilkårligt jeg handlede, når jeg gjorde noget sådant. Men så mangan stygg erfaring forførte mig til å tvile. Selvfølgelig så jeg derefter fejl på de to andre ting også.

Jeg må nu ile med å si: gjør ingen ændring i betalings-taksten

for mig alene! Det var nærmest en yttring av Henning Jensen, der (længe æfter) fik mig til å sige det der. Han syntes, betalingen var liten, og jeg tænkte: sier jeg det, så hjelper jeg flere. *For den er liten.* Nu skal De tilgi mig, at jeg også trodde å føle, De ikke satte synnerlig pris på mit skriveri. Det er tilfællet med de fleste, at de ikke gjør det, og jeg har i tidens længde måttet vænne mig til det. De har glædet mig ved å si, at jeg tok feil; ti hvordan nu æn mit arbejde er, mit hjærte er i det, jeg kan ikke leve det foruten. Jeg *må* ha nogen gode vænner omkring det.

Opsættet kommer i "Le Temps" træss alt. Jeg har fåt nyt telegram, som altså også faller på Deres hoved med absolution.

I disse dage er jeg meget glad over beviset, som er ført for, at Slesvig hadde været Danmarks, dersom dette land hadde avholdt sig fra å stole på krig og krigens allierede. Og at mannen med Slesvig i lommen er funnen, og at Bismarcks benægtelsesbrev til mig var løgn (hvad jeg visste det var; men hvad kunde jeg gjøre?) har jo frydet mig. Jeg håper, De i Deres blad har draget den hele, fulle nytte av det for fredssaken. Men herinne læser jeg ikke bladene; å søke dem i Athenæum er mig som hvergang å gå på Carl Plougs kontor æfter dem. —

Kommer jeg til å rejse til Stockholm, d.v.s. gives der mig bare *en smule* hjælp derinne, så må De la Deres derværende korrespondent gjøre mig al den tjeneste, som står i hans magt. Det er nætop fredssaken det også her gjæller, idet vi har held med os, dersom Svenskerne lærer å inse, at vor selvstændige del i styret av de utenrikske saker, er et pant på freden, stærkere æn kanonernes.

Jeg slutter ikke, før jeg har tømte ut en del av den dype skuffelse jeg føler ved møtet med Henr. Ibsen. I hans alkoholiserede åsyn ser jeg den dypere grun til alle de forvredne skikkelser og tænkte konflikter uten naturlighet, som nu forbauser blaserte kunstnere, sensationssnappende journalister, extasetrængende hysteri av begge kjøen, men lar hele den sunde del av almenheden urørt i alle land. Gud fri vort land for en literær unatur ovenpå den pietistiske!

Og hermed, kjere Hørup, hjærtens tak for det gamle år! Mere mot under nederlagene, mere harm!

Jeg kan ikke [forstå] det danske folk. Men jeg har aldrig været med uten å se, hvad jeg ikke kunde forstå, hadde muligheder inne for det, som dypest skulde frem. Selv om dette ikke var godt — det var godt at det fik syne sig; vi blev færdig med noget, som al vej hadde plaget os latent.

Heroppe har De og Deres den største sympati. Vi har gjænnem-

gåt det der.

Lev vel! Godt samarbejde!

Deres hengivne
Bjørnst. Bjørnson.

Universitetsbiblioteket i Oslo. Afskrift i NkS. 3703,4°. Trykt i Bjørnsons Brevveksling med Danske 1875-1910 II: 96-99 (med en enkelt udeladelse).

Deres opsæt om: Hørups artikelserie, der stod i Politiken 9-13. oktober er optrykt i "Skrift og Tale" II: 353-67.

bevist: ?

Nr. 154. Hørup til *Søren Svarre*, 10/2 1892.

d. 10-2-92.

Hr Redaktør Svarre.

Lars Rasmussen har skrevet til mig om et Møde i Havdrup Søndag otte Dage. Men det huer mig ikke. Jeg kan ikke begynde en Valgbevægelse, fordi en Person melder sig som Kandidat, uden at noget eneste Menneske i Kredsen har støttet ham med sit Navn. En anden Sag er det, hvis Vælgerne her som i andre Kredse kommer sammen og indbyrdes forhandler Valgspørgsmaalet. Men det bør ske uafhængigt af mig og uden min Nærværelse. Et saadant Møde, der med overvejende Flertal sluttede sig til mig og hvor vore Venner samtidig aftalte og fordelte Hjemmearbejdet mellem hverandre, vilde maaske kunne være til Nytte. Det henstiller jeg, men jeg ønsker ikke at rejse Valgkampen, saa længe de Andre ikke rykker i Marken.

Deres hengivne
V Hørup.

Søren Svarres ark. i R.A. 6410. Ved valget 20/4 92 bestræbte de forhandlende fra venstre og højre sig på at danne valgkarteller rundt om i kredsene, selv om det ikke indrømmedes åbent.

Lars Rasmussen, Vedsegaard ved Greve, var siden 1890 næstformand for kredsens demokratiske forening. Hans brev er ikke bevaret.

en Person: P.A. Alberti havde netop indledt sin valgkampagne mod Hørup i Køgekredsen. 29/1 skrev Svarre i sin dagbog: "I Gaar skal det være afgjort paa et Møde ved Havdrup Station, at Alberti skal stilles op imod Hørup. Naar man ser hen til Forholdet mellem disse to Mænd, gjør dette Valg Indtrykket af megen Hensynsløshed. Man kunde da endelig nok have forsøgt at blive den gamle Folketingsmand kvit paa en lidt mindre ufin Maade. A. har efter min Mening gode Chancer for ogsaa at sejre ved denne Lejlighed." 7/2 var Svarre i Køben-

havn: ”Jeg var i 3 Timer hos Hørup. Han var ikke stemt for nogen virksom Deltagelse i Valgagationen fra sin Side, hvad der er den absolute Betingelse for et godt Udfald. Han lod i alt Fald, som om han ikke bekymrede sig meget om Gjenvalg, var træt af Rigsdagsgjerningen, hvori han intet kunde udrette, men dog skulde gjøre en hel Del af Oppositionsarbejdet. Han synes at omgaas med Tanken om at begynde en Sagførervirksomhed, hvis hans politiske Gjerning væsenlig indskrænkes. Han syntes noget træt af det hele. Maaske der dog kommer mere Kamplyst op i ham, naar hans Modkandidat begynder at muntre sig. Han ansaa Valgets Udfald for tvivlsomt og syntes mindre lysten oplagt til at repræsentere en Kreds, hvor Udfaldet hængte i et Haar.”

Et saadant Møde: På Svarres initiativ blev der afholdt et privat møde i Havdrup 21/2, hvor der blev nedsat en agitationskomité og vedtaget en resolution til Hørup, som to dage senere blev overbragt ham af en deputation. Herom skrev Lars Rasmussen 24/2 til Svarre: ”I gaar var vi inde hos Hr. Hørup, og det gik meget godt. Der var Mod i Fyren. — Søndagen den 6te Marts starter altsaa Hr. Alberti i Kildebrønne Kro 5, og vi blev enige om, at møde talrige derude . . .”. Til belysning af stillingen i kredsen aftrykker jeg et par breve fra Svarres arkiv mellem Aalborg Amtstidendes redaktør, Vilh. Lassen, og Søren Svarre:

”Kjære Hr. Svarre!

17/2

Tillad mig, at jeg som politisk Ven og — jeg havde nær sagt interesseret Part — i Kampen om Køgekredsen ganske privat spørger Dem om Deres Mening angaaende følgende: 1) Hvad tror De om de moderates *Tal* i Køgekredsen? 2) Kan de radikale *alene* holde Højre Stangen? 3) Deler Højres Stemmer sig ikke under disse Forhold? (jeg antager nemlig, at der alligevel kommer en Højrekandidat). Og endelig i en Hovedsum 4) Er det *meget sandsynligt*, at Hørup falder? [. . .]

Eftersom jeg — om jeg saa maa sige — har knyttet mit politiske Liv til Hørups, følger jeg naturlig med Spænding Dramaet i Køge, hvis Ende — desværre — kan faa saa megen Indflydelse paa dansk Politiks Stilling og Udvikling.

Venl. Hilsen
Deres Vilh. Lassen.”

”Kjære Hr. Lassen!

[. . .]

Kjøgekredsen er i det daglige Liv delt i to omtrent ligestore Stykker. Den ene Halvdel af Kredsen søger Kjøge som sin By, den anden Roskilde. 3 a 4 lokal Venstreblade er udbudte i Kredsen. De forstaar, at det ikke er let at give et klart Overblik om Forholdene i en saadan Kreds. Hvis Hørup havde skjænket Kredsen nogen mere Opmærksomhed, kunde den vel have været arbejdet bedre op. Men De kjender jo Hørup i det Stykke. Vi andre gjør jo, hvad vi kan, men gennem Østsjællands Folkeblad naar jeg ikke en Halvdel af Venstrevælgerne. Det ene Roskildeblad er moderat, og det andet siger saa godt som ingen Ting.

Hvad jeg og mange med mig mener om Stillingen er følgende: Det er ikke usandsynligt, at Alberti gennemfører sit Valg. Alt tyder paa, at Højre *ikke* opstiller nogen Kandidat, og hver Stemme, som gaar fra os, tæller jo to i hans Favor. Vi nærer ingen Tvivl om, at de radikale er i Flertal, men de moderate

behøver jo ikke noget meget stort Stemmetal for at kunne sejre ved Højres Hjælp. Desuden 1000 Vælgere holdt sig passive sidste Valg. Alberti, der aabenbart vil rejse en voldsom og gennemført Valgkamp, vil naturligvis gjøre sit bedste for at faa saa mange af disse som muligt paa sin Side. Men i alt Fald til en Begyndelse synes det ikke Hørups Hensigt at optage denne Kamp med synderlig Kraft, hvad enten han nu begynder at trættes af Kampen eller, hvad der vel ligger nærmere, ræsonerer i muligvis at Forholdene i Kjøgekredsen i alle Tilfælde er forkludret og i hvert Fald i den Grad usikre, at den ikke egner sig for en ledende Politiker.” (Koncept).

Nr. 155. Hørup til *Søren Svarre*, 14/4 1892.

Den 14 Apr. 1892.

Hr. Redaktør Svarre.

Jeg sender hermed, hvad jeg har af Stillere (85), hvis De mulig vil trykke Listen paa Lørdag. Schnack lovede at sende mig Stillerne for Ølsemagle, men har ikke gjort det. Jeg vedlægger Listen fra 1890. Tror De, at vi tør bruge den? Eller skal vi foreløbig nøjes med at sætte Schnack paa og afvente Resten?

Jeg har skrevet til Rasmus Jensen i Eiby om hans eget og et Par andre Navne for Eiby, men ikke faaet Svar. I det Hele har jeg udsendt 75 Anmodninger efter Kruses Lister fra ifjor, 10 har svaret Nej over 40 Ja, Resten er endnu ikke kommet tilbage og kommer sagtens ikke.

Som De ser, er der intet Navn for Vindinge – af gode Grunde. For Ørsted – Daastrup har jeg heller Ingen; der var nemlig slet ingen Adresser derfra i Kruses Dokumenter og jeg kender Ingen, som jeg kan henvende mig til. Gør De? Jeg tænkte paa at anmode N. Hansen, Udby, om at skaffe nogle fra den Side, men har opgivet det, da jeg er bange for, at han ikke er Manden.

Lars Rasmussen, Vedsegaard, har jeg ikke taget med, da jeg ikke véd, om han er gammel nok, jeg synes, jeg har hørt, at han ikke er 30 Aar. Men hvis han er, melder han sig nok, han ligger vistnok med nogle Navne, som han sender enten til Dem eller mig.

Paa Lørdag rejser jeg til Falster og måske til Jylland og kommer næppe igen før Tirsdag Aften. Jeg møder først i Køge Valgdagen og maa derfor bede Dem gøre Anmeldelsen om Kandidaturen, De véd inden Kl. 10 Tirsdag Aften. Hvis De trykker Stillerlisten, er det jo nemt at vedlægge et Eksempplar.

Hvad der kommer af yderligere Stillere til mig i disse Dage, vil

blive sendt efterhaanden, saa at vi enten kan optrykke Listen igen paa Tirsdag eller trykke en Tillægsliste.

De mange Husmænd fra Havdrup er kommet af sig selv, men jeg syntes ikke, det var værd at skyde Nogen ud, naar de havde Lyst til at være med. Ølbyerne er dem fra 1890, der er mange, men hvem skulde vi have forbigaaet? De har naturligvis alle svaret Ja.

Venlig Hilsen! Tak for sidst!

Deres hengivne
V Hørup.

Søren Svarres ark. i R.A. 6410.

Schnack: Gårdejer, Chr. Schnack, fra Ølsemagle. Han havde i sin tid været formand for den lokale afdeling af grundlovsværneforeningen og aktionær i Østsjællands Folkeblad.

Kruse: Forhenværende lærer og folketingsmand, Thisenius Kruse. Han havde været formand for Køgekredsens demokratiske forening, indtil han i 1890 var flyttet til København. Ved valget 1892 stillede han sig mod den moderate kandidat, Feldthusen, i Faksekredsen, men trak sig tilbage inden valget.

Paa Lørdag: Hørup havde for sin del sluttet agitationen med et møde i Køge 6/4. 15/4 kunne hovedmanden i det forhandlende højre, Lars Dinesen, meddele Bojsen, at det var lykkedes at få højre til at makke ret i en række kredse heriblandt Køge. (Brev i Bojsens arkiv).

Ved valget d. 20. vandt Alberti med 1257 stemmer over Hørup, der fik 1132 stemmer. "Hørup tog det med Ro, men der er ingen Tvivl om, at det alligevel krænkede ham", skrev Svarre dagen efter i sin dagbog.

Nr. 156. Bj. Bjørnson til *Hørup*, 29/6 1892.

p.t. Skovgård 1892 29. juni

Kjære V. Hørup!

Ved en misforståelse, som ikke hidførtes ved mig, kommer vi ikke sammen herute idag.

Må jeg da takke Dem og frue innerlig for sist! Vi skal rejse fredag; men kommer ikke in til byen imorgen uten for å ta til Fredriksborg.

Og må jeg takke Dem for de enestående opsæt i anl. fredssaken! I intet annet lan skrives maken; men heller ikke er situationen så aktuell som her. *Nu* først skjønner jeg faren ved sammensmæltningen: kassen, højre har stjålet av, – er jo snart tom! Man vil ha skatter å gå videre med.

Jeg tror jo, at De gjør vælgerfoket (navnlig i Jylland) uræt; men jeg

forstår, at Deres optræden (og udelukkende Deres optræden) hindrer, at vælgerfolket mot sin vilje kan ledes vill. Det beste vælgerfolk kan ledes vill. Og der er øjeblikke, da troskab likesom er dem en tvang.

Men hvordan hermed er: — Deres kamp mot militarismen er det største, som er gjort i Danmark i de senere år, det størst frugtbringende, Deres sjæls sjæl, det, De er gåt over i folket med. Overalt finner jeg Deres arbejde igjæn. I dem, som forbanner Dem, ikke mindre æn i dem, som vælsigner Dem. Dette arbejde i et folk med Danmarks historie og romantik er kjæmpemæssigt ved sit mot og sin ihærdighed. Det skal jeg da også få sagt i full grundtvigiansk lejr, straks det ikke kan mistydes som partitagen i en annen sak æn fredssaken. Jeg er i øjeblikket helt opfyllt av Deres arbejdes omfang og art. Det er muligt, at dets hensynsløshed har skadet; men nættop den har vakt mennesker, som ellers aldrig vilde ha forståt. Gjort mennesker varme, som ellers ikke er varme for nogenting. Jeg har sét det, og jeg bøjer mig.

Måtte nu begivenhederne føre det så, at fredssaken blev det store sammenbindende! På denne måtte romantikens folk få ny paradiser og fordelens folk ny besparelser! På den måtte socialister vinne frit ordskifte og bønder tryghed mot kammoralens overrumplinger. På den måtte statsmæn nå ny mål, der løfter al forhandling over i et område, som gjør det småt for lang tid.

Tak for den personlige velvilje De har vist mig, kjære Hørup. Siden jeg har fåt inkig i Dem selv er den blet mig dyrebar.

Og så farvel! Vore beste hilsener til Deres frue og børn!

Deres hengivne
Bjørnst. Bjørnson.

Universitetsbiblioteket i Oslo. Trykt i Bjørnsons Brevveksling med Danske 1875–1910: 119–20. Bjørnson boede hos forlæggeren Hegel på hans landsted Skovgaard under et ophold i Danmark, hvor han holdt taler om fredssagen. *enestående opsæt:* Pol. 22., 23., 24. og 29/6. Den første artikel er delvis optrykt i ”Skrift og Tale” III:3–6.

Nr. 157. Hørup til *Edv. Brandes*, 24/7 1893.

Kære Brandes!

ad 1) Skilsmissen, den evige Skilsmisse mellem ”Politikens” Bille-

der og "København", er uden Skaansel fuldbyrdet. Var det forresten saa slemt, at de engang imellem snubbede et lille Billede? Jeg mener ikke noget stort og dejligt Billede som f.Eks de to Tvilling-Sødskende, Charlotte Corday og Rakkeren, men et bitte grimt et, som "Politikens" Abonnenter ikke havde den Grund til at misunde dem. Imidlertid, Øksen er faldet, og gid der nu maa være en Afgrund mellem de to Sprøjter, saa at deres Straaler aldrig blandes!

ad 2) Jeg kasserede Pontoppidans Artikel, ikke paa Grund af manglende Fornuft, men fordi den var saa forbandet flabet skrevet, at jeg ikke gad have det Vrøvl for den Pandekage – den handlede om, hvad Christendommen kunde antages at være!

O Rastløshedens Perpetuum! De taler om at være doven, De, der strutter af Energi og Teaterbetragtninger. Tal aldrig om Dovenskab til Deres hengivne

d. 24/7 93.

V. Hørup.

Edv. Brandes' ark. i K.B. Utilg. 447. Siden 11/3 93 var dagbladet "København" blevet trykt hos Politiken. Det blev på det tidspunkt redigeret af Johannes Hansen. (Jfr. Koppel: "Af Politikens Historie" I: 82-83).

Teaterbetragtninger: Overskriften på en artikelserie af Edv. Brandes i Politiken. Den fjerde stod i bladet 23/7.

Nr. 158. Hørup til *Edv. Brandes*, 29/8 1893.

Kære Brandes!

Jeg har taget Ordene "vitterlig Usandhed", "bedragerisk" og "Falskneri" ud af Deres Artikel i den Forudsætning, at det ikke var Deres Hensigt at tvinge Sagen over i en Proces. Vi faar endnu en lille Bøde, hvis Kauffmann søger os, men naar Fallesen ikke kommer, saa kommer den Anden vel heller ikke. Hvis De imidlertid har Grunde til at ville have Fallesen for Hof- og Stadsretten, saa for mig gærne, og saa vil der sikkert blive Lejlighed nok i en sidste Replik. Men i saa Fald anbefaler jeg at nøjes med "vitterlig Usandhed" – "bedragerisk" og "Falskneri" er saa forbandet dyrt.

Deres hengivne

d. 29-8-93

V. Hørup.

Edv. Brandes' ark. i K.B. Utilg. 447. I Politiken 30/8 sigtede Edv. Brandes teaterdirektør Fallesen for at have udgivet et stykke af den tyske forfatter

Nordau, "Hjærtets Ret", for at være et originalt dansk arbejde. Stykket var oversat af Rich. Kaufmann, der efter Brandes mening opfattedes som en "mildest talt komisk Person af dannede Mennesker".

Nr. 159. Bj. Bjørnson til *Hørup*, 9/11 1893.

p.t. Schwaz, Tirol, 1893, 9de nov.

Kjære Hørup,

[. . .] siden jeg må skrive Dem til for å ledsage vedlagte — lad mig da skrive om det, jeg længst har tænkt å rase over: det er Deres utenrikske referent. Å læse ham herute, hvor jeg på forhånd har det meste av kunskapen, han meddeler, ser jeg først for en fantasiløs stymper han er; som alle sådanne gjætter han fejl og dømmer på småting. Også er han så forutintaget. Han er et bæst.

Men De som bare ved et uanet tilfælle er blet fremgangsman (De er jo det konservativeste stakit i Danmark!), De beholder ham naturligvis fordi han nu engang er der! Hils nu hjærtelig Deres ælskverdige familie fra os alle tre.

Deres innerlig hengivne
B.B.

Universitetsbiblioteket i Oslo. Afskrift i NkS. 3703,4°. Trykt i Bjørnsons Brevvesling med Danske 1875-1910 II: 173.

Deres utenrikske referent: Den senere radikale folketingsmand Niels Petersen var udenrigspolitisk medarbejder ved Politiken 1884-1921. Bjørnson var især utilfreds med hans kritiske holdning til Frankrig og fransk kolonipolitik sammenlignet med den engelske. I en brevveksling tidligere på året havde Hørup forsvaret Politikens holdning til Frankrig mod Bjørnsons kritik: "Hvad Siam angaar er Le Temp's Fremstilling ganske vist en Del anderledes end "Politikens", men ogsaa, saa vidt jeg ser, end den øvrige Presses i Verden. Siam er en af de faa Pletter i Verden, vel den eneste, hvor dygtige Danske — Kapt. Andersen [ø: Ø.K.s senere stifter H.N. Andersen] er kun én af dem — har vundet Fodfæste og Tillid og øver en Indflydelse, hvis civilisatoriske Betydning for de Indfødte turde være mere ublandet end den tilsvarende, der postuleres af franske Kanonbaade." Trykt i Bjørnsons Brevveksling med Danske 1875-1910 II: 166-68. Jfr. også II: 200-02.

Nr. 160. Henriette Steen til *Hørup*, 18/1 1894.

[Poststemplet 18/1 94].

K.K.

Jeg maatte alligevel blive liggende. Influenza med stærk Bronchitis. En længere Historie muligvis end i 90; Medens den varer, sender jeg Bulletin hver Torsdag. Hvad man paa Apothekerne kan faa for godt, benytter jeg. En kærlig Hilsen K.K.

NkS. 3703,4°. Blyantskrevet kort. Henriette Steen døde 23/1. Dødsårsagen var lungebetændelse med tilstødende influenza. Hørups nekrolog i Politiken dagen efter lød således:

”Henriette Steen. Igaar Middags Kl. 12 døde Frøken Henriette Steen. Hun var en i frisindede Kvindekæse kendt og skattet Personlighed, æggende ved sin Naturs frejdige Trods og vindende ved sin ægte menneskelige Deltagelse for alt Kæmpende og ikke mindst for alt Forurettet, en i Skikkelse som i Sind ædel og betydelig Kvinde.

Hun var Søsterdatter af Professor Drachmann, en Kusine til H. Drachmann og V. Hørup. Med begge Fætterne har hun fra unge Aar drøftet mange Spørgsmaal om Poesi, Politik og Samfundsforhold. Modig og uafhængig i sit eget Liv var hun altid ansporende og bedst med, naar det gik fremad. Næsten fra Barneaarene havde hun ernæret sig selv; hun kunde som ung Pige rose sig af sin Mennekkendskab, fordi hun havde ”været i 7 Familier”.

Hun tog Almuelærerindeeksamen og virkede med Dygtighed i de kjøbenhavnske Skoler. Under hendes Erfaringer herfra blev den saakaldte Kvindesag, som hun selvfølgelig var varmt interesseret i og ifølge sit Naturel nærmest saa paa med Stuart Mills Øjne som et Spørgsmaal om Ret og Uret, efterhaanden mere og mere et Led i det almindelige Arbejderspørgsmaal, der paa Børnenes Vegne tog hendes Hovedinteresse.

I Politiken var hun en jævnlig Medarbejder om Kvindesager, undertiden om Skolesager og Arbejderforhold. For ikke mange Dage siden, da hun sidste Gang var her paa Kontoret, var det for at klage over, at der ikke var skrevet udførligt nok om en af hendes afdøde Veninder, Konsulinde Lorck: ”Hvorfor skal der ikke skrives om dygtige Kvinder ligesaa godt som om Mænd?”

Om hende selv skal det skrives, at hende Liv var en Glæde for dem, hun holdt af, fremskyndende for Mange, Aandsfrit og tappert lige til Døden, der kom stille og uventet efter kun faa Dages Sygeleje.

Hun blev 52 Aar. Hendes Moder, der endnu lever paa Fredensborg, fyldte for nogle Dage siden 90 Aar.”

Andre nekrologer findes i Kvinden og Samfundet 1894 (Kirstine Frederiksen) og i Kvindebladet ”Hvad vi vil” (Johanne Meyer). Se ogsaa Nielsine Nielsens erindringer: 135 & A.F. Lamms : 108. Holger Drachmann skrev et mindedigt:

Nu er det Tid, nu er det Tid
at synge de Stoltes Minde:
nu da vort Folk gaar Krebsengang,
og Lunkenhed og Usseldom
besætter Mand og Kvinde; —
nu skal der snoes den sejge Stræng
og spændes over Lyren Guld,
mens Sjælen søger vemodsfuld
i Tonerækkens Arsenal
sin Kamp-Sang dybest inde.

Jeg føler Slægtens bedste Blod
at brænde i denne Kvinde:
den ranke Trods, det lyse Mod,
og denne Rigdoms Overflod
af Kærlighed, ja Kærlighed
til dem, der lider ilde; —

langs Rækken af de klejne Mænd
skred hun valkyriesikkert hen
og lagde kun sin Haand i den,
hun fandt det værd at trykke.
Thi Krig var denne Kvindes Liv
Valkyrie-Frøkenen, stout og slank,
med Øjet mørkt, med Panden blank,
og med en kostbar Ædelsten
gemt over Brystets fine Bølge;
uplettet af en Verdens Smuds,
hvori hun søgte Guldkorn frem.

(NkS 2106 Fol. III: Holger Drachmanns Udkast. Delvis trykt i Drachmann-brevvekslingen III: 451f).

Nr. 161. Hørup til *Georg Brandes*, 9/2 1894.

Rigensgade 21. d. 9-2-94.

Kære Brandes!

Oprigtig Tak for Foredraget og for Deres venlig Ord om min Journalistik. Ikke blot Meningen er god; jeg hører ikke Andet end Beundring over Deres Foredrag. Mig kvidker det naturligvis op, at De har haft Lyst til at slaa et Slag i Politiken og at De med Deres egne ny og overbevisende Grunde har givet vore tungnemme Landsmænd ind, hvad de er saa sene til at forstaa: at det hænger sammen som Ærte-

halm og at det politiske Slag ikke kan tabes, uden at ogsaa det Øvrige faar sit Knæk.

At der endnu er Nogen, der gider, er altid en Leveattest for Nationen; det er kun lidt betænkeligt, at det evigt og uforanderligt, naar Noget skal siges, er de Udødelige fra Anno 70, der skal sige det.

Deres hengivne
V. Hørup.

Brandesark. i K.B.

Foredraget: Brandes' tale "Om Nationalfølelse" i Studentersamfundet 1/2. Talen blev først trykt i Politiken 3/5. Den er bl.a. optrykt i "Saml. Skrifter" XII: 187-204. Om Hørup sagde han: "Danmark besidder f.Eks. i Hørup et journalistisk Talent, hvortil der i de skandinaviske Lande ikke er Mage, en Mester i Ordets Kunst, af hvis Art der maaske slet ikke er nogen udenfor Norden". (XII: 202).

Nr. 162. Hørup til *Søren Svarre*, 6/5 1894.

Politikens Redaktion.
Kjøbenhavn, d. 6 Maj 1894.

Hr Redaktør Svarre!

Jeg kommer til Havdrup 2den Pinsedag forat sige, at jeg ikke stiller mig i Køgekresen. Lars Rasmussen indbyder til Mødet, som naturligvis kun er for Meningsfæller. Samtidig indbyder Lars Rasmussen Bestyrelsen til at samles efter Mødet forat drøfte Kandidatspørgsmaalet. Tænk lidt over det! Alberti har efter Udtalelser til Rigsdagsmænd opgivet Kresen; men han har jo kun kunnet tale under Forudsætning af, at jeg var Modkandidaten. Det er, hvad jeg ikke behøver at sige, af megen Vigtighed for os, at vi hurtigst muligt faar slaet en radikal Kandidatur fast.

Deres hengivne
V. Hørup.

Søren Svarres ark. i R.A. 6410. 6/12 93 havde Hørup givet et betinget løfte om at stille sig til valg i Køgekredsen, da en deputation af vælgere besøgte ham i København. Men forliget i marts 1894 ændrede betingelserne. Svarre har i dagbogen kommenteret Hørups beslutning således: "Denne Meddelelse har gjort et trist Indtryk paa mig, skjønt den jo ikke kommer uventet. Da jeg imidlertid er meget skeptisk med Hensyn til det kommende Valg, og jeg vil nødig, ogsaa for Hørups Skyld, opleve en ny Valgdag som den i 1892!" (7/5). Om mødet 2. pinsedag står. "Mødet var mindre stærkt besøgt end det burde have været

ved denne Lejlighed, og Mødet havde ikke ganske det Præg, som det burde have haft ved denne Lejlighed. Vi mangler jo i høj Grad Mænd i denne Kreds, som kan træde [op] og sige nogle passende Lejlighedsord. Hørups Afskedsord gjorde dog sikkert et ikke ringe Indtryk. Der er ingen Tvivl om, at det gjør mange ondt at se ham opgive Kredsen.” (14/5). Hørups tale er optrykt i ”Skrift og Tale” III: 102-13.

Alberti havde i sidste øjeblik stemt mod forliget, og var altså kommet på hold med Hørup. Det gjaldt derfor om hurtigt at opstille en radikal afløser for Hørup, således at det ville blive taktisk vanskeligt for *Alberti* påny at stille sig. For ”ham skulle I helst af med, inden han bliver altfor radikal”, som Hørup sagde til Svarre 11/5. Han stillede sig dog alligevel og holdt kredsen indtil sin afgang i 1908.

Nr. 163. Bj. Bjørnson til *Hørup*, 15/5 1894.

Schwaz, Tirol 1894 15de Mai

Kjære, kjære Hørup!

Ja, nu tror De naturligvis, jeg vil skrive om forliget. På ingen måde.

Så om literatur, mener De. Langtfra, ikke engang om de værs, som ”Politiken” iår ikke har.

Nå, så om Deres livlige hustru, søte datter og drømmende søn; – om det, vi oplevede sammen, . . . ja, nu begynder De å nærme Dem det, tampen brænder, for det er *om Dem* jeg vil skrive.

Om Deres altfor lange opsæt (”artikler”). De sprutter av genealitet; men nætop derfor *må de under ingen omstændighed være for lange*. Jeg har væntet i det lange og det brede på, at nogen annen skulde si Dem det. Men Rovsing må være død; og selv om han levde, så havde også han altfor mange divergenser og paranteser; og beundring for Dem hadde han inne i dem allesammen.

Men jeg er kortere av mig og forstår mig bedre på rummelen. Og jeg er tryk på, at De ofte har følt, hvor sterbens forælsket i Dem også jeg er, så jeg ved, De tar det ikke ilde, men godt op, at jeg siger Dem: De skriver for langt, De skriver næsten hver gang for langt.

De væver en billedskrift omkring det nuværende danske ånds- og karakterliv, en arabeskslyngning, som jeg ikke tror noget annet folk nu har maken til. Men nætop fordi den er så rik, må hvert enkelt stykke være sådan sammensat, at det i kort overskuelighed gir sin del til kjæden. Ellers dræper det ene billede det andre i et og samme opsæt, og for minnet står – ikke ét stort enkelt billede, hvorom alle de andre slynger sig, støttende, mangfoldiggjørende.

Se så; nu er det sagt. — I flere år har jeg tænkt å gjøre det. Først syntes det mig, at vi ikke kjænte hverandre så godt, at det gik an; siden syntes det lit vigtig av mig, undertiden også likegyldigt, — intil det på én gang slog mig som uomgjængelig nødvændigt. Pressens største kraft må nætop nu ikke svække sin egen inflytelse ved øselhed, ved ukunstnerisk overflom.

Nu er det sagt, og nu synes De, at det også kan være nok.

Naturligvis. Det videre handler bare om mig, som jeg må advare Dem imod. Jeg er næmlig et herskesykt bæst, som, når jeg har git et råd, og det ikke følges, umulig kan sætte mig resigneret hen å røke tobak. Jeg røker slet ikke, jeg er siden omkring det menneske ved nat og dag. Det er for dette dobbeltgjængeri av en herskesyk, som jeg vil advare Dem; De må ikke utsætte Dem for å se mig ved bokhylden eller annetsteds, mens De sitter og skriver.

Lev nu vel! Danmarks frihed være med Dem! Den våge over Deres kostelige trofasthed og Deres ævner! Den og vor taknemlige kjærlighed.

Hils Deres søn fra mig og mine; vi har ofte talt om det uttryk hans ansigt hadde fåt. Vi vilde så gjærne høre et par ord om ham og om de andre.

Hilsen fra os alle!

Deres innerlig heng.
Bjørnst. Bjørnson.

Jeg ser krigen med Frankrige går bestandig løs; fyren forblir på sin post! Gid faen hadde ham, den angloman!

Universitetsbiblioteket i Oslo. Trykt i Bjørnsøns Brevveksling med Danske 1875-1910 II: 191-93.

Rovsing: Kapt. Michael Rovsing var død 25/2 94. Det var ham, der ifølge Cavling kunne komme op til Hørup på redaktionen, når denne havde skrevet en særlig god artikel, med et "Den var til Lammesteg!" (Politiken 1/10 1909). Se Hørups nekrolog over Rovsing i "Skrift og Tale" III: 75-82.

Deres søn: Svend Hørup blev ikke rigtig rask efter sit psykiske sammenbrud i december 1889. Efter en tur til Kina boede han hjemme, hvor han skrev lidt til Politiken, udgav en digtsamling og malede ekspressionistiske billeder.

krigen med Frankrige: Jfr. brev 159 s. 291 med note.

Kære Hørup!

Jeg takker min dertil indrettede Gud, fordi jeg som offentlig Mand ikke rager så højt op, at jeg må være bange for, når jeg engang skuer ned fra Himlen,* at se mine halvpåklædte Breve ligge i Trydes Vindu.

Jeg skriver kun, når det stikker mig, men, når det stikker mig, skriver jeg – i Skjortæærmer og uden Overlæg.

Nu har det stukket mig, at det ligesom vilde lette, at sige Dem Tak for den gode Nydelse, De har beredt mig (og rimeligvis nogle få andre) ved Deres Artikler om Andræs Breve.

Det allerbedste i Dem er fremme i de Spalter. Jeg fik i Foråret et Par Breve fra Bjørnstjerne-Bjørnson, i hvilke han talte om "Balkonen" og "Anna Bryde". Han gjorde mig den Ære at finde det sidste "nobelt". Og så skrev han omtrent således: Dygtighed og Talent er der ikke lidt af mellem Jeres Forfattere, Kritikere og Journalister, men det Noble dyrker ingen af dem (uden Hørup)."

Jeg kunde ikke lade være at smile ved Tanken om, hvilket Ramaskrig det vilde vække i det københavnske Selskab og danske Broderskab, hvis dette, at det var Hørup og kun Hørup, der dyrkede det Noble, blev råbt ud over dem.

Men, da jeg læste Deres Andræ-Ledere, ærgrede det mig egentlig ikke så lidt, at det var således. "Mostly fools" som Carlyle skrev.

Kender De det lille engelske Vers (det er godt):

"The world is full of fools
in every shape and size,
and some are very foolish fools
and some are very wise."

Deres Otto Benzon

* og hvorfor skulde jeg ikke komme i Himlen? Mit personlige Forhold til hele Kongefamilien er det bedst mulige.

Pressemuseet.

Deres Artikler om Andræs Breve: Poul Andræ havde i Historisk Tidsskrift udgivet en brevveksling mellem C.G. Andræ og A.F. Krieger fra 1864, da Krieger var delegeret ved Londonkonferencen. Hørups artikler om brevvekslingen stod i Politiken 6-10/7 1894 og er optrykt i "Skrift og Tale" III: 119-36.

et Par Breve fra Bjørnstjerne-Bjørnson: Benzons svarbreve er bevaret og findes trykt i "Bjørnsons Brevveksling med Danske 1875-1910" II: 184f & 195.
"Balkonen": Skuespil af den norske forfatter, Gunnar Heiberg.
"Anna Bryde": Skuespil af Otto Benzon.

Nr. 165. Hørup til *Edv. Brandes*, 10/8 1894.

Politikens Redaktion.
Kjøbenhavn, d. 10 Aug. 1894.

Kære Brandes!

Jeg gør altsaa, som De vil. At noget saadant stod for, har jeg naturligvis nok tænkt mig. I nogle Dage var jeg i Beraad med mig selv om at tage ud til Dem forat styrke Dem til at tage det op med Politiken endnu denne Samling ud. Men da jeg ikke havde andre Grunde end de personlige, som De er ligesaa Klog paa som jeg, og som De dog selv er nærmest til at vurdere, opgav jeg det igen.

Tilsidst forekom det mig endda temmelig meningsløst at overtale Dem til at udholde en 8 Maaneders Pønitense forat undgaa det elendige Chakalhyl, som vil staa paa et Par Dage i det Højeste og hverken gøre fra eller til.

Derimod har jeg ikke opgivet at komme ud til Dem. Jeg vil Pine-død snakke med Dem, inden De rejser. En af Dagene lægger jeg Beslag paa en Timestid af Deres dyrebare Otium.

Deres hengivne V. Hørup.

Edv. Brandes' ark. i K.B. Utilg. 447. Edv. Brandes nedlagde 10/8 sit folketingsmandat, og i oktober rejste han til Norge, hvor han opholdt sig indtil februar 1897. Ikke alene var han træt af det politiske og litterære liv i Danmark, men han var tillige blevet genstand for en privat skandale. Gustav Esmann havde i juni overfaldet ham på Helsingør banegård og begrundede det med, at der havde været en affære mellem Brandes og hans kone.

Nr. 166. Hørup til *Erik Skram*, 23/8 1894.

Politikens Redaktion
Kjøbenhavn d. 23 Aug. 1894.

Kære Skram!

Jeg har nu grundigt overvejet Sagen i mit Hjærte og nøje ransaget mig selv og ikke fundet saa meget Program, som der kan ligge paa en Negl – ikke Ævne skabt, ikke Vilje for en Øre. Gid De blandt

vore fælles Landsmænd maa finde et Eksemplar, der er mere synsk end

Deres hengivne
V Hørup.

Erik Skrams ark. i K.B. NkS. 4500,4°. Som formand for Studentersamfundet må Erik Skram have opfordret Hørup til at tale om politik i Samfundet. Istedet indledtes sæsonen med en politisk diskussionsaften med C.Th. Zahle som indleder 8/9.

Nr. 167. Hørup til *Erik Skram*, 1/2 1895.

Politikens Redaktion
Kjøbenhavn d. 1 Febr. 1895.

Kære Skram!

Før skal Himmel og Jord forgaa, før jeg gaar til Agrammøde. I et Anfald af menneskelig Svaghed, som jeg bittert angrer og fortryder, har jeg ladet mig plage til at tale i Studenterforeningen paa Lørdag d. 9de. Jeg vil være et Asen, om jeg har den fjærneste Forestilling om, hvad jeg skal sige til de Mennesker. Men nu har jeg svoret paa, at det skal være sidste Gang. Og hvad siger De saa om "Land og By"? Hvorfor ikke Kød og Aand? Den blotte Forestilling om Land og By er som en Vej af Kedsomhed, saa lang og flad som herfra og til Roskilde. Tro blot ikke, at De faar de Karle op at slaas, de gør sig blot vigtige og komplimenterer hinanden som Stormagter og véd ikke, hvilket Ben de skal staa paa for Fraser og Opblæsthed.

Jeg er lidenskabelig opsat paa at holde min Mund.

Deres hengivne
V Hørup.

Erik Skrams ark. i K.B. NkS. 4500,4°.

Agrammøde: Skram har åbenbart indbudt Hørup til at tale om "Land og By" i Studentersamfundet. Betegnelsen "agrammøde" må være en ironisk allusion til den samtidige agrarbevægelse, som Hørup var en heftig modstander af.

Studenterforeningen: Senioratet C.N. Starcke havde åbnet foreningen for en mere fri debat. Hørups tale "Det politiske Resultat" blev siden trykt i Tilskueren 1895: 93-106. Delvis optrykt i "Skrift og Tale" III: 142-45.

Hr. Redaktør *Hørup*.

Samtidig med at jeg indleverer til *Politiken* et Svar paa Hr. Lunds sidste Art., vil jeg gerne have Lov til indstændig bede Dem overveje, hvorvidt Deres Blad, hvis Anskuelse jo paa saa mange Punkter ogsaa er mine, virkelig kan staa sig ved at blive Hr. Lunds Organ. Jeg formoder, at De selv har fuld Forstaaelse af denne Mands fuldstændige Umulighed som Videnskabsdyrker; er De ikke aldeles klar derover, vil De let kunne faa god Besked desangaaende, f.Ex. hos Edv. Brandes. Om der er begaaet nogen Art af Uret overfor ham, skal jeg lade staa hen; sikkert at han i saa Fald allerede har gengældt den tusindfold. Lad mig da netop som Partifælle bede Dem at sætte Grænse for *Politikens* Optagelse af alle Hr. Lunds Udgydelser; i det mindste kunde han vel passende have Lov til at vente, indtil mit Foredrag foreligger trykt.

Deres ærb. og heng.

Kr. Erslevs ark. i K.B., NkS. 4604,4°. Alfred Christensen havde som udenforstående lægmand taget den antikvariske forfatter, Ludvig Lund, i forsvar i dennes polemik mod historikeren, Johs. Steenstrup. Lund fortsatte polemikken i *Politiken* 25/3 med artiklen "Raadenskabene i Universitetet I". 1/4 talte Erslev i Studentersamfundet om "Hr. L. Lund og Professorerne", og Lund svarede i *Politiken* 5/4 med artiklen "Professor-Mødet i Studentersamfundet".
mit Foredrag: "Hr. L. Lund og Professorerne" udkom som pjece samme år.

Nr. 169. *Hørup* til *Henr. Cavling*, 19/10 1895.

Politikens Redaktion
Kjøbenhavn, d. 19 Okt. 1895.

Kære *Cavling*!

Samtidig hermed afgaar fra Ekspeditionen de omskrevne 300 Dollars. De maa tro, at jeg kun sender dem tøvende og med megen Betænkelighed — ikke for Sølvets Skyld, som ikke kan komme i bedre Hænder, men for Deres eget kostbare, ikke mindst for "*Politiken*", kostbare Livs Skyld. Som Generalissimus for dette Verdensorgan lyder min General-Instruks paa fuldstændig Afholdenhed fra Alt, hvad der nærmer sig til eller smager af Feber. Men hvad bryder De Dem om en General-Instruks, naar De er over alle Bjerge og adskillige Verdenshave og midt i et forbandet Klima, som ikke kender Forskel paa Folk!

Skønt jeg er bange for, at disse dumme Spaniere heller ikke kender Forskel paa Folk, skulde man dog tro, at de ikke gik saa vidt som til at forveksle Krigskorrespondenten for et Verdensblad med en almindelig rebellerende Neger. Pas dog paa, at De ikke falder i Hænderne paa det Pak, man kan ikke nære for megen Mistillid til sine Medmenneskers Intelligens. Trods alle Betæneligheder siger jeg dog: Lykke paa Rejsen! med temmelig god Fortrøstning til, at den Dame, der drejer Hjulet, ogsaa vil vende dette forvovne Togt til det Bedste for Dem; hun har, saavidt jeg kan skønne, Noget tilovers for Dem og naar hun hidtil har umaget sig med at føre Dem paa en for Alle indlysende Maade fra Godt bestandig til Bedre, vilde det være ganske smagløst at slippe Dem paa Kuba. Jeg glæder mig altsaa til Deres fortræffelige Korrespondancer og tænker med Tilfredshed paa, at vore Damer og vore Grosserere i denne hellige Juletid skal vade i Blod. Vor fælles Ven Grøn bliver formodentlig pudset for et Kapitel eller to i den Anledning, men da hele Bogen dog egentlig er Noget, han snapper fra "Politiken", ser jeg ham uden stor Medfølelse slikke sig om Munden efter det Kapitel.

De rejste saa brat fra Kjøbenhavn, at jeg ikke fik bragt Dem Ud-givernes sidste Paafund om en Flids Præmie. For fast gagerede Medarbejdere har en forstandig Udgiverhjerne opfundet, at der bør noteres et Tillæg af 4 Ø. pr. Lin., hvilket næppe finder Anvendelse paa Andre end Dem og Nansen. De forstaar Fiffet! Paa denne beskedne Rigdom maaler den arbejdsomme Skribent Omfanget af sin Flid og til den uvirksommes Sjæl taler de altfor faa Kroner som en Samvittighedens Stemme. Maatte disse prunkløse 4 Ø. i sin Tid, naar De har spredt tilstrækkelig Berømmelse om Deres og "Politikens" Navn i de forenede Stater, tale til Dem om det tarvelige Hjørne af Integade, hvor De altid savnes, naar De ikke er der!

Jeg sender Dem hjærtelige Hilsener fra Familien, den ganske Redaktion og

Deres hengivne
V. Hørup.

Ophængt på Politiken. Fotokopi i Henr. Cavlings arkiv i Pressemuseet. Med enkelte udeladelser trykt i "Hver 8 Dag" 9/3 1902.

Cavling var Politikens korrespondent på Cuba under oprøret mod spanierne. *Grøn:* Den dansk-amerikanske journalist Niels Grøn. (Biografi i Dansk Biografisk Leksikon).

"Lidt benaet over Deres Brev som over alle direkte Meddelelser – mit Fag er jo tarveligvis kun det indirekte – svarer jeg dog saa uforbløffet, som jeg kan, nemlig saaledes: Hvis De kan bruge mig til Noget, tilmed noget Alvorligt, er der Ingen, jeg hellere vil være nyttig end Dem."

Hørup til Amalie Skram 30/12 1896.

IX

Brevveksling med Amalie Skram 1896–1897

Amalie Skram var født 1846 i Bergen. 1882 mødte hun Erik Skram, da han sammen med Henriette Steen repræsenterede det danske venstre i Aulestad ved Bjørnsons 25 års digterjubilæum. 1884 giftede de sig og bosatte sig i København, hvor hun hurtigt blev en feteret selskabsdame i mandens kreds. Men samtidig skrev hun sine smertede bevægede, sandhedssøgende bøger og noveller. De kom slag i slag de følgende år, men 1894 fik hun et nervesammenbrud og lod sig indlægge hos Knud Pontoppidan på Kommunehospitalet. Tanken var, at han skulle hjælpe hende, så hun kunne komme til kræfter, men det blev én lang lidelsehistorie. I 1895 udgav hun på grundlag af disse erfaringer "Professor Hieronimus" og "Paa Sct. Jørgen" om behandlingen af sindslidende. De vakte opsigt, men blev vel modtaget i Politiken, bl.a. af Hørup selv. Under mærket "En Jurist" imødegik han de anmeldere, som heftede sig ved, at bøgernes hovedperson, fru Kant, jo dog var blevet helbredt: "Fru Kant slap vistnok levende fra Kuren paa Hospitalet, men dette Faktum synes mere at være et Resultat, opnaaet ved fysisk og moralsk Styrke hos hende, end et Bevis for klog og indsigtfuld Behandling fra Hieronimus' Side." (Politiken 21/3). — Hørup havde en personlig erfaringsbaggrund med sønnen. I et brev dateret "Nytaarsdag", dvs. 1/1 90, skrev Emma Hørup til ham i fængslet om Pontoppidan: "det er en frygtelig Mand til at blive ved sit, og ham vil de gamle [d: Hørups forældre] føre Krig med; og Bedstefader siger, at Du holder med dem." (s. 245f).

Amalie Skram og Hørup kendte ikke hinanden personligt, da hun i december 1896 henvendte sig til ham, men hun og Skram omgikkes Politikens folk, og hun har selvfølgelig ikke været uvidende om Hørups velvillige stilling til hende i kampen mod de lægelige autoriteter.

For Hørup var årene midt i 90'erne en håbløshedens tid. Han havde mistet Henriette Steen i januar 1894, og i november året efter døde Svend Hørup. I det offentlige liv var hans kamp mod "sammensmælterne" endt i nederlag med forliget i marts 1894, og da det ikke lykkedes ham at samle forligsmodstanderne om en genoptagelse af forfatningskravet, afslog han at lade sig genopstille som folketingskandidat. Selv ikke valgsejren 9/4 95, som gav forligsmodstanderne flertal i folketinget, indgav ham nogen større fortrøstning til fremtiden. Han støttede Venstrereformpartiet, da dette blev dannet 20/4, men både personligt og politisk stod han partiets ledere fjernt.

Nr. 170. Amalie Skram til *Hørup*, 28/12 1896.

Ø. Klasensgade 11 28/12/96.

Kjære hr. Hørup!

Det var kjedeligt med det afbud, som jeg ved, Skram har besørget. Småen har fåt mæslinger, og er stærkt angreben, og så *kan* der i huset intet andet gjøres end passe på hende. Hun har ligget i døs og dvale hele Dagen med stærk feber, og nu ikvæld kl. 12 er det

ikke anderledes. – Men vi håber, at Gudmands har en anden frokost-jag tilovers, og at vi da også skal få se Dere. –

Men det var ikke dette, jeg vilde snakke om. Det var noget ganske andet. Først af alt: det er ikke for løjer, det er fuldt ud alvorligt, det jeg vil tale til Dem om. Eller rettere spørge Dem.

De, om hvem alle mennesker siger, at De står på overlegenhedens højeste tinde, at intet bider på Dem, at De har et olympisk smil kun, for alt og alle, – *De* altså – kan og vil De ikke hjælpe mig til at bli ligedan?

Jeg har jo ikke stor anden ret end den rent medmenneskelige til at be Dem om nogenslags hjælp. Men jeg gør det alligevel. Det er min kummer jeg vil af med, hjælp mig, snak mig fra den! Jeg mener bare, at De skal svare paa dette, skrive til mig, være lidt af en ven for mig. Hvordan det har sig, *véd* jeg ikke, men den tanke at De kunde hjælpe mig, snakke mig op og ud over det hele, har jeg i to år gåt med.

Gjør det da, hvis De vil!

Som før sagt: dette er alvorligt, det vil sige ikke anderledes alvorligt, end at De ikke maa svare mig ualvorligt.

Og ikke til et *menneske på jorden* må De snakke om dette brev.
Amalie Skram

K.B. Utilg. 231. Delvis trykt i Politikens Magasin 17/2 1952.

Gudmands: Sikkert cand.jur. Frederik Gudmann. Han var på det tidspunkt assistent i Østifternes Kreditforening.

Nr. 171. Hørup til *Amalie Skram*, 30/12 1896.

d. 30-12-96.

Kære Fru Skram.

Lidt benauet over Deres Brev som over alle direkte Meddelelser – mit Fag er jo tarveligvis kun det indirekte – svarer jeg dog saa uforbløffet, som jeg kan, nemlig saaledes: Hvis De kan bruge mig til Noget, tilmed noget Alvorligt, er der Ingen, jeg hellere vil være nyttig end Dem.

Var det blot en Rolle, De vilde have Anvisning paa, De skulde straks faa den olympiske. Men selve det beske Liv er nu ulige sværere.

Dog lad os nu prøve!

En Ting kan De stole paa: Jeg forraader ikke Mennesker. Af Vane

og Tilbøjelighed er det mig imod. De kan rolig tage mig som en Krukke med Laag, hvor Laaget er det bedste. Hvad De vil fylde i mig af Deres Overflod paa Mismod – og Synd er det, at De skal have mere, end De selv har Lyst til at bære – det ligger godt gemt og ikke just alene.

Men Kuragen skrumper ind og bliver lille som jeg selv, naar jeg tænker paa at skulle sige Dem noget Nyttigt, et stort, underligt og beundringsværdigt, uroligt og altid pønsende Menneskebarn som De og dertil saa erfaren og klog paa Mennesker og trods alt saa kæk, for det var alligevel kækt at skrive det Brev – jeg har ikke den Tillid til Mennesker.

”Ligedan”! Men det er ikke noget Stort, hverken Konge eller Kejser eller som den gode Gud selv, det er med Skam at tale om ikke Andet end at hygge sig i sin Muddergrøft.

Men lad os nu prøve!

Jeg kan i hvert Fald trykke Deres Haand som en god Kammerat og sige Dem, hvor meget De ligger mig paa Sinde, siden De kan lide at høre det. Maaske er det tilsidst, hvad vi Mennesker kan gøre for hverandre.

Deres hengivne
V. Hørup.

K.B. Utilg. 231. Trykt i Politikens Magasin 17/2 1952.

Nr. 172. Amalie Skram til *Hørup*, 31/12 1896.

Ø Klasensgade 11. 31/12/96.

Kjære hr. Hørup! Mange mange tak for Deres svar. Men hvorfor svarte De ikke *straks*? Jeg har gåt i vånde efter *det* svar.

Jeg er slet ikke så klog og erfaren, som De tror. Jeg er inderst inde en liden stakker, som ved og forstår så meget, og som dog er helt og holdent hjælpeløs. Det var det, jeg vilde be Dem om, at De skulde hjælpe mig. Ved at snakke med mig uden maske på. Jeg tror, De *kan*.

Hvorfor skulde De ikke likså gjerne ville hjælpe mig som enhver anden? Jeg tænkte: det gjælder bare at be ham, så gjør han det. *Be* ham sådan at han forstår, der er nød og trang, så siger han ikke nej. Og det gjorde De heller ikke. Gudskelov!

Det, jeg altså vil Dem, er at De skal bli min ven. Jeg skrev sidst,

”lidt af en ven”, men jeg mener og mente helt min ven.

Jeg liker ikke det ord: ”uforbløffet”. Hvorfor skulde De bli forbløffet fordi jeg vilde Dem noget. Det er liksom De sætter en ære i at være ”uforbløffet”. Ja tak for den krukke med låg. Der kommer vist meget i *den* krukke, hvis jeg får lov at snakke til Dem.

De skal ikke være bange for mig. Jeg synes at mærke i Deres brev at De er det. Men nu skal De bare se, hvor lidt grund De har til at være bange.

Uf, bare De havde skrevet tydeligere! Der er ord i Deres brev, som jeg ikke *kan* læse. På lørdag sés vi i Deres hjem.

De har sagt: ”lad os nu prøve”. Og for dette takker jeg først og sidst. Lad os nu prøve.

Amalie Skram.

NB. Hvad ”kjækt” var der i at skrive det brev til Dem?

Tror De ikke, jeg er ligeså klog som et menneske, og tror De ikke, jeg vidste at *hvad* De så vilde svare mig, så var jeg i *gode* hænder? Desuden *måtte* jeg skrive det brev. *Måtte måtte*.

D.S.

K.B. Utilg. 231.

Nr. 173. Hørup til *Amalie Skram*, 9/1 1897.

Politikens Redaktion.
Kjøbenhavn, d. 9 Jan. 1897.

Kære Fru Skram!

Naturen er dog meget klogere end de Mandfolk, der tror, at en Kvinde, naar hun vokser frem over sin Samtid, vokser frem til at blive en Mandsperson. Hvad De er for et Fruentimmer! Jeg mener, hvor fuldkomment et Fruentimmer, De dog er. Nu er De den største Intelligens paa Spindesiden i disse Riger og Lande, men at netop det Brev skulde brændes, forat Efterverdenen ikke skulde finde det og opdage Deres Hemmelighed, det havde intet Mandfolk fundet paa.

Tror De ikke, at vi véd det? Saa skulde De ikke skrive offentligt om det. Naar vi faar det ind med Skeer, kan ogsaa et Mandfolk forstaa Noget, og hvad kan ikke alle de Fruentimmer forstaa, som ikke har Andet at tænke paa. Det Brev kan De meget trygt aflevere til det kgl. Bibliotek, forat Deres Biograf eller en anden Borchsenius kan

brede sig over det en Gang, naar De er død. Derved kommer saamænd ingen Hemmelighed ud i Verden.

Heller ikke Deres "utrolig sørgelige Beskaffenhed" virker med den Opdagelsens Friskhed, som De tænker. At De ikke bryder Dem om, hvad De har, men løber som for Livet efter det samme, saasnart De synes, at det er tabt, er ikke nogen særlig Misdannelse ved Deres Konstitution.

Herregud! saadan er I jo allesammen!

Men det Afskyelige er, at De vil være, hvad De ikke en Gang tør nævne. De skulde sige saa højt, at det hørtes i hele Deres morsomme lille Stue, de to rædsomme Ord: Skinsyg Kone! Og hvis det ikke hjalp, skulde De se i Spejlet, om det var Noget for Dem. Jeg har min Moder levende. Hun er nu 90 og har hele sit Liv været skinsyg Kone. Nu, da hun er 90, er hun ikke Andet, slet ikke Andet end skinsyg Kone, hver Dag, hele Dagen, hvert Ord, alle Ord – og nu er hun 90. Netop i disse Dage har jeg maattet skille dem, fordi hun pinte Sjælen ud af den gamle Mand. Saa latterligt er Livet, saa væmmelig latterligt. Og saadan vil De være. Men De kan ikke, hvor megen Lyst De end har, thi dertil hører endnu en Naturens Goldhed og Egenkærlighed, som er det Modsatte af Deres Natur. Det lykkes kun at omsætte hele sin Kærlighedsævne i Misundelse, naar man har meget smaa Midler, det lykkes ikke for en Nabob som Dem.

Saa var mit daarlige Raad – det for Spøg – dog altid bedre. Der er kun én af Deres Indvendinger, der gælder, nemlig den, at man ikke finder den Anden, førend man er færdig med den Ene, og at man ikke bliver færdig med den Ene, førend man finder den Anden. Det er jo imidlertid nok, at der er én Indvending, der gælder.

Men naar De ikke vil følge det Raad, saa maa De erobre Deres Kongerige tilbage. Det har De ikke prøvet paa, for De har ikke prøvet paa at gøre det Modsatte af, hvad De nu gør. Und ham Livet og prøv at bjærge Dem over i det Venskabelige forat begynde forfra i det. Sæt ikke de pinefuldt forskræmte Øjne paa ham, som gør et Menneske helt hjertesyg paa Deres Vegne, men se med de kloge og gode Øjne, De har for Deres Venner og som er saa rundeligt bedaaende. Hvorfor vil De tvivle om, at De er fuldt vel værd et Kongerige og at De kun behøver at ville det forat tage Deres eget i Besiddelse? De skal spille den Rolle at være lykkelig. En Rolle kan ethvert Menneske spille, end sige da et Fruentimmer, som er skabt til det. Det vilde være naragtigt at sige til Dem: De bør være lykkelig; men spille den Komædie, det kan De da, naar det er nødvendigt. Og naar det er saa vigtigt, som De tror, kan De naturligvis spille den brillant.

Men hvis De slet ikke vil gøre noget Klogt, fordi det ikke morer Dem, saa maa De ogsaa nok lade være og for denne Gang nøjes med at læse denne Vennesnak til Tidsfordriv. Saa har jeg dog ud af det for en halv Times Tid, hvad den liden David havde ud af at lege for den tungsindige Saul.

Bliv nu rask og kom op til mig. Men sig, naar De kommer. Ikke Tirsdag, men ellers véd jeg ingen Dag i næste Uge, hvor De gaar fejl. Paa tredje Sal og helst omkring Klokken 1. Kan De mærke, hvor vigtig jeg er, over at De har valgt mig til "Klog Mand"? Og nu er De bundet ved Deres Ære og Menneskekundskab og Talent og Instinkt til at vise, at De ikke tager fejl af Deres Mand, men véd at vælge den Rette. Naturligvis forlanger Deres Hjærte at beholde hele Ulykkeligheden ubeskaaren, men for Deres Hoved og Dømmekraft og Position som Kvinde og Menneske vil det være en svær Fiasko, om De ender dette i den samme Elendighed, hvori De begyndte. Saa nemt har De gjort det for

Deres hengivne
V. Hørup.

K.B. Utilg. 231. Trykt i Politikens Magasin 17/2 1952.
det Brev: Ikke bevaret.

Nr. 174. Amalie Skram til *Hørup*, 10/1 1897.

10/1/97

Kjære hr. Hørup!

Nej, jeg ante ikke at nogen vidste det. "Så skulde De ikke skrive offentlig om det", siger De. Men for det første er nu alt det, en skriver "løgn og forbandet digt", og for det andet har jeg *intet skrevet siden dette nye kom på*. Min sidste lille novelle i Tilsk. holdt jeg på med i sommer, og sendte den til Galschjøtt i slutten af septbr., tror jeg. Men naturligvis ved jo folk altid bedre besked end en selv. Uf ja, det er fælt og ondt at tænke på at mennesker altså snakker og drøvter, og ved besked. Men det er jo dog nu min mindste sorg.

De må ikke skræmme livet af mig ved at snakke om det kgl. bibliothek. Det brev *skal* og *må* brændes. Jeg *vil* netop ikke ha at nogen Borchsenius efter min død skal sidde og frådse i det dokument. Hvad man kan læse og slutte sig til ud af en forfatters bøger, blir dog kun altid slutning og gjætning. Men en egenhændig nedskreven bekjendelse, det er dog noget andet. Og jeg påstår hårdnakket at *ingen ved*

noget. Ingen uden altså nu De.

Jeg kan ikke like det ord fruentimmer. Hvorfor kalder De mig dog for et fruentimmer? Jeg ved ikke om det er likedan på dansk, men på norsk har det ord en halv foragtsfuld klang, hvis det da ikke bruges spøgende (Og kanske det er netop det, De har gjort).

Det var godt, der kom brev fra Dem. Jeg blev så glad, så glad. Da jeg ikke straks hørte fra Dem, trode jeg, De var bleven led og kjed, og fuld af latter over det hele. Men ikke et sekund angred jeg på, at jeg havde betroet mig til Dem. Jeg gjorde det fordi jeg *måtte*. Og bange for at De nogensinde skulde misbruge hvad jeg havde sagt til at ærte mig med eller lignende var jeg heller ikke et eneste sekund. Jer har nemlig tillid til Dem.

Forresten kan jeg aldrig nogensinde angre på noget. Gud skal vide, der er fuldt op af ting at angre, men jeg *kan* bare ikke.

Udtrykket: "skinsyg kone" passer ikke rigtig. Og om det passed, vilde det ikke nytte mig det mindste at sige det højt til mig selv. Skinsyg kone? Ja, hvorfor ikke, når man var skinsyg, og havde grund til at være det. Derfor behøved man hverken at bli lav eller ond eller smålig. Ingensomhelst påtvungen sindstilstand kan forandre et menneskes natur. *Er* man ond og lav og smålig, så *er* man det hvad enten man er skinsyg eller ikke. — Det, De fortalte om Deres mor intreserer mig. Det har vært og er en kjærnekvinde, er jeg vis på. Tænk at kunne holde sine følelser så friske at hun endnu i den alder kan opdrive jalousi. Hvis det da ikke er mani — sindssygdom.

Nej det er vist ikke skinsyge, der piner mig. Det er *sorg* over at ha forspildt noget godt, som aldrig kommer, og aldrig *kan* komme igjen. Ja, det tror jeg da.

Jeg nærer f.eks. ikke spor af uvilje mod hende den anden. Tværtom. Hun er mig meget sympatetisk, og fortjener også at være det.

"Und ham livet", siger De. Ja, jeg under ham det, og dog sørger jeg mig tildøde.

Så er der jo også Småen. Et barn får det ikke godt, når forældrenes hjerter ikke er i hjemmet, eller når forældrene skilles og går hver sin vej. Og jeg vilde for alt i livet, at Småen skulde få det godt.

Hvorfor siger De Nabob? *Er* der noget menneske, som er fattigt og lidet, så er det mig.

Og mindst af alt nytter det at se i spejlet. Der ligger jo så uhyre ringe vægt på hvordan man ser ud, når det gjælder livets alvorlige forhold. *Der* er det godhed og kjærlighed og offervillighed, det kommer an på; har man det, så kan man gjerne være både skak og hæsli. For ens venner og de andre, kan det være svært bra at se på et vak-

kert ansigt, men hvad kan det bety for ens mand? Havde jeg bare vidst dette i gamle dage, dengang jeg endnu *var* vakker, så vilde alt ha artet sig anderledes. Nu er jeg kommen så vidt at jeg ønsker, jeg havde vært styg fra ungdommen af. Men havt de samme ævner. For så vilde alverdens mennesker, mænd og kvinder ikke ha gjort, hvad de alle overdådig har gjort for at fordærve mig. Det har ikke lykkedes dem at få mig fordærvet, men det har lykkedes dem at få mig til at forspilde mit liv. – Nej. Jeg vil *ikke* forsøge på at erobre noget tilbage. Jeg ejer ikke det tålmod, den ydmyghed, den fra dag til dag fortsatte og uforanderlige ydmyghed, som skulde til. Og så har jeg i mit hjærte ingen tro på, at det vilde lykkes. Når der i hans hjærte er begyndt et nyt, og rigt og lykkeligt liv, så må det liv ha sin vækst og udfoldelse. Og desuden, selv om jeg vandt ham tilbage, så ved jeg jo, at jeg vilde være like ilde faren. Efter et par dages forløb, vilde jeg føle mig elendig tilmode. Jeg vilde se og se og se alt det, jeg ikke liker hos ham, og jeg vilde sige mig selv for 1000de gang: nej den mand er ikke nogen mand for Dig.

Og nu, hvis han kom tilbage – i hvadforen forfatning vilde han være! Nej nej, erobningsforsøg *vil* jeg ikke gjøre!

Desuden *ved* jeg at det ikke kunde nytte. Forleden aften da han kom fra selskab, og havde drukket nokså rigeligt, åbenbaredes ved et ganske godsindet spørgsmål fra min side, hele hans uendelig bitre sindelag mod mig. Jeg vidste ikke at det stod *så* ilde til. Alt hvad han sa var en eneste, eneste anklage mod mig for alt, alt, alt mellem himmel og jord. Naturligvis havde han ret i altsammen, skjønt det fik en forvrængt og overdreven form. Jeg svarte ikke stort. Bare tænkte: hvor han hjælper Dig til at komme løs. Og det var jeg midt i vånden glad for.

For den tilstand, jeg siden den 17de dabr. har levet i er ikke til at udholde hverken for mennesker, djævle eller engler.

Jeg skulde spille komedie, siger De, lade, som jeg var lykkelig. Men jeg *kan* ikke spille komedie! Umulig, umulig kan jeg det. Jo, hvis jeg var glad, kunde jeg kanske, men når jeg er bedrøvet, kan jeg *kun* være bedrøvet.

Sætter jeg "pinefuldt forskræmte øjne på ham?" Det ante jeg ikke.

– Ja, nu ser det kanske ud som at jeg ingen nytte har havt af Deres så elskværdige brev. Men sådan er det ikke. Tværtom. Kuren er allerede begyndt. Jeg har således, siden jeg fik Deres brev, tænkt *meget mere* på Dem og brevet end på det andet. Nej, jeg har ikke tat fejl af "min mand". Sikrere end nogensinde er jeg nu på, at De kan

hjælpe mig. De og ingen anden.

Idag har jeg vært ude for første gang siden sidst. Vi var over og så til Schandorph. Nu kommer jeg på onsdag.

Deres A.S.

K.B. Utilg. 231.

novelle i Tilskueren: "Post festum" i nov-decbr heftet 1896: 823-40.

Nr. 175. Amalie Skram til *Hørup*, 13/1 1897. Visitkort.

Onsdag aften.

Der er troldom ved Dem! Jeg har det meget bedre. Og fremforalt har jeg nu sikker forvisning om at vinde over. Idag ved middagsbordet var jeg formelig sød mod ham. Det er Deres værk. På lørdag kommer jeg. Skriv!

K.B. Utilg. 231. Trykt i Politikens Magasin 17/2 1952.

Nr. 176. Hørup til *Amalie Skram*, 15/1 1897.

Politikens Redaktion.

Kjøbenhavn d. 15 Jan 1897.

Kære Fru Skram!

Det var ypperligt, at De har været "formelig sød". Kun holder jeg ikke af *formelig*. Hvorfor formelig? Hvorfor ikke ganske ligefrem sød, saadan som De er. Og saadan som De er mod enhver anden Mand, De kan lide, uden at det bekymrer Dem, at han maaske i Øjeblikket er forelsket i en Anden. Naar De fortæller mig, at saa'n er De uforanderligt, altid, vil jeg rose Dem i de Toner, jeg helst roser Dem i, nemlig de højeste. Men tag Dem i Agt for de uskyldige Spørgsmaal! Gud forbarme sig at spørge ham, om hun var med, som efter det Selskab. Og det kalder De uskyldigt! De skal aldrig spørge om Noget, som De har den fjerneste Mistanke om, at han ikke kan svare paa. Og De skal ikke undre Dem over Noget, hverken over, at han kommer eller gaar, sent eller tidlig. Hvorfor gøre Deres Stuer til et Fængsel med en Gendarm, eller en Forhørsaal med en Inkvisitor ved Protokollen, det vil sige et Helvede. Lad ham søge sit Helvede udenom og hos Dem et altid lige trygt Asyl med en Fredens Engel. Det er ikke Ydmyghed, kan De da se, men den højeste kvindelige Stolthed.

Allerede nu roser jeg Dem for to Ting, først fordi De ikke tager det juridisk, efter Mose Lov, som et Indgreb i Deres lovlige velerhvervede Ejendomsret. At det vilde stride med vore Dages Anskuelse forringer ikke Deres Ros. Jeg har lagt Mærke til, at kvindelige Grundsætninger ikke gælder stort, naar det drejer sig om egen Sag og personlige Interesser, saa dumper man med et brat Fald fra den lyseste Nutid ned i de sorteste Mose-Dage uden at mærke det.

Dernæst, at De kan lide Pigebarnet eller Fruen — hvis hun muligvis er gift. De vil sige: ”Hvorfor skulde jeg ikke kunne lide hende, naar hun er vakker? Hvad kan hun for det? Hun maa have Lov at forelske sig i den Mand, hun har Lyst til, jeg har jo selv en Gang forelsket mig i den Mand.” Alt det er sandt, men alligevel vil 99 af 100 Kvinder finde en Lise i at hade hende og en Opmuntring i at udfinde Noget at pine hende med. De skulde gaa et Skridt videre og tage Dem af hende, lade hende komme i Huset en og anden Gang. Det vilde være en fortræffelig Bom mod Sladder. Det vilde ikke være meget almindeligt, men hvad gjorde det? Vor Herre har dog aldrig noget Øjeblik tænkt paa at ansætte Dem ved det meget Almindelige.

De bliver naturligvis *sint*, paa Dansk forarget, naar jeg nu siger, at jeg derimod ikke tror paa Deres Kummer. Alligevel er det min oprigtige Overbevisning, at det er en Illusion. De tager fejl. De er ikke bedrøvet til Døden eller nær saa sorryfuld, som De tror.

Tilfældet er dette:

Hun har i tre — 3 — Aar ladet ham gaa for Lud og koldt Vand. Hun har Intet givet og Intet modtaget. Af Intet kommer Intet. Det er et Kærlighedsforhold, hvis Ild er brændt ned til den sindigt ulmende Glød, hvis hele Varme er en lunken Tilfredshed over, at han er der og ikke er gaaet andet Steds hen. At hun er *glad i ham* vil kun sige det eneste Ene, at hun ønsker at have ham staaende med Gevær ved Foden paa den ham af Guds og hendes Naade beskikkede Post. Ellers vil hun ham ikke Noget, slet ikke Andet end at holde ham in Ruhestand. Den store Eros er ganske skikkeligt nøjt med, at den anden Part i Forholdet ogsaa ligger todt.

Saa gaar han naturligvis hen og forlieber sig. Hvad i Verdens Riger og Lande skulde han ellers gøre? Naturligvis. Og saa forgaar hun af Kummer.

Dersom hun flammede op ved at se Andre brænde for ham, var det endda respektabelt. Dersom hun saa sin Verden synke i Afgrunden og styrtede efter forat redde, vilde alle gode Ønsker følge hende. Men ingenlunde. Hun kedes ved Tanken om at erobre ham tilbage, hun véd ikke, hvad hun skulde gøre med ham, hvis hun fik ham.

Hun vil kun det, at hans Hjærte ikke maa blomstre.

Othello var en brav Karl, han elskede dog Desdemona, da han kvalte hende og kvalte hende forsaavidt af Kærlighed. Men kun et Fruentimmer kunde falde paa at kvæle en Mand, som hun ikke selv begærede, alene forat hindre ham i at have en Anden, der begærede ham.

Det er hverken tragisk eller komisk, men rent ud skandaløst. Det er den ægte, skinbarlige fruentimmerlige Skinsyge, som intet honet *Kvindfolk* kan være bekendt og som vor Herre aldrig et Øjeblik har tænkt paa, at De skulde fordybe Dem i.

Derfor ranker De Dem naturligvis op over dette, saasnart Deres sanddru Øjne har set tvært igennem Deres Tilfælde og set, hvad der er indeni. Saa kaster De det fra Dem og er igen fri for det Onde, det vil sige glad.

Nu har jeg bevist Dem, at De aldeles ingen Kummer har. Kom nu og modbevis det, hvis De kan.

Deres hengivne
V. Hørup.

K.B. Utilg. 231. Trykt i Politikens Magasin 17/2 1952.

Nr. 177. Amalie Skram til *Hørup*, 17/1 1897.

17/1/97.

Kjære, velsignede menneske!

Slig må jeg nok vel få lov til at kalde Dem, siden De allerede har gjort mig så meget godt.

Jeg tænker med banghed på hvad De sidst sa: ”hvor kunde De uden videre gå ud fra, at jeg skulde stå til rede, når De forlangte, at jeg skulde være Deres ven? Jeg, et fremmed menneske!” Ja, hvor kunde jeg det? Jeg forstår det nu ikke selv.

Nu er min frygt, at De skal bli kjed af mig. Ønske mig 1000de mile borte. Og derfor skal jeg af yderste evne bestræbe mig for, ikke at overhænge Dem. Da jeg fandt på dette, at jeg kunde gjøre en visit i Deres hjem – hvilket i og for sig var meget passende – sa De: ja, kom engang i næste uge.

Engang i næste uge! Og der var både imorgen og iovermorgen og tirsdag. Men De sa: engang i næste uge.

Vær imidlertid *inderlig forsikret* om, at hvis De snart eller senere siger stop, så får De derved ingen fiende i mig. Tværtom mine følelser

for Dem vil bestandig bli ved at være de samme. Og altid vil jeg mindes med taknemmelighed, at De ikke stødte mig fra Dem, dengang jeg bad Dem, såmeget mere som jeg nu lidt efter lidt har begrebet at De på en måde har måttet gjøre vold på Dem selv, for at kunne indlade Dem på dette.

Men herregud, i og for sig er det jo ikke andet end hvad tusener af mennesker er for hinanden. Og der er jo dog til syvende og sidst intet bedre i verden end at kunne være noget godt for en anden.

De vil kanskje indvende, at det blir kjedeligt i længden, når det kun er den ene, som er noget godt for den anden, og ikke den anden for den ene. Men De kan jo ikke vide det. Får De mig først lavet istand igjen, så kanskje jeg kunde komme til at bli noget om end bare en ganske liden smule for Dem. — De er så rolig, så stoisk rolig. Uvil-kårlig smitter det lidt af på mig, jeg, den urolige, utålmodige, brå-hastende.

Intet i verden overrasker Dem eller hensætter Dem i forundring. Det samme er tilfældet med mig, notabene, når det ikke er mine egne anliggender, der er tale om.

Men jeg forstår ikke, at De ikke kan finde på noget, som naturlig kan bringe mig hver dag i Deres nærhed. De skulde bare se, at jeg alligevel ikke skulde overhænge Dem. Næsten ingen tanke i verden er mig mere imod, end den, at være påtrængende. Hvad gjorde det at folk lo af det. Af *mig* ler de jo alligevel fordi jeg er en ”skinsyg stakkels kone”, og De, De er da stor nok til at kunne knipse af latteren.

[. . .]

Om natten.

Nu er jeg kommen hjem fra Cantors, og jeg har klaret mig godt. Spist noget har jeg imidlertid ikke. Jeg *kan* ikke få det ned. Jeg havde Peter Nansen tilbords, og på min anden side Hans Nikolaj [Hansen]. P.N. var sød og elskværdig som altid, men dog så fuld af medynk med mig. Det var også alle de andre. Herman Bang f.eks. og Cavling, som også var der. Uf, for en tilstand dette er! *Jeg* gå der, og være denne gjenstand for medynk! Men vent nu bare. Hvis *De* ikke slår hånden af mig, skal jeg bli mig gamle selv igjen.

De ved ikke hvor dybt *ned* i mig Deres lærdomme har trængt. Jeg *kan* nu lange, lange stunder tænke på alt det, han har med hende, uden at sørge. Men jeg mangler endnu meget i at bli slig, som De siger, jeg skal. Og som jeg også gjerne vil. — Bare jeg kunde tro, at dette var hændt, selv om jeg havde vært god og sød og kjærlig mod

ham. De sa forleden, at det vilde vært hændt alligevel. Fordi 50 årige mænd af hans art er sådan. Men jeg tror det ikke. Han er så trofast, så gedigen og ægte, det menneske. Hvis man gjør ham noget godt, betaler han hundredefold igjen. Men jeg har ikke sået godt, og derfor høster, og *må* jeg høste ilde.

— — Selv om folk ser os sammen og mærker, at vi holder af hinanden, vil de ikke tro noget galt. *De* er ikke den mand, som er udsat for omtale i den retning. Og jeg ikke heller.

Gjør da alt hvad De kan opfinde for at jeg skal komme til *at se Dem, og være sammen med Dem så ofte som muligt*. Eller sig, at De ikke *vil* mere.

Deres taknemmelige
Amalie Skram.

K.B. Utilg. 231. Delvis trykt i Politikens Magasin 23/2. 1952.

Cantors: Overretssagfører A.B. Cantor.

Hans Nikolaj: Maleren og radereren H.N. Hansen.

Nr. 178. Hørup til *Amalie Skram*, 18/1 1897.

Politikens Redaktion.
Kjøbenhavn, d. 18 Jan. 1897

Kære Fru Skram!

De maa ikke sige saa mange Lovord og snakke om Taknemlighed og sligt, De gør mig jo flov som en lille Pige og forfængelig som en Konfirmand, der ikke er vant til at høre saa meget Godt. Naar jeg tænker paa, hvor tidt jeg allerede har sagt: "De skal" og "De maa ikke" og andet lignende Pædagogisk, maa jeg le af mig selv over, hvor strunket et Mandfolk rider, straks et Kvindfolk faar sat ham paa den høje Hest. Men jeg véd da nok, at jeg blot er den Springstok, som De i Øjeblikket har Brug for til at komme over en besværlig Passage og at det er *Dem* selv, der springer. Det er altid os selv, der springer. Og i *Dem* er der lykkeligvis Spændstighed nok til at springe højt og sætte over en bredere Grøft end den, der nu synes *Dem* et Svælg.

Men snak nu ikke om, hvem der først bliver ked af det, tilsidst gaar det nok lige op.

Det hænger heller ikke ganske saaledes sammen, som De siger, at jeg just har maattet gøre Vold paa mig selv eller som De før skrev, at jeg egentlig var bange for *Dem*. De mener: bange for, at De skulde filtré mig ind i andre Folks Sager og blande mig op i noget Tvivl-

somt, som kunde misforstaas. Det er jeg ikke saa meget bange for; jeg har ogsaa før været med til et og andet Tvivlsomt, som kunde misforstaas. Men lidt forknyt overfor Venner har jeg alle Dage været. Man kan være overfor Venner som en Østers i sin Skal, man klemmer til af Instinkt, maaske fordi man indeni er et Bløddyr og har paa Fornemmelsen, at det gaar løs paa de indvendige Dele. Med Fjender er det meget lettere, Fjender véd vi Alle, hvad er, og mod dem har man sine Skaller, som er til det samme.

Men dernæst er det jo heller ikke helt Spøg for en "klog Mand" at blive kaldt til et alvorligere Tilfælde. Han klarer sig bravt mellem alle Slags indbildte Sygdomme, som de fleste er, og giver Godtfolk Noget at løbe med, der gør dem glade. Kommer der saa En, der virkelig lider ilde, maa man ikke fortænke en retskaffen Kvaksalver i, at han ser til sine Krukker og Salver og siger: "Kæreste, Bedste, jeg er kun en Kvaksalver, vi Medicinmænd er allesammen Kvaksalvere". Og naar han *gør Vold paa sig selv* og føjer til: "Men kom alligevel, jeg skal læse over Dig", saa bør man ikke forlange, at han skal se altfor modig ud ved sit Haandværk, men huske, at han selv bedst véd, hvad Kram der er i Krukkerne.

Dette skulde være forat lette den Samvittighed, De gør Dem over Deres egen Besværlighed. Men forresten er det overflødigt, for De gør Dem slet ingen Samvittighed. Snild som den Slange, De er, véd De naturligvis godt, at Kalotten som Sjælesørger og klog Mand sidder rigtig rart paa mit velærværdige Hoved og at jeg uden overdreven Utaalmodighed kunde have Dem gaaende her Dag ud og Dag ind med Sorg, Kummer og det Hele.

Men at det ikke gaar an, behøver De ikke at spørge nogen "klog Kone" om – jeg tænker ikke netop paa Dem selv. Med det Ansvar, De har lagt paa mine Skuldre som Lærer og Mester maa jeg vogte baade Dem og mig. Og det vilde kun passe daarligt at lade et forfløjent Pigebarn paa Skolebænken gøre Juks med sin gamle Lærer og bringe hans hvide Haar i Folkemunde. "De er ikke den Mand, der er udsat." Pyt! Jeg er den Mand, om hvem man tror det Værste, som man altid tror det om dem, man ikke har Rede paa og af hvem man derfor venter det Uventede. Med Dem er det en anden Sag, Deres Rygte, haaber jeg, er saa godt, som De fortjener. Men alligevel vilde det ikke være rigtig godt, om de begyndte at sige. "Nu render hun hver anden Dag til Redaktør Hørup, Statsrevisoren, forat trøste sig over sin vidtløftige Mand." Det er galt nok, at de skal have Medynk med Dem. Ja, fy for en Ulykke! Jeg kan ikke for min Død fordrage, at Nogen faar Lov til at ynke Dem. Hvis det

var mig, tror jeg, at jeg aad som en Tærsker, selv om det skulde op igen, heller end at de skulde have frit Slag med deres Medlidenhed. Men det skal De have Hævn for, Bod og Oprejsning!

Ser De, det om den fremmede Mand har to Sider. Paa en Maade var det virkelig forvovent, saadan ganske souverænt at sige: "Du kunde se mig ud til at blive en Ven, rejs dig og kom hid". Det er det, Jesus sagde om Æslerne: "Hent dem, jeg har dem behov". Men paa den anden Side, naar jeg ser mig om og tænker paa, hvem De ellers skulde have talt til, saa synes jeg, at De ikke havde meget at vælge mellem. Maaske er Sagen den, at De ikke i samme Grad er fremmed Kvinde, som jeg er fremmed Mand. Jeg kender Dem meget godt. Der er nogle Mennesker, nogle Faa af dem, jeg er samtidig med, som jeg ubetinget er paa Parti med. Om de har Ret eller Uret, om de gør, hvad de skal, eller hvad de ikke skal, det rører mig ikke stort, ikke en Gang om de er med mig eller mod mig. De har nu en Gang en Værdi i sig selv og for denne personlige Værdis Skyld holder jeg med dem og paastaar, at dem skal man holde med. Det er en Slags Standsforpligtelse ligesom den militære, kun er den desværre ikke opfundet endnu og jeg er derfor temmelig ene om den. Men til disse Standsfæller hører De. Derfor har jeg haft et Øje med Dem, saa længe De har været her i Landet, og hørt om Dem, uden at lade det gaa ind af det ene Øre og ud af det andet, som ellers hvad jeg hører. Og derfor kender jeg Dem meget godt og har været paa Deres Parti fra gammel Tid af, saa at der egentlig ikke er noget Nyt i hele denne Historie. Det er en gammel Historie, der ved et Tilfælde er blevet aktuel.

Kom og gør Visit i Morgen, Tirsdag, hvis De kan. Ellers en anden Dag i Ugen, kun *ikke Onsdag*.

Gud forbarme sig, hvor I Norske er direkte! Naar I siger: "Jeg kunde gaa i Ilden for Dem" siger vi paa Dansk: "Det er længe siden, jeg har set Dem". Paa Dansk siger jeg: Jeg glæder mig til at se Dem i Morgen, og jeg venter at se Dem som en rolig, overlegen, forstandig Østers i sine to Skaller, saaledes som De ynder at tænke Dem

Deres hengivne
V. Hørup.

K.B. Utilg. 231. Trykt i Politikens Magasin 23/2 1952.

19/1/97.

Ja, nu sidder jeg her min kjæreste, bedste ”kloge mand”, og skriver til Dem igjen.

De *må* ikke sige at jeg ikke har grund til at være taknemmelig. For så er det liksom De slet intet godt har villet gjøre mig. At De bare er slumpet til det. Men den tanke er mig så utålelig. De *må* og *skal* ha villet mig noget godt. Kan og vil De end ikke gjøre alt det, jeg vilde, så *må* jeg dog få lov til at beholde troen på at De *er*, og *vil* være mig en ven. — De er så sød, når Deres ansigt er alvorligt, og når De snakker til mig uden den ironiske mine, som er bleven Deres naturlige måde at snakke på. Gjør en undtagelse ligeoverfor mig, vær uden maske altid, bestandig. Jeg — som selv altid er uden maske. Altid, alltid.

Jeg ved ikke hvad det var, De sa idag, som gjorde mig så ondt. Jeg graver og graver i min hjerne for at huske det men *kan* ikke. Det eneste jeg hører i mit øre er de ord: ”Vi bønder, ved De”, hvad der så kom, aner jeg ikke.

Hvad er nu for det første det snak om ”vi bønder”. Jeg forstår det ikke. Hvis Deres forfædre har vært bønder, så er det for det første den bedst mulige afstamning, og for det andet noget som er fælles for os allesammen. Selv de adelige her i landet, mange af dem, stammer jo fra bønder. Sig ikke ting, som piner mig, og som jeg ikke forstår. Jeg har pine nok iforvejen. Men hvad var det De sa, som stak mig i hjertet? Hvad i alverden var det dog? Skriv det til mig for at jeg kan ramme en pæl igennem det.

Nu skal jeg forresten bli ordentligere. Ikke komme så ofte. Jeg vil for alt i verden ikke ha at De skal bli træt af mig. Jeg vil gå og pusle og rusle med min kvide, og ha den tanke i ryggen som en støtte at jeg ejer en ven, jeg kan gå og snakke til en gang imellem, en sjælden gang, en ven, som hører på mig, og synes synd i mig. Ikke alle ulykkelige mennesker har det, og især har de ikke en som De.

Imorgen skal vi spise hos Axel Henriques. Ak bare De også skulde der! Bare vi hadde fælles bekjendte, hvor vi kunde sés. Havde endda gamle Rovsing levet, så kunde vi da vært kommen sammen der. Hvorfor bad De ikke fru Bojesen om også at invitere os? Det kunde De godt ha gjort. Min mand kjender hele familjen jeg bare kommandøren. Men nu *skal* jeg være ordentlig. Jeg er bange for, jeg rent skrømmer livet af Dem med alle mine urimelige fordringer. Men De skal bare se, hvor snil og rolig og beskeden jeg skal være, når jeg

nu kommer lidt til ro. Og det gjør jeg. Han er så fæl imod mig, så det må vel snart lykkes. Han, som har vært så snil! Det er mig, som har fåt ham fæl. Og nu er det blet sådan at jo mere, jo bedre. Bare jeg vidste rigtig rigtig meget mere ondt og letsindigt om ham. Det vilde ende med at kurere mig helt. [. . .]

Jeg vil så gjerne gi Dem de 3 udkomne bøger af Hellemysrfoiket. Får jeg lov? Når De har læst dem igjennem kan De bedre dømme om fjerde del, og råde mig, hvis jeg spør Dem. Jeg vil også så gjerne gi Dem et billede af mig. Vi De ha det?

– Deres dejlige brev! Jeg læser og læser det. ”Jeg kan ikke fordrage at nogen får lov til at ynke Dem”, siger De. Nej, det kan jeg heller ikke – ja, skaf mig ”bod og oprejsning” for det, *det* at de asner og æsler ynker mig! På torsdag kommer jeg i Nørregade. Skriv er De snil

Deres taknemmelige A.S.

K.B. Utilg. 231.

Axel Henriques skriver om sit venskab med Erik og Amalie Skram i *Glade Aar*, 1930: 154-63.

gamle Rovsing: Kapt. Michael Rovsing til forskel fra sønnen Thorkild Rovsing. *fru Bojesen*: Gift med kommandør Sigurd Bojesen, der i 1895 havde slået tidligere krigsminister Bahnson ved folketingsvalget på Frederiksberg.

Hellemysrfoiket: Amalie Skrams store roman, hvoraf ”Sjur Gabriel” og ”To Venner” var udkommet 1887 og ”S.G. Myre” 1890. Det sidste bind, ”Afkom”, kom først i efteråret 1898.

Nr. 180. Amalie Skram til *Hørup*, 22/1 1897.

Ø. Klasensgade 11. 22/1/97.

Nej, det var *min* skyld, min alene. Jeg vidste godt at jeg kom forsent til at træffe Dem, men ved nøjere eftertanke syntes jeg næsten, det var bedre. Havde *De* vært tilstede, vilde jeg ikke ha kunnet være så sød, som jeg gjerne vilde. Nu havde jeg et par udmærkede timer sammen med Deres hustru, som jeg er svært glad i.

Hun sa vel, at jeg havde indbudt Dere til os til på onsdag i næste uge kl. 7. Soupér dinatoire vilde Schandorph sige.

Det blir i al tarvelighed, men *jeg* skal ha *Dem* tilbords! Imorgen kommer jeg ikke. Jeg vil gjøre alvor af det, jeg sa, at jeg skulde bli ordentligere, og ikke rende Dem sådan på dørene. Jeg er vis på, De er glad for De slipper mig. For hvorfor skulde jeg så f.eks. ikke

vært kommen idag, fredag? Men det skrev De udtrykkelig at jeg ikke måtte. Hvem var det som kom idag, og som gjorde, at jeg ikke kunde komme? En liden bitte stund kunde der vel sagtens blet tilovers for mig også. Men nu skal De bare se, hvor skikkelig og beskeden jeg skal være; — Å pyt! De bryr Dem ikke en døjt om mig!!

Men andet papir har De dog anskaffet Dem. Tak for det!

Deres "hengivne" — tænk hengivne

Amalie Skram.

K.B. Utilg. 231. Trykt i Politikens Magasin 23/2 1952.

andet Papir: Det omtalte brev å 21/1 fra Hørup er ikke skrevet på redaktionens papir.

Nr. 181. Hørup til *Amalie Skram*, 23/1 1897.

Den 23 Jan. 1897.

Kære Fru Skram!

Ak, saa besker en Blomme! Nu er det blevet "ikke en Døjt". Men jeg siger ikke imod, ikke et Ord imod, hverken naar Barometret staar højt over "smukt", eller det med et pludseligt Plump synker ned, hvor der end ikke er Jordskælv mere. Jeg blot lider og taaler. De er nemlig ordentlig og ærlig af Fornuft og paa Trods, medens jeg er sagtmodig og ydmyg af Hjærtet, som det Lam, jeg er, og Dem lige god, uforanderlig lige god, enten De slaar ned som en Grib og sætter Deres Klør i Ulden og gaar til Fjelds med Deres Rov, eller De slipper og lader Lammet falde gennem Rummet og selv sidder og kikker fra et Bjerg og funderer paa, om det stødte sig.

Bråhastende er godt. Bråhastende er meget godt. Som en Storm, der stiger, og Ingen kan sige, hvorfra den kommer. Som en Storm, der lægger sig, og hvem saa, hvor den lagde sig hen? Jeg gaar herved nu om Dagen og gaar trygt lige ind uden at se først alle Stuerne igennem, om De skulde være flyttet ind noget Sted, hvor der er tomt, om De skulde have taget Smaaen og et Par Sengesteder og sat paa en Trækkevogn og slaet Dem ned for Resten af Deres Dage i en af de Stuer, der er ledige. Det er fredeligt og sikkert, som det er, og som gamle Folk kan lide det; men Pokker staar i de gamle Folk nu om Stunder, det var heller ikke saa meget forskrækkeligt at gaa gennem Stuerne og se efter, om De skulde være flyttet ind. Til Norge kommer jeg nu heller ikke, kan jeg forstaa, men faar pænt Lov til at dø i mit Fædreland, som jeg altid har tænkt, og der kommer ikke til

at staa paa Rejselisten i Kristiania: "Lærer X fra Danmark med en Elev", eller som det snarere skulde hedde: "Elev X fra Danmark med sin Lærer". For Eleven er dog altid Hovedpersonen og Læreren blot en Biting, som antages og afsættes, eftersom Barnets Tarv kræver det.

Men inden De er løbet helt af Skole, skal De endnu have en Foraning med paa Vejen for det gamle Venskabs Skyld. — Husker De, eller er det blæst ud ogsaa af Hukommelsen?

De skal ikke gaa og samle Ondt mod den Mand. Hvad skal det til? Han gør jo ikke Andet, end hvad De og jeg og vi Allesammen vilde gøre i hans Sted. Og maaske vi ogsaa — De ogsaa — vilde blive fæle netop, hvor han bliver det. Det er jo ikke helt Spøg for en ældre Herre. Der gaar han paa sine Haneben og rejser Kam over sin Erobring og sin unge Mandighed og hele denne Morgenrøde — og bagved har han en hemmelig Bevidsthed om, at det er noget fordømt indviklet og tvivlsomt Tøjeri, han er blevet hængende i. Og Pigebarnet tager det rædsomt højtideligt, hvilket er dejligt, men desto mere beængstende uendeligt. Hos Dem dumper han fra sin vaade Sky ned i Virkeligheden og Vanskeligheden og alt det Besvær, Mennesker har med at leve. Er det saa underligt, at han synes, det er hos Dem, at Fælheden er og fra Dem, den kommer?

Der maa være en anden Maade til at blive fri end at samle Ondt. Man skulde altid, naar man sagde Farvel for kortere eller længere Afstand, føje til "og Tak". Altid Farvel og Tak. De, som er til Beskæmmelse taknemlig for saa grumme Lidt, ja for "ikke en Døjt", De maatte da sagtens kunne sige "og Tak" for mange og gode Aar. Der er det ved Gøthe, som var en saare mangfoldig Herre, at han aldrig glemte at sige "og Tak" og fik det sagt saadan, at hun sagde det samme. De burde lægge Dem mere efter Gøthe. Jeg kan ikke lide, at De i "egne Anliggender" bliver ligesom de Andre. Derfor kan jeg ikke lide, at De bliver skinsyg, og derfor kan jeg ikke lide, at De bliver ond, at De nedlader Dem til at blive ond, fordi Vor Herre ikke holder sig for god til at gøre Livet ondt for Dem. Der er Somme, der kaldes Adelsmænd og bære gyldne Kæder, forat de ikke i egne Anliggender skal synke ned og blive ligesom de Andre. Der skulde altid være nogle Kvinder, nogle Enkelte eller dog en Eneste, der var saaledes i Godhed og Højsind og Stolthed, at det var en Glæde for et Mandfolk at sidde beskedent ved deres Fødder og klimpre Akkompagnementet til deres Sejrsang gennem Verden.

Tror De ikke, jeg véd, at De blæser denne Skolemesterremse et langt Stykke og at De ikke giver en Bønne for denne Gammel-

mandssnak? Men saadan er vi Mandfolk, altid skal vi rette af og opdrage paa Jer og disse Dumheder, selv om vi véd, at en Kvinde altid er "en Vild" i egne Anliggender, og at selv en Kulturkvinde, om hun er kommet aldrig saa højt op, dog bestandig bevarer en Rødhuds Hjærte under Korsettet.

Saa det var med Overlæg, at De kom forsent. Ja, snild som en Slange er De. Konen var helt optaget af Deres Elskværdighed, saa vakkert De havde talt om Drengens Malerier, hvad der altid rører hendes Hjærte. Og nu skal jeg have Dem til Bords! Og nu skal jeg dresseres til at tigge Dem om at komme paa Mandag et Løb, om det saa kun var et lille Kvarter. Og jeg skal pines til at sige, hvem der skulde komme i Fredags, som om det ikke kunde være Mænd, Statsmænd af den højeste Betydning for Fædrelandet. Men De glemmer, at det er mig, der er gaet Bud efter som klog Mand til en syg Kvinde, og at De slet ingen klog Kone er, der kan ordinere Noget.

Det var da godt, at Papiret var godt, saa var der dog Noget, der var godt. Men af Papir har jeg ellers fra Dem to lyserøde Billetter, hvorom jeg intet Ondt vil sige, kun saa meget, at jeg gærne vilde bede Dem, naar De skriver paa Lyserødt, om De saa ikke ogsaa nok vil parfymere det, forat Redaktionen og alle Medarbejderne straks kan lugte, hvad det er og ikke behøver Allesammen at fingerere ved Redaktørens Billetter forat gætte, hvad det kan være. Hvad er der at tænke ved "hengivne"? Kan ikke De være hengiven uden at blive Filosof og tænke Noget ved det, saadan ganske simpelt ud af Landevejen som

Deres hengivne
V. Hørup

K.B. Utilg. 231. Trykt i Politikens Magasin 23/2 1952.

Nr. 182. Amalie Skram til *Hørup*, 24/1 – 25/1 1897.

Ø Klasensgade 11. 24/1/97.

Nej, jeg *vil* ikke skrive "kjære hr. Hørup", og Deres "hengivne". Det er det, som alle mennesker skriver til hinanden. Så må hellere mine breve være ganske uden overskrift.

"Så besker en blomme", siger De. Men jeg mente det jo ikke. Dette at De ikke bryr Dem en døjt om mig.

Ja, forresten, jeg ved ikke hvad De gjør. Men snil og god har De vært imod mig. Og hjulpet mig *har* De.

De skulde bare ikke sige, at jeg er til ”beklemmelse” taknemmelig. Det tar noget af værdien bort for mig. Forresten har jeg måttet le over Deres brev, le så hjærteligt at jeg fik vand i øjnene.

25de.

Længer kom jeg ikke igår, og nu idag er det sent på natten før jeg får tid og mod til at fortsætte.

Jeg vilde så gjerne vært inde hos Dem idag, men jeg kunde ikke gå ud. Jeg havde atter igjen et af disse frygtelige hjærtetilfælde, som gjør mig alt andet umuligt end at ligge ganske stille på ryggen og vente på døden, og være angst for den.

Nu er det noget bedre. Jeg har vært ude i aften med min mand hos Rørdams, og har klaret mig ganske bra. — Ak ja, naturligvis har De ret. ”Fælheden” kommer fra mig. Jeg véd det så godt og synes, det er skammelig af mig. Det vil sige, han *er* nu pirrelig, men hvis jeg gik med et snilt og godt ansigt, så vilde han sikkert ikke gjøre mig noget men være som i gamle dager. Ånden er villig, men kjødet så skrøbeligt.

Tror De ikke jeg hundrede ganger om dagen siger til mig selv netop det, De formaner mig til: vær taknemmelig for alle de gode år og und ham det, han nu har.

Det *skal* nok også komme. Men jeg må ha tid. Og dette at det tar så lang tid, gjør mig fortvilet. Jeg, som er bråhastende i alt, er det også i dette. Plaget ham med snak eller hentydninger har jeg dog ikke siden sidst. Det er kun mit ansigt, som opirrer ham, og kanskje også gjør ham ondt at se på. For det er ikke sint, men bare så forfærdelig bedrøvet.

Altid når det er som ondest for mig, minder jeg mig om det, De har sagt, og oftere og oftere hjelper det. De skal se, De tilsidst får ære af mig. Men hvor De dog bespotter mig og gjør nar af mig i Deres sidste brev! Var det ikke fordi jeg ustanselig må le over det, fordi det er så — jeg hadde nær sagt — djævelsk morsomt — vilde jeg blet sint for det. Nu tænker jeg: kanskje at le er den hurtigste kurmethode.

De er dog et storartet menneske. Men noget lam er De ikke. Man skal bare komme Dem for nær! Se, hvor jeg får for mine lyserøde billetter, som burde vært parfumerede.

Og Småen og de to sengesteder, som De nu kan gå uden frygt for at finde dernede en vakker dag. Nej, nu lér jeg igjen, så jeg må holde

op at skrive.

Bare en sætning som den: ”jeg blot lider og håber” – ja, De er en dejlig en! Og lignelsen med gribben – nej, nu ler jeg mig fordærvet igjen.

Skal dette ikke hjælpe, så ved jeg intet, som kan hjælpe. Uf nej forresten – De er *meget* sødere når De er alvorlig. Hvad kan det hjælpe at få mig til at le? Og når det ovenikjøbet sker på min egen bekostning.

Og nu har De to gange kaldt mig slange. Det *kan* jeg ikke like, likså lidt som fruentimmer. [. . . Om besøget i Hørups hjem]. Bare jeg kjendte Dem rigtig nøje! For jeg *kan* ikke sikkert se om der bag al ironien i Deres brev er andet end ironi.

”Og nu skal jeg have Dem tilbords!” Hvorfor siger De det med udråbstegn efter? Er det da ikke så rimeligt? Og tror De, jeg *vilde* ha nogen anden, når *De* var der?

Hvis jeg har det godt imorgen, kommer jeg op til Dem ved totiden. Er der forhindringer, så lad bare entrédøren være aflåset. Glem det nu ikke. Så lusker jeg stille ned over trapperne, ”tålmodig og ydmyg af hjertet”, som altså også en ”grib” kan være. Og så gjør jeg et nyt attentat på onsdag ved samme tid.

Ja gudbevares hvor det er sandt at en kvinde er og blir en ”vild”. Hvorfor sætter De det i anførselstegn? Hvem citerer De?

De vil altså helst være fri for det, jeg bad om lov til at gi Dem. Jaja. Derfor ingen sure miner.

Nu går jeg tilsengs, og lægger mig til at tænke på Dem og Deres formaninger, og på det lam, De kalder Dem. Et velsignet *menneske* er De, og ikke noget lam.

Amalie Skram.

K.B. Utilg. 231. Delvis trykt i Politikens Magasin 23/2 1952.

Nr. 183. Hørup til *Amalie Skram*, 26/1 1897.

d. 26 Jan. 1897

Kære fru Skram –

Der ser De, at det ikke gaar saa let med dette Venskapet, som De tænkte. Nu har vi procederet paa Prøve, som de gør ved Højesteret, en hel Maaned og er ikke kommet saa vidt en Gang som til Over-

skiften. Naturligvis kaster De paa utaalmodig Kvindevis hele dette vigtige Spørgsmaal over Ende forat komme til Sagen uden Overskrift. Ogsaa Sagen havde De nok faaet kastet over Ende, som De nogle Gange har gjort Tilløb til, hvis ikke jeg som et sindigt og fornuftigt Æsel havde gaaet og holdt vor Venskabs Kærre i Sporet. De skulde ikke bryde Deres Hoved saa meget med, om en Anden bryder sig lidt eller meget om Dem, men passe Deres egen Part i denne Sag og give glat ud af Deres Æbler, om De end ikke hver Gang faar en Pære i stedet. Ogsaa det har jeg lært af min gamle Ven Gøthe, som meget rigtigt siger, at hver skal passe Sit, nemlig saaledes: "Wenn ich Dich liebe, was geht's Dir an".

At De ogsaa lærer op paa mig og efterhaanden faar mig til at skrive passeligt, det siger jeg Tak for. Fruentimmer siger jeg altsaa ikke mere, siden De ikke vil være det, hvilket ovenikøbet er aldeles korrekt, da der i Venskab hverken bør være Mandfolk eller Fruentimmer, men ligesom i Guds Himmel kun Engle, som der ingen Forskel er paa. Ogsaa Slangen gaar ud, skønt De egentlig ikke behøvede at undre Dem ved, hvad de hellige Apostle udtrykkelig fik Befaling til at være. Gud véd, hvad det til sidst er, De vilde være, hvis De fik Lov at raade Dem selv.

Hvad De fortæller om Dem selv hjemme er hævet over al Ros. Nu er der blot denne forskrækkelige Bedrøvelse at komme over. Siden De *kan* le, kunde De saa ikke prøve at trække blot ganske lidt paa Smilebaandet af denne Elskov, som ikke er noget Ægteskab, men som nok er det bare Vrøvl. Vi Mennesker gør os Bekymringer over mange Ting, som vi bagefter, naar det er forbi, skønner, at vi kunde have sparet os og derved gjort Livet lettere baade for os selv og Andre. Jeg har altid en stor Medynk og et lille Smil for ethvert stakkels Asen af et Mandfolk, der er i Klemme.

Men det kommer nok. Mere betænkelig er jeg ved disse Hjærte-Anfald, De maa trækkes med. Det gaar dog vist ikke an, at De holder Dem til Deres Kvaksalver ogsaa om det. Tror De ikke, at De bør spørge en rigtig Dr. med., som maaske kunde give Dem noget Kinin eller Jærn til rent fysisk at gøre Dem haard indvendig. Der er to praktiske Ting, jeg maa skrive om. Først det Besøg, De lover mig muligvis her i Morgen. De maa ikke komme, uden at jeg har sagt Dem Dagen. Er De vel vred for det? Vær nu god og bliv ikke straks fornærmet! Hvis De var kommet i Dag ved Totiden, havde De f.Eks. truffet Frk. Palline Bagger, som var her om nogle Artikler. Det kunde have været nok saa hyggeligt, men En af Gangen er dog bedre. I Morgen træffer De et Statsraad om kommunale Forholds-

talsvalg, som ikke er Noget for Dem at blande Dem i, da De end ikke har Valgret. Nej, jeg kan ikke fordrage, at De skulde gaa Vejen og tage i Døren og liste ned over Trapperne ydmyg og sagtmodig af Hjærte. Jeg ser Dem først paa Torsdag, naar jeg har Dem tilbords – det Udraabstegn var naturligvis et Glædesskrig, hvad skulde det ellers være? Og saa aftaler vi en Dag.

Hvis De var kommet i Mandags, skulde De ikke have faaet Lov til at sige, at jeg ”altsaa helst vil være fri” – for at samle flere gløende Kul paa mit Hoved ved endda at give Afkald paa de sure Miner. Saadan Grobian er jeg da ikke. Naturligvis vil jeg have det Billed, De venligt har lovet mig. Har De flere i et Album, vil jeg se dem paa Torsdag forat gøre Deres Bekendtskab i den Tid, jeg ikke har kendt Dem. Men om Bøgerne vilde jeg sige, at De ikke maa købe dem til mig, som er meget rigere end De, men at jeg vil være glad, hvis jeg faar Lov at købe dem og De saa vil skrive Deres Navn i dem – ”Deres – f.Eks. ”hengivne” – Amalie Skram”. De skal se, De finder ikke paa noget Bedre.

Saa var der Underskriften. De gør os da ogsaa Prøvelserne haarde nok i denne Prøvetid. Skal vi nu lide ogsaa for Underskriften? Men naar det ikke maa være ”hengivne”, skal det Pinedød være

Deres
med Højagtelse
V. Hørup.

Kan De saa forstaa, hvad det er?

K.B. Utilg. 231. Trykt i Politikens Magasin 23/2 1952.

Wenn ich Dich liebe . . . : Citat fra Wilh. Meisters Lehrjahre IV bog kap. 9, Philines replik til Wilhelm, da han er bange for at blive bragt i taknemmeligheds-gæld til hende: ” . . . und wenn ich dich lieb habe, was geht’s dich an?”

Nr. 184. Amalie Skram til *Hørup*, 31/1 1897.

31/1/97.

Jo, jeg vil alligevel skrive kjære, hvis jeg får lov til at kaste hr.et bort.

Altså, kjære Hørup, jeg var som sædvanlig gladere da jeg gik idag, end da jeg kom. [. . .]

Nu har jeg læst Pontoppidans piece, og den har *ikke* sat mit sind

i den ønskede sindsbevægelse. Desværre havde jeg nær sagt. Hovedindtrykket er at man får en underlig sår medlidenhed med ham. Læs den, skal De se? Mig kalder han et brilliant eksempel på hvorledes sindssyge ser med farvede og buede glas. Der er i min bog lutter løgn og sindssygedigtning et par steder endog flagrante løgne. At han siger det er jo rimeligt. Hvad skulde han ellers sige? Jeg tror ikke at den piece forbedrer hans stilling. Han ynker og klager sig altfor meget. Hvis De vil, skal jeg ta den med på tirsdag, så kan De låne den. Det er De vel ikke for "rig" til. Forresten har De ret. De har meget bedre råd til at købe bøger end jeg. Men for det første er både Sj. Gabriel og To Venner kommet på eget forlag, så de koster mig intet, og et eksplr. af "G.S. Myre" har jeg liggende, og for det andet hænder det jo i verden at en rigere tar imod en ydmyg gave fra en mindre rig – ja også fra en fattig som jeg. Derfor holder jeg på, at jeg *vil* gi Dem de bøger, men kommer ikke med dem før De gir lov. –

[Videre om hendes forhold til Erik Skram]

Godnat min ven.

Deres Amalie Skram

K.B. Utilg. 231.

Pontoppidans piece: "Sjette Afdelings Jammersminde", sindssygelægen Knud Pontoppidans svar bl.a. på Amalie Skrams kritik af kommunehospitalets 6. afdeling og af ham selv i bogen "Professor Hieronimus".

Nr. 185. Amalie Skram til *Hørup*, 8/2 1897.

Ø. Klasensgade 11. 8/2/97.

Kjære Hørup. Hermed sender jeg bøgerne. Læs dem alle igjennem, er De snil. Selv om De kender dem fra før, må De gjøre det.

Jeg kommer ikke imorgen. Tak for De vilde ha mig. Men jeg mærked og følte det så tydeligt sidste gang, hvor kjed og led, De var af mig. Naturligvis. Hvad skulde De ellers være?

"Hvad skulde jeg skrive til Dem?" sa De, da jeg bad om brev. Og De har ret. Det gode og nyttige, De *kan* sige mig, *har* De sagt.

De skrev i Deres første svar til mig at der var ingen, De hellere vilde være nyttig end mig. Hvergang jeg tænker på de ord, blir jeg glad. *Så* glad at jeg ved ikke hvad jeg *ikke* vilde gjøre Dem af godt til gjengæld. Og det var ikke bare ord. De *har* gjort mig godt, og vært

mig nyttig. Dette velsignede, at De *aldrig* snakked mig efter munden, men tog mig i skole, rigtig skjændte på mig, det er *det*, jeg har havt godt af.

Men det går mig ikke godt herhjemme. Langtifra så godt som det burde. Herregud at det skal være så svært! Når nu ens vilje er redelig og ens forstand holder med viljen, hvad i satans højhellige navn er det da som står en imod? Og nu, da jeg ovenikjøbet ikke mere holder af den mand! For det *gør* jeg ikke. Der er kommet så meget for dagen lidt efter lidt – nu da mine øjne er opladte, som viser at han *ikke* er den helgen, han så altfor længe har vært i mine tanker. Hermed vil jeg ikke sige noget ondt om ham. Han er et bra og hæderligt menneske, og jeg tænker, der skulde ledes længe før nogen fandt nogen, der var bedre end han. Men alligevel.

Kjære Hørup, jeg håber at jeg ikke har trættet Dem mere end at De kan bli ved at tænke med godhed og velvilje på mig. Husk på hvor oprevet og nødlidende jeg var. Og husk *bestandig* på at De i mig har en *ven*. Kanske bryr De Dem ikke om at ha en sådan ven. Men man kan aldrig vide. – Jeg forsøger nu at *gjøre* som De sidst bød. Jeg sletter ud, hvad jeg kan, og *hvor* jeg kan. Jeg siger at jeg har det godt og at alt er udmærket.

Deres altid taknemmelige
Amalie Skram.

Husk på at De har lovet mig at brænde det blyantskrevne brev!

K.B. Utilg. 231. Delvis trykt i Politikens Magasin 2/3 1952.
det blyantskrevne brev: Jfr. br. 173 s. 308 med note.

Nr. 186. Amalie Skram til *Hørup*, 1/3 1897.

1/3/97

Kjære Hørup!

Ligesom djævelen forstår at påta sig mange forskellige skikkelser, således er nu mit onde slåt ud i en mavekartar, der efter *min* mening, (lægen siger nej) har holdt på at ta livet af mig, hvilket jeg ønsker den havde, for så var *det* forbi. Jeg har ligget i lange tider og skal fremdeles ligge, og jeg har havt det nokså ondt. Er fremdeles klein. Bare skrive disse ord anstrenger mig så det er forgalt. Rejsen til Norge blev altså opsat, men såsnart jeg er nogenlunde drager jeg derop for et kort besøg. Kan De ikke la Dem bevæge til at skrive lidt til mig, bare et par små sider. Så fik jeg da *det* at more mig med. ”Ven

kjendes i nød og ikke i springdans”, ved De.

Eller er det meningen at jeg aldrig mere skal høre fra Dem fordi jeg har vært misfornøjet med over og underskrifterne? Det var dog for grum en straf! Især fordi jeg jo dog har forbedret mig. Ser De ikke at jeg bråhaster ikke mere? Ja jeg går endog så vidt i min underkastelse at jeg skriver:

Deres hengivne
Amalie Skram.

K.B. Utilg. 231. Trykt i Politikens Magasin 2/3 1952.

Nr. 187. Hørup til *Amalie Skram* 1/3 1897.

Integade d. 1 Marts 1897.

Kære Fru Skram –

Gud véd, hvad Udestaaende De har med den lede Djævel, siden han falder an paa Dem i saa mange Skikkelser. Men at han har trukket sig fra Hjærtet nedover, er dog sikkert nok et Tegn paa, at han tager Retræten. Min Overtro er, at der er en vis Balance i Tingene, man maa betale paa Kroner og Øre, hvad Godt der møder, og Ingenting er gratis. Men paa den anden Side gælder der ogsaa om det Onde: Noget for Noget. Naar jeg har Djæveln i Kroppen eller et andet Sted, tænker jeg først, hvad det kan være Betaling for. Hvad har Du nu oplevet, som de gode Guder misunder Dig og skal have Dig torteret for? Og naar der ikke er Noget at tænke sig til, som man kunde skyldte Noget paa, siger jeg, ”Ho, ho, bitte Djævel, Du tager paa Forskud, det er Postopkrævning for noget Godt, der arriverer med næste Tog.” Saadan tænker jeg, at Alt, hvad Hs. halte Majestæt holder paa at gaa Dem paa Livet med, ikke er Andet end Forudbetaling og at de gode Dage allerede er pakket ind og afsendt efter Deres Adresse. Og saa bliver Dagene desto bedre, fordi De kan kvittere med en god Samvittighed, saadan som man har den, naar Varerne er betalt forud.

Det blev jeg ogsaa enig med Bjørnson om i Torsdags, da vi talte om Dem hos Hegels, nemlig at De har Noget til Gode, ikke for dette Sidste, som De har taget mig til Ven paa, for det vidste han ikke Noget om, saa vidt jeg kunde skønne – trøst Dem, det er da ikke blevet evropæisk! – men fordi De har døjet tilstrækkeligt og fordi De er saa brillant et Menneske og saa stort et Talent. Han fortalte om Hieronymus i Tyskland og hvad Godt Tyskerne sagde om

Dem. Naturligvis berettede jeg, at De var i Norge, saa vigtigt som den, der vidste Besked. Hvor kunde jeg tænke, at De laa i Classensgade og vred Dem med Djævlens i Maven og vilde have Ende paa det Hele. For umulig en Snak! Hvem skulde saa gøre den 4de Hellemyre og Alt, hvad mere De er i Gæld for til de mærkelige Ævner, De ejer, og som burde være nok til at bære sin Mand? Og det for den sølle Kærestesorg! – det véd jeg driller Dem, Kærestesorg! – men hvad har I Digtere de Sorger til uden til at digte paa dem, og gør det saa noget Stort, om de er lidt mere lykkelige eller ulykkelige?

Kan De tænke, hvor jeg gider ærgre Dem med denne Snak? Men det morer mig nu.

Ser De, dersom De nu laa for Dem selv eller paa et offentligt Sted, hvor jeg kunde besøge Dem uden at skandalisere Dem, saa kom jeg og satte mig ved Deres Seng og snakkede smaat med Dem. Og om De ogsaa kun hørte det Halve – fordi, som De siger, jeg ikke har Stemme til at sige en hel Sætning, saa Nogen kan høre det – saa kunde jeg til Gengæld høre Alt, hvad De siger, og da det er mig, der er Krukken, som der skal fyldes paa, var det jo godt saa; af en Krukke skal man ikke forlange mere, end at Ørene er gode. Men nu maa jeg pænt lade det fare og henholde mig til den rigtige Doktor, De har, og som ikke synes at være saa helt tosset, siden han dog har saa megen Forstand, at han ikke lader Dem dø af Mavekatarh, inden Posten kommer med, hvad De har til Gode.

Har De læst "Tilskueren" for Marts? En Fru Marehalm eller saa skriver Følgende: Amalie Skram blev først sig selv, blev Natur, blev Kunstnerinde, da hun, som lykkelig gift, blev "den underlegne". "Den underlegne" staar i Gaaseøjne. Det er da en Skrøne til at faa Mavepine af, hvis man ikke har det i Forvejen. Hvorfor skulde De være underlegen? Og hvor falder det Menneske paa, at en Kvinde bliver underlegen, fordi hun bliver lykkelig gift?

Men from er De blevet af den Katarh eller hvad det er af og Kors saa blid og god! At De gaar saa vidt i Underkastelse! som til at blive "hengiven" har rørt mig, jeg véd ikke hvor meget. Men saa god en Ting er altsaa en god Filosofi. Jeg, der begyndte som Filosof, behøver hverken at stige eller dale, men kan blive, som jeg var og som jeg altid vil være

Deres hengivne
V. Hørup.

God Bedring skulde jeg sige og klappe Dem venligt til, om jeg turde. Men hvor maa De dog være rent ud væmmelig forkælet af Mandfolk,

siden De har mig i den Rangklasse, hvor man ikke bryr sig om Dem. Ovenover er først de, der bryr sig om, saa de, der kan lide, end de, der elsker Dem. Naar De nu kommer op og er kvik igen og har gaaet alle dem over, der er nærmere, skal det undre mig, om De faar Tid til at se op til en Menig af Deres 4de Klasse.

De kan ikke tro, hvor stolt en Bog det er, den S.G. Myhre af Amalie Skram. Jeg har siddet og repeteret den her om Aftenen og beundrer den endnu mere end første Gang.

K.B. Utilg. 231. Delvis trykt i Politikens Magasin 2/3 1952.

Hieronymus: Amalie Skrams bog "Professor Hieronimus".

"Tilskueren": Hentyder til en artikel af Kirstine Frederiksen i martsheftet 1897: "Kvindesagen og dens kvindelige Kritikere" med omtale af Laura Marholm Hansson: "Kvindernes Bog". (s. 268).

Nr. 188. Amalie Skram til *Hørup*, 17/3 1897.

Ø. Klasensgade 11. 17/3/97.

Kjære Hørup! Jeg håber at De ofte har tænkt med bekymring på mig i al den tid, som er hengåt siden jeg fik Deres – jeg vilde så gjerne sige – dyrebare brev, men jeg tør ikke, for jeg ser Deres ansigt for mig når De læser "dyrebare". Men hvis jeg ikke tør kalde Deres brev "dyrebart", så vil jeg sige: *De dejlige menneske!* til Dem. Jeg ved nok at Dere indvånere af dette "arme granatløse land", hvor konseillepræsidenten sidder i en rævesaks (som jeg har nydt den artikel!) synes om os nordmænd at vi er altfor direkte, men herregud, det går jo ikke at ville trække hammen af sig og iklæde sig en ny. Derfor må De ta mig som jeg er, og end ikke bli forskrækket, hvis jeg ligefrem siger: Jeg elsker Dem, De dejlige menneske!

Det gjør jeg nemlig, men det er sans consequence (gud ved, om det ord er rigtig stavet?) Om de mennesker, jeg rigtig, rigtig godt kan like, fordi de har gjort mig noget rigtig godt siger jeg gjerne: jeg elsker ham eller hende.

Idag er det 17 dager siden jeg fik Deres brev. De skulde bare vide for en glæde, De gjorde mig! Utallige ganger har jeg læst det, og altid har jeg måttet le mere end jeg i min sygdomstilstand havde godt af.

Ja, jeg trode også sikkert at djævelen var begynt at "ta retræten", siden han fra hjærtet gik ned i maven. Men det er en langsom fyr. Jeg har ligget tilsengs hver eneste dag, kun vært oppe lidt om formiddagen for at vaske og stille mig, og så måttet krybe tilsengs igjen.

Maven er god igjen for længe siden, men jeg er lige syg for det. Hverken lægen eller jeg selv véd hvad der fejler mig, men syg er og blir jeg.

Jeg har dog det forud for lægen, at jeg véd, hvad der voldte min sygdom: den rent vanvittige sorg jeg følte over det, De véd. Jeg havde vært så tryg nu. Jeg trode, at alt sligt skulde være forbi, at vi to gamle, min mand og jeg skulde passe os selv og hinanden herefterdags. Men ingenting går, som man tænker og vil her i verden.

Ved De hvad jeg har lét så uhyre meget af i Deres brev? det er hvor De fortæller at De og Bjørnson var enig om at jeg havde havt nok af ondt i verden, og havde noget godt tilgode – ”ikke for dette sidste, som De har taget mig til ven på, tilføjer De, for det vidste han ingenting om o.s.v.”. Ja, hvem kan være så vittig som De! Og hvem kan skrive en artikel som den idag!

Ja, kjære, kjære, snille, gode, elskelige Hørup, hvis jeg bare blev frisk igjen, så *vilde* jeg nu ha det godt. Sorgen er forbi. Jeg ligger i sengen om dagene og er så glad indvendig. Noget af det, De har sagt som har hjulpet bedst på mig, er ordet ”kjærestesorg”. De sa det ord første gang oppe på ”Politiken”, og jeg måtte mod min vilje le – jeg følte mig nemlig samtidig så skamfuld. Og nu i Deres brev siger de ordet 2 ganger, de liksom sætter fingrene op for næsen, og siger: æh bæh – kjærestesorg! Ja, le måtte jeg jo, men jeg var dog så sint at jeg uvilkårlig knyttet mine hænder.

Og nu *vil* jeg ikke ha ”kjærestesorg” mere, og har det heller ikke. Og herregud, når min mand ikke holder af mig, skal han så være forpligtet til ikke at føle venskab og kjærlighed for en anden, uden at der derfor skal ligge et helvede for ham? Kan De høre hvor Deres ord går igjen? Men det er nu ikke bare eftersnakkeri, Deres lærdomme *er* gåt mig over i blodet. Gudskelov at jeg tyede til Dem i min nød! Ingen vilde kunne tænke sig muligheden af at De, netop De, kunde have hjulpet åndeligt en som jeg. Men der ser man hvad vi mennesker ved om hinanden.

– Nej men Deres sidste brev – hvor er det dog i alle henseender elskeligt!

De ved ikke, hvor jeg har snakket med vor læge om at komme ind på et hospital. For så vilde *De* jo ha besøgt mig, og ha siddet og ”snakket småt” med Deres dæmpede, søde stemme, som ganske vist er så dæmpet, at jeg altfor ofte må spørge om igjen, hvilket jeg hader, fordi jeg selv irriteres over danskernes uafsladelig gjentagne hva’be’ ha’r? Og hvis De så havde klappet mig på håret eller skulderen, så vilde jeg tat Deres myge varme hånd med begge mine, og kysset den

hånd en eneste gang.

Ja, hende denne Laura Marsvin eller hvad hun kalder sig, som skriver så dumt om mig! Jeg har forresten ikke læst denne bog om kvindetyper, men hun sendte mig for flere år tilbage en avisartikel – tysk, som hun trode, jeg skulde bli glad for. Bare fordi jeg altså var nævnet. Jeg svarte aldrig, for *det* var noget hark, hun havde skrevet.

Jeg læser atter igjennem Deres brev, og atter knæler jeg åndeligt for Dem og siger at ingen i verden skriver breve som De!

Ja. Jeg har vært ”rent ud væmmelig forkjælet”, som De siger. Først *De* har lært mig hvad en mands venskab *kan* være. Derfor står De i øverste rangklasse.

Det er meningen at jeg rejser til Norge, såsnart jeg kan. Men jeg *må* se Dem forinden. Endnu ligger jeg jo til sengs. Men såsnart det er muligt står jeg op.

K.B. Utilg. 231. Delvis trykt i Politikens Magasin 2/3 1952.

den artikel: ”Højres Barselstue” i Politiken 17/3.

Nr. 189. Amalie Skram til *Hørup*, 13/5 1897.

Storebededagsaften.

Nu, da jeg har set Dem igjen er jeg blet rent som syg. *Kan* De da ikke ta mig op i Deres liv, jeg, der er så fattig. Jeg traf i Norge nu den ene efter den anden, som – ja, hvad ved jeg!

Det er bra nok dette, hvad De har sagt mig, og også lært mig at udføre, men De ved ikke, hvor ondt det er.

De snakker aldrig som en ven til mig, bare som en venlig læremester.

”Ja, hvad er det så, hun vil?” siger De kanskje til Dem selv. Jeg *vil* at De skal ryste Dem selv ud af Dem selv, og gi mig lidt af dette Deres selv.

Jeg har vært så ubegrænset åben ligeoverfor Dem. Jeg syntes at til *Dem* kunde jeg sige *alt*, og så var alt dog ikke nok. Tro nu ikke at jeg er dum nok til at indbilde mig at det, som en *ung* kvinde kunde byde Dem, kunde jeg erstatte. Nej nej! Jeg ser nøgternt på tingene. Men dette at ha en ven, som jeg kunde gå til, og som gav mig *det* igjen i hvilket jeg kunde hvile ud, og få ”bod for bittert savn”, som det heder i salmen – å ja, mange ganger, når jeg har snakket med Dem har jeg havt en ubændig trang til at kaste mig ind til Dem, til at græde ud, og få den trøst som gode og kjærlige ord kan gi. *Det* og *intet* mere

har jeg ønsket mig. Men De er så tilknapet, så fornem og fjern. Og dog så god, så fin og stille.

Jeg *ved*, at jeg aldrig i mit liv vil angre på, at jeg har skrevet således til Dem. Ingen er herre over de veje ens hjærte tar, og hvorfor skulde ikke også *jeg* ha ret til at vise mit indre frem for det menneske, jeg fremfor alle, næst Småen, holder af?

Jeg forudsér at De slet ikke svarer mig på dette brev. De bare smiler, og siger: stakkels arme fæ.

Men *det* skal ikke forstyrre vort gode venskab. Jeg går op i Nørregade og gjør visit på mandag, og jeg glæder mig til indbydelsen til Deres godsejersted.

De kan gjøre med mig hvad De vil — jeg vil dog altid være glad ved at se Dem, ved at være sammen med Dem og snakke med Dem og se at De smiler til mig. Jeg tror nu, at *ingen* uden jeg, ved hvad De er for et fint og velsignet og stilfærdigtfilosofisk menneske. Så liden brask og larm, De har gjort i Deres liv, og dog har De vært den *De er*.

Nu må De ikke bli kjed af mig. Husk bestandig på, at jeg *er* og *blir* den samme hvad enten De siger buh eller bæh.

Amalie Skram.

K.B. Utilg. 231.

godsejersted: Hørup havde i april 1896 købt landstedet "Lystofte" i Brede.

Nr. 190. Amalie Skram til *Hørup*, 14/5 1897.

Fredag frmdg.

Kjære Hørup! Jeg skrev noget til Dem igåraftes eller rettere inat mens jeg sad her hjemme alene og var elegisk. Det var noget sludder, som De ikke skal bry Dem om — sådan en nattestemning. Jeg har intet hos Dem at klage på, intet at ønske anderledes, tværtom har De i alle måder vært bare så udmærket mod mig. Det *er* sandt at jeg holder uhyre meget af Dem, og vil gjøre det bestandig, men det er *ikke* sandt at jeg tænker så sentimentalt på Dem som inat. Det var bare fordi jeg sad alene og fordi det var nat.

Jeg skrev at jeg forudså, De ikke vilde svare, Nej, hvad skal en herre som De, vel kunne svare på sligt vås. Men nu *bér* jeg Dem om *dog* at svare ved at sende mig det dumme brev tilbage. Bare sende det tilbage i en konvolut. *Gjør* det, er De snil!

Jeg skrev inat at jeg vidste, jeg aldrig vilde komme til at angre på hvad jeg da sa til Dem. Det gjør jeg heller ikke. Det, som sker, det

sker. Men jeg vil dog så gerne ha brevet tilbage.

Deres Amalie Skram.

K.B. Utilg. 231.

Nr. 191. Amalie Skram til *Hørup*, 18/5 1897.

Ø. Klasensgade 11. 18/5/97.

Hvorfor svarer De mig ikke på den måde, jeg har bedt Dem?

Selv om De er led og kjed og træt af mit vås, så er De jo dog en høflig mand.

Kan De ikke forstå hvor skamfuld jeg må føle mig ved ikke engang at opnå at få et svar. Send mig det brev tilbage, eller send mig alle brevene, og jeg lover og sværger at jeg aldrig mere skal plage Dem

Amalie Skram.

K.B. Utilg. 231.

Nr. 192. *Hørup* til *Amalie Skram*, 19/5 1897.

Den 19 Mai 1897.

Kære Fru Skram! Hvad vil De, at jeg skal svare paa to Breve, som gensidig ophæver hinanden, tilmed naar jeg først faar det sidste, der annullerer det første, og bagefter det første, efterat det ikke gælder længer?

En høflig Mand sender ikke en Dame hendes Brev tilbage i en Konvolut. De vil maaske sige, at det er Skik i Norge, men her i Danmark vilde det være ganske raat. Jeg tror slet ikke paa, at De er skamfuld, ikke det bitterste, hvorfor skulde De være skamfuld over at skrive til en Mand, til hvem De tør sige Alt? Endnu mindre tror jeg, at De er vred og fornærmet, skønt det er gaaet galt baade med Overskriften og Underskriften, jeg véd, at De er og bliver den samme, enten jeg siger Buh eller Bæh.

Efter saaledes at have stegt Dem paa Deres egen Pande, kunde jeg nok lide at snakke fornuftigt med en meget klog Kone, men her nede er et evindeligt Rend om Politik i denne Tid og ikke Ørenlyd. Familien rejser paa Landet en Gang i næste Uge; hvis De vil gøre den Visit, De lod glide over i Mandags, træffer De mig endnu paa Nørregade, jeg tør ikke sige før Fredag den 28de Kl. 2. Det beror da paa Dem, om

De har Lyst til at foranstalte den Baalfærd paa gamle og ny Breve, som De altid er Herre over, eller om De mener, at det kunde vente lidt endnu.

En Herre som jeg, jævnsindet og altid ens, behøver næppe at underskrive mig

Deres uforanderlige
V. Hørup.

K.B. Utilg. 231.

Rend om Politik: I forbindelse med ministerkrisen forud for ministeriet Reedtz-Thotts demission 23/5.

Nr. 193. Amalie Skram til *Hørup*, 20/5 1897.

20/5/97.

Endelig fik da mine øjne igjen læse et brev fra Deres Hånd! Gud, hvor det var godt. Det havde den samme mærkelig beroligende virkning på mig, som alle Deres skrivelser har havt. Jeg véd ikke klart hvori det stikker. Kanske deri, at De aldrig er forskrækket eller bragt ud af ligevægt. Denne gang trode jeg, De var bleven sint på mig, havde ønsket mig døden og phanden og sagt til Dem selv, da De heller ikke på en hellig søndag i Nørregade (nej bededag) fik være i fred: hvad ondt har jeg gjort at det fruentimmer er udsét til at skulle plage mig! [. . .]

Deres ikke uforanderlige men meget hengivne
Amalie Skram.

K.B. Utilg. 231.

” . . . der er en latterlig og afskyelig Nemesis i at være saa langt over de 20,000 [Abonnenter]. Dette, der skulde være den store Sejr, ender med at blive et utaaleligt Fangenskab. De binder, de 20,000, ved Frygten for at sætte dem over Styr. Tilsidst bliver ”Politiken” som en Trommeslager, fanget i sin egen Armé, der ikke tør røre Stikkerne for ikke at kyse Hæren fra hinanden.”

Hørup til Bjørnson 28/4 1900.

X

1898-1902

Oppositionens, dvs. venstres og socialdemokratiets, fremgang i byerne fortsatte ned gennem 90erne, og efterhånden blev regeringens mulighed for at genoptage provisoriepolitikken illusorisk, selv om forfatningsspørgsmålet forblev uløst. Stærkt medvirkende til de sidste højreministeriers svaghed var også højres indre splittelse. Valget 1895 havde frataget forligspartierne folketingsflertallet, og i maj 1897 måtte "sammensmælter"-ministeriet Reedtz-Thott træde tilbage, fordi det estrupske landstingshøjre gjorde det dets stilling uholdbar. Herved var centrumspolitikken i forligets tegn ude. De efterfølgende to højreministerier fulgte en mere decideret højrekurs, men de svækkedes ved tilstedeværelsen af den gruppe af landstingsgodsejere omkring Mogens Frijs, som i november 1900 endeligt brød med partiet, og som siden dannede det frikonservative parti.

Som leder af den særlige københavnske venstreliberalisme støttede Hørup venstrereformpartiet og J.C. Christensen. Og han gjorde derved sit væsentlige bidrag til at holde partiet samlet om det fælles mål: et politisk systemskifte. I folketinget lededes den hørupske gruppe af Christopher Hage.

Nr. 194. Emma Hørup til *Hørup*, 13/4 1898.

Palazzo Cenci. 13-4

Kære Far, naa Valget gik da udmærket, og Politiken sejrede, og Redaktøren blev hyldet af det danske Folk, som han havde fortjent. Mon Abonnenterne nu vil strømme til i Tusindvis! Jeg haaber da, at Krabbe beholder sin Plads. Du store Gud, hvor G.B. er en Idiot, naar det gælder Politik, nej, maa jeg saa bede om vor fælles Ven Alfred [Christensen], naar jeg blot er fri for at høre paa ham, saa er han saamænd en god Mand. Men, hvad nu??

[.Rejsebeskrivelse fra Italien].

Farvel, kærlige Hilsener til alle
fra din Emma Hørup.

Pressemuseet.

Ved valget 5/4 98 opnåede venstrereformpartiet absolut flertal i folketinget. Socialdemokratiet og venstre gik kraftigt frem i byerne. (Se herom brev fra P. Munch til J.P. Jacobsen i "En ungdomsbrevveksling" II: 21ff).

Krabbe: Christopher Krabbe var 1884 trådt ud af folketinget, men 1895 havde han på ny stillet sig og var blevet valgt i sin gamle kreds i Kalundborg. Han blev genvalgt 1898 (venstrereformpartiet).

G.B.: Georg Brandes var ikke i landet på det tidspunkt. Jeg véd ikke, hvad E.H. sigter til.

Alfred: Alfred Christensen, tidligere formand for Studentersamfundet, var blevet valgt i Københavns 3. kreds 1895. Ved valget 5/4 var han sengeliggende og måtte lade sine stillere blandt hvilke Hørup tale for sig.

Nr. 195. Amalie Skram til *Hørup*, 19/4 1898.

Ø Klasensgade 11. 19/4/98.

Kjære Hørup! Vil De sætte dette ind i Politiken. Det kribler i mig efter at få det sagt. Hvis der er noget småt, De vil rette, så værsgod; men *De* skal gøre det, og ingen anden. Tag det nu!

Hvor længe, længe siden er det at jeg så Dem, og hørte Dem, eller rettere skrev til Dem. Det er liksom De var død, og at der tilbage i mit minde var blet noget fint og godt og fornemt. Ja, De var sød og tålmodig og fin dengang, Hørup! Jeg takker Dem for det. Ikke at min tilstand nu er anderledes end dengang. Nej. Men jeg har gudskelov evne i mig til at bli rolig til at resignere, til at undergå forvandlinger.

Men jeg har stadig vært syg, og har endnu ikke genvundet mit helbred.

De skrev engang til mig at *jeg* var herre over når de brever, jeg har sendt Dem, skulde brændes. Nu *bér* jeg Dem om at brænde dem, og jeg *ved*, at jeg ikke *bér* forgyæves. Længe, længe har jeg villet skrive til Dem, fordi mit *sind* liksom har længtes efter Dem. Men dels har jeg vært syg, (som jeg forresten ikke burde være) dels har jeg ikke havt tiltag. Først nu blev det altså.

Kjære, kjære Hørup, tak for alt. Brænd mine breve, og tænk med godhed på Deres altid hengivne

Amalie Skram.

R.A. 5677.

Vil De sætte dette ind: Må være "Filantropi og Kvindesag", der stod i Politiken 22/4.

Nr. 196 Amalie Skram til *Hørup*, 16/5 1898.

Ø Klasensgade 11. 16/5/98.

Kjære Hørup! Jeg sidder her halvdød af latter over artiklen i "Politiken": I den nye boglade. De har engang sagt til mig at "Hr. Hansen" er Peter Nansen. Men alle, alle siger, det er Evald. Hvad enten det er den ene eller den anden, så er disse hr. Hansenske artikler altid morsomme, undertiden uudholdelig, genial fornøjelige som idag. Gud fader bevares hvor jeg har let og moret mig.

Hvordan går det med mine artikler? Kommer de slet ikke ind? Hvis så er, lad mig da få dem tilbage, er De snil. For De har vel ikke kastet dem væk!

Er De sint på mig for noget, siden De slet ikke svarer et muk på alle mine brevskeer? Nu *må* jeg få et par ord ifra Dem.

Deres Amalie Skram.

R.A. 5677.

Nr. 197. Hørup til *Amalie Skram*, 18/5 1898.

Integade d. 18 Mai 98.

Kære Fru Skram! Du store Gud, hvor er De mild og god! Saa mange Breve med en Udskrift, som jeg kender langtfra, saa mange Spørgsmaal uden Svar -- og alligevel ikke et ondt Ord; bliver De da aldrig fornærmet mere, galsindet, rasende? Hvorfor skælder De ikke ud? De maa vist være glad over et eller andet. Overfor saa megen Fromhed kunde jeg spare Undskyldningerne, men for min egen Skyld skal De have et Par Stykker. Først har min gamle Moder holdt paa at dø (men opgivet det igen) hvilket har medført et evindeligt Rend mellem Kjøbenhavn og Frederiksberg og af og til Nattevaagen, og dernæst er jeg kun nogle Timer om Dagen her i Byen og har da Hænderne fulde. Resten af mit Liv enten rejser jeg mellem Kjøbenhavn og Lyngby eller ligger og roder i Jorden i Lystofte. Navnlig i Begyndelsen er jeg som besat af den sorte Muld og saa gal efter at rode i den som en Muldvarp. Skvaderkaal og Kvikrødder er dog Fjender, som man kan tage og føle paa og have nogen Respekt for og de honette Urter har man Fornøjelse af at gøre noget for, de skønner paa det og trives af det. Husker De, at De lovede i Fjor at komme derud og tage Smaaen med og en Tandbørste i Lommen og blive Natten over og at De skammelig snød mig og forsvandt et helt Aar sporløst og lod mig gaa forgæves og spørge alle Mennesker, hvor De var blevet af, og kigge efter den sidste Hellemyre, udenat den kom hverken til Juul eller til Paaske? Hvad har De dog gjort ved den fjerde Hellemyre, siden han slet ikke kommer? De med Deres evindelige Mira! Mon De gaar og bilder Dem ind, at saadan noget Fintføleri kan bære Vand mod et eneste af Deres egne Menneskebørn, som De skaber af Jord i Deres Billede? Men naar Solen nu begynder at skinne -- hvis den overhovedet agter at begynde i Aar -- saa gør De idetmindste den Uret fra i Fjor god igen og kommer ud til Lystofte, hvor man bekvemt kan gaa og snakke ud al den Ufornuft, man har i Hovedet, mens man driver om og hører Græsset gro.

Nu skal jeg svare paa alle Spørgsmaalene. Brevene har jeg ikke brændt, for Aftalen var, at det skulde være et Fællesbaal, og hvorfor

skal De have mig liggende skriftligt i en Skuffe, naar jeg ikke maa have Dem i en Skuffe? Men naar De en Dag kommer med Deres Ved, stikker vi Ild paa det altsammen. Faar De ikke længer Penge af "Politiken"? Det maa være en eller anden uforklarlig Fejltagelse, "Politiken" skal betale hver Linje, selv om det kun er én. Hvis De har noteret Numrene, hvori De har skrevet uden at faa Penge, saa send mig dem eller blot Overskrifterne paa Deres Artikler og jeg skal faa det berigtiget. Deres "kloge Kone" venter kun paa Plads, derimod er "Bramsen" af flere Grunde os ukær, dels er han for gammel, dels er han allerede i rette Tid behørigt anmeldt, dels har han været "Politiken" tilbudt paa samme Maade som "Tilskueren", hvorfor det ligger os mindre nær at give "Tilskueren" en Overhaling, dels – ja Resten kan De høre, naar De kommer til Lystofte. Vil De saa have ham tilbage til Anbringelse andet Steds? Jeg synes ikke, at De skulde. Naturligvis er Hr. Hansen ikke Nansen, har jeg sagt det? Det er Evald og pudsigt er han, tidt ustyrlig morsom.

Var der saa mere? Tro mig, jeg var svært glad ved at se Deres Haandskrift igen og endnu mere ved at se indeni, at De vist maa være glad over et eller andet, i hvert Fald mindre sort og kummerfuld, end De plejede at være til Sorg for

Deres Ven
V. Hørup.

R.A. 5677.

den fjerde Hellemyre: "Afkom" blev anmeldt af Edv. Brandes i Politiken 13/11 98.

Deres evindelige Mira: A.Skram havde i Tilskuerens martshefte anmeldt Judith Keller: "Mira. Et Livsløb". Siden skrev hun om den i Politiken 22/4: "Filantropi og Kvindesag". I et utrykt brev til Hørup 19/5 98 skrev hun: "– ja, det om "Mira" i Politiken var nokså frækt. Men derom skal jeg [...] fortælle Dem, når vi ses."

Deres "kloge Kone": Iflg. Politikens honorarprotokol fik A.S. intet trykt i bladet resten af 1898.

Bramsen: Alfred Bramsen havde i 1897 udgivet en pjece: "Kunst og Dilettantisme. Strejftog paa Nutidskunstens Omraade". Tilskuerens redaktør M.L. Galschiøt havde antaget den, men opsatte trykningen, så Bramsen tilsidst tabte tålmodigheden og selv udgav den med et kritisk forord om Galschiøt. A. Skram har i brevet 19/5 kommenteret Hørups brev: "Når De ikke synes, jeg skal få det skidt om Bramsens piece trykt, så vil jeg det heller ikke. [...] Jeg vidste ikke at [den] var gammel. Forresten er jeg så inderlig enig med ham i hvad han skriver. Det var denne enighed, som tvang mig til at skrive. [...] Hvorfor skulde "tilskr." ikke gjerne kunne få en overhaling? Han, [Galschiøt] som er bidt af

en gal retter bl.andet! De skulde vide hvordan han ”forbedrer”, og ”forbedrer” paa manuskripter, man sender ind. Og det blir man snart for gammel til.”

Nr. 198. Amalie Skram til *Hørup*, 12/8 1898.

Kjhbvn. Ø. Klasensgade 11. 12/8/98.

Kjære Hørup. De kan tro, jeg blev stolt og ræd, da jeg idag i Politiken læste om de forhåbninger, der stilledes til min bog. Men dog allermost glad. Ja, for jeg tror, det blir en god bog. Kan De huske, De engang skrev til mig om ”S.G. Myre”: ”Det er en stolt bog”.

Denne, fortsættelsen af ”Hellemysr-folket” har den ganske sikkert graverende fejl, at den er for lang. Jeg har for nogle dager siden vært inde i trykkeriet, og tat manuskriptet tilbage, for at se, om jeg ikke kunde forkorte det. For hvem gider, eller har råd til at kjøbe en bog, som koster 8 kr.? Men det var mig umuligt at forkorte den. Hvert ord som stod der, *måtte* stå der.

Endnu er jeg ikke færdig med bogen, men mangler nu gudskelov ikke så svært meget. I hele sommer har jeg siddet alene herhjemme for at arbejde, og undertiden er det gåt godt for mig. Småen og Erik har i en måned vært hos Neergaard på Førslev. De kom hjem iforgårs, og jeg brugte al min kunst og flid for at få dem begge to afsted igjen imorges til Hornbæk. Småen har nemlig ved gunstbevisning fåt sin ferie forlænget til 22de august.

Jeg skrev engang til Dem, at mine vilkår i hjemmet var slig, at jeg umulig kunde arbejde eller tænke på at få bogen min færdig. Og det var så blodig sandt. Jeg har herhjemme kun et *halvt* værelse, det vil sige mit og Småens fælles soveværelse, medens Erik har to til sin rådighed, et soveværelse, og et arbejdsværelse, som ingen må betræde når han sidder og pusler med sit skriveri. Jeg har i fem år, såsandt hjælpe mig gud, *ikke* havt et sted, hvor jeg kunde arbejde. Sånt et lidet soveværelse, hvor Småen render ud og ind og hvor pigen kommer og spør om dit og dat — hvad skal det kunne bli til?

”Du kan jo skrive i dagligstuen”, har Erik sagt så tit. I dagligstuen! En allemandsstue, hvor jeg, når der kommer nogen må flygte med mine papirer og min morgenkjole. Desuden er der heller ikke plads for mit *store* skrivebord, ”spillebordet”, ”divanbordet” har han foreslået. Hvad skal man svare til sligt? ”Ja så i spisestuen da?” Hvad skal man svare til sligt?” Jeg *kan* ikke la være at snakke om dette. Fordi jeg er så lykkelig over at ha erfaret, at jeg i samme nu, som jeg fik et rum for mig selv, *kunde* arbejde. Jeg har nemlig lejet mig et

utroligt stille og ensomt rum i samme hus hvor vi bor. Og der har jeg skrevet bogen videre frem og snart færdig. Når jeg tænker tilbage på disse 3–4 sidste års mangel på lidelser, *kan* jeg ikke la være at oprøres.

Min mand har gåt og troet at jeg var kaput; ”Hvis Du ikke kan skrive i dagligstuen eller hvorsomhelst, så er det fordi Du overhodet ikke har mere at skrive om”.

Og nu skal De få se!

Ja, tænk, jeg synes i al ro og besindighed at mine vilkår har vært oprørende. Ikke fordi der ligger spor af vægt på det, jeg skriver. Menneskene kan være akkurat lige glade, eller uglade hvad enten jeg skriver eller ej. Men når jeg nu har så meget på hjerte, som jeg vil sige, og når vi nu er så fattige at vi i høj grad trænger de penge, jeg kunde fortjene?!

Og jeg, som er så flink og flittig med mine hænder. Som syr næsten alt Småens tøj og også syr til mig selv, hatter, kjoler, alt muligt, stopper, lapper, strikker, hækler – skal jeg så ikke ha et rum, hvori jeg kan arbejde?

Ja, jeg *må* snakke om det Hørup, for jeg er så rystet over dette, at jeg alligevel *kunde* skrive, når jeg bare fik ro og fred. –

Det er så sørgeligt at jeg ikke har et godt navn til min bog. For ”Severin” er *ikke* noget godt navn. Jeg spekulerer. Kunde den hede noget, som ”Afkom”, eller „resultater”, eller ”børn”? Ja, jeg ved ikke, jeg.

Jeg læste en artikel i ”Pol.” som hed ”Længsler”, og som jeg trode, *De* havde skrevet indtil jeg så der stod et lidet –g– og ingenting andet under. Da blev jeg sint, for da forstod jeg, at det var en, som efterbed Deres måde at tænke på, og dobbelt sint fordi bæstet gjorde det godt.

Hvis De *kunde* få tid til at skrive en halv side til mig! Gjør det, hvis De kan.

Deres Amalie Skram.

R.A. 5677.

de forhaabninger: I Politikens rubrik ”Efteraarets Literatur” 12/8 står: ”En af Aarets største literære Begivenheder bliver vistnok *Amalie Skrams* store ny Roman. Det er nu flere Aar siden, Fruens sidste Roman udkom.”

Jeg skrev engang til Dem: I et utrykt brev dateret 19/5 98.

”*Længsler*”: Politiken 9/8 af g. Dvs. overretssagfører Edm. Warburg, der 1894–1901 skrev politiske ledere til Politiken under dette mærke.

København 24/1 99
Amaliegade 3

Kjære Redacteur Hørup

Først min hjertelige Tak for Deres venlige Deltagelse – jeg kan jo sige baade private og offentlige – i Anledning af den mig uventede og Lægerne vist – overfor min specielt stærke Constitution – vist ikke ret forstaaede indre Revolution, hvor mit gode røde Blod brød ud Gang paa Gang; jeg var skam en Tid beredt paa, at Tønden en Dag vilde løbe tom, og at den dermed gik i Spaanehaven – men – nu er jeg helt oppe igjen, og haaber om 2 à 3 Uger at kunne gaae et Par Maaneder til Italiensk Luft som Forberedelse paa vor egen noget skarper. –

Jeg har med stor Interesse fulgt de maritime ”militaristiske” Sagers Behandling og maa virkelig complimentere baade Dh^{IT} Zahle (særlig godt anlagt) & Busks Indlæg for ikke at tale om Politikens Art. *idag*, som virkelig er fortrinlig grebet – især ud af al denne ”militaristiske” Jargon med sin ”gaaen udenom”, ”slaaen hen” m.m., thi det er ”et Special-Studium”; og der findes enkelte gode Punkter endnu at pille ud, især af H^I Ravns’ Ærte-Kjællinge-Passiar, som han – *det* maa lades ham – har et ikke alm. Talent til at putte i Rigsdags-Medlemmerne, tilsyneladende elskværdigt, men i Bunden godt ”regnet ud” ligetil at nævne sin egen ”Sønnesøn” 3 Gange som havende indtaget tidligere den unge Schw.^S Køieplads. Heldigt at man fik den Tilstaaelse pint ud af ham (den kom ret snilt ”naivt” til Slut) om ”Irettesættelsen” (der havde staaet i et andet Brev!) – Jeg *maa* jo ikke *tale* med nogen endnu, men jeg havde haft stor Lyst til at pille nogle Smaapunkter frem, der ikke ere ”Smaae”, til Forstaaelsen af H^I Ravn og hans ”Methode”.

Og saa Hr. Pontoppidan!, (en af min Ungdoms-Colleger, som ikke *me’r vil hilse mig*, ligesom de kgl. Hustroppers Off^{er}!) baade hans insalente[?] Indlæg og hans ridicule Parol-Samtale – kan der findes bedre Criterier for en preussisk Militarisme-Aand? ligetil den kostelige: ”Støden med Sablen i Gulvet”! – Dette er nemlig en nyere Militair-”Appel” (”o” Hilsenen) som *jeg* for 1ste Gang i mit Liv observerede da ”Reise Keiseren” var her med Suite, hvorimellem et Par *Underofficerer*, der netop udførte denne Appel paa Toldboden (ved Tiltale af en af Officererne) – ! Og Sec. L^{nt} Rørdam’s Brev! Guddommeligt! (Jeg antager han (med sin ”Uniform”) er omtr. i samme Alder som enkelte af de Kadet-”Dreng”, der behandles

som Skoledrenge i Deres 20de Aar! — Ja selv Hr Stiftamt^{md} Backe's Udtalelser ere jo gj.syrede af høiremilitaristiske Udtryk: om "Foresatte", "Disciplin" o. desl. i Civil-Standen! — Det er tragicomisk at sé Begrebet "Disciplin" blive saa grundig mishandlet og opfattet som "Hare Dressur" istedetfor som et moralsk Begreb af Tillid og Agtelse, der stiger til Respect! — Naa — Farvel saa længe
venligste Hilsener
fra Deres hengivne Sigurd Bojesen

R.A. 5677.

Kommandør Bojesen var ved sin selvstændige og kritiske holdning kommet i unåde ved hoffet og hos sine foresatte, så han i 1894 havde måtte gå af som søofficer. I en skarpt formuleret pjece "Om Forfremmelse og Disciplin i Marinen" tog han til genmæle, (anm. af Hørup i Pol. 6/1 95), og i 1895 stillede han sig til folketinget på Frederiksberg mod general, tidligere krigsminister J. Bahnsen, og vandt. Han sluttede sig til venstrereformpartiet, men opnåede ikke genvalg 1898. Året efter blev han alvorligt syg, og efter en rekreatjonsrejse til Italien døde han af en blodstjrtning. (Hørups nekrolog i Pol. 26/6 99).

Deres venlige Deltagelse: Politiken havde 24/1 99 en notits om hans bedring. *de maritime "militariske" Sagers Behandling:* Foranlediget af to kadetaspiranters død, havde Politiken rejst spørgsmålet om kadetskolens ånd og tone. *DH's Zahle (. . .) & Busks Indlæg:* C.Th. Zahle og Jens Busk tog under finanslovsdebatten i folketinget sagen op i januar 1899. (F.T. 1898/99 sp. 2059-90). En kadetaspirant, Gustav Schwanenflügel, var død efter et togt med kadetskibet "Absalon". På sygesengen havde han fortalt sin mor om forholdene på skibet og specielt om en kadets ondartede forfølgelse. Hans død skyldtes muligvis, at han var blevet overhældt med vand, og at han lå under et utæt skylight. *Politikens Art. idag:* Hørups artikel "Slet Indtryk". Titlen sigter til marineminister Ravns indrømmelse af, at han havde fået et slet indtryk af Schwanenflügels plageånd, en vis kadet With. Den omtalte sønnesøn havde på et tidligere togt ligget i Schwanenflügels køje og havde iøvrigt taget tonen på skibet fra den gemytlige side, kunne Ravn oplyse.

Irettesættelsen: Først ved denne lejlighed kom det offentligt frem, at kadet With havde fået en alvorlig irettesættelse. Højrepressen havde derfor kunnet fremstille Politikens kritik som ubeføjet.

Hr. Pontoppidan: Regimentschefen i Odense, oberst Ludvig Pontoppidan, havde ved parolen henstillet til sine officerer, at de også i kirken skulle gøre honnør for foresatte. Sagen blev trukket frem i pressen, og under finanslovsdebatten 17/1 (F.T. sp. 1975) nævnte J.C. Christensen den som et eksempel på en særlig militær korpsånd, som stred mod civil taktfølelse. Pontoppidan svarede i Berlingske Tidende og Nationaltidende. Han havde ikke forlangt, at officererne skulle "springe op og slå Hælene sammen eller støde Sabelen i Jorden . . .". (Hans indlæg er citeret i Pol. 24/1 99).

"Reise Keiseren": Reichkaiser Wilhelm II havde været på officielt besøg i Danmark 30/7 88.

Sec.Lnt. Rørdams Brev: Den pågældende sekondløjtnant var under et ridt faldet i grøften, hvad der dels gav anledning til munterhed blandt de civile tilskuere og dels til mishagsytringer over den måde, hvorpå han tvang hesten op igen. Efter samråd med ældre officerskammerater opsøgte han og en kollega senere en af tilskuerne, en grosserer Martin Hansen, i dennes hjem og forlangte en undskyldning. Da denne nægtedes ham, gav han grosseren en lussing og kaldte ham en flab. Da sagen kom frem, forklarede han i et brev til sin chef, at han havde anset det for den eneste ærefulde handlemåde, da han ikke med sin ridepisk havde kunnet ordne sagen på stedet uden at blive indblandet i tumulter. Som begrundelse angav han hensynet til sin stand og til uniformen. Dette brev blev læst op af J.C. Christensen som et andet eksempel på militært hovmod overfor den civile befolkning, og det med så megen mere vægt, som forhenværende general og krigsminister Bahnson offentligt havde støttet Rørdams opfattelse. (F.T. 1898/99 sp. 1973-74).

Hr. Stiftamtmand Backe's Udtalelser: I en konflikt mellem fire yngre læger på den ene side og en overlæge Heiberg og med ham sygehusets direktion på den anden side havde amtmanden for Københavns stift, C.P.M. Backe, taget direktionens parti, idet han henviste til nødvendigheden af autoritet og disciplin på sygehuset. (Ugeskrift for Læger 7/1 99, refereret i bladene).

Nr. 200. Sophus Schandorph til *Hørup*, 21/1 1900.

Lyngby 21. Januar 1900.

Kære Ven,

For et Par Aar siden bad Edv. Brandes mig om at lave en Vise til en paatænkt Fest for Dig. Du vilde ikke til Jubilæum, hvad jeg ikke fortænker Dig i.

Nu igaar Aftes ryddede Ida op i gamle Papirer og fandt Manuskriptet til Visen. Det er rimeligt, at Du faar den. Den tilhører jo Dig.

Sig mig blot et Ord. Hr. Henning Jensen har bedet mig om at levere lidt literært Stof til København til et Maanednummer, som han vil lave. Kan man sige Ja. "København" er vel ikke Griseri.

Tak for Frugterne af Din Agraarvirksomhed, som Du saa vennesaal gav os Del i.

Hils Fruen og Børnene fra Ida
Din hengivne
Schandorph

V. Hørup

2den Okt 1898

Mel: Du, som har Sorg i Sinde

En Fé ved Vuggens Tæppe
dig gav et Syn saa fint
Kulsviertroen næppe
det unge Sind har pint.
Snart saa Du, Matadoren
var oftest kun et Fæ,
at Herskerne paa Jorden
er oftest sølle Kræ.

Den Trang til lysglad Stræben
mod Livets Højder op,
dig lagde Spot paa Læben
mod hver en Alvors Snob,
en Sans for Sandheds Perlen
har hidset frem din Aand
har lært dig bruge Ferlen
med kunstnersmidig Haand.

Saa dansk som nogen af os
en ridser af vort Land,
du mangan Tegning gav os
saa rammende og sand.
fra Gaarde, Huse, Skoler,
fra Knaldbaroners Gaard
i dristige Symboler,
som rammer, og som slaar

Og dybt fra Bunden fanger
vi tit en Tone op,
der viser os den Sanger,
du huser i din Krop.
Enhver, som dig har kendt i
et kvart Aarhundreds Færd,
han véd, at du har tjent i
den lille Adelshær.

Aa, kunde du faa skue
vort kønne lille Land
belyst af Friheds Lue
forgyldt af Sandheds Brand,
saa ret du maa dig gotte
med stille Fryd i Sind,
naar hver en Bagstrævs Rotte
i Hullet kryber ind.

S. Schandorph

R.A. 5677.

Nr. 201. Hørup til *Sophus Schandorph*, 26/1 1900.

Den 26-1-00.

Kære Schandorph!

Mange Tak for Visen; som jeg nu gemmer til Amindelse om meget godt og gammelt Venskab, men ikke forat synge den paa nogen Hædersdag. Jeg er en Hare for Hædersdage, man kan jage mig tvært over en Pløjemark ved det blotte Glam af en Hædersdag. Men jeg skal nok paalægge mine Arvinger at indsende den til Hegel, forat den kan blive trykt i Dine efterladte Skrifter, naar vi begge to driver paa den vaade Sky.

Angaaende "København" er der vist Noget at sige baade pro og contra, men lad os snakke om det, naar vi, som jeg haaber, ses paa Fredag.

Venligst Hilsen til Jer begge fra os Alle
Din hengivne
V. Hørup.

Schandorphs ark. i K.B. NkS 4640,4^o. I et brev til Edv. Brandes dateret "Lyngby Søndag Frm 1900" har Schandorph skrevet: "... Da jeg trænger til Penge i denne Tid og har faaet en Anmodning fra Henning Jensen om at sende smaa Fortællinger og Skizzer til København af og til, har jeg skrevet til Hørup, som svarede, at der var meget at sige pro og contra til den Sag, men vi kunde tale derom forleden Fredag, da han havde budt mig til Middag, men saa fik jeg Influenza og gaar ligesom den store Kunstner og pisser i Bukserne. Jeg vil ikke lade mit Forhold til "Politiken" forstyrre. Sig mig din Mening med to Ord, hvad jeg skal svare Hr. Henning Jensen, som nu har ventet over en Maaned." Edv. Brandes havde intet at indvende her i mod. (Brev à 17/2).

Nr. 202. Amalie Skram til *Hørup*, 23/2 1900.

Ø Klasensgade 11
23/2/1900

Kjære Hørup!

Hvad ondt har jeg gjort Politikens tegner, at han laver et sligt portræt af mig, som det, der stod i Pol. idag? Og hvad ondt har jeg gjort Dig eller "Pol." at I tar sådant et portræt ind i bladet? Jeg synes, det kunde vært nok med at notere den fiasko, jeg havde gjort.

Skrevet i sengen, hvori jeg ligger for et sørgeligt ben, der aldrig vil bli bra igjen.

Din Amalie Skram.

Nr. 203. Hørup til *Amalie Skram*, 24/2 1900.

Lørdag d. 24 Febr. 1900.

Kære Fru Skram!

Kan Du da ikke forstaa, at jeg har tegnet den Karikatur af Dig i Bladet og skandaliseret den Smule Stemme, Du vigter Dig med i Koncertpalæet, skønt den ikke rækker tværs over en Dagligstue – blot forat hidse Dig op til at give en Lyd, saa at man idetmindste kan vide, hvor Du er henne i Verden. Det lykkedes jo storartet, og nu ser jeg til min Forbavselse, at Du er i Klasensgade, hvor Du altid har været. Det var da mærkeligt.

Vi ligger allesammen i Sengen af Influenza, det vil sige, jeg gaar oppe endnu og tegner Karikaturer i Bladet, men de Andre ligger. Naar de ogsaa kommer op, sender jeg Bud efter Dig og Smaalen og det daarlige Ben – en Middag, hvis Du gider være muttersalene hos os; saa kan Du sige, om Du vil i Selskab, eller der ellers er Noget, Du vil, eller om Du bare vil sidde og snakke smaat med Din Smule Stemme, der forresten er en meget vakker Stemme, som man ligefrem kan længes efter at høre igen.

Gud maa vide, om Du er sint paa alle Mennesker eller blot paa Dine Venner eller aleneste paa Din underskrevne Ven

V. Hørup.

K.B. Utilg. 231.

Nr. 204. *Amalie Skram* til *Hørup*, 27/2 1900.

Ø. Klasensgade 11. 27/2/1900.

Kjære Hørup! Ja, Du kan længe nok gjøre nar, far, men det *var* nu ikke Politiken, som skulde ha bespottet mig for min oplæsning. Forresten *var* det slet ikke så galt denne gang. Den eneste gang, jeg før har læst op, gjorde jeg ganske anderledes grundig fiasco. Jeg vilde derfor heller ikke nu, men svag som jeg er, lod jeg mig tigge og overtale til at love det, og da jeg først havde lovet det, syntes jeg ikke, jeg kunde sende afbud i sidste øjeblik, skjønt jeg havde stor lyst og trang til det. Du spør om jeg er sint på alle mennesker, eller blot på mine venner, eller bare på Dig. Nej, jeg er ikke så sint-

agtig af mig, det burde Du, så godt Du kjender mig, vide af Dig selv. Og især i denne tid, da jeg selv er så glad, så glad som jeg havde glemt at et menneske kunde være – er jeg slet ikke oplagt til at være sint på nogen eller noget i hele universet. Tværtom er jeg fuld af hengivenhed og kærlighed til alt og alle. Ja, for Du aner ikke i *hvilken* grad det for mig var rigtigt at jeg endelig fik sat denne skilsmisse igjennem. Det sørgelige er at det burde være sket for længe, længe siden, og *min* skyld er det ikke, at det varte så længe. Men skidt – nu er det ikke værdt at sørge over *det* mere. Nu da jeg er så – ja lykkelig er jo et stærkt og stygt ord, men jeg fristes til at bruge det. Dette, at være sluppen ud af al denne skidne, uværdige kval! Å gud, hvor det er godt!

Nej, jeg er såvidt ikke sint. Men jeg har spurgt mig selv om mine venner ikke var sinte på mig. Se nu Dere f.eks.? Ikke engang Ellen har kunnet få sig til at se en eneste gang ud til mig i denne min trængselstid, som forresten ikke er nogen trængselstid, men som *var* det dengang, før jeg fik skilsmissen sat igjennem. Så tit, så tit jeg har tænkt på Dere og har glædet mig ved mindet om Lystoftedagene, og har længtes efter at se Dere. Ja, det er virkelig sandt Hørup.

Du spør om jeg og Småen vil komme til Dere? Ja, hvad skulde vi ellers ville? Og om jeg vil i selskab? Rasende gerne. Det er så utrolig længe siden jeg var i selskab mellem glade mennesker, og selv var glad. Altid, ja i mange år med denne tunge, dulgte byrde på mig. Nu vil jeg prøve hvordan det er at være i selskab uden nogen hemmelig byrde. Hvis bare nogen bér mig!

[...]

Hils nu alle dine fra Småen og din
Amalie S.

Skrevet på sengen.

R.A. 5677.

skilsmisse: Amalie og Erik Skram var blevet separeret.

Nr. 205. Bj. Bjørnson til *Hørup*, 9/4 1900.

Aulestad 9de apr. 1900.

Kjære Hørup,

denne sjau mot Edv. Brandes betyder dog også stormløp mot "Politiken". Nu vilde jeg av Deres egen pen i bare et par ord høre:

har dette stormløp lykkes? Jeg mener, har "Politikens" salg avtaget?

Jeg hører i et brev fra Amerika, at jeg har skrevet i denne samme affære. Det må i så fall være lavet; jeg har intet skrevet.

Tusen hilsener! Til sommeren sés vi.

Deres
Bjørnson

(på sängen)

Universitetsbiblioteket i Oslo. Trykt i Bjørnsons Brevveksling med Danske 1875-1910 II: 345. Mens Hørup holdt fodslag med venstrereformpartiet i Politikens ledere, slog Edv. Brandes og hans yngre værkfæller en anderledes udfordrende tone an på kultursiderne. Navnlig Edv. Brandes vakte forargelse og det selv i kredse, som ellers stod Politiken nær. Stemningen nåede et foreløbigt højdepunkt i 1899, da femten ansete universitetsfolk omkring Valdemar Vedel og Harald Høffding underskrev en offentlig indbydelse til et protestmøde imod Brandes. Som politiske meningsfæller af bladet var det ikke uden betænkelighed, at de således bebudede en aktion, som uvægerligt ville blive taget til indtægt af kræfter, som de ikke ønskede at blive identificeret med, og de aflyste straks mødet, da det offentlige samtidig anlagde sag mod Brandes for hans bog "Det unge Blod". Da Høffding samme formiddag, som mødet var aflyst, gik op på Politiken for at forklare Hørup sammenhængen, opfattede han ham som meget bekymret og defensiv. Men forsætter Høffding "han er dog hurtigt kommet sig igen, ti i de følgende Dage regnede det i Bladet med Haansord og Forvrængninger overfor Underskriverne [. . .]. Ogsaa paa anden Maade tog Hørup nu Revance. I et brev til Bjørnson kort Tid efter gav han en i høj Grad forvrænget Fremstilling af hele Episoden og fremstillede lejlighedsvis Vedel og mig som Lurere og Hyklere. Dette Brev fandt "Politiken" det passende at offentliggøre nogle Aar efter." (Erindringer: 187ff). — Næmlig i anledning af afsløringen af Willumsens statue i Kongens Have, Politiken 22/11 1908. Høffding var da atter i konflikt med Politiken.

denne sjau mot Edv. Brandes: Stemningen på Det kgl. Teater mod Edv. Brandes' teaterkritik i Politiken havde i februar 1900 kulmineret med, at den unge skuespiller Robert Schyberg havde givet Brandes en lussing på åben gade. Episoden førte til en ublodig duel mellem dem og til støtteaktioner for de respektive parter.

Se: Fr. Schyberg: Dansk Teaterkritik: 313-20; V. Koppel: Af Politikens Historie I: 132-44; H. Stangerup i Dansk Litteraturhistorie IV: 194-200 og samme: Henrik Cavling: 132-34 & 195-99.

Kjøbenhavn d. 28 April 1900.

Kære Bjørnson!

Gud véd, hvor De gider ligge i Deres Seng og tirre den slumrende Løve og nedkalde en Syndflod af daarlige og overflødige Ord over Deres store uskyldige Hoved! Naar De kunde trænge til Fred og Hvile for Deres Helbreds Skyld, som er kostbarere end alle Slags *Saker* i Norden! For saa længe pirker De ved vore Skrøbeligheder, at vi tilsidst bryder ud og skriger op. Holde min Mund kan jeg som en hel Karl, men naar det endelig skal være og det bliver til ligefremme Forespørgsler, er der ogsaa Ord som Sand i Havet, det ørkesløse, unyttige, gølge Sand.

De skulde vide, hvor Intet er modbydeligt som dette "Stormløb", De spørger om, og vederstyggeligere at skrive om. Ikke netop Salget og Abonnenterne, det er let nok og har ikke stort at betyde. Naar man er langt over de 20,000 kribler og krabler det hver Dag i Yderkanterne, et Kvartal er der nogle Hundrede Forargede, der gaar af, et andet nogle Hundrede Begeistrede, der kommer til – og andet er det ikke end disse Hundreder, der gynger i Yderkanterne. Der er Intet paa Færde, endnu da.

Men der er en latterlig og afskyelig Nemesis i at være saa langt over de 20,000. Dette, der skulde være den store Sejr, ender med at blive et utaaeligt Fangenskab. De binder, de 20,000, ved Frygten for at sætte dem over Styr. Tilsidst bliver "Politiken" som en Trommeslager, fanget i sin egen Armé, der ikke tør røre Stikkerne for ikke at kyse Hæren fra hinanden. Det vilde være saa nyttigt for de andre at holde "Politiken" fast i dette Haandgemæng om Sædeligheden, derfor falder de over Brandes og vore litterære Venner og Medarbejdere forat faa Slag ved denne Landsby og Røre over det Hele at fiske i. Og du gode Gud, hvor Tampen brænder! Men vi maa sidde og misse med Øjnene i Solen og lade, som om vi sover. For paa dette Slag er der Opbrud og almindelig Bytten-Gaarde. Alligevel skulde det gaa løs, om det ikke var for Venstres Skyld, vort Smærtens Barn, som trods Alt dog er og bliver det vigtigste, ja det uomgængeligt ene fornødne, der først maa frem. Men hvad skal man kunne sige, naar hvert Ord binder disse Mennesker og tvinger dem til at stande til Rette i alle Forsamlingshuse og Højskoler og Røverreder i Landet, hvor man lurar paa dem forat faa Ord imod dem, der kan hidse den enfoldige menige Mand til at falde fra. De er da lykkelig, forholdsvis, at De er kommet over det. Jeg tænker tidt,

om det havde været muligt at slaa det Slag mod *Maalet*, hvis Venstre ikke havde haft Regeringen. Det vilde have været meget vanskeligere at tage mod Understøttelse af Højre og mod Anklagen forat splitte Venstre. Vi har den Vanskelighed hver Dag, i 30 Aar hver Dag den Sorg at veje hvert eneste Ord paa Frygten for at slaa Æg i Stykker i dette Venstre, hvor der altid var saa mange raadne. Havde vi dem først en Gang over, vilde det hjælpe vidunderligt. Det var en ringe Ulykke, om de sidenhen maatte vige igen, de vilde blot vende tilbage med større Opgaver og mere at bære paa.

Om noget er lumpent, ret af Hjærtet lumpent og skident, saa er det denne Sædelighed. Her kommer de torskende i hele Stimer med deres Sædelighed, som de dyrker offentligt ved at bagvaske Kærligheden og privat ved at ligge med Øjet i andre Folks Nøglehuller. Det er lumpent at overfalde Mænd, hvor de er værgeløse. Og hvem kan staa op og forsvare sig mod sligt og diskutere vidt og bredt, hvad der er hans eget personlige Anliggende og ikke vedkommer nogen — forat give Stof til flere Foredrag og Avisartikler og Protestmøder, medens Pøblen skriger Navne og Kvinder fornærmes og forhaanes? Og saa kommer disse 15 frisindede Mæhæ'er anstigende, Høffding, Val. Vedel, Vilh. Andersen osv., anførte af Præsternes Blad og Kokotternes Blad (Kristligt Dagblad og Forposten), der naturligt arbejder Haand i Haand mod Politiken, fordi de overhovedet arbejder hinanden i Hænderne og driver Folk sammen for hinanden til Kirkerne og Bordellerne. Alt det har intet andet Maal end at snøre Tvangstrøjen en Tomme strammere og smedde Folk fastere til de formalistiske Sædelighedsdogmer, som er Præsternes Tilflugt, hvor Helvede ikke bider, og som kastes dem i Hovedet, som Djævelen ikke vil tage.

Om nogen, tænker jeg, har Politiken staaet sin Levetid ret op og ned med Ansigtet mod sine Fjender, og dersom de havde nogen Sag, hvor vi har købslaaet, forraadt eller taget Afstand, saa kom de nok frem med den. Hvorfor skal da de Stympere, som i Tide handlede sig et hæderligt Omdømme til hos fælles Fjender ved rimeligt Køb og Afslag, vokse op til hele Profeter og gaa paa Murene og tugte os andre? Synes De, det er morsomt? Ja morsomt er det da forresten.

Det er morsomt, at der nu ikke findes den Fortræd, som vi ikke har ført over Landet og over de Stakler, der aldrig vovede Trøjen eller Bukserne for noget, som ikke var deres eget. At det er svært at være Frihedsmand er vor Skyld; om det bliver sværere, bliver det atter vor Skyld. Jeg mindes et Hundrede Stykker, der kaldte sig Venstre-mænd og gik og luskede langs Murene og frygtede med Grund, fordi de havde alle over sig og kun var et Hundrede Stykker. Ogsaa

véd jeg, hvem der førte dem tværs gennem Byen og fyldte Torvene og tvang deres Fjender ind mod Væggen og gav dem selv Luft til at leve og staa paa Benene. Men nu er det dem en Lettelse at enes om, hvor meget bedre de havde klaret sig, om de havde faaet Lov at være i Fred og hjælpe sig selv. De sad omkring i deres Kvistkamre og Studerestuer og fattede af i Aandsfrihed, naar de var højst 2 eller 3 og vel havde lukket Dørene, saa ingen hørte dem og kunde straffe dem paa Brødet, som Landets Skik er. Siden har de faaet Munden paa Gled, fordi de har Forsvar og nogen til at tage mod Stødet, men naturligvis var det bedre Dage, da der ingen Støj var, og saa godt, mener de, kan det blive igen, hvis de faar stoppet Pressens Forargelse og kneblet Aviserne, som de var før — og det har de overmaade megen Ret i, saadan er netop Vejen. Den Sags Vej og mange andres. Det er til at le af, naar man tænker, hvor andægtige de stod og drejede Huen i Hænderne, hver Gang man formanede dem om mere Krigsvæsen, og hvor de havde ligesom ond Samvittighed overfor Fædrelandskærligheden, naar de ikke havde bevilget alle Kanonerne. Det er til at le af, at det nu, da ogsaa denne Trolddom er blæst bort, skal være Politikens Skyld, at de har befæstet Kjøbenhavn og at Politiken skal være Fader ogsaa til vor militære Rummel. Nej, det er ikke morsomt, fordi der altid er det Gran af Sandhed i det, som vi en Gang maatte forsvare Ploug imod. De sagde, at han gav Venstre Vaaben og var til Skade for Højre. Og vi maatte hjælpe ham (og os selv) med den simple Sandhed, at ingen kan være Farten i sit eget Parti og give det Ord og Løsen uden ogsaa at give de andre noget at løbe med.

Hvorfor skriver I ikke noget om dette og stopper Munden paa dem? Ja hvorfor staar vi ikke i vor egen Avis og roser os selv og giver dem det at blive tykke af, at vi nu kun har eget Pral tilbage, fordi der ikke er den Mand i Landet, der vil vove sit gode Rygte paa et godt Ord. Og sandt er det jo. Der er altid Enstemmighed *mod* os og fuldkommen Tavshed *for* os. Enstemmigheden kommer af sig selv: den hedder f. Eks den samlede Presse, Enstemmigheden i hele den danske Presse. Den slaar aldrig fejl, det Bevis har vi altid hos os. Hele den danske Presse er nemlig en tre-fire gamle Blade, som Politiken er kommet op imod og har taget Abonnenterne fra og Betydning og Indflydelse fra og lagt hen som døde Vrag. Og en tre-fire ny Blade, der er stiftet mod Politiken og lever af at skælde Politiken ud og hverken kan leve eller dø. De er altid enstemmige mod Politiken, hvad skulde de ellers være? Og de bider altid til af et godt Hjærte, som skrevet staar: Sulten Lus bider haardt. Og Tav-

heden, ja Tavsheden er national. Stundom maa man se ud over dette flade Land, om der ikke skulde dukke en Mand op og komme gaaende med den rigtige Besked. Manden skulde blive større, eftersom han kom nærmere, indtil han stod midt i Flokken og sagde: Nu skal det vendes om, nu har vi længe nok haft Vransen ud, men dette er Løgn og Tant og det er det andet, der er Alvor og Sandhed. Men der kommer ingen Mand gaaende uden den ene, der altid er undervejs og som ankommer om 100 Aar forat fortælle dem, der da lever, at det Hele er rigtigt nok, naar det blot bliver vendt om.

Farvel, kære Bjørnson. Dette Leksikon af Ord har De selv forskyldt. Det er Nødværge, forat De ikke til Sommer skal komme som et Stormvejr og vælte mig Huset med disse retfærdige Ord: "Han svarer ikke en Gang, det Asen, naar man spørger ham om noget." Men lad være at rose os, naar De kommer, det er saa forbandet at høre paa. Vi andre kunde ogsaa nok have Lyst til at rose det danske Folk og maaske ogsaa hitte paa et og andet. Det er ikke lige lystigt at gaa i 30 Aar og skælde samme danske Folk Huden fuld: O, I usle, dvaske Drog, falder I nu i Søvn igen! Løbe over, det kan I, smælte sammen, det véd I, hvad er, bare altid fejd og skamløs og gejl efter at varme den kuldkære Krop i Fjendens Kakkelovnskrog. I er et Folk af Vagabonder, aldrig kan I staa stille paa et Sted uden at trippe med Fødderne som en Tøs paa en Dansebod.

Det var morsommere at sige f.Eks. saadan: Har I set Mage til Udholdenhed, mere ukuelig Modstandskraft? I 30 Aar har de staaet om et og det samme. Faldt de ned af Kedsomhed, var det kun forat rejse sig i Vrede, løb de mellem hverandre den ene Dag, den næste var dog Faarene og Bukkene skilte igen, altid om og om igen og altid nogen til at begynde forfra. Det hændte, at de sov ind af Træthed og tabte Mælet af Ringeagt, men naar et Ord kom fløjtende over deres Hoveder, spidsede de straks Øren og var oppe paany. Da de havde Septennat i Frankrig, jublede hele Verden, hver Gang Thiers og Gambetta holdt Reaktionen nede med deres Stemmesedler. Det var et Par Aar. De Danske har holdt Reaktionen nede med deres Stemmesedler i 30 Aar. Er det at undres over, at et Folk bliver vildt af Utaalmodighed i 30 Aar og løber grassat efter Udveje, ogsaa de galeste, ogsaa de lumpneste? Selv om de i Arrigskab hængte et Par af os, hvem kunde tage dem det ilde op, de har saa lidt Opmuntring, saa karrigt med Forandring.

Man kunde sagtens hitte paa noget at sige, og om 100 Aar, naar Manden kommer gaaende, bliver det ogsaa nok sagt. Men i disse Aar gaar det ikke an. Man kunde unde dem at naa en Plet, hvor

de kunde ligge og sole sig paa en Festdag og se tilbage paa mange ensformige Graavejrsaar, men begynder de først at sole sig, hvor vi nu er, er det ude med dem. Naturligvis raadner det i Bunden og gærer, saa man maa kunne lugte det helt op til Norge. For hvert Aar, der lægges paa, maa man gyse for, at Bærmen skal slaa op og fordærve det hele Bryg. Men kommer der Sol til, gaar det ufejlbarligt galt, Ros taaler vi ikke.

Hvad er dog Fædrelandskærlighed for en underlig Ting. At nogen kan tro at have Lov til at opholde et Folk saa umanerligt udenat være en Skurk og en Kæltring. Der spildes bestandigt, Dag for Dag, alt det, vi kunde være videre, hvis vi ikke skulde staa i 30 Aar uafsladelig paa det samme Sted. Naar man sidder og ser ind i Ilden, er det dog ikke efter de smaa Ord, som de har gjort saa stort Rabalder over, forat vi ikke skulde faa Held til at sige dem større. Men det er de andre Ord, de, der slukkes, eftersom Gløderne falder sammen og som aldrig bliver sagte, det er dem, man i Tusmørket kigger efter. Det er umuligt ikke at smile, naar man tænker paa stakkels Berg, som aldrig fik sagt sit "sidste Ord", men der er noget symbolsk i det, hele denne Generation er sluppet i Forsætningen og har ikke faaet talt ud. Og nu er der denne Sædelighed, som Fanden har skabt og som der heller ikke bliver sagt noget til. Fordi vi er stoppet midt i Talen. Ikke fordi ingen hører paa os, men fordi vi har langt over 20,000 Tilhørere og fordi de skal holdes sammen om det ene fornødne. Var vi blot over det, tror jeg nok, at det danske Folk magtede Sædeligheden og havde Haandelag baade til at kæmme sit eget Haar og knække sine egne Lus.

Tag de hjærteligste Hilsner fra os alle til Dem og Deres. Vi har aldrig troet, at Sygdommen kunde faa Magt med Dem. Længe leve Bjørnstjerne Bjørnson!

Deres hengivne
V. Hørup.

NkS. 3703,4°. Trykt bl.a. i Bjørnsons Brevveksling med Danske II: 345-52. dette "stormløb": Se kommentaren til brev 205 s. 353f.

det Slag mod Maalet: Hørup sigter til Bjørnsons tale i Kristiania 23/10 99 mod "måltvang" i striden mellem tilhængerne af henholdsvis "landsmål" og "riksmål". Bjørnson angreb "målstrævernes forvovne og uoverlagte gang" og blev følgelig angrebet af kredse i venstre og støttet af kredse i højre.

Havde vi dem først en Gang over: Dvs. havde venstre først en gang dannet regering.

som vi en Gang maatte forsvare Ploug imod: I artiklen "Hr. Ploug" i Morgen-

bladet 1/10 & 2/10 81. Optrykt i "Skrift og Tale" I: 166-76. "De siger, at han har skadet sit Parti. Det er Passiar. Han har til en vis Grad gavnet Modpartiet, han har arbejdet Modstanden op og slaet den fast, men det er noget andet. Der er en Vekselvirkning i Livet, som ogsaa gælder Politiken. Den, der er Bevægelsen og Farten i sit eget Parti, sætter ved Tilbageslaget ogsaa Modpartiet i Gang. Den, der giver Løsenet, Slagordet til sit eget Parti, giver samtidig Modpartiet noget at løbe med. Kærlingerne i et Parti, de, der hverken giver deres egne eller de andre noget, men som løber med og raaber højest, naar det gaar godt, er de første til at komme frem, naar det gaar galt, og fortælle, hvad Skade der er gjort dem, hvilke Vaaben der er givet Fjenden, hvor meget bedre det havde været, om man havde hvisket i Krogene i Stedet for at tale højt — de glemmer, at naar ingen havde talt for dem, havde ingen heller hørt om dem, og i Stedet for at have været i Spidsen vilde de slet ikke have været til." (168f). Sml. også III: 148. *Septennat i Frankrig*: Marskal Mac Mahons syvårige præsidentperiode 1873-79. Fra 1877 udgjorde republikanerne en samlet opposition mod ham og hans regeringer.

Bergs "sidste Ord": I hærlovsforhandlingerne 1880. Jfr. s. 143.

Nr. 207. Bj. Bjørnson til *Hørup*, 3/5 1900.

Aulestad 1900 3/5
(Faaberg station)

Kjære Hørup,

— ja, nu sidder jeg her ved pulten igjæn — æfter næsten 7 — syv — ukers fravær. Og er nokså skral.

Da jeg så Deres brev's volumen, blev jeg helt ræd. Gud, tænkte jeg, hvad for en skred har du løst i det tause menneske, og det bare ved å ta ud en liden sten? Men jo længer jeg læste, jo trøstigere blev jeg; ti sådan trang som den skred havde haft til å løse, var det jo bare en vælgjærning å la den få rulle. Især da den valgte en så bejlig tid som skredene i almindelighed gjør her i Norge: når posten nætop er gåt. Der kom ingen til skade. Arbejdsfolkene får lidt fortjeneste ved å rydde; det er det hele.

Denne fortjeneste faldt her på min lod. Dels høstet jeg kundskab; ti jeg hadde ingen anelse om omfanget av den liderlighed, som nu går løs i Danmark. Av al liderlighed er *den* den største: at ville slå kapital til fordel for sig selv, og især til skade for de andre, av sædelighed, religion og fædreland.

Jeg holder en del på, at både bøger og blade skal gjøre, hvad de kan, for å opdrage en sund, mandig slægt, og det i stigende skala. Og her tror jeg, E.B. har et galt begreb. Men at alt, han ellers har gjort av både stort og godt, og hans mod og sanddruhed over alt annet,

selv over hans talent, skal glæmmes, og han forfølges og hånes og "Politiken" for hans skyld; og dette gøres om til en national sport, – ja, det er og har været mig så modbydeligt, at var jeg dansk og i Danmark, – jeg havde lagt alt andet tilside for å ta i her; ti på slig bedrift tar et folk skade.

Alle mod én – jeg har aldrig været med på det, selv om vildtet var mordere og tyve. End sige da, når et stort talent forfølges, fordi han om måden å modellere det kommende på, har et annet princip æn det, jeg holder for det rette. Og mener det lige alvorligt som jeg.

Jeg sa, at min fortjeneste ved å rydde efter brev-skreden *dels* var den, at jeg endelig fik full kunnskab om tilstanden. Men det annet "dels" kommer nu. Det var den ære og glæde jeg følte ved at De gav *mig* denne besked, som for Dem tillige blev en oversigt. (De fik ordne i logisk følge, hvad som længe har raset og spændt i Dem). Tak for det! Brevet skal bli gjæmt. De er jo så Stærk som en Nordfjordshæst, så De dør femti år æfter mig. Men der kan jo komme en lejlighed før den tid, der det uden skade for "det ene fornødne" gjælder å tægne en mand og en samfundstilstand. Og da har dette brev en storartet vidne-ævne.

Jo, så min sjæl, må det danske venstre (som snart er det hele folk) roses nu! Efter tredive års faste å stå på tærskelen til staburet, til magtens og hæderens tægn, som hænger i dets øverste etage, og endda, så vidt jeg kan se, ingen fejl begår! Samler alle retskafne folks sympati om et stort mål; understøtter det med en dygtighed fra den private bedrift, som har hele verdens beundring. Gud, skulde I ikke roses nu, så blir I aldrig rost. For når I får magten, blir I naturligvis de samme svinepelsere, som alle blir, der får den.

De er så ubedærvet, fordi De ikke engang har magten i Deres eget hus. Hils dem, der har den, og som naturligvis danner en undtagelse, hjærtelig fra Karoline og

Bjørnst. Bj.

Universitetsbiblioteket i Oslo. Trykt i Bjørnsons Brevveksling med Danske 1875-1910 II: 352-54.

Nr. 208. Viggo Stuckenberg til *Hørup*, 24/7 1900

Lyngby 24 Juli 1900.

Kære hr. Hørup!

Undskyld at jeg gør netop Dem Ulejlighed, men jeg har en Fornemmel-

se af, at den øvrige Redaktion er bortrejst, og Deres Hustru har engang fortalt mig, at De aldrig tog Ferie.

Jeg er desværre, paa Grund af min økonomiske Situation, nødt til at ulejlige mig betydeligt trods Sommervarmen. I den Anledning har jeg fundet paa at lave en Række Smaaartikler eller Fortællinger under Fællestitlen "Kultur". Deres Indhold bliver Løgn og Paahit fra Ende til anden, det eneste sande ved Sagen bliver det, de alle skal gaa ud paa, – at bevise, mere eller mindre hasarderet, den Humbug, som Kulturrummelen er. Den første medfølger. Vil De have den og dens Efterfølgere, hvoraf ikke en eneste endnu er skrevet, og kan Bladet overkomme at give mig 10 Øre pr. Linje? Jeg er desværre nødt til for Tiden at aagre med mit Pund.

En Ting endnu. På Søndag har jeg i "Illustreret Tidende" en Anmeldelse af Johannes Jørgensens sidste Bog. Den er indgaaende, afklædende og ond, saaledes, at det kan tænkes, han vil svare. I saa Tilfælde skal det være mig en Fornøjelse at følge ham endnu grundigere til Dørs, – hvilket jeg helst vil foretage i "Politiken". Der er kun det kedelige ved det, at saa faa læser "Illustreret Tidende". Kunde det ikke tænkes, at Bladet paa Søndag offentliggjorde min Artikel fra "Ill. Tidende". Ellers ved Folk jo ikke, hvad det egentlig er, jeg er ude med. Og "Politiken" anmelder jo neppe selv Bogen. Selv om han ikke svarer paa Anmeldelsen, tror jeg, det for adskillige kan have sin Interesse at se, hvad netop jeg, hans forhenværende Tvillingstjerne, endelig engang har at sige om ham. Jeg har ganske vist den Fornemmelse, at "Politiken" betragter ham som et ligegyldigt Fænomen. Det er han inderst inde og i det lange Løb. Men netop fordi han hører Døgnet til, finder jeg ham et Kanonskud værd – ligervis som de engelske Trawlere ved Vestkysten. Og som sagt, der klæber sikkert en øjeblikkelig literær Interesse ved Sagen, – jeg mener ikke dermed, at han og jeg er store Mænd, hvis Meninger har "Kultur"interesse; men paa den anden Side tvivler jeg ikke om, at, hvad jeg har at sige, vil kunne gøre sig gældende rent menneskeligt. Og min Ærgerrighed er Gud ske Lov ikke saa ringe, at jeg ikke gerne vil forklare mig over for saa Mange som mulig.

Venlig Hilsen
Deres ærbødige
Viggo Stuckenbergs.

R.A. 5677.

en Række Smaaartikler: Ikke optaget i Politiken.

en Anmeldelse: Af Johs. Jørgensen: "Vor Frue af Danmark", Illustreret Tidendes augustnr. Den blev ikke optaget i Politiken.

Kjære min Ven! Jeg kom ikvæld ved et tilfælde til at se og læse et af dine – for mig så kjære breve – hvori Du håner mig ganske forfærdeligt.

Du havde håbet, siger Du, at der skulde være *nogle* kvinder, eller idetmindste *én*, som ikke blev ond fordi at deres mand gik osv.

Denne udtalelse om at jeg blev ond, har Du nu forresten fra mig selv. Men er da en kvinde ikke også et menneske? Har hun ikke lov til at sige: ”den mand *vil* jeg ikke ha?”

I mange år har jeg tigget om at bli fri for den mand, jeg havde. Men som et slejpt krybdyr har han klamret sig fast her i Småens og mit renlige hjem. Indtil det endelig blev så åbenbart og forgalt at jeg ”med våben i hånd” kunde få skilsmisse.

Det *kan* da vel ikke være din mening, at en hustru skal være som en amfibie? Hverken høre eller se, hverken føle eller lide?

Nej, hvis en hustru klamrer sig fast til sin mand, tiltrods for at hun ved, at hun er ham modbydelig, og at han går til andre, så kan Du tale som Du har gjort til mig. Men sådan har det *ikke* vært med mig.

Dengang jeg for vistnok 4 år siden vendte mig til Dig, tigged og bad om hjælp hos Dig – gud i himlen må vide hvorfra jeg dertil fik mod – var jeg et fuldstændig fortvilet menneske. Det *må* Du altid huske.

Også dengang tigged og bad jeg hr. E.S. om skilsmisse. Jeg *kunde* ikke leve i så slibrige og ækle forhold, som dem, han bød mig, og jeg ønskede *intet* heller end at gå min vej. Men han – dette krybdyr! Kan Du så med rette klandre mig?

Du hjalp mig, og det skal jeg aldrig glemme Dig, om end hjælpen blev en anden, end jeg havde ønsket. Du ser, jeg er ærlig og åben.

Men nu *beder* jeg Dig kjære Hørup om at sende mig mine breve tilbage. Du *kan* ikke nægte mig denne bøn. Hvis Du gør det, så må jeg sige, jeg forstår det ikke.

Din Amalie S.

Nr. 210. Hørup til *Amalie Skram*, 25/9 1900.

Den 25 Sept. 1900.

Kære Fru Skram!

Naturligvis skal Du have Dine Breve. Naar jeg véd, at Du ikke vil betro mig dem længer, bringer jeg dem straks, det forstaar sig. Vor Herre maa vide, hvad anden Grund jeg skulde have til at beholde dem end den ene, at jeg kan lide at have dem. Hvorfor har Du beholdt mine? Med Posten sender jeg dem imidlertid ikke, skønt de ligger i en stor Konvolut – som Du har ordineret – med Din fulde Adresse paa. Jeg bringer dem selv en af Dagene, hvis Du har Tid til at tage imod dem, ellers afleverer jeg den store Konvolut ved Døren – er det tilstrækkeligt beroligende?

Din V. Hørup.

E.S. Du maa da have elsket den Mand umanerligt for nu at afsky ham saa rent barbarisk.

K.B. Utilg. 231.

Nr. 211. Hørup til apoteker, *Johan Rink*, 7/10 1900.

Lystofte d. 7 Okt. 1900.

Kære Hr. Rink!

Hvis Datteren har taget nogen Slags skrømtvis Afstand fra sine Venner paa Apoteket, maa det være, fordi hun er et ungt og blygsomt Gemyt, der endnu kan rødme over at modtage megen uforskyldt Venlighed uden at se sit Snit til at spille Trumf igen. Kommer De imidlertid ”højere op” i Ascendentsen, blot fra Datter til Fader, vil De finde denne som al anden Undseelse fuldkommen kvalt af den moderne usædelige Literatur og dens Udraabere i den samfundsuppløsende Presse. Saasnt De derfor blæser til Samling omkring ”Hæderskruset” – saaledes har Digterens Datter døbt sin Fader [Ϸ: Holger Drachmann] – vil De se pater familias myldre ind paa Apoteket i Spidsen for den hele Husstand og aldeles frejdigt begynde med at sige ”Tak for sidst”.

Men paa den anden Side, hvis Drachmann ikke skyder Bjørnen, eller skyder den, men glemmer at sende Ryggen, eller istedetfor at sende Bud sender Afbud, eller hverken sender Ryg eller Bud eller Afbud, men simpelthen afgaar direkte fra Kristiania til New York

og glemmer at gaa i Land i Helsingør, saa behøver De aldeles ikke at give nogen Forklaring derom til en gammel Kending og Slægtning af Digteren, der er forberedt paa alle slige Begivenheder og fuldkommen ude af Stand til at blive overrasket af noget.

Tak for Deres Elskværdighed! Jeg sender min ærbødigste Hilsen til Fru Durloo og er paa egne og Families Vegne

Deres hengivne
V. Hørup.

Johan Rinks ark. i K.B. NKS. 2631^I, 2°. Johan Rink var ejer af Svaneapoteket i Helsingør, hvor han førte et gæstfrit hus. Fra 1898 havde Holger Drachmann boet der i perioder, og Hørups hørte også til kredsen. (Se Axel Kjerulf: "Det gamle Apotek i Helsingør", 1951).

blæser til Samling: Drachmann, der på det tidspunkt var i Kristiania, havde planer om at foretage en ny Amerikarejse, og Rink har åbenbart påtænkt at holde en afskedsfest, ligesom han havde gjort det før Drachmanns rejse to år tidligere.

Digterens Datter: Eva Drachmann.

Fru Durloo: Rinks husbestyrerinde, Anna Duurloo.

Nr. 212. Amalie Skram til *Hørup*, 12/10 1900.

Ø Klasensgade 11. 12/10/1900.

Kjære min Ven!

I kvæld har jeg åbnet den store blå konvolut, som indeholdt mine breve til Dig, og har læst dem alle igjennem. Og jeg har den glæde at kunne sige mig selv, at der ikke findes et ord i dem, som jeg angrer på. Sandelig kunde de ikke gerne ha ligget efter din og min død, til læsning og beskuelse af hvemsomhelst. Det var kun fordi jeg dengang, jeg skrev dem, *følte* mig som *den* mands hustru, det var kun derfor, jeg gik med dette nag, og troede jeg havde skrevet kompromiterende ting. — Aldeles ikke!! Men *et* brev har jeg ikke fået tilbage. Det fra dengang, jeg havde vært i Norge, og havde for første gang set dig igjen. Jeg husker, at Du på spørgsmål fra min side, svarte at Du ikke var blet forskrækket over brevet uden for *min* skyld. Du havde syntes synd på mig, at jeg skulde ha skrevet slig til Dig. Ja, for det var *næsten* et kjærlighedsbrev. Hvor har Du gjort af det? Ja, for det findes ikke blandt de andre. Kanske har Du brændt det, hvad jeg så ihærdig bad Dig om at Du skulde gjøre. — Forresten gjør det ikke noget. Nu, da jeg er så inderligt frigiort, synes det mig næsten latterligt at disse stakkels uskyldige breve har gjort mig kval. Jeg mener

frigjort fra ham E.S. og fra mit forpligtelsesforhold til ham.

Nej, hvor jeg synes, vi havde det hyggeligt i dag. Hvor var Du sød og snil. Men jeg græmmer mig over at bare jeg snakked. Kan Du ikke komme igjen en anden Dag? Å *gjør* det, kjære. Og så skal *Du* tale. Du som dog blev min ven. Kan Du se, Du blev det dog, skjønt Du stritted imod. Der har stået nogle ypperlige artikler i "Pol", sikkert af Dig. Dem glemte jeg at tale om. Du traf jo Småen på gaden.

Din Amalie.

R.A. 5677.

et brev: Hørup må på A.S.s opfordring have brændt et brev fra først i januar 1897 (jfr. br. 173 s. 308ff med note), men det brev, hun omtaler her, er nok nr. 189 s. 335f. i denne udgave.

Nr. 213. Hørup til *Erik Henrichsen*, 23/1 1901.

Politikens Ekspedition.
Kjøbenhavn, d 23 Jan. 1901

Kære Henrichsen!

Ved at rode mellem gamle Papirer kom jeg i Aftes over mere, end jeg havde tænkt, da jeg talte med Dem. Jeg har i 1884 gjort en hel Del af det Forarbejde, De savner, den Gang for Dr. G. Br., navnlig optaget en Fortegnelse over alle Artikler af nogen Betydning i "Morgenbladet". Desværre er denne Fortegnelse gaaet tabt, den lader sig ikke finde; der er kun et lille Stykke om Bidrag af mere æstetisk Art og Datoerne for nogle Taler. Men samtidig har jeg i samme Anledning opskrevet en Del politisk orienterende Bemærkninger. Naar De springer dem over og slaar ned paa de deri indeholdte Citater, har De uden Tvivl alt, hvad De behøver og mere til, uden dog at synke til Bunds i et Materiale, der er større, end at det kan kigges igennem paa en Dags Tid i et Bibliotek. Jeg sender Dem hele Krammet. Skønt jeg den Gang var saa vidt færdig, at jeg var kommet til Koncepten til en Følgeskrivelse, opgav jeg dog at sende det til Dr. G.B. af politiske Grunde. En fortrinsvis litterær Karakteristik vilde nemlig altfor meget have været Vand paa mine daværende Avindsmænds Mølle, for hvem det netop var en Hovedtrumpf at spille ud mod mig, at jeg kun var "en Æstetiker" og slet ikke nogen rigtig "Politiker".

De sender mig nok det Hele tilbage, naar De har brugt det.

Deres hengivne
V. Hørup.

Erik Henrichsens ark. i K.B. NkS. 4452,4°. I anledning af Hørups 60 års dag skrev Henrichsen en karakteristik af ham til Tilskueren. (1901: 349-73). Se iøvrigt brev 85 s. 162. De omtalte politisk orienterende bemærkninger må være "Politisk Tilbageblik", (trykt forrest i "Skrift og Tale").

Nr. 214. Hørup til *en ukendt Dame*, påskrevet: 21/2 1901.

Politiken [lakune i papiret]

Kæreste Frue!

Dette er afskyeligt, oprørende. Hvad det vil sige at forsømme Tiden til et Stævnemøde, kan ogsaa en Dame forstaa, men kun en Mand fatter tilfulde det Samvittighedens Uhygge, der følger en Misgærning som den at have inviteret en Dame til Frokost og saa blive borte og lade hende gaa sulten og fornærmet omkring i en stor By paa 500,000 aldeles ligegyldige Indbyggere. Denne Frokost har tynget mig til Jorden, siden jeg Kl. 2 kom hened paa Kontoret og fandt det anklagende elektric [lakune], der ikke spredte Glimt af Lys, men kun Mørke og Skam over Stuen.

Hør idetmindste, hvordan det er gaaet til. Igaar Aftes (Tirsdag) var jeg ikke paa Kontoret, men hjalp mig med Telefonen, fordi der var Fremmede hjemme, og idag kom Drachmann til Frokost og opholdt mig til Kl. 2. Det er ingen Undskyldning, ikke Spor, naturligvis ikke. Heller ikke er der Spor af Undskyldning i, at jeg forstod Ordene "en anden Dag i Ugen" og "senere hen" som sigtende til noget saa fjærnt som Fredag eller Lørdag. Jeg, som i mange gode Bøger har læst, at Kvindehjærtet er en uudgrundelig Gaade, burde have forstaaet, at ogsaa Kvindeordet kræver alvorlig Eftertanke, og jeg burde have tænkt saa længe over Ordene "en anden Dag i Ugen" og "senere hen", at jeg havde forstaaet, at de netop betød og ikke kunde betyde andet end "Dagen efter".

Det er trist at tænke paa, at De nu er saa vred, at De aldrig bliver god igen. Jeg kan forestille mig, hvorledes Deres brune Øjne ser paa Folk, naar de er saa vrede, at de aldrig kan blive gode igen.

Følgende latterlig ringe Straf har jeg udtænkt over mig selv. Da jeg skønner, at Onsdagen er den Dag, hvor De snarest er her i Byen, har jeg bestemt for Resten af mine Dage, at jeg ikke vil spise Frokost om Onsdagen, men sidde fastende her paa Kontoret og vente Dem fra Kl. 12. Naturligvis kommer De ikke. Ingen Guds Engel, der var blevet saa ilde behandlet som De, vilde være barmhjærtig nok til at komme og befri min Samvittighed for denne forsmædelige Frokost. Men Ons-

dag efter Onsdag sidder jeg her altsaa og faster og venter forgæves til mine Dages Ende, og min eneste Trøst er, at jeg (desværre) er en meget gammel Herre, der ikke kan have saa overmaade langt til Enden, især nu, da Skamfuldhed og Sorg rimeligvis i høj Grad vil afkorte mine Dage.

Tanken om, at denne bedrøvelige Forestilling kunde bidrage noget til at formilde Deres kun altfor retfærdige Vrede, vilde være mig en kær Opmuntring i de mange og lange Onsdage, der nu forestaar. Men Gud forbarme sig, hvor det vilde være meget mere morsomt, om De kunde blive god igen paa en Uge, og om De næste Onsdag bankede paa Døren og sagde: Frokosten paa Bordet!

Deres ærbødige og angerfulde
V. Hørup.

R.A. 5677.

Nr. 215. Holger Drachmann til *Hørup*, 20/5 1901.

Det gamle Apothek, Helsingør.
20. Maj 1901.

Kære Ven.

Hvor ondt du maa have det, véd ingen bedre end jeg, som heller ikke har det godt i denne Tid.

Hvilket Navn, man døber sine Lidelser med, er ligegyldigt. Gid du maa blive rask i løbet af Sommeren, og gid jeg selv maa blive det.

Vore fælles Venner her i det gamle Apothek kan vidne, at jeg ærlig har forsøgt "at binde dig en Hæderskrans" til iovermorgen d. 22de.

Men min Neuralgi har Overtaget – og det er med en lidt bitter Følelse, at jeg lægger den Pen bort, som har kunnet forme lydigt og villigt mangt et godt Digt overfor en udmærket Personlighed.

Kære Ven, gid du maa have følt i de senere Aar, hvor nær jeg er kommen dig – hvor højt jeg sætter dig – hvor meget jeg holder af dig.

Gid jeg iovermorgen kunde have været i Spidsen for de mange, der hylder dig offentlig. Nu maa jeg søge bort til Ro og Ensomhed – Skagen og Norge. Jeg rejser idag.

Du selv maa jo ogsaa, efter hvad man siger mig, søge et Sted hen, hvor man reparerer Mennesker, der har trukket det store Læs.

Lad os haabe, at vi til Høsten ses med friske Kræfter.

Jeg lægger min Arm broderligt om din Skulder og trykker din Haand trofast.

Din hengivne
Holger Drachmann.

Originalen ukendt. Trykt i Drachmannbrevvekslingen IV: 153f. Brevet er første gang offentliggjort af Emma Hørup i Gads danske Magasin 1908: "Holger Drachmann. Spredte Tanker og Minder".

Det gamle Apothek: Se brev 211 s. 364.

Hvor ondt du maa have det: Hørup led af kræft i hoften.

d. 22de: Hørups 60 års fødselsdag.

H.D. har skrevet et mindedigt om Hørup 1902. Trykt i "Vagabundus. Digte og Udkast", 1910.

Systemskiftet.

Under forhandlingerne forud for dannelsen af det første venstre ministerium 23/7 1901 var spørgsmålet om Hørups eventuelle optagelse i ministeriet og dermed den liberale københavnske venstrefløjs repræsentation centralt. Hørup havde i de foregående år loyalt støttet venstre reformpartiet og J.C. Christensen i kampen for parlamentarismen, men nu hvor dette fælles mål syntes at skulle opfyldes, gjaldt det om at skaffe sig og sine en selvstændig og central placering under de nye politiske forhold. Hans første plan gik ud på at få givet spillet over til Holstein-Ledreborg som den, der burde danne den ny regering og være konseilspræsident. Holsteins personlige format såvel som hans gode forbindelser til de otte udbrydere af landstingets godsejerhøjre på den ene side og til Hørup selv på den anden side ville i givet fald have kunnet danne modvægt til J.C. Christensens og P.A. Albertis tunge centrum. Men efter forhandlingerne herom fredag 19/7 måtte denne plan opgives, og dagen efter forsøgte han at realisere en ny: Chr. Hage, der havde skyndt sig hjem fra Paris, og Deuntzer skulle overfor J.C. Christensen og Alberti foreslå Edv. Brandes som ministeremne. ". . . nu spiller jeg det største Kort jeg nogensinde har spillet", skal han have sagt til Edv. Brandes (Aage Friis' samling: 101). Med dette provokerende forslag må han have villet gøre det klart for J.C. Christensen, at Politikens kreds kun ville føle sig fulgyldigt repræsenteret, hvis enten Brandes eller han selv blev optaget i ministeriet sammen med Hage. Han har villet tvinge J.C. Christensen til at henvende sig til sig med en opfordring om at gå ind i ministeriet, og det har derfor næppe passeret ham, at Deuntzer uden J.C. Christensens viden direkte spurgte ham, om han ønskede at være minister. Efter lang betænkning besluttede han at sige ja, og han opfattede det som et alvorligt nederlag, da han dagen efter af Hage fik meddelelse om J.C. Christensens modstand og krav om betænkningstid. Ove Rode fortæller, at Hørup satte sig til at skrive det følgende brev til J.C. Christensen med en bemærkning som "Nu skal vi se, hvilken Virkning dette Brev til Christensen vil gøre." (Aage Friis' samling: 127). Passusen om Hages

indtrængende opfordring må forstås som en trussel om, at Hage ville nægte at gå ind i ministeriet uden Hørup eller Brandes. Det er på denne baggrund forståeligt, at Hørup blev både forbavset og forbitret over J.C. Christensens varme tak. Da der endelig d. 23. kom henvendelse fra J.C. Christensen til ham, om han ville overtage trafikministeriet, sagde han straks ja.

Nr. 216. Hørup til *J.C. Christensen*, 21/7 1901. Hørups egen rekonstruktion.

Som De ved af vor samtale forleden eftermiddag, har jeg i flere aar været bestemt paa ikke at indtræde i et eventuelt venstreministerium, hvilken bestemmelse yderligere er bleven bestyrket ved min nuværende helbredstilstand. Naar jeg alligevel gav efter for Hages indtrængende opfordring, saa var det alene fordi det lykkedes ham at overbevise mig om, at min indtrædelse vilde væsentlig lette ministeriets dannelse. Heri har jeg altsaa taget fejl og da jeg hører at min indtrædelse tvært imod vil volde nye vanskeligheder, som jeg nok ogsaa selv havde tænkt mig, vender jeg hermed tilbage til min egen oprindelige bedre opfattelse. Til min undskyldning tjener, at denne opfattelse forvirredes ved at Deuntzer samme dag havde bragt mig en formel indbydelse til at indtræde i ministeriet. Men da det langt fra er min mening at volde Dem nogen vanskelighed, men jeg tværtimod ønsker at lette ministeriets dannelse, beder jeg Dem hermed betragte hele denne episode som usket.

Originalen tabt. Trykt i Aage Friis' samling vedrørende systemskiftet i 1901: 110f.

Brevet er rekonstrueret af Hørup selv efter hukommelsen og nedskrevet af Aage Friis under dennes samtale med Hørup 27/8 1901.

Nr. 217. J.C. Christensen til *Hørup*, 21/7 1901. C.Th. Zahles rekonstruktion.

Kære Hr. Hørup. Tak! Det var lige hvad jeg havde ventet mig af Dem. Endnu en Gang Tak! Tak.

Originalen tabt. Trykt i Aage Friis' samling vedrørende Systemskiftet i 1901: 78.

Zahle har 24/7 1901 meddelt Aage Friis og P. Munch, at Hørup modtog dette

svar omgående, rimeligvis pr. bud. Zahle gengav brevet efter hukommelsen, men hævdede, at ordlyden var så godt som korrekt.

Nr. 218. Amalie Skram til *Hørup*, 14/8 1901.

Ø Klasensgade 11.

14/8/1901.

Egentlig har jeg så ondt af dig, du kjære min ven, at du skal ligge der, og være offer for alle de trættende besøg.

Jeg var idag så bedrøvet da jeg kom fra dig, fordi jeg var bleven så altfor længe hos dig, og havde hindret dig fra at spise din middagsmad mens den var varm. Du er nu så rolig og resigneret altid, så jeg kunde ikke mærke den mindste smule misfornøjelse på dit kjære, idag så usigelig vakre ansigt. Men derfor kan du jo godt ha' tænkt: den Amalie Skram er dog et påtrængende og taktløst og besværligt menneske. Nej, men jeg skal sige dig – det er fordi jeg snakker så meget, når det er nogen jeg liker at snakke med. Så blir jeg *aldrig* færdig. Når det er nogen jeg ikke bryder mig om, eller ikke fordrager, så kan du tro, jeg kan være taus indtil uforkammethed.

Det er så underligt at jeg har måttet tænke på dig uafsladelig siden jeg gik fra dig. Jeg har aldrig sét dig se sådan ud. Hvordan vil jeg ikke fortælle dig.

Men nu skal jeg nok vente med at komme igjen – længe. For ikke at trætte dig. Og før jeg kommer, spørger jeg i slagterens telefon om du ta'r imod, eller er for træt.

Du må ikke bli ved med at være syg kjære, kjære *Hørup*. Husk, du er jo for en mand at være, så ung endnu. Nej, da må du heller bide i det sure, dig så ulystelige æble, at rejse bort til jordens bedste læge, og bli kureret. Du *må* det. Ikke tale om andet.

[...]

Er der i verden noget, jeg kan gjøre for dig? Nej – vel – desværre! Tusen hilser fra Småen og fra din Amalie S.

R.A. 5677.

at du skal ligge der: *Hørup* var indlagt på Thorkild Rovsings klinik i Rosenvænget i tre uger. 6/9 blev han udskrevet og genoptog sit arbejde i ministeriet, men fra først i oktober var han sengeliggende i sit hjem, hvor han døde 15. februar 1902.

I Ellen *Hørups* arkiv ligger et par optegnelser af hende:

”En Drøm.

Jeg havde en Drøm i Nat, der kun var mærkelig derved, at den realiserede en

Fantasi, som har besat mig i den sidste Tid som et Mareridt. Jeg havde Fars Sygdom. Jeg vilde blive lam først og saa dø. Der var ingen Redning mulig, og jeg vidste det selv. Jeg sad i et Værelse, der var mit, ganske alene og tænkte paa at dø. Jeg var indsvøbt i Tæpper ligesom Far, naar han er oppe, og jeg havde ingen Smerter. I Begyndelsen følte jeg kun en stor Glæde strømme igennem mig blandet med Taknemmelighed. Saa havde jeg altsaa faaet mit Ønske opfyldt: Jeg skulde følges med Far. Skridt for Skridt skulde jeg igennem alt, hvad han havde tilbage af Sorg, Kraftesløshed, og endelig Haabløshed. Kun Skuffelserne var jeg fri for, jeg vidste det jo og haabede ikke. Og jeg saa det rolig i Øjnene, hele Sygdommen og dens Forløb. Jeg var ganske alene, hørte kun sammen med Far, skulde gaa samme Vej som han og holde ham i Haanden paa hele Rejsen. Saa skinnede Solen pludselig ind i Stuen, og der vaagnede noget som Sorg indeni mig da jeg tænkte mig liggende saa langt nede i Jorden, at Solen ikke kunde naa mig. Og den Sorg voxede i et Sekund saa stærkt, at den tog Magten fra mig, og jeg græd saa voldsomt og krampagtigt, som man kun græder, naar man i lange Tider ikke har turdet græde og man saa endelig overgiver sig og lader staa til. Da det var gaaet over, hørte jeg Trin paa Trappen og vidste strax, at det var Far, der kom. Jeg gik ud og lukkede op. Der stod Far med sin lange brune Frakke og sin bredskyggede sorte Hat. Han saa syg ud, men kunde dog gaa endnu. Jeg tog ham i Haanden og vi satte os ind. Jeg saa paa ham og sagde, at saa var det da altsaa sket: han og jeg skulde ikke mere se Solen skinne, vi skulde følges ad og dø. Aa Snak, din dumme Unge, hvor kan Du dog finde paa saadant noget?, sagde han, og i det samme syntes jeg, at han forandrede sig, saa ud som i gamle Dage, sund, klog, og med livlige, lune Øjne. Saa vaagnede jeg."

"Fars Ord:

Naar jeg tænker paa, hvordan jeg, der dog er saa rask, bestandig ønsker, at jeg maatte dø, hvordan maa saa ikke de, der ligger paa Hospitaler, og er ene og forladte, længes efter at være vel afsted. Naar man er saadan en stakkels syg, saa bliver man jo behandlet som et Dyr. Ja, der er nu du, men alt det andet udenom mig, forekommer at hærdes og skærpes mere og mere henimod Maalet."

Eva Drachmann, der først i 90erne havde boet halvandet år hos Hørups, har i Politikens kronik 8/3 1951 skrevet om Hørups sygeleje. "En Dag saa han paa mig og sagde, som Resultat af en Tankegang: "Du, det er underligt, men jeg synes, man bliver bedre og bedre, og man er først rigtig god, naar man skal til at dø." "

*” . . . es geht das Leben zwischen Spielen
und Weinen, die Stimmung aber ist der
Duft des Lebens.”*

Hørup til Emma Hørup 2/6 1867.

DIGTE

Udenfor digtsamlingen

1. Ja, naar Sommersolens Glød 379
2. Der borte 380

Digtsamlingen

3. Havets Brusen 381
4. Havet 382
5. Afsked 383
6. Floden 384
7. Hvorfor styrer Skibet ei i Havnen 385
8. Lød Dødens Bud i denne Stund 386
9. Sommervarme 388
10. Det er sandt 389
11. Opgjørelse 390
12. Efter Gildet 392
13. Langt ud paa Natten 393
14. Til en Veninde 394
15. † 396
16. Bondepige med Slør 398
17. Uforandret! 399
18. Stevnemøde 400
19. Ude 401
20. Til Stevnet 402
21. Paa Gaden 403
22. Andre Folks Barn 404
23. Degnen 405
24. For Barkmøllen 407
25. Still-Leben 1-2 408
26. Epigrammer 1-3 410
27. Aandenød 410
28. Varm Aften 411
29. Nat 412
30. Frem og Tilbage 413
31. Nat 414
32. Skyerne fare paa Himlen urolig 416
33. Lærd 417
34. Alcibiades 419
35. Momentant 420
36. Stygt Veir 421
37. Romance 422
38. O jeg har stirret farveblændt (fragment) 423

39.	Foraarssol	424
40.	Paa det Tørre	425
41.	Efter Heine 1-4	426
42.	Dogmatisk	429
43.	Katholsk	430
44.	Den hellige Aands Sendelse	431
45.	Bønhørelse	432
46.	Om Aftenen	433
47.	Til "Stemninger"	434
48.	Det brænder i Ild	435
49.	Du skal vide!	436
50.	Nei vil du være stærk og fri	437
51.	Kan hænde!	438
52.	Fra Land	439
53.	Til "Reden"	440
54.	Fordi!	441
55.	Gud give, du nu var dækket saa trangt	442
56.	Atter jeg ligger herhjemme og stirrer	443
57.	Hvor vil du bygge	443
58.	Er det da meer end du evner at bære?	444
59.	Dig har min Skjæbne som Solskinnet spundet	444
60.	Bort! du vil bort	445
61.	Tag dem kun med, disse gjøglende Minder	445
62.	Skilles fra dig!	446
63.	Kvalfulde Taare! som Stoltheden binder	446
64.	Sangen skulde med svalende Vinger	447
65.	Er det alt sunget, vort Efteraarsdigt	447
66.	Nei med Spot og Kys kan ei du dræbe	448

Der er bevaret over 70 digte af Hørup, heriblandt enkelte gendigtninger efter Heine. Nogle af digtene kendes kun fra hans breve og må søges der, (nr. 5, 6, 23, 27, 29, 35, 36, 129, 137), og et par digte i Morgenbladet 6/10 73 og 13/4 77 er ikke medtaget i denne udgave. Men de øvrige indgår i en efterladt digtsamling i Hørups arkiv på Det kgl. Bibliotek. Bortset fra nr. 1 og 2, der ved papir og skrift skiller sig ud, er de skrevet på samme oktavpapir og med ret ensartet skrift, så der må være tale om en renskrevet samling. Selv om enkelte af digtene fra denne samling også findes i brevene til Henriette Steen, har jeg derfor valgt at trykke samlingen som helhed.

Renskriften kan med stor sikkerhed dateres til 1872-73. En del af digtene er nemlig skrevet under indtryk af Henriette Steens beslutning om at opgive forholdet til ham, efter at hun var blevet gravid. (nr. 55-66, jfr. s. 31). Formodentlig har han ved samme lejlighed udvalgt og renskrevet sine bedste digte fra skuffen. Senere end efteråret 1873 kan det i hvert fald ikke være sket, det viser ortografien. Men selv om renskriften først er foretaget 1872-73, kan de enkelte digte selvfølgelig godt være af ældre dato. Skal man tro Hørups eget udsagn i brevet "fra de varmere Dage", var han allerede begyndt at skrive digte, mens han gik i von Westens Insitut, dvs. som 16-17 årig. (s. 62). De første digte i brevene stammer fra regenstiden (s. 9 og 12f), og i sabbatåret hos A.G. Drachmann 1867-68 skrev og læste han digte. (Jfr. s. 20). Samlingens digte kan sikkert dateres til perioden fra omkring 1866 til 1873.

Som samlingen foreligger, er den klart nok resultatet af en alvorlig bestræbelse på at skabe en egentlig digtsamling, varieret i indhold og form. Og der kan ikke være tvivl om, at der ligger en høj digterprætention bag udformningen af den. Både i den forstand at Hørup har krævet, at de følelser og stemninger, han gav udtryk, skulle være personligt erfarede og således, at han har studeret metriske problemer og den romantiske traditions formsprog.

Det ville være halsløs gerning at prøve mere detaljeret at rekonstruere digtenes indbyrdes kronologi, men jeg har alligevel forsøgt at udskille nogle centrale grupper af sammenhørende digte. Og ved at sammenholde disse grupper med de holdepunkter brevene giver samt med viden om Hørup iøvrigt i disse år, har jeg forsøgt en grov kronologisk ordning af digtene.

Det er sandsynligt, at han har kaldt samlingen "Stemninger", da titlen på digtet "Til "Stemninger" " (nr. 47) bedst kan forstås, hvis dette digt har været ment som en introduktion til den. I hvert fald er denne titel en dækkende betegnelse for samlingen som helhed med dens skiftende og modstridende stemningsudtryk. Hørup har dyrket sine stemningers mangfoldighed og har i varierende digteriske former villet udtrykke dem i en samlings totalsum. Og samtidig har titlen "Stemninger" været tilstrækkelig fleksibel til at kunne dække over et langsomt holdningsskifte, som kan spores i digtene. Heineraptussen, som kan dateres til begyndelsen af 70'erne (jfr. s. 27), danner i den henseende et skel. Indtil da er digterholdningen trohjertet, utvetydig. Digteren vil i sine poetiske refleksioner søge styrke til at fastholde en resigneret, stoisk holdning i en meningsløs tilværelseskamp og triviell dagligdag. Fremmedgørelsesproblematikken

er inspireret af Kierkegaards psykologisk-ontologiske begreb "fortvivelse". (Jfr. "Sygdommen til Døden" 1848). I digtene fra først i 70'erne skifter tonen til heinesk selvironi og dyrkelse af lidenskab. Og derefter følger digtene til Henriette Steen med deres retfærdiggørende, overtalende sigte.

1. Ja, naar Sommersolens Glød
sprænger Bæltet, løfter Barmen,
synker Heed i Jordens Skjød
– kan En sagtens kjende Varmen.

Men forstaae de sagte Suus
Foraarspustet gennem Hækken
og at troe paa Vandets Bruus
strax det svulmer kjølt i Bækken

Og at sætte Livet kjæk
paa den første varme Straale
freidig blomstre Sneen væk
for et Drag af Lysets Straale –

– det er Gjækken kun, der tør –
Mens de andre pæne, kloge
Blomster vente, som de bør,
skjult i Moders Skjørtekroge,

slaaer hun frisk og glad og stærk
Øiet op mod Foraarsolen –
Haabets Værn om Jomfrusærk,
savner ei i Sne hun Kjolen – –

Kalder I den Søde fræk
– skjønt hun staaer der bly og bange
vel – saa slaaer jeg om min Gjæk
Vaarens første varme Sange,

sender hende did jeg veed.
Evnens til at troe og vove
er ei kvalt i Sneens Skred
har kun skjult sig for at sove

for at vaagne dobbelt varm
springer frisk af Vintrens Dække
op mod Solens Straalekarm
som de andre Solskinsgjække. – –

2. Der borte – hvem er det?
I Krattet sig taber hans Fjed.
Bæg ham slaae
Buskene sammen,
Græsset sig løfter igjen –
Mørket ham griber.

Ak, hvem læger dens Smerte
hvem Lægedom blev til Gift?
Der af Kjærligheds Fylde drak
Menneskehad!
Først en foragtet, nu en Foragter,
Tærer han dulgt paa
sit eget Værd –
Utilfreds, selv syg.

Er der, Kjærligheds Fader,
paa din Lyre en Tone,
hans Øre kan mærke,
Læg dette Hjerte!
Aabn det omskyede Blik
for de tusind Kilder
omkring den Tørstende
i Ørkenen!

3. Havets Brusen

Som liden Purk jeg leged
paa Grøften ved vort Huus,
jeg eied store Gaarde
af Stene og af Gruus.

Af Kjør og Faar og Heste
jeg havde Rigdom nok,
fra Stranden man dem kjørte
paa Veien, Flok i Flok.

Jeg havde nylig flyttet
og slaæet Kvæget fast
og tøiret dem forsvarlig,
de løb ei bort i Hast.

Omhu var jo nødvendig
det vidste hver en Knøs,
for Fluerne var slemme
og Kvæget slog sig løs.

Jeg havde saa adstadig
lagt mig ved Grøften ned
og holdt nu vaagent Øie
med min Besætnings Fred.

Da hørte jeg – jeg aldrig
før hørte slig en Lyd –
det var som Jorden toned
i Smerte og i Fryd.

Der lød en mægtig Brusen
saa stærk og dyb og fuld
det var som Aander droge
med Sang igjennem Muld.

Forundret jeg mig reiste
og stirred rundt omkring,
men stod jeg op, jeg hørte,
igen slet Ingenting.

Alt laa som før i Solen,
varmt glimred Mark og Høi,
en Høstvogn langsomt kjørte
i Stubben uden Støi.

Men lagde saa jeg Øret
igen mod Grøften ned,
da toned Jorden atter,
saa sær jeg blev derved.

Jeg laa der sært bevæget, –
at det var Aanders Kvad
Jeg tro'de fast, og lytted
halv bange og halv glad.

Hvor tidt jeg laa ved Grøften
med Øret fuld af Sang!
mens Drømme tæt sig flokked
og Længsler vidt sig svang.

Og Grøften og dens Aander
end hvile i min Sjæl,
de vaagne, vil jeg glemme
min Barndom og mig selv.

Og hører jeg dig bruse,
mit tonende Hav!
da stiger Drøm og Længsel
som Toner af sin Grav.

4. Havet

Hil dig mit Hav! her kaster jeg Anker,
Sjælen hilser dig glad,
Barndommens Drømme stige som Tanker
frem af Erindringens Bad.

Støien og Tumlen og Menneskelarmen
Livets urolige Trav
taber sig fjernt, mens higende Barmen
aander det evige Hav.

Kjæmper du end med Skum paa din Bølge,
mandigt stridende frem?
– Tanken du binder, og Øiet maa følge
dig ud til dit vinkende Hjem.

Derude vil Himlen sig rødmende bøie
synke ned i din Favn,
derude skal Bølgen, den kæmpende, høie
stille sit evige Savn.

Hør hvor den Bruser, hvor højt den sig hæver!
– Kraften og Kampen er smuk!
opad den stiger, den standser, den bæver,
styrter saa ned med et Suk.

Aldrig dog trættet, atter den stævner
udad, fremad og op,
sank den i Dybet, altid den evner
at reise sin skummende Top.

Brusende Bølge! jeg kjender din Stemme
i Kamplarmen lyder et Suk;
synkende, brudt, vil Dybet dig gjemme,
– dog Kraften og Kampen er smuk.

5. Afsked

Forstød dog ei din Moders Hjem!
min Dreng, ak husk dog paa
for En, der naaer paa Søen frem,
til Grunde Hundred gaae,

for En, der naaer med Held i Land
med vundet Guld og Magt,
vel Tusind har det dybe Vand
som Liig til Stranden bragt.

Farvel, kjær Mo'r, nu gaaer jeg frem
didhen jeg vil og maa,
kjær Moder, ei for Strømmen stem,
den bryder større paa.

Kan hænde, Sønnen din bli'r bragt
til Stranden død og kold,
o Moder, Sligt har ingen Magt,
blot Sønnen seiled bold.

Mig hued Havets store Gang
du veed fra Lille af,
og Stuen her blev mig for trang,
naar Bruset lød derfra.

O jeg har vidst det, Mo'r, saa fast
saa langt jeg mindes kan,
min Plads var ved den høie Mast
og paa det dybe Vand.

Jeg seiler bort, Farvel kjær Mo'r,
faaer jeg en Sømands Død,
paa Landet, det jeg sikkert troer,
findes der langt værre Nød.

6. Floden

Det kommer, det kommer, det uhyre Hav
af mørke, fortvivlede Dage,
jeg hører Bølgernes dundrende Trav,
det er Floden, der vender tilbage.

Det er Floden, der griber den hvivler mig hen
ud i det bølgende Vage,
jeg kjender den dumpe Jamren igjen –
det er Livet, der vender tilbage.

Forgjæves om Hjælp er et Menneskes Skrig,
Livet er trofast som Havet,
hvem Ebben lokked' fra Land og Sti,
ubønhørlig Floden begravet.

– Derinde drømmer det smilende Land
Nei bort, nei jeg elsker det ikke,
saa kom, lad af Havets skummende Rand
mig Glemslen, den dulmende, drikke!

7. Hvorfor styrer Skibet ei i Havnen?
– større Seiler mindre Sø begravet,
denne er som tryllet fast til Havet,
se, hvor Skummet vælter over Stevnen.

Syd om Revet! hvor dumdrigtig vovet!
slutter Kjeden Manne! klar ved Baaden!
Nei forbi, de styre ud i Fraaden
graadigt styrter Havet sig paa Revet.

Denne Klud, der pidsker hen i Blæsten!
Op med Baaden, red Jer, bort fra Stranden
– Skibet bærer Dødens Tegn paa Panden
bort fra Stranden, Skibet fører Pesten.

Mat det sænker under Søen Stævnen,
krystet tæt i Havets stærke Arme;
– Døde over Livet sig forbarne,
derfor styrer Skibet ei i Havnen.

8. Lød Dødens Bud i denne Stund,
og gid det – naar det lyder –
maa sprænge Livets faste Grund
rask som naar Isen bryder.

Lød Dødens Bud i dette Nu,
mens høiest Hjertet banker,
– med lyse Længsler i min Hu
og Sjælen fuld af Tanker!

Jeg skulde slynge dog min Arm
om Alt hvad mig blev givet
og sende Takken høi og varm
til Guderne for Livet.

Jeg skulde fra den dunkle Plet,
hvor Skjæbnens Kaar mig satte,
høit løfte Mindets tunge Net
og mange dyre Skatte.

Jeg har dog været med saa vidt
som de, der langveis fore,
og har paa mørke Grændser stridt
med Tankelivets Store.

Jeg fik dog stundom Seiersbud
fra Aandens fjerne Riger
og stundom Magt at vove ud,
hvor Mængden bange viger.

Ja selv i Livets golde Vaar,
hvor ingen Blomster blinked
mildt Mindet om de yngste Aar
mig Haab imøde vinked.

Og altid vaaged Længslens Lyst
og Savnets tunge Vinge,
at Sjælen ingentid fandt Trøst
i Larmen blandt det Ringe.

Men først og sidst, naar Tanken gaaer
henover svundne Dage,
hver Stemning fra de sunkne Aar
staaer duftende tilbage.

Hver Stemning, som i Solens Glands
steg høit med Havets Brænding,
og den, der fulgte Bølgens Dands
og yndefulde Vending

Hvert Suk, hver Klang i Skov og Sø,
naar Lys og Skygger skifte,
naar Sorger vaagne for at døe,
og nye Længsler vifte.

Hver Stemning i Naturens Skjød,
der klinged dybt og længe,
der holdt min Tanke varm og blød
og klared Sjælens Strænge.

Hver Stemning gennem Luft og Vand,
hvori min Sjæl har gynget,
hvert Pust fra Havets friske Strand,
der har mit Liv forynget!

I Stemning banked varm og ung
al Glæden i mit Hjerte,
i Stemning, om end mørk og tung,
jeg løste Livets Smerte.

Kom derfor Dødens Bud i Dag
og tog, hvad mig blev givet,
jeg skulde følge uden Nag
med Sang og Tak for Livet.

9. *Sommervarme.*

Jeg ligger bag Skovens Stente
og stirrer i Træernes Top
og øiner den svævende Glente
og ønsker mig høiere op.

I varme bølgende Ringe
Luften over mig staaer,
kredsende vidt, paa sin Vinge
Glenten mod Himlen gaer.

Høier' og høiere oppe
svinder i Luften den hen,
– jeg stirrer i Træernes Toppe
og glemmer mit Ønske igjen.

10. Det er sandt, jeg har sunget heel kummerlig tidt,
tungsindig var oftest min Sang,
og helst har den dvælet, hvor der blev stridt
med Synd og med Sorg og med Trang.

Det er sandt, at Glæden barnlig og smuk
kun sjelden sig speiled deri,
det er sandt, at det syge, fortvivlede Suk
har lydt som min Sjæls Melodi.

Ak Alt det er sandt, jeg nægter det ei,
kun bittert min Sangmø har leet,
af den Skjønhed, der blomstred langs hendes Vei
har meest hun Skyggerne seet.

Og Lykkens store, jublende Tog
har hun aldrig syngende fulgt,
det seirende Stærke forbi hende drog,
mens hun selv blandt de Slagne var dulgt.

Dog dadl ei saa stærkt, om min Sang ei fik Held
til at løfte, forsone, befrie –
Lykkens stærke lysende Væld
er strømmet mit Mørke forbi

Og aldrig fornåm jeg fra Livet et vink,
at ogsaa jeg hørte med,
Skjæbnens varmen Solskinsblink
fandt ei mit ensomme Sted.

Derfor gik ei min Sang til det klingende Spil
og til Dands har den aldrig opført –
Enhver maa synge hvad Guderne vil,
den Sang, som hans Hjerte har rørt.

11. Opgjørelse.

Det kjeder tilsidst, naar man hører det tidt,
hvor uhyre meget man skylder,
jeg gad dog engang see sort paa hvidt
for hvormeget Regningen fylder.

Nei tys! det er ikke den hellige Gjæld,
ei min første, freidige Glæde
– det klinger saa frisk som af Pidskesmeld
hen over Sneen i Slæde.

Ei Dig! min store, min klingende Strand!
med Vidder for Øie og Øre,
Alt, hvad af Toner jeg nogentid kan,
fik først hos Havet jeg høre.

O Danmark! din bløde, din drømmende Sø!
med Spillet og Farven og Glandsen,
med bølgende Duft af nyslaaet Hø,
kjælende vækker du Sandsen.

Og Skoven! baade ved Nat og ved Dag!
hvad der lever i Træernes Kroner!
dybe, sukkende Aandedrag,
stærke, gribende Toner. –

– Tys! en Skygge skrider forbi
et Billed svæver mig fore,
jeg hører igjen det fortvivlede Skrig
det er ham, den ensomme Store.

Jeg sidder igjen ved det svævende Lys,
– øde og halvmørkt er Kamret –
med flagrende Skygge og Aandegys
i alle Kroge det jamred:

Ak, den der er bøiet, ham tynger du meer,
og den, der til Døden er jaget,
ham vinker du fremad og haanligt du leer,
o jeg har ikke til Guderne klaget!

Stærkere dog end den brusende Strand,
større end Søen og Skoven,
staaer for mit Syn den ensomme Mand,
med det uhyre Kast imod oven.

Mægtige Skygge! du fare i Fred,
sælsomt i Natten frister din Stemme
dog, der du pege, jeg følger ei med,
ud over Livet brister mit Nemme.

Er Regnskabet endt? er ei det begyndt?
Lad det være nu lidt eller meget,
fik end min Sang af den fremmede Pynt
Livet, den fik, var mit eget.

12. Efter Gildet.

Vi vandred paa Gaderne silde
i den kolde, blæsende Nat,
vi kom fra Studenternes Gilde,
paa Sjælen og Legemet mat.

Vi slentrede ned mod Kanalen
— jeg var baade syg og forstemt —
det gik kun trevent med Talen,
han sagde: ”min Stok har jeg glemt.”

”Jeg har glemt baade Haabet og Modet
og næsten Fortvivlelsen med.”
Han lytted, som om han forstod’et,
saa trasked vi atter afsted.

Vi stod og hørte, hvor Vandet
tungsindigt mod Bolværket slog
”Er det sandt, at de reiser af Landet?
jeg tro’de, Examen de tog”

”Jeg gaer jo alt med den paa Bagen
som Aage med Kisten god,
men hvad gjør Examen til Sagen?
— naar jeg blot havde Penge og Mod.”

Han spurgte: ”har Intet de skrevet?
det kunde maaske blive trykt,
Poesien er sjeldnere blevet
og Vers er vist temmelig søgt.”

”Farvel” og jeg rakte ham Haanden,
”jeg vil ikke længere frem,
jeg er mat i Kjødet og Aanden.”
— ”Jeg”, trøstede han, ”følger dem hjem.”

Vi vandred paa Gaderne silde
i den kolde blæsende Nat,
vi kom fra Studenternes Gilde,
paa Sjælen og Legemet mat.

13. Langt ud paa Natten.

Af Veien Dreng
for en Mand,
der vender hjem
ene
midt af Gaden, midt af Gaden.
For Satan!
Ingen mig følger. —
Der er Volden!
Godaften
I gamle Kastaniegubber!
staar I her endnu
ligesom i Kristian
den Fjerdes Dage?
og Maanen skinner
som da jeg var ung.
— Hvor her er stille!
Rumlen fra Byen
rumler fjernt
som altid,
det er sagtens
langt ud paa Natten.
— Ja om Dagen, om Dagen
er jeg en stille
fredsommelig Mand,
men om Natten,
naar jeg vender hjem
ene
midt af Gaden, midt af Gaden,
gaaer jeg ikke
tilside for Pakket.
— Og dog
heroppe
hvor Maanen
skinner over Sneen,
— nei jeg foragter,
hader
Jer alle
hele Byen!

Hvor var I?
Hvem af Jer
rakte mig Haanden.
dengang
Jorden gled bort under mine Fødder?
Hellige Maane!
fulde
Mand i Maanen!
Jeg er fuld
vældig!
Jeg vil ligge i Sneen,
jeg vil sove i Sneen
og drømme.
— Der er ingen Drøm,
som jeg ei har drømt,
der er intet Haab,
som jeg ei har haabet,
ingen Længsel,
jeg ei gav Vinger!
men jeg blev træt
— det er sagtens
langt ud paa Natten.
— naar jeg vender hjem
ene
midt af Gaden, midt af Gaden,
gaaer jeg ikke
tilside for Pakket. —

14. *Til en Veninde.*

Hver Gang du min Tanke gjæsted;
stod du for mig sælsomt fæsted
til din Hjemstavns brune Hede,
til den lyngbegro'de, brede,
mørke Hede.

Som et Tæppe, lagt i bløde
Folder over Hedens sprøde,
sandflugtsvangre, løse Bølger,
saadan trofast Lyngen følger
Hedens Bølger.

Saadan trofast for min Tanke
stod du – baade Værn og Skranke,
Lyngen liig til Sandet bunden,
skyggende hen over Grunden,
trofast bunden.

Dog jeg tilstaaer, undertiden
syntes denne Færd mig liden,
og jeg tænkte, hendes eget
Liv er det til Ende leget,
tomt og bleget?

Da gik Somren gennem Landet
med de varme Regnskyl blandet –
Solen, høit paa Himlen skreden,
var med lyse Straaler gleden
over Heden.

Blinkende i Sommerveiret,
spillende i Farveskjæret
af det Brune og det Røde,
Lyngens Bølger varme fløde
mig imøde.

Hurtigt Lys og Skygger skifted'
legende paa Heden vifted',
som naar Smiil i Taarer rinde,
Stemninger faae Liv og svinde
sammenrinde.

Og jeg tænkte: tro ei Freden!
der er ikke dødt paa Heden,
ligger den end dunkel, stille,
Lys og Skygger hastigt spille
om den Stille.

Siden, over Lyngen bøiet,
saa jeg Blomst til Blomster føiet –
varmt og farverigt i Grunden
blomstrer, fiint med Grønt omvunden,
Hedebunden.

Derfor see dig uden Vrede
fæstet til din Hjemstavns Hede;
thi med Løvgrønt gjennemvunden
blomstrer varmt og fiint i Grunden
Hedebunden.

Atter Stormen jog i Løvet,
atter Stormen rev i Støvet
et af Skovens friske Blade,
et af Skovens foraarsglade,
unge Skud.

Skulde Hjærtebladet isne
i din Gravluft! — ingen visne
var der da, ingen golde,
ingen falmede og kolde,
tørre Skud?

Eller var al Skoven dækket,
saa alene hun blev knækket?
Skulde Veiret ikkun slette
dette løfterige, lette,
lyse Skud?

Og dog var hun gjemt i Skyggen,
gjemt til Solen og til Lykken
med de stærke Længsler Evne
til at voxte fra det jævne
Hverdagsstævne.

Og dog var hun sælsomt dragen
op mod Lyset og mod Dagen
skjød igiennem Vintrens Kulde
frem som bedre Tidens hulde
Solskinsbud

Blot en Straale sank i Barmen
– første Pust af Foraarsvarmen –
og med Sympathiens Eie
laa for hende Somrens Veie
foldet ud.

Blot en Klang med Aandens Mærke
af det Higende og Stærke!
og hun iled kjæk imøde
fra sit eget – Drømmens bløde –
Land imøde.

Som et Tegn, et fagert Billed
af hvad Livet skønnest stilled
stod hun fast til Jorden bunden
spirende og over Lunden
fri og bunden.

Som et Tegn i Sandet skrevet
som et Liv, et aldrig levet,
som et Løfte, uforstaet,
som en Verden, en forgaet,
uforstaet,

saadan er hun til min Tanke
slynget fast som Druens Ranke,
saadan vil hun gaadfuld skride
alle Dage ved min Side
gaadfuld skride. —

16. Bondepige med Slør

Jeg har bøiet mit Hoved mod Jorden
og Livet forlyster mig ei,
mørk er nu Himmelen vorden,
Guds Sol skinner ikke for mig.

Nu gaaer jeg i Mørke altiden
hvor før var muntert og lyst
og Dagen den kjeder mig, siden
Glæden blev slukt i mit Bryst.

Nu Fuglene tie bag Løvet
og Skoven har slet ingen Lyd,
hvor er dog mit Hjerte bedrøvet,
hvor kummerlig falden min Fryd.

Hvor er dog alt Haabet forsvundet
og øde min Kjærlighed lagt,
hvad der svandt, det er evigt forsvundet,
hvad der kommer, det haver ei Magt.

Hvad Storme, der efter vil komme
og øde hvad Andre har kjær,
mig kan det ei ska' eller fremme
meer end de vindfældte Træ'r

Hvad Dug, der efter vil dale
paa Urter og Blomsterne smaa,
saalidt vil min Sorrig den svale
som lædske det visnede Straa.

Men lader vor Herre gjenskinne
sin Sol over Marker og Skov,
visselig vil den mig finde
at have ei mere Behov.

Visselig vil den mig finde
at trænge ei Sol eller Dug,
vel bitterlig Taarene rinde,
Eet stiller dog Sorrig og Suk.

17. Uforandret!

Ja, Alt er end det Samme!
det Bladespil i Solen!
og Bøgenes ranke Stamme!
og Duft af Kaprifolen!

End Bækken gennem Skoven
i Spring som fordum skummer,
i Sol henover Voven
Insektsværmen sommer

End Skyggen under Hækken!
ved Stien, hvor hun iled'
imod mig, frisk som Bækken,
end Pletten hvor hun hviled!

Og Blomsterpragten frodig,
som hun til Krandsen plukked',
og kom halv sky, halv modig
og stod og lo og sukked'.

Hvad er det! hvorfor stiger
saa vildt mit Blod i Aaren?
Hvad er det? hvorfor sniger
saa tungt i Øiet Taaren?

Hver Raslen gennem Løvet,
hvert Blik mod Skovens Stænte
fortæller mat, bedrøvet:
det nytter ei at vente.

18. Stevнемøde.

Hun stod under Hylden ved Gjerdet,
hvor tættest Skyggerne laa
og speidede snart efter Veiret
snart op over Veien hun saa

Det trak i Sønder med Torden,
og Vinden sukkende lød,
naar den puslede henover Jorden
i korte gispende Stød.

Hun stod der – Gud veed hvor længe
og stirred i Mørket hen,
– sort Skyerne rundt sig trænge –
da øiner tilsidst hun sin Ven.

Dog nei – og frem hun sig bøied –
det er jo en døddrukken Mand,
hun skygger med Haanden for Øiet,
det er nok ei Vennen, han.

Hun seer, over Veien han raver,
hvor lyttende, bange hun stod;
i Skyggen hun dybt sig begraver
og rører ei Haand eller Fod.

Han famler sig frem omkring Gjerdet,
han er hende ganske nær,
– hun henter tungt efter Veiret
det er hendes Hjertenskjær.

”Godaften, Godaften”, han laller
”Godaften min egen Tøs” –
høit over dem Tordenen skraller,
vildt bryder Uveiret løs. –

19. Ude.

Hun var forvist hans fæstede Brud,
det maatte hun høiligen love,
han svor det ved den levende Gud,
før han fik hos hende sove.

Dog nu drev Stevnemaalet forbi,
der kom ei Beiler til Gaarde:
”Stort Vanheld er han vist stædet udi,
om ei han ligger paa Baare.”

Saa førte hun sig i den nyeste Kjol
bandt om det dyreste Binde,
hun gik til hans Gaard – men aldrig Sol
skeen over fagrere Kvinde.

Det kjendte hun, strax hun fik Gaarden i Syn,
at han stod uden Porten og snakked
med andet Kalfolk fra samme Byen,
og stille sin Gud hun takked.

Hun skreed forbi dem og ønskede Goddag,
hun fornåm, hvor de Fremmede kigged;
om de hilste igjen, hun vidste ei af,
hun blev utryg og gjemte for Blikket.

Heel smaat hun ind under Porten treen
med Haanden trykt mod sit Hjerte
– ei havde hun ventet saa bitter Meen
og aldrig saa skrigende Smerte. –

det skar som Ild gennem Tanke og Sind
det Ord, der bag hende Skratter,
den hvideste Væg saa blev hendes Kind,
– hun kjendte sin Fæstemands Latter.

20. *Til Stevnet.*

Liden Inger jeg raader du sparer din Ro
du spare og Stadsen stram,
nu Duggen slaauer over Strømper og Sko
og Natten er kjølig og klam.

”Og hænger end Duggen dryppende vaad,
det gjør hverken fra eller til,
min Fæstemand haver heel gode Raad
han giver mig Alt hvad jeg vil”

Liden Inger saa sort er Skoven i Nat,
det gyser at kigge derind,
og Stien gaaer mellem hængende Krat,
og Grenene slaae om din Kind.

”Og ligger end Skoven øde og sort
og høres ei Hind eller Fugl,
des tryggere Skoven hun gemmer mig bort
des sikkrere haver hun Skjul.”

Liden Inger du springe ei slig afsted
over baade Stub og Tjørn,
Elkongen dandser, i dine Fjed
dandse Elkongens Børn.

”Lad dandse hvo der til Dandsen har Lyst
selver dandser jeg med,
jeg haver nu høit det mod i mit Bryst
slet Ingen gjør mig Fortred”.

Liden Inger langt heller du dempe dit Mod
Veien fremad er let,
saa Mangen drog ud paa snaren Fod
drog hjemad mødig og træt.

”Og drager hjemad jeg mødig og træt
saa haver jeg Følgeskab og
. . . Godmorgen Hr Jørgen! I sige mig ret
tilbage I følger mig dog.”

21. Paa Gaden

Han havde ei Halvaarsleien betalt
saa napped som billigt de Raden
og satte Fallenten og Konen og alt
Pjalteriet med Lempe – paa Gaden.

Det blæste og rusked med Regn og Slud
som Veiret nu er i Oktober,
en frossen Rolling sad og saa ud
i en Kurv som en Rolling af Kobber.

Slet Ingen fornøiet! jeg Konen saa
hvor hun stod og holdt i med at græde
og Værten havde, det bandte han paa
langt ringere Grund til Glæde.

Og Gadens Folk, den lurvede Flok
der stod om, ku' heller ei li'et,
Værten, den Hund, det vidste de nok
hang sammen med – Politiet.

Kun Kongens Foged, myndig og høi,
behersked med Værdighed Scenen,
og vaaged retfærdig, at intet Tøi
blev kastet i Rendestenen.

22. *Andre Folks Barn*

O paa Kjærlighed saa gold!
mens hun end var blød og kjælen,
Fremmedhaanden, haard og kold,
slog sit Greb i Barnesjælen.

Tugtens kolde mørke Dragt
stivned om de fine Lemmer,
mens en fremmed Blomsterpragt
skjult sin Væxt i Sjælen gemmer.

O der er en Tankeæt
frem af Ensomheden baaret,
som i Sindet, sygt og træet,
sniger sig – som Kuld i Saaret.

Stille, lydløst skreed hun frem,
ydmøgt under Aaget bøiet,
glimtvis kun fra Sindets Gjem
traadte Mørket frem i Øiet

Og dog var hun alt fortabt,
var et Barn med Kvindens Viden,
var et Liv, forgjæves skabt,
falmet inden Blomstringstiden.

Livet gaaer sin stærke Vei;
om en Enkelt blev tilbage
o det ændses, ændses ei –
Ingen hører, Barn, din Klage.

Ingen vender Øiet om
Skriget hendøer, Alt er stille
– ak en Sjæl er et Atom,
der uændset gaaer til Spilde!

23. Degnen.

Han laa derude paa Lodden
og hvilte sig træt paa et Neg,
mens Blikket drømmende fulgte
Sommerskyernes Leg.

Lærken fra Ageren letted,
den jubled og steg og slog,
— Sørgmodigt mørknedes Øiet
og dybere Veiret han drog.

Det var en Mand, der var mærket
dybt af Sorgernes Bid,
Kinden var rynket og Panden
furet af Kummer og Slid.

Drengen laa ved hans Side
med et Hvedeneg i sin Favn,
han samlede Klinte og mente,
han gjorde umaadelig Gavn.

”Se Far! Se jeg har samlet
”Lommen er struttende fuld
” — Sover du Far?” — og han vælted
forundret Neget omkuld.

Men Degnen sig langsomt hæved
og talte halvt til sig selv:
”Hvor ofte som Dreng har jeg ligget
”og stirret mod Himlens Hvælv!

”Hvor ofte som Dreng har jeg ligget
”og lyttet til Lærkens Slag
”og har længtes mod Livet og aandet
”dets Haab i higende Drag!

”Min stakkels Dreng” — og han klappede
den lille paa Haand og paa Kind —
”naar Livet kommer, da veirer
”Haabet som Avner i Vind.

”Min stakkels Dreng” – og han trykked
den Lille tæt til sit Bryst –
”det er Alt Bedrag og Tomhed
”hvad de tale om Livets Lyst.”

– – – Det er Alt Bedrag og Tomhed
hvad de tale om Livets Lyst!
– ak i den høiste Jubel
det hvisked derom i mit Bryst

– – – Naar Livet kommer, da veires
Haabet som Avner i Vind!
– ak i den freidigste Stemning
har jeg vidst derom i mit Sind

Den stille lønlige Viden
om Menneskebørnenes Kaar
har fulgt og følger mig, siden
de første Barndommens Aar.

24. *For Barkmøllen.*

Nei Intet jeg veed som Garverens Øg
saa uudgrundelig sølle,
naar det gaaer og træ'r i sit daglige Møg
og driver den evige Mølle,

naar det gaaer og skutter sin lurvede Ryg
og er gnaven og ilter i Sindet
og sparker og vridser af Fluere og Myg
og den øvrige Uro i Skindet.

naar det, pludselig kjed af Garver og Bark,
gaaer baglænds og slaaer sig i Tøiet
og ryster paa Ho'det af Driverens Spark
– med de uhyre Klapper for Øiet.

Og saadan En har engang været Plag
i Spring over gyngende Enge,
har boltret sig hele den udslagne Dag
i det allerblødeste Vænge,

har lapset sig kaad, har kabriolert
og steilet og slaaet til Tøiet,
er dernæst omsider bleven kastret
og har saa faaet Klapper for Øiet.

Ak altid mig rører Garverens Øg,
jeg har baade Venner og Frænder,
der gaae og træ'e i det daglige Møg,
– og Ingen sin Fremtid kjender!

25. *Still-leben*

1.

Gjennem Tylsgardinets svage
Værn mod Julisolens Lue
brede Straaler lystigt jage
rundt i Præstens Dagligstue.

Over Gulvet de sig trille
tumlende om Bord og Stole,
— mat en Sværm har lagt sig stille,
gispende paa Fruens Kjole.

Kun en Lille opad springer,
entrer dristigt Strikkepinden
kysser fiint den fine Finger,
kysser Fruen varmt paa Kinden.

”Hvordan gaaer det dig med Solen?”
— let hun over Gulvet skrider,
stiller sagte sig bag Stolen,
hvor i Texten Præsten slider.

”Lige nu jeg Præk’nen ender,
”og Madammen Manden værdig!
— høit han løfter hendes Hænder —
”du er jo med Strømpen færdig.

”Men saa varm! saa halvveis smeltet!
”altfor høit du Kjolen hægter,
”og hvor stramt du spænder Bæltet
”— Ingenting sin Mand man nægter.

”Præstekone! — aldrig fatter
”jeg hvorfor du lod dem fare,
”hvorfor en Etatsraadsdatter
”af den hele Frierskare

”valgte Præsten, ei jeg gjætter,
”hvorfor tog du ei Majoren?
”eller Krigsministrens Fætter? —
” — Jeg holdt mere af Pastoren.”

Let hun snoer sig af hans Arme,
springer lystigt om i Stuen,
— hele Sommersolens Varme
strømmer bølgende om Fruen. —

2.

Mat Novembersolens kolde
Skjær i Dagligstuen dirred,
døsig i Gardinets folde-
rige Damask Lyset plirred.

I et Sofahjørne Fruen
laa med kjedsomt sløve Blikke,
regned ud, hvor langt i Stuen
næste Solglimt vilde slikke.

Præsten hist med matte Sukke
tungt med Søndagstexten droges,
medens om den store Dukke
Børnene i Krogen sloges.

”Hu, hvor Tiden langsomt sniger,
”her er dødt som under Jorden,
”Ingen hører, hvad jeg siger —
— og hun taler til Pastoren:

”Denne Kjedsomhed mig kvæler,
”hvilket Liv dog her jeg fører!
”hele Dage du ei mæler,
aldrig Nyt man seer og hører.

”Du til Ingenting har Stunder,
”Blodet størkner fast i Aaren,
”al den Morskab du mig under
”er en Tour — paa Kirkegaarden.

Længer bort er Solen flyttet,
uomtviset i sin Vugge,
medens Børneflokken lytted’,
hviler trygt den store Dukke.

”Hvorfor? — spørger plumt Pastoren
”nu det er din egen Skade,
”hvorfor tog du ei Majoren?
— og hun hvisker: ”Gid jeg ha’de”. —

26. *Epigrammer*

1.

Jeg sad saa tidt, naar Vinden tog
et Fnug og bar det mod Skyen,
jeg tænkte paa, hvor let man dog
slaaer sig op – naar det blæser i Byen.

2.

Nei det, jeg veed – maaske det er Lidt –
fandt ei jeg i Lektier og Bønner,
jeg har lært det som fordum Samuel Sit,
jeg har lært det – af Eli Sønner.

3.

At vandre om i oplyste Sale
høre dem hviske, lee og tale!
Enhver er snaksom, munter og glad,
og Alt det – Gud hjælpe mig – udenad.

27. *Aandenød.*

At sidde saadan stille og see,
somme græde, andre lee,
her en Spire, hist et Frø
somme leve, andre døe –

At sidde saadan stille og see,
hverken græde eller lee
hverken Spire eller Frø
hverken leve eller døe –

28. *Varm Aften.*

Varm sank Solen bag Pilenes Tag
dunkelt sig Rørene brede
Myggene summe, en lystig Trop!
Bryllupsdansen de træde.

Bryllupsdands i kredsende Ring
Sextour og Riil og Kjede,
op og ned og lystige Sving
summende Bryllupsglæde.

Forrest dandser de Bruden frem,
efter de Jomfruer skjære,
Brudgommen dandser imøde dem,
alt med den største Begjære.

Ud og ind langs Mosens Rand
summende Bryllupsglæde!
Bas og Fiol – paa det blanke Vand
Bryllupsdansen de træde.

Natten synker dybere ned,
Sværmen med Vinden drager,
Taagen strækker sig kold og bred,
Dagen var varm og fager.

29. Nat.

Forlængst er Solen nede
Skoven staaer som i Drøm,
forstummet er Dagens hede,
sommertilødende Strøm.

Hvor er nu Livets Trængen
om Skovens Krone og Fod?
Hvor er nu Dandsen paa Engen,
hvor tusind Brudfærd stod?

”Det søger mod Aften til Hvile,
naar Taagen paa Engen staaer;
imorgen, naar Solstraaler smile,
det vaagner til Liv som igaar.”

Den sælsomme Susen i Løvet
forkynder en anden Tro:
hvad der blomstrer blandes med Støvet
hvad der lever med Dødens Ro.

Min Sjæl, hvorfor vild og urolig!
og du vil finde dit Sted,
og du vil hvile fortrolig
engang i Naturens Fred.

Du sælsomme Susen i Løvet!
fast venlig klinger din Røst,
— at visne og blandes med Støvet
er mindre Trusel end Trøst.

30. *Frem og tilbage.*

Jeg sad ved Skrænten, hvor Havet imod
vælted de sukkende Vande.
Bølgerne slikked rundt om min Fod,
Skummet kyssed min Pande.

Jeg sad og saa, hvor Bølgerne stee
forat synke i Havet tilbage,
jeg stirred paa Livets evige Leeg
og lytted til Havets Klage:

en Vise, en øde, sørgelig, lang
om lange Nætter og Dage,
om Livets bestandige Bølgegang,
det evige frem og tilbage.

Jeg lytted til Havets tungsindige Klang
fik lært af dets Toner at øse,
nu synge vi samme evige Sang
om Livet, det frugtesløse. —

31. Nat

Jeg hører Stormen tude,
det bruser i Havens Træer,
Regnen strømmer derude
– det er et gudsjammerligt Veir,

Jeg aabner Vindvet og skuer
ud i den bælgmørke Nat:
sorte Skyerne truer
Alt er tyst og forladt.

Der svandt den eneste Stjerne
Regnen slukte den ud,
kun Fyret hist i det Fjerne
lyser i Brændingens Brud.

Det er en Nat til at sidde
stille med Haanden ved Kind,
mens mørke Billeder glide
forbi det urolige Sind.

Det er en Nat til at søge
det Glemte tilbage igjen;
de Drømme i Sjælen spøge,
som Livet veirede hen.

De Drømme som Skyer tumle,
mørke, tungsindige, graa,
de fare som Spøgelser skumle;
thi Himlen ei længer er blaa;

thi Himlen er lukket med Mørke,
og Haabets Lys er brændt ud,
Ungdommens glødende Tørke
er mættet i Mudder og Slud,

Ungdommens glødende Varme
er kjølnet i Livets Gehalt,
magtesløs synke de Arme,
der favned engang efter Alt.

– End lyser hist i det Fjerne
Fyret i Brændingens Brud,
naar Morgenens gryer, som en Stjerne
– den sidste – slukkes det ud. –

32. *Skyerne fare paa Himlen urolig.*

Er der ei Fred, hvor de Døde har hjemme,
sælsomt det hvidsker om Gravenes Stene;
var det et Suk? Er det Aandernes Stemme?
var det kun Vinden i Træernes Grene?

Hørte jeg Fodtrin? Hvem færdes herude
her hvor kun Natten og Døden har Bolig?
mon det var Uglen jeg nys hørte tude?
Skyerne fare paa Himlen urolig.

Sig hvad betyder den Stilhed, der ruger
tungt over Søvnens forstenede Lande?
Mørket og Natten om Sjælen sig knuger,
svæver en Gud over Tomhedens Vande?

Er der et Liv over Stjernernes Skare?
Er der en Magt, der Straalerne samler?
Tankerne rastløs Rummet befare,
Vei der ei synes for Aanden, der famler.

Eller betyder det Stilhedens Øde
Intet tilbage – kun Graven, der trolig
dækker for evigt de evige døde,
– Skyerne fare paa Himlen urolig.

33. Lærd

Han havde ei mærket, at Solen gik ned,
at Aftenens Skygger henover ham gled,
han hørte ei Fuglene kvidre.
Han grundede og skrev, med forskende Aand
han samlende holdt Konsekventsernes Baand,
en Videnskab førte han vid're.

Saa sad han i Aare og stræbte med Flid
og løste skarpt Fænomenernes Strid
og dermed Systemer af Aanden.
Han mærkede knapt, at et Liv var forbrugt;
dog Haaret var graat og Øiet var slukt
og Pennen sittred i Haanden.

Han grundede og skrev – men Traadene brast,
han kunde ei holde Forfølgningen fast
og Tankerne vildt sig forvirred.
Han forsøgte paany og gik atter istaa,
Nattens Mørke alt over ham laa
og endnu sad han og stirred.

Da vaagnede han op – men i samme Nu
omspændtes hans Sjæl af Angst og Gru,
han syntes, han kjendte ei Stedet.
Han stræbte bort fra det mørke Rum,
men Foden var bunden, og Sjælen dum,
et Slør var over ham gledet.

Han vilde tale, men ingen Røst
naaede frem af hans kjæpende Bryst,
hans Tanker sig vildere brøde.
Han søgte at samle sig paa, hvem han var;
men Tanken ham nye Forfærdelser bar
– han huskede, som Dreng han døde.

En Vanviddets Gysen sig paa ham sneg,
han saa sig selv, et Spøgelse bleg
det vilde ham med sig drage;
det nærmere kom, det i ham tog,
dybere, tungt efter Veiret han drog
og styrtede død saa tilbage.

34. Alcibiades.

O gjem dig kun bort i Bedøvelsens Larm,
du slipper dog ei!
Den Smerte, der tvinger sin Braad i din Barm,
den knuger din Tanke og matter din Arm
og kjender din Vei.

Høit staaer du, en Gud blandt det jublende Folk,
hør Bifaldets Storm!
ak et Blik og et Smil rammer hvas som en Dolk,
i sin Sjæl er Athenernes Fører og Tolck
en støvtraadt Orm.

Nei, du flyr ei fra Sindets den syge Fordærv –
– det følger dig tyst –
det kalder og hvisker om Gudernes Hverv,
forgjæves du søger Forglemmelsens Skjærv
i den brusende Lyst.

Nei Bachos og Eros ei bære en Mand!
og du stormer forbi –
se kjæmpende tørne de, Land imod Land,
staaer hele Verden i Flammer og Brand,
kan En drukne deri.

Ak forgjæves er Alt, uden Maal uden Meed.
Med det Høiestes Drift
om det Høieste dunkelt kun Eet du veed:
engang af din svigtende Haand det gleeed,
en ulæselig Skrift.

Ingen Redning! om Livet end løfted dig tidt
saa høit som dit Mod,
du er dog som den, hvem en Slange har bidt,
forgjæves er Kampen og hvad du har lidt,
der var Gift i dit Blod! –

35. *Momentant.*

Tro dog ei – forvist I feiler
hvis I mene, at jeg beiler
til et usselt Bifalds Gunst.
Høit jeg troer, jeg Sangen evner –
Sangens Gud, hvis vildt jeg stævner,
løse Sangen op i Dunst!

Har end Tvivlen rundt mig bygget,
Mismod Veien overskygget
Maalet løfter sig endnu;
end som da jeg først det øined
grændseløst mod Himlen høinet
staaer det løftet for min Hu.

Sangens Gud min Sjæl jeg vied
jeg har ventet jeg har biet
jeg har lyttet efter Bud.
O den Svulmen om mit Hjerte!
dette Brus af Fryd og Smerte!
har jeg hørt dig Sangens Gud?

Hvad der lysned hvad der bued
hvad min Ungdom henrykt skued
vil det formes i min Haand?
o saa frem til Foden visner
o saa op til Døden isner
ingen Skranke intet Baand!

Ingen Magt vil da mig trænge.
intet Mismod Veien stænge,
o den svinder Tvivlens Dunst.
Høit jeg troer jeg Sangen evner
derfor naar jeg fremad stævner
er det ei for Bifalds Gunst.

36. Stygt Veir.

Ak hvor Vinden rev i Taget!
hvor den stønnet, hvor besværet,
pibende som Aandedraget,
naar den Syge hentet Veiret.

De var ene to i Kamret,
hun, hvem Febren snørred Brystet,
hun, hvem Dødens Haand omklamred,
hun, hvem Dødens Kulde rysted.

Og han, Manden – bort fra Leiet
stod han stivt med mørke Blikke,
Øiet sky mod Sengen dreiet
blandet han den Syges Drikke.

O den vilde vistnok lædske
Staklen hist i Febergysset!
høit han holdt den brune Vædske
længe løftet op mod Lyset.

– Hvilke Febersyner stygge
drage for den Syges Øie?
vildt hun følger Mandens Skygge
tegnet af paa Væggen nøie.

Og besværligt hun sig vender,
løftet op mod Sengeranden,
støttet tungt paa begge Hænder
stirrer angstfuld hun paa Manden.

I et Vindpust Lyset sveied –
og han greb den Syges Drikke,
vendte hurtig sig mod Leiet,
mødte hendes stive Blikke.

Dybt han hentet efter Skriget,
men kun Læben sagte dirred
blegere endnu end Liget,
der med brystne Blikke stirred.

Ak hvor Vinden rev i Taget!
jamred som af Synd besværet,
pibende som Aandedraget,
naar den Syge hentet Veiret.

37. Romance.

Er Alting dødt og veiret hen
og Ingen fler, der veed,
hvor han er gjemt, der var min Ven
og hun, som bedst jeg leed.

Ja dengang var hun blød og glat
og selv jeg ung af Aar,
o Ja, men i en søvnløs Nat
slaaer Tiden dybe Saar.

Som dengang lyser Maanen mat
jeg kjender dog hver Vraa,
o Ja; thi i en søvnløs Nat
sig voxer stort det Smaa.

Jeg kjender end det mørke Krat
de to og Ingen fleer!
o Ja; thi i en søvnløs Nat
man onde Syner seer.

Og Skrænten luder lige brat
udover Søens Speil,
o Ja, og i en søvnløs Nat
saa let man træder feil.

Ja her, just her var Stævnet sat
men Tiden var ei god
O Nei; thi i en søvnløs Nat
man drømmer let om Blod.

Ja dengang var hun blød og glat
og selv jeg ung af Aar
o Ja, men i en søvnløs Nat
slaaer Tiden dybe Saar.

Nei Alt er dødt og veiret hen
og selv jeg ene veed,
hvor han er gjemt, der var min Ven
og hun, som bedst jeg leed.

38. [*Digtfragment*]

O jeg har stirred farveblændt
i Solens Glød mens den var tændt
for mine unge Dage
og mørkekjær har Aanden lagt
sit Liv i Nattens kolde Dragt
kom Sol min Sol tilbage

39. *Foraarssol.*

Skin Sol, min Sol! skin i mig ind,
væk atter Grøden i mit Sind,
gjør ungt igjen mit Hjerte.
Løft Sjælen opad, høi og varm,
giv atter Favnemagt min Arm
for hele Verdens Smerte.

Man sidder stængt i snevre Rum
og Sjælen sygner dorsk og dum
mens slukt er Himlens Kjerte —
For mindre Sorgers smaalig Vægt
man glemmer fast, man er i Slægt
med hele Verdens Smerte.

Man glemmer fast ved Pen og Bog,
hvor Livets store Sørgetog
med Suk mod Graven drager —
For eget Hjertets bange Slag
Al-Livets tunge Aandedrag
uændst forbi En klager

— Da flagrer Blikket fra sit Buur,
og Solens Glands paa Nabomuur
vemodigt Aanden vækker:
Du er ei ene Livets Træl,
saa vidt som Solens glade Væld
sig Verdensnøden strækker

Mens Solen stiger straalevarm,
hvor manges sorgbetyngt Barm
har dybere sig bøiet,
hvor manges Nød, i Mørket gjemt,
der tyktes næsten død og glemt
tvang Solen Graad i Øiet.

Hvor mangel Saaret blev ei kast'
af Tiden i dens travle Hast
til Side med sin Klage –
det var først Solens lette Dands,
der præged bittert i hans Sands,
hvor han var ladet tilbage

Og hun, der syntes fuldtvel værd
at vandre smykt i Høitidsfærd
til Livets Blomsteralter –
– i Solens overgivne Spil
hun lærte Grændsen, der er til,
imellem Guld og Pjalter.

Høit kalder Solens Foraarskjær
til nyfødt Liv det Skabtes Hær
– til Sorg saa mangt et Hjerte.
– Spred vidt kun Glædens lyse Guld,
mig minder Solen vemodsfuld
om hele Verdens Smerte.

40. Paa det Tørre

Al Verden har Kummer, al Verden har Sorg
al Verden kan hulke og græde,
kun sidder jeg trøstet og tryk paa min Borg
med den usselig daglige Glæde.

Du Verden hyllet i Kummer og Sorg
tag hen kun min usselig Glæde
og laan mig igjen en Nat kun paa Borg
din elendige Evne at græde! –

41. *Efter Heine.*

1.

Hvo Meget har, ham giver Gud
i Naade meget mere,
og den, der kun har Lidt, maa da,
ham billigt, sit præstere.

Men har du Ingenverdensting,
stjæl dig gesvindt en Strikke,
thi Ret til Livet, Tyveknægt!
har slig en Skjælm dog ikke.

2.

Er først man bleven Gravens fangst,
den holder fast – o jeg er angst
ja angst og ræd, at ”op igjen”
skal trække uforsvarlig hen.

Og derfor inden Livets Lyst
har løfted sidste Gang mit Bryst,
end engang inden Alt er Dunst
jeg beile vil om Kvindegunst

Men en Blondine, blød og fiin,
med Øiet ømt som Maaneskin!
thi den brunette Solskinsbrand
bekommer slet en Mand

Den stærke, vilde Ungdomskraft
vil Rusen i den hede Saft,
vil Suk og Jubel, Storm og Skrig
og dithyrambisk Poesi –

Uung og ikke ganske sund
som jeg det er i denne Stund,
gad jeg end engang drikke med
af Livets Væld, men smaat, i Fred.

3. *Gammel Rose*

Hun stod som en duftende Rosenknop
i Foraarets blomstrende Bede,
jeg Arme stod og stegtes op
i Elskovens Midsommerhede.

4. *Reis!*

Har Grethe kysset en Andens Mund,
kys du en anden Grethe!
Livet er kort og Jorden er rund
og man græder ei bort det Skete

Dog bedre om du tog Randsel og Stok
ud i Verden at vandre,
Sorgen, den trange, løfter sig nok,
blot altid videre vandre!

Du finder da snart en drømmende Sø
med sagte sukkende Pile,
der græder du ud den skuffende Mø
og Hjertet faaer Fred og Hvile.

Stærkere klavrer ad Bjerget du op,
er end det besværligt at stige,
og naaer du først den fjeldsatte Top,
der hører du Ørnene skrige.

Mægtige Vinger løfte dig bort
og der hvor Ørnen har Rede,
du føler dig fri og føler, at Stort
har ei du mistet dernede.

Jeg Arme flammed ærlig ærlig og vild,
– hun tænkte blot paa at gante
og lege med Livets lønlige Ild
og spille paa det Pikante.

Hu, hvor hun vidste med Tornenes Stik
at holde det hen i det Fjerne
og dog at lokke med duftende Blik
som vilde i Grunden hun gjerne.

Omsider har Tiden sig blandet deri
– barsk er Efteraarsluften –
Blæsten og Regnen er faret forbi
med Knoppen og Blomsten og Duften.

Nu mærker jeg aldrig Tornenes Stik,
glemt er alt det Pikante,
sværmende, ømt er min Elskedes Blik,
kjælen er Børnenes Tante.

Ak men det Stive har ladt dog et Spo'r
lidt Spidst – paa den Sødeste Hage
– men Herregud, blev Elskoven stor,
er det billigt, den lader sig rage.

42. Dogmatisk

At vort Hovedhaar man talte
har engang jeg tro't saa vist,
tidt beklaged jeg den stakkels
regnskabsførende Copist.

Dengang tro'de jeg desuden,
Spurve leved Livet ud,
indtil Dommen egenhændig
undertegnedes af Gud.

Ogsaa Gud jeg tidt beklaged;
thi naar selv man er Copist,
finder Alt i Dommerfaget
man kjedsommeligt og trist.

– Denne Tro er nu desværre
som de andre veiret hen,
er, hvad tidt mig selv jeg ønsked,
gaaet i sin Mo'r igjen.

Nu gaae Guder og Copister
Spurve gaae og Hovedhaar
uden Tælling Alting villig
af sig selv til Grunde gaer.

43. Katholsk

I Wittenberg var Lysene slukt
– den nye Tid havde seiret,
Guds Moder havde de ude lukt,
Røgelsen bort var veiret.

Guds Moder havde de ude lukt
Helgen og Helgeninder,
ærbart havde de Kalken brugt
mod Kirkens faldne Kvinder.

Ogsaa det hellige Vievandsfad
var brudt, og Ingen sig stænkte
– tør og mørk og grundig sad
Protestantismen og tænkte.

I Aand og Sandhed Tiden sad
mellem de nøgne Vægge
– i Løndom knæled man og bad
i Kirken hørte man præke.

I Løndom ene Gud Fader veed
hvad Tiderne tage sig fore,
– Ingen kan sige, om Herren leed
det, Protestanterne gjorde.

Ingen kan sige, om Herren leed
de mange levende Munde,
og om han overbevistes ved
de klare, gyldige Grunde. —

44. Den hellige Aands Sendelse

Ved Pintsetid om Nadverens Bord
de sade alvorlige sammen,
tungt laa over dem Mesterens Ord,
det dunkle, om Helligaandsflammen.

Tause de brøde det hellige Brød,
Forventningen bandt deres Tunger
og Sorgen, thi Mesteren ak var jo død –
hvem kunde tænke paa Hunger!

Tause de løfted det hellige Blod,
samlede stille i Bønnen, –
– høit da voxte Apostlenes Mød
og Haabet og Troen paa Sønnen.

Ved Midnatstid de fornam, hvor der flød
en Strøm gennem Salen af Varme,
utallige Lys forbi Øiet sig skjød
og de sank i hverandres Arme

Jublende kjendte de Mesterens Bud:
at Aanden er over Forstanden –
i fremmede Tunger priste de Gud
og Ingen forstod den Anden.

Ved Pintsetid om Nadverens Bord
høit monne Jubelen stige,
Apostlene gik og taledede Ord,
som Aanden gav dem at sige.

45. Bønhørelse

Jeg har bedet til Gud Fader
– af den vilde Viin besjælet
har jeg bedet til Gud Fader –
ja jeg troer endog, jeg knæled.

Jeg har bedet om det Største:
”Intet halvt, men giv fuldbaaret
mig af Jords og Himmels Første-
grøde, giv mig ubeskaaret!”

Inderlig jeg bad til Guden
om hvad Høit der er i Livet:
”Lad min Sjæl ei døe foruden,
lad det Bedste vorde givet,

Og vil Gud du, som de andre
brave Folk for Noget Noget,
lad mig da elendig vandre
Livet kummerligt og broget!”

Og jeg troer en Geist behændig
fløi med Bønnen til Guds Himmel;
thi jeg er alt gudselendig,
hjertesyg og hovedsvimmel.

46. Om Aftenen.

Lad Andre spæge det syndige Kjød
og finde Tilværelsen slet,
jeg drikker dybt af den ældgamle Mjød,
som en Hedning jeg æder mig mæt,

Hei Kvinde! frem med det skummende Kruus
– Drikken er gammel og sød!
Thevand! – o Kvinde, i hele dit Huus
kun Thevand og Smørrebrød!

I Guder! hvad er et Menneskes Sind?
jeg æder mig dog ikke mæt,
kristeligt spænder jeg Bæltet ind,
Gu' er Tilværelsen slet.

47. Til "Stemninger".

Dette dig selv! dette krusede Skum,
som paa halvhøie Toppe du vugger
– lytter jeg langt, knapt hvisker det om,
hvorover Vandene lukker.

Dette mit Hav! denne Haandfuld af Vand,
som ind mellem Stenene skummer
– ude ligger fra Læ og fra Land
Havet, det store, i Slummer.

Om det vil vaagne? saa jeg dog tidt
Vandene trolde og klandre –
den næste Stund jog Uveiret stridt
Bølgerne efter hverandre.

Den næste Stund, i fyrstelig Pragt
– Kronen af Sølv over Panden –
Havet skred i Versenes Takt
som et Digt, et stort, imod Stranden.

Saa kommer der vel den frelsende Stund,
der rører Havet fra Grunden,
og stænker Skummet om Bølgens Mund
og løser, hvad endnu er bunden.

48. Det brænder i Ild og det slukkes i Vand,
men hvilket Hav slukker Feberens Brand
naar Elskov tænder i Blodet.

Det hviler i Stille, det flyver i Blæst,
men Veiret farer Orkanen næst,
naar Elskov stormer i Blodet.

Som Søen slumrer en lummerhed Dag
i Havblik og gispende Aandedrag,
saa slumrer Elskov i Blodet.

Som Søen løses i Svalens Stund
og reiser Skummet om Bølgens Mund,
saa stiger Elskov i Blodet.

Som Havet om Natten løfter sit Bryst
og blandes med Himlen i stormende Lyst
saa løfter sig Elskov i Blodet.

Og Ve den Mø, der ved Nattetid
sætter til Havets Skum sin Lid,
mens Elskov bølger i Blodet.

Og Ve den Mand, der ved Roret staaer,
naar Havet høit imod Himlen slaar,
og Elskov skummer i Blodet.

Men tifold Ve den Mand eller Mø,
der aldrig sank i den glødende Sø,
naar Elskov tænder i Blodet.

49. *Du skal vide!*

Du skal vide, Alt hvad Livet eier
det er dit med Livets Ret,
det er dit, om end man frækt dig veier,
til det Bedste finder dig for let.

Du skal vide det, naar feil du træder,
om du synker end i Livets Dynd,
vide det, naar tungt det i dig græder,
naar du bøies under Sorg og Synd.

Du skal vide det, naar Livet slænger
sine Smuler karrigt for din Fod,
vide høiest, naar til Alt du trænger,
at din Ret er Livets Overflod.

Du skal troe det, er end om din Nakke
Livets Tyngde, Herreaaget, lagt
– ikkun den, der tog som Træl til Takke
misted Frihed med de Fries Dragt.

Du skal troe paa Kravet, der blev givet
dig som Banner i de unge Aar,
– ikkun den har tabt sin Ret til Livet,
der tog fyldigt i de lumpne Kaar.

Ikkun den har tabt sit Odelseie,
der elendig fandt sig selv for let,
der med Tak lod sig en Skjærv tilveie,
skjønt det Bedste var hans Fødselsret.

50. Nei vil du være stærk og fri
og klar som Livets Morgen,
da gaee ei Smerten vredt forbi,
men styrk din Sjæl i Sorgen.

Og vil du seile fast og stødt
og staae for Kastevinde,
gjem Verdens Nød i Sindet blødt
som Ballast dybest inde.

Da naaer ei hvert unaadigt Blik,
hvert smaaligt Ord, dit Hjerte,
da svinder Livets bedske Stik
i Livets større Smerte.

Da lader trygt du meget staae,
der sig i Vei vil stille,
— man løfter ei paa alt det Smaa,
naar ei man selv er lille. —

51. Kan hænde!

De sige, at Tiden er gold nu og mat,
Gud veed det!
Det er dog stundom i al denne Nat
som streed det.

Man hører iblandt dog et høibaarent Ord,
der vækker,
og stundom et Suk, der mere end Ord
forskrækker.

Kan hænde! den knugende Tomhed og Død
betyder,
at vaagnende Kræfter i Allivets Skjød
sig bryder

Kan hænde! at Tiden skrider saa sløv
og bøiet,
saa fattig og blindet med Hverdagsstøv
i Øiet,

fordi af dens Sønner de Bedste drog ud
at speide,
kan hænde! der times snart Tidend' og Bud
og Feide. —

52. *Fra Land.*

Brusende Bølge
bær i dit Følge
Sorger og Suk,
sænk dem i Vandet
løft dem mod Landet
spred dem som Fnug.

Tungsind og Taarer
Tanken, der saarer,
Syndernes Sum,
sænk dem i Vandet
løft dem mod Landet
spred dem som Skum.

Sorgfuld jeg ynker
Landet, der synker,
Livet, der svandt.
Inde i Taagen
drømmende vaagen
Dagene randt.

Mellem de myge
Minder, der stryge
Øiet forbi,
intet jeg finder
intet, der binder
ak jeg er fri!

Bær mig da over
Vuggende Vover
Fjernet imod,
Vei jeg ei ændser,
Veie og Grændser
veg for min Fod.

53. Til "Reden"

Nei, hvor bygger du Reden lun!
inde i Bladenes Skygge,
forer den ud med fine Dun
”med Kjærlighed og med Hygge”.

Tro, jeg seer paa dit Bygge-Værk
næsten med vaade Øine,
bygger du Reden varm og stærk?
– Fuglene ere jo fløine!

Bygger du Reden blød og lind?
fandt du det luneste Stade?
– Vinden suser jo lige ind
mellem de faldende Blade!

– Øde hænger i Vindens Fang
under de bladløse Kviste
Reden, hvortil du sammen sang
Alt det kjønne, du vidste.

Efteraaret var der med Bud:
Veiret og Vinteren komme.
Stormen skreg over Skoven ud:
Byggetiden er omme.

Alle Fugle af Skoven fly
under de skaldede Kviste,
markløs over er neppe Ly
et flygtigt Møde at friste.

Medens hænger i Vind og Regn
under de skaldede Kviste
Reden som et vemodigt Tegn
paa Alt det kjønne, du vidste.

54. *Fordi!*

Fordi du drog som et Minde
om Havet ind i min Hu,
lystig og tung i Sinde
alt i det samme Nu,

kjæk som i Solskinsstunden
Havets spillende Skum,
stille som Undergrunden
anelsesfuld og stum,

fordi saa underlig blandet
du eiede Noget af hver:
Glimtet fra Drømmelandet
og Virkelighedens Skjær

og fordi der er i din Stemme
det samme dobbelte Lag:
det Lette, de Alle kan nemme
og Stemningen – inde bag

men først fordi som et Minde
om Havet du fyldte min Hu,
– saa vidt som Tankerne rinde,
rinder i Tankerne du,

du er som Bølgenes Klinge
let over Vandene lagt,
hvad der vover sig indenfor Ringen
du binder med Bølgenes Magt

55. Gud give, du nu var dækket saa trangt,
at aldrig mit Øie meer saa dig,
Gud give, du nu var flygtet saa langt,
at aldrig min Haand kunde naa dig!

At aldrig mit Blik skulde drage dit Sind
hvor du har ingen Ret til at være,
at aldrig min Arm skulde lægge dig ind
hvor du ei turde ligge med Ære!

Langt hellere saa jeg dig kold nu og hvid
og Livet slukt i dit Øie,
end at jeg skulde føre dig did
til al den Trængsel og Møie.

– O skuffende Tanke, tvivlsomme Raad!
hvor du gaaer, der slutter jeg Følge –
for Havet gynger trods Kummer og Graad
og Bølge ruller paa Bølge.

Hvad spørges vel Ret og Menneskers Agt
ja elendige Menneskers Minde?
naar Sindet nemmer den sugende Magt,
der faar Floden i Havet at rinde.

Hvad spørges vel Suk og kummerlig Kaar
og det, der efter vil komme
– og giver vor Herre et lykkeligt Aar
hvem tænker paa, naar det er omme?

Saa reed da vor Lykke paa Bolstere blaa
med Rosenblad og Lavendel –
inat vil jeg komme og sværge og spaa,
at aldrig vor Lykke faaer Ende.

56. Atter jeg ligger herhjemme og stirrer
ud i den varme, den vaarlige Luft,
– rundt mig Violernes sødeste Duft,
over mig Luften af Lærkeslag dirrer!

Gamle Erindringer vinkende ile
bort med de hvide, de vaarlige Skyer:
Drenge-Længsler og Eventyr
Lykke-Syner i Skyerne smile.

Hastigt det skifter og svinder og svømmer,
– drag kun med Vinden I Slotte af Luft;
hos mig imellem Violernes Duft
det sødeste Eventyr hvisker og drømmer.

57. Hvor vil du bygge de kommende Dage?
du, som ei længer vil høre mig til;
var det da flygtige Stemningers Spil,
som du vilkaarlig kan kalde tilbage?

Bygged som Sangfuglen hos mig du Rede?
flygter du nu for den barskere Vind,
ak, er da Vinteren alt i dit Sind,
maa du mod Syden Vingerne brede.

Det er forgjæves, du kan ikke drage,
aldrig slipper jeg dig af mit Fang,
flyver du langt, dig følger min Sang
Tonerne kalde dit Hjerte tilbage.

58. Er det da meer end du evner at bære?
og var det bedre, du aldrig mig saa?
– mon du med Stemninger, flygtige, smaa
kunde dit Hjerte føde og nære?

Skal jeg da tro, at som Solblinket, jaget
under en skiftende Sky i April,
saa er din Taare, dit Suk og dit Smil
som et Aprilsveir over os draget?

Tag dog din Skjæbne, tro, hvad vi leved
hvert et Skridt i vor Kjærligheds Gang,
hvert et Ord, der fik Farve og Klang,
det var alt forhen i Stjernerne skrevet.

59. Dig har min Skjæbne som Solskinnet spundet
i mine Dages tungsindige Net,
hvor kan jeg angre, at Traadene tæt
har om dit Hjerte sig vævet og vundet.

Troer du da selv, mit vilkaarlige Tykke
kunde faae Magt til at drage dit Sind,
hvis der ei var i vort mørkladne Spind
dog som et Skjær af Solskin og Lykke.

Skjæbnen det er, som har leget med Spolen;
medens den Flyver fra Haand og til Haand
– staaer det end bittert og mørkt for din Aand –
leger den med dig om Lykken og Solen.

60. Bort! du vil bort, og jeg tør ikke følge,
Skygger og Taager imellem os staaer,
Aaret er omme – over det slaaer
Tiden og Glemselen sammen sin Bølge.

Slettet – som var i Sandet det tegnet
hvad vi har skrevet i Flammer og Glød –
slettet det er – hvad engang det betød
det er som Skriften forvittret og blegnet.

Drag da kun, drag! vi vil fuldbyrde Loven:
Alt det skal visne, som blomstrer og groer;
gaa! vi vil visne og døe uden Spor,
visne og døe som Marken og Skoven.

61. Tag dem kun med, disse gjøglende Minder
marvløse Skygger af Hjertets Begjær!
ja, jeg forsmaaer dette dødskolde Skjær,
som gjennem Tusmørket sitrer og svinder.

Er det Alt dødt – i Mumieorden
vil jeg ei see hvad jeg elskede lagt,
tag det da med, uden Flitter og Pragt
stille jeg sænker de Døde i Jorden.

Ja, tag det med – hele Dødningseskatten
sænker jeg ned i min Kjærligheds Grav,
Alt hvad du var mig, Alt hvad du gav
over det dækker jeg Døden og Natten.

62. Skilles fra Dig! – mine Stemningers eget
overgivne, tungsindige Barn!
– ind i min Tilværs vidtspundne Garn
har du som Islætten blomstrende leget.

Svunden i din min Tanke sig kjeder
som gennem Væven Rendingens Traad,
om den er virket i Jubel og Graad
et Mønster, der tæt over Traadene breder.

Skilles fra dig, naar Sjælen alt bæver
blot ved dit Fraværs flygtige Stund,
det var at løse fra Rendingens Grund
Farven og Mønstret, som Islætten væver.

63. Kvalfulde Taare! som Stoltheden binder
Svaghed, som Hjertet oprører imod
– mandigt, mente jeg, bag mig jeg lod
Fortidens blege og livløse Minder.

Ak og naar Dagen i Stilheden svinder,
svinder og Stolthedens kunstige Baand,
kjærligt jeg stryger med svigtende Haand
over de blege, de livløse Minder.

Taarenes Time! Naar Moderen stille
sniger sig ind der hvor Liget er lagt
– grædende ordner hun Høitidens Dragt
varsomt hun kysser og klapper den Lille.

64. Sangen skulde med svalende Vinger
tilvifte dit Hjerte Kjølning og Trøst,
hvad kan jeg for, at min svigtende Røst
disharmonisk og skurrende klinger?

Hvad kan jeg for, at de Slotte, vi bygge,
Drømme-Paladsernes stræbende Tind
ramler til Jorden i Uveir og Vind,
dækkes af Grus og Skimmel og Skygge.

Bristende Toner, som tænkte at hæve
Drømmenes sunkne phantastiske Slot!
– vildsomme Fugle med Skrig og med Spot
Sangene over Ruinerne svæve.

65. Er det alt sunget, vort Efteraarsdigt?
ligger alt Løvet derover?
Intet jeg saa dog saa farverigt
som Aaret, inden det sover.

Vel har jeg hørt de tungsindige Suk,
naar Vinden klager i Løvet,
mangen en Sang, vemodig og smuk,
minded om Vintren, bedrøvet.

Ikke jeg saa dog den brogede Dragt,
naar Høsten har klædt vore Skove,
ikke de spraglede Farver, lagt
som Efteraaret tør vove.

Derfor, skjøndt næsten Sangerens Kvad
er sunket døende sammen,
trøstigt jeg venter, mangt farverigt Blad
endnu vil falde fra Stammen.

66. Nei med Spot og Kys kan ei du dræbe
denne Elskov, – som du trued nys –
den er bygget mellem Spot og Kys,
bygget som din egen stolte Læbe

Vil for fast den os til Jorden klæbe,
vil den døende forgaae i Kys –
den vil vaagne som den vaagned nys,
strax naar Smilet spotter paa din Læbe.

Friskt og frit laa altid Tankespillet
om din fine, trodsigt skaarne Mund,
naar du spottende slog Smut med Snillet.

Kjækt og brændende laa altid Kysset
paa din varme, yppigt skaarne Mund,
naar i Drøm du alle Sandser dyssed.

*"Hvad der tales i Stemning, forstaaes i
Bevægelse, uden Stemning, ingen Forstaa-
else."*

Hørup: Alcibiades.

LITTERÆRE PROSASTYKKER

Alcibiades. Phantasi over Symposiet	452
Pægle-Kroen	463

Blandt Hørups efterladte papirer i Det kgl. Bibliotek ligger også et par litterære prosastykker, "Alcibiades. Phantasi over Symposiet" og "Pæglekroen". Nogen præcis datering er ikke mulig, men det kan på grundlag af skrift og navnlig ortografi fastslås, at Alcibiadesfantasi er skrevet før oktober 1873, mens "Pæglekroen" stammer fra sidste halvdel af 1870'erne. Det er da også åbenbart, at Alcibiadesfantasi ved problemorientering og stil ligger i forlængelse af digtenes livsfilosofiske univers – den er sandsynligvis skrevet i sabbatåret 1867-68 (jfr. s. 20) – mens "Pæglekroen" er en novelle i den ny tids stil.

Hørup havde i skolens græsktimer læst Platons "Symposion", men fantasiens afgørende inspirationskilde er Kierkegaard, stilistisk og motivisk såvel som ved dens psykologiske kategorier og eksistentielle problemorientering. Den er det mest tungtvejende bevis for Hørups dybe Kierkegaardpåvirkning i ungdommen. Ikke blot har han læst Kierkegaards behandling af "Symposiet" i "Om Begrebet Ironi", men fantasien har også hentet inspiration fra det egentlige forfatterskab, specielt "Enten-Eller" og "Afsluttende uvidenskabeligt Efterskrift". Slutningsordene refererer til Jesus' bjergprædiken: "Mange skulle sige til mig på hin dag: Herre, Herre! har vi ikke profeteret ved dit navn? Og har vi ikke gjort mange kraftige gerninger ved dit navn? Og da vil jeg bekende for dem: jeg kendte Jer aldrig! vig bort fra mig, I som beflitter Jer på uret!" (Mat. 7, 22-23, jfr. også Luk. 6, 46).

"Pæglekroen" foreligger både i kladde og som renskrift. Formodentlig har han givet denne sidste til Henriette Steen, og han har så fået den tilbage sammen med brevene efter hendes død. I hvert fald må den være skrevet direkte til hende. Den tegnede nøgle, hvormed novellen slutter, knytter sig derfor næppe kun til historiens ydre pointe, men har også den symbolske betydning, at der er tale om en nøglefortælling.

Alcibades

Phantasi over Symposiet.

Jeg vil ikke tale om Alcibades; thi jeg har seet Clelia. Er hun saa skøn da? Skøn! Det er ikke hendes Skønhed, der har gjort mig tankefuld, det er ikke hendes Skønhed, jeg seer, naar jeg seer hende; men dette Blik, saa dybt, saa Betydningsfuldt, dette stolte, overmodige Blik, der med det samme er saa underligt spørgende, saa bønfaldende, denne Mund! er Læben løftet til Spot eller til Kys? Ja hun er skøn; fristende som en Hemmelighed frister, vinkende som det Ubestemte vinker, banker Hjertet hende ikke imøde, men Tanken vil ikke slippe hende; hun er lokkende som den, der selv er lokket og dog ingen Mand bedrog hende – forunderlige Clelia!, hun forsvinder under Ens Blik og at gribe efter hende er at gribe en Fraværende.

Stakkels Clelia! Ogsaa dig fangede Livet med sit Løfte, ogsaa dig bedrog Aanden med sin Længsel, ogsaa din Sjæl blev mattet ved at gribe efter Lykken og finde – ikke Ulykken, men den haabløse vingestækkede Tvivl om Lykken. Ulykkelige Clelia, at du blev født Pige, tifold ulykkelig, at du blev født græsk Pige! – At elske Socrates? hvem skulde forstaae det? Tilvisse i Athen i det Mindste Ingen. Ja var det Sofron eller Agathon eller Kleas, om dem talte man i Athens Fruerstuer, om dem drømte de græske Piger, mod dem bankede de unge Hjerter, ja var det Grækenlands seirende Ynglinge, om hvis Skønhed selv Brødrene talte med Begeistring – men Socrates!

Der var varmt og kvalmt hos Moderen og Søstrene. Hvor var den ikke trættende, utaalelig ensformig, denne Venindernes glade Snak om Pynt og Sminke og den sidste Mode for Haaret! Men naar de fortalte om Lais og Aspasia og Kleis, da foer det gennem hende, da funkede Øiet, da sad hun lyttende og spændt. Troede de græske Mænd, at Kvinderne Intet vidste om deres Færd, om deres Fester, om deres Drikkelag, Intet om disse de klare Nætters yppige, svulmende, aandeligt og legemligt drukne Orgier, hvor Athens deilige, aandrige, fortabte Præstinder samlede Alt hvad der var af mandlig Skønhed og Begavelse til Afrodites og Bachi Dyrkelse? De havde da ikke lyttet til Talen i Kvindernes Stuer. Der klingede Ekkoet af disse Fester længe efter at Mændene havde glemt dem, hvert et aandrigt Ord, som var sagt der, født i Vinens og Kjærlighedens Begeistring levede efter i disse Stuer, der vare stængede fra Livet og Mændenes Samkvem. Hvad nyttede det, at disse Kvinder, som havde givet Livet for at leve, at de vare fortabte, foragtelige, naar dog Mændene trængte sig om dem med deres Hyldest, naar dog Livets Yppighed

svulmede om dem, naar ethvert phantastisk Ønske fandt Virkelighed der, naar ethvert hemmeligt Begjær befriedes, enhver dulgt Lyst fik Plads til at tumle sig, til at stige, til at gribe og nyde. Der var kun een Vei for en Kvinde i Athen til at vinde Aandens Ret og Anerkjendelse, der var kun een Maade, hvorpaa en Kvinde i Athen kunde faae see i hvad der var Høit og Herligt – kan det undre, at der var ædle, fribaarne Piger, der gik denne Vei?

Clelia var skøn. Om nogetsteds Pigerne kjendte deres Skønhed, saa var det i Athen, og dog havde hun ingen Glæde af Venindernes Misundelse, af Moderens Stolthed. Hvad nyttede hendes Deilighed, naar Ingen saa hende, naar hun ingen Ret havde til at sætte sin Skønhed ind for at vinde det Høieste, naar denne Skønhed engang skulde sælges, maaske til Morskab for en af Byens rige, opslidte Gamlinge. Derfor var hendes Blik uroligt og søgende, derfor sad hun stille og drømmende som en sørgende, derfor foer hun op vild og trodsende som den fangne Fugl, der kaster sig mod Burets Gitter, derfor talte hun bittre og haanlige Ord som en saaret, der forsmaaer Pleien for at glæde sig ved Smerten, derfor var hende Læbe løftet mere til Spot end til Kys.

Naar Mændene samlede sig til Drikkelag i hendes Faders Huus, forlod hun sit Leie i Kvindernes afsides Fløi og sneg sig ned til Festsalen. Der laa hun ved Døren og lyttede med tilbagetrængt Aanddræt og bankende Hjerte, medens Festens Larm brusede hen over hende og Ordene bare Tankernes løsladte Strømme ind til hende. Dér var mere end Ekkoet i Fruerstuen, dér var Stemningens Spænding, Vinens Løftning og hun gyngede med i denne Ruus, hvor Tankerne snart viltre og kaade legede med Eros, snart frække og forvovne rev sløret af Afrodite, snart higende og tungt aandende løftede paa Tilværelsens Gaader og Livets høieste Opgaver. Hun laa og lyttede til disse viinfødte Taler, hendes Hjerte bankede med i Bifaldets Larmen, hendes Smil fulgte det vittige Indfald, den ondskabsfulde Afbrydelse, der forvirrede Taleren og hun blev stille som der blev stille i Salen, da Socrates reiste sig under jublende Tilraab for at holde en af disse Taler, hvorom Grækenland talte i Aare.

Nu vidste hun hvad hun vilde, ingen Betænkning længer, ingen Tøven. Hun vilde gaae til Socrates, blive hans Discipel, faae Deel i hans Herlighed. Om han vilde modtage hende? Mon nogen Græker forsmaaede Afrodites Gaver og hvem i Athen var skønnere end Clelia? – forsmaa Clelia! trodsig reiste hun sig foran Speilet, slængte Tunicaen af sig og bøiede sig spørgende mod det deilige Billede,

forsmaa Clelia! høi og dristig stod hun der, den drømmende, raadløse Jomfru var bleven en udfordrende Bachantinde, dybere brændte Øiet og Læben løftede sig halvt til Spot, halvt til Kys, forsmaa Clelia! Hvad var det! rørte Afrodites Billedstøtte sig? Skjælmsk kastede hun sig ned for Gudinden: Vredes ikke, hellige Afrodite, hvis du saa hvad jeg tænkte, straf ikke en taabelig Pige, der formastede sig at maale sin Skønhed med din, giv mig Lykke, Afrodite! Lykke, Lykke! –

Sagte forlod hun sin Moders Huus og sneg sig hyllet i Kappen gennem de tause Gader. I den tidlige Nattetime var Alt stille, kun hist og her skyndte en forsinket Borger sig forbi hende, en ung Athenienser ilede afsted til Gjæstebudet, men Ingen standsede hende, de natlige Fester vare endnu i deres Begyndelse, Glædens Overmaal havde ikke drevet de vilde Sværme ud paa Gaderne.

I Socrates Stue skinnede Lampen hen over støvede Bøger og faldede Pergamenter. Mørke Skygger flagrede i det usikre Lys fantastisk gennem det store øde Rum og leirede sig i tungsindige Klynger over Ruinerne af et fordums Bohave. Sandelig ikke alle Grækenlands klare Tanker fødtes i straalende Sollys under den gjenemsigtige Himmel til Musik af Nattergale og rislende Bække, der var Tanker iblandt, lyse og skinnede, der tog Farve af Mørket og Nødtørften, der var Tanker iblandt, festlige og høitstigende, der sugede Væxt af Ensomheden og den bitre, ukjærlige Forladthed. Ogsaa i Grækenland søgte de himmelske Magter stundom deres Yndlinge i kummerfulde Nætter i Gjenklangen af elendige Dage, spildte Ønsker og skuffede Haab. Maaske var det slige Syner, der spillede i Lampelyset, medens Tankens mægtige Høvding stirrede derimod med saa sælsomt et Smil mindre af Glæde end af Sorg og Spot og Foragt.

Da blev Forhænget kastet tilside og Clelia stod i Døraabningen. "Ah, Godaften Agathon raabte Socrates hende imøde, gaaer nu Tragødien i Kvindeklæder"; men det var ikke Tragødiens ungdommelige Priiskjæmper, der gik forklædt paa Nattetog. Clelia slog Sløret tilside og stod i Indgangen taus og dybtaandende. "Clelia" – "ja Clelia" og hun styrtede vildt henimod ham og laa hulkende ved hans Fødder.

Dog jeg vil tale om Alcibiades. En Piges Blik har faaet mig til at drømme midt om Dagen. Tilgiv Clelia at min Tanke har løftet paa din hemmelige Sorg, kom jeg vil føre dig tilbage til din Moders Huus, Guderne vaage over dig, Afrodite skjærme og bevare dig og give dig Lykke! Gid din Husbond maa forstaae dig, gid dit Blik maa blive klart og lykkeligt, gid din Læbe maa løfte sig til Kys og ikke til

Spot, gid ingen Længsel maa friste dig, intet svigtet Løfte forurolige dig!

Tilgiv Socrates, at en Tanke paa Eventyr har fornærmet dig, som om du havde lagt en Mands Kaar paa en Kvinde. Saaledes er du ikke til at misforstaae. Om Nogen havde forstaaet hende, du var nærmest dertil. Fra dig var der kun een Vei at gaae og den førte ikke til Moderens Huus. Hun var ikke kommen til at gaae denne Vei. Du havde løftet hende, om ikke til dit Hjerte, saa dog til din Aand og din Aand havde baaren hende. Dette Sprog, der kastede de græske Ynglinge ud i det Fjerne for at finde hjem, det vilde have samlet sig om hende, det vilde have svalet over hende, det vilde have leget for hende, det vilde have bøiet hende ned hvor der er stille, det vilde have løftet hende op, hvor der er Fred.

Men jeg vil tale om Alcibiades. At præludere er for en skikkelig Skolemester at faae Tiden til at gaae før Psalmerne, for en dygtig Organist er det allerede mere, nemlig at løfte Stemningen op mod Psalmerne, men der kan endelig præluderes saa, at Psalmerne egentlig ere sungne.

Der er talt tilstrækkelig om det lykkelige Grækerfolk, manges en fortvivlet Christensjæl har fra sin Troes aandsfortærende Tankeforvildelse stirret bort mod hiint Land for at finde Hvile i Livets Splidagtighed blandt dette Folk, der levede høit som Guder i Tilværelsens Harmoni under Skønhedens evige Love. Dog dette er forbi. En fjendtlig Magt har kastet sig med sin Uro i Bevidstheden, Skønheden er blegnet, Harmonien rystet i sin Grundvold – Folket har vendt sig fra Afrodite, det har begyndt at stirre i Skyerne. Men endnu leve Guderne. Denne Aand, der i Aarhundreder gjorde Athen til Dronningen blandt Stæderne, denne Aand, der har gjort Athen til en evig Stad ligesom Rom og Jerusalem, denne Aand sidder endnu paa Dommersædet, vældig til at knuse den, der formastelig besmitter Templet.

I denne Gjæringens og den vaagnende Uroes Tid var Alcibiades født. Paa hans Vugge havde Grækernes Guder samlet deres rigeste Gaver, deres skønneste Forhaabninger. Var det de græske Kvinders Stolthed at være de store Mænds Mødre, hans Moder kunde være stolt af ham, thi han var mærket med Gudernes Kjærlighed, hun kunde være stolt af ham; thi hun havde naaet den største Ære, en græsk Kvinde kunde naae, at Mændene bøiede sig for hende, og hvor blussede ikke hendes Kind, hvor straaede hendes Øie, naar Drengen legede paa Athens Gader og de Forbigaaende standsede og spurgte: hvem er hans Moder? Og sandelig den maatte have meget travlt,

der ikke fik et Øieblik tilovers til at see efter den raske Leg, naar den brusede forbi ham gjennem Gaderne over Torvet, og den maatte være blind for hvad der rager frem over Hoben, som ikke i Alcibiades kjendte Legens Konge, som ikke hørte, at det var hans Tilraab, der hidsede Flokken, at det var hans Commandoord, hvorom den jublende Skare samlede sig. Paa hans Vugge havde Grækernes Guder lagt deres rigeste Gaver og Grækernes Guder vare trofaste, der var ingen hemmelig Forbandelse knyttet til deres Velsignelse, derfor var hans Moders Glæde og Tak ublandet, naar hun slyngede Krandsene om de hellige Billedstøtter, ak til hende naaede ikke den dunkle Anelse, der knugede Tiden, Anelsen om andre Magter, der ikke lignede Grækenlands lyse, straalende Gudeskikkelser, hemmelighedsfulde Magter, hvis Gaver ingen Vanvittig vilde takke for, under hvis Velsignelse den benaadede gysende bøier sig som den, der har faaet Indvielsen til at løfte Tilværelsens Forbandelse, til at bære Livets Smerte.

Alcibiades var ingen Dreng længer. Middelhavets Bølger og Sydens Sol havde legende modnet ham til Athens skønneste Yngling. Han førte ikke længer Drengenes Lege, men i Palæstraen fløi hans Diskus længer og traf sikkrere end de andre unge Mænds og det var endnu hans Tilraab, der hidsede Flokken, hans Commandoord, der samlede Skarerne, hans ranke og smidige Skikkelse, der drog Blikkene paa sig og vandt Tilskuernes Beundring, han bar endnu Mærket af Gudernes Kjærlighed. De havde givet ham deres rigeste Lykke, Jordens høieste Lykke ventede paa ham, derfor var hans Gang let og seierrig, deraf dette stolte Kast med Hovedet, dette overmodige Blik ud i Tilværelsen, der søgte Modstanden for at kaste den tilside, der længtes mod Hindringerne for at beseire dem. Jordens høieste Lykke ventede paa ham, Skønheden var en Magt i Athen og Alcibiades var den mægtigste, Pigerne bøiede sig imod ham, mangt et lønligt Blik søgte ham, mangt et hemmeligt Suk fulgte ham, medens han kjæmpede paa Palæstraen og stredes blandt Rhetorerne som om der ikke var noget Athen, der længtes efter hans Favntag. Det var kun i Boldhuset, at hans Skønhed, Kraft og Dristighed vandt Krands, det var kun i Rhetorenes Skoler, at han øvede sin Veltalenhed, det var der, han viste, at hans Tanke smidig og udholdende kunde bøie sig om Opgaverne til de vare løste. Ved en af disse Øvelser hørte han første Gang Socrates. Dette Møde blev afgjørende for hans Liv. Hvad der drog ham til Socrates var ikke blot den sikkre Overlegenhed, hvormed denne slog Modstanden til Jorden og afslørede Tomheden i den formentlige Visdom, men der var bag denne Fægten

mod Enkeltheder noget Dunkelt, noget som en hemmelig Grundanskuelse, der tog hans Phantasi fangen og vinkede ham langt bort, høit op som et stort Løfte om en mægtig Erkjendelse. Fra den Tid hørte han til Socrates Disciple, fra den Tid var hans Liv blevet et andet. Det var ikke længer Kampen i Boldhuset, der beskæftigede hans Sjæl, ikke Seiren i Væddeløbene. Der var noget Ætsende, noget Opløsende i Socrates Tale. Han byggede ikke Systemer, prædikede ikke nye Læresætninger, men hvor han brød ind i Tilværelsen, vaklede det overleverede, Skindet opløstes, Fordommene styrtede. Han vidste Intet, men hvor der var Nogen, som vidste Noget, der var han rede til Kampen og naar Kampen var endt, var der to, der Intet vidste. Der er Fart i Negationen. Socrates kaldte sig selv en Bremse, ve den, der blev stukken! Og Alcibiades var stukken, nu først vaagnede hans Tanke, nu først fødtes hans Aand. Løsladte styrtede de nye Tanker sig over Tilværelsen, prøvede Alt, dømte Alt, forkastede Alt. Snart jublende i Begeistring, snart ravende som en Drukken gik han løs paa hvad der i Aarhundreder gjaldt som Sandhed, hidset af sin egen Ild, drog han videre og videre, hærgede Nabolandene, plantede seirrig sit Nei paa Grændserne og vendte hjem med Løv i sin Hat, hjem til sit nye Land, til Intethedens ufrugtbare Ørkener. Socrates talte med Ærbødighed om Guderne, hans nye Discipel kjendte ingen Grændser, ogsaa her ravede Pillerne, ogsaa Templerne styrtede.

Nu var det stille som efter et Slag, den unge Kjæmpe stod ene paa Valpladsen. Nu var Veien banet, Pladsen rømmet for den nye Erkjendelse og han ilede til Socrates med sine Trophæer. Men Socrates vidste Intet, han kjendte intet Raad for hans Tvivl, havde ingen Nøgle til den manglende Forstaaelse. "Jeg vil vente, til du finder mig moden til Indvielsen" svarede Alcibiades og fulgte atter Mesteren lyttede atter til hans Ord og tvivlende om Alt voxede hos ham Overbevisningen om, at Socrates havde og kunde give den fulde Sandhed. "Han var som et tillukket Kar", siger Alcibiades i Gjæstebudet "som en af disse Satyrer, der gjemme Gudebilleder af Guld, aabnede han sig engang for et Øieblik, da laa Guderne straalende i hans Indre og man forfærdedes over Glandsen."

Saaledes gik Tiden, Utaalmodigheden voxede, Uroen blev større, Alcibiades gik om mørk og tungsindig, Livet syntes ham tomt og meningsløst, det var ikke til at holde ud længere. Da kom den skrækelige Nat, hvorom han taler i Gjæstebudet, endnu saa mange Aar efter hører man gennem Fortællingen, hvorledes hans Stemme sittede, hvorledes Lidenskabens vækkes ved Erindringen, hvorledes Mindet ryster ham som i Feber, han havde ikke talt derom før nu og det er

først Drukkenskaben, der løser hans Tunge og lader ham kaste Erin-
dringen fra sig som et uhyggeligt Mareridt.

Forpint og ulykkelig kom han om Natten til Socrates, kastede sig ned til ham paa hans Leie og tiggede ham om Barmhertighed. Med rørende Veltalenhed strømmede fra hans Sjæl Skildringen af hans Uro, hans sittren, hans Higen, hans Fortvivlelse. Han havde Intet tilbage mere, Alt forsvandt naar han greb efter det, der var Intet fast meer i Verden, Intet at holde sig til, Intet at hvile ved, naar hans Tanke træt og magtesløs vendte tilbage til ham selv. Han Skildrede sin Tilværelse før han kjendte Socrates. Da var Alt lyst og varmt, Livet bøiede sig kjærligt mod ham med sit Haab, Verden laa lys og klar for ham, riig paa Løfter, riig paa Glæde og i hans Sjæl svulmede Kraften og Modet, Jubelen over Livets Herlighed, over at han havde Deel deri, havde Evne til at føle, til at nyde og vinde. Gribende lød i den stille græske Nat Fortællingen om hans Barn-
doms Drømme, om hans første Ungdoms Villen. Intet var for stort for ham, Intet for høit, han havde i sin Sjæl følt Begeistringens Evne til at omfatte det Alt, Begeistringens Tro paa Livet og sig selv, han havde følt sig løftet op mod hvad der var ædelt og rent i Verden og han havde lovet sit Liv til saadanne Opgaver. Og nu – hulkende standsede han – nu var hans Aand mat, hans Haab brudt, hans Tro gold og ufrugtbar, ingen Tanke mægtede at løfte hans Sjæl, ingen Begeistring at fylde ham med sin Henrykkelse "Livet syntes ham ikke værd at leve for et Menneske, der havde det som han." Hvad han sagde, var ikke en Klage, han gav ikke Socrates Skyld for sin Ulykke, heller ikke ønskede han sit tidligere Liv tilbage, det var for stedse forbi og havde ingen Tilløkkelse for ham mere. Andre Syner havde vinket ham, større Høider lokket ham og hans Higen bar endnu udad og opad; men han havde tabt Sporet, hans Aand var vildfaren-
de, hans Længsel uden Holdepunkt og han stirrede forgjæves efter en Plet at sætte sin Fod paa. Derfor var han kommen nu til ham, den eneste han havde Tro til, den eneste, der kunde hjælpe ham, derfor bad han nu for sin Kjærligheds Skyld, for sin Ungdoms Skyld om et Vink i Nøden, et Ord til Forstaaelse. Skjælvende af Bevægelse tav han og lyttede efter et Svar. Da greb det om hans Sjæl med isnende Rædsel, han hørte kun de regelmæssige Aandedrag af en Sovende. Han mærkede hvor Latteren vanvittig arbeidede sig op i ham, han saa sig om efter et Vaaben til at myrde ham med. Sagte reiste han sig og greb sin Kappe, han stod endnu et Øieblik midt i Stuen og samlede efter Besindelsen. Da mærkede han hvor det brast i ham Alt hvad han eiede af Kjærlighed og Æmhed, en stille Jamren træng-

te sig op til hans Læber, det vakte ham, Stoltheden reiste sig igjen i ham, nu følte han kun Hadet, Raseriet, at han var kastet hen, bort som en ussel Ting, at han var krænket, foragtet, skjændet. Vild styrtede han ud af Huset og løb som et jaget Dyr gjennem Gaderne.

Da han stod iblandt Agathons Gjæster ved Platos Symposium, medens Vinen sydede i hans Hjerne og hans Livs hemmeligste Erindringer brusede op i ham og lagde forunderlige, tungsindige Ord paa hans Læber, kulminerer Fortællingen om hiin Nat i en Replik som et Udraab ”og jeg reiste mig fra ham, som om jeg havde ligget hos en Fader eller Broder.” Grækerne forstode ham, Nogle med et Smil, de Fleste i Bevægelse. Symposiet gik Verden rundt. I denne Grube gravede de nordiske Ynglinge i deres Ansigts Sved og i imponerende Alvor. Spademaal paa Spademaal kastedes tilside, Replik paa Replik gjennemsøgt. I høi og alvorlig Ro misforstode de Alt, Nogle med et Smil, Alle uden Bevægelse. Hvad der tales i Stemning, forstaaes i Bevægelse, uden Stemning, ingen Forstaaelse. Alicibiades’ Fortælling rørte dem ikke, maaske bevægede Clelia dem. Alcibiades’ Skrig forstode de ikke, men dersom Clelia døde, fulgte de hende maaske til Jorden. Men dersom Clelia vovede ud over hvad en Kvinde tør vove, ingen gabende Flok vilde stirre paa de tungsindige Replikker, thi hun skreg ikke. Og dersom Tausheden ikke skjulte, at hun havde besøgt ham, des sikkert skjulte den det Forfærdelige, at hun skiltes fra ham som fra en Broder, thi Clelia skreg ikke, hun tav og forblødte sig stille. Farvel da I nordiske Ynglinge! ikke engang en Ligfærd kan jeg love Eder.

Fra Socrates Huus jog Alcibiades i Nattens Stilhed gjennem Athens Gader. Hvem vil følge ham? Dens Gang er hurtig, dens Fod rap, hvem Fortvivlelsens Angst drev til at flygte fra sig selv. I den dæmrende Morgen stod han paa Toppen af Akropolis og stirrede ned over Byen. Som Dagen og Natten brødes paa Himlen, stredes Tankerne i hans Sjæl. Skjønndt træt til Døden holdt han sig dog opreist. Han følte, at naar han nu sank sammen, vilde hans Tanke ikke reise sig mere. Da skjød Dagens klarere Striber over Himlen og i hans Sjæl lysnede en Tanke, der frelste ham. ”Han veed Intet – han veed Intet” brusede det op i ham. At være bedragen af en Taskenspiller, at være skuffet af en Gjøgler deri er intet forfærdeligt, men at have grebet efter det Høieste, at have higet og haabet mod det Største, at have lagt sit Liv i et Ønske, at have lyttet til Gudernes hemmelige Kalden, at have fornemmet Aandens Indvielse og saa være forsmædet, forkastet af Aanden, det kan et Menneske ikke

bære. Langsomt gik han fra Akropolis ned mod Havet. Hans Tanke gennemløb de Samtaler, han havde ført med Socrates. Der var intetsteds noget bestemt Løfte, intetsteds nogen sikker Forvisning, intetsteds nogen Overbevisning, hvorpaa han selv eller andre kunde bygge et Liv. Det faldt ud fra hinanden i løse Aforismer, i mystiske Hentydninger og halvudtalte Anskuelser. Der var nok til at sætte Phantasien i Bevægelse, nok til at friste en ungdommelig Begeistring; men nu hørte han ud af de dybsindige Bemærkninger, ud af de mangfoldige Antydninger klarlig den indre Afmagt, naar Socrates ikke talte, var det ikke, fordi han skjulte over Sandheden, men fordi han ikke havde den. "Han veed Intet" var Resultatet af Alcibiades' Overveielser. Saaledes stod han i den lysnende Morgen ved det mørkeblaa, frisk rullende Hav. Han kastede Kappen og Bølgerne rullede svalende og beroligende omkring ham. Stille og tænkende gik han hjem. Stormen i hans Sjæl havde lagt sig, men han følte med det samme, at nu var han ene, ene midt i Tilværelsen og løsreven fra alt Sammenhæng med Tidens Liv. Som han gik der i den tidlige Morgen forekom han sig selv som en Underverdenens Skygge, der ved en Feiltagelse var kommen op til Lyset og Livet, Alt saa ham fremmed og spøgelsesagtigt ud, Nattens Tildragelser laa for ham som et fjernt Minde, som Noget han forlængst havde oplevet i en anden hemmelighedsfuld Verden. Med en voldsom Bevægelse rystede han al Tænken af sig og hyllende sig i de kostbare Tæpper, der dækkede hans Leie, paakaldte han Søvnens Forsoning.

Det var langt ud paa Eftermiddagen, da Alicibiades vaagnede. Han klædte sig hurtigt paa og ilede til Palæstraen. Han vilde undgaae de unyttige Spørgsmaal, som hans Fraværelse vilde fremkalde og især vilde han vise Socrates, at han ikke frygtede for at møde ham, han vilde vise sig frisk og uanfægtet som sædvanlig. Derfor blandede han sig som han pleiede mellem den Flok, der havde samlet sig om Socrates og kastede sig med et Par raske Replikker ind i Discussionen. Men Socrates ændsede ham ikke, han var for dybt optagen af den Samtale, han havde reist og der var stillere om ham end ellers, thi hans Ord faldt stærkere, inderligere, mere indtrængende end nogensinde og hans Tilhørere stode lyttende og spændte omkring ham. Alcibiades forstummede uvilkaarlig, Ordene greb ogsaa ham, han følte atter Paavirkningen af den mægtige Aand, hvis Vingeslag saa ofte havde baaren ham, han følte, at Socrates' Indflydelse igjen gjorde sig gjældende over ham. Forgjæves gjentog han for sig selv "han veed Intet", det trængte sig over ham med tvingende Magt, at han dog stod overfor den mægtigste Aand i Tiden, han følte,

at hvis han blev, vilde han igjen være bunden. Da rev han sig voldsomt løs og trængte sig gennem Tilhørerflokket, han vilde ikke atter spændes for hans Triumphvogn. Han styrtede ud af Palæstraen, tilbage til Byen. Det var mørkt, da han naede den, men hos Lais straaledede Lysene og Musikken strømmede ud af Huset. Med en hurtig Indskydelse trængte Alcibiades derind, jublende Velkomstraab hilste ham, Vinen flød i Strømme, og den græske Viin er heed og sød, Pigerne dandsede omkring ham og trykkede Krandsen om hans Pande. Vinen strømmede gennem hans Aarer, Dandsen blev vildere og yppigere, Koret sang til Fløiterne den græske Vise "Lad os leve Livet" – bort med Grillerne, lad os leve Livet gjentog Alcibiades, kastede sig ind i Dandsen og hvirvlede hen i Natten.

Jeg vilde tale om Alcibiades, men her kan jeg tie; thi fra nu af kjen-der Historien ham. Dersom Athen havde længtes efter hans Favntag, det fik tilfredsstillt sin Længsel, dersom Talerstolen havde ventet paa hans Veltalenhed, han overgik Forventningen. Fra nu af var Alcibiades Gjenstand for de Mægtiges Had og Frygt, han var en Magt i Athen, en frygtelig, uovervindelig Magt. Fra Talerstolen ledede han Mængden efter sit Lune og hvorhen han ledede den, det vidste kun hans Lune. Men naar hans Ord lode ud over Massen, var han vis paa, at Bifaldets Larmen vilde lyde tilbage til ham. Der var Noget i hans Veltalenhed, som drog Mængden sympathetisk til ham, en hemmelig Klang af dulgt Smerte gav hans Ord Inderlighedens Tiltrækning, og en skjult Lidenskabs hidsende Tilskyndelse reiste Mængden til Deltagelse i hans Vrede. Det er denne Klang i Stemmen, der gaaer de Dannede forbi, men finder et Ekko i den umiddelbare Mængde, fordi den rører ved det, som er Menneskeslægtes fælleds Eie, ved den dunkle Følelse af Smerte, som hviler paa Bunden af enhver Menneskesjæl. I Athen var Alcibiades Kvindernes og det menige Folks Yndling. Historien kjenner ham, Historien veed at fortælle om den letsindige Kvindeforfører, den ryggesløse Folkeleder, Forræderen, Manden uden Grundsætninger, men Historien veed Intet om, at det ikke var hans Letsind, men hans Tungsind, der forførte Kvinderne og Mængden, Historien har ligesaa lidt som de nordiske Ynglinge hentet sin Kundskab fra Symposiet.

Ved Platons Gjæstebud, hvor en Kreds af Grækenlands aandrigste Mænd feirede Agathons Seier i den tragiske Vædekamp, havde de drukket Lidet, men talt Meget. Talen var om Eros, den var gaaet Bordet rundt og kom tilsidst til Socrates. Ved Midnat begyndte han at tale. Aldrig var hans Overlegenhed traadt klarere frem, aldrig var hans Ord faldet ædlere og renere, fra Trin til Trin løftede han

Tilhørerne op til sig, stærkere og stærkere rev han dem med sig og da han en Time efter standsede, laa der som en Lysning fra en høiere Verden over Salen, det var som en Aabenbarelse fra Ideens eget Rige, Tilhørerne sade tause og Ingen vovede at bryde Stilheden ved sit Bifald. Da fløi Dørene op, og Alcibiades tumlede ind mellem to Fløitespillersker. Med en Arm om Halsen paa enhver af dem, nærmede han sig Bordet og bød sig til Gjæst. Man gjorde Plads for ham og Agathon bragte ham til Sæde hos Socrates, meddelte ham Gangen i deres Underholdning og bød ham bidrage. Alcibiades var villig dertil, "men I ere ædru og jeg er drukken, før I ere saa drukne som jeg, vil jeg ikke tale. Drik af Kjøleren Mænd" raabte han og slog Vinen ud i Kjølekarret. Med Latter blev Forslaget modtaget og Kjøleren gik rundt. Pludselig blev han Socrates vaer, med et Skrig sprang han op. "Nu vil jeg tale. I have priset Eros, ogsaa jeg vil prise Guden, men hvor Socrates er, vil jeg hverken prise Guder eller Mennesker, saa priser jeg da Socrates som Eros". — "Tal dog sømmeligt", raabte Socrates til ham, men Ingen standsede ham længer. "Jeg vil tale blandt Eder", raabte han til Agathon og de andre unge Mænd, "thi den, der er bidt af en Slange, vil helst fortælle om sin Smerte til dem, der selv ere bidte og Socrates' Ord have været som Bid af en Slange, de have forgiftet mit Liv." — Vi have hørt Fortællingen. Blot endnu et Par mærkelige Vendinger. "Naar jeg seer denne Mand, da skammer jeg mig over mit Liv, thi blot Synet af ham er en Fordring, hvis Magt over mig jeg erkjender, men som jeg dog ikke evner at følge. Jeg kunde hade dette Menneske, jeg kunde ønske ham død og dog vilde Intet træffe mig smerteligere, thi jeg elsker Ingen som ham." I halv spottende, ironiske Vendinger fortæller han om sin kvindelige Hengivenhed for Socrates og hvorledes han var bleven afvist. Gjennem de overdrevne Yttringer af Beundring over Socrates' Viisdom og Fasthed hører man den sagte, bittre Bebreidelse for Haardhed og Overmod og skjøndt han taler op til Socrates som til den Store, Seierrige, Overlegne, hvis blotte Tilværelse er en Dom over hans eget Liv, er det dog tydeligt, at en Følelse af Uret ikke har forladt ham og at han kun halvt har nemmet hvad Socrates vilde overfor ham, kun halvt har forstaaet, at Krandsen ikke vindes, som en anden Mester har sagt, ved at raabe "Herre! Herre!" —

Pægle-Kroen.

De gik fra Amagerbro ind i Landet, han paa Fliserne, hun inde ved Husene, Kirkegjængere, som mødte dem, gik imellem dem og saa forundrede paa dem, mest paa hende, thi det var synligt gjennem Sløret, at hun havde grædt. Der laa Sjøp-Sne, og det begyndte at smaaregne. Da de kom ud paa Jordveien, gik han hen til hende og holdt Paraplyen over hende.

”Jeg vil ikke have Din Paraply, jeg kan ikke se.”

”Ja Ja, saa se da.”

”Du har ladet mig vente en halv Time, gaa og vente og fryse og blive fornærmet af dumme Mandfolk.”

”Men Du er gaaet galt. Det var Knippelsbro. Jeg har været der før 10.”

”Nei, det var Amagerbro.”

Han fløitede. De gik igjen.

”Du fryser. Lad os gaa ind et Sted og drikke Kaffe.”

”Jeg drikker ikke Kaffe. Du kunde have ladet mig blive hjemme.” Her standsede Samtalen. De gik tavse ved Siden af hinanden. Stilheden var tung, taageklam, trist, Støvregnen hang i hans Paraply og rullede i store trevne Draaber ned i Sneen. Jo længere de gik, jo fastere bandt Tausheden. Han prøvede at sige Noget, men naaede ikke længere end til at rømme sig.

”Man bliver hæs af dette jammerlige Rusk-Veir.”

Det blev sagt ud i Luften, ikke til nogen Bestemt, og da der ingen Svar kom, gik de igjen. Han greb sig i at sige Rusk-Veir i samme Takt som Høire-Venstre, Høire-Venstre. Til denne Melodi vare de naaede helt ud paa Landet, hvor Markerne laa hvide af Sne.

Endelig fik de Undsætning. Der lød en stakaandet Gjøen inde fra Nabomarken. Hunden var skjult af et Hus, men dens Gjøen var saa eiendommelig, hylende, desperat, uden Ophold, at de begge standse- de. Lidt efter kom en Hare i lange, lydløse Spring frem bag Huset og faa Sekunder efter Hunden. Det gav sig dog snart, at Haren havde Forspringet, Hunden jamrede af Iver og forbitret Skuffelse, men Kapløbet var hurtigt til Ende. I et eneste Spring satte Haren over en Grøft, Hunden fulgte, men blev hængende i Sneen og maatte møisommeligt arbeide sig op. Den vendte og opgav Forfølgelsen.

”Gudskelov.”

Denne Gang var det hende. De gik atter ved Siden af hinanden. Hun sagde tonløst uden at vende sig:

”Er Din Haand varm?”

Hun havde taget Handsken af i Muffen, hendes venstre Haand hang

bar og slapt ned af Siden. Han greb den hurtigt, stak den ind under Frakken og trak hende tæt op til sig. Paraplyen dækkede over dem begge.

”Hvor Dit Slør er vaadt.”

Hun løftede det op over Munden og vendte sig halvt om. Paraplyen dækkede over dem begge.

Saa vandrede de videre frem i Amagerens Land, de gik fastere og hurtigere, hun traadte om med et lille Hop forat komme i Trit, det slog dem begge, at de vare i Trit, de smilede, men Ingen af dem sagde Noget. Det faldt ham ind, at Ord kun er et Meddelelsesmiddel, og at der er andre, som baade ere finere og sikrere. Han sagde:

”Det er egentlig morsomt, hvor gamle forslidte Sætninger, som en Gang vare Tanker, men som siden ere blevne døde Fraser, fordi de ere brugte for tidt, pludselig kan blive ligesom Tanker igjen, derved at man oplever dem.”

”Hvilke f.E.?”

”F.E. den, at der er finere Meddelsesmidler end Ord.”

”Ja Taushed.”

”Naar den blot ikke varer for længe.”

”Saa gjælder det at finde det befriende Ord. Kommer Fortrydelsen af megen Talen, saa gaar den dog sjælden igjen ved megen Taushed. De ”levende Ord” ere altid hjærteligere end dem, man bider i sig.”

”Du skylder mig et levende Ord i denne Morgenstund. Hvad vil Du have for et godt Ord?”

”Jeg tror, at jeg kunde drikke en Kop Kaffe nu.”

”Og Røgen derhenne betyder, at Kjedlen allerede er over. Pægle-Kroen har lugtet sine Gjæster. Saadan Noget lugter den ikke hver Dag. Den ryger af Fornøielse ved den blotte Tanke om Gjæster.”

”Du har altsaa været der?”

”Nei, men Konrad har. Han har afsøgt enhver ”Snadsk” i 5 Miles Omkreds. I Fjord var det Amagerland, det gik ud over.”

”Er han bleven mere forfalden?”

”Mere! Hvor meget var han sidst? Da han fortalte om sine Amagerreiser, var der 2 Ting, han vilde opdage: Stamgjæster fra Rahbeks Tid og en Snaps saa afskyelig, at han ikke kunde beholde den i Livet, begge Dele forat gjenfinde sin Ungdoms første Idealitet, da han endnu kunde brække sig. Han holdt en bedrøvelig Forelæsning over den Ulykke, det er at maatte beholde alt, hvad man drikker. Det var den sande Grund til, at Folk fik Delirium, før deres Tid var kommen.”

”Stakkels Fyr! Han har gjort Alvor af, hvad I andre har snakket om. Tilsidst er han ulykkeligere end I, fordi han har været modigere og ærligere – og bedre og mindre Egoist.”

”Og ædlere og renere og sandere og finere og kort sagt . . . Han er en sølle Djævel, der er melankolsk, fordi han har Tømmermænd, og som drikker sig fuld forat slaa Melankolien ihjel. Og som er gaet i Hundene . . .”

”Du kunde frelse ham.”

”Ingen kan frelse ham, en Karklud har kun een Skjæbne, lige meget hvad Tøi den er kommen af.”

”Han er kommen af samme Tøi som jeg, og jeg tror, jeg ligner ham mest af alle mine Sødskende.”

”Naar Stoltheden gaar af et Menneske, saa er Stivelsen af Flipperne.”

”Men de kan vaskes og stives igjen.”

”Ikke, naar de er af Papir.”

De havde naaet Pægle-Kroen og stode foran enskjæv Dør med et grønlig-graat Anstrøg af fordums Maling og Nutids Smuds. En flok Ænder snadrede i Rendestenen udenfor Døren. Hun standsede et Øieblik:

”Hvis der var Nogen . . .”

”I Pægle-Kroen! Følg blot rask efter. Naar man ser ud, som om man havde Ret, saa har man det allerede halvveis.”

De traadte ind i Skjænkestuen. Klokken over deres Hoved skratte og snurrede og peb. Den vedblev at dirre og kime uden Ophold paa en over al Maade hæslig, sprukken og irriteret Maade. Samtidig stak en lille Mops Hovedet frem under Kakkellovnen, strittede med Forbenene, reiste Børster og gjøede som en besat. – Der sad 3 Mænd og spillede Kort, en 4de Stol stod tom, men Glas og Kaffe-kop tydede paa, at Besidderen ikke var langt borte. Den ene af Spillerne bar en Toldbetjents luvslidte Frakke og blanke Knapper, den anden var omreisende Uldhandler, Bylten med Trøier og Strømper laa paa Bænken ved Siden af ham. Den tredie reiste sig og forkyndte sin Værdighed som Vært ved at raabe:

”Hold Kjæft Hund!”

og noget mildere:

”Satan til Klokke!”

”Kunde vi faa to Kopper Kaffe.”

”Hold Kjæft Hund! – 2 Kopper Kaffe.”

Han lukkede en Dør op i Baggrunden af Stuen, og de to Nysankomne forstode, at de vare budne op i den fine Ende. Det var en lav, aflang Stue uden Gardiner. En lunken Lugt af Æbler og Muggenhed

røbede, at Varmen ikke hørte til Hverdagens Ydelser. Værten kradse op i Ilden og lagde Brænde og Tørv paa —

”2 Kopper Kaffe.”

Da han var gaaet, saa de sig om. Den fine Ende gjorde aabenbart ikke blot Tjeneste som Extra Gjæstestue med Søndagsvarme, den havde tillige en Bestemmelse som Klædeskab, der traadte frem i et omfangsrigt Sæt Frakker og Buxer paa den ene Væg, alle skønsomt med Vranken ud. Et Par Uldklokker og en Kjole oppe i Enden af Stuen talte det ægteskabelige Samlivs Sag. Frederik den 7de til Hest holdt over Sofaen, en Rulle af Tapetet havde sluppet Taget paa Grund af Fugtighed og slog som en lang, skiden Fane ned over den døde Konge. Sofaen klemte sig tynd og smal op ad Væggen og søgte forgjæves at skjule Hullerne paa Albuerne. Over Sædet var lagt et Stykke Dynevaar, der ikke naaede Enderne.

Hun satte sig paa Dynevaaret nærmest Kakkelovnen:

”Pægle-Kroen er egentlig hyggelig — her er morsomt.”

”Ja og varmt.”

Hun satte Fødderne paa Kakkelovnspladen.

”Man burde have Lov at gaa med Træskoer, naar man er paa Amager; Træsko med Visk i er det eneste, jeg ønsker af alt, hvad Huset formaar.”

”Du fryser om Fødderne. Lad mig tage dine Sko. Saaler af Papir, Gud hjælpe os for Vandstøvler, og Intet slaar igjennem som Snevand. Dine Strømper er ogsaa vaade. Jo, Du maa lade dem tørre. Vi laane et Par Træsko med Visk i saalænge.”

”Nei, Du maa ikke — nu kommer Kaffen.”

Der gik en Dør i den forreste Stue, men det var ikke Kaffen.

”Herren velsigne Din Udgang og Din Indgang, Vært, Dine Udenomsbekvemmeligheder og Dine Indenomsbekvemmeligheder! Livet er et Fluidum. Giv Kortene Tolder!”

De to saa paa hinanden:

”Det er Konrad.”

Ude i Stuen blev der tysset paa den 4de Mand og hviskende givet Forklaring. Den samme Stemme lød igjen, ikke synderlig mere dæmpet:

”En Herre og en Dame — en Dame og en Herre — Hækkebur! Giv Kortene Zachæus. Stig ned af Dit Træ, Zachæus, og giv Kortene. Kom Sabattens Dag i Hu og bland dem som en kristelig Tolder. De ere vaade af Kaffepunsch, Klør Knægt er fuld, det Svin, han har drukket smaa Sorte under Gudstjenesten. Livet er et Fluidum.”

Der var en Pause, hvor der blev spillet ud, bekendt og stukket. Saa kom Kaffen, anmeldt af den samme Herold:

”Der er Dorthé med Smalbenene og det tynde Liv – og to store Sorte – og to Snegle – to sorte Snegle, der skal i Hæk – en Herre og en Dame. Du er skøn Dorthé (han dansede Reel) – som Suzanne i Badet – ren som nyfalden Sne – lige op til Ørene – en ren Jomfru lige op til Ørene – og smækker som en Aal.”

”Uf, jeg spilder Kaffen. Lad være, uf!”

”Ingen Ting gaar til Spilde. Det kommer alt sammen igjen. Kaffe kommer igjen og Kys kommer igjen og grøn Sæbe kommer – Herren forbande mig – ogsaa igjen. Pøi! Renlighed er en farlig Ting – at kysse en nyvasket Jomfru er lige saa godt som en Dukkert i Sæbelud – Kvinden er et Fluidum.”

Hunden havde atter begyndt at gøre paa sin afsindige Maade, Pigen lo og skreg, Stole skubbede hen ad Gulvet. Pludselig gik Døren op med et Brag, og Konrad sad paa Tærskelen. Han havde traadt feil i et Entrechat, og Døren havde bøiet sig under Vægten.

”Over mit Lig, Dorthé! . . . en Herre og en Dame . . . ”

Værten trak ham tilbage i Stuen.

”En Herre og en Dame – helst ukjendt – med Reversen til Publikum – Stillebensstykke – et Rygstykke af en Herre og en Dame med Reversen til Publikum – jeg banker paa: kunde jeg tale et Ord med Dorthé . . . ”

Han blev atter trukket tilbage.

Pigen satte Kaffen paa Bordet. Det var en tyk, rødblisset, ganske ung Tøs, i hvis Ansigt og Klæder Søndagens Renlighedsforsøg kjæmpede en haabløs Kamp med Hverdagens Smuds.

”Har de Herrer i den anden Stue været her længe?”

”Ja nouet.”

”Naar kom de?”

”I Gaar Eftermiddag.”

”Har De ogsaa liggende Gjæster?”

”Hvikke nouen?”

”Jeg mener, kan man sove her i Kroen, har De Sengesteder til Gjæster om Natten?”

”Næ inte videre – uden at vi ku’n re’n paa Sofa’et og sætte Stole til – ded ku’ kanske nok blyv te tov.”

”Nei, det er ikke til os, men har Gjæsterne i den anden Stue ligget her i Nat?”

”Næ, de hvar inte.”

”Hvor har de da været?”

”De har spillet Sjaus og drukket Kaffepunscher.”

”Naa saadan.”

Pigen lagde sig paa Knæ ved Kakkellovnen, rodede i Ilden, skelede til Strømperne, der hang over en Stol, sneg sig til at føle paa dem, skelede til Damen og sjokkede saa ud i Skjænkestuen, hvor hendes Skønhed og Dyd slog igjennem uden nogen ny Overlast. Konrad havde andet at gjøre. Han muntrede Kro-Klokken ved at aabne og lukke Døren, Klokken og Hunden gjøede om Kap. I dette Helvedes Spektakel holdt Konrad opbyggelige Taler til indbildte eller virkelige Kirkegjængere, som han bød ind paa smaa Sorte og formanede om at slutte sig til Menigheden.

I den fine Ende lyttede man til Spektaklet. Hun havde trukket Benene op under sig og sad i Sofaen med Ryggen til Kakkellovnen og Døren, hans Overfrakke laa over hendes Knæ. Situationens Spænding havde bragt Blodet op i Kinderne. Blikket gik i korte Glimt gennem de halvt lukkede Øienlaag, Munden var aabnet til et lille Smil, halvt spottende, halvt lystigt.

”Du ser ud, som om Du havde Lyst til at være med.”

”Bedstefader var Kromand, jeg var der, til jeg blev stor. Det var finere, men i Skjænkestuen sang de og skjændtes og sloges hele Natten – Dette fylder – Næsen tror jeg – med en Lugt af Barndom og Kaadhed . . . ”

Hun snøftede med Næseboerne.

”Jeg burde være Krokone. Det havde jeg Lyst til.”

”Gjæster ere raa sommetider – ”dumme Mandfolk!” ”

”Ja mod en stakkels Dame paa Gaden, men ikke mod en Krokone bag sin Disk. Der kryber de, de Uslinge. Jeg skulde nok styre dem.”

”Jeg har en Fornemmelse, som om jeg allerede var smidt ud.” Hun lod Haanden – en fin aristokratisk Haand – glide over hans Ansigt og holdt et Øieblik paa hans Mund:

”Nei, Du skulde være en af Stamgjæsterne, som kom der hver Aften og læste Dine Aviser, og jeg lavede Toddy til Dig og sendte Opvarteren afsted: Hjælp den Herre Frakken af – Besørg den Herre først, Peter – Spring efter Berlingske . . . Men Du kunde ikke lide at sidde mellem de andre – saa var der et Værelse for de Udvalgte, Værtindens Værelse, inde bag Disken – Du kunde ogsaa komme gennem Gaarden – Hunden kjendte Dig strax, det Skind, jeg kunde høre paa ham, naar det var Dig – Du kunde godt komme sent, naar Du ikke havde Tid; saa blev Du lidt efter, at de andre var gaaet – en ganske enkelt lille Gang havde Du glemt Din Nøgle og maatte ligge i

Kroen —: ”Som man ogsaa kan gaa og tosse og glemme sin Nøgle, dér har jeg maatte ligge paa Kroen og sovet gudsjammerligt” — Gud forbarme sig, hvor Du er gnaven over at have glemmt den Nøgle.”

Den samme lille Haand gik aandsfraværende frem og tilbage gennem hans Haar. Saa spurgte hun leende:

”Hvordan slipper vi herfra?”

”Der maa være en Dør.”

Han søgte langs Væggene, flyttede Klæderne, ruskede i Vindueskarmene.

”Ikke saa meget som en Havedør.”

”Men Vinduerne?”

”De ere sømmede til.”

”Vi vente altsaa.”

”Maaske til i Morgen.”

Han satte sig hos hende:

”Er Du bange?”

”Det første, I Mænd tænker paa, er altid at være bange. Hvad er det værste, der kan ske?”

”At Konrad gjenkjenner os.”

”Han fortæller ikke Noget.”

”Jo, naar han er fuld.”

Hun bøiede sig tilbage og saa ud i Luften.

”Hvorfor er Du ikke bleven forfalden ligesom Konrad, Du har dog drukket og tumlet sammen med ham?”

”Forfalden til Drik?”

Hun betænkte sig.

”Nei, det er dumt, men . . . ”

”Til Fruentimmer? — Er jeg ikke forfalden til Dig, og er det ikke mere næsten, end jeg kan overkomme?”

”Hvis Du ikke havde mig, vilde Du saa . . . kysse Dortherne?”

”Jeg holder ikke af grøn Sæbe.”

”Men der er mere vellugtende.”

”Maaske.”

”I Mænd have store Privilegier.”

”Hvad mener Du?”

”Ingen Ting.”

Der blev en lille Pause. Han rokkede paa Stolen og pustede Cigarrøgen op mod Loftet. Hun sagde igjen:

”Du tør dog ikke gaa med mig paa Gaden.”

”Tør! — Hvor der Intet er at vinde, er der ikke Tale om Mod. Hvis Noget stod paa Spil, turde jeg naturligvis. Men gjøre Skandale

for Skandalens Skyld, være modig forat vise sig selv, at man ingen Kryster er – det er latterligt. Hvorfor skulde jeg gaa med Dig paa Gaden? Forat give Folk Noget at snakke om!”

”Jeg bryder mig ikke om Folk.”

”Men jeg er nød til det.”

”Dersom jeg nu holdt meget mere af Dig, naar Du gik med mig?” Han reiste sig utaalmodig og gik hen til Vinduet. Lidt efter kom han tilbage:

”Holder Du da ikke af mig?”

”Jeg kunde maaske mere. Naar jeg turde være modig, trodse, sige det rent ud. Det er sværere at gaa udenom.”

”Du kjender det ikke. De ere for stærke. De vilde knuse Dig. Du veed ikke, hvad det er at have dem allesammen mod sig – hvor lidt jeg kunde hjælpe Dig. Og jeg selv. Det var et Saar, hvor jeg var værgeløs – som de alle kunde rode i – uden at jeg kunde slaa igjen. Jeg kunde ikke. Saa maatte jeg lade alt det andet ligge og tage det alene. Men jeg kunde ikke slippe, jeg har mere end det – jeg maa frem.”

”Og jeg bliver liggende.”

”Nei, Du følger.”

Han gik op og ned af Gulvet.

”Husker Du Klärchen?”

Vor Tid er en anden. Vi forlanger mere.”

”Større Lykke og større Ulykke – de to passe al Tid til hinanden.”

”Og Du er ingen Egtmont.”

”Hvem er Noget? Der er knap Nogen, der kan blive Noget.”

”Det er Kvindernes Tur nu.”

”Saa bliv da Noget, jeg skal hjælpe.”

”Men naar jeg ingen Talenter har? Og ingen Ærgerrighed! Uden den, at Du skulde kjendes ved mig.”

”Aa, I Kvinder! Eders Kjærlighed er som en Fjer i Hatten. I vil bare pynte Jer med den. Naar I ikke kan vise den frem, saa de andre se den, helst misunde Jer den, saa bryder I jer ikke om den. En Mand slaar sin Kappe om sin Kjærlighed og flygter bort med den, han dækker over den og gemmer den, saa fjernt som muligt, saa langt bort som muligt – bare ene.”

”Ja, som Ørnen flygter bort til Reden med et stakkels stjaalet Lam. Eders Kjærlighed er Egoisme, vor er Stolthed, der er Forskjellen. Naar Stoltheden gaar af en Kvinde, saa er Stivelsen af Flipperne.”

Hun vendte sig ind mod Væggen og trak Vinterfrakken op over Hovedet. Lidt efter kastede hun den til Side, rystede Hovedet, som om hun rystede Haaret fra Øinene, nikkede til ham og sagde:

”Vi har glemt Kaffen.”

”Vi har Dagen for os.”

”Og maaske Natten med: ”Ded kun’ ka’ske nok blyv’ te tov.” ”

Han satte sig i Sofaen og tog hende paa Skjødet.

”Giv mig Hatten og Fjeren.”

Hun rakte ham Munden. Det sorte Haar faldt ned over Skuldre og Hals. Hun samlede det som en Ramme om Ansigtet:

”Ser jeg godt ud nu?”

Han kyssede hende.

”Hvorfor skjændes Du altid med mig?”

”Forat holde Flipperne stive.”

”Men der gaar de jo!”

En for en passerede de Vinduerne. Først Uldkræmmeren med sin blaatærmede Bylt over Nakken, derefter Konrad og sidst Tolderen. Da de kom ud paa Veien, dansede Konrad Zweitrit med Tolderen, saa dreiede de ind ad Landet til. Det var Tørveir igjen. Solen skinnede paa Ruderne.

”Saa kan vi jo gaa. Rækker Du mig Strømperne.”

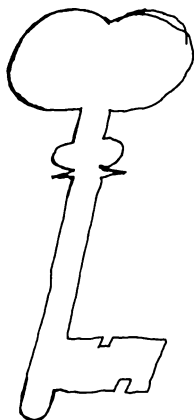
”Men Kaffen.”

”Den er væmmelig. Er Døren lukket?”

”De er jo gaaede.”

”Ja, men de kunde komme igjen.”

Han dreiede Nøglen om.

TILLÆG

1. Birgitte Møller: Mit Venskab med V. Hørup	475
2. Edvard Brandes' nekrolog over Hørup i Politiken	485
3. Marcus Rubins tale i Studentersamfundet 21/2 1903	507

I Det kgl. Bibliotek NkS. 4284,4^o ligger et manuskript af Birgitte Møller: "Mit Venskab med V. Hørup". Birgitte Møller (1857-1934) er biograferet i Dansk Biografisk Leksikon². Hun var Kollega til Henriette Steen på Østre Friskole siden 1884, og fra 1885 var de tillige husfæller. Hvornår manuskriptet er forfattet er ikke oplyst, men af et vedlagt brev fra Hørups og Henriette Steens kusine, Harriet Bentzon, fremgår det, at hun har fået det at læse i 1930. Sandsynligvis er det skrevet kort forinden.

I manuskriptet omtales en utrykt erindringsbog om Henriette Steen med vedlagte artikler og manuskripter af hende, men den må desværre være gået tabt. Birgitte Møllers brordatter og arving, fru Birgitte Ehler-Møller, kender intet til den. Der er derimod bevaret nogle småbreve fra Birgitte Møller til Hørup i dennes arkiv i Rigsarkivet, men de er uden interesse.

Birgitte Møller: Mit Venskab med V. Hørup.

Jeg havde adskillige Gange set Hørup og hørt ham tale i Rigsdagen baade paa Kristiansborg Slot og i Fredericiagade (det gamle Kristiansborg brændte 1884), men første Gang jeg var i Stue sammen med ham var en Eftermiddag midt i Firserne. Det var hos Henriette Steen, der boede i Østersøgade Nr. 36, 4 Sal t.h. Selv havde jeg en lille Lejlighed lige oven over paa Kvisten. Vi havde det meget fornøjeligt sammen, besøgte daglig hinanden og færdedes meget sammen i Selskaber, Møder, Teatre o.s.v. Hun var 16 Aar ældre end jeg. Naar hun gerne vilde have mig ned, spillede hun en lille aftalt Melodi paa Klaveret, det var vor Hustelefon. Saa blev hun engang syg, og da hun kun havde en halvvoksen Tjenestepige, ydede jeg hende den Hjælp, jeg formaaede. Jeg vidste, at Hørup var hendes Fætter, men jeg vidste intet om deres intimere Venskabsforhold. Hørup kom for at se til hende, og jeg fandt ham straks umaadelig hyggelig og elskværdig. Da han fik at vide, at jeg boede ganske alene oppe paa min Kvist uden Naboer, syntes han, at det maatte være rart, at have det saa fredeligt, og da jeg svarede, at jeg havde det som det ideelle Folketing "ingen over sig og ingen ved siden af sig" – var vi jo straks inde paa lidt Politik. Ellers traf jeg ham kun sjældent hos H.S., vidste heller ikke, at han kom der meget ofte. Engang besøgte han mig. Det var, da hans Søn skulde rejse til Kina, og han kom for at faa nogle gode Raad og en anbefaling til en god Ven, jeg havde i Hongkong.

En uforglemmelig Aften havde vi sammen med Hørup, Holger Drachmann og Erna Juel-Hansen. Det var nogle Aar efter Drachmanns Frafald fra hans politiske og literære Venner. Dr. og Hørup havde ikke haft noget med hinanden at gøre i disse Aar. Dr. blev aldrig omtalt i "Politiken", men H.S. vidste, at det nagede Dr., og at han længtes navnlig efter Udsoning med Hørup, og da hun, trods hans store Holdningsløshed, holdt meget af ham og bevarede saa mange Minder fra de unge Aar, besluttede hun at forsøge en Udsoning. Vi talte med Erna J-H. om det, og vi blev enige om at gøre et Forsøg paa at nærme de to Fætre til hinanden. Og det lykkedes. De mødtes altsaa hos H.S. Og selv om der faldt nogle skarpe Udtalelser fra Hørup, var Dr. dog øjensynlig meget glad over at faa Anledning til at stemme Hørup godt, og han udfoldede al den store Elskværdighed, som han, naar han vilde det, raadede over. Dr. gav sine Værtinder Blomster, mig en Violbuket, som jeg længe gemte. Efter Bordet drak vi naturligvis Bourgogne. Dr. var ikke alene elskværdig, han var aandfuld, vittig, sentimental og "fandenivoldsk", rent ud overvældende ved alt det han fortalte, ved sin Begejstring og sin Haan og øjensynlig glad over

Udsoningen med Hørup. Det blev, som sagt, en uforglemmelig Aften og Nat, thi vi var langt henne paa "de smaa Timer", før vore tre Gæster brød op fra den lille Fest, der sikkert har haft sin Betydning. — Dr. maatte naturligvis høre et og andet. Vi fortalte ham saaledes, at H.S. og jeg under en Rejse til Skagen en Dag ved en lille tilfældig Visit hos Michael og Anna Ancher blev forbavsede over at se, at Anchers Buste af Drachmann var vendt med Ansigtet ind mod Væggen. Da vi spurgte om Grunden til denne mærkelige Opstilling, blev der svaret: "Det er fordi Drachmann har været uartig, at han nu maa staa i Skammekrogen". —

Hver Onsdag Aften havde H.S. i al Beskedenhed aabent Hus, og der kom ikke saa faa betydelige og interessante Mennesker hos hende. Jeg var naturligvis selvskreven hver Onsdag; men om Torsdagen nægtede hun sig hjemme og tog heller aldrig mod nogen Indbydelse. Jeg respekterede selvfølgelig hendes Ønske uden at forsøge at trænge ind i hendes Fortrolighed. Men saa hændte det en Torsdag Aften, at jeg kom hjem fra et Familieselskab mellem 10 — 11. Jeg var naaet op til Indgangsdøren paa min Kvist og havde lige stukket Nøglen i Laasen, da Døren i det samme gik op neden under, og jeg, uden at vilde det, hørte H.S.s Stemme: "Du kommer vel igen paa Torsdag?" sagde hun blot, men hvor var hendes Stemme ikke vidunderlig, var det virkelig hende, hvis Stemme jo ofte kunde være ret skarp — hvor lød den dog blød og mild og bønfyldende — ja det Tonefald, hvori disse faa simple Ord blev udtalt, sagde mig fuldt tydeligt, at Viggo Hørup var ikke blot hendes Fætter og Ungdomskammerat, han var den Mand, hun elskede, elskede over alt i Verden og havde elsket i mange Aar.

Jeg kunde ikke give mig selv til kende nu, jeg listede ganske stille ind; men saa meget blev nu aabenbart for mig. Jeg sagde aldrig noget til hende derom; men jeg forstod nu mange Udtalelser, baade strænge og milde, som jeg før tidt havde undret mig over, og jeg forstod, hvorfor hun altid Fredag Morgen, naar vi fulgtes ad til Skole, havde saa mange politiske Nyheder, ja endog kunde meddele udenlandske politiske Begivenheder, som vi først senere paa Dagen saa omtalt i Aviserne, naar vi drak vor Eftermiddagsthe hos à Porta paa Kongens Nytorv. Og jeg forstod saa mange smaa Ting. Hvorfor der altid laa Aske i et Askebæger af Terrakotta, der forestillede en Vikingebaad, og som hun havde faaet af sin Morbroder, gamle Professor Drachmann, sammen med hvem hun engang havde gjort en lille Rejse til Bornholm. Det var Asken fra Hørups Cigar, hun nænnede ikke at kaste den bort, det var dog ligesom noget af ham i den lange

Uge, der gik, inden han kom igen. Hun havde ogsaa to Glas paa høje snoede Fødder, dem var der aldrig nogen, der drak af, men jeg saa dog af og til, at de var sat til Side i et Skab, og at der var Rester af Vin i dem. Disse to Glas fik jeg, efter at H.S. var død – der var ogsaa Vinrester i dem da – og jeg har forresten aldrig vasket dem af. Jeg forstod ogsaa nu den Varme, der undertiden gik ud over alle Grænser, med hvilken hun kunde tage Hørup i Forsvar, navnlig naar det var saakaldte Venner, der angreb ham – saa kunde hun helt glemme sin vanlige Forsigtighed. At H.S. var den, der i saa mange Sager og Tilfælde inspirerede og ansporede Hørup, gik mere og mere op for mig. [Bortskåret stykke].

Da Hørup var dømt for Majestætsforbrydelse og sad i Fængsel paa Kristianshavn, læste hun hans smukke Breve, eller en Del af dem, for mig, og hun gav mig ogsaa en Del af sin Fortrolighed. Hun fortalte saaledes, at hun havde lovet ham, at han skulde faa hende at se, og det kunde ske, naar hun paa en ganske bestemt Tid af Dagen gik op paa Frelserens Kirketaarn og stillede sig paa et bestemt Sted, saa faldt Lyset saaledes, at han tydeligt kunde se hende fra sit Fængselsvindue, og hun mente ogsaa at kunne skimte hans Ansigt. For ikke at vække Kirkebetjentens Nysgerrighed førte hun en Skitsebog med sig og lod, som om hun tegnede i den.

Vi overværede mange politiske Møder, hvor Hørup talte, baade her i København og ude i Landet. Bedst husker jeg Møderne i Herthadalen i Køge. Vi traf ogsaa undertiden Hørup ved festlige Sammenkomster, saaledes ved Festen for Sophus Schandorph paa Skydebanen og for Georg Brandes i Koncertpalæet. Ved saadanne Lejligheder opsøgte han os altid. Af og til søgte vi ham paa "Politikens" Redaktion paa Hjørnet af Østergade og Integade. Det var gerne, naar hun havde en Artikel at aflevere; men mest dog naar hun vidste, at Hørup ikke var rask. Saa bad hun mig ofte gaa med, og da det gerne var "ondt i Halsen" og Hoste Hørup led af, havde hun Flasker med Brystdraaber eller andre Lægemidler med, da hun mente, han ikke selv vilde gøre noget ved Daarligheden. Saa smilede han elskværdig og lovede at tage det medbragte.

I Januar 1894 blev H.S. meget Syg. Det var Lungebetændelse, hvortil slog sig Influenza. Vor uforglemmelige Ven, Emmy Lange født Kramp, var hendes Læge. H.S. laa kun syg en halv Snes Dage. Hørup kom ofte, til sidst hver Dag, han kom altid i Mørkningen og traf aldrig andre end mig. Jeg var noget før flyttet ind i Hjørnelejligheden ved Siden af H.S.s. Nu laa jeg inde hos hende om Natten og skiftedes med hendes unge Pige til at vaage; først i de sidste Dage

havde vi Sygeplejerske, da Emmy Lange forlangte det – H.S. vilde saa nødt. Hørup havde et Par Gange en Flaske Vin med, og naar han gik, spurgte han mig altid, om der ikke var noget, vi manglede. Jeg svarede hver Gang, at vi havde alt, hvad vi behøvede, men kunde dog ikke hindre, at han et Par Gange lagde en Guldskilling i H.S.s Pung. Han sagde noget om at komme en betrængt Fæstning til Undsætning; men vi brugte dem ikke, og jeg gav ham dem tilbage efter hendes Død. I det hele tror jeg ikke, H.S. modtog noget videre af Gaver fra Hørup, saalænge jeg kendte hende. Hun havde længe intet Blækhus, men benyttede en almindelig Blækflaske. Saa en Dag stod der et smukt Bronceskrivetøj paa hendes Bord, hun sagde ikke, hvor det var kommet fra, og jeg spurgte ikke, men længe efter fortalte hun mig engang, at hun havde faaet det af Hørup. En anden Gave fra ham var en stor Gengivelse efter et Billede af den engelske Dyremaler Sir Edwin Landseer. Det hang over Sofaen i hendes Dagligstue og forestillede en stolt Kronhjort, der med knejsende Holdning sætter det ene Forben paa en Hund, der ligger sprællende i Vandet. Under det staar *Defiance*. Engang, da jeg stod og saa paa det, sagde hun: ”Den Hjort er mig”! – Var det hendes Forsvar mod den Sladder, som hun maaske af og til har mærket, hun mente? (Se Drachmann: ”Forskrevet”). – En Dag kom hun hjem med et lille Billede, som hun havde købt og ladet indramme. Det er en Gengivelse af en Skulptur af Sarah Bernhard. Det forestiller en ældre, høj, mager Fiskerkone, der over sit bøjede Knæ holder en ung Dreng, hendes Søn, der død er skyllet op paa Stranden. Under det staar: *Après la tempête*. Det Billede vil jeg have for Øje hver Dag, sagde hun. –

Saa snart H.S. var død ved Middagstid d. 23 Jan. skrev jeg til Hørup. Han kom henad Aften, og da jeg havde fulgt ham ind i hendes Sovekammer, hvor jeg havde tændt to Lys, gik jeg ud og lod ham alene. Hørup blev meget længe derinde, og da han kom ud, saa han meget bevæget ud. ”Jeg forstaar det ikke” sagde han, ”det er, som om jeg har faaet et Slag for Panden”. Saa gik vi ind til mig, hvor han blev siddende meget længe, det var som om han ikke kunde rive sig løs. Inden han gik, gav jeg ham efter et Løfte til H.S. et lille Træskrin med Breve, det var vist hans egne til hende – ogsaa fra deres Ungdom. Da han sagde Farvel, lagde han sine Arme om mig, kyssede mig og sagde: ”Tak, fordi De har været brav mod hende”.

Hørup besørgede alt med Begravelsen, jeg havde dog det Indtryk, at alt det praktiske, der hører med ved en saadan Lejlighed, ikke faldt ham let. Han vilde ogsaa betale det altsammen, skønt han vidst dengang ikke var nogen Velhaver. Han kom meget ofte ud til mig, og

vi aftalte alt. Han bad mig følge med ham, den Dag hendes sidste Rejse til hendes elskede Fredensborg skulde foregaa. "Vi vil have det for os selv", sagde han, og tog Biletter til 1. Kl. paa Jernbanen. I Fredensborg gik saa vi to efter Vognen med Kisten ud til Asminde-rød Kirke. Det var en smuk Dag med hvid Sne over Markerne og gennem den lille By, hvortil H.S. og jeg havde gjort saa mange fornøjelige Spaserture baade ved Sommer- og Vintertid. Vi havde ofte været paa Kirkegaarden med den skønne Udsigt ud over Landet, hun havde vist mig de gamle og mærkelige Gravmæler ogsaa den store flade Sten med Dødningshovederne i Hjørnerne, der dækkede over hendes Slægts Grave, og ofte havde vi spist i den gamle hyggelige Kro.

Da Kisten var sat ind i Kirken, var vi hos Graveren, vi vilde nemlig gerne have en særlig Melodi spillet, det var en Vals af Moskowski. H.S. hørte den første Gang hos sin gode Ven Konsulinde Lorck. Det var den unge, saa tidlig afdøde Filolog og Forfatter af Bogen om Jean Rotrou, William Sporon, der spillede den en Aften, da hun og jeg var der i Besøg. Den gjorde stærkt Indtryk paa hende, og nogle Dage efter kom Sporon ud til hende med en Afskrift af den. Hun spillede den ofte, og en Aften, da hun igen havde spillet den, sagde hun til mig: "Denne Vals vil jeg gerne have spillet, naar jeg engang skal begraves". Dette fortalte jeg Hørup en af de Aftener, da vi sad og talte sammen efter hendes Død, og han mente, vi skulde prøve at faa hendes Ønske opfyldt. Vi klippede saa Overskriften af Noderne, fordi der stod "Vals" og tog dem med til Graveren, der lovede at give dem til Organisten. Den Dag hun blev begravet, var det højt Solskinsvejr. Der var foruden hendes Slægtninge, Skolelærer Hansens fra Tikøb, Drachmanns og Bentzons, mødt en Del af Vennerne fra København og de gamle Bekendte fra Fredensborg. Højtideligheden i den lille gamle Landsbykirke var meget stemningsfuld, og Moskowskis Vals løs smukt og ejendommeligt. Da vi gik bort fra Graven, kom Fru Harriet Bentzon f. Drachmann hen til mig, hun sagde nogle Ord om Hørup og føjede saa til: "Det var nok ikke Ild i Straa mellem de to".

Da vi kom tilbage til København, tog Hørup hjem med mig. Der var jo kommet en stor Mængde Kranse fra Mennesker, som H.S.s nærmeste Familie intet kendte til, og Hørup havde derfor ladet trykke Kort, hvorpaa der stod: Tak fra Henriette Steens Nærmeste. — "Det er vel Dem og mig", sagde han, "og saa kan det jo ogsaa gælde for de andre". —

Dermed var H.S.s Saga ude, men de, der har kendt hende, vil aldrig glemme hende. —

Hørup blev ved at komme hos mig, det var gerne Torsdag Eftermiddag. Han var umaadelig rar og hyggelig, og han havde aldrig Hastværk. Han hængte sit Overtøj i Entreen og satte sig godt til Rette. Han tillod aldrig, at jeg opvartede med andet end en Kop The, og vi sad saa og passiarede en Timestid eller to, saa skulde han gerne ind paa Redaktionen. Han sagde mange gode, kloge og morsomme Ting, som jeg senere ønskede, jeg havde skrevet op; men det tænkte jeg ikke paa den Gang. Det var rige Timer for mig. Engang hen i Slutningen af Februar, kom han særlig hyppigt, det var da han havde faaet den Idé, at H.S.s Artikler burde udgives. Det blev dog ikke til noget, men netop i de Dage begyndte jeg at samle alt, hvad jeg kunde finde af trykt og i Manuskript fra hendes Haand, og jeg nedskrev alt, hvad jeg kunde huske om hende. Da jeg var færdig, bad han mig, om jeg vilde læse det for ham, det gjorde jeg saa, men han vilde gerne laane det, da han ønskede at læse Artiklerne, som var vedlagt Manuskriptet i kronologisk Orden.

Nogle Dage efter bad han mig tage med sig til Fredensborg, han vilde gerne se igen alle de Steder, som omtaltes i Erindringerne. Vi tog da derud en smuk vaaragtig Dag i Slutningen af Marts. Vi gik først ud til Asminderød. Derefter besøgte vi de forskellige Steder, hvor hun havde boet i sin Barndom og Ungdom, gik saa til Langedam og til Lunden og endelig nedad Skipperalléen og Slotsparken rundt, til alle de Steder, hvor hun havde sine Yndlingspladser. Senere maatte jeg gøre flere Rejser til Fredensborg og Tikøb for at ordne hendes Efterladenskaber med hendes Familie, og Hørup kom da ud om Aftenen, naar jeg var kommet hjem, for at høre, hvorledes det var gaaet mig. Hendes Familie bad mig tage, hvad jeg vilde, af det hun efterlod sig, jeg valgte hendes Breve og Papirer, nogle Smaating og en Lænestol. Hørup vilde intet have, jeg fik ham dog til at tage en smuk Jagtkniv, som jeg vidste, hun havde holdt meget af. —

Dagen efter at H.S. var bleven syg midt i Januar, var jeg med til vor fælles gode Ven Fru Ynghild Lorcks Begravelse, og nogle Maaneder efter døde Emmy Lange. Efter saaledes at have mistet disse tre Mennesker, der hver paa sin Vis stod mit Hjerte nær, trængte jeg til lidt Stedforandring, og Fru Erna Juel-Hansen og jeg rejste sammen til Samsø. Hørup havde imidlertid haft politisk Travlhed i Anledning af Ministeriet Estrups nærforetaaende Afgang. Vi syntes, der var saa dejligt og fredeligt paa Samsø og skrev til ham, at han skulde komme derover. Han mente dog, at han ikke havde Tid og svarede bl.a. ”Men nu er der alligevel det fortjenstlige Ministerium, som har været mig saa meget indbringende ved at blive siddende og lade sig

fortrænge i 19 år – for Linjebetaling – og som der nu, naar det gaar, skulde presses den sidste Øre ud af – for Linjebetaling. Det har efter kyndige Folks Sigende ikke Uger, men Dage tilbage og hvorledes skal det komme i Jorden, naar jeg ikke er der til at forrette, hvad man med en væmmelig Brander kunde kalde Linje-Begravel-sen?”

Straks efter at vi var kommet hjem, gjorde jeg en lille Middag for Erna J-H. og Hørup, der var saa meget at tale om, og vi hyggede os saa godt sammen, at vi aftalte og snart efter iværksatte en lille festlig Udflugt til ”Constantia”. I det hele har jeg aldrig kendt Hørup som ”den altid tavse”, saaledes som Slægtninge (bl.a. Birgitte [Anna?] Knudsen) har skildret ham fra hans hjem. Den 12 Sept. traf Hørup hos mig den polske Forfatterinde (Journalist) Frk. Rachella Bernsteinjowna, som han vistnok tog sig noget af. Bl.a. som jeg førte ham sammen med var Forfatteren L.C. Nielsen. Han var dengang meget ung og, saa vidt jeg ved, meget fattig. Han var kommet ind til København fra Landet og trængte til, at nogen tog sig af ham. Han vidste, at jeg kendte Hørup, og da han bad mig tale hans Sag hos ham, bad jeg Hørup komme ud en Dag og selv tale med ham. Hørup kom, og Resultatet blev, at L.C.N. fik Arbejde ved ”Politiken”.

Den 1. Oktbr. samme Aar var det ”Politikens” 10aarige Jubilæum, og Hørup kom ud til mig – jeg tror, det var Dagen efter, og vi sad da og talte om de 10 Aar, og om mine Erindringer om H.S., som han mente foreløbig skulde opbevares paa et af vore Bibliotheker. Det var maa-ske ogsaa i Anledning af Jubilæet, at Hørup, hvis Hustru dengang var i Italien eller i Paris, gjorde en lille Middag paa Hotel Phønix for Erna og mig, og naturligvis var han en ualmindelig hyggelig og fornøjelig Vært. Hørup fik Lyst til at vise mig sit Hjem, og jeg besøgte ham nogle Gange i Rigensgade, ligesom vi ogsaa foretog nogle Udflugter sammen til Charlottenlund, fordi jeg havde faaet Lyst til at købe Villa dér. Vi havde det rart paa disse Smaature, men der blev ikke noget af Huskøbet dengang, vi syntes begge, der var for kedeligt og civiliseret i Charlottenlund.

Ved Nytaarstid (1895) boede jeg i Hillerød. Da jeg kom hjem laa der et Kort fra Hørup, han havde været hos mig Nytaarsdag. Nogle Dage efter kom han igen, han sagde da: ”Jeg syntes jo, jeg skulde gøre én Visit paa Aarets første Dag, og saa valgte jeg at gaa til Dem”. I de første Maaneder af 1895 var Hørup meget politisk optaget, han kom dog af og til. Jeg havde genindført H.S.s Onsdagsaftener; det var bevægede og interessante Tider før den for Oppositionen saa lykkelige

lige Valgdag d. 9. April. Det gik med politiske Møder og Sammenkomster i "Bernina" og i Studentersamfundet Slag i Slag. Jeg savnede meget H.S. i denne bevægede Tid. Det var ogsaa Tiden, hvor "det fri Teater" spillede en Rolle. Hørup og jeg talte om alt, der var oppe i Tiden, kun Musik stod han helt udenfor, han sagde, han havde ingen Glæde af at gaa til Koncerter, hvad jeg derimod satte megen Pris paa. Jeg kan saaledes huske, at jeg var meget optaget af Beethovens 9. Symfoni, der netop det Foraar fik en storartet Opførelse i Koncertpalæet. Han læste heller ikke Musikanmeldelser, end ikke i sit eget Blad. Engang sagde jeg til ham, at det maatte være kedeligt at kende Avisens Indhold, naar man fik den i Hænde om Morgen, der til svarede han, at det meste af dens Indhold var lige saa nyt for ham som for andre Mennesker, han kendte egentlig kun, hvad der stod i hans egne Artikler. En anden Gang sagde jeg, at flere, deriblandt Dr. V. Pingel havde klaget over, at der stod saa meget om Gøgl og Varietéer i "Politiken", hvortil Hørup svarede, at det var nødvendigt, hvis man vilde agitere, at have alt dette lette Stof med, mange Mennesker fik kun de politiske Idéer indsmuglede paa denne Maade, og at Dr. P. med sine Ideelle Principer aldrig vilde faa noget ud af et politisk Blad.

Saa kom hans Søns Sygdom. Hørup var trist. Han var hos mig nogle Dage, før Svend døde i Begyndelsen af November. I December var Festen for Politikeren Tscherning, jeg traf Hørup der og desuden en Mand, som fik megen Betydning for mig. (Cand.theol. Vinhandler Poul Plum).

I det nye Aar [1896] saa jeg meget til Hørup. Min nye Ven var blevet syg og maatte foretage en længere Sørejse. Selv var jeg blevet en Del nervøs og kunde nok trænge til en lignende Rejse, men det kunde nu ikke saa godt lade sig gøre, at jeg rejste med ham. Hans Breve fra de portugisiske og spanske Kystbyer gjorde min Rejse lyst større. Selv Hørup fik Lyst til at rejse, og med ham "Evropæeren", der vist aldrig havde været længere udenlands end i Malmø, sad jeg nu og studerede Evropaskortet. Jeg fristede ham, og hans Lyst var stor, men han mente, der gik for meget i Stykker, naar han var saa længe borte. Saa gik jeg da i April om Bord i "S.S. Alexandra", og foretog en uforglemmelig Rejse, der varede 4-5 Maaneder, Middelhavet og Sortehavet rundt. Efter min Hjemkomst glædede Hørup mig med hyppige Besøg; mine mange Oplevelser morede ham. Det var stadig Torsdag Eftermiddage, han valgte til sine Besøg, og jeg sørgede derfor ogsaa for, saa vidt muligt, at være hjemme; jeg var ellers paa den Tid kommet ind i en noget urolig Livsførelse, blev

bedt meget ud og tog meget Del i det offentlige Liv. Fra dette Efteraar husker jeg bedst Drachmann-Festen i Studentersamfundet, hvor Hørup sagde om Drachmann "af Guds Naade Digter til Danmark, de Goters og Venders". —

I Julen besøgte jeg Erna Juel-Hansen, som dengang boede i Birkerød. Jeg fik saadan Lyst til at bo paa Landet, lejede først og købte senere et lille Hus derude. Hørup hjalp mig naturligvis med at se paa Huset, og lod sin Svigersøn ordne det forretningsmæssige ved Købet. Vi døbte Huset "Raagehuset" og en Baad, jeg købte, døbte vi "Rylen", Hørup sagde, han syntes saa godt om Navne med "R", fordi det var et Bogstav, der lød af noget. Imidlertid fik han selv Lyst til at faa en Ejendom paa Landet. Vi foretog sammen flere fornøjelige Ture, bl.a. til Jægersborg, hvor han var indtaget i en gammel Overførsterbolig dér eller saadan noget. Det endte som bekendt med Købet af "Lystofte".

Efter at jeg var flyttet til Birkerød [1897], saa jeg kun Hørup i Ny og Næ, det første Aar var han dog ude til min Fødselsdag. Det var en Lørdag i November, vi sad hyggeligt og godt, og Hørup glemte Tiden, indtil vi opdagede, at det sidste Tog var kørt. Som altid tog han den Slags Overraskelser med stor Ro og maatte altsaa overnatte hos mig. Om Sommeren traf vi ikke sjældent sammen paa Jernbanestationen, saa fulgtes vi ad til Lyngby, hvor han skulde ud. Nogle enkelte Gange mødtes vi inde i Byen, og saa tog Hørup en Droske. Jeg syntes, det var helt morsomt, at køre op gennem Strøget med min berømte Ven, men det var vist først, efter at Sygdommen havde faaet Tag i ham, og han ikke længere gik saa godt. Jeg besøgte ham ogsaa nogle Gange efter hans Indbydelse paa "Lystofte" bl.a. en vidunderlig dejlig Sct. Hansaften med Blusbrænden. Den Aften var jeg sidste Gang sammen med Fru Amalie Skram. Hun kom efter det øvrige Selskab, da hun var kommet for sent til Toget — man sagde, det hændte hende ofte. Hørup's Svigersøn ventede elskværdigt paa hende i København. Hun var nervøs og oprevet, da hun kom, vi sad ved Middagen, og jeg glemmer aldrig saa smukt Hørup tog sig af hende. Senere havde jeg en lang Samtale med hende, vi gik rundt i Haven, hun var ulykkelig, hun græd endogsaa, og jeg søgte at berolige hende. Den Aften var Hørup saa glad over sin smukke Landejendom, og han havde det endnu godt. Det kunde ogsaa hænde, at han gik og malede Havestakit, naar jeg kom, eller paa anden Maade var hyggelig og hjemlig; men han sagde dog, at han ikke vilde bo paa Landet hele Aaret, for Mennesker var mere for ham end Naturen. Jeg kom forøvrigt ikke ofte paa "Lystofte", jeg kunde aldrig komme i noget

som helst Forhold til Fru Hørup, derimod havde jeg megen Glæde af Ellen Hørup-Nielsen og hendes Mand.

Saa blev Hørup Minister, og saa blev han syg. Jeg besøgte ham flere Gange i hans Hjem paa Nørregade og sad alene hos ham ved hans Sygeleje. Han talte meget om Politik, engang sagde han: ”Tænk, at jeg dog skulde blive Minister”. Jeg talte med ham, Dagen før han døde, men da var han ikke helt klar.

Mange uforglemmelige Timer har jeg tilbragt sammen med denne kloge, gode og finttænkende Mand. At han var min Ven, det følte jeg – skulde der komme noget alvorligt i Vejen for mig, det vidste jeg sikkert, saa kunde jeg ingen bedre henvende mig til end ham – og dog tænker jeg tidt, hvad var det, der drog denne betydelige Mand ind i dine stille Stuer, var det noget hos dig, eller var det kun Mindet om hende, der stod hans Hjerte saa nær? –

da hans Søn skulde rejse til Kina: Svend Hørup var på en rejse til Kina med et af Ø.K.’s skibe først i 90’erne.

En uforglemmelig Aften: Det må have været før Hørups fængsling, sikkert en gang i 1889.

en Rejse til Skagen: I sommeren 1887. Der er bevaret en rejseskildring herom af Birgitte Møller hos fru Birgitte Ehlern-Møller.

Drachmann: ”Forskrevet”: Henriette Steen og Hørup er modeller for henholdsvis Jaguaren og redaktør Bendtzen i Drachmanns roman fra 1890.

Edv. Brandes' nekrolog over Hørup i Politiken 15/2 1902.

V. Hørup.

Født d. 22. Maj 1841 – død d. 15. Februar 1902.

I Dag døde Hørup, og med ham manges Fortrøstning og et stort Fremtidshaab.

Det er sandt, han var ikke ung, og man vil mangededs i Verden regne en tresindstyveaarig, tilmed en fra Ungdom til Alderdom dagligt arbejdende tresindtyveaarig Mands Gærning for endt. Men ikke saa her i Danmark, i alt Fald ikke for den Slægts Vedkommende, til hvilken Hørup hørte. Han – som andre – har slidt sig op i en Kamp, hvor Begavelse, Energi, Hæderlighed, Samfundsfølelse stadigt sattes ind imod og ikke besejrede den tomme Magt. Da nu endelig Magten faldt ud af de visne Hænder, tænktes Timen kommen, hvor de bedste – og der fandtes ingen større og ædlere end Hørup mellem de Stridende – skulde knytte deres gode og stolte Egenskaber til Magtens Tegn og Udfoldelse. Og saa sker det, at knap har Hørup taget Sæde i Regeringen, førend den snigende Sygdom, der var begyndt et Aarstid i Forvejen, optræder med en hastig Voldsomhed, og inden faa Maaneder overmander ham, der syntes saa støt og stærk, og tilsidst dræber ham under smærtefulde Lidelser.

Han fik da ikke udrettet, hvad saamange ventede af ham. Hans klare Aands Stjerne lyste et Øjeblik over det hele Land, frydende Vennerne, blændende Fjenderne – og saa formørkedes den for bestandig. Den nye Tid, som forrige Sommer indvarslede, vil ikke blive *saa* ny, *saa* betydningsfuld, *saa* stærkt omformende, naar ikke Hørup forbereder og udfører, taler og bestemmer, er Klargøreren og Dommeren, Magthaveren og Fremmeren – ja og Hemmeren ogsaa af, hvad der bør hindres og hemmes.

Thi han var jo alt det. Han var – lige siden han begyndte at skrive, tale, virke i offentligt Liv – den Mand, hvem man ikke kom udenom. En Klippe var han, en Apostel ogsaa, ubøjelig, stærk, flammende og kold paa samme Tid. Han besad en Vilje som faa – og der var ingen, slet ingen, der brød den. Og intet, der brød den. Hvad han vilde, det vilde han trods alt og alle, og intet personligt Hensyn, intet verdsligt Hensyn, ingen Frygt for Mennesker eller Ærbødighed for Dagens Mynigheder holdt ham nogentid tilbage. Han var slet ikke herskesyg, havde liden Lyst til at indblande sig i meget, var saa ganske fri for al Emsighed overfor det, der just den eller den Uge interesserer en stor By eller et lille Land. Ingen vil bedre vide dette end hans Medarbejdere ved det Blad, hvis Redaktør han var i næsten sytten Aar. Han lod gerne

andre raade, hvor han stolede paa deres Forstand, og rettede sig efter hvad de én Gang havde bestemt; han gjorde aldrig smaat til stort, følte ingen Trang til at kommandere eller hovmesterere; han besad en Arbejders Agtelse for det gjorte Arbejde og tilintetgjorde yderst nødtigt, hvor Bevaring var mulig; han søgte at gøre sine Enemærker saa smaa som mulige for at ogsaa andre kunde komme til. Dog hvor det gjaldt det ham ene Fornødne, dér lod han sig ikke raade eller bøje. Han havde sin Mening og han gennemførte den – sagde den hundrede Gange, om nødvendigt blev, for at den skulde høres og fornemmes. Han var en Politiker, ene og alene Politiker, og i Politik kendte han kun hvad han ansaa for ret. Og dér gjorde det ham næsten intet, om han stod alene. Han saa' Vennerne eller Tilhængerne forlade sig, misforstaaende eller forknytte eller selviske eller snobbete – han smilte derad, lidt bittert maaske, men han klagede ikke. Han klagede overhovedet aldrig, selv hvor det gik haardest paa – selv om han knap vidste sine levende Raad. Da Berg brød med ham ved Juletid 1883 og berøvede ham det Blad, som hans Pen i ti Aar havde gjort læseligt og skabt til en politisk Magt, og da samtidigt Berg vendte sig bort fra den Radikalisme, som betegnedes af Hørup og af hans Venner med ham, for at nærme sig til det konservative Venstre – da syntes Hørups Politik et Øjeblik at svæve i Luften. Han blev ikke ængstelig. Han sagde: intet Blad, intet Parti, men vi har Manøvrerne igen. Og han manøvrerede saa godt, at han talte saa udmærket i Partiet, paa Rigsdagen og ved Møder, at da Valget 1884 var overstaaet, da stod Hørup med *Politiken* i Ryggen og som Fører for et Parti, der repræsenterede en Fjerdedel af Folketinget – det lille, radikale Parti, som i Virkeligheden bestemte Folketingets Politik for den kommende skæbnesvangre Tid. Han var nu og senere hen som en af de Feltherrer, om hvem Historien fortæller, at de hærløse, vaabenløse, paany stamper bevæbnede Folk frem omkring sig. Hvor alene Hørup end i visse Maader stod, en Fører var han altid, netop fordi han var saa sikker og stor i Viljen. Altid havde han tænkt den samme politiske Tanke, men sikkert nok skete der en langsom Omdannelse af hans Politik i Aarenes Løb – nej, ikke Omdannelse, men Udvikling. Kærnen blev den samme: Venstres Ligeberet- telse med Højre.

Dette kan lyde underligt nu, hvor Venstre sidder ved Magten, og selv om *dette* er saa særdeles nyt: Venstre dog altid i en Aarrække har staaet Maal med Højre baade i Kjøbenhavn og paa Landet, baade i de aandelige og de politiske Kampe. Men alle ved jo, at én Gang var det ikke saaledes, og at der i Hørups Ungdom kun gaves ét Parti her i Landet, ét Parti,

dannet af to Afskygninger, Herremændene og Embedsmændene, hvilke undertiden stredes indbyrdes, men altid fandt hinanden, naar det gjaldt at underkue, hvad der rejste sig imod deres fælles Vælde. Og de brugte deres Magt hensynsløst, brutalt, selvisk – dette kan ikke omtvistes, ligegyldigt hvad enten man nu vil mene deres Politik og deraf følgende Magt velbegrundet eller ikke. Vor Historie i forrige Aarhundrede er en eneste fortsat Beretning om Magtmisbrug, lige fra den taabelige Reaktion under Frederik den Sjette op til Provisorismen under Estrup. Hvad der ikke vilde føje sig ind under de Herskende, sloges ned; den fattige Husmandsfører og Goldschmidt, Dr. Dampe og Kierkegaard – fra Tiden senere hen behøves ingen Navne. Selv de mest korthuskende Unge véd, at Højre ikke kendte Maadehold, saa længe de kunde benytte passende *Djævløer* mod Anderledestænkende. Og her i Landet har vi jo desværre aldrig oplevet den Revolution, der pludselig vendte op og ned paa Personer og Forhold og bragte dem paa rette Plads.

Saa var det i Halvfjersernes første Aar, at Literaturen begyndte at røre paa sig. Alt henhørende til denne Bevægelse er saa godt kendt, i hvert Fald i de ydre Hovedtræk, at hverken Hændelser eller Navne behøver at nævnes her. Skønt Hørup havde nogen personlig Berøring med den lille Gruppe af Skribenter, som søgte og fandt deres Vej da, blev der dog ikke straks nogen inderlig Forbindelse. En enkelt Aftens Møde førte snarest til en vis Misstemning eller i hvert Fald Misforstaaelse. Det laa sikkert i noget rent Ydre – nærmest hos Hørup. Han, som i sine sidste Leveaar var saa bred af Væsen, saa overlegent satirisk-godmodig overfor Folk, med hvem han besad nogen Samfølelse, var som yngre skarp, kejtet, forlegen, mistænksom. Han var altid rustet til Tænderne, hvor han gik og stod – ogsaa naar han skulde til Selskab med jævnaarige Kamerater. Det laa i Oprindelse, Barndom, Læreaar – naturligvis ogsaa i Karakter.

Han var jo Skolelærersønnen – til Nød kan man sige Bonde-sønnen. Han tilbragte sin Barndom i den Landsby, hvor hans endnu levende Fader var Skolelærer. Dér fik han den Kærlighed til Jorden, til dansk Jord, som aldrig forlod ham og som i de allerseneste Aar af hans Liv gav sig et saa stærkt og hyggeligt Udslag i hans Glæde over den Gaard, som han ejede ved Lyngby. Derude gaves Korn at se ud over, Heste i Stalden, Husdyr – en tarvelig Hovedbygning midt i en smuk Have – og hvad der var vigtigst: god Luft og ingen Mennesker. Det Landlige, ja, det Sjællandske hos Hørup saas, naar han fornøjet gik omkring paa sin Jord. Fra den var han kommen som Barn, og til den vendte han tilbage som gammel.

Og paa denne Jord forblev han egenlig ogsaa, da han som Student og ung Kandidat boede i Kjøbenhavn. Han følte sig hovedstadsfremmed. Han holdt ikke af Byen, heller ikke af dens Indvaanere – til at begynde med. Han var sky og mistænksom, som fattige Bondestuderter er, naar de skal studere sig frem i Hovedstaden. Senere hen var han i sin Politik ogsaa først Hovedstaden fjendsk, thi politisk syntes jo denne Plougs og Billes og Topsøes Ejendom, og dette Treklover er det hans Ungdoms, tildels hans Manddoms Gærning at udrydde – aandeligt taget. Og Grossererne, der lyttede til disse Mænds politiske Visdom, syntes Hørup lidet værd. Han fandt den danske Bonde den kjøbenhavnske Grosserer langt overlegen i politisk Interesse og Kundskab. Og sandt er det, at den Gang – i hine heroiske Tider, hvor et Par Mennesker vilde erobre det hele Kjøbenhavn – var den politiske Interesse som uddød her i Hovedstaden. Til Folketingsvalg som til Kommunevalg ingen mødte; sløvt valgtes de, hvem *Dagbladet* og *Fædrelandet* anbefalede. Bille var begge Steder paa Færde: baade i Ting og Borgerrepræsentation, og hans livlige Bordtaler-Svada vakte en aldrig svigtende Beundring, endda eller maaske netop fordi den var saa ganske uden Kunst – uden Sprogkunst – uden bevidst Formning af det stærkest virkende Udtryk. En politisk Taler, der ogsaa var en Ordets Kunstner, fik jo Danmark først i Hørup.

Men altsaa da Hørup mødtes med Halvfjersernes *Intelligente*, fandt han heller ikke straks nogen politisk Interesse hos dem. De var saa at sige alle nationalliberalt opdragne, og frigiorte herfor, blev de rent *anarkistisk* tilmode – i hvert Fald følte de sig da ikke dragne til det danske Bondevenstre. De var alle Akademikere, alle Bog-Mennesker, og de ældste af dem var ikke en Gang blevne rykte ud af Dvæletilstanden ved hvad der skete i 1866. De var i fuld Opposition mod de daværende Højre-Blades Tyranni, som de jo straks fik at føle. Men hvor skulde de gaa hen? Til *Almuevennen!* Der fandtes intet kjøbenhavnsk Blad, der stod de Hjemløse aabent.

Derfor talte de om Blad bestandigt, men upraktiske var de og lidt for meget sysselsatte med Literatur. Planer var der vel, men de kom ikke frem, og Udvé lokkede de fleste fra Kjøbenhavn. Alle havde forfærdedes, om man vilde lukket dem ude fra at se, *den Skagens Strand* – *den Berlins Kulturstrømninger* – *den Italiens Musæer* – *den Paris' Teatre*. I Aaret 1873 var de alle paa Rejse eller i hvert Fald udenfor Hovedstaden, og just da om Efteraaret udgik det første Venstreblad i Kjøbenhavn – lille, tarveligt, paa daarligt Papir og kedeligt trykt – uden Abonnenter – uden Avertissementer –

uden nogensomhelst Reklame – uden nogen Forbindelse i Hovedstaden. Det holdtes ikke paa Byens Kafféer, det saas ingen Steder, der solgtes ordinært ikke ét Eksemplar, og mange Kjøbenhavnere anede ikke, at det eksisterede. Der samledes i Bladets første syv Aar ikke 2000 Abonnenter i alt, og det var i Virkeligheden I.A.Hansens og Bergs trofaste Bønder, der abonnerede paa *Hovedorganet for det forenede Venstre* – en pragtfuld Titel, der dog ikke vilde berøve Bladet dets provinssielle Præg, hvis ikke én Ting havde været: Hørups Artikler.

Fra den første Dag var Hørup knyttet til dette uanseelige Blad, og her begyndte han den Gærning, som har gjort ham til Danmarks største politiske Journalist – til en Skribent, der ved Originalitet, Sprogkunst, Tankens Dybde og skønne Udtryksform, Lidenskab og Vid maa regnes lige med Danmarks klassiske Forfattere. Og man skal erindre, at i en vis Forstand skabte Hørup sin Journalistik fra nyt af.

Det er ikke vanskeligt at se, hvorledes han havde studeret Kierkegaard, heller ikke, at han havde godt Kendskab til Goldschmidt. Men hvor vidt forskellig var han ikke fra dem begge! Hørup, der saa afgjort *vilde* skrive for enhver Forstaaende, læg og lærd, Husmænd og Bønder og Arbejdere saa vel som Akademikere og Kvinder – hvor fjærner han sig ikke blot ved den bevidste Udskydning af alle Fremmedord, ved den haardnakkede Brug af Danskens jævreste Grund-Ord fra Kierkegaard, hvis Skribent-Værd saa fortvivlet ødelægges af hans rædselsfulde filosofiske Jargon, hvis *Subjektivitet* og *Objektivitet* forsænker ham ned i Pedanteriet. Men der var ikke Fiber af en Pedant hos Hørup. Og paa den anden Side: den voldsomme Ironi hos Hørup har intet tilfælles med det halvt Sentimentale halvt Patetiske hos Goldschmidt. Hørup er bitter, kold, trods sin Oprørthed, fuld af Foragt og Vrede, lidenskabeligt æggende og drillende – men altid skjulende sine stærkeste Følelser under den lune og lumske Indfalds-Stil, der dækker Fornærmelsen ved tilsyneladende at sige det Modsatte. Goldschmidt er i sin Journalistik, selv som Corsar en Lyriker, og Hørups skærende Vid gjorde ham til en Pamfletist i Ordets store Mening, en uforbederlig Spotter, Fredsforstyrrer, Angriber og Sønderflænger. Goldschmidts Trods blegner ved Siden af Hørups Revolutionsfeber.

Og hvad fandt Hørup for politiske Journalister paa sin Vej, da han greb Pennen? Ploug og Topsøe. Der gaves ikke andre: Bille var borte den Gang, og man læse hans *Tyve Aars Journalistik*, for at indse, hvor ringe en Skribent, hvor uoriginal en Politiker han var. Af ham kunde Hørup intet lære. Og heller ikke af de to Betydende som endnu virkede den Gang: Ploug og Topsøe. Thi Ploug var saa langt

ringere en Aand end Hørup, og Topsøe, skønt bedre Journalist end Poet — endda han absolut *vilde* være det sidste — fik just sine stærkeste Aar sammen med Hørup. Dog sikkert nok, da han var borte, og da Hørup skulde strides med de Middelmaadigheder, der blev hans Efterfølgere, kunde Hørup mangen en Gang sende et Suk efter de Modstandere, mod hvem det dog var nogen Fornøjelse at drage i Leding. Og for at sige det straks: naar han de senere Aar skrev saa forholdsvis lidet, var Grunden tildels den, at den politiske Presse var sunket saa dybt i Provisorietiden. Men erindre blot en Z.s Skriverier — for ikke at tale om de langt værre Erfaringer, vi senere har gjort. Men søg de Tusind Artikler igennem, som Hørup har skrevet, og man vil ikke finde én, der ikke bæres af et klogt og fint og stort Menne-skes Sind og Tanke og af en moden Skribents Glæde ved og Omhu for det Sprogets Værksted, som han benyttede til Belæring og Op-muntring, Strid og Ødelæggelse.

Hørups Navn fandtes ikke paa Morgenbladet, heller ikke *i* det. Han havde aldrig stor Lyst til at figurere med sit Navn. Dog skrev han saa at sige det hele Blad, i alt Fald alt, hvad der fik Betydning deri. Til en Begyndelse besørgede han udenrigsk Politik og indenrigsk Poli-tik — og Bladet var blot politisk — for en Gage af 1200 Kroner om Aaret. Højere kom han overhovedet ikke, saalænge han var fast an-sat. *Udlandet* afgav han forholdsvis hurtigt, men den indre Politik — Ledere, Rigsdagsartikler, Polemik mod Højrebladene besørgede han i en Aarrække ganske alene og fik ingen Ære derfor, da Artiklerne tillagdes Redaktøren. Naar denne saa en Gang maatte afsone en Fængselsstraf, til hvilken en Hørupsk Artikel gav Anledning, skyldtes det egenlig en fornuftig Gengældelse: siden han saa længe havde haft Fordelen og Æren af en Andens Arbejde, var det ganske rime-ligt, at han fik Ubehagelighederne. Dog samtidigt med at Hørup skrev disse Artikler, der for første Gang eftertrykkeligt angreb den natio-nalliberale Politik i Hovedstaden og uforfærdet fægtede med saa frygtede Journalister som Ploug og Topsøe, hvilke begyndte den Regn af Skældsord, der netop som Regn efter Solskin har fulgt Hø-rups Artikler og Taler under hele hans Løbebane — samtidigt hermed lykkedes det ham at komme ind i den aktive Politik som Folketings-medlem. Man gav ham ingen sikker Kres — *saa* vel vilde man ham ikke — men overdrog ham hver Gang at erobre den usikre Køgekres, hvor det jo mange Aar efter kunde lykkes den nuværende Justitsminister at ka-ste ham ved en Koalition mellem Moderate og Højre. Hørup havde sin Plage med Kresen, men han holdt af den, af dens ledende Mænd, af de trofaste Venner, som han erhvævede sig mellem Vælgerne. Og da han

havde grundet dernede *Østsjællands Folkeblad*, der nu redigeres med saa megen Ære af Hr. Svarre, følte han sig fast i Sadlen.

Det var i Foraaret 1876, at han valgtes ind i Folketinget. Han kom meget hurtigt til at indtage en fremskudt Stilling, skønt der netop dengang fandtes mange Store af de nu forsvundne, og det i Politik som anden Steds gælder, at den Besiddende ikke godvillig viger Pladsen. Men baade I.A. Hansen og Berg saa' eller dog anede de mægtige Egenskaber hos Hørup. Desuden talte Partiet ikke mange akademisk Dannede, faa Jurister. Det blev ogsaa derfor Hørup, der blev Aktor i Rigsretten mod de nationalliberale Ministre kun et Aar efter, at han var valgt ind i Folketinget. Han skulde føre en Sag, der paa Forhaand var tabt, og som Venstre kun anlagde paa den politiske Samvittighedsfuldheds Vegne, ligesom én Gang og saa aldrig mere at tage Hensyn til den latterlige Rigsret, der sammensattes af Ministeriets svorne Venner i Landstinget og dets Embedsmænd i Højesteret. Letfærdigere kunde man ikke tage Rettens Navn end om man vilde anvende det paa denne Domstol. Hørup vidste det saa godt som nogen, ja bedre end de fleste. Thi han var jo som ung saa ganske færdig med *de Fraser*, hvormed det rene Magtbegær smykker sig: enten det nu hedder Domstole, kongelige Prærogativer, Kirke- eller Samfundsorganisationer. Men han var ivrig, kamplysten og uvillig til at afvise det utaknemmelige Arbejde, som man vilde lægge paa ham. Naturligvis sørgede Højre for, at Stillingen blev den vanskeligst mulige for Hørup. Regeringen engagerede som Forsvarer Klubien, muligvis den dygtigste, men i hvert Fald den hovmodigste af de Advokater, der stod til Raadighed. Klubien var reaktionær til Fingerspidserne, saa' med nationalliberal Foragt ned paa Venstre og da ganske særlig paa den uanselige Folketingsmand, der blev Aktor i en Rigsretssag, skønt han aldrig havde været Sagfører, end sige Højesteretsadvokat! Klubien stod med sin uhyre Overmodighed og Hovenhed mer end vis paa at vinde Sagen, der jo skulde vindes – og overfor ham stod da Hørup, ukendt med Proceduren, ikke prangende i Advokatkaabe, lille af Vækst mod Klubien, forlegen trods sin aandelige Overlegenhed, og vel paalideligt veltalende, men ikke aldeles sikker i Brugen af sine Midler: Ordene blev lidt knappe for ham, og Stemmen kunde slaa over i Falset, medens Tonefaldet kunde faa noget Syngende – Mangler, der iøvrigt forfulgte ham paa hele hans Talerbane! Hvilken Komædie det var, hvilken afskyelig Komædie! Der sad de forudgivne Frikendere som saakaldte Dommere, og deres Formand gjorde *Sit* til, at Folketingets Aktor kunde behandles som en ganske lige-gyldig, tarvelig, ja miserabel Personage; i Skranken kroede sig Rege-

ringens Defensor, sikker paa Sejren med Adels-, Penge-, Embedsmagt i Ryggen – og overfor denne Samling af selvglade og grundmurede Myndighedsmisbrugere en Sandhedens Forfægter uden Skygge af Tillid til eller Haab om, at Lov og Ret havde noget at skaffe med denne Karikatur af en Domstol! Dog stolt og skarp og af den klareste og haardeste Veltalenhed stod Hørup, tilsyneladende ikke ænsende Dommeres og Politikeres og Advokaters Haan og Drilleri! Alligevel samlede og styrkede han sikkert under denne Retssag sit gode Had til dem, der regerede herhjemme. Hvis man skulde finde en Sammenligning med hint Optrin, maatte det være noget saadant som Robespierre længe inden Revolutionen procederende for en eller anden fransk Domstol og dømmende, fordømmende og neddømmende de Dommere, der domfældte ham.

Trods alt vandt Hørup Navn og Anseelse i denne Sag, der kuriøst nok blev den eneste, hvori han nogensinde procederede. Han var ikke saa ung den Gang, allerede 36 Aar gammel, men han var for Angriberne stadig den unge Hørup, og endnu for ti Aar siden, da han var fyldt de 50 Aar, behandlede Modstandere ham som en Art Grønksolling – hvad der er betegnende for Oldingeregimentet herhjemme, maaské ogsaa for den særegne Art af Had til den Generation, der brød frem ved Halvfjersernes Begyndelse. Imidlertid, hin Rigsretssagføring fæstnede Hørups Stilling, der ydermere forbedredes ved det første Provisoriums Udstedelse i 1877, allermest ved det første Forlig, som de Moderate under Bojsen sluttede i November samme Aar, forfærdede over den Sinds- og Tings-Omvæltning, som de havde bidraget til at fremmane. Hørups Opposition imod Forliget, hans Artikler imod det Estrupske Ministerium saavel som mod de Moderate og de Møder og Taler, som han de følgende Aar holdt, gjorde ham i kort Tid til anerkendt Fører indenfor det store, snart forenede, snart atter samlede Venstreparti, og samtidig grundlagde hans Karakter og Politik det dybe, uudslettelige Fjendskab mellem ham og Bojsen, mellem hans fuldt frigjorte Gennembruds-Politik og den avtoritetstro, højskole-moderate Forligspolitik. Meget af, hvad der er foregaaet i dansk Politik siden 1876 til nu – det vil sige i de afgørende 25 Aar – betegnes ved denne Modsætning, ved Bojsens Frygt for, at Venstre skulde sejre sammen med dets radikale Fløj, som han *vilde* holde nede, selv naar han forbandt sig med den, og ved Hørups sejge Taktik, der aldrig slap Fællesskabet med selve Venstres Grundstamme, de radikale I.A.Hansenske Bondekredse. Derfor, medens han altid frastødtes af Bojsen, droges han Gang efter Gang sympatisk til Berg. Der var en Art Fællesskab hos disse to saa grundforskellige Mænd, der dog

supplerede hinanden saa godt. Rent fysisk set passede de til hinanden, syntes rundne af samme sunde Rod, begge stærke, brede, lidt firkantede. De passede til hinanden paa Folkemøder, hvor Bergs altid rullende Ordstrøm lød som Torden over Forsamlingen, naar Hørups faste Sætninger knitrede som Lyn. Ingen af dem sagde dog ét Ord mere end de vilde, ingen af dem lod sig forlede til en Blotelse, selv overfor den farligste Modstander, og medens Hørup beundrede Bergs ukuelige Livskraft, han Utrættelighed, hans Vælgererobrings-Ævne og Personalkundskab, saa paa sin Side forstod atter Berg Hørups Forstands-Voldsomhed og geniale Vid, selv om han kunde af andre – af falske og troløse Raadgivere – lade sig ophidse imod Hørups inderste Væsen, det han *kunde* mene fjendlig imod sig. Kom denne Tanke op i ham, vendte Berg sig atter imod Venstres højre Fløj, omend Bojsen lige siden 1877 skræmte ham.

Imidlertid i hine Aar efter det første Provisorium og Forlig stod han sammen med Hørup, hvis Indflydelse voksede igennem hans Radikalisme. Da fæstner Hørup sit Livs Kamp mod Højres Enevælde: man husker de profetiske Ord om Folketingets ubetingede Magtfulde hvilke nu endelig har bekræftet sig – og han vender sig paa en Gang imod det latente Statskup i Landstingsregeringen og mod den Militarisme, der blev Højres Fane. Hin lille Sætning *Hvad kan det nytte*, udslynget i Folketinget ligesom tilfældigt, men – næppe imod Hørups Ønske – understreget af den daværende Formand Krabbe: man tænke over, hvormegen Politik der rummedes i og udvikledes af disse fire Ord, for ligesom i et Blink at forstaa Hørups Betydning. Netop det saa Letfattelige, det Rolige, Korte, det ironisk Spørgende, det med et Skuldertræk Smilende, der præger disse fire danske Ord – indeholder det ikke det Bedste i Hørups Form? Og indeholder ikke deres Oprørskhed imod Fraserne og Patentpatriotismen, imod Misbruget af Penge, Spildet af Arbejde ogsaa det Allerbedste i Hørups Kamp? Hvad kan det nytte: at [bortfaldet sætn.] Væsen, det han *kunde* mene fjendtligt [bortfaldet sætn.], at pynte sig med Fjerbusk og Hjælm for et lille Land; og hvad kan det nytte: at ville lukke Øjnene og ikke ville se Sandheden; og hvad kan det nytte: at ville imponere, hvis der blot findes En, som ikke tror paa Fraserne, og som roligt afklæder dem de skinnende Klæder? Folketingets Formand kaldte Hørup til Orden for de Ord – og tusinde, titusinde Dumheder og Taabeligheder har bagefter dannet Kæde omkring dem, og dog staar de lysende endnu, uforglemmelige, dømmende, afgørende.

Man har paastaet, at over disse Ord blev den forsmædelige Kjøbenhavns Fæstning bygget. Ligesom man plejer at beskyldte Fri-

tænkere for ufrivilligt at bygge Kirker, saadan beskylder man ogsaa Hørup for at have foraarsaget Fæstningen. Agitation siges at avle Trods, Oprør at skabe Reaktion. Som om ikke Sandheden var en hel anden. Da Højre var drevet ud i Statskupet, fandt de kun et Sted, hvor de kunde flygte hen — og det var ind i Militarismen. For at frelse sig, kastede de sig ind i Fæstningen — for at redde Embederne og Pengene for sig, ofrede de Statskassens Millioner til Bastionerne. Hvor ofte kunde Hørup, som dog ikke var reform-sentimental, tale om det gruopvækkende i, at dette lille Land kastede aarevis Millioner i Militarismens Svælg. Tænk blot, hvad der kunde udrettes for disse Penge — plejede han at sige — hver Dag rulles 50,000 Kr. ud og svinder bort til *Forsvaret!*

Hvis for Øjeblikket Indskrænkning af Militæruddgifter staar paa Venstres Program — hvis den klare Opfattelse af Danmarks Militærstilling har bredt sig her i Landet — hvis Fantasterierne fra de to slesvigske Krige er overvundne og Virkeligheden forstaas, saa er dette mere end nogen andens Hørups Skyld.

Den politiske Fordragelighed og Forstaaelse, som Berg viste overfor Hørup, den lagde han ogsaa for Dagen overfor det literære Venstre, der jo flakkede blad-hjemløs om i Datidens Kjøbenhavn, haanet af Topsøe som ”Intelligensen uden Saaler i Støvlerne”. De National-liberale Blade var lukkede, og i Begyndelsen forstod de Intelligente ikke, hvad *Morgenbladet* betød igennem Hørups Pen og Vilje. Denne Tilstand varede akkurat et Aar. Men saa i Efteraaret 1875 skete en Forandring, Drachmann offentliggjorde et Digt i *Morgenbladet*, og samtidigt begyndte en anden af Kresen [Edv. Brandes] et stadigt Arbejde i Bladet, og dette førte efterhaanden til en formelig Alliance mellem disse to krigsførende Magter. Hørup var endnu de første Aar saa stærkt optaget af Kampen mod Reaktionen, at han mindre interesserede sig for Kampen mod Klerikalismen eller rettere: han erklærede, at først maatte Parlamentarismen være gennemført, førend der med Held kunde arbejdes for de frisindede Idéer. Maaske han den Gang troede den parlamentariske Kamp lettere og kortere end den blev: han havde jo begyndt med at sætte Længden af det Estrupske Ministerium til en Iagtrubbers Tid — eller maaske ansaa han det for klogt ikke at tillægge Højrepartiets sidste store Ministerium sikrere Styrke — eller maaske endelig kunde han ikke den Gang, 1876, helt ud være klar over, hvorledes Venstres Fremadmarch vilde blive hæmmet af den indre Strid mellem Radikale og Moderate indenfor Partiet. Man maa erindre, at denne Strid bestandigt

udkæmpedes samtidigt med at begge Partier med forenede Kræfter angreb Højre – hvis man da tør bruge Udtrykket *forenede Kræfter*. Her kan nævnes nogle Hovedpunkter i denne indre Kamp: Forliget i 1877; Bergs Overgang til de Moderate ved Jul 1883; *det danske Venstre* dannet i Efteraaret 1884; Bergs Udtræden af det atter forenede Venstre et Par Aar efter; saa Bojsens dristige Kup med Øl og Sukkerloven 1890 – anlagt paa at udsprænge de Radikale – og endelig Forliget 1894. Dette er som sagt kun Hovedpunkter, men bagved dette førtes den daglige Kamp mellem Moderate og Radikale eller som de snart skulde kaldes med et næsten forglemt Navn: Evropæerne.

Endnu var dette Navn ikke dukket op. Berg saa med Sympati paa Forbindelsen med de Intelligente. Og i 1880 fastsloges Alliancen ved Langelandsvalget i September, hvorefter *Morgenbladet* fra 1ste Januar 1881 udgik med tre Udgivere: Berg, E.Brandes og V.Hørup, hvilken sidste straks efter blev Bladets Redaktør og forblev dette indtil Nytaar 1884, hvor Alliancen sprængtes. Disse tre Aar førtes den radikale Politik af Berg og Hørup i Forening, og de slog paa én Gang de Moderate ved Valgene og trængte Højre længere ind mod Provisoriets Sækgade. Hvilke Artikler og hvilke Taler holdt ikke Hørup den Gang i denne for ham saa sejrige Tid! Men hvo husker vel nu, hvorledes Højre sloges paa *de tre Punkter* eller hvor skæbnesvanger Bojsens militære Straffelov blev for de Moderate og hvorledes Landet erobredes, medens samtidigt Byen Kjøbenhavn, tildraget halvt journalistisk-literært, halvt politisk, begyndte at glide det gamle Regimente ud af Hænderne! Hørup havde hørt blandt Stifterne af den lille *Onsdagsforening*, der dannede Begyndelsen til alt Venstre i Kjøbenhavn og som i de første Aar ikke talte synderligt flere Medlemmer end Stifterne. Ud fra denne Begyndelse betragtet var allerede *Morgenbladet* i sin sidste Form under Treaaret 1881–1883 en Sejr, og denne bekræftedes ved Valget 1884, da pludselig det halve Kjøbenhavn blev oppositionelt – det var da, at Parlamentarismen skød truende frem og Regeringen vaklede. Men imidlertid var Bruddet sket mellem Berg og Hørup, og Højre fandt ved Rigsdagens Begyndelse en forsaauidt splittet Opposition, som *det danske Venstre* var dannet under Berg-Bojsen imod det evropæiske Venstre under Hørup. Det blev imidlertid den radikale Politik, der beherskede Folketinget under Rigsdagssamlingen: alt, som før begravedes i Udvalg, standsedes nu ved Dagsordener: man *vilde* ikke forhandle med Regeringen, og Følgen af denne Politik var det Estrupske Ministeriums halsbrækkende Spring ud i Provisoriet.

Men naar den radikale Politik hang som et Sværd over Folketingets Hoved, truende enhver *moderat* Bestræbelse, beroede det paa, at Hørup havde faaet sit Organ, hvor han uhindret kunde forfølge sin Politik. I Efteraaret 1884 stiftedes *Politiken* med Hørup som Redaktør.

Det var en tung Tid for Hørup, inden han atter fik et Blad at skrive i. Hvorfor det ikke lykkedes i Foraaret og hvorfor det gennemførtes om Sommeren 1884 at samle den fornødne Kapital, skal ikke her fortælles. Men *Politiken* kom, og Bladets Historie faldt for Politikens Vedkommende sammen med Hørups indtil forrige Sommer, ligesom man i videre Forstand kan sige, at Hørups Historie falder saa nøje sammen med dansk Politik, at de ikke kan adskilles. Thi der er jo ikke i de sidste 25 Aar sket den Ting, hvori Hørup ikke havde sin Del, og efter at han havde faaet sit eget Organ frit og følgagtigt, lystrende ham fuldstændigt gennem den Række Medarbejdere, som det lykkedes at knytte fast eller løst til Bladet, *var* han en altid kæmpende Feltherre, bestandigt marcherende, hyppigt leverende Slag, altid irriterende og intrigerende Fjenden, aldrig forknytt, altid paa en vis Maade sindig, forsaaavidt som han ikke flyttede Fødderne et Gran hurtigere, selv om der var Jordskælv i Luften, lidenskabelig, voldsom, uforfærdet bærende Nederlag, selv skuffet og bitter dog ikke opgivende den Ødelæggelse af Modstanderne, som var Maalet. Han vilde forandre Landet — vilde, der skulde tænkes, føles, handles anderledes efter ham end før ham — han vilde opdrage en Nation af Mænd, selvstændigt tænkende og selv-styrende. Han, som altid tænkte selv og styrede selv, havde virkelig Ordet *Selvstyre* indgravet i sit Hjærte. Og Ulvesmilet kom over hans Aasyn som Stormlysning over Hav, naar han betragtede Folkets Nedværdigelse under det rædselsfulde og fordummende Regimente, som Danmark en Menne-skealder igennem har taalt. Mod denne Lovløshed og Vold havde han kun én Magt at sætte: sit Ord — sit klare, straalende Ord i Skrift og Tale.

Hørup var som Taler vidunderlig ved Tankens Skarphed og Udtrykkets Kunst. Han talte ganske uaffekteret — aldeles ikke som en Rhetor, end mindre som en Foredragsholder. Han prædikede ikke, belærte ikke, foredrog ikke, brugte hverken Kunstpavser eller langtrukne Apostrofer som *mine Tilhørere* eller *ser De* eller *Nuvel, mine Herrer*, endmindre den Række af *jeg tror* og *jeg mener*, som faa undgaar. Han netop blot *talte*. Saadan som man taler i det daglige Liv, med samme Tonefald og Stemmehøjde. Der fandtes, medens han sad

i Folketinget, én stor Taler dér foruden ham, nemlig Grev Holstein-Ledreborg. De tvende lignede hinanden deri, at de holdt *Talen* saa nær op ad *Samtalen*: Grev Holstein stod roligt konverserende om de tørreste Æmner paa den mest underholdende og vittigste Maade i Timevis. Men hans *Tale* skulde *høres*: den smukke, ranke Mand med det klangfulde Organ og de elegante Bevægelser fortryllede Tilhørerne, mens han talte, ved hele sin Fremtoning. Men læste man *Talen* bagefter, svandt ikke lidt af det blændende Indtryk bort: der fattedes fast Bygning baade i *Talen* som Helhed og den enkelte Sætning, og der var saa mange Indskud, der *kunde* undværes, og endda noget Overflødigt, som helst *burde* være udeladt. Og Sproget var ikke personligt, ikke heller helt kunstnerisk behandlet. Hørup derimod! Hans Taler var lige glimrende, læste eller hørte. Han talte lapidarisk, om man saa tør sige: Lovord paa Stentavler, aldrig et Ord for meget, aldrig en Sætning, der haltede, aldrig en Eftersætning, der udeblev: altid det rette, det kraftigste, det mest malende Ord, der støbte sig om Tanken og var præget af en Kunstners Sjæl og Vilje. Hvis man nu udgiver hans Taler, vil man se, at de er Mønstre paa dansk Prosa saavel som hans Artikler. Holstein overøste lig en Apollo sin Modstander med en Pileregn, og denne kom saaret, men ikke dødeligt saaret derfra. Hørup derimod ramte Modstanderen med sin Kaarde Gang paa Gang i Hjærtet, indtil den anden laa dræbt for hans Fødder. Men ganske sikkert, Hørup talte egenlig altid *politisk*, medens Holstein som den store Parti-Ordfører nødtes til den saglige Debat. Fører – og Ordfører, det var Forskellen. Aldrig tabte Hørup det ene Formaal af Syne: at omvurdere Danmark politisk, og aldrig lod han noget komme op i første Række ved Siden af dette. Og derfra skrev sig ogsaa – for at sige dette her – hans Ringeagt for *Sagerne*, for *Reformerne*, saa snart vel at mærke de skulde stilles op som Hovedformaalet i dansk Politik. Man vil erindre den taabelige Snak, der altid flød i alle Højreaviser, og som desværre ogsaa andre troede, om Hørups Ligeegyldighed for den eller den Sag. Tror man for Alvor, at Hørup, der saa dybt følte Nedværdigelsen i vort Samfundslivs Afhængighed af forældet og slet Tradition, at han ikke ønskede nye og stærke Skikke satte i Stedet for de gamle og svage? Man sagde, at han var lunken for Reformen – mener man, at han ikke ønskede en anden Straffelov end vor barbariske? Man mente ham ligeegyldig ved Told og Skatter – tror nogen, at han ikke forstod, at det ikke betød mindre *hvor* Pengene kom fra, en *hvortil* de gik? Han hyklede ikke nogen Formening om, at man ikke til syvende og sidst maatte tage Pengene derfra hvor de virkelig *er*, nemlig hos de mange,

dvs. de Fattige. Men netop hans klare, radikale Anskuelse lod ham kold overfor Smaaændringer af den ligegyldigste Beskaffenhed. Han kunde ikke blive begejstret for Nedsættelse af en Sukkertold med tilsvarende Forøgelse af en Ølskat, som om Danmarks Frelse beroede paa, at man fik Penge pumpende ud af Folk, samtidig med, at man pumpede Øllet i dem. Sligt forstod for Eksempel en Bojsen at glædes patriotisk over. Og fordi Hørup gennemskuede alt det Laveste i Reforminteressen, og altid forstod, hvilken *Politik*, disse Sager skulde tilhulle — den modsatte Politik nemlig af hans egen — derfor sagde han *Politik paa bedste Beskub* om den Vending, Venstre nødtes til at gøre 1886, efter at Statskupet havde sat kgl. Resolution i Stedet for Finanslov. Derfor ogsaa hæftede han det dejlige Ord *Reform-idioter* paa dem, der svor til de saakaldte Reformere, som om de kunde frigøre Folket og skabe et andet Danmark.

Talte Hørup om Sagerne, var hans Foredrag ikke mindre gennemtænkt og vægtigt end ellers. Han havde jo taget Del i alle de større Debatter: Forfatningsspørgsmaal saavel som Margarine love, Fæstningsbyggeri saa godt som Ølskat. Dog drog han altid det Politiske frem, og kun de Naive tror, at der under en parlamentarisk Statsform ikke gemmes Politik i hver eneste Sag. Han var fuldkommen som Debattør, naar det gjaldt den korte Replik. Ingen, der har hørt det, vil glemme den Lynsnarhed, hvormed han opfandt og varigt fæstnede Betegnelsen *Sammensmæltter* paa Grund af en tilfældig Vending i Estrups Tale. Ordet har faaet Borgerret i vort Sprog, er endda blevet anvendt i norsk Politik, og det fortjener af være klassisk for dem, der stræber at *vinde Modstandernes Agtelse* — husker man Hørups Haan overfor denne Bestræbelse? Maaske har Hørup aldrig talt bedre end den Dag, da de Moderate havde foreslaet og en Del af Venstre gik med til den Dagsorden, der anmodede Nellesmann — Provisoriernes Nellesmann! — om at forelægge Retsreformen. Hvor faldt hans Ord ikke som Svøbeslag over de Dommere, der ”krøb som Hunde efter et Ben”, og hvor mesterlig er ikke den Vending i hans Tale, hvor han erklærede, at han traadte til Side for at lade Toget gaa forbi sig op til Justitsministeren! Hørup gjorde et lille Skridt tilbage, og paa hans Ansigt laa hele den Foragt, som han følte overfor Sammensmæltter-Skaren, der nu ydmygt bedende drog til Kanossa. Det var efter den Dag, at han ikke mere samlede sit Parti: han glemte aldrig, at selv Nærstaaende havde sveget ham i dette. Og det var saadan Oplevelse, der bevægede ham til den berømte Tale 1894 i Havdrup, hvor han erklærede, at han ikke vilde søge Valg til Folketinget, og overlod til andre ”at vade i denne Sump”.

Man optrykke disse Taler, og man vil ved Læsningen erkende, at der findes ikke i nogen Literatur, paa noget Sprog, i nogen Historie politiske Taler af lødigere Værd. Hvilken Skam for dansk Kultur, at de først efter Hørups Død vil blive samlede og læste!

Som sagt, *læses* kan de. Hørup havde sit Organ delvis mod sig: han talte altfor svagt til at beherske store Forsamlinger, i alt Fald under aaben Himmel. Men Københavnerne har jublet til ham, hvad enten han angreb det ynkværdige Politiregimente her i Byen, eller han ved sidste Valg, dødeligt ramt, saa syg, at han næsten ikke kunde slæbe sig til Talerstolen, dog udtordnede *den* Fordømmelse over det sidste Højreministerium, der sikkert afgjorde Valget i anden Kres, hvor atter Indenrigsministerens Fald blev det sikre Varsel for det endelige Nederlag i Juli.

Som Skribent besad jo Hørup netop de samme Egenskaber, der prægede ham som Taler. Og her var intet, der unddrog Læseren den fulde Nydelse af dette stærke og skønne Sprog. Men der er netop for *Politikens* Læsere lidet at sige om Hørup som politisk Journalist, thi som saadan har de jo trofast og beundrende sluttet sig om ham i den Aarrække, *Politiken* havde ham som Redaktør. Han var en Ironiker – én, der sagde Hvidt, naar han mente Sort, og der fremstillede det som naturligt, der syntes eller *skulde* synes andre himmelraabende afskyeligt. Saaledes føres en Politiker let til at skrive i farefulde Tider, hvor Politi og Domstole er organiserede for at nedslaa det frie Ord. Og vi *har* jo oplevet disse Tider, og de ligger vel heller ikke saa langt tilbage, at de ikke erindres: Tider, hvor en Nellemann og hans Gripomenusser lurede paa og lagde Baghold for og intet vilde hellere end *Politikens* Undergang. Der var mange og ked-sommelige Processer den Gang, og der var de usleste Forfølgelser med Roden op i Bladets Papirer, og der var Generaler, der ikke vilde duellere med Hørup, og der var, sandt for Dyden, Højrejournalister, der ikke vilde spise Middag med Hørup (som om han attraaede den Fornøjelse!), og der var endelig Majestætsforbrydelsesprocesser og Fængselsstraffe. Husker man, at de puttede Hørup tre Maaneder i Kristianshavns Fængsel, og de endda midt i troede at kunne lokke ham til S sammensmæltning og Rørelse ved en Benaadning. Det var da, at han sagde de stolte Ord: Det er galt nok, at de kan dømme En, uden at de oven i Købet skulde kunne benaade En!

I saadanne Tider anvender en politisk Journalist let Ironi som Rustning: man vil dog ikke frembyde for Fjenden nogen unødvendig Blottelse. Men desuden var jo *Politiken* ikke skabt til det frie

Ord alene: men ogsaa til det forargende Ord. Netop det, som man den Gang ikke *vilde* høre, det skulde læses her. Og jo roligere man forargede, des dybere bed det. Netop derfor brugte Hørup den Kunstform, hvormed man tilsyneladende smilende siger de alvorligste Ting — tilsyneladende rolig udslynger de mest oprørske Ord. Hvad der var en Revolution i dansk Politik, det gemtes jo i Hørups Ildsjæl. Men dybt i hans Natur laa det ogsaa ikke at give sig hen. Han, som ikke gik hurtigere, om Jorden var gloende under ham, han foragtede Mennesker for dybt til at unde dem at se ned i hans glødende Sind. Han var aandeligt talt en Blufærdig, som han legemligt var en Forlegen. Og saadan blev han det, man kalder en Ironiker. Og de uendeligt Dumme raabte *Grinet* efter ham, og selv de, som tror sig kloge, har eftersagt dette i *Politikens* lange Tid; medens dette Blad netop var det eneste Sted, hvor Politik var Mandsalvor og Mandsvilje — og ikke Embedsjagt eller Pengebegær eller Snobberi eller Forretning eller alt det andet modbydelige, hvormed man fornedrer den skønne Kamp om Menneskers Vilkaar for at bo og bygge i et Land. Hørup var Politiker af hele sin Sjæl; al hans Sjæl var i Politik. Men han var en Kunstner, naar han skrev eller talte sit Sprog.

Og naturligvis blev da ogsaa *den* Dumhed sagt om ham, at han var en Æstetiker, ikke en Politiker. Hvorfor overhovedet skulde nogen Dumhed eller Gemenhed ikke være sagt om ham som om hans Fæller! Der gjordes en uhyre Staahej over, at han en Gang havde skrevet et Vers, og der fortaltes en iøvrigt usand Historie om, at han i længst forsvundne Dage vilde været Digter — hvilket som bekendt hænder mangan ung Student. Kendsgærning var dog, at Hørup havde studeret Jura og var en udmærket Jurist, men ganske sikkert vilde han hverken leve som Sagfører eller optræde som bedsteborgerlig Alvorsmand. Og netop fordi han skyede det Sagligt-Filistrøse, ikke laa paa Maven for Toldlovens Velsignelser, desuden kunde tale og skrive Dansk, saa kaldtes han en — Æstetiker! Han, der paa en vis Maade var den eneste her til Lands, der ene levede *for* Politik — ikke *af* den; han, der nøjedes med de tarveligste, ja de fattigste Kaar, blot han kunde være en fri Mand med aaben Kamp til alle Sider. Dette sidste var vel egentlig hans Ideal. Han førte ingen Sag; han søgte aldrig Embede; han gik aldrig to Skridt for at skaffe sig en verdslig Fordel: han sagde sin Mening. Da han, allerede gammel, efter et Liv i materielt Afsavn, vandt en rigelig Indtægt — det skete de sidste fem, seks Aar af hans Levetid — da var der naturligvis ogsaa en dydig Harm, over, at det Blad, hvori Hørup skrev, ikke gik med Underskud. Og de saakaldte *Venner* — som Hørup ved en bestemt Lejlighed ef-

tertrykkeligt sagde sin Hjærtens Mening – de var naturligvis de ivrigste til at korse sig over, at Hørup ikke sad sultende paa et Tagkammer. Naturligvis maatte han foragte sine Samtidige, og hans Mennekeforagt blev tilsidst saa stor, at han snart, som han sagde, ikke kendte synderlig Forskel paa Fjender og *Venner*.

Hørup elskede Politik, og han elskede *Politiken*, men han var ikke helt Journalist eller Redaktør, hvad man nu vil kalde det. Han var uhyre ensidig, sysselsatte sig ikke med, hvad der laa udenfor hans Virkefelt – dog for Eksempel langt mere med Literatur som gammel end som ung. Alt, hvad der skaber et moderne Blads Særpræg, var ham, der aldrig havde rejst i Udlandet, ret fremmed, endda han *kunde* interesseres derfor. Han gav sine Medarbejdere stort Raaderum – men han var fuldkommen solidarisk med dem, saa snart det gjaldt. Mon der gives synderligt ædlere Egenskab end Solidaritetsfølelse med dem, som man kalder sine Venner og fordrer Venskab af? Hørup besad denne Følelse baade af Natur og udviklet ved Pligt. Deraf maa enkelte Ting forstaas, der ellers mistydes.

Hørup var ingenlunde let tilgængelig i tidligere Dage: der gaar ved *Politiken* et Sagn om, at en i flere Aar virkende Medarbejder aldrig havde talt med Hørup. Men som Raadgiver ved Bladet var han vidunderlig: ingen forstod som han at bestemme Grænserne for en Aktion, stor eller lille, og den Kunst, hvormed han med en liden Rettelse mildnede eller skærpede eller dækkede en Artikels Indhold, var selve Visdommens Kunst. Han var jo saa klog som næppe nogen her til Lands, og al sin Klogskab havde han paa ethvert Tidspunkt helt nærværende og kunde kaste den ind i enhver Bevægelse. Saaledes blev han en Taktiker, selv hvor hans Angreb syntes mest lidenskabeligt. Og han, som holdt sig saa reserveret, var altid ung i sin Uforfærdethed.

Som Redaktør var han af en nerveoprivende Flid. Ja, det er sandt, ogsaa det Rygte bredtes i mange Aar om Hørup, at han var en doven Mand. Mon han var det, den Gang han næsten skrev *Morgenbladet* alene, medens han levede af at manuducere? Mon den Gang, da han redigerede *Politiken*, samtidigt med, at han var Folketingsmand og Finansudvalgsmedlem, maatte overvære lange Partimøder, holde mange og store Taler, skrive udstandseligt Artikler, forhandle om Bladets Indhold og hele Stilling? Det var en Arbejdsdag, der varede til sildig Nat, indtil Smaatimerne var langt henne, og det var lutter Arbejdsdage, uden Ferie Sommer eller Vinter. Men fordi han nødtigt indlod sig med Besøgende og fordi han endnu uvilligere besvarede de ligegyldige Breve, der ophobede sig i hans Lommer, og fordi han

aldrig klagede over Arbejdsbesvær eller Nerver eller Helbred, kaldtes han doven. Man har jo kaldt ham ved alle Navne; hvorfor ikke ogsaa dette?

I de allersidste Aar tog Hørup mindre Del i den daglige Gærning. Han var sikkert noget træt. Han havde fra 1884 til 1887 ført den *evropæiske* Strid tilende; saa havde han atter i nogle Aar — i Modsætning til Berg — søgt at overliste Reaktionen ved Forhandlingspolitik; da saa de Moderate gik det Skridt videre, som de vidste, Hørup ikke *vilde* gaa, det der førte direkte til Forliget, kom naturligt den gamle Alliance i Stand mellem Hørup og Berg. Dennes Død 1891 syntes Hørup en uoprettelig Ulykke, og den blev ogsaa Grunden til Valget 1892, hvor Sammensmæltterne alt sejrede, endda de først fik Mod til at gøre Kupet i 1894. Derpaa førte Hørup med ny opblussende Kraft Kampen mod de Moderate; han havde sin store Lod i deres Nederlag 1895. Og da dernæst de sidste 6 Aars Politik begyndte under Reformpartiets uafbrudte Fremmarch, støttede Hørup Partiet med aldrig svigtende Loyalitet — underordnede sig Partiet og dets Førere. Men man vil erindre, hvor aktiv han var i Kampen mod det døende Højres Krampetræknings-Ministerier, hvorledes en Artikel af ham fremkaldte Reedtz-Thotts Fald, og hvorledes baade det Hørringske og det Sehestedske Ministerium fandt en *tidssvarende Behandling*, for at bruge et gammelt Hørupsk Udtryk, her i *Politiken*. Imidlertid, Hørup var efterhaanden bleven træt formedelst en Art Utaalmodighed over, at Højre vovede at trække sit Nederlag saadan i Langdrag. Nu er der ingen af Højre, som ikke erklærer til hvem, der vil høre det, at Venstre er kommen mindst ti Aar for sent til Roret. Men saa længe der var et Halmstraa at klynge sig til, regerede Højre uden at denne Overbevisning om Venstres Ret sporedes. Og saaledes ødelagde de, hvad der kunde ødelægges, og man lod de Mænd, der burde styre Danmark, slide deres Liv op i den næsten nedværdigende Kamp mod dette halsstarige og senile Mindretalsregimente.

Og en af dem, hvis Liv blev opslidt — den dyreste af dem alle, var jo netop Hørup.

Han begyndte at føle sig syg i Efteraaret 1900. Han gik med Besvær, støttede sig stærkt til sin Stok og maatte efterhaanden føre Stokken med sig ind i Stuen, naar han skulde gaa fra Dør til Stol, beholdt den hos sig ved Middagsbordet, slap den nødigt, fordi han følte sig usikker uden den. Dog havde han ikke mange Smærter, var humørfrisk, og man (og han) kunde endnu tro, at her var Tale om nervøse Lidelser eller Iskias eller Rheumatisme eller lignende. Mod Foraaret

1901 blev Gangen besværligere, Smerterne større. Nu kørte han langt hellere end han gik, og nu slæbte han sig frem med Møje. Under sidste Valgkamp holdt han sig kun ved sin uhyre Viljekraft rask og støt.

Saa flyttede han ud paa den lille Gaard, som han for et Par Aar siden købte ved Lyngby, Lystofte kaldet. En saare beskeden Ejendom, med et tarveligt *Hus*, en god *Have* og nogle *Marker* omkring. Hørup elskede Stedet. Der var saa meget i ham af en *Bonde*, og han der havde hentet et *Utal* af *Lignelser* og *Udtryk* fra dansk *Sprogmuld*, vandrede omkring i denne *Have*, paa disse egne *Marker*, beseende sin *Ko* og skaanende sine *Heste* ligesom en *Mand*, der efter en lang *Udlændighed* er vendt hjem til sin *Fædreneplads*, hvor han føler sig helt og holdent i *Slægt* med sine *Omgivelser*. Han var jo ingen *Kjøbenhavnner*; han havde ikke elsket den *By*, til hvis *Frigørelse* eller *Erobring* han havde medarbejdet, og han troede ikke stort paa dens *Beboere*. Han var jo heller ingen *Ud-Farer*. Den *Særegen*hed, at Hørup aldrig har sat sin *Fod* i fremmed *Land*, lader sig nogenledes forklare. Han rejste ikke, da han var ung, af den simple *Grund*, at han ikke havde *Raad* dertil. Og da han blev noget ældre og stod midt oppe i *Politik* og *Journalistik*, havde han hverken *Tid* eller *Raad*. Og da han endelig nok havde *Raad*, var han ligesom bleven for gammel. Dette forklarer vel ikke *Alt*. Heller ikke det, at han havde *Vanskelighed* ved at *tale* fremmede *Sprog*, simpelthen af den *Grund*, at han ingen *Øvelse* havde deri. Men dybere set laa vel *Grunden* til hans *Indlændighed* deri, at han ingen *Brug* havde for det *Fremmede*, ingen *Anvendelse* for *Rejseoplevelser* til *det* *Arbejde*, der saa ret egentlig var et *Hjemme-Arbejde*. Han var jo netop ikke *Digter* eller *Æstetiker* – men *Politiker*; han var jo heller ikke *Ingeniør* eller *Fagmand* – men kun *Politiker* med *Vilje* til at paavirke sit *Folks Sind* og *Tanke*; hvad der behøvedes af *Viden* hertil, det laa i hans *Hjerne* saa lysende klart, og det var ikke udefra, men indefra og nedefra der skulde arbejdes. Han vidste, hvor lille *Landet* var, og hvilke *Smaakræfter* det rummed, og hvordan de *Store* og *Ringe* stred mod hinanden – han fandt det latterligt, naar man vilde sammenligne *Danmark* med for *Eksempel* *Frankrig*, en *Dam* med et *Hav*, og han ventede aldrig som en *Taabe*, at der skulde blive *Revolution* i *Danmark*, *Storm* i *Dammen*, selv om det *Værste* skete. Hvad nyttede al den *store Verdens Politik*, naar det her gjaldt *den Rigsdag*, der dog besad og *maatte* besidde saa meget af et *Sogneraads Præg*. Dog, man kunde udvide *Sognets aandelige Grænser*, selv om man aldrig tabte *Følelsen* af, at det dog kun var og blev et *Sogn*.

Saaledes gik det til med Hørups Bliven-Hjemme. I de sidste Aar kom maaske Vane og Magelighed til. Alligevel tænkte han just da paa at foretage en eller anden stor Rejse til fjærnere Egne end just Berlin og Paris.

Men han følte sig vel hjemme, naar han vandrede om indenfor sine egne Hegn. Han mindede da lidt om hin romerske Kejser, der plantede sin Kaal.

Derfra uddrev Regeringsskiftet i Fjord ham pludseligt og voldsomt. Tiden er endnu ikke kommen til at fortælle hine Dages Hændelser, inden Ministeriet dannedes. Saameget kan der siges, at Hørup kun grumme nødtigt indvilligede i at tage Sæde i Regeringen. Han ønskede ikke at være Minister med alt hvad dertil hører, og han mente, at han kunde gavne det nye System fuldt saa meget, naar han stod udenfor. Endelig kom dertil, hvad han dog ikke nævnede: at han var en syg Mand. Han gav til Slutning efter for stærk Pression af hans nærmeststaaende Venner – ogsaa fordi den foreliggende Situation til en vis Grad krævede hans Tilstedeværelse i Regeringen. Men den Dag, da Ministeriet var dannet – hin Tirsdag Eftermiddag, hvor der var Feber i Kjøbenhavn og alle Venstremænd følte sig grebne af det Betydningsfulde, der efter Aars Venten endelig skulde hænde, *da* var det en Ynk at se Hørup, hvor møjsommeligt han under store Smerter slæbte sig frem støttet paa sine to Stokke.

Og han rejste sig ikke som hin Pave, da han havde opnaaet Værdigheden: Krykkerne var ægte nok. Det gik stadigt ned ad Bakke. Endnu i Avgust og September kunde han besørge de ministerielle Forretninger, endda han hæmmedes ved et ugelangt Ophold paa en Klinik. Men fra Oktober Maanedes Begyndelse maatte han gaa til Sengs, og siden da kunde han ikke forlade sit Hjem og sin Sygeseng. Sygdommen eller Sygdommene, thi han havde to: en Kræftsvulst og den Bright'ske Nyresygdom, brød med Voldsomhed over ham, og der var intet at udrette mod denne Sot. Hørup var stærk af Konstitution og hans Legem havde aldrig været hærget af nogen Sygdom tidligere. Deraf den forbavsende Modstandskraft. Tomme for Tomme maatte Døden ligesom bemægtige sig hans kraftige Legem og Dag efter Dag omtage hans klare Hjerne. Han fik efterhaanden mindre og mindre Smærter, eftersom Nerverne uddøde, men han blev ogsaa mindre klar, paavirket baade af smærtestillende Midler og af selve Sygdommen. Hvor formørket hans lyse Forstand var, forstaas bedst deraf, at han sjældent syntes at ane, hvor syg han var, og bestandigt talte om den snarlige Helbredelse. Der gaves maaske ikke Faa, der undrede sig over, at Hørup, saa dødeligt angrebet, ikke enten

nedlagde Ministerporteføljen eller i hvert Fald ønskede en af sine Kolleger konstitueret i Embedet. Uvenner har muligvis endda regnet Undladelsen heraf som en dadelværdig Vedhængen ved Taburetten. Men Sagen var den, at den syge Hørup dels daarligt forstod *hvor* syg han var, og dels ikke havde sine Aandsevners fulde Brug, selv om han ofte syntes og *var* fuldt forstaaende. Nogen stærk aandelig Anstrængelse taalte han dog ikke.

Uhyre langsomt sneg hans Sygedage sig hen til dyb Sorg for hans Venner, der maatte blive Vidne til denne klare Aands Uddøden. Med Aarene var han bleven bredere, mere ligefrem, mere vennesaal – umuligt ikke at drages til ham og beundre ham og elske ham, naar man optoges i hans Sympati eller Venskab!

Han var den rigeste Aand blandt dem, der har kaldt sig Politikere – han var en af Danmarks ypperste Skribenter, uovertruffen paa sit Særomraade, en Lærer for mange, en Folkets Opdrager. Hans Gærning dør ikke med ham: den har alt baaren Frugt, og hans Tanker vil beherske lange Tider.

Skamskændet blev han i sine Leveaar: han smilte blot deraf. Og maaske er det kun til at smile af. Men hans Liv blev ikke til den fulde Nytte for hans Fædreland. Og Skammen herfor falder paa hans Modstandere.

Stor Ære staar omkring hans Navn. Han var uangribelig i sin Virken, uden verdsligt Formaal, uden selviskt Begær, kun afhængig af sin egen Mening og blot tjenende sit Folk.

En stor Sorg, en dyb Ulykke er det, at han døde just nu. Men han døde som Sejrhæren.

Den ydre Ære betyder intet, den indre Alt. Og Hørup, Hjemme-Arbejderen, havde sejret indadtil, i det danske Folks Tanke.

Edvard Brandes.

Ved afsløringen af et billede af Hørup i Studentersamfundet 21/2 1903 var Marcus Rubin blandt talerne. Manuskriptet findes omtalt i udg. af Rubins brevsveksling II nr. 605-06 & 609-10 og er venligst stillet til min rådighed af professor Lorenz Rerup.

M. D. & H.! Giv mig lov til en ganske føje Tid at beslaglægge Deres Opmærksomhed for de faa Mindeord om Hørup, med hvilke ogsaa jeg gjerne vilde give mit Bidrag til denne Fest.

Jeg vil begynde med den Paastand: Hørup var ingen Oprører. En Oprører var f.Eks. hans lidt yngre samtidige Georg Brandes. "Dagbladets" og "Ill. Tidendes" Medarbejder var en af de virkelige Herrer i Aandernes Rige, som Datidens gode Selskab var paa det rene med skulde bære Danmarks Aandsliv i det næste Slægtled. Men da han saa viste sig ikke blot som en Mand med fremskredne, ja vovede Anskuelser, men med Tanker og Taler, der rystede det gode Selskabs hjemmegjorte og omdæggede Forestillingskreds i dens Fuger, saa sattes der haardt imod haardt, og Brandes' Kærlighed og Had, Vilje og Handling blev i høj Grad medbestemt af *deres* Lidenskaber og Optræden, han havde gjort Front imod. Trods al den Nydannelse, Brandes er Mester for, trods al den Omformning af Tankesæt og Ordlag, der skyldes ham, er det ikke svært at paapege, hvor han oprindeligt hørte hjemme, og hvad han har taget i Arv af det Slægtleds Kultur, han gik i Skole hos. Han vendte sig imod det, "han væltede Spillet overende", men hans Liv og hans Virken bærer til denne Dag Mærke af, at en af de privilegerede Aander blev en oprørske Aand, og at han udgik fra det Selskab, han blev Fjende med —; Valpladsen var given, Vaabnene ikke væsensforskellige, og Kampens Lidenskab blussede dobbelt højt og sluknede aldrig, fordi Oprøreren ogsaa for sit eget Sind altid var og blev — Oprøreren.

Men Hørup var ingen Oprører. Han kunde ikke gøre Oprør mod de Nationalliberale, for han havde aldrig hørt dem til. Han kæmpede med Lidenskab, men allerede dette blev ejendommeligt, at Lidensskaben ikke kunde komme til at gælde Personer, for han kendte dem ikke; han bekæmpede deres Ideer, deres Optræden som Ukrudt, der skulde bortluges for at faa god Jord til Nyplantning, men Ukrudtsplanterne selv bærede han ikke med sit Had, her var intet at hade, Opgaven var kun, under lystig Fløjten, at rykke op med Rode for at skaffe "rent Land".

Da Hørup gik ind i den offentlige Kamp, blev — næst efter alt det, han førte med af Talent — Forholdsløsheden overfor hans Modstan-

dere hans Styrke. Det var noget meget mere nyt for Datidens Ungdom, end Nutidens kan forstaa, at man skulde tale og handle kun ud fra Agtelse for en selv og ikke under Hensyn til "Modstandernes Agtelse". Denne Parole blev saa vægtig i Hørups Mund, fordi den aabenbart var saa oprigtig ment; han havde Brug for at overvinde sine Modstandere, ikke for at agtes af dem, og deres Agt og Foragt var ham saa ligegyldige, fordi han her aldrig havde søgt Maalestokken for, hvad han havde tænkt sig at ville eller kunne virke i Verden. Dette var for os den Gang det vidunderlige. Hvad Nationalliberalismen end havde ønsket at udrette, og hvad den end har udrettet, saa var tilsidst dens Regimente blevet "den oplyste Faavældes". At dens ydre Magt var rystet, var klart for enhver, men endnu herskede den ved Ordets og Pennens Hjælp med stor Styrke over Sindene. Saa kom der en Mand, der forklarede os, at en Magt over Sindet bestaar kun, saa længe man er denne Magt underdanig, og hertil kan ingen tvinge en. Han var det ikke; hvor den forlangte Hatten af, satte han Hatten paa Hovedet og sagde, jeg er selv hjemme. Dens Rangfølge, dens Maal og dens Vægt kendte han ikke for gyldig, dens Mønt tog han ikke for god, han smeltede om, og hvor den havde sat Krone, satte han Plat, hvor den havde Plat, satte han Krone. Han opnaaede just ikke alt, hvad han tilsigtede, men han gjorde det mest revolutionære, man kan gøre, bevirkede, at der var to Slags Mønt i Omløb, han skabte Usikkerheden. Saa blev det Tidens Sag at afgøre, naar man maatte trække den daarlige Mønt ind, fordi ingen vilde have den mere —, fordi den ikke mere toges for god i det offentliges Kasser.

Hvor ægte var nu denne Hørups Tanke, at man ikke lader Modstanderne foreskrive det Maal, man skal maales med, men bestemmer det selv? Jeg véd ikke bedre end at oplyse det ved nogle Eksempler. Da Hørup gjorde "Politiken", var det — efter hans Ord til mig — for at gøre et fritænkerisk Venstreblad, da alle de andre var grundtvigianske. Men han for sit Vedkommende vendte sig ikke imod Klerus; jeg er usikker paa, om han, trods "Politiken", havde ret Lyst til og Mod paa denne Opgave. Dog, han gik heller ikke af Vejen derfor. Det var vistnok i Sædelighedsdebatten i Slutningen af Firserne — jeg har ikke Aktstykkerne ved Haanden —, at Hostrup havde skrevet et Indlæg, hvori han bebrejdede Hørup hans Mangel paa Alvor i Debatten. Det var jo et yndet Angrebsvaaben mod Hørup, at han gjorde "Grin" med alt. Hans Svar indeholdt da dette, at Præketonen var Præsternes, og at det var højst forstaaeligt, at man anvendte den, thi vante som Tilhørerne var, naar de hørte den, til at sidde stille, kritikløse og uden Tanke om at turde give Indvendinger Luft, fyld-

tes de med samme Art af Andagt, naar Præketonen ansloges til anden Tid og Sted end om Søndagen i Kirken. Men han lod netop ikke sig selv og sine Læsere denne Atmosfære foreskrive, thi da vilde Spillet alt være halvt tabt for ham; med den sædvanemæssige Andagt vilde halvt ubevidst følge desædvanemæssige Meninger —, og hans Opgave var jo netop under frisk Luft at sætte nye Meninger i Omløb. [Jfr. s. 191].

Hvad Hørup opnaede ved en saadan Artikel — af hvilken jeg som sagt kun bevarer det almindelige Indtryk — var Overraskelsen hos Læserne, et naturligvis: det har vi blot ikke tænkt paa før! "c'est le ton qui fait la musique", og naar vi ofte havde spurgt os selv, om han dog ikke tog lidt for uhøjtideligt paa højtidelige Ting, forstod vi, at vi lod os bestemme af Modstandernes Krav, mens Hørup kun lod sig bestemme af sit eget. Han vilde sætte Tonen og ikke lade sig den angive, thi derefter blev Musikken, og han vilde ikke danse, efter som Modstanderne spillede op, "men De skal danse efter mit Spil — ja, efter mit Spil!"

Ved et stort Cirkusmøde havde en Officer udtalt, at Ordet "hvad skal det nytte" var et fejgt Ord, og Hørup retorkverede med "de blodige Strimer". Derpaa svarede de 9 Generaler med den Erklæring om, at Hørup ikke var Ære værd at udfordre, som nu findes aftrykt i "V. Hørup i Skrift og Tale" sammen med en Artikel i den Anledning. [II: 96–99]. Den Aften, Generalernes Erklæring stod i "Berl. Tidende", sad jeg hjemme, og — hvor ejendommeligt det maa ske end nu lyder for Dem —, den gjorde et yderst deprimerende Indtryk paa mig. Jeg er aabenbart ikke gjort af det Malm, man danner Kampførere af, og jeg ansaa Hørups Stilling for rystet. Saa tog jeg mit Tøj paa og gik op paa "Politikens" Kontor; her sad Hørup ganske alene, og da jeg havde sagt godaften og erfaret, at han havde læst Erklæringen, spurgte jeg ham stilfærdigt: kan jeg være til Assistance med noget? Han saa lidt paa mig, mens det hvasse Øje lynede, saa sagde han: Tak, nej — jeg faar selv. Han greb Pennen, og et Øjeblik efter hørte jeg ham mumle: de Hunde! Saa skrev han fire eller fem afvejende Linier, som den næste Dag stod med Kompres paa "Politikens" anden Side, og som nu burde have været optrykte.

De ser, at af mig opfattedes de 9 Generalers Erklæring i den Aand, de 9 Generaler vilde have den opfattet. I Hørup var denne Tanke intet Sekund fremme: for ham stod det simpelthen som en Uforskammedhed, ganske vist af sjælden Art, at ni Militærpersoner troede, at de kunde nedsætte en Æresret og fælde Dom over hans, Hørups borgerlige Ære. Dobbelt skød Stoltheden og den grænseløse Lige-gyldighed overfor andres Maal og Vægt op i ham, og sin Hjærtens

Mening gav han Luft i de Ord overfor de 9 Militærchefers Anathema: de Hunde!

Hvor husker jeg ikke ogsaa, da jeg en Dag omtalte Ministeriet Estrups Medlemmer for ham og, om jeg saa maa sige, vilde yde Modstanderne min "Agtelse", d.v.s. fremhævede denne eller hins Dygtighed, Handlekraft osv. Saa gik han dem enkeltvis igennem med mig og bad mig tænke mig dem som ikke forbundne med Ministerpladsen, og han replacerede hver enkelt med Mænd af Venstres — det politiske og det litterære — datidige Førerkorps. Ikke sandt, sagde han til mig, hvad de andre har sagt og skrevet saalænge om Ministeriets Dygtighed, tror De nu dog lidt paa; saadan bestemmer de andres Dom baade om deres egne og om vore Deres Dom —; synes De, der er sund Sans deri?

Fagmænds Dom respekterede Hørup, dog kun forsaavidt de holdt sig strængt indenfor deres Fag. Om Danmarks Militærvæsen skulde koste 20 eller 40 Mill. Kr. aarlig, var et politisk-finansielt Spørgsmaal, det ikke paalaa Militæret at afgøre, men hvor Kanonerne skulde støbes, eller hvordan Skibene skulde bygges, blev det naturligvis Fagmandens Sag at afgøre. Videnskaben havde han Ærbødighed for, især naar den kunde bruges i nogenlunde rimelig Forbindelse med, hvad der rørte sig i Tiden og Livet, men Videnskabsmænds Vigtigmageri havde han et godt Blik for og et godt Øje til. Selv havde han jo gaaet den sorte Skole igennem, var juridisk Kandidat og en dygtig Jurist, han behøvede da ikke med Savnets Beskhed at se paa den klassiske Kundskab, og den faglige Uddannelse gav ham en Skoletid, der skærpede hans Vaaben. Ægte Hørupsk var den Ligefremhed, hvormed han til alles Forbauselse under en af Rigsdagsforhandlingerne om Retsreformen erklærede, at han i politiske Sager foretrak Fagmænd for Lægmand som Dommere; disse sidste vilde med koldt Blod gaa imod den politiske Modstander, hvorimod de skolede Dommere dog havde en Art opøvet faglig Samvittighed som Værn mod den rene Vilkaarlighed. — Jeg mindes, med hvilke Begejstring fremstaaende Retspersoner i hine Dage betroede en om Hørup, at de jo altid havde sagt, han var det lyseste Hoved i Venstre, ja i hele Rigsdagen o.s.fr. Det bør dog erindres, at Hørups Argument sikkert stod i Forbindelse med, at han ikke blot af storpolitiske Grunde var ubegejstret for, at Justitsminister Nellesmann skulde beramme Retsreformen, men ogsaa mente, at den under saadanne Auspicier maatte blive halv-reaktionær. Selve Argumentet er iøvrigt i Slægt med visse Argumenter fra ikke-kirkelig Side imod Kirkens Adskillelse fra Staten, idet man mener, at Embedsmænd dog altid baade af indre og

ydre Grunde har Skranker, der ikke eksisterer for private. Hørup var ikke fri for en lignende Frygt, og maaske en saadan ogsaa havde noget Lod i hans Kølighed overfor Kvindernes Valgret o.lign.; han tvivlede om den reale Vinding for Friheden derved. I det lange Løb havde han dog sikkert ikke imod saadanne Foranstaltninger fastholdt en Modstand, hvis Tveæggethed han selvfølgelig ikke var blind for.

Men, som sagt, gav han Faget, hvad Fagets var, saa lod han sig i sin Dom intet Øjeblik blænde af det faglige Apparat, og hvor det optraadte, med eller uden Uniform, raabte han sit Varsko, at Godtfolk ikke skulde lade sig fange. Skyldig Agt for Autoriteter af alle Slags, som vi ikke kunde undvære, men Krig indtil Udryddelse mod *overtroisk* Respekt for dem; skyldig Ærbødighed for alt virkelig stort, men med stadig Erindring om, at saadan som Regel var vi dog, — som han skrev — ikke større herhjemme, end at vi nok kunde være i Stue sammen.

Den Norm, Hørup vilde have, en Mand skulde lade sig retlede af, var til syvende og sidst den, [den] paagældende selv satte sig. Hørup taalte ingen over og ingen ved Siden af ham selv som Dommer over hans Handlinger. Mangen velmenende Borger af Hørups eget Parti forestillede ham ofte, helst i Breve, hvad han her burde gøre, helst undlade at gøre eller forebygge; man tillod sig saadanne Skridt, fordi Hørup jo kun var en Redaktør, tilmed saa sagtmodig i sit Væsen, at han vel sagtens var at faa i Tale. Og dog var saadanne Forsøg paa at ville skolemesterere Hørup i bedste Fald den argeste Tidsspilde; han vrededes just ikke, men med et lidt forbauset Medynks-Smil over slige Barnagtigheder lagde han Brevene hen. Hørup gjorde eller undlod at gøre, hvad *han* ansaa for det rette; de, der vilde slaa Følge, kunde tage Plads i Rækken; de, der havde Plads, men vilde bort, maatte søge hen, hvor de gad —, men "Forklaringer" af privat Art var Hørup mindre værd end det Papir, de var skrevne paa. Hørup selv gav aldrig Forklaringer. — Det var i forstaaeligt Sammenhæng hermed, at de egentlige politiske Modstandere bedømtes af ham kun efter de Handlinger, de lagde for Dagen. Over deres Personer var han ikke Dommer, det lod han dem selv om —, for ikke at tale om deres Privatliv, som var ham saa ligegyldigt som Fiskenes i Vandet.

Den Selvstændighedens Ret, Hørup krævede for sig, ydede han ogsaa andre. Den, der samarbejdede med ham, maatte instinktivt forstaa det fælles Maal; var hans Sindelag det rette, saa fik han gøre sin Dont, som hans Haandelag var til. Hørup var selv en Mand og vilde være Fører for Mænd; derfra maaske mangan Skavank hos

ham som politisk Fører.

— Jeg begyndte med at sige, at Hørup var ingen Oprører. Han var oprindelig Bondepolitiker og gik jo her ad de prøvede Baner, og da hans Livs Gærning knyttedes til Storbyen for herfra atter at sætte sig Mærker ud over Land og Folk, da bragte han nyt, men havde intet gammelt for ham selv at gøre Brud med. Det han kom til Bys med, var Bondens Selvstændighed. Paa hvilken mærkelig Maade den danske Bonde knapt halvtreds Aar efter Stavnsbaandets Løsning sprang fuldfærdig ud som den frimodige og frittalende Bonde, vi alt møder i Stændersalen — til de Kjoleklædtes uskrømte Forbauselse —, trænger den Dag idag til Forklaring og Belysning. Men ét vigtigt Led i Forklaringen turde være dette, at hvor Bonden hører til sin Stands bedste, dér har han det væsentlige Fortrin for de byfødte, at han i sin Ensomhed om Dagen bag sin Plov og i den lange Aften, har Tiden og vil bruge den til at tænke selv, danne sig sine egne Meninger og sine egne Domme. Langsomt gør han sig til Menneske og Mand, men er han bleven det, saa véd han ogsaa, hvad det har kostet, og saa bliver hans Mening upaavirket, selv om han kommer til Bys, hvor de fører deres Meninger til Torvs med al den Udstillen og Larm, han kender fra Markedsboden, og som ikke forvirrer ham. Det var denne Arv af sejt og uantastelig Støthed, der gav Rygrad til Hørups Virksomhed, det faste Hold i, hvad han talte og skrev for By og Land: I er ikke vi, jeres Mening er ikke vor Mening, I faar tage vor eller lade den ligge, men vi tænker ikke med jeres Tanker, maaler ikke med jeres Maal; hvad der spragler og melder sig stort, ser vi efter i Sømmene, for at se, hvad det kan bruges til; jævnt og tæt har vi dannet os vort Skøn, og det faar være det rette, saa langt vi kan komme over.

Men havde Hørup kun været den landbofødte, var han ikke bleven Hørup. Der var anden Slægtskultur i ham, som han i potenseret Grad havde faaet i Vuggegave, og den viste sig blandt meget andet deri, at Mistænksomhed var ham fjærn, og Beregnethed kendte han ikke.

Han havde ikke kunnet regne sig til, at han fra en ubemidlet Mand skulde blive en — efter danske Penneføreres Vilkaar — velstillet; jeg kunde fristes til at sige, at han var uskyldig deri. I ramme Alvor sagde han til mig engang, at han troede alligevel, det socialistiske Samfund kunde gaa, for naar blot hver enkelt havde, hvad de kunde bide og brænde, saa vilde der være tilstrækkelig Drivfjeder i Æren ved, hvem der kunde gøre Arbejdet bedst. — Jeg tror, at hvis han skulde have forpligtet sig til kun med to Ord at give Svar paa, hvad det kom

an paa i Livet, vilde han have sagt: for et Folk Livet, for den enkelte Æren.

— Og hermed vil jeg slutte. Jeg behøver ikke at regne op alt det hos Hørup, i hans Personlighed, i hans Liv og Virksomhed, jeg end ikke har berørt, ikke strejft med et Ord. Det har jo ikke været min Mening at give blot det flygtigt skitserede Omrids af en Helheds-Fremstilling, ikke positivt og ikke kritisk. Hvad jeg har ønsket at fremhæve, har været den Side hos Hørup, der, efter mit Skøn, mest uomtvisteligt har givet ham Betydning saavel overfor Almenheden som overfor dem, der kom i nærmere Berøring med ham: hans Fribaarenhed. At hæfte sig ved denne Side hos Hørup har baade den enkelte, Partierne og den hele Nation uforgængelig Nytte af, thi vi er her ved det uforgængeligt centrale hos Mennesket —, al den Stund Mennesket, som bekendt, er det eneste Dyr, der gaar oprejst paa to. Hørup gik oprejst — da Sygdommen traf ham, ansaa han det, karakteristisk nok, ogsaa for et aandeligt Minus at møde frem ved Hjælp af Støttestokke —; og naar han slog Blikket op, da var det snart skarpt og spodsk, under Fejde, snart mildt og skælmsk, spejlende hans Godhed og Lune, men under alle Forhold fast, tilhørende en frygtløs Mand, der var tro mod sig selv. Dette kan vi trøstigt lægge ind i det Billede af Hørup, der i Aften er afsløret her i Studentersamfundet, og saaledes leve hans Minde iblandt os!

Marcus Rubin.

LITTERATURFORTEGNELSE

Fortegnelse over bøger og artikler, som der er henvist til i kommentaren.

- Anker, Øyvind, Francis Bull og Torben Nielsen Bjørnstjerne Bjørnsons Brevveksling med Danske 1875-1910 I-III, 1953-55.
- Arup, Erik Viggo Hørup. Et Mindeskrift i Anledning af Hundreårsdagen for hans Fødsel, 1941.
- Bentzon, Harriet Holger Drachmann i Breve til hans Fædrene hjem, 1932.
- Bojsen, Frede Politiske Erindringer, udg. af Kristian Hvidt 1963.
- Borup, Morten Georg og Edv. Brandes. Brevveksling med nordiske Forfattere og Videnskabsmænd I-VIII, 1939-42.
- Borup, Morten Breve fra og til Holger Drachmann I-IV, 1968-70.
- Bredsdorff, Elias Den store nordiske krig om seksualmoralen, 1973.
- Bøggild-Andersen og Vagn Dybdahl Fra Jyllands-Postens Brevgemmer, 1950.
- Clausen, Sven Viggo Hørup med Mund og Pen. Udvalgte Taler og Artikler, 1959.
- Drachmann, Emmy Erindringer, 1925.
- Drachmann, Eva To milde Mennesker. Politikens kronik 8/3 1951.
- Drachmann, Holger En Overcomplet, 1876.
- Drachmann, Holger Forskrevet, 1890.
- Fenger, Augusta Erindringer, udg. af Johanne Kjær 1932.
- Frederiksen, Kirstine Nekrolog over Henriette Steen. Kvinden og Samfundet, 1894.
- Garnæs Petersen, Johs. Jens Busk. Et Levnedsløb, 1943.
- Hansen, Arvid G. Viggo Hørup og hans samtid. En dokumentation, Oslo 1952.

Henriques, Axel:	Glade Aar, 1930.
Hofmansen, P.K.	Drachmanns "Store Bjørn". Handels- og Søfartsmuseets Årbog, 1965.
Hvass, A.	Dønnergaard og Alberti. Politikens kronik 3/10, 4/10 & 6/10 1908.
Hvidt, Kristian	Breve fra J.L. Holstein Ledreborg 1885-92. Historie, Ny Række VII, 3 1967.
Hørup, Ellen	Breve fra en klog Mand. Politikens Magasin 17/2, 23/2 & 2/3 1952.
Hørup, Ellen	En politikers hjem. Danske hjem ved århundredeskiftet, fjerde samling red. af Tove Clemmensen 1953.
Hørup, Ellen	Ellen Hørup om sin far. Politiken 27/3 1953.
Hørup, Emma	Viggo Hørups Barndomshjem & Digte og Optegnelser fra Hørups Ungdom. Det ny Aarhundrede 1. Aargang Bd. 1, 1903-04.
Hørup, Emma	Lidt om Hørups Privatliv. Det ny Aarhundrede 1. Aargang Bd. 2, 1904.
Hørup, Emma	Holger Drachmann. Spredte Tanker og Minder. Gads danske Magasin 1908.
Jacobsen, Lis og Holger Brøndsted	P. Munch og J.P. Jacobsen. En Ungdomsbrevveksling 1889-1901 I-II, 1962.
Jensen, Hans	Lars Bjørnbak og den Bjørnbakske Bevægelse, 1919.
Jensen, J.P.	Den sjællandske Bonde H.P. Andersen fra Gislinge, 1919.
Jørgensen, A.D.	A.D. Jørgensens Dagbog "Gammel og Nyt" for Aarene 1884-96. Ved Troels G. Jørgensen. Danske Magazin 7. Rk. V. 1950.
Kjerulf, Axel	Det gamle Apotek i Helsingør, 1951.

- Koppel, Valdemar Af Politikens Historie I-II, 1946.
- Krieger, A.F. Kriegers Dagbøger I-VIII, udg. af Elise Koppel, Aage Friis og P. Munch 1920-43.
- Lamm, A.F. Erindringer og Tanker, 1928.
- Larsen, N.J. Erindringer fra Kamppolitikens Dage, ved Sv. Martin, 1923.
- Lemche, Gyrithe Dansk Kvindesamfunds Historie gennem 40 Aar, 1939.
- Lund, Hans Sofus Høgsbros Brevveksling og Dagbøger 1858-1901, I-II, 1923.
- Meyer, Johanne Nekrolog over Henriette Steen i Kvindebladet "Hvad vi vil" 1894.
- Neergaard, Niels Erindringer 1854-94, 1935.
- Neiiendam, Michael Københavns Kirkeskolers Krønike, 1941.
- Nielsen, Lauritz Herman Bangs Vandreaar, fortalt i Breve til Peter Nansen, 1918.
- Nielsen, Nielsine Danmarks første kvindelige Læge Nielsine Nielsens Erindringer. Danske Lægemoirer, fjerde samling, udg. af Anker Aggebo, 1941.
- Nielsen, Vilhelm, Edv. Brandes og Peter Nansen V. Hørup i Skrift og tale I-III, 1902-04.
- Rasmussen, Alex. Klaus Gjerding. Fra Himmerland og Kjær Herred I, 1913.
- Reich, Ebbe Viggo Hørup. Retning til venstre. Artikler og taler, 1968.
- Rerup, Lorenz Marcus Rubins brevveksling 1870-1922 I-IV, 1963.
- Rerup, Lorenz Aage Friis' samling vedrørende Systemskiftet i 1901, 1970.

Schwanenflügel, Herman	Livs-Fragmenter. Kapitler af en Selvbiografi, udg. af Julius Clausen 1946. Bogen er en stærkt forkortet og omredigeret udgave af Schwanenflügels efterladte manuskript på K.B. (Add. 1198,4°).
Schyberg, Frederik	Dansk Teaterkritik, 1937.
Sevaldsen, Jørgen	Det pædagogiske venstre. Historisk Tidsskrift bd. 74, 1974.
Spang-Hanssen, E.	Oskar Siesby og hans breve. Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning nr. 206, 1948.
Stangerup, Hakon	Kulturkampen I-II, 1946.
Stangerup, Hakon	Henrik Cavling og den moderne avis, 1968.
Stangerup, Hakon	Det moderne gennembrud 1870-90. Politikens Dansk Litteratur Historie IV, 1977.
Thaulow, Th.	Jacob Brønnum Scavenius Estrup. Hans Liv og Gerning 1825-1913, 1940.
Thorborg, Karsten	Den unge Viggo Hørup. Historie, Ny rk. bd. 2 1966.
Thorsen, Svend	Den danske Dagspresse I-II, 1947-51.
Topsøe, Vilh.	Fra Tilhørerpladsen. Dagbladet 15/2 1877.
Zodiacus	Parlamentariske Stjernebilleder. Hørup. Nær og Fjern nr. 300, 31/3 1878.

BREVSKRIVERFORTEGNELSE

Fortegnelsen omfatter samtlige kendte breve fra og til Hørup. De i udgaven medtagne breve er anført ved brevnummer i kursiv. For de øvrige breve er findestedet angivet i parantes.

Andersen, H P. gårdmand, folketingsmand
til Hørup: 12/7 78, 11/4 79 (P.M.)

Andersen-Tranbjerg, J. lærer, venstremand
fra Hørup: 5/4 76 nr. 39, 6/2 78 nr. 48

Arentzen, Kristian adjunkt, digter, litteraturhistoriker
fra Hørup: udat (= 70erne) (K.B.)

Bagger, Palline journalist
til Hørup: 15/1 97, 17/11 98, 23/11 98 (R.A.)

Bajer, Fredrik løjtnant, translatør, folketingsmand
fra Hørup: udat (= ca. 94)

Bang, Axel overretssagfører
fra Hørup. udat (= 90erne) (Faksimile i V. Koppel: "Af Politikens Historie"
I: 124)

Bang, Herman forfatter, journalist
fra Hørup: ca. 2/3 86 nr. 101

Benzon, Emma g.m. Otto Benzon
til Hørup: 12/1 99 (R.A.)

Benzon, Otto forfatter, apoteker, fabrikant
til Hørup: 10/7 94 nr. 164

Berg, Christen skoleforstander, bladudgiver, folketingsmand
fra Hørup: 2/9 80 nr. 72, 18/5 91 nr. 148
til Hørup: 11/6 77 nr. 45, 19/1 78 nr. 47, 13/2 78, juli 79 nr. 60, udat (= juli
79), 9/7 79, 19/12 83 nr. 91 (P.M.)

Bing, Harald fabrikant
til Hørup: 3/10 98, 17/6 01 (K.B.)

Bjørnbak, Viggo redaktør, folketingsmand
til Hørup: 6/5 85 (K.B.)

Bjørnson, Bjørnstjerne norsk forfatter

fra Hørup: 11/8 82 nr. 80, 18/1 92 nr. 152, 4/8 93, 9/8 93, 28/4 00 nr. 206

(Universitetsbiblioteket i Oslo)

til Hørup: 17/6 84 nr. 93, 12/11 91 nr. 150, 14/1 92 nr. 151, 22/1 92 nr. 153,
29/6 92 nr. 156, 28/7 92, 10/8 92, 27/8 92, 20/9 92, 25/5 93, 11/7 93, 18/7 93,
p.t. Charlottenlund (= aug. 93?), 1/8 93, 30/9 93, 4/10 93, 9/11 93 nr. 159,
Roma, Quattro Fontana 135 (= nytår 93/94), 14/1 94, 15/5 94 nr. 163,
27/8 94, 29/1 95, 14/1 97, 4/2 97, 3/4 97, 13/9 97, 8/9 98, 26/11 98,
26/11 98, 28/6 99, 21/11 99, 9/4 00 nr. 205, 3/5 00 nr. 207, 4/5 00 (Uni-
versitetsbiblioteket i Oslo & Ove Rodes ark. i R.A.)

Bojesen, Sigurd kommandør, folketingsmand

til Hørup: 24/1 99 nr. 199

Bojsen, Frede højskoleforstander, folketingsmand

fra Hørup: 27/8 87 nr. 103

til Hørup: ca. 25/8 87 nr. 102

Brandes, Edvard forfatter, redaktør, folketingsmand, minister

fra Hørup: 8/9 79 nr. 64, 8/9 80 nr. 73, 14/8 82, dec. 83 nr. 92, 11/7 84 nr. 94,
26/2 86, 3/3 86, 19/11 89, 14/12 89 nr. 124, 19/12 89 nr. 125, 10/9 91,
24/7 93 nr. 157, 29/8 93 nr. 158, 10/8 94 nr. 165, 3 udat (K.B.)

Brandes, Ernst grosserer, redaktør

til Hørup: d. 15 (= 15/8 82) (Bergs ark. i R.A.)

Brandes, Georg kritiker, forfatter

fra Hørup: 4/7 83, 5/12 83 nr. 85, udat (= ca. 1/10 84), 31/10 85, 27/6 86,
5/3 88 nr. 105, 9/2 94 nr. 161, 11/5 94, 1 udat (K.B.)

Busk, Jens gårdmand, folketingsmand

fra Hørup: 25/4 01 (Trykt i Garnæs Petersen: Jens Busk, 1943: 158f)

til Hørup: 11/7 78 nr. 52, 20/7 78 nr. 53, 31/8 78 nr. 56, Fredag kl 12 (K.B.)

Cavling, Henrik journalist, redaktør

fra Hørup: 15/6 86, 8/1 87, 11/8 93, 19/10 95 nr. 169, 3/10 98, 20/12 98
(P.M.)

Christensen, J.C. lærer, folketingsmand, minister

fra Hørup: 21/7 01 nr. 216

til Hørup: 21/7 01 nr. 217

Claussen, Sophus forfatter

til Hørup: maj 01 (R.A.)

Dam, Philip kaptajn, borgmester, folketingsmand
fra Hørup: 17/7 76, 29/5 77 (R.A.)

Dinesen, Wilhelm kaptajn, forfatter, folketingsmand
til Hørup: 15/10 84 (K.B.)

Drachmann, A.G. læge, professor
fra Hørup: jan. 90 nr. 144
til Hørup: 28/12 89 nr. 130

Drachmann, Clara g.m. A.G. Drachmann
fra Hørup: juni 70 nr. 15

Drachmann, Holger forfatter
fra Hørup: 2/9 76 (K.B.)
til Hørup: 20/5 01 nr. 215

Erslev, Kristian historiker, professor, rigsarkivar
til Hørup: 6/4 95 nr. 168

Falkenstjerne, F.F. højskoleforstander, folketingsmand
fra Hørup: 26/3 89, 1/4 92 (R.A.)

Fog, Emil litteraturhistoriker, journalist
til Hørup: 15/5 01 (R.A.)

Giersing, H.G. Skt. Petersborg
til Hørup: 26/1 90 (P.M.)

Goos, C. juridisk professor, folketingsmand, minister
til Hørup: 23/12 78 nr. 58

Hage, C. grosserer, folketingsmand, minister
til Hørup: 31/12 89, 1 udat (P.M. & K.B.)

Hansen, Ad. litteraturhistoriker
til Hørup: 10/12 84, 1/5 85 (K.B.)

Hansen, P. litterat, redaktør
til Hørup: 16/5 88 nr. 106

Henrichsen, Erik sagfører, politisk biograf
fra Hørup: 23/1 01 nr. 213

Holstein-Ledreborg, Ludvig greve, folketingsmand, minister
til Hørup: 24/4 85, 14/5 85 nr. 97, 1/7 87, 1 udat (K.B.)

Holten, Sofie malerinde, journalist
til Hørup: 9/5 85 (K.B.)

Høffding, Harald filosofiprofessor
til Hørup: 1/10 87 nr. 104

Høgsbro, Sofus højskoleforstander, redaktør, folketingsmand
fra Hørup: 13/7 83, 9/12 84, 1 udat (R.A.)

Hørup, Ellen tandlæge, journalist
fra Hørup: 29/12 89 nr. 131

Hørup, Emilie & Frederik lærerpar
til Hørup: juni 70 nr. 14

Hørup, Emma g.m. Hørup, lærerinde
fra Hørup: 62 nr. 1, 4/1 63 nr. 2, 26/12 65 nr. 3, ca 65 nr. 4, juli 66 nr. 5,
juli 66 nr. 6, 2/6 67 nr. 7, medio nov. 67 nr. 8, jul 67 nr. 10, marts 68 nr. 11, 27/5
68 nr. 12, 14/7 70, Onsdag d. 20 (= 20/7 70), 1/8 70 nr. 16, 24/7 71 nr. 17,
Ti d. 22 (= 22/7 73), 1/8 74 nr. 32, 21/7 75 nr. 33, 1/8 75 nr. 34, 22/7 76
nr. 42, 1/8 76 nr. 43, 2/8 77 nr. 46, 19/6 78 nr. 50, 1 udat (= 70erne),
13/11 89 nr. 109, 15/11 89 nr. 111, Cellen, Tirsdag Aften (= 19/11 89),
22/11 89 nr. 116, 26/11 89, 5/12 89 nr. 121, 10/12 89, 2/1 90 nr. 134
(K.B. & Emma Hørup: Lidt om Hørups Privatliv)
til Hørup: 16/9 69, Torsdag d. 21nde Juli (= 21/7 70), 5/8 70, 14/11 89 nr. 110,
16/11 89 nr. 112, 19/11 89 nr. 114, 21/11 89 nr. 115, 23/11 89, 27/11 89,
29/11 89, 30/11 89 nr. 118, 5/12 89 nr. 120, 6/12 89, 13/12 89, 17/12 89,
1/1 90 nr. 133, 2/1 90, 7/1 90, 1 udat (= jan. 90), 22/1 90 nr. 141, 1 udat (=90
11/6 95, 13/4 98 nr. 194 (K.B. & P.M.)

Hørup, Svend student, maler
til Hørup: decbr. 89, udat (= Canton 1892/93) (P.M.)

Juel-Hansen, Erna f. Drachmann forfatterinde
til Hørup: 29/11 93 (Palsbos Saml. K.B.)

Kielland, Alexander norsk forfatter
til Hørup: 28/10 90 nr. 147

Larsen, N.J. redaktør, direktør, folketingsmand
fra Hørup: 9/1-10/1 76 nr. 37
til Hørup: 10/1 76 nr. 37

Løvenskjold-Løvenborg, Carl godsejer
til Hørup: 6/5 85, 12/7 87, 27/8 91, 23/6 92 (K.B.)

Marstrand, Jacob bagermester, borgmester i København
fra Hørup: 11/5 94, 18/10 98 (R.A.)

Møller, Birgitte lærerinde
til Hørup: 15/4 98, 7/11 98, 2/12 98, 11/10 00, 30/5 01 (R.A.)

Nansen, Peter forfatter, redaktionssekretær, forlagsdirektør
fra Hørup: 2/3 86 nr. 100, 30/12 89 nr. 132, 31/1 90, 4/2 90, 12/2 91, udat
(= sommer 91), udat (= 26/12 91), 1 udat (K.B.)
til Hørup: 24/12 89, 30/1 90, 12/2 91 (P.M. & K.B.)

Neergaard, Niels redaktør, historiker, folketingsmand, minister
fra Hørup: 21/6 82, 20/8 84 nr. 95 (R.A.)

Nielsen, Thomas skolebestyrer, redaktør, folketingsmand
til Hørup: 9/5 85 (K.B.)

Noes, Peder Nørsøllegaard venstremand
fra Hørup: 28/8 87 (Palsbos Saml. K.B.)

Paulsen, John norsk forfatter
til Hørup: 12/11 84 (K.B.)

Philipsen, Gustav forlægger, rådmænd, folketingsmand
fra Hørup: 3/1 90 nr. 136, 8/3 97 (K.B.)
til Hørup: 2/1 90 nr. 135

Pingel, Victorinus dr.phil. adjunkt, folketingsmand
fra Hørup: 15/9 84 nr. 96, 30/7 85 nr. 98
til Hørup: 10/11 78 nr. 57

Pontoppidan, Morten præst, højskoleforstander, forfatter
til Hørup: 23/12 89 nr. 128

Rink, Johan apoteker
fra Hørup: 7/10 00 nr. 211

Ritzau, Erik direktør for Ritzaus Bureau
fra Hørup: 7/6 78 (K.B.)

Rode, Ove redaktør, folketingsmand, minister
til Hørup: 18/7 90 (K.B.)

Rottbøll Alfred journalist
fra Hørup: 25/6 98 (K.B.)

Rubin, Marcus statistiker, historiker, nationalbankdirektør
fra Hørup: 11/12 90, 30/3 91 (K.B.)
til Hørup: 9/1 90 (P.M.)

Schandorph, Sophus forfatter
fra Hørup: 8/6 92, 4/3 98, 26/1 00 nr. 201 (K.B.)
til Hørup: 2/7 87, 30/4 87, 8/11 88, 21/1 00 nr. 200 (K.B. & R.A.)

Schwanenflügel, Herman litteraturhistoriker
til Hørup: 31/3 78 nr. 49

Skram, Amalie norsk-dansk forfatterinde
fra Hørup: 30/12 96 nr. 171, 9/1 97 nr. 173, 15/1 97 nr. 176, 18/1 97 nr. 178,
Torsdag (= 21/1 97), 23/1 97 nr. 181, 26/1 97 nr. 183, 1/3 97 nr. 187, 19/5
97 nr. 192, 18/5 98 nr. 197, 19/5 99, Tirsdag d. 23 (= 23/5 99), 31/5 99,
24/2 00 nr. 203, 25/9 00 nr. 210, (K.B.)
til Hørup: 28/12 96 nr. 170, 31/12 96 nr. 172, 10/1 97 nr. 174, 13/1 97 nr. 175,
17/1 97 nr. 177, 19/1 97 nr. 179, 22/1 97 180, 24/1 97 nr. 182, 31/1 97 nr.
184, 8/2 97 nr. 185, 1/3 97 nr. 186, 17/3 97 nr. 188, 21/3 97, 30/3 97,
13/5 97 nr. 189, 14/5 97 nr. 190, 18/5 97 nr. 191, 19/5 97 nr. 192, 20/5 97
nr. 193, 19/4 98 nr. 195, 16/5 98 nr. 196, 19/5 98, 12/8 98 nr. 198, 9/2 99,
14/3 99, 30/5 99, 23/2 00 nr. 202, 27/2 00 nr. 204, 22/9 00 nr. 209, 6/10
00, 12/10 00 nr. 212, 24/2 01, 19/2 01, 14/8 01 nr. 218 (K.B. & R.A.)

Skram, Erik forfatter, redaktionssekretær
fra Hørup: 25/12 80 nr. 74, 23/8 94 nr. 166, 1/2 95 nr. 167, 4/10 98, 4/10 98,
5/10 98, 22/4 99, 1 udat (K.B.)

Steen, Henriette lærerinde
fra Hørup: sommer 72 nr. 18, sommer 72, nr. 19, 30/4 73 nr. 20, 1/5 73 nr. 21,
9/5 73 nr. 23, 14/5 73 nr. 24, 28/5 73 nr. 25, juni 73 nr. 26, 13/6 73 nr. 27,
juni 73 nr. 29, 21/6 73 nr. 30, sommer 74 nr. 31, Nytårsaften (= 74?), 25/12
75 nr. 35, ca. 75 nr. 36, 70erne nr. 40, Søndag Aften nr. 44, 25/6 78 nr. 51,
18/8 78 nr. 55, 22/7 79 nr. 62, 25/7 79 nr. 63, 26-7 (= 70erne), 11/11 89
nr. 108, 16/11 89 nr. 113, 23/11 89 nr. 117, 1/12 89 nr. 119, 7/12 89 nr. 122,
14/12 89 nr. 123, 19/12 89 nr. 126, 21/12 89 nr. 127, 28/12 89 nr. 129,
4/1 90 nr. 137, 6/1 90 nr. 138, 11/1 90 nr. 139, 18/1 90 nr. 140, 25/1 90
nr. 143, 1/2 90 nr. 145, 8/2 90 nr. 146 (K.B.)
til Hørup: 4/5 73 nr. 22, 16/6 73 nr. 28, 10/8 78 nr. 54, 20/7 79 nr. 61, 18/1
94 nr. 160

Stuckenberg, Viggo forfatter
til Hørup: 24/7 00 nr. 208

Svarre, Søren redaktør af Østsjællands Folkeblad
fra Hørup: 6/7 76 nr. 41, 11/7 76, 13/7 76, 10/11 76, 28/9 78, 20/11 79 nr. 67,
8/12 79, 29/12 79, 20/5 81, 14/8 81, 1/5 82, 11/7 82, 21/7 82, 22/11 82
nr. 82, 21/4 83 nr. 84, 25/7 83, 27/8 83, 18/9 83, 17/4 88, 20/8 89, 22/1 90
nr. 142, 10/2 92 nr. 154, 14/4 92 nr. 155, 6/5 94 nr. 162, 27/11 95 (R.A. &
Palsbos Saml. K.B.)

til Hørup: 1/11 79 nr. 65, 17/11 79 nr. 66, 20/11 79 nr. 68, 15/7 80 nr. 71,
23/9 80, 20/11 82 nr. 81, 20/4 83 nr. 83 (R.A.)

Sørensen, H.J. norsk stortingsmand
til Hørup: 7/5 85 (K.B.)

Trier, Herman cand.phil., pædagog, folketingsmand, landstingsmand
fra Hørup: 3/7 85, 27/5 87, 4/10 91 (R.A.)

Tuxen, S.L. professor, undervisningsinspektør
til Hørup: 15/11 83 (Trykt i Natalie Zahle til Minde, 1927: 113)

Vogelius, Fr. læge i København
fra Hørup: 29/1 95 (K.B.)

Zahle, P.Chr. præst, redaktør, folketingsmand
til Hørup: 2/8 89 nr. 107

Åkermark, Alma Göteborg redaktør af kvindebladet "Fremåt"
til Hørup: 5/4 86 (K.B.)

Adresse fra politisk interesserede damer
til Hørup: marts 80 nr. 70

Ukendt dame
fra Hørup: 21/2 01 nr. 214

PERSONREGISTER

Brevskrivere og -modtagere må søges i *brevskriverfortegnelsen* og kilde- og litteraturhenvisninger i *litteraturfortegnelsen*. * foran et navn henviser til brevskriverfortegnelsen. Viggo Hørup er ikke medtaget i navneregistret og ej heller navnene i forordet og indledningen.

- Adler, frue g.m. Viggo Adler 207, 215, 240, 258
Adler, Viggo redaktionssekretær 207, 215, 258
Ahlefeldt-Lauervig, Christian lensgreve, politiker 226f, 227, 271
Alberti, C.C. overretsprokurator, politiker 80, 82, 83, 90, 91, 92, 106, 117, 127, 138, 143, 199
Alberti, Karl søn af C.C. Alberti, direktør 83
Alberti, P.A. højesteretssagfører, politiker 211, 227, 228, 285, 286, 287, 288, 294, 295, 369, 490
Ancher, Anna maler 476
Ancher, Michael maler 476
Andersen, H.N. skibsreder 291
Andersen, H.P. (Gislinge) landmand, politiker 118, 125, 144
Andersen, Kirstine ("Stine") g.m. Peter Andersen 128, 129
Andersen, Peter ("Store Bjørn") postbådfører 128, 129
Andersen, Vilhelm litteraturhistoriker 356
Andersen-Tranbjerg, J. lærer 93, 96
Andræ, C.G. matematiker, politiker 297
Andræ, Poul embedsmand, forfatter 297
Arentzen, Kristian forfatter, litteraturhistoriker 3, 4, 16, 37, 38, 94, 113, 149f
Backe, C.P.M. amtmand 348, 349
Bagger, Jeanna g.m. J.H. Bagger 129
Bagger, J.H. højsteretssagfører, politiker 129, 130
Bagger, Palline journalist, redaktør 327
Bahnsen, Jesper officer, krigsminister 187, 189, 226, 348, 349
Bajer, Fredrik forfatter, politiker 139
Bandholtz, A.B. cand.phil., fuldmægtig 74
* Bang, Herman forfatter 182, 185, 250, 316,
Beethoven, Ludwig van ty. komponist 482
Bentzon, Harriet f. Drachmann forfatter 474, 479
Bentzon, Povl ingeniør, landinspektør 479
* Benzon, Otto apoteker, fabrikant, forfatter 178
* Berg, Christen lærer, politiker 73, 78, 79, 80, 83, 90, 91, 92, 94, 96, 105, 106, 107, 111, 112, 113, 114, 115, 118, 122, 125, 127, 131, 132, 133, 140, 143, 144, 145f, 147, 151, 152f, 154, 155ff, 163, 164, 167, 168, 170, 175, 179, 181, 186, 196, 197, 199, 216, 227, 258, 259, 264, 271, 272, 273, 274, 277, 278, 359, 360, 486, 489, 491, 492f, 494, 495, 502
Berg, Maren g.m. C. Berg 156, 163
Bernhard, Sarah fr. skuespiller og billedhugger 478
Bernsteinjowna, Rachella po. forfatter, journalist 481
Berntsen, Klaus højskoleforstander, politiker 150, 151

- Bille, C.St.A. redaktør, politiker 110, 488
- Bing, Herman politiker, bladudgiver 175, 176, 179, 182, 186, 198, 229, 266
- Bismarck, Otto von ty. statsmand 284
- Bjørnbak, Lars skolemand, politiker 74, 77, 78, 80, 93, 95, 96
- * Bjørnson, Bjørnstjerne no. forfatter 124, 178, 191, 278, 291, 297, 305, 331, 334, 354, 459
- Blixen-Finecke, Carl Frederik baron, politiker 195
- Bohr, H.G. skolebestyrer 62, 68
- * Bojesen, Sigurd søofficer, folketingsmand 320, 321, 348
- * Bojsen, Frede højskoleforstander, politiker 79, 90, 91, 105, 106, 109, 110, 111, 115, 143, 154, 165, 168, 170, 181, 182, 186, 188, 189, 192, 227, 264, 271-74, 275, 288, 492, 495
- Borchsenius, Otto forfatter, redaktør 89, 150, 178, 275, 277, 278, 283, 308, 310
- Bosse, Josephine tjenestepige 79, 80, 82, 95, 107f
- Bramsen, Alfred tandlæge, kunstsamler 344
- * Brandes, Edvard politiker, kritiker, forfatter, 105, 132f, 143, 144f, 146, 147, 148, 151, 152, 155, 156, 157, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 175, 176, 178f, 181, 182, 185, 186, 227, 228, 229, 230, 266, 271, 290f, 298, 300, 344, 349, 351 353, 354, 360f, 369, 370, 494, 495
- Brandes, Emilie mor til Georg, Ernst og Edv. Brandes 145, 155
- Brandes, Ernst vekselerer, forfatter, redaktør 133, 147, 153, 155ff, 175f, 182
- * Brandes, Georg kritiker, forfatter 50, 98, 105, 132f, 143, 145, 147, 148, 151, 155ff, 162, 163, 166, 175f, 178f, 183, 190, 191, 208, 234, 276, 341, 366, 477, 507
- Broberg, C.A. grosserer, politiker 165
- * Busk, Jens gårdmand, politiker 115, 117, 118, 122, 125, 180, 181, 186, 211, 347, 348
- Bøgh, Erik forfatter, teaterdirektør, redaktør 264
- Cantor, A.B. overretssagfører 257, 258, 316
- Carlsen, Vilh. redaktør 275, 276
- Carlyle, Thomas eng. forfatter, historiker 297
- * Cavling, Henrik journalist, redaktør 182, 208, 296, 301, 316
- Cherbuliez, Victor schw.-fr. forfatter 68
- Christensen, Alfred overretssagfører, politiker 266, 300, 341
- Christensen, Balthazar overretssagfører, politiker 31
- * Christensen, J.C. lærer, politiker 341, 348, 349, 369, 370
- Christensen, K.P. se Kristensen-Korsgaard, K.P.
- Christensen, Ole politiker 140, 259
- Christensen, Poul husmand, politiker 266
- Christensen, Thomas politiker 80
- Christian 9 106
- Christiansen, skomagermester 74
- Claudius, Matthias ty. forfatter 264
- Claussen, Rasmus redaktør, politiker 127
- Collett, Camilla no. forfatter 126
- de Coninck, W.F. legationsråd, oversætter 38
- Dahlerup, O.L.B. læge 215
- Dampe, J.J. lærer, politiker 487
- Deuntzer, J.H. juridisk professor, politiker 369, 370

- Dinesen, Lars politiker 76, 77, 110, 288
- Dostojevskij, F.M. ru. forfatter 237
- Drachmann, A.G. læge, professor 3, 5, 6, 9, 17, 20, 21, 24, 31, 77, 78, 90, 207, 266, 292, 377
- Drachmann, Clara g.m. A.G. Drachmann 13, 14, 20, 21, 77, 78, 242, 262
- Drachmann, Erna se Juel-Hansen, Erna
- Drachmann, Eva forfatter, datter af Holger og Vilhelmine Drachmann 365, 372
- Drachmann, Holger forfatter, 10, 11, 47, 68, 76, 77, 89, 90, 98, 119, 120, 122, 128, 143, 147, 149, 150, 151, 152, 158, 165, 166, 175, 178, 276, 279, 292f, 364, 365, 367, 475f, 478, 479, 483, 484, 494
- Drachmann, Mimi g.m. arkæologen Vilh. Boye 10, 11
- Drachmann, Vilhelmine ("Belli") Holger Drachmanns første kone 76, 78
- Drewsen, Viggo filosof 128, 130
- Duurloo, Anna husbestyrerinde 265
- Dønnergaard, Hans Jensen gårdmand, politiker 144, 211, 228, 266
- Elberling, Emil journalist, forfatter, bibliotekar 169, 170, 259
- Erslev, Kristian historiker 300
- Esmann, Gustav forfatter, journalist 182, 184, 298
- Estrup, J.B.S. godsejer, politiker 79, 105, 106, 111, 154, 156, 181, 189, 192, 194, 197, 271, 272, 480f, 487, 494, 495, 498, 510
- Ewald, Carl forfatter, journalist 342, 344
- Fabricius, Adam historiker 86
- Falkenstjerne, F.F. præst, højskoleforstander, politiker 188
- Fallesen, Edv. officer, politiker, teaterchef 290
- Feilberg, Gustav arkivar i krigsministeriet 149
- Feldthusen, Johannes gårdejer, politiker 259, 266, 288
- Fenger, Augusta lærer 23
- Fenger, Fritz proprietær 22, 23
- Fenger, Mathilde g.m. Fritz Fenger 22, 23
- Fichte, J.G. ty. filosof 37
- Fischer, J.C.H. adjunkt, politiker, 106, 132, 133, 143
- Fogtmann, K.L. lærer, politiker 144
- Fonnesbech, C.A. godsejer, politiker 105
- Frederik 6 487
- Frederiksen, Kirstine pædagog, kvindesagspolitiker 139, 292, 333
- Frederiksen, N. (Hjelsømagle) venstremand 127
- Friis, Aage historiker 370
- Frijs, Mogens lensgreve, politiker 341
- Galschiøt, M. forfatter, redaktør 157, 310, 344f
- Gambetta, Léon fr. republikansk politiker 273, 358
- Garborg, Arne no. forfatter 191
- Geleff, Paul socialistisk agitator 90
- Getker, byfoged i Køge 139
- Gjellerup, Karl forfatter 156, 157
- Gjerding, Klaus stud.theol. journalist 148
- Goethe, Wolfgang ty. forfatter 242f, 251, 323, 327, 328, 470
- Goldschmidt, M.A. forfatter 78, 80, 487, 489
- Goldsmith, Oliver eng. forfatter 5
- *Goos, C. juridisk professor, politiker 125
- Gram, F.T.J. juridisk professor 51, 52

- Grundtvig, J.F.S. præst, forfatter, historiker 38
- Grüner, Axel Peter højsteretsassessor 12, 14
- Grøn, Niels politisk agent og agitator 301
- Gudmann, Frederik cand.jur. 306
- Hage, Christopher grosserer, politiker 165, 247, 255, 266, 341, 369f
- Hagemann, G.A. ingeniør, industrimand 165
- Hall, C.C. jurist, politiker 105, 106
- Hammer, J.F. højskoleforstander 98
- Hansen, arrestforvarer 208, 257
- Hansen, Andreas bogholder, journalist søn af J.A. Hansen 92
- Hansen, Chr. lærer, svoger til Henriette Steen 39, 41, 120, 129, 479
- Hansen, Constantin maler 85, 86
- Hansen, Frederik redaktør 184
- Hansen (- Ølstykke), J. lærer, brugsforeningspioner, folketingsmand 266
- Hansen (-Menstrup), Hans gårdejer, politiker 198
- Hansen, Hans Nikolaj maler, raderer 316
- Hansen, H.P. gårdejer, folketingsmand 93
- Hansen, Julie f. Steen g.m. Chr. Hansen 39, 41, 120, 479
- Hansen, J.A. politiker 31, 73, 74, 78, 79, 80, 83, 90, 91, 92, 96, 105, 106, 199, 489, 491
- Hansen, Johannes journalist, redaktør 290
- Hansen, Martin grosserer 349
- Hansen, N. (Udby) gårdejer i køgekredsen 287
- Hansen, Octavius højsteretssagfører politiker 165
- * Hansen, P. journalist, redaktør, forfatter 193
- Marholm Hansson, Laura ty. forfatter 332, 333, 335
- Hansson, Ola sv. forfatter 186
- Hartmann, Eduard von ty. filosof 251
- Heegaard, Anker (jun.) grosserer 89, 91, 98, 105, 107, 246, 247
- Hegel, Jacob forlægger 235, 259, 289, 331, 351
- Heiberg, Gunnar no. forfatter 298
- Heiberg, Wilhelm overlæge ved Kbh.s Amts Sygehus 349
- Heine, Heinrich ty. forfatter 27, 32, 33, 35, 38, 42, 47, 54, 56, 377, 427
- Hellemann, fru g.m. Henrik Jørgen Hellemann på Grønnessegaard 22, 23, 24, 81
- * Henrichsen, Erik overretssagfører, politisk forfatter 89, 367
- Henriksen, J.C. journalist 203, 229
- Henriques, Axel bogtrykker, journalist, forfatter 320, 321
- Holck, H.C. borgmester, politiker 108, 109
- Holm, Harald cand.theol., politiker 275
- Holm, Nicolai politilæge 207, 216, 217, 220
- Holmsted, Amalie g.m. Jonas Holmsted 3, 4
- Holmsted, Emma se Hørup, Emma
- Holmsted, Jonas Ferdinand officer, gymnastiklærer 3, 6, 8, 68
- Holmsted, Knud løjtnant, stud.med. 25, 26, 27, 77
- Holmsted, Louise privatlærer 5
- Holmsted, Marie lærer 4, 5, 13
- * Holstein-Ledreborg, J.L. greve, politiker 96, 97, 105, 106, 107, 108, 110, 111, 115, 118, 143, 181, 186, 220, 226, 227, 271-74, 369, 497
- Hostrup, C. præst, forfatter 149, 150, 151f, 165, 191, 508
- Hugo, Victor fr. forfatter 219, 222, 230, 232f

- Hummeluhr, J.C. gårdejer, politiker 266
- Hvidt, Kristian historiker 186
- * Høffding, Harald filosofiprofessor 124, 191, 234f, 241, 251, 354, 356
- Høgsbro, Sofus højskoleforstander, politiker 79, 80, 109, 130, 181, 186, 275
- Høgsbro, Svend højsteretssagfører, politiker 164
- Hørring, Hugo embedsmand, politiker 502
- Hørup, Carl læge 5, 6, 14, 23
- Hørup, Charles Frølich forvalter 26, 27, 76, 77
- * Hørup, Ellen tandlæge, journalist, g.m. Vilhelm Nielsen 27, 205, 210, 211, 215, 245, 246, 247, 253, 259, 353, 364, 371f, 484
- * Hørup, Emilie g.m. Frederik Hørup 3, 4, 5, 6, 25, 16, 24, 27, 207, 208, 216, 309, 311, 343
- * Hørup, Emma f. Holmsted lærer 3, 4, 6, 11, 14, 17, 19, 22, 24, 25, 73, 96, 149, 150, 198, 199, 243, 244, 305, 321, 484
- * Hørup, Frederik lærer 3, 4, 5, 15, 16, 24, 27, 207, 245, 247, 268, 305, 309
- Hørup, Julie g.m. Carl Hørup 6, 26
- Hørup, Svend student 23, 24, 25, 205, 206, 211, 215, 216, 217, 225, 242, 244, 258f, 261f, 295, 296, 305, 475, 482, 484
- Ibsen, Henrik no. forfatter 149, 284
- Ingerslev, H.P. godsejer, politiker 92, 93
- Ipsen, J.J. journalist, forfatter 166
- Jacobsen, Axel vekselmægler, journalist 143f, 147
- Jensen, Hans gårdejer i Køgekredsen 134
- Jensen, Harald redaktør, politiker 98
- Jensen, Henning præst, redaktør, politiker 279, 284, 349, 351
- Jensen, P. se Jensen-Stengaarden, Peter
- Jensen, Rasmus gårdejer i Køgekredsen 287
- Jensen, R.P. typograf, formand for typografisk forening 74, 90, 91
- Jensen-Stengaarden, Peter proprietær, landstingsmand 74, 90, 91, 92
- Juel-Hansen, Erna f. Drachmann forfatter 10, 11, 26, 27, 89, 126, 214, 230, 240, 241, 260, 266, 475, 480, 481, 483
- Juel-Hansen, Niels pædagog, forfatter 26, 27
- Jørgensen, Anders sagfører i Randers 275
- Jørgensen, Johannes forfatter 362
- Kauffmann, Wilhelm officer, politiker 143
- Kaufmann, Richard forfatter, journalist 76, 77, 290, 291
- Keller, Judith no. forfatter 344
- * Kielland, Alexander no. forfatter 144, 157, 259, 274, 279
- Kierkegaard, Søren filosof 20, 36, 50, 177, 378, 451, 487, 489
- Kjeldsen, Jens gårdejer, folketingsmand 266
- Kjær, Søren gårdejer, politiker 97, 98
- Kjerulf, Charles komponist, musikantmelder, forfatter 182
- Klein, C.S. embedsmand, politiker 105, 106, 111, 143, 165, 186, 266
- Klubien, A. højsteretsadvokat 491, 492
- Knudsen, Agnes steddatter hos Jonas Holmsted 6
- Knudsen, Anna restauratrice 5, 6, 26, 207, 481
- Knudsen, Caroline f. Drachmann g.m. Hans Knudsen 6

- Knudsen, Hans arkivar 6
 Koch, George borgmester, politiker 110
 Korn, Henrik politiinspektør 207
 Korsgaard, K.P. se Kristensen-Korsgaard
 Krabbe, Christopher jurist, politiker 91, 156, 341, 493
 Krieger, A.F. juridisk professor, politiker 105, 106, 186, 187, 188, 297
 Kristensen-Korsgaard, K.P. journalist, redaktør, politiker 73, 74, 79, 80, 81f, 92, 148, 151, 160, 163, 169, 170
 Kruse, Thisenius lærer, folketingsmand 109, 287, 288
 Krüger, C. tapetfabrikant 164
 Krøyer, P.S. maler 128, 130
- Landseer, Edwin eng. maler 478
 Lange, Emmy læge 477, 478, 480
 Larsen, Jens (Jersie) gårdejer i Køgekredsen 134
 Larsen, L.C. (Haldum) gårdejer, folketingsmand 266
 Larsen, Nathalie skuespiller 183, 184
 * Larsen, N.J. redaktør, direktør, politiker 73, 78, 80, 81, 82, 83, 89, 90, 91, 92, 95, 96, 105, 106, 107, 110, 111, 143, 145f, 147, 148, 151, 152, 153, 155, 181, 182, 216, 230, 257, 265, 278, 490
 Larsen, Thea g.m. N.J. Larsen 145, 150
 Lauridsen, J.K. overretssagfører, politiker 193, 198, 227, 228
 Lassen, Vilh. cand.jur. journalist, politiker 286f
 Lehm, fru g.m. Johan Diderik Lehm 19
 Lehm, Johan Diderik toldkontrollør 15, 16
 Lembcke, Edvard forfatter, oversætter 6
- Leth, Theodor overretssagfører, politiker 74
 Lindberg, Niels præst 148
 Lorck, Ynghild konsulinde 183, 292, 479, 480
 Louise, dronning 75
 Lund, Jens højskoleforstander 156
 Lund, Ludvig zoolog, forfatter 300
 Løwe, Sophie tjenestepige 26, 77
- Mac Mahon, Maurice fr. general, præsident 360
 Madsen, Jacob gårdejer, politiker 110, 111
 Madsen, Lars (Ølby) gårdejer i Køgekredsen 134, 211
 Marstrand, Jacob bager, borgmester 165
 Meyer, Johanne journalist, redaktør, kvindesagspolitiker 292
 Mill, Stuart eng. filosof 292
 Molbech, Chr. K.F. forfatter 156, 157
 Monrad, D.G. biskop, politiker 75, 76, 77
 Moszkowski, Moritz po. pianist, komponist 479
 Mourier, C.F.L. jurist, politiker 108, 109, 491
 Munch, P. historiker, politiker 370
 Munch Petersen, Margrethe datter af Julius Petersen 210
 Müller, Amalie se Skram, Amalie
 Møller, Birgitte lærer, zoologisk forfatter 260, 261, 267, 474
 Møller, Poul Martin filosof, forfatter 81, 83
- * Nansen, Peter journalist, forfatter, forlagsdirektør 182, 185, 240, 266, 301, 316, 342, 344
 Neergaard, Jacob Edv. de godsejer 345
 * Neergaard, Niels politiker, historiker 91, 179, 229f, 275

- Neiiendam, Carl restauratør 204, 205, 210, 211, 214, 247
- Neiiendam, Johan A. grosserer 165
- Neiiendam, Michael præst, kirkehistoriker 19
- Nellemann, J.M.V. juridisk professor, politiker 189, 228, 229, 278, 498, 499, 510
- Nellemann, Sophus højesteretsadvokat 228, 229
- Nielsen, Anders (Ølby) gårdejer i Køgekredsen 135
- Nielsen, Chr. (Hindholm) højskoleforstander 198, 199
- Nielsen, Hans redaktionssekretær 73, 81, 83, 148
- Nielsen, Jens (Petershvile) proprietær 165, 166
- Nielsen, L.C. forfatter 481
- Nielsen, Thomas politiker, redaktør 110
- Nielsen, Vilhelm direktør, husmands-politiker, Hørups svigersøn 483, 484
- Nietzsche, Fr. ty. filosof 234f
- Nordau, Max ty. forfatter 290f
- Nyeland, St. havebrugsteoretiker 259
- Nyholm, H.C. godsejer, folketingsmand 78, 79, 80
- Oehlenschlaeger, Adam forfatter 36, 242f
- Olsen, F.C. rektor 83
- Olsen, P.E. malermester, redaktør, politiker 31
- Palmær, Henrik Bernhard sv. forfatter 157
- Pascal, Blaise fr. filosof 36, 38
- Pedersen, Peder (Køge) 140
- Petersen, Clemens kritiker, forfatter 166, 283
- Petersen, Julius læge, medicinalhistoriker 16, 76, 77, 80, 149, 150, 210, 246
- Petersen, Niels overretssagfører, journalist, folketingsmand 291, 296
- Petersen, Oliva g.m. Julius Petersen 149, 150
- * Philipsen, Gustav forlægger, politiker 179, 235, 248, 249
- * Pingel, Victorinus filolog, geolog, politiker 124, 165, 166, 175, 180, 182, 275, 277, 482
- Pio, Louis socialist 90
- Platon gr. filosof 47, 451
- Plimsoll, Samuel eng. politiker 83
- Ploug, Carl redaktør, politiker 110, 151, 284, 357, 359f, 488f
- Plum, Poul cand.theol., vinhandler 482
- Pontoppidan, Henrik forfatter 156, 157, 290
- Pontoppidan, Knud sindssygelæge 217, 218, 245, 305, 328, 329
- Pontoppidan, Ludvig officer 347, 348
- * Pontoppidan, Morten præst, højskoleforstander, forfatter
- Rasmussen, Lars (Vedsegaard) gårdejer i Køgekredsen 285, 286, 287, 294
- Ravn, Niels F. søofficer, politiker 347, 348
- Reedtz-Thott, Tage lensbaron, politiker 338, 341, 502
- Renan, J.E. fr. orientalist og religionshistoriker 208
- Richardt, Chr. forfatter 236
- Rimestad, C.V. politiker, redaktør 59
- Rimestad, Christian højesteretsassessor, politiker 111
- * Rink, Johan apoteker 365
- Robespierre, M. de fr. jurist, politiker 492
- Rode, Margrethe f. Lehman, g. 2° m. Erik Vullum 98
- Rode, Ove redaktør, politiker 369
- Rottwitt, C.E. amtmand, politiker 195

- Rovsing, M. officer, forfatter 266, 295, 296, 320
- Rovsing, Thorkild kirurg 321, 371
- Rubin, Marcus statistiker, historiker, embedsmand 175
- Rørdam, sekondløjtnant 348, 349
- Sand, George pseud. fr. forfatterinde 126
- Sandberg, partikulier 74
- Scavenius, Jacob godsejer, politiker 110, 156
- * Schandorph, Sophus forfatter 147, 150, 156, 157, 178, 279, 313, 321, 351, 477
- Scharling, Henrik teolog og forfatter 86
- Scharling, Will. nationaløkonom, politiker 226, 248
- Schelde, L.J. gårdejer, politiker 266
- Schiller, Fr. ty. forfatter 215
- Schjøttz, E.E.H. overretssagfører, folketingsmand 266
- Schlegel, Fr. ty. forfatter 242f
- Schnack, Chr. gårdejer i Køgekredsen 287, 288
- Schopenhauer, Arthur ty. filosof 251
- Schou, J.L. embedsmand 94, 96
- Schrader, S.D.E. præst 18, 19
- Schrøder, C.B. maskinfabrikant 74
- Schwanenflügel, Gustav søkadetaspirant 347, 348
- * Schwanenflügel, Herman litteraturhistoriker 47, 113, 115, 152
- Schyberg, Robert skuespiller 354
- Secher, William redaktør 275
- Sehested, Hannibal godsejer, politiker 502
- Shakespeare, William eng. forfatter 6, 50, 56, 68, 93, 315
- * Skram, Amalie forfatter 158, 305, 346, 353, 483
- * Skram, Erik forfatter 145, 147, 151, 155f, 158, 166, 178, 299, 305, 312, 317, 321, 345f, 353, 363, 364, 366
- Skram, Småen datter af Amalie og Erik Skram 305, 311, 322, 325, 336, 345, 346, 352, 353, 363, 366, 371
- Sokrates gr. filosof 100, 452-62
- Solon athensk archont 124
- Sporon, Will. filolog 479
- Staël, Madame de fr. forfatter 126
- Stangerup, Hakon litteraturhistoriker 77, 147
- Stanley, Henry M. eng. Afrikarejsende 237
- Starcke, C.N. filosof, skolemand, politiker 299
- * Steen, Henriette lærer 16, 22f, 31, 68, 150, 158, 182, 184, 253, 256, 264, 276, 292f, 305, 377, 378, 474, 475-80, 481, 482, 484
- Steen, Julie se Hansen, Julie
- Steen, Louise g.m. Peter Steen 3, 16, 31, 39, 119, 120, 292
- Steen, Peter slotstørrer, købmand på Fredensborg 3, 16, 31
- Steenberg, Valdemar sindssygelæge 242
- Steenstrup, Johannes historiker 300
- Strindberg, August sv. forfatter 279
- * Stuckenberg, Viggo forfatter
- Svarre (Sørensen), Alfrida g.m. Søren Svarre 137, 140
- * Svarre (Sørensen), Søren redaktør 94, 134, 135, 137, 140, 258, 275, 285ff, 288, 294f, 491
- Sverdrup, Johan no. politiker 171, 172
- Sylow, H. dommer, juridisk forfatter 203, 228, 229, 242
- Sørensen, Augustinus (Dons) gårdejer 152f
- Sørensen, H. (Klovtofte) gårdejer, folketingsmand 109
- Sørensen, Hans Frederik lærer i Kikhavn ved Frederiksværk 23, 24

- Sørensen, Peter urmager i Køgekredsen 108, 109
- Tange, Anders gårdejer, politiker 110
- Tauber, Johannes redaktør, politiker 94, 110, 111, 112, 113, 125, 127, 181
- Testman, Caroline kvindesagspolitiker 139
- Thalbitzer, Charles proprietær 120
- Thalbitzer, Polly g.m. 1° Charles Thalbitzer, 2° Gustav Theorin 120, 130
- Theorin, Gustav sv. læge 120
- Thiers, Adolphe fr. politiker og historiker 358
- Thyra, prinsesse 125
- Tietgen, C.F. industrimand 105
- Topsøe, Vilhelm redaktør, forfatter 106, 488, 490
- Trier, Herman pædagog, politiker 266
- Tscherning, A.F. officer, politiker 196, 272, 482
- Tutein, Ferdinand proprietær, politiker 211
- Vedel, Valdemar litteraturhistoriker 354, 356
- Valentin & Lund, bogtrykkere 159
- Vohnsen, Eduard skolemand 27, 78
- Vullum, Erik no. redaktør 98
- Warburg, Edm. overretssagfører, journalist 346
- Wilhelm II ty. kejser 347, 349
- Willumsen, J.F. maler 354
- With, kadetaspirant 349
- Witzansky, Rachel g.m. redaktør H. Witzansky 240
- Zahle, C.Th. overretssagfører, politiker 198, 299, 347, 348, 370f
- * Zahle, P.Chr. præst, redaktør, politiker 73, 74, 91, 199
- ”Zodiacus” pseudonym for C.St.A. Bille, P. Hansen og Vilh. Topsøe 106
- Ørsted, H.C. fysiker 242
- Ålberg, Ida finsk skuespillerinde 183, 184
- Aarestrup, Emil læge, forfatter 84

Politikeren Viggo Hørup (1841 - 1902) er kendt som Danmarks største journalist, «Politikens» grundlægger og det radikale venstres stolthed og dårlige samvittighed. Historikeren Povl Engelstoft slutter sin artikel om ham i Dansk biografisk Leksikon således:

«I dansk Litteratur- og Aandshistorie har han efterladt et fjernt, kolossalt Personlighedsbillede, et Forfatterskab, der taler besynderligt levende og nutidigt fra gamle Aviser, og en Andel i Udformningen af dansk Tænkemaade, hvis Værdi kan omtvistes, men hvis Eksistens er uden for Tvivl».

«Hørup i breve og digte» giver et levende indtryk af Hørups personlighed og skæbne. Viser sammenhængen mellem hans private erfaringsverden og hans offentlige virksomhed. Og danner sammen med «Hørup i Skrift og Tale» I-III et let tilgængeligt grundlag for at kunne identificere hans andel i dansk tænkemaade.

Bogen indeholder:

- 194 breve til og fra Hørup fra perioden 1862-1902, ordnet kronologisk i 10 grupper.
- En efterladt digtsamling fra årene omkring 1870.
- To litterære prosastykker fra henholdsvis 1860erne og 70erne.
- Et tillæg med tre karakteristikker af ham: en utrykt erindring af hans nære bekendt fra 1890erne, Birgitte Møller, Edv. Brandes' nekrolog i Politiken og en utrykt mindetale fra 1903 af Marcus Rubin.